

- 0501: Karel Foucald. Z důstojníka saharský poustevník. Mastík Chrysostom František (často pseudonym Lipanský Jetřich), 1938.
- 0502: Jan z Jenštejna, mariánský a eucharistický horlitel české gotiky. Bitnar Vilém, 1938.
- 0503: Svatý Don Bosco. Jurečka, Stanislav, 1938.
- 0504: Sv. Kateřina Sienská. Švach Prokop Karel, 1938.
- 0505: Metropolita Josef Veljamin Rutský: bojovník za Unii. Kunický Josef. 1938.
- 0506: Bl. Jan Lohel. Ondráček Alois (pseudonym Ondráček Vilém), 1938.
- 0507: Blahoslavená Anna Marie Taigi: vzor křesťanské matky. Novosad Theofil Ignác, 1938.
- 0508: Svatá Terezie od Ježíše. Štechová Marie, 1938.
- 0509: Svatý Basil Veliký: Učitel Církve, Jurák Jeroným M. František, 1938.
- 0510: P. Stanislav Vydra. Učitel, kněz a vlastenec. Benetka Bořivoj, 1938

Jetřich Lipanský
Karel Foucauld

Z důstojníka
saharský poustevník

VÍTĚZOVÉ

KAREL FOUCAULD

J E T Ř I C H L I P A N S K Ý

K A R E L F O U C A U L D

Z důstojníka

saharský poustevník

1938 • V Í T Ě Z O V É. O L O M O U C

Nihil obstat. P. Em. Soukup O. P., Censor ex officio. — *Imprimatur.* Dr. Joannes Martinů, Vicarius generalis. Olomucii, die 10. Januarii 1938. Nr. 376.

PODIVUHODNÁ CESTA

Zahledíme-li se do františkánsky vlídné tváře bratra Karla Foucaulda, jenž svůj mužný věk zasvětil Tuaregům, sotva můžeme uvěřiti, že tento nad obvyčej trpělivý saharský poustevník, jemuž i regule trapistů nezdála se dosti strohou, byl kdysi světačky žijícím poručíkem francouzské armády. Hle, tvář oproštěná ode všech tužeb a vášní tohoto světa, zářící svobodou dítek Božích!

Svoboda není anarchie, svoboda předpokládá řád a jistá omezení, má-li býti spravedlivou ke druhým. Pokojný pohled Karla Foucaulda, uvyklý na nesmírnost pouště, není pohledem melancholika a nedůtklivce, kterého omrzela svět. Naopak, je v něm utajen vroucí, bohatý a vzrušující vnitřní život.

Karel Foucauld dovedl včas spoutati svá nezřízená přání a dospěl k vnitřní svobodě služebníků Páně.

Miloval statečnost a ušlechtilost kočovníků Sahary, ale nechtěl utonouti v jejím bezbřehém mlčení. Přišel do pouště, aby mohl účinněji a bezprostředněji milovati Krista, skrytého v Eucharistii. Na Sahara se sám staví kapličku a přibýtek nad pomyšlení prostý, a tam, před nejsvětější Svátostí bdí v nekonečných nocích, v samotě, opustiv lidskou společnost, aby jí lépe mohl sloužiti, neboť jen ten, kdo si zvolil nejvyšší ideál, dobře slouží i lidstvu. Je to věrný voják, který prodlévá na stráži u svého Pána.

A Tuaregové, jichž zaměstnáním je boj a hlídání stád v pustinách, brzy vytušili intuici primitivů, že mezi nimi žije muž Boží.

Také on vzýval jediného Boha. A ctnost vzbuzuje všude obdiv a úctu. Nazvali ho tedy *marabu*, to jest muž svatého života.

Bratr Karel dovede čekati po celá leta na jediného konvertitu a kajeníka. Je shovívavý, trpělivý a mírný ke všem. Dovede odpouštět a zapomínat na bezpráví. Nesnese však podlosti a lži. Oceňuje přirozené ctnosti pastevců, mezi nimiž žije a

zdůrazňuje jejich etnosití svými křesťanskými názory a zvláště svým příkladem.

Pro člověka, v jehož duši prodlévá Kristus, může býti ostatně i poušť rájem.

Někdy dojde přes oceán písku dopis od sestry Marie nebo od přítele Laperrina. V poušti člověk měří jinak čas, než lidé ve městě.

Není to však rušivá chvíle v harmonii jeho rozjímavého života. Ve chvíli přesně vymezené denním rozvrhem napíše odpověď. V poušti není třeba spěchat, tam má věčnost, smíme-li tak říci, určitější obrysy.

Bratr Karel nehledá jen spásu své vlastní duše. Touží býti dárce štěstí a víry. Zapomíná na sebe, když se modlí sám před svatostánkem a důtklivě si připomíná povinnosti ke svým bližním. *Spí před tabernakulem, jak sám říká, jako pes u nohou svého Pána.* Pokora je patinou vši velikosti.

Tento muž, tak pokorný a do krajnosti obětavý, měl však jednu skrytou, ušlechtilou ctižádost: chtěl založiti misijní společnost Malých bratří, kteří by přinášeli moslimům evangelium Kristovo a s ním kulturu. Ačkoli všichni ho milovali: moslimové, francouzští vojáci i náhodní návštěvníci, přec za svého života měl pouze dva učedníky, ochotné žiti podle jeho přísných pravidel: svého sluhu Pavla a bratra Michala, bývalého žáka Bílých Otců.

Ale oba šli později vlastními cestami. Bratr Michal žil s Foucauldem tři měsíce. Onemocněl těžce na cestě do Tamaourassetu a musel se vrátiti zpět do Alžíru. Později našel útočiště u kartuziánů.

A tak Foucauld zůstal po celý život sám. Jediný dovedl a mohl zachovávat svou přísnou řeholi.

Podle příkladů mnichů trapistických věnoval velkou část dne hrubé práci tělesné. Sám si stavěl své chaty, mlel obilí pro chudáky a pro svou potřebu, upravoval cesty, vařil, spravoval oděv.

Přeložil také nejkrásnější verše básnického národa Tuaregů, opěvující lásku, válku a galantní

schůzky mládeže, zvané áhal, a vzpomínky na islam.

Roku 1908 dokončil první tuaregskou gramatiku a po jeho smrti byl vydán obsáhlý slovník tuaregsko-francouzský. Tato vědecká práce měla sloužit budoucím šířitelům evangelia na Sahaře, v tom především hledal její účel a posvěcení.

V Hoggaru jde za svými pastevcí a na skále, kde hvízdá vítr a provívá jeho improvizovanou chatu z palmových haluzí, pracuje po celé noci na holé zemi a na zemi také spí.

Jeho moslimové, kteří nenáviděli křesťanství, vytušili dobrotu jeho srdce a ctili ho jako světce. Byl mezi nimi bezpečen, neboť jim důvěřoval.

Jednou byl bratr Karel povolán s lékařem k jedné umírající stařeně z knížecího rodu hoggarského.

Když viděl, že nemocná záhy zemře, pronesl k ní větu v jejím mateřském jazyku: - *Oksád massinim*. - (Boj se Boha!)

Pak ji opustil.

Stařena zemřela příštího dne. Doprovodil ji i ke hrobu. Když se ostatní modlili, stál vzpřímen a zbledl.

A když položili tělo do hrobu, postavil se na jeho okraj, nasypal na tělo trochu hlíny a řekl k okolo stojícím: „Bůh vás potěš a ona ať nalezne ráj ve svém hrobě!“

Kdysi překvapila ho tato žena v jeho poustevně, když se právě modlil.

Zůstala nepohnuta za ním a čekala, až skončí svou modlitbu. Pak mu řekla:

„Také já se modlím k jedinému Bohu v době, kdy ty konáš své modlitby.“

Otec Foucauld nevnucoval nikomu svého náboženství, ale čekal, až moslimové sami přijdou a všimnou si jeho života, až sami mu budou klásti otázky o přirozeném náboženství. Jeho život byl ustavičným čekáním.

Karel Foucauld, jenž je jednou z největších osobností dvacátého století, dokázal svým životem,

že duchovní zdroje katolické Církve jsou věčně živé a nevyčerpatelné. Dovedl obětovati pro Krista i svůj život. Byl z těch výjimečných osobností, které dovedou nadchnout a strhnout k následování; dovedl působit přímo na lidská srdce.

Ode dne své konverse stále stoupal výše a při tom sobě samému se zmenšoval. V katolické mravouce říká se tomuto stavu pokora.

Křesťanství je tehdy silou, projevuje-li se v životě lidí. Ve dvaceti letech, po bouřlivém mládí, stal se Foucauld důstojníkem francouzské koloniální armády. Toto prvotní povolání (jak tomu bývá ve většině případech, když člověk volí své zaměstnání dobrovolně) odpovídalo tehdy opravdu nejlépe jeho životnímu poslání, jeho snům, jeho vlohám a jeho povaze.

Až do konce svého života zůstal Foucauld v jistém smyslu, vyšším a duchovnějším, vojákem svou vůlí, svou energií, svou ukázněností a mužností.

Celým svým srdcem lnul k Orientu, miloval jeho slunce, jeho volnost, jeho širé, písečné pláně, jeho tajemné, potměšilé, ale vždycky statečné obyvatele, nechávající se okouzlovati mythy, bájemí a nekonečným sněním a nenávidějící všechno, co je proti proroku Mohamedovi.

Bylo mu dvacetčtyři let, když se rozhodl, že prozkoumá Maroko, zemi tehdy cizincům nebezpečnou. Žádal o dovolenou, ale vojenské úřady nedaly mu své svolení.

Odešel tedy z armády a podnikl výpravu na své vlastní útraty. Určil 45 zeměpisných délek a 40 zeměpisných šířek, zaznamenal několik tisíc výšek, nakreslil mapy, zapsal všechno, co mohlo prospěti jeho následovníkům.

Před ním prošel jistou částí Maroka německý badatel Rohlf, přestrojen za Mohamedána, ale do většiny marockých měst nevstročil před Foucauldem žádný Evropan, a vkročil-li, jako na příklad do Šešanenu jistý Španěl - tedy se nevrátil.

Po několikaměsíční cestě vydal Karel Foucauld

atlas o dvaceti mapách a dvě knihy: - *Reconnais-sance du Maroc* (Poznání Maroka) a *Itinéraires au Maroc* (Cestopis o Maroku). Obou děl užívá ještě dnes francouzský africký štáb. Dříve byly pro voj-sko příručkami nezbytnými.

Úspěch obou knih byl neočekávaný. Foucauld se stal slavným. Byl zván do salonů. Vyhledávaly ho významné osobnosti. V té době měl vikomt Karel Foucauld pověst marnotratného husarského poru-číka, který hledal radost v hříchu a nacházel v něm jen smutek.

Každý požívačnický okusí konečně na dně číše i hořkost kvasnic. V té době se stal požitek smyslem Foucauldova života.

A přece ony vnější úspěchy si zcela nepodmanily jeho srdce, nezpůsobily trvalý zmatek v jeho duši, neoslbnily ho září marnivosti v temnotě, v níž žil. V tvrzi jeho srdce měl vládnouti Kristus.

Nastává druhá etapa jeho života: konverse ke křesťanství.

Působí na něho do jisté míry jeho příbuzní svým životem opravdových křesťanů, a hlavně jejich pří-tel, pokorný a vzdělaný kněz abbé Huvelin. Obroda přichází však hlavně z nitra.

V době nábožensky lhostejné Foucauld se stává věřícím, praktickým křesťanem, a poněvadž šel vždycky až k extrémům, to jest k mezím dosažitelné dokonalosti a dosažitelného sebeovládání, vstoupil brzo po své konversi k trapistům a zůstal v řádu sedm let, dokud neuplynula lhůta jeho prozatím-ních slibů. Ale neodešel pak do světa, aby žil poho-dlněji, nýbrž k polodivokým africkým kmenům, aby činil pokání ještě tužší než v trapistickém klášteře.

Byl duchem čínorodým a apoštolským. Šel tedy také za svou touhou po spáse duší. Nejdříve zakot-vil ve Svaté zemi, v Nazaretě a v Jerusalemě, a tam myslel především na svou vlastní duši. Pak teprve, takto připraven, odešel do pustin saharských mezi své moslimy.

Svou poustku v Tamanrassetu a své ubohé hara-

tiny a nevolníky neopustil ani když zuřila kolem něho světová válka a fanatikové rozdmýchovali nadšení pro svatý boj proti křesťanům.

Foucauld nikdy nekázal. A přece tento Abd Aï-sûv¹ získal si obdiv a úctu moslímů: 1. poněvadž se nebál smrti, 2. poněvadž žil podle své víry, 3. poněvadž jeho pravda byla pravdou neměnitelnou a universální.

ŽIVOT PŘED KONVERzí

Vikomt Karel de Foucauld se narodil dne 14. září roku 1858 ve Štrasburku. Pocházel ze znamenitého rodu. Jeden z jeho předků, Bertrand de Foucauld, bojoval se Svatým Ludvíkem ve Svaté zemi. Gabriel de Foucauld byl vyslancem krále Františka II., Jana de Foucaulda nazýval Jindřich IV. svým přítelem.

Otec Foucauldův, František Eduard Foucauld de Pontbriand, vládl důležitým úřadem.

V útlém mládí, posilován příkladem matčiny, byl Karel zbožným dítětem. Měl ještě sestru Marii, na niž nezapomínal ani na Sahaře. Roku 1864 Karel Foucauld osiřel.

Matka zemřela v dubnu, otec v srpnu téhož roku. Malého Karla pak vychovával dědeček s matčiny strany, sedmdesátiletý plukovník Morlet. Staří lidé bývají obyčejně příliš shovívavými vychovatelí.

Ze zbožného dítěte stal se rozmařilý chlapec, vlažný ve víře a později lhostejný k náboženství. Ale na své první svaté přijímání, jehož se zúčastnil v kostele sv. Argobasta, vzpomínal po celý život s vděčností.

V době války německo-francouzské musel starý plukovník přehnouti s malým Karlem z Elzaska a usídlil se v Bernu. Zanedlouho se odstěhoval do Nancy. Ve čtrnácti letech vstoupil Karel do tamějš-

¹ Služebník Kristův.

šího lycea. Nadaný student i ve škole špatně prospíval. Práce mu byla břemenem.

A dědeček svého lehkomyšlného vnuka omlouval, přál mu svobody více, než mu bylo prospěšné. Karel místo studia četl romány, aby nějak ubil čas. V četbě hledal především zábavu.

Ztrátě víry v oněch letech bez kázně předcházela ovšem mravní rozvrat. A v době dospívání je každý zlý příklad dvojnásobně nebezpečný. Dědeček by byl rád viděl, kdyby Karel po dokončení středškolského studia vstoupil na techniku. Ale sedmnáctiletého dychtivce života oslňovaly klamavé představy o vojenské kariéře. Žít v Paříži! V opojení a vzrušujících snech. Dnes jsem tu já a příštího roku tu bude snad někdo jiný. Každá naděje se ztrácí v nejistotách zítřka. Život je plný úskoků a nebezpečí, nejistoty a překvapení. Zachytit v životě všechno to krásné, co se zachytit dá!

Příklad předků? Ah ano, vzlet patřil době gotické, rozpínavost přítomnosti.

Karel de Foucauld se dal tedy zapsat do vojenské akademie v Saint-Cyre.

Na tuto dobu života, v níž opojení smyslu bylo nejvyšším dosažitelným dobrem, vzpomínal Karel Foucauld v mužných letech s hořkostí a hrůzou.

„Nikdy jsem nebyl v bědnějším stavu ducha,“ napsal v jednom dopise, „i když jsem později hlouběji zapadl do zla, přece jen vedle zla vyrůstalo i trochu dobra. Ale v sedmnácti letech mne zcela ovládala sobeckost, marnivost, bezbožnost a touha po zlu, byl jsem zmaten . . . O lenosti ani nemluvě . . . Byl jsem tak volný a tak mladý! V sedmnácti letech jsem tak soužil svého ubohého dědečka a zanedbával jsem práci, že jsem se, tuším, ještě ani v únoru nedotkl učebnice geometrie, ačkoliv jsem ji měl studovat každého dne, počínaje listopadem. Psal jsem mu však téměř každého druhého dne i někdy i dopis o čtyřiceti stranách, aby mi dovolil odejet zpět do Nancy . . . Následky takového poblouznění si dovedete snadno představit . . .“

A jinde se přiznal s upřímností jemu vlastní:
„Z víry nezůstala v duši ani stopa . . .“

Podle vlastního doznání setrval Foucauld v tomto poblouzení ducha celých třináct let. Tisíce křesťanů ztrácí takto na čas posvěcující milost a někteří setrvávají v nekajícnosti až do konce života. Ale kdo může říci, co se děje v okamžiku smrti mezi Bohem a člověkem?

I v době rozvratu měl však Karel Foucauld úctu ke kněžím, kteří jsou posly evangelia a vykonavateli jeho svatého odkazu.

A právě proto se můžeme domnívati, že ona truchlivá doba bouřliváckého mládí neohrožovala přece jen nikdy duši mladého světáka morální katastrofou. I když žil rozmařile, byl dalek toho, aby beznadějně a trvale uvízl v osidlech hříchu.

Milost Boží na čas opustila jeho duši a odvrátila se od ní. Platnost lidských soudů vyvrací však čas velmi záhy, neboť obzory i toho nejmoudřejšího zúžují se kolem nás jako těsný kruh v nesmírných dimensích věčnosti.

Karel Foucauld měl rád veselou společnost a podléhal bez míry romantismu mládí, jenž se velmi často rovná mravní nezodpovědnosti.

Tenkrát se sám o sobě domníval, že je atheistou. Ale víra dřímala i tehdy v jeho srdci pod nánošem hříchu a lhostejnosti, v srdci, v němž halasilo hluché veselí světa, a za ním čekala bolest a únava.

Foucauld se opájel sebevědomím, chtěl býti středem pozornosti, hrdinou, aniž by splatil daň krve nebo utrpení.

Platil na příklad v kavárně stofrankovou bankovkou a když mu chtěl číšník dáti zpět drobné, mávl rukou a odešel.

Také lásku chápal jako hru smyslů.

Mnoho mladých lidí z dobrých katolických rodin jde touže cestou, jež vede nutně a často nenávratně k mravní a duchovní anarchii.

Ale duše předků nad námi bdí, chvějí se nad pobloudilcem a jsou na stráži. Ani ti, kteří se propa-

dají do temných hloubek náboženské apathie, nemusejí býti ještě ztraceni.

Karel Foucauld ve dvaceti letech přestoupil ze Saint-Cyre do jezdecké školy v Saumuru. Tam sdílel pokoj s Antonínem de Vallombrosou, který se stal později markýzem de Morès.

Oba kamarádi, hledatelé požitků, snažili se prázdnotu svých duší vyplniti radostmi smyslů.

Pořádali často skvělé hostiny, navštěvovali divadla, milovali vzrušující, hazardní hry.

Karel Foucauld se tehdy zamiloval do jakési heřečky. Brzy potom stal se poručíkem čtvrtého husarského pluku a musel odcestovati do Alžírska.

V Sétifu jeho život budí pohoršení a odpor. Poručík Foucauld žije se ženou velmi špatné pověsti. Velitel nechce a nemůže trpěti nevázaný život svého podřízeného. Napomíná ho, ale bezvýsledně.

Karel Foucauld je pyšný a neústupný. Raději se zříká kariéry, po níž tehdy toužil, a odchází z armády, než by se zřekl své vášně.

To byl jeho poslední a nejosudnější krok směrem dolů.

Roku 1881 vypuklo na podnět marabuta Bu-Amama, šejka z Gharaby, povstání v provincii oranžské.

Karel Foucauld se dobrovolně přihlásil k boji a byl přijat. Bije se za svou vlast, za krásnou Francii, jež je matkou tolika světců! Miluje nebezpečí a halas bitev! Svým sebeovládáním a svou statečností získává si obdiv vojáků.

Orient si ho podmaňuje neodolatelným kouzlem. Snad už tehdy prozařoval do temna jeho duše paprsek Boží milosti. V jeho duši, opojené ještě samolibostí a slávou, procítá neurčitá touha a lítost.

Mladý nadšenec bojuje v prvních řadách, ale ve chvílích odpočinku vyhledává tichá místa a tam si čte Aristofana. Kouří cigarety jen určité značky. Jejich odlétající dým podobá se marnivým snům o pozemské kráse.

Karel Foucauld nebyl hezký, krásné bylo, podle

svědectví současníků, jen jeho vysoké čelo a poněkud vyklenuté obočí. Jeho tvář zduchovněla a zkrásněla teprve v době, když se zřekl světa a žil podle vůle Boží.

Dobrosrdečný byl vždycky. V severní Africe stannuli jednoho dne unavení a žízniví vojáci jeho roty u studně, aby si načerpali vody, ne právě křišťálové a ledově studené. Poručíku Foucauldovi se zželelo zemdlených vojáků. Zaskočil do kantiny a přinesl s sebou láhev rumu, kterou daroval svým hochům, aby jim voda lépe chutnala. Vojákům nikdy neublížil a oni ho měli srdečně rádi.

Foucauldovi bylo čtyřiaadvacet let. Do té doby toužil jen po krásných a vzrušujících dobrodružstvích, po změně a po pestrosti, celkem byl to život bez odpovědnosti a činů. I v oněch letech bez vyššího cíle dychtil však po vědění.

Byl to alespoň prozatímni a vratký cíl! Jeho zájem o Afriku vzrůstal. Osudná a ušlechtilá vášeň, již nikdy neunikl!

Po skončených bitvách vystoupil Foucauld opět z armády a chystal se na svoji badatelskou cestu do Maroka.

Taková cesta vyžadovala odvahy. Leckterý předchůdce Foucauldův se z Maroka nevrátil, neboť zhynul násilnou smrtí.

Foucauld nedbal výstrah. Naučil se arabštině a hebrejštině, a pak přestrojen za rabína, vydal se se skutečným rabínem Mardocheem Abi Šerúrem do neprozkoumaného území a připravil tam svou činnost a svými dvěma, již zmíněnými vědeckými díly, francouzskému štábu půdu pro kolonisaci Maroka.

V červnu roku 1883 usedli v Alžíru do ranního vlaku, jedoucího do Oranu, dva židovští rabíni v podivném úboru: Karel Foucauld a Mardocheus.

Foucauld se nyní jmenoval Josef Aleman. Unikl pogromu v Moskvě. Nalezl útočiště v Jerusalemě. Žil pohostinnu v severní Africe a vydal se konečně na dobrodružnou cestu se svým učeným příbuzným

Mardocheem Abi Serúrem. Ten prožil již jednou v poušti román a unikl z rukou lupičů jen zázrakem i se svým pokladem.

Arabové v Maroku Židy nenáviděli a proklínali je, ale přece jen je ve své zemi trpěli. Žid tedy unikl spíše pozornosti moslímů než ten, kdo by se vydával za mohamedána z jiné země.

Foucauld mohl tak pod záštitou skutečného rabína a zkušeného cestovatele konati svá pozorování astronomická, meteorologická a zeměpisná, v noci mohl kreslit při záři svíce mapy a doplňovati své poznámky.

Plán cesty byl zhruba načrtnut takto: z Oranu přes Tlemcen do Tetuanu.

V Alžíru Foucauld byl překvapen, když mu podomek v hotelu tyká. Uvědomuje si však ihned, že nyní patří k opovrhované kastě a smíruje se s danou situací.

V Oranu musejí oba pocestní odpočívati. Židé oslavují Sbaot. Je to výroční den vydání kamenných desek s desaterem Mojžíšovi na hoře Sinaj. Židé nesmějí ovšem v den tak památný pracovati ani cestovati. Mardocheus odchází do synagogy a vrací se s několika jinými izraelity.

Foucauld si poznamenává: „Počínají rozhovor. Dovídám se, že můj druh hledá kámen mudrců, jiného Žida zajímá zase alchymie. Hledím na ně, jak spolu rozmlouvají při matné záři svíce, jejíž paprsky vrhají na zeď jejich obludné stíny. Usínám na rohožce, ukolébán onou podivnou rozmluvou.“

V Tlemcenu usedají znavení cestovatelé na veřejném místě a pojídají k snídani chléb a olivy. Kolem nich kráčí hlouček důstojníků francouzské armády. Většinu z nich zná Foucauld osobně. Ale oni ho v onom podivném přestrojení nepoznávají.

Groteskní večer prožívá Foucauld v Tlemcenu s několika místními Izraelity. Popíjí s nimi kmínku, aby rozvázal jejich jazyky, a pak se s nimi radí, kudy a jak by nejspíše pronikl do rífské krajiny.

Plán se sice nezdařil, ale s výsledky svých výzkumů mohl býti badatel zcela spokojen.

Cestou způsobil však Mardocheus Foucauldovi svými nároky a svou neústupností mnoho svízelných chvil.

V červenci roku 1883 psal Foucauld své sestře: „Co se týká Mardochea, nejsem s ním spokojen. Je to nejlínější tvor, s jakým jsem se kdy setkal.“ A v lednu r. 1884 napsal stručně: „Mardocheus je příšera.“

Když se Mardocheus vrátil později do Alžíru ke své rodině, stal se obětí alchymistické vášně. Nakoupil za část odměny, kterou dostal od Foucaulda, zkumavky, rtuť a kovy a chtěl dělati zlato. Lakota stala se mu osudnou. Nadýchal se jedovatých plynů a zemřel otravou.

Delší dobu zdržel se Foucauld v Bu-el-Djad a v Tâze. Obyvatelstvo očekávalo příchod Francouzů, neboť jejich města byla po celá leta pleněna cháskami lupičů.

V Bu-el-Djad vítá oba pocestné šejk Sidi ben Daud neobyčejně přívětivě. Patrně tušil, že rabín Aleman je zakukleným Francouzem.

Do Tádly doprovází domnělé rabíny vnuk Sidi ben Dauda. Cestou si Foucauld všímá života politického, hospodářského i náboženského. Zapisuje pečlivě i výsledky svých pozorování zeměpisných a atmosférických.

Dva dny zdrželi se cestovatelé v Tisintu, kde se stal Foucauld předmětem zvědavosti četných poutníků, kteří se vrátili z Mekky.

Pak následuje krátká zastávka v Mrimimě. Dne 28. ledna 1884 dostihl konečně Foucauld Mogadoru, kde se hlásil na francouzském konsulátu. Písař ho nepustil v první chvíli ani do předsíně. Kdo by mohl také uvěřiti, že onen špinavý tulák je bývalým důstojníkem francouzské armády a badatelem o Maroku?

Foucauld nedbal na své cestě nebezpečí, únavy a nepohodlí. Již v jeho tehdejších plánech je patr-

na nezlomná vůle a odhodlanost. Jeho rukopis „Výzkum Maroka“ byl předčítán v Zeměpisné společnosti v Paříži a neobyčejné úspěchy mladého badatele vzbudily údiv.

Foucauld vykonal během devíti měsíců cestu měřící 2939 km, krajinami nehostinnými a vědecky ještě neprozkoumanými. Duveyrier navrhl právem, aby autor obou znamenitých děl o Maroku byl odměněn zlatou medailí. Foucauld si vskutku zasloužil svou prací a svou odvahou tohoto vyznamenání vědecké společnosti, ale přece jen brzy potom s určitostí vytušil, že ani věda, ani vojenská kariéra nemohou býti jediným cílem jeho života. Snad už tenkrát hlásila se v jeho duši předzvěst úsvitu nového života?

KONVERSE

Po svém návratu z Maroka žil ještě Karel Foucauld v zajetí světa: bydlel přechodně v Bordeaux, na zámku Tuquetu a v Nizze.

Sahara ho znovu volá.

Vrací se tedy jako turista znovu do Alžíru a prodlévá nějakou dobu v oasách severní Afriky. Zastavil se v Laghuatu, v Ghardaji, v Mzabu, v El Goléa a v Tuggurrtu. Vidina štěstí, hledal-li je tenkrát, prchala před ním i tam. Snad už ani nemohl býti šťasten po způsobu světáků.

Vrátil se zase do Nizy a pak do Paříže.

Foucauld hledá útěchu v dílech antických filosofů. Ti však jsou sami bezradní před otázkami o základních jevech a účelu života. Foucauld přemýšlí o náboženství: o Starém zákoně, o víře Mohamedově a o křesťanství. Geniové a učenci byli věřícími křesťany a co vlastně hledá na světě on? Vratké a nad pomyslením rychle odlétající štěstí epikurejců? Zapomenutí v prchavých chvílích požitku?

Konverse, jak víme na příklad ze života svatého Františka z Assisi, nenastává obyčejně náhle, pŕůda

pro ni musí býti připravena v nitru mnohým rozjímáním, utrpením nebo i výstrahami osudu.

Neklid v srdci je jedním z prvních příznaků duchovního obrození před konverzí.

Člověk nehledá už ilusorního štěstí v hříchu, naopak pocituje hrůzu z minulého života, a povahy vášnivé propadají dočasnému, očišťujícímu zoufalství. Věci pozemské pozbývaly také pro Karla Foucaulda na svém půvabu a kouzlu. Nestačí mu již ke štěstí ono opojení a ustavičná změna, jež poskytuje Paříž, fluktuace dojmů a vzrušení, po nichž se dostavuje skleslost a únava ducha.

V Paříži setkává se Foucauld u svých příbuzných s abbé Huvelinem. Bylo to setkání, rozhodující o směru jeho budoucí cesty.

P. Huvelin pochopil vznešenost, krásu, velikost i tragiku svého povolání. Tento asketa ve společnosti na sebe nijak neupozorňoval, ztrácel se mezi lidmi.

Opravdovost jeho duchovního života vyzařovala z jeho klidných očí. Jestliže hřích a neřest šíří svým příkladem mor zhouby v příhodném prostředí, tedy i svatost strhuje na křídlech milosti ke svým výšinám.

Abbé Huvelin, vikář u sv. Augustina v Paříži, přivedl Foucaulda, dychtícího po štěstí a radosti, zpět ke Kristu. Nebylo třeba dokazování, přemlouvání, vnějšího působení.

Karel Foucauld se přihlásil jednoho dne sám.

Chtěl, aby mlčenlivý, pokorný kněz ho „přesvědčil“, aby mu vmluvil katolický názor na život a na svět a aby zdrtil jeho pochybnosti moci své víry.

Abbé Huvelin volil jinou metodu.

Rekl příchozímu prostě a tónem, který nesnese odmluv:

„Poklekněte a vyzpovídejte se Bohu: uvěříte!“

„Nepřišel jsem ke zpovědi.“

„Zpovídejte se!“

Karel Foucauld poklekl tedy bezděčně ke generální zpovědi.

A když se vyzpovídal, vyzval ho abbé Huvelin, aby šel ke svatému přijímání.

Vytrvalého hříšníka, který už netouží po milosti, vyznačuje nedostatek vůle, je hříčkou temných sil a podnětů.

Cesta ke svatosti počíná a končí jednosměrnou, ocelovou vůlí, které se podřizují všechny city člověkovy. Vůle je motivem všech velkých činů.

Kmen Foucauldova života byl zdravý a schopný růstu. Hniloba sentimentálního rozkladu se netkla ani jeho rozumu, ani jeho srdce.

Od onoho dne, kdy se vyzpovídal, osnoval Karel Foucauld plán nového života. Změna byla radikální, nic polovičatého, naprosto nenezodpovědné snění náboženského blouznivce nebo estéta.

Kajícník odchází na pout do Svaté země. Po druhé v životě, tentokrát je jeho cílem chrám kalvarský.

V duši Foucauldově hlásí se touha po životě podle některého mnišského řádu katolické Církve. Rozhoduje se mezi benediktiny ze Solesmes a trapisty. Volí si konečně řád poslednější.

I toto rozhodnutí dokazuje opravdovost jeho záměru. Trapisté mají jednu z nejprísnejších řeholí Církve. Počínají den v zimě o druhé a v létě o jedné hodině v noci, spávají ve společném dormitáři, oddělení zástěnami a oblečení ve svém řeholním oděvu, nejedí nikdy masa a mléka, konají těžkou práci a zachovávají věčné mlčení.

Po zkušební době v opatství Notre-Dame-des-Neiges vyprosil si Karel Foucauld svolení, aby mohl odejít do malého, chudého klášteríku téhož řádu v Akbés v Syrii.

Z vikomta Karla Foucaulda se stal bratr Maria-Alberik, jenž předstihoval ostatní mnichy ve strohosti života a v usebranosti ducha.

Představení si přáli, aby byl vysvěcen na kněze, ale Foucauld se necítí býti hoden kněžského důstojenství. Podřizuje se však rozkazu. Mnich nemá již své vůle.

Frater Maria Alberik odjíždí tedy do Říma, a tam v pokročilém věku počíná studovati v řádové koleji bohosloví.

„Budu oslem v theologii, jako ve všem,“ napsal v jednom dopise.

Ve všech trapistických klášterech, v nichž frater Maria Alberik žil, mniši ctili a milovali tohoto asketu svatého života. Nikdo v konventu nebyl přísnějším k sobě, nikdo nezachovával úzkostlivěji pravidla, a přece na sebe nijak neupozorňoval, nechtěl býti nápadným.

A tu neočekávaně po sedmi letech klášterního života dospěl frater Maria-Alberik k osudnému závěru. Překvapil své představené a abbé Huvelina, jenž zůstal jeho rádcem po celý svůj život, sdělením, že vystoupí z řádu a půjde svou vlastní cestou.

Nebyl již vázán jednoduchými řeholními sliby, mohl tedy odejít. Údiv bratří byl veliký.

Své rozhodnutí vykoupil Karel Foucauld mnohými modlitbami a oběťmi.

Chtěl se státí žebrákem, člověkem bez domova. Pochopil doslova výzvu evangelia: „Nestarejte se, co budete jísti a čím se budete odívati,“ jako kdysi svatý František z Assisi. Řeholníci se s ním loučili neradi, neboť jim byl příkladem ctnosti a vzorem sebeovládání.

Z Říma odjel Karel Foucauld do Svaté země. Ne již jako poutník, tentokráte se svěřil do rukou Božích bez výhrad. Nazaret byl jeho nejbližším a prozatím i jediným cílem.

Foucauld, jemuž nyní říkají bratr Karel, podobá se poustevníku, který kdysi po mnoho let budoval si dům a ten dům jednoho dne vyhořel do základů. Tak se zhroutily jeho původní plány. Postižený muž zaplakal nad zkázou svého díla a odešel do světa, jako kdyby nikdy žádného domu neměl, opuštěný ode všech břemen pozemského štěstí, svobodný v šířosti zákonů Božích.

Dne 5. března roku 1897 dostihl Nazareta. Opustil „život studia a důstojenství“ v klášteře trapistů,

jak napsal svému bratranci do Berlína, a chtěl žít jako prostý dělník v pokoře a ve skrytosti, v idyllickém palestinském městečku, obklopeném pahorky, porostlými cypřiši.

S tímto plánem se svěřil pouze svému zpovědníkovi a příbuzným. Několik dní prodlel ve františkánském hospici a pak prosil v protějším klášteře o místo sluby. Františkáni ho odmítli, ale našel útočiště u sester klarisek. Přijaly ho z útrpnosti a svěřily mu úkol kostelníka a poslíčka.

Foucauld usídlil se za zdí kláštera v prkenné budce, jež ho chránila před deštěm a větrem. Nechtěl se nastěhovat do uvolněného příbytku pro zahradníka, zdál se mu příliš pohodlným.

Rozjímavý život nestačil, jak jsme již podotkli, jeho plánům. Chtěl vésti duše k Bohu. A přece si volil ke svému posvěcení samotu, jež mu byla zdrojem útěchy a duchovní pohody i přemnohých hořkostí, zklamání a konečně i zrady.

Dvouletý pobyt Karla Foucaulda v Nazaretu a pak v Jerusalemě byl zkouškou vytrvalosti, etapou výstupu na Mont Blanc svatosti, když se zbavil dřívě všeho vlastnictví a osvobodil se v duchu evangelia ode všeho přátelství a společenství, ode všech zájmů, poutajících ho ke světu, jež opustil.

V Palestině padl Karel Foucauld do osidel podvodníka. Chtěl se totiž usídliti na hoře Blahoslavenství. Nesvědomitý dobrodruh předstíral, že je majetníkem onoho pozemku, a teprve po vyplacení peněz vyšlo najevo, že koupě byla neplatná.

Ve Svaté zemi zasáhlo však účinně do života Karla Foucaulda několik osob, jež svým vlivem rozhodly o kněžství tohoto podivuhodného muže.

*

Po deseti letech, roku 1900, vrátil se Foucauld zase do trapistického opatství Notre-Dame-des-Neiges a pokračoval v přerušeném studiu theologie. A v témže opatství sloužil svou první mši.

Brzy po vysvěcení dostalo se Karlu Foucauldovi

od církevní a občanské vrchnosti svolení, aby směl odejít na Saharu a zasvětit se tam své apoštolské práci.

V srpnu roku 1901 napsal msgru Bazinovi následující dopis, v němž se odráží velikost i pokora jeho duše:

„Monsignore,

poklekám k nohám Vaší Excelence . . . Vzpomínka na mé druhy, kteří zemřeli před dvaceti lety bez svátostí a bez kněze na výpravě proti Bu-Amama, mne nutí, abych odešel na Saharu, jakmile mi dáte své svolení. Nechci zmařit ani jediného dne, neboť právě onoho dne mohla by býti v sázce spása duše některého z našich vojáků. Píši Vám tedy znovu ve jménu křesťanské lásky, abych mohl odcestovati co nejdříve.

Prosím velmi pokorně Vaší Excelenci o dvě věci: 1. abych se směl usídliti mezi Afn-Sefra a Tuatem v jedné francouzské garnisoně, jež nemá kněze, abych tam mohl zřídit veřejnou kapličku s nejsvětější Svátostí ve svatostánku pro nemocné, abych tam směl sídliti a přisluhovati svátostmi, 2. abych mohl přijímati druhy, kněze nebo laiky, jestliže mi je Ježíš pošle, a adorovati s nimi před vystavenou nejsvětější Svátostí.

Jestliže ráčíte vyhověti této dvojité žádosti, tedy se tam usídlím jako kaplan oné prosté svatyně, nehledě k titulu faráře, vikáře nebo almužníka, aniž bych žádal podpory. Budu žiti po mnišsku, podle regule svatého Benedikta, buď sám nebo s bratři-mi, v modlitbě, chudobě, práci a dobročinnosti, aniž bych kázal, aniž bych vycházel, vyjma když bude třeba udíleti svátostí, mlčenlivý a uzavřený.

Příčina mého rozhodnutí spočívá v touze po duchovní pomoci našim vojákům. Chci zabrániti, aby jejich duše nebyly ztraceny, poněvadž se jim nedostává svátostí, a *především*, přál bych si posvětit nevěřící národy tím, že přineseme do jejich prostředí Ježíše, přítomného v nejsvětější Svátosti, tak

jako Maria posvětila dům Jana Křtitele, nesouc tam Ježíše.

Slibuji z celého srdce Vaší Excelenci, že se vynasnažím s pomocí Boží, abych nikdy nebyl, nehledě ke své bídě, příčinou pohoršení a abych vám nikdy nepůsobil vydání nebo materiální škodu. Slibuji Vám předem z celého srdce synovskou lásku a nejvěrnější poslušnost.

Dovoluji si velmi pokorně podotknouti, že pobyt Vašeho nehodného sluhy na Sahare, ať jakkoli bedný, zachrání pravděpodobně více duší, jež jinak by zemřely bez svátostí a že přibude do naší oblasti jeden svatostánek a tedy bude i o jednu svatou oběť více.

Kdyby Vaše Excellence si přála se mnou mluvit, stačí jediné slovo, poštou nebo telegraficky a hned přijedu do Alžiru.

V hluboké úctě

Karel de Foucauld,
„nehodný kněz“.

Za Karla Foucaulda přimlouval se velmi srdečně opat trapistického kláštera Notre-Dame-des-Neiges Dom Martin, a ve svém dopise monsignoru Bazinovi nazývá bratra Karla „svým drahým a svatým přítelem“. „Mohu dosvědčiti,“ praví dále v témže dopise, „tím spíše, že znám pana Karla de Foucaulda důvěrně již jedenáct let, že jsem se nikdy nesetkal ve svém životě s člověkem, který by do té míry uskutečňoval ideál svatosti. Nikdy jsem se nesetkal, leč v knihách, s příkladem takové kající, pokory, chudoby a lásky k Bohu.“

Také převor z Notre-Dame de Staneli Dom Jindřich a biskup z Viviers doporučovali vřele Foucaulda přízni apoštolského prefekta na Sahare msgra Guérina a afrického biskupa msgra Livinhaca.

Samozřejmě, že i abbé Huvelin prosil církevní vrchnost, aby kladně vyřídila žádost Karla Foucaulda, jenž byl jeho duchovním synem.

Dosáhnuv svolení, připravoval se Karel Foucauld k odjezdu do Afriky. Nyní byl knězem a

opatřil si tedy především zařízení pro svou kapli a nezbytné potřeby a zásoby pro příbytek poustevníka: nádobu a provazy k čerpání vody z hlubokých studen saharských, stanové plátno a trochu knih.

Trapisté z opatství Notre-Dame-des-Neiges rozloučili se se svým bývalým druhem s žehnáním a s modlitbami za zdar jeho apoštolátu.

V POUSTEVNĚ BÈNI-ABBÈSKÉ

Karel Foucauld usídlil se v oase Bèni-Abbès, na jihu Alžírsko, a počal tam budovati s pomocí vojáků francouzské cizinecké legie svůj San Damiano: primitivní kapli a ještě prostší příbytek. Strop ve svatyni byl tak chatrný, že musel nad hlavním oltářem upevniti nepromokavé plátno, aby chránil svatostánek před deštěm.

Jaká odvaha a jaká okouzující prostota srdce! Jak ubohé je štěstí těch, kteří je hledají prostřednictvím smyslů! Jak ilusorní je každá láska pozemská!

Karel Foucauld nehledal *svého štěstí*, nehledal zalíbení v sobě. Jeho touha nikdy nebyla nasyce-na, jako jeho naděje.

V Bèni-Abbès, v ostrůvku datlových palm, obklopeném se všech stran písečnými přesypy, chtěl založiti své Bratrstvo, misijní seminář, odkud by vysílal do krajin, obydlených moslímy, své druhy s poselstvím nauky Kristovy. Zvolil si místo s nevysychajícími prameny vod a koupil kus země, kterou by vzdělával s bratřími po způsobu dávných mnichů, průkopníků civilisace.

Jeho život musel se zdáti s počátku šílenstvím moslímům, kteří ze všech nevěřících nejhouževnatěji vzdorují křesťanským pravdám, ale bylo to pro ně krásné a nepochopitelné šílenství, šílenství lásky a odvahy, okouzující poesie čistého srdce, jedinečnost a nenapodobitelnost horlivce, který se bez výhrady svěřil do rukou Božích.

Představte si muže, který spoléhá jedině na Boha, obklopen v hluché samotě fanatickými moslímy, který nechce býti zajištěn ve smyslu tohoto světa ani do příštího dne, a žije ne ve středověku, kdy byli uctíváni hrdinové ducha, ale v naší chladné, surové době, jež soustavně podlamovala jeho nadšení a jeho plány, v době, kdy činy jednotlivců i kolektiva jsou vy kalkulovány na úspěch.

On však nemá viditelného úspěchu, a přece se nevzdává naděje. V tom spočívá tajemství křesťanské víry. Čím je cesta poustevníka béni-abbèského strmější a neschůdnější, tím jistější je svým vítězstvím. Taková víra sama o sobě je zázrakem, výslednicí všech jeho obětí a odříkání.

Ah ano - vytkne mi čtenář - jen obdivem se nelze vyrovnati s jedním z vůdců duchovního života. Kam dospějeme my ve svém rozběhu za ideálem svatosti? - Je to pravda. Každý z nás stále znovu ztroskotává a bloudí po své vlastní cestě. V tom spočívá naše bída. Hledáme v sobě, co je nad námi a mimo nás.

Nahlédněme však do života Foucauldova v Béni-Abbès. Smyslem jeho života je Kristus a jeho cílem vláda Kristova nad světem.

Ve své chatrči, v níž nebylo postele ani jiného kusu nábytku, zavěsil hodiny, jež i v poušti měřily jeho čas. Nestrpěl ve svém životě nic libovolného, neurčitého a neodůvodněného.

O čtvrté hodině ranní zazvonil budíček a bratr Karel od Ježíše počínal svůj den jitřními modlitbami a matutinem.

V šest hodin posnídal hrst ovoce, pak následovala hodina adorace před nejsvětější Svátostí, potom tělesná práce, duchovní čtení nebo vyučování katechismu.

V jedenáct hodin: modlitba breviře, zpytování svědomí, oběd poustevníka.

V poledne: Anděl Páně a vzývání Ducha svatého.

Odpoledne bylo zasvěceno modlitbě: adorace, křížová cesta, čtení jedné kapitoly z Nového a

jedné kapitoly ze Starého zákona, kapitoly z Tomáše Kempenského, pak čtení z některého spisu sv. Terezie z Avily, sv. Jana z Kříže a sv. Jana Zlatoústého.

Od půl 2. do 2. hod. písemné rozjímání evangelia.

Od 2 do půl 3. hod. studium morálky nebo dogmatiky.

Od půl 3. do půl 4. hod. vyučování katechismu.

Od půl 4. do půl 6. hod. adorace.

O posledních dvou hodinách napsal Karel Foucauld do svých poznámek: „Je to nejkrásnější chvíle dne, po mši svaté a po noci. Práce je skončena. Říkám si, že mohu hledět jen na Ježíše. Je to hodina slasti.“

O půl 6. hod. nešpory.

V 6 hodin večeře.

V 7 hodin výklad evangelia vojínům, modlitba, požehnání nejsvětější Svátosti, Anděl Páně a *Veni Creator*.

Vojáci se rozešli a Otec Foucauld skončil den růžencem a posledními modlitbami z breviáře.

O půl 9. hod. ulehl, ale o půlnoci přerušil spánek, zpíval *Veni Creator* a *Matutinum*.

„To je také slastný okamžik: býti sám s Ježíšem, v hlubokém mlčení Sahary, pod nesmírným nebem, tváří v tvář nejvyššímu dobru. Uléhám v 1 hodinu.“

Jaká vůle a jaké úsilí k svatosti a činu! Nic ho nemohlo odraditi, nic nemohlo zdrtiti jeho naděje, nikdy neustal toužiti po tom, aby měl následovníky!

Dne 29. října 1901 sloužil Otec Foucauld v Bèni-Abbès po prvé mši svatou a když 13. ledna 1904 odcházel, měl jediného konvertitu. A posléze ho i ten opustil, neboť nelze tu mluvit o věrolomnosti nebo o zradě.

Karel Foucauld byl z těch, kteří celý život musí jíti sami. Poznal život bez Boha, zakusil pustošivé účinky hříchu, který za sebou zanechává prázdnotu a všechno ničí, kdežto milost nechává růst a obrozuje.

On věděl, že opravdový křesťan, jemuž by osud blížních byl lhostejný, byl by špatným křesťanem a že charita je z nejkrásnějších plodů křesťanského učení a křesťanského života.

Otec Foucauld pečoval tedy ve smyslu evangelia o nevolníky a o lidi opuštěné: poskytoval jim přístřeší, sytil je, zdůrazňoval jejich lidskou důstojnost.

S toužebností vycházel vstříc poutníkům, nemocným, starcům a dětem a nad to udílel jim i útěchu duchovní, nemocné léčil a dětem mluvil o Bohu.

Leta míjela a učedník, který by mohl býti účinným pomocníkem v apoštolátu bratra Karla, nepřicházel.

A Foucauld se učil trpělivosti od Ježíše, skrytého ve svatostánku. Čím hlouběji vnikal do pouště, tím více toužil po bratřích, aby mohli převzít dílo jím započaté.

Pravda, vykoupil z otroctví tříletého černouška, jejž pokřtil, a získal pro život věčný stařenu, která brzy potom zemřela!

Napsal o ní abbému Laurinovi: „Prosím Vás o modlitbu za onu ubohou černošku, jejíž duše je tak bílá, že by byla ještě tohoto večera v ráji, kdyby nyní zemřela. Lépe bych učinil, kdybych Vás poprosil, abyste se pomodlil za starého hříšníka, jenž píše tento dopis.“

V červnu 1903 se Karel Foucauld rozhodl, inspirován vyšší vůlí, odejít mezi Tuaregy do Hoggaru.

I tentokrát dosáhl svolení církevního, svolil i jeho zpovědník abbé Huvelin a velitel francouzského vojska na Saharě, Foucauldův přítel, Laperrine.

Dva a čtyřicetiletý Karel Foucauld učí se tuaregštině a chce přeložit do této řeči i evangelium.

POUSTEVNÍK NA CESTÁCH

Na počátku ledna 1904 opustil Otec Foucauld Bèni-Abbès.

Marabuti v té době hlásali svatou válku proti křesťanům. Na Sahare vypuklo povstání. Berbeři přepadli oddíl francouzského vojska, z něhož padlo téměř polovina mužů. Povstání se šíří.

Také Karel Foucauld se dověděl v Bèni-Abbès o velkých bitvách. Chtěl sloužit zraněným, ba chtěl i sám bojovat. Hlásil se na vojenském velitelství jako dobrovolník. Jeho opětovaná nabídka byla konečně přijata.

Podivný průvod! Poustevník se přidružil k četě poručíka Yvarta. Krácel bos s katechumenem Paulem za oslicí, jež nesla kapli a zásoby.

Výprava směřovala k Adraru a poustevník bèní-abbéský rozmlouval ve chvílích odpočinku s domorodci a poskytoval jim léky a dárky. Muž Boží všude si získává důvěru. Jeho zjev budí u primitivů úctu a obdiv.

I vojáci, jimž denně slouží mši svatou, milují bývalého vikomta v odřené, bílé sutaně, se škapulířem, na němž je vyšito srdce a v něm vetknut kříž.

Osmnáctkrát ztrávil Otec Foucauld noc v poušti pod hvězdami. Život je jako cesta.

Karavana zakotvila v Adraru. Tam přivítal svého přítele velitel Laperrine. Setkávají spolu plány do budoucna. Chtějí proniknouti až k Tombuktu. Otec Foucauld nevidí a nechce viděti překážek tam, kde se jedná o záchranu třeba jen jediné duše. Překážky lze překonat s pomocí Boží a silou vůle.

Bratr Karel odchází pak sám přes In-Salah a Tit do Akabli, kde se učí řeči Tuaregů, tamašeku. Za tři týdny přijel do Akabli velitel Laperrine a oba přátelé odjíždějí na velbloudech směrem k Tombuktu, jež tenkrát bylo ještě obestřeno legendami města uzavřeného křesťanům.

Muž Boží a dobyvatel nových území svěřili se širosti pouště. Večer, unaveni cestou, odpočívají v údolí Keraan, příštího dne u studnic tin-tenajských a pak následovala poušť, zrádná a potměšilá, mlčící a výhružná, oslňující v krátkých zimních dnech žářem nemilosrdného afrického slunce a zne-

pokojující vytrvale tlukoucí lidské srdce v mrazivých nocích tušením nekonečnosti.

Kol studnic se shromažďují kočovníci, Foucauld a Laperrine s nimi rozmlouvají v tichých večerech, kdy štěkají šakalové a vyjí hyeny a uzavírají se syny pouště přátelství.

Je to cesta vpravdě apoštolská.

U pramene In-Ziza, kde prodlévá Foucauld na počátku velikonočního týdne, spřádá svůj nejkrásnější plán: tam by chtěl založit svůj klášter, osídlený Malými bratřími. V In-Ziza je dostatek vody a tedy i rostlinstva. Je to místo tiché a pusté a přec tudy procházejí pocestní.

A pak stanuli na jiných krásných místech s hojnými prameny a Otec Foucauld přemýšlí, že i tam by bylo lze zřídit misijní stanici. Malí bratři mohli by tam sloužit obyvatelům pouště.

U cisteren timianinských střetla se četa Laperrinova s jiným oddílem francouzského vojska, jež přicházelo od Tombuktu. Vojáci obou čet byli žárlivi na své úspěchy. Laperrine ustupuje a Otec Foucauld si poznamenává: „Po jejich příchodu stiskl jsem jim přátelsky ruku, ale zítra, než odejdu, se s nimi ani nerozloučím... Neřeknu jim ani slova výčitky... popudilo by je to proti náboženství, způsobil bych tak roztržku mezi nimi a velitelem Laperrinem.“

Výprava Laperrinova si ubírá k Adraru. Dne 17. května, v den památky sv. Paskala Baylona, modlí se Otec Foucauld takto: „Poroučím v tvou ochranu z celého srdce svého obrácení Tuaregů, nabízím svůj život za ně.“

Jednoho dne jeho touha se proměnila ve skutek. Lépe je ostatně nespravedlnost a zradu snášeti, než činiti. Otec Foucauld až do posledního dne života neustával věřit ve vítězství ducha nad materialismem islamu. Připravuje se k překládání evangelia do tamašeku a překlad pak předčítal Tuaregům z rukopisu. Otec Foucauld soudil zcela správně, že Tuaregy není třeba učit arabštině a tím je i přibli-

žovati některým bludům koranu. Chtěl je učiti jejich vlastním jazyku a seznamovati je jeho prostřednictvím s přirozeným náboženstvím a s přirozenou morálkou. Vyprávěl jim podobenství o marnotratném synu, o milosrdném samaritánu, o dobrém pastýři. A ovšem, bylo nutno přeložiti do tamašeku i katechismus.

Poručík Roussel chystá novou výpravu do pouště a Otec Foucauld, nerozhodný, zda má odejiti s onou výpravou, nebo zda se má vydati do Ghardaie a studovati pak v Šauře tamašek, táže se o radu Ježíše: „Co si přeje tvé Srdce?“

A rozhoduje se pro onu eventualitu, jež poskytuje více možnosti k záchraně duší.

Svěruje se vedení poručíka Roussela a odjíždí s ním od jedné studnice ke druhé, neboť prameny pitné vody jsou střediskem života na Sahaře.

Denně se seznamují s novými lidmi, z jichž očí zírá nedůvěra.

„Jestliže budu konati svou povinnost,“ napsal Otec Foucauld do svých poznámek, „Ježíš poskytne hojnost milostí a oni pochopí.“

Dne 20. září vrátil se „dělník svatého evangelia“ unaven a vysílen do In-Salah. Jedině samota s Ježíšem ho mohla vyléčiti.

Vojsko odpočívalo a Foucauld odchází s domorodým vojákem k Ingharu a Adraru. Apoštolský prefekt na Sahaře P. Guérin jde vstříc umdlenému poutníku do Metlili, pak oba misionáři ubírají se do Ghardaie. Tam Otec Foucauld prožil vánoce 1904 v tichu a mlčení a v slastném přátelství Patera Guérina a jeho misionářů.

Když Otec Foucauld rozmlouval s moslimy, nikdy nepřipomínal rozpory mezi křesťanstvím a islámem, naopak snažil se zdůrazniti složky jednotící. Arabové ho nazývali *„oním mužem, jenž prodal tento svět za onen“*.

Na Nový rok 1905 vrátil se Otec Foucauld, doprovázen dvěma Bílými Otcí, do El-Golèa. Čekal tam na něho velitel Laperrine a třetího dne odjeli

spolu do Adraru. Ale teprve po třech týdnech zakotvil zase v poustevně běni-abbéské.

Hledal zapomenutí všech věcí a dějů minulého života jedině v Kristu, na stupních ke svatostánku, v mlčení, jež je milosrdné k těm, kteří dovedu takto zapomínat, a výhrůžné k těm, kteří do zmatku nálad a požitků vnášejí disonance nových tužeb a vzrušení.

Po několikaměsíční cestě vložil na sebe poustevník zase břemeno všedního dne. Opět žije podle přísných pravidel, které předepsal sám sobě a v matné naději i budoucím bratřím. Bratr Karel nemohl ovšem uvěřiti, že ona naděje je marná, a také nebyla, zůstalo tu jeho dílo a s ním nové naděje.

A nyní musíme důtklivě připomenouti, že poustevnický život Otce Foucaulda se naprosto nepodobal sladkému snění, dřímotě, lhostejné ke všemu, co se netýká spásy jeho vlastní duše, i v něm propuká časem boj s temnostmi a doléhá na něho příval minulých let a strážní celou svojí tíhou.

On sám to řekl takto: „Ježíš zvolil pro každého jiný způsob utrpení, jež se mu zdá nejvhodnější k jeho posvěcení. Častokrát bychom odmítli kříž, který nám ukládá, kdyby bylo lze, a vložili bychom si na bedra jakýkoli jiný kříž. Ten, ježž nám dává, chápeme nejméně . . . On nás vede na pastvy hořké, o nichž ví, že jsou dobré. Ubohé ovečky, jak jsme zaslepeny!“

Poustevník churaví, mučí ho bolest hlavy a horečka, ale denně slouží mši svatou, o půlnoci zpívá matutinum a dělí se s chudáky o skrovné zásoby potravy.

POUSTEVNA V TAMANRASSETU

Velitel Laperrine zval Otce Foucaulda k návratu do Tamanrassetu. Foucauld váhá. Je ho třeba tu i tam. Prosi o radu svého zpovědníka, abbé Huve-

lina. Informuje o pozvání Laperrinově apoštolského vikáře P. Guérina.

Přichází telegram z Paříže: „Kloníme se k názoru, abyste přijal pozvání.“

Foucauld opouští svou poustevnu a spěchá ke studnicím u Tuatu, kde čeká se svými průvodci kapitán Dinaux.

Karlu Foucauldovi se otevřela nová oblast misijní činnosti.

Setkává se s vůdcem Tuaregů, Mussou ag Amastanem, jenž se stal jeho obdivovatelem, ochráncem a přítelem. Mussa je ještě mladý muž, asi pětatřicetiletý „velmi inteligentní, velmi upřímný a velmi zbožný moslim, ale je také náročný, miluje peníze, rozkoš, důstojenství, jako Mohamed, tvor pro něho nejdokonalejší...“ V souhlasu s Mussou rozhodl se věčný poutník, že se trvale usídíl v údolí tamanrassetském, v horách hoggarských.

Opět buduje kapličku a přístřeší a 7. září 1905 slouží v improvizované kapli, v oné ztracené pustině, první mši svatou.

„Myslím,“ napsal do svých poznámek, „že nikdy tu nebudou kasárny, telefon a Evropané... zvolil jsem si toto opuštěné místo a usídlil jsem se tady.“

A přec nezapomínal na Bèni-Abbès. Chtěl se tam vrátiti na dobu několika měsíců a pak zas znovu žíti v Tamanrassetu.

Počínaje prvním rozhovorem měl Otec Foucauld na Mussu ag Amastana rozhodný vliv. Mussa ctil poustevníka tamanrassetského jako světce. Víra Foucauldova i všecky jeho záměry zasahovaly však tak hluboko k základům života, že si nemohl přát jenom formální obrácení Mussovo ke křesťanství.

Otec Foucauld poznamenal si do příručního sešítku, co postupně a příležitostně chtěl říci a řekl Mussovi.

Radil mu, aby kol sebe shromažďoval jen lidi ušlechtilé a aby se střežil lidí neodpovědných a lehkomyšlných, aby chránil své území před vetřelci a aby podporoval usedlostí.

Všiml si, že Mussa bývá marnotratný. Napomínal ho tedy, aby byl (což bylo žádoucí a správné i v intencích moslímské víry) pokorným. Jen Bůh je veliký. Ten, kdo touží po velikosti, nezná Boha.

Vštěpoval Mussovi dvě velká přikázání lásky: „Milovati budeš Boha z celého srdce svého...“ „Když Adam vzdělával zemi a Eva předla, kdo byl vznešený, kdo amridem a kdo nevolníkem?“

Předčítal mu evangelium, aby se Mussa přesvědčil, jak mysleli, mluvili a jednali proroci.

Chtěl ho odnaučiti žádostivosti po darech. Taková touha bývá nízká, nešlechtná a spoutává svobodu v jednání.

Radil Mussovi, aby platil své dluhy a nedělal nových.

Mussa by neměl nikdy pronést ani *náznak lži*. Každá lež je proti Bohu, neboť Bůh jest pravda. Jako průvodce cizinců měl by vždy voliti zcela spolehlivé lidi, podle nich soudí cizinci na ostatní Tuaregy.

Ať nikomu nelichotí a nechválí ho tváří v tvář. To je ponižující. Když někoho milujeme nebo ctíme, musíme to dokázati činy a důvěrou. Slova o tom jsou zbytečná.

Lichotnictví je nízkost.

Mussa nemá býti lenivý a má dobře využíti svého času.

I vlastenec procitl v Otci Foucauldovi. Učil Musu milovati Francii jako ochránkyni svobody. Říkal mu, že Francouze uvádí do rozpaků, nabízi-li jim dary. Dar je závazek a Francouz přijímá takový dar jen ze zdvořilosti a z lítosti. Žádá-li naopak Mussa dary od vojenských velitelů, neodeprou mu jich, za darem však nutně následuje opovržení.

Vyučoval-li Otec Foucauld Mussu ag Amastana přirozené ušlechtilosti ducha a srdce, nezapomínal ani na jeho duši.

Snažil se zpřístupniti pravdy křesťanské víry chápání a morálce moslímů, aniž by něco zatajoval, nebo i sebe méně takticky skresloval.

Učil amenokala milovati Boha a všechny lidi jako sebe samého z lásky k Bohu. Učil ho pokoře a odpovědnosti za všechny činy.

Čin váží tisíckrát víc než slovo.

Otec Foucauld, aby získal Kristu několik nezkažených duší primitivů, neznajících křesťanství, aby dal světu příklad, odešel do vyhnanství, do neplodné, kamenité pustiny ve výši 1500 metrů, oživené jen sporou zelení a svůj život stále více ztotožňoval se životem trpícího Pána.

„*Ty jsem já,*“ napsal si do deníku a na jiném místě: „Žij dnes tak, jako bys měl dnes zemřít mučednickou smrtí.“ Mučednickou smrt předvídal již po svém příchodu na Saharu.

Tuaregové jsou národem v soumraku, ale uchovali si některé ctnosti, jež tvořily základní rysy povah křesťanských rytířů: statečnost, velkomyslnost a věrnost. V běžné naší hantýrce se tomu říká „míti smysl pro čest“.

Tuaregové říkají ironicky liberálním Francouzům: „Vý máte zemi, nám patří nebe.“

Otec Foucauld přijímal ve své horské poustevně karavany a potulné pastevce a poskytoval trochu potravy lidem věčně souženým hladem a žízní a příkladem svého života vyvracel jejich naivní předsudky proti křesťanství.

Kapitán Dinaux odejel a Otec Foucauld zůstal sám mezi Tuaregy, vzdálen sedm set kilometrů od In-Salah. Jednou měsíčně přinášel posel zprávy ze světa a trochu potravin.

„Musím učiniti vše možné ke spáse nevěřících národů oněch krajů a musím zapomínati naprosto na sebe.“

„Každého roku vykonám okružní cestu po arrhemech Hoggaru, přijmu pozvání k cestám po Sahaře, budou-li prospěšné. Bude-li možno, prožiji každého roku několik dní ve stanech hoggarských kočovníků.“

Poustevník tamanrassetský žije stále přesně podle své řehole, ale připravuje civilisaci půdu evan-

geliu, pro příští následovníky. Rozdává jehly, chce naučiti ženy přísti a plést vlnu, muže chce zasvětit do prací zemědělských a zahradnických. Rád by uspořádal i tamější desolátní rodinné poměry a přizpůsobil je názorům křesťanským. Naráží však na nepochopitelnou pýchu a zatvrzelost saharských nomádů. Domnívají se, že jsou nejkrásnějšími, nejušlechtilejšími a nejchytřejšími lidmi na světě a z téhož důvodu podceňují Francouze. Pýcha ovšem se snoubí, podle dávné zkušenosti, s nevědomostí.

Jednoho dne, uprostřed května, opustil Otce Foucaulda jediný druh, konvertita Pavel. Bratr Karel vykoupil ho z otroctví a přivedl ho s sebou z Bèni-Abbès do Tamanrassetu, aby mu přisluhoval při mši svaté. To byla těžká zkouška pro Otce Foucaulda. Nemohl sloužiti mši a zůstal zcela opuštěn.

„Jsem nejšťastnějším člověkem. Samota tváří v tvář Ježíši je slastná . . . Má duše žije ve velkém míru.“

A dále poznamenal: „Bože můj! Dej, abych mohl pravidelně celebrovati svatou oběť! Dej, aby ona duše nebyla ztracena! Spas ji!“

Brzy po této trapné události přijel do Hoggaru jazykozpytec Motylinski, dobrý přítel Foucauldův a počal studovati tamašek . . . Otec Foucauld onoho leta překládal Pismo svaté do tuaregštiny a psal tuaregskou mluvnici.

„Bůh mně ho poslal, abych mohl zase celebrovati,“ radoval se bratr Karel z příchodu Motylinskiho.

Tři měsíce žil Motylinski v Tamanrassetu. Pak odjel do Biskry a Otec Faucauld putoval do Bèni-Abbès. Jejich cesty se rozbíhaly. Několik dní prodlélostevník v Tamanrassetu u Bílých Otců a tam se mu přihlásil jeho první učedník: bratr Michal.

Život podle pravidel Karla Foucaulda znamenal krajní odvahu. Bratr Michal prošel školou Bílých Otců, byl to kajícník.

Od prosince 1906 byl tedy bratr Michal svědkem neobyčejného života Karla Foucaulda a leccos nám

ve svém deníku zaznamenal, co by navždy zůstalo neznámo.

Otci Foucauldovi svítá naděje. Nový učedník věděl už v Alžíru, co ho čeká v poušti. Snad už před tímto svým rozhodnutím pomýšlel na život podle stylu řehole kartuziánské.

V Ain-Sefra přespali oba poutníci v domě vojenského velitelství.

Lůžko připravené pro Otce Foucaulda zůstalo netknuté. Poustevník spal po celá leta na holé zemi a část noci věnoval modlitbám. I na cestách. Kdekoli.

V Ain-Sefra usedli oba Malí bratři do vlaku, který je dopravil do konečné stanice Colomb-Béchar. Pak se ubírali s malou karavanou do Bèni-Abbès.

Bratr Michal žasl nad bédností chyše z rákosí, kterou Otec Foucauld nazval klášterem. Popsal nám svědomitě konstrukci i zařízení kaple a příbytku: „Úkol nad pomýšlení snadný. Všude prázdnota: místo tu bylo jedině pro Ježíše.“

V poustevně bèni-abbèské ztrávili poutníci vánoce 1906. K půlnoční mši sešli se vojáci i důstojníci. Sto mužů tísnilo se v malém prostoru kaple a sakristie. Byla přítomna také ona slepá mulatka, kterou Otec Foucauld pokřtil. Když bratři odcházeli 27. prosince do Tamanrassetu, naříkala černoška velmi hořce. Zůstala sama v prostředí dokonale lhostejném k její bídě duchovní i tělesné.

Důstojníci doprovodili bratry daleko za Bèni-Abbès. Otec Foucauld svěřil při loučení kapitánovi klíč od kaple. „Opatrujte dobře dům Boží,“ pravil, „svěřuji vám jej.“

Poutníci trpěli ve dne horkem a v noci zimou. Ve vsích poskytl jim přístřeší s rohožkou na zemi. Častěji však spali, jak zaznamenal bratr Michal, pod širým nebem, v důlcích, které se vyhloubili rukama. Chlad zaplašoval spánek.

Ráno sloužil Otec Foucauld mši svatou na přenosném oltáři.

Bratr Michal nesnesl dlouho tak strohý způsob

života. Nedošel ani do Tamanrassetu. Vyčerpaný a chorý musel zůstat v In-Salah. Tam se s Otcem Foucauldem rozloučil, aniž by, jak napsal do svých poznámek, „spatřil zemi zaslíbenou“.

Budoucí kartuzián žil s Otcem Foucauldem po tři měsíce, jeho zdraví bylo podlomeno již v Alžíru. Otec Foucauld svěřil nemocného důvěryhodným osobám a odcházel sám ke své poustevně v zemi Tuaregů.

Bratr Michal byl bystrým pozorovatelem a poznámky o svém mistru uspořádal přehledně a metodicky.

O vánocích 1906 prodlel Otec Foucauld v kapli po celou noc sám a beze světla. Bratr Michal se příštího dne zeptal poustevníka, jak může bdíti v temnu dlouhé noci. „*Není třeba viděti jasně,*“ odpověděl muž Boží, „*abychom mohli rozmlouvati s tím, jenž je sluncem spravedlnosti a světlem světa.*“

A jindy se svěřil svému následovníku se svojí touhou po mučednictví: „*Kdybych měl býti jednoho dne zabít pohany, jaká krásná smrt! Můj drahý bratře, jaká čest a jaké štěstí, kdyby mne Bůh vyslyšel!*“

O své minulosti se Otec Foucauld nerad zmiňoval. zamlčoval před neznámými důsledně svůj původ a své úspěchy.

Zvědavý fráter salesián přistoupil k němu na příklad jednoho dne na poště v Nazaretě a tázal se ho, zda je pravda, že je francouzským hrabětem.

„*Jsem starým vojákem,*“ odpověděl kajcník stručně. Bratr Michal chtěl zase věděti, kolik duší moslímů přivedl ke křesťanství.

„Jen jedinou,“ řekl Otec Foucauld, „onu starou černošku, již jste spatřil v Bèni-Abbès.“ „A jiných vítězství jste nedobyl?“

„Ano, máte pravdu, pokřtil jsem ještě malé dítě v nebezpečí smrti. Bylo tak šťastno, že opustilo skoro ihned potom tuto zemi a odlétlo k nebi. Také jsem křtil chlapce třináctiletého, ale já ho neobrátil na víru, přivedl ho ke mně francouzský četař, který

ho učil katechismu a připravil ho k přijetí svátostí. Vidíte, drahý bratře, že jsem opravdu služebníkem neužitečným!“

„Nezapomenu do konce svého života,“ pokračuje ve svých poznámkách bratr Michal, „na mše Otce Karla, při nichž mi bylo dopřáno tak často ministrovati. Sloužil svatou oběť pomalu, zbožně, důstojně, s pokorou, věrou a s výrazem takové usebranosti, že jsem byl dojat.“

Ke konci svého rukopisu poznamenal bratr Michal melancholicky: „Byl jsem jeho prvním a jeho posledním uředníkem. Prosím Boha, abych se stal v mezích svých sil jeho následovníkem.“

Otec Foucauld tedy osířel, zbaven nadějí, že bude moci předati své dílo přímým uředníkům. Nese dál své břímě a píše Pateru Voillardovi: „Stárnu a chtěl bych viděti někoho lepšího na mém místě v Tamanrassetu, a někoho lepšího než já v Bèni-Abbès. Ježíš by měl dále sídliti na oněch dvou místech a duše by ho měly poznávati stále víc a víc.“

A neúnavný Otec Foucauld zřizuje nový útulek v In-Salah, zatím co pomýšlí na současné osídlení Tamanrassetu a Bèni-Abbès. Horlivě a s úspěchem učí se tuaregštině a pracuje na slovníku tuaregsko-francouzském a francouzsko-tuaregském. Turegové říkali, že zná jejich jazyk lépe než oni sami. A byla to pravda.

Tuaregskou mluvnici i slovník vydala po smrti Foucauldově francouzská vláda v Alžíru. Foucauld zaznamenal a přeložil také ukázky z poesie tuaregských pastevců, zpěvy o lásce a boji.

V březnu vydal se Foucauld s kapitánem Dinauzem a s četou vojáků na cestu do Adrasu a Hoggaru. Ve volných chvílích pracoval na svých filologických dílech a nezapomínal také, že je třeba dáti Tuaregům příklad modlitbou a sebeovládáním.

Nesmíme zapomenouti na anekdotu, kterou uveřejnil důkladný životopisec Foucauldův René Bazin.

Pater Foucauld byl na návštěvě u Bílých Otců.

Kněz, u něhož prodléval v cele, byl náhle odvolán. Omluvil se zdvořile, že nechává hosta samotného. Ale Foucauld odpověděl:

„Ah, já nejsem nikdy sám!“

Teprve po odpovědi uvědomil si dosah slov a sklonil hlavu.

Otec Foucauld vrátil se zase do Tamanrassetu, ale nemohl sloužiti mši svatou, poněvadž neměl ministranta. Byla to pro něho krutá zkouška. Osamělý mnich jedné z nejprísnějších řeholí, očekávající dlouhá leta druhý, klečí tedy několik hodin denně u svatostánku a prosí Ježíše, aby poslal dělníky na svou vinici, na ona širá, sprahlá území v zajetí bludu.

Dne 25. prosince poznamenává si Otec Foucauld do deníku: *„Vánoce beze mše svaté, neboť jsem sám!“* Nový rok 1908 táž teskná věta.

Konečně apoštolský prefekt na Sahaře píše svatému Otcovi a prosí o výsadu, aby poustevník tamanrassetský směl sloužiti mši bez ministranta: „Po šest let onen velmi svatý kněz neustává žiti způsobem nejhrdinnějším a nejpodivuhodnějším v apoštolské prefektuře ghardské. Nyní prodlévá zcela sám mezi barbarskými kmeny tuaregskými, jimž přináší civilisaci, jimž prokazuje nejvyšší dobro příkladem života nejkrajnější chudoby, nevyčerpatelné charity a ustavičné modlitby . . . Bezpochyby zůstane ještě dlouho jediným knězem, který mohl proniknouti mezi Tuaregy. Apoštolský prefekt z Ghardaie prosí tedy snažně a velmi pokorně Vaši Svatost, aby vzhledem k vynikajícím ctnostem tohoto služebníka Božího a vzhledem k dobru, které uskutečňuje, ráčila mu povolití onu výsadu.“

Ale teprve při osobní audienci Patera Burtina, prokurátora Bílých Otců v Římě, byla povolena Otcovi Foucauldovi výjimka, aby směl sloužiti mši svatou bez ministranta.

Radostnou zvěst oznámil tamanrassetskému poustevníkovi H. Laperrine dopisem ze dne 31. ledna 1908.

Otec Foucauld jášá. „*Deo gratias! Deo gratias! Deo gratias! Bože můj, jak jsi dobrý! Zítřa budu moci celebrovati mši! Vánoce! Vánoce! Díky, Bože můj!*“

Právě v té době Otec Karel onemocněl. Byl tak chorý, že sebemenší pohyb působil mu bolest. Tuaregové, jimž nesl Kristovo poselství spásy, nezapomínali na štědrého Sidi marabu. Nosili mu kozi mléko, aby tělo zmučené posty nabylo opět sil.

Po několika týdnech, díky pečlivosti přátel, Otec Foucauld se skutečně zotavil a počal zase pravidelně pracovati a žíti podle své řehole.

Foucauldova sestra Marie ráda by spatřila po tolika letech odloučení svého bratra, podivuhodného kajícíka a misionáře neznajícího únavy. Projevila své přání v dopisech.

Bratr Karel odpovídá: „Chceš-li, abych přijel, pros Boha a pana abbé Huvelina, který je pro mne prostředníkem jeho vůle.“

Abbé Huvelin i msgr. Guérin souhlasili. Mohl tedy odejeti do Francie. Foucauld vydal se na cestu v den vánoční a dne 17. února připlul do Marseille. Zůstal ve Francii tři týdny.

O velikonocích roku 1909 byl již bratr Karel opět v Bèni-Abbès a sloužil tam mši francouzským vojákům. Po dnech soustředění vydává se na dlouhou cestu pustinami. Arabové a Berbeři ho všude přátelsky vítají, nikdo mu nechce ublížiti, vždyť je to „muž dobra“.

V Tamanrassetu očekávalo poustevníka překvapení. Vojáci z blízkých posádek upravili jeho příbytek a dopravili tam i polní lůžko. Otec Foucauld je jim vděčen. Dlouho do noci klečí před svatostánkem, zase je sám s Ježíšem a zapomíná dokonale na svět, který opustil.

V den památky svatých apoštolů Petra a Pavla napsal Otec Foucauld svému představenému, apoštolskému vikáři Guérinovi následující dopis:

„Dnes je slavnost svatého Petra a svatého Pavla. Nelekejme se jakýchkoli nesnází, oni zvítězili nad horšími a jsou stále zde. Petr je ustavičně u vesla loďky. Kdyby žáci Ježíšovi si měli zoufati, jak zoufalí by museli býti křesťané v Římě onoho večera před umučením obou zmíněných apoštolů? Častokrát jsem rozjímal o onom večeru: jaký smutek, jak všecko by se muselo zdáti soumravné, kdyby byli neměli v srdcích víru jako měli! Vždycky tu byly zápasy a skutečná vítězství kříže, i při zdánlivých porážkách. Tak se staň!“

Do poustevny v Tamanrassetu přichází věrný Laperrine a zve Otce Foucaulda na malou výpravu do pouště, k přehlídce vojska Mussova. V říjnu přijel zase kapitán Nieger. Otec Foucauld se neuchyluje od svého denního rozvrhu, ale nezapomíná ani příkazu z Písma svatého: „K hostům přívětivi buďte!“

Člověk bez Boha propadl by v poušti zoufalství nebo alespoň melancholii. Teskné jsou melodie saharských kočovníků, truchlivá je i krajina bez vody a bez zeleně. Otec Foucauld rozesmuthovaly jen vzpomínky na hříchy jeho mládí. Nebyl to smutný a mrzutý poustevník, člověk znechucený sváry a boji, které život připravuje pro každého z nás.

Odvoláváme se na svědectví majora Hérissona, který byl střizlivým a bedlivým pozorovatelem. Otec Foucauld mu vyprávěl: „*Jest třeba býti lidským, charitativním, býti vždycky veselým. Jest třeba stále se smáti, i když říkáme věci nejjednodušší. Já, jak vidíte, směji se stále, ukazuji své sprosté zuby. Tento smích uvádí lidi do dobré nálady, přibližuje nám je, lépe nás chápou, rozveseluje někdy i zachmuřenou povahu; je dobrým skutkem. Když budete mezi Tuaregy, je třeba stále se smáti.*“

Foucauld neunikl tedy lidské společnosti ani tehdy, když 5. června 1911 se usídlil v Asekremu, ve výši téměř 3000 metrů. Naopak, chtěl sloužit

ve chvílích oddechu opuštěným kočovníkům, trpícím hladem a zimou a duchovní prázdnotou.

Výšiny milovali všichni světci a opravdoví básníci.

Ve výstupu na Asekrem můžeme tušit rozpětí vůle k činu a touhy po spasení nevěřících u tohoto horlivce a apoštola Kristova. Otec Foucauld si odpiral mnoho věcí z obyčejného lidského života, ale nekladl na toto sebeovládání zvláštního důrazu, jak to činí puritáni. *Záleží na duchu, ne na vnějším projevu.*

Otec Foucauld přebývá zase v Tamanrassetu. Pověst o jeho svatém životě šíří se po celém Ahaggaru. Přichází stále víc lidí, dychtivých viděti a slyšeti muže Božího. Je ovšem mezi nimi mnoho zvědavců a žádostivců.

Poustevník odjel po druhé do Francie a zastavil se na chvíli v Bèni-Abbès.

Měsíce se střídají a sesouvají se do nepaměti.

Poustevník denně o půlnoci bdí u svatostánku a zpívá *Veni Creator* a matutinum při neuhasínajícím plaménku věčného světla.

Svět je pln neklidu a napětí. Německo je připraveno k útoku.

Otec Foucaulda uštkla zmije. Svíce jeho života neměla však ještě dohořeti. Tuaregové pečují o svého dobrodince a léčí ho po svém způsobu. Po několika týdnech poustevník byl zase zdrav.

„Doba adventní je vždycky slastná, zvláště zde,“ napsal Otec Foucauld. „*Tamanrasset se svými čtyřiceti krby chudých rolníků je tím, čím byl Nazaret a Betlem v době Pána Ježíše.*“

MISIJNÍ CESTA DO FRANCIE

Otec Foucauld uskutečňoval na Sahaře typ křesťana spějícího k dokonalosti. Šel ovšem na poušť k vůli svému vlastnímu posvěcení, ale spásu a posvěcení své duše hledal právě v činnosti misijní. Snažil se vštípit Tuaregům zásady křesťanské víry

v duchu jejich názornosti, inteligence a způsobu jejich života. Tuaregové jako ostatní Orientálci pohrdají po výtce Evropany, podceňují jejich kulturu a techniku. Evropané přicházejí za nimi, oni sami jich nepotřebují, mohou také postrádati jejich automobily a letadla, jejich elektrické světlo a telefon.

Otec Foucauld chtěl zlomiti osten oněch předsudků zkušenostmi a skutečnými poznatky, jež by vůdčí Tuaregové získali v jeho mateřské zemi.

Hosté ze Sahary měli si utvořiti úsudek o dějinném významu křesťanství pro Francii a pro celý svět.

Křesťanství vítězí duchem, mohamedanism vítězil zbraněmi. Křesťanství tvoří nové hodnoty, buduje, mohamedanism naopak je destruktivní nebo předané nebo uchvácené kulturní statky si jen přivlastňuje a udržuje.

Proto vítal Otec Foucauld roku 1910 rozhodnutí Laperrinovo, že vezme s sebou do Francie Mussu ag Amastana a několik jiných Tuaregů, blízkých rodině amenokalově.

Mussa, který byl na návštěvě u sestry tamanrasetského poustevníka a viděl její krásný dům a park, napsal pak z Alžíru Foucauldovi dopis, v němž se netají obdivem nad jemu nepochopitelným životem marabuta v poušti. Cesta amenokalova do Francie se jistě neminula s původně zamýšleným účinkem. Posílila úctu Mussovu ke křesťanům a k jejich kulturní a misijní práci ve světě.

Otec Foucauld se rovněž rozhodl pozvati do Francie Tuarega, inteligentního dvaadvacetiletého Uksema, který se právě tehdy oženil se sedmnáctiletou Kaubečičekou.

Návrh se zamlouval všem přátelům bratra Karla. I Bílí Otcové hostili oba poutníky, kteří přistáli v květnu roku 1913 u břehů Francie. Byla to cesta misijní. Uksem měl spatřiti život v křesťanské zemi a referovati o něm svým druhům.

Na své cestě zastavili se v mateřinci Bílých Otců.

Bílým sestrám v Birmandrèis Otec Foucauld vyprávěl o svých zkušenostech v Hoggaru. Posluchačky byly nadšeny tak neobyčejnou odvahou a věrou.

Ve Viviersu vykonal Otec Foucauld návštěvu u svého biskupa msgr. Bonneta. Uksem je okouzlen krásou krajiny i novostí společenského prostředí. Lesy, řeky a travnatá údolí s tisícerými květy!

V Lyonu hostí příchozí z dalekých krajů východních velitel Laperrine.

Uksemova cesta se podobá snu. Přijíždí se svým průvodcem do zámku Barbirey, k paní de Blic. Pak do zámku v Bridoire, k markýzu de Foucauldovi. Všude jsou srdečně vítáni.

Uksem, krásný bojovník pouště, pláče štěstím na prahu kaple, v níž se rodina Foucauldova shromažďuje ke společné modlitbě.

Zastavují se v Périgordu u hraběte Ludvika de Foucaulda a v zámku Renaudie u paní de Bondy. A ovšem nemohou minouti ani Paříž.

Uksem se učí francouzštině, synovec Otce Foucaulda Eduard učí ho jízdě na bicyklu. Zajímají ho i ruční práce: pletení a háčkování. Otec Foucauld se těší štěstím svého svěřence.

Laperrine chce seznámiti Uksema s Alpami. Odjíždí s ním do Švýcar, do Chamonixu, Lucernu a Belfortu. A zase se vrací do Paříže.

Uplynul květen, červen, červenec, srpen a téměř celý září. Otec Foucauld se rozloučil s Francií.

Dne 22. listopadu zakotvil bratr Karel opět v Tamarrassetu a počal žít podle svých pravidel.

Uksem se musel rozloučiti se svou ženou a odjel hlídati do Sudanu stáda své rodiny.

Foucauld psal své sestře: „On, jeho otec, jeho švagr, jeho matka a ostatní jsou lidmi dobré vůle. Ale je nesnadné přestat věřit v to, v co stále věřili a v co viděli věřit kol sebe, v to, co člověk miluje a ctí.“

OHLAS SVĚTOVÉ VÁLKY V TAMANRASSETU

Třetího září 1914 dovidá se Otec Foucauld, že Německo vypovědělo Francii válku. Světová válka zasáhla i na Saharu. Přicházejí vzrušující zprávy o ztrátách a vítězstvích. Pater Foucauld se hlásí na bojiště. Potřebují ho však právě na Sahaře.

V říjnu 1914 zaznamenal si do deníku: „*Je to válka o neodvislost Evropy proti Německu. Způsob této války dokazuje, jak byla nutná, jak velkou moc mělo Německo a jak bylo na čase zlomiti jho, aby se nestalo ještě nesnesitelnějším.* Nyní je zřejmé, jakými barbary byla Evropa napolo zotročena a byla by bývala zotročena úplně. *Je třeba zbariti definitivně moci onen národ, který zneužívá moci způsobem tak nemorálním a nebezpečným pro druhé.* Německo a Rakousko chtělo válku a zaslouží si tedy ránu (a také ji, jak doufám, dostanou), jež na století znemožní jejich záškodnictví.“

Tato rozhodná slova spravedlivého hněvu musí každého překvapiti, pronese-li je muž tak pokorný a mírný jako byl Karel Foucauld.

V lednu 1916 napsal bratr Karel generálu Maze-
lovi: „Nikdy jsem nebyl tak šťasten, že jsem Francouzem jako nyní. Ve Francii je ovšem bída, ale v současné válce hájí Francie svět a příští generace před morálním barbarstvím Německa.“

„*Teprve teď chápu opravdu křížácká tažení: nynější válka, tak jako minulé války křížácké, mají stejný cíl: zameziti zbarbarštění našich potomků. Tuto výhodu musíme draze vykoupiti.*“

Kmeny podněcované tureckými a německými agenty bouří se proti Francii. Doba je plna zmatků.

V létě 1916 počala vojenská správa budovati pro Karla Foucaulda pevnůstku a sám Otec Foucauld vydatně pomáhal při stavbě. V pevnosti nechýběla ovšem kaple, v níž poustevník prožil větší část dne.

Tam první a dosud jediný apoštol Tuaregů připravoval půdu pro příští dělníky na onom opuštěném a zapomenutém úseku vinice Páně. Tam snil

v bouřlivých dnech válečných o krásné budoucnosti křesťanské a demokratické Francie. Neustával neochvějně věřit ve vítězství dobra, ve vítězství Francie svatého Ludvíka a Johanky z Arku.

Ve světě šílí nenávist a zlo, bratr Karel žije však pokojně, po způsobu dávných poustevníků. Smrt ho nemohla překvapiti. „Jsme všichni v rukou Božích, bez jeho vůle nic se nestane,“ poznamenal si do deníku.

Vzbouřenci se zmocňují okolních pevností. Na Sahaře vládne nepřátelství. On je klidný a bezpečný u nohou Ježíšových.

V dopise své sestře napsal 15. května tato prorocká slova: *„Úplné vítězství je nezbytné, jinak všecko se to bude opakovati za několik let znovu a pravděpodobně podmínky nebudou tak dobré, neboť Bůh nás zřejmě chrání. Odolnost Belgie, spojenectví Anglie a Ruska, podpora Italie, věrnost našich i anglických kolonií, jsou, kromě jiných dober, výjimečnými výhodami, s nimiž nutno počítati.*

Tyto milosti měly by posílit naše naděje, neboť Bůh by nám jich bezpochyby neposkytl, kdyby si nepřál, abychom zvítězili a chránili svět před záplavou německého pohanství, jimž je ohrožen.

Co by se stalo s našimi latinskými národy, kdyby vítězné Německo jim vnutilo germánskou výchovu? Jaká svoboda by byla ponechána Církvi, kdyby zvítězil vládce Německa? Spojenci, ať chtějí nebo ne, ať to vědí nebo nevědí, účastní se skutečné křížácké výpravy. Bojují nejen za svobodu světa, ale i za svobodu Církve a o uchování křesťanské morálky ve světě.“

Prvního září 1916 psal Otec Foucauld generálu Mazelovi ze své pevnosti: „Onen kout Sahary, odkud ti píšeš, drahý Mazele, je dosud klidný. Jsme však na stráži vzhledem k vzrůstající agitaci Senussistů v Tripolsku. Naši Tuaregové jsou zde věrní, ale můžeme býti napadeni Tripolítany. Přebudoval jsem svou poustevnu v pevnost. Nic nového pod sluncem: vzpomínám, při pohledu na cimbuří,

na opevněné kláštery a na opevněné kostely desátého století. Nuže, dávné věci se vracejí, to, o čem jsme se domnívali, že navždy zmizelo, objevuje se opět! Svěřili mi šest beden nábojů a třicet Graso-vých pušek, jež mi připomínají naše mládí . . .“

HRDINNÁ SMRT

Ještě 16. listopadu 1916 napsal si Otec Foucauld do deníku: „*Jak je Bůh dobrý, že nám zahluje budoucnost! Jakou mukou by nám byl život, kdyby nám byl méně neznám! A jak Bůh je dobrý, že tak jasně nám dává poznati onu budoucnost nebes, jež bude následovati po zkouškách pozemských.*“

Za soumraku 1. prosince 1916 přepadla tlupa Senussistů pevnost Otce Foucaulda, aby se zmocnila zásob a zbraní.

Proti poustevníkovi neměli patrně původně nepřátelských úmyslů, chtěli ho snad odvléci do zajetí.

Otec Foucauld byl v oné chvíli ve tvrzi sám. Lupičům přispěchalo k pomoci několik osvobozených otroků, o něž bratr Karel pečoval materiálně i duchovně a přiskočil i zrádce, fellah El-Madani. Zaklepal na dveře a hlásil se jako posel z nedaleké pevnosti. Kurýr měl opravdu onoho dne přijíti.

Otec Foucauld pootevřel dveře a Madani uchopil ho ihned pevně za ruku. Lupiči pak snadno vyvlekli poustevníka ven a svázali mu ruce provazem.

Zatím co Senussisté prohledávali tvrz, bratr Karel se tiše modlil a hleděl nepohnout před sebe. Na otázky neodpovídal. Nikdy nebyla jeho duše tak blízko Bohu.

Pojednou vznikl poplach. Blížila se četa vojska.

Tuareg, který střežil spoutaného poustevníka, přiložil ústí pušky k jeho spánku a vystřelil.

Mistrově smrti byl přítomen bývalý nevolník a sluha Otce Foucaulda, Pavel. Prodléval v nedaleké chyši, vzdálené sotva deset minut cesty od pevnůstky. Dva Tuaregové přivedli ho ke tvrzi.

Otec Foucauld byl opřen o zeď, ruce měl spoutány za zády. Stále hleděl přímo do dálky. Pavel stál na levé straně dveří.

Jakmile vyšla rána, tělo saharského poustevníka sesunulo se bez jediného vzdechu k zemi.

Vzbouřenci zmocnili se pak cenných předmětů v pevnosti a uprchli. Tělo Foucauldovo ponechali nedotčené u zdi. Věrní haratinové pohřbili je pak na téže místě, neboť Otec Foucauld projevil Pavlovi přání, aby byl pohřben tam, kde padne.

O smrti Karla Foucaulda zmiňuje se ve svých pamětech také generál J. Šnejdárek. Mrtvé tělo Karla Foucaulda bylo prý spáleno. Autor spatřil ještě před pevností ohořelé kosti. To jest omyl. Musíme věřit spolehlivému a určitému svědectví generála Laperrina, jenž byl po mnoho let přítelem zesnulého misionáře a jenž dal všechny údaje také ověřiti.

Tuaregové, kteří osobně znali svého marabu, vyslechli smutnou zprávu s lítostí. Zemřel jim dobrodinec, od něhož v době nejkrutější nouze neodcházel s prázdnýma rukama.

Amenokal Mussa ag Amastan napsal 25. prosince roku 1916 sestře Karla Foucaulda, paní de Blic soustrastný list, v němž ke konci poznamenal: „Marabu nezemřel jen pro vás, ale pro nás všechny. Kéž je mu Bůh milosrdný, abychom se s ním setkali v ráji!“

Příštího roku, také v prosinci, prodléval generál Laperrine v Tamanrassetu a navštívil i hrob Otce Foucaulda. Když pak nechal tělo poustevníkovy exhumovati s místa, kde bylo pochováno, vyhlíželo, jako tělo munifikované. I obličej uchoval svou podobu. Přenesli je na nedaleký pahorek a tam je definitivně pohřbili.

Z padesátosmi let života věnoval Otec Foucauld patnáct moslímům na Sahaře.

Jak veliká byla jeho víra, můžeme posouditi ze skutečnosti, že nikdy nepochyboval o svém poslání. věřil v ně do posledního okamžiku, v němž ona je-

diná rána z pušky Tuaregovy zanikla v zběsilém halasu válečné palby.

Jeho domovem bylo kterékoli místo v poušti, poustevna se stříškou z rákosí v Béni-Abbès, kam se znovu vracel a kde marně čekal na spolupracovníky, kteří by nesli dál evangelium do odlehlých krajin světa.

Tuaregové ho nemohli sledovati po příkré stezce ke svatosti. V hodině smrti byl sám, tak jako v den příchodu na poušť, sám s Bohem, po jehož vůli stále pátral v radách zpovědníkových, v příkazech a přáních svých představených a v inspiraci, ve chvílích modliteb a rozjímání.

Pokora ho pozvedala k Bohu.

Snad pochopil dokonale vůli Páně právě ve chvíli než zesnul, smrtelně raněn kulí z nepřátelské pušky. Bůh chtěl, aby byl poustevníkem a daroval mu samotu jako životní úděl, samotu, jakou dovedou unést jen hrdinové ducha.

Byl to ovšem jen člověk, jenž v ustavičném úporném zápasu s temnými a neuchopitelnými silami zla uhájil na zapomenuté a teskné výspě světa svůj ideál. Tam, kde i slunce se zdá býti nemilosrdné svým žárem den ze dne stejně mučivým, kde ucho básníkovo nezaslechne nikdy šumot listoví, kde nepotěší zeleň jara. To všechno ustupovalo do nedozírných dálek před velikostí Boží, v níž se všechno ztrácí a všechno se v ní přece jen odráží.

Nám nesluší posuzovati dílo. Bylo vykonáno a patří minulosti, v níž jest i budoucnost. Otec Foucauld hledal bratry mezi muslimy, jeho příkladu jsme však potřebovali my v Evropě. Byl jedním z těch, kteří nám ukazují cestu k Bohu.

O b s a h

Podivuhodná cesta	5
Život před konverzí	10
Konverse	17
V poustevně běni-abběské	24
Poustevník na cestách	27
Poustevna v Tamanrassetu	31
Misijní cesta do Francie	42
Ohlas světové války v Tamanrassetu	45
Hrdinná smrt	47

V Í T Ě Z O V Ě

1. svazek V. ročníku

Jetřich Lipanský

K A R E L F O U C A U L D

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v lednu 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI!

zde najít jednotlivci, jak je postaráno naší sbírkou o duchovní četbu v klášterech, katolických ústavech i knihovnách. Kéž by o tom všichni věděli! Kněžím je dána možnost používat vhodných příkladů ze života světců, jež všichni vždy tak rádi slyší. My se staráme o vhodnou četbu pro váš duchovní život, na vás všech je zase, abyste ji ocenili, abyste z ní těžili, o ni se sdělovali s jinými a získali nám nové odběratele. I v tomto směru můžete krásně provádět svůj laický apoštolát. P. Prokop Svach, redaktor.

Upozorňujeme, že pro zdražení materiálu jsme i my povinni více platit tiskárně, aniž jsme zvýšili předplatné. K tomu ještě před dvěma lety nám byla vzata možnost používat novinových známek. Máme-li tedy dále pokračovat bez dluhů, je třeba, aby nám všichni poctivě zaplatili, a to včas; aby vydání bylo kryto zvýšením počtu odběratel a konečně aby ti, kdo mohou, nám něčím přispěli na zlevněné studentské a vojenské exempláře. Budeme za to velmi vděční.

Kdo nám získá aspoň jednoho nového odběratele, přiblas se zase v administraci o soukromý tisk jako odměnu.

Desky na uplynulý ročník Vítězů máme na skladě. Přihlaste se o ně. Stojí 5 Kč.

Spojte se všichni vždy 15. v měsíci ve svých úmyslech se máš sv., kterou slouží za odběratele a přátele časopisu Na hlubinu i Vítězové vdp. P. Braitto.

Vyšší náboženský kurs také v Olomouci. První přednáška dra Braitto o Církvi ukázala zájem Olomouce o vážné náboženské otázky. Dne 24. ledna bude třetí přednáška na téma „Život Církve“, a to v Sokolské ulici v sále COB o půl osmé večer.

Dr. Prokop Svach: Dary Ducha svatého. Jest neobyčejně potěšujícím zjevem, že se u nás v poslední době množí vážné theologické publikace. Kniha Svachova jest opravdovým obohacením a přínosem pro katolickou českou theologii. Jest to studie neobyčejně poctivě pracovaná, samostatná svým zpracováním, plánem i řešením. Když roste zájem o duchovní život, nemožno se obejít bez důkladné znalosti této stěžejní otázky, totiž způsobu, jakým působí Bůh intimně a tajemně v duši, když si ji zpracovává pro sebe. Dílo Svachovo prostudovalo vše, co Písmo svaté praví o těchto darech, zachytilo celý poklad katolické tradice v Otcích i v theologii scholastické i moderní, takže nikdo nebude zklamán, kdo sáhne po této knize. Přeji pak této knize, aby po ní sáhli přemnozí, aby se mnohým tato kniha stala zdrojem velké duchovní radosti a bohatého duchovního světla. Kniha nebude posílána na ukázkou, protože vyšla v omezeném počtu výtisků. Stojí 12 Kč, má na 160 stran a vyšla v Edici Krytál v Olomouci.

P. Silv. M. Braitto.

LITERATURA

BERNHART JOS.: *Heilige und Tiere*. München, Verl. J. Müller, str. 238, v plátně 4.80 Mk. Jest to celá pokladnice něžných vypravování a legend ze života mnohých světců, kteří svou svatostí tak působili na své okolí, že i příroda a divoká zvířetnost pocítovala v nich vyrovnanost a soulad ztraceného ráje. Kolik radostí můžete způsobit touto knihou sobě i jiným!

DLOUHA B.: *Vůdkyně*. Praha 1938, Mariánská družina u sv. Kajetána, str. 192, cena 25 Kč. Spisovatelka B. Dlouhá podává životopis velké české ženy Augusty Rozsypalové, jež se tolik zasloužila ve svém působení jako učitelka, hásnička a organizátorka. Byla to katolička, jež vynikala a jež dala tak krásný příklad všem. Kniha B. Dlouhé krásně zachycuje tuto postavu a její velikost pro budoucí věky. Je v ní sneseno též hodně z jejích přednášek a ukázky z její literární činnosti. Doporučujeme všem tuto knihu.

Editions Spes, Paris, vydala několik krásných svazků pro děti. Je to nejprve sličný životopis sv. Terezie od Ježíška pro dívky, napsaný J. Baldem, doprovázený četnými ilustracemi ze života světice, dále pestré vypravování s obrázky s názvem *De Saint Louis a Lyautey*, jiný zajímavý sešit též s obrázky na vystřihování a s popisem děje o *Jeanne d'Arc* a konečně *Elisabeth* od M. de Thérazan, též určené pro děti. Tyto svazky mají tu výhodu, že dovedou upoutat mysl dětí vkusnými obrázky, jež doprovázejí děj a při tom dovedou též děti vhodně poučit o různých pravdách a vtisknout jim v mysl vzor k následování. Doporučujeme to vše vychovatelům dětí.

FEIGE: *Confiance en Marie notre Mère*. Paris 1936, Téqui, str. 122, cena 8 frs. Každá zbožná duše, která pročte a prorozjímá tuto knížku, pocítí hluboký klid duše a zvětší svou důvěru k nebeské Matce, neboť pozná, jak jest ona mocná, dobrá, bohatá, svatá a milosrdná.

GARENAUX, CSsR.: *La royauté de Marie*. Paris 1936, Téqui, str. 130, cena 7 frs. Cyklus krásných mariánských rozjímání, slavicích Matku Boží jako královnu všech křesťanů a celého světa. Doporučujeme.

NAŠE POSLEDNÍ NOVINKA

P. Prokop Svach O. P.:

DARY DUCHA SVATÉHO
PODKLAD KŘESŤANSKÉ MYSTIKY

Kniha vyšla v edici Krystal v Olomouci. Cena 12 Kč.

Cena 3 Kč.

Městský Vězeň. Revue Na Hlubině. Edice Krystal. Vydávají profesori bohoslovectví a učitelské řády dominikánské v Olomouci. Za redakci odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tiskem Lidové závody tiskárny a nakladatelství, spol. s r. o. v Olomouci

Vilém Bitnar

Jan z Jenštejna

Mariánský a eucharistický

horlitel české gotiky

VÍTĚZOVÉ

JAN Z JENŠTEJNA

V I L É M B I T N A R

JAN Z JENŠTEJNA

Mariánský a eucharistický
horlitel české gotiky

1938 • VÍTĚZOVÉ, OLOMOUČ

Nihil obstat. P. Em. Soukup O. P., Censor ex officio. — *Imprimatur.* Dr. Joannes Martinů, Vicarius generalis. Olomucii, die 28. Januarii 1938. Nr. 1667.

Narození a smrt služebníka Božího *Jana z Jenštejna*, třetího arcibiskupa pražského, již svými letopočty probouzí zájem o tohoto výjimečného muže čtrnáctého věku. Narodil se dne 27. prosince 1350 o svátku svatého apoštola *Jana Miláčka*, onoho vyvolence, jemuž bylo dovoleno poslouchati tep božského Srdce Ježíšova při poslední večeři . . . Zemřel pak dne 17. června 1400, o svátku *Božího těla*, rozmlouvaje o sladkosti těla Kristova . . . Obě data jeho života jakoby ukazovala na význačný rys jeho povahy, na horlitelství pro *Eucharistii*, jež se opravdu stalo náplní celého blahoslaveného života. Bylo jen zcela přirozeno, že s kultem Ježíše eucharistického spojoval vždy hlubokou úctu k božské *Matce*, a že se tak stal v století světeckého kultu nejvýraznějším vyznavačem Krista a Marie. Připomeneme-li si dlouhou řadu skvělých ctitelů *Matky Boží* v století Elišky Přemyslovny, Arnošta z Pardubic a Karla Čtvrtého, není to věru málo, řekneme-li o Janu z Jenštejna, že v této úctě vynikal. Musíme se vžítí již do oné doby našich dějin, kdy vlivem osobních sympatií krále Václava Druhého počala u nás v devadesátých letech třináctého věku očividně rozkvétati

CISTERCIÁCKÁ KULTURA GOTICKÁ,

opírající se o mocné své ohnisko v klášteře Zbraslavském u Prahy, do něhož tento řád svatého Bernarda byl uveden v roce 1292. Řádoví bratři byli veršujícími i prózou píšícími kronikáři, latinskými pěvci hymen a vzletných ód, kteří obohacovali naši duchovní literaturu latinskou o výtvary nevšední ceny. Touto cisterciáckou kulturou zbraslavskou byla odkojena i princezna

ELIŠKA PŘEMYSLOVNA,

kterou v roce 1305, brzy po smrti jejího otce Václava Druhého, dali třináctiletou na vychování k tetě *Kunhutě*, abatyši kláštera svatojiřského na Hradčanech. Ale z vlivu této veliké ženy ji vy-

trhli již po roce. Eliška dostala se do ovzduší dynastické politiky cisterciáckého opata *Konráda Zbraslavského*, a po jeho smrti roku 1316 do vychování nového opata *Petra Žitavského*, mužů jí věrných a oddaných. Mladičká princezna mohla sledovati velmi zblízka tvorbu veršované i krásnou prózou psané literatury cisterciácké, jejíž zvláštní vroucnost, jakož i vysoká slovesná kultura nemohly neovlivniti i současnou tvořivost jazykem českým. Nezvyklé jest množství českých skladeb tohoto „alžbětinského období“, jak bychom rádi nazvali tuto svěže radostnou epochu české slovesnosti za panování královny Elišky. Po záplavě latinsky psaných legend a hymen začíná se konečně i pravidelná žeň v řeči mateřské. Latinisující vlivy církevní byly u královny Elišky ovšem doplňovány mohutným působením vlastenecké společnosti rytířské, jejímž představitelem byl horoucí vlastenec, rytíř Dalimil. Po slavné korunovaci Elišky a Jana Lucemburského, v Praze roku 1311, soustřeďovali se uvědomělí čeští lidé instinktivně kolem tohoto posledního květu Přemyslovců na trůně svatováclavském. Mnoho epických zpěvů této doby vytváří první pokusy o bohatýrskou poesii českou. Ale také líbezná květena českých písní duchovních, vyrostlá na záhoně třináctého věku současně s písní svatováclavskou, byla v období alžbětinském, ve věku čtrnáctém, obcerstvena novými motivy. Byl to zejména

KULT MARIÁNSKÝ,

který v epoše posledních Přemyslovců zahořel znovu jasným plamenem. Česká tradice mariánská honosila se v první čtvrti čtrnáctého věku již stářím čtyř staletí, doložena jsouc zprávou Staroslověnské legendy svatováclavské o mariánském kostelíku na počátku věku desátého. Ale také literárně je prokázána již od věku jedenáctého řadou latinských homilií a sermonů *opatovického homiliáře*. Z prsti, obohacované úsilím věků, vyrůstala od

konce třináctého století nová lodyha v podobě jitřní mariánské mše, která pod jménem *matura* byla předchůdkyní pozdější slavné *mše rorátní*. Roku 1328 byla *matura* vštípena i na bohoslužebný kmen basiliky svatovítské bohatou nadací hradčanského sakristy Vlka Duchoňova. Dva kněží, střídající se obtýden, měli zpívati ranní mši u oltáře Panny Marie denně po celý rok. Avšak vedle latinských zpěvů mariánských předepsal Vlk Duchoňův i zpěvy ke cti svatého Václava, a tak se tu poblíž Svatováclavské kaple sloučil kult mariánský se svatováclavským v tak podivuhodné určitosti snad po prvé. Při této příležitosti vznikla také ona nová strofa „svatováclavské písně“, obohacující obsah nejstarších tří slok o živel mariánský. Tak ve velikých dnech svátku svatováclavského zantolili od tud čtyři klerikové, pomáhající každodenně knězi při *mature*, s lidem mši obcujícím, českou píseň svatováclavskou, která při tomto speciálním úkonu musila býti rozšířena o motiv mariánský.

Maria, matko žádúcí,
tys královna všemohúcí,
prosiž za ny,
za křesťany,
svatého Ducha.
Kyrieleyson.

Vytvářelo se pozvolna ono slavné ovzduší české karolinské gotiky, významné v náboženském ohledu svým zaníceným

KULTEM SVĚTCŮ,

provázeným usilovným soustřeďováním jejich ostatků. V románské basilice svatovítské bylo chováno v zbožné úctě mnoho rakví s těly světců, mnoho relikvií hlav a rukou, vedle nesčetných drobných součástí pro víru umučených těl. Malíři i sochaři, zlatníci i brusiči drahokamů vytvářeli umělecké schránky pro tyto vzácné duchovní poklady, které byly svázeny z celé Evropy, a u bran

Prahy vítány s poctami královskými. Kořeny této hluboké světecké úcty tkvěly již v době královny Elišky, ovlivňované mystickými proudy visionářství ženských benediktinských klášterů, jejichž spisy horlivě rozšiřovali i u nás příbuzní cisterciáci. Zejména ženy německých řeholních domů působily tehdy svými visionářskými spisy hluboký dojem v celé křesťanské společnosti. Svatá *Mechtilda* z Hackebornu napsala v „Knize obzvláštní milosti duchovní“ krásnou báseň o chválení Ježíše Krista všemi pěti smysly člověka. Svatá *Gertrud Veliká* ve čtvrté knize svého „Vyslance božské lásky“ mluvila o odlišnosti nebeské slávy světců způsobem, který musil inspirovati současné básníky legend hagiografických. Jiná *Anonymka* z Helpeda, ovlivněná visionářkou dvanáctého věku, světící *Alžbětou* Šénavskou, symbolisovala odlišné skupiny světců barvami drahokamů. Tato rukopisná literatura, patřící k pokladu středověké poesie katolické, vznikala a působila v době, kdy na prestolu abatyše svatojiřských benediktinek v Praze seděla zmíněná již kněžna *Kunhuta Přemyslovna*, žena kulturně příliš vospělá, aby jí unikly tyto květy mystické zahrady vlastního řádu. A jejich vůně opojila i královnu Elišku, zavádějící do Čech nové kulty a svátky, vyprošující si od francouzského krále vzácného daru relikvie trnu z koruny Kristovy, a zahajující v listopadu 1328 v Římě akci o kanonisování své pratety, abatyše *Anežky České*. V ovzduší této mariánské a světecké kultury benediktinské a cisterciácké vyrůstal i mladičký

ARNOŠT Z PARDUBIC,

narozený na počátku čtrnáctého věku, o několik jen málo let mladší Elišky České. Jak i on vděčil zbraslavským řeholníkům za své duchovní vzněty, vysvitá nejlépe z toho, že ještě v roce 1357 založil cisterciácký klášter ve Skalici. V duchovním ovzduší alžbětinském vytryskly i zázraky mariánské, a jedním z nejpodivuhodnějších je právě onen,

kterým byl omilostněn mladičký Arnošt ještě jako žák farní školy v Kladsku. Když se po nešporách zpívala antifona *Salve Regina*, pohlédl Arnošt na oltářní obraz Neposkvrněné Panny Marie, a užírl, jak tvář Matky Boží odvrátila se od něho hněvivě. Teprve po úzkostlivé modlitbě hochově vrátila se tvář Panny do své obvyklé polohy. Po celý život nezapomněl Arnošt na hrůzu této chvíle, a ještě na prahu smrti vypsál ji v listě, adresovaném věřícím i kněžstvu své arcidiecése, „pro milosrdenství Boží a skrze prolití krve Pána Ježíše Krista prosé a zapřisahaje všechny, aby byli prostředníky za něho u Boží Panny Marie, skrze kterou ve víře katolické byl utvrzen, aby odvrátila od něho hněv svůj a Syna svého“. Čteme-li dnes, po více než šesti stáletích, tento podivuhodný a pokorný list velikého českého syna Církve katolické, chápeme mnohem hlouběji všechny skutky tohoto příkladného muže. Neboť víme, že nebylo v jeho životě volné chvíle, které by nevěnoval pokorné službě nebeské Královny. Bohorodička byla takřka výhradním předmětem jeho rozjímání, a obraz Panny Marie, který choval ve své oratoři, brával s sebou i na cesty, aby před ním meditoval. Teprve tímto listem osvětluje se nám dosah okolnosti, že na všech obrazech mariánských, které dával malovati na skle i na dřevě, vidíme v rozích jeho malou postavičku pokorně klečící, aný odznaky arcibiskupské hodnosti leží u jeho nohou, jako by jimi z lásky k Panně Marii opovrhoval. Chápeme, proč tak vášnivě se staral o stavby nových mariánských chrámů, proč dával k počtě Bohorodičky psáti tolik nových knih, proč k její počtě ustanovil sloužení mše svaté maturity před východem slunce, proč k její oslavě podporoval hudbu a zpěv chrámový. Bylo to v těsné souvislosti se zázračným viděním, že arcibiskup nosil na hrdle zavěšenou kopii mariánského obrazu kladského, že chrám v Kladsku dal ozdobiti překrásnými stavbami a oltáře v něm ozdobil drahocennými dary. K počtě kladské Madony založil na-

daci k dennímu sloužení mše svaté před obrazem, který mu dal kdysi zázračnou výstrahu, a k doprovodu hudebnímu, při němž se mělo vždy zazpívat Salve Regina. Ve všech svých náboženských snahách byl tento první pražský arcibiskup ovšem podporován horlivě císařem

KARLEM ČTVRTÝM,

který podědil po matce, královně Elišce České, náboženské sklony. Císař spojenými silami se svými preláty rozhojnil liturgický život i kult světecký v míře u nás před tím neobvyklé. Psáti o těchto jeho zásluhách bylo by tolik, jako napsati celou knihu. Dobu jeho panování lze právem označiti čestným názvem *karolinská gotika* česká, tak je závažná a vyvrcholující staletý náboženský život našeho národa. Ve svých snahách byl císař Karel podporován mystickým žářem nové duchovní kultury, šířící se tehdy z klášterů kartuziánských. Tato

KARTUZIÁNSKÁ GOTIKA

vytlačovala již v posledním období života Arnošta z Pardubic u nás vlivy cisterciácké. Představitel církevní poesie té doby, kartuzián *Konrád* z Haimburku, z dolnorakouského kláštera v Jemnici, proslavený a hledaný muž v celé střední Evropě, býval již od čtyřicátých let čtrnáctého věku častým hostem při pražských dvorech císařově i arcibiskupově. Pracoval pro oba mecenáše literárně a za jeho příkladem vyrostl i český představitel kartuziánství, smíchovský řeholník a meditační spisovatel *Albert Pražský*. V ovzduší této kartuziánské gotiky počala u nás kvésti nová duchovní literatura, v níž uzrálo i vzácné dílo kulturního okruhu arcibiskupa Arnošta z Pardubic, známý cyklus půvabných mariánských meditací *Psalterium de laudibus beatissimae Virginis*. V duchu Arnoštově a Karlově působil podle svých skrovnějších možností také

JAN OČKO Z VLAŠÍMĚ,

druhý pražský arcibiskup a první český kardinál. O jeho smyslu pro umění svědčí podnes zachované památky v chrámovém pokladu svatovítském, pektorální kříž, mitra, ornát, pluviál, alby, především pak dvě skvostné korouhve s obrazy mariánskými, a nádherný misál s miniaturami. Po jeho smrti stal se třetím pražským arcibiskupem a královským kancléřem jeho synovec

JAN Z JENŠTEJNA,

plnokrevný syn své nábožensky vznícené doby, dědic bohatého odkazu Eliščina, Arnoštova, Karlova a Očkova. Narodiv se na hradě Jenštejně, na půl cestě z Brandýsa nad Labem do Prahy, přišel záhy do Prahy k arcibiskupskému dvoru svého strýce, Jana Očka z Vlašimě, kde byl sytě ovlivňován duchovní kulturou mariánskou i světeckou, jejíž tradici jsme právě vypsali. Navštěvoval s počátku pražskou Karlovu universitu, ale na prahu let sedmdesátých byl strýcem svým poslán studovati do Padovy, do Bologne a do Montpellieru. V letech 1375 a 1376 dokončil svá studia v Paříži. V té době jmenoval jej papež Řehoř Jedenáctý, sotva šestadvacetiletého, biskupem v Mišni. Když Jan Očko z Vlašimě obdržel dne 6. března 1379 klobouk kardinálský, ujal se po něm stolce arcibiskupského jeho synovec Jan z Jenštejna, k tomuto úřadu již císařem Karlem Čtvrtým předurčený. Hodnost svou nastoupil Jenštejn slavnou intronizací dne 19. března 1379, tedy ještě za života kardinála Očka. Celá výchova Janova doma i na dvoře strýcově vedena byla nábožensky ve smyslu budoucího pražského arcibiskupa, ale později působilo italské i francouzské okolí na mladého šlechtice příliš vábivě, aby odolal svodům světské rozkoše. Věnoval se mnoho životu vojenskému a dvornímu, snaže se vyniknouti nad jiné mladé kavalíry a získávaje často pochvalného uznání své světské spo-

lečnosti. Zvyknuv si na takovýto život, nijak se nezměnil ani v době svého biskupování v Mišni. I tady hleděl si více vrchů a hájů než chrámů, více dvorních radovánek, než liturgie. A s těmito zvyky přišel také do Prahy, kde našel záhy porozumění u veselého a lehkomyšlného krále *Václava Čtvrtého*. Než, Prozřetelnost vyvolila jej k vážnějším cílům, proto již po prvním roce arcibiskupování se slala naň zkouška přetěžkou. Bůh, který nechce smrti hříšníka, ale pečuje o to, aby se obrátil a živ byl, uděluje rozmanité pobídky k rychlé

DUCHOVNÍ OBRODĚ

zbloudilého. A teprve, když laskavé pobídky neúčinkují, sesílá protivenství, káraje nás jaksi metlami, abychom, nemajíce bázně Boží v štěstí svém, obraceli se k němu sevření bolestmi. A tak léta od Vtělení Božího 1380, když v Čechách zuřil všeobecný mor, nešetře žádného stavu, žádného důstojství, pohlaví ani věku, uvrhl na lůžko bolesti i mladého arcibiskupa Jana. Stav jeho nemoci se zhoršoval každou hodinou, takže zkoušení pražští lékaři počali nad ním zoufati. V této beznadějně situaci počal se v duši Janově spásonosný obrat. Jako by se vracel do dětství svého, pociťoval znovu dávno ztracené rozkoše prosté a vroucí své viry, jež zhasla na bludných cestách světem. I jala jej při tom veliká úzkost z blížící se smrti. Obraz Posledního soudu zjevil se mu v celé své hrůze. Žíhadlo hlodavého svědomí ukazovalo mu nenahraditelnou ztrátu zmařeného a špatně vynaloženého času. V této tak veliké úzkosti stala se mu věrným pomocníkem ta, ke které se vroucně modlival v letech svého dětství, blahoslavená Panna Maria. Prose o její orodování u Syna, jehož žádati o milost sám si netroufal, ucítil záhy zázračný obrat. Krátce před tím ještě málo žádoucí Ježíš stal se přimluvou své Matky obzvláštním jeho přítelem, a pohledem své lásky dal Janovi milost zkroušenosti k hojnému prolévání slz. Těžce nemocný od-

vážil se důvěrně pozdvihnouti očí k tomuto útočišti hříšníků. A v přívalu modliteb cítil se jako by unášen od brány pekelné do kvetoucích údolín své rodné země. Tu v něm propukla srdečná lítost nad všemi hříchy minulosti, a on jal se slibovati polepšení, bude-li mu dopřán čas k pokání. A tak, jak se zvolna zotavoval, zrál v jeho duši přebohatý plán uvědomělé

MARIÁNSKÉ ÚCTY,

k jehož uskutečnění stačil právě další život metropolitův, onen pravý život, od něhož byl odváděn na chvíli jen boji s lidmi a nutnými povinnostmi úřadu. První kroky na dráze polepšení byly ovšem obtížné, neboť Jan byl také pouze slabým člověkem. Ale záhy otrásla jím jiná strašná událost, která znovu posílila horlivost jeho obrácení. O masopustě 1382 pořádal arcibiskup magdeburský, bratr míšeňského markraběte, ples, na němž sám, oděn jsa v těsný a krátký oděv rytířský, tančil dvorně se vznešenými dámami. Náhle povstal pokřik, jako by palác hořel. Počal hned divoký útěk ze síně, při čemž si arcibiskup nešťastným pádem zlomil vaz a zemřel. To byla ovšem hrozná připomínka na vlastní svěťácký život v minulosti... Jenštejn od té doby počal se vzdalovati hluku královské i své vlastní dvorní společnosti, a raději o samotě pravidelně zpytovati své svědomí, radě se se svým osobním kaplanem a zpovědníkem o cestách k spasení. Především to byla jeho stále vzrůstající důvěra v zásluhy Panny Marie, jimiž kdysi podporován, byl se k podivu lékařů tak rychle pozdravil. Jan nevynechal nižádné příležitosti, aby projevil svou oddanost k Bohorodičce. Později, když byl na dráze polepšení dospěl již celoročnímu zachovávání přísného půstu, dal tomuto odříkání zřejmě barvy rytíře mariánského. A tak stupňoval své postění v jídle zejména ode dne svátku Panny Marie Sněžné až do Nanebevzetí. Někdy se již o tři neděle napřed postil, aby tím

volněji pozdvihnouti mohl ducha svého k službě nebeské Královny. O vigiliích všech mariánských svátků postil se, nepožíraje ani chleba, vody nebo vína. Udíleje odpustky dbal toho, aby štědře jimi odměnil každého, kdož poklekl, zaslechnuv při kterýchkoliv službách Božích sladké jméno *Maria*. Čtyřicetidenní odpustky obdrželi na věky i ti, kdož se účastnili pobožností v oktávě svátku Navštívení Panny Marie. Píseň Panny Marie

MAGNIFIKAT

měl v tak hluboké úctě, že za její zazpívání uděloval čtyřicetidenní odpustky. Tolikéž na odpustcích udělil každému, kdož přispěl na sbírku při mši k blahoslavené Panně Marii, nebo kdo se ráno pomodlil *Zdravas Maria*. Když později upadal u vytržení, stávalo se tak při meditacích o svátcích mariánských. Jako Arnošt z Pardubic přilnul k obrazu Panny Marie Kladské, tak Jan z Jenštejna stal se ctitelem Madonny Roudnické. Před každým důležitým jednáním, při každé nepříjemné obtíži říkával: „Svatá Maria Roudnická pomůže mi!“ A k Panně Marii lnul vůbec s takovou nábožností, že byl až žárliv na osoby, chtějící se mu v této lásce vyrovnati. Blahoslavené jméno *Maria* zvykl si vůbec slýchat i s takovou uctivostí, že vstával, kdykoliv bylo před ním vysloveno. Jestliže pak stál, sňal biret s hlavy a pozdvihl nábožně oči k nebi. I na poli a v blátě poklekl při zvuku toho sladkého jména. Také hned na počátku svého obrácení měl mariánské obrazy v takové uctivosti, že se ostýchal ležeti a spáti v místnostech, v nichž byly zavěšeny. Svou horoucí úctu k Panně Marii sílil a prohluboval pilnou četbou staré i současné a nové

MARIÁNSKÉ LITERATURY,

kteráž tehdy vyrůstala jako vonná květena na suchoparuездеjšího života. Čtrnácté století obnovilo na příklad hluboký zájem o tajemné síly drakamů, jejichž symbolika stávala se častým mo-

tivem duchovní poesie. Nešlo tu o pouhé básnické klenotnictví a o metafory barev, „kde blyskne v zeleň chrysoprasu plamen, kde fialově vznícen ametyst“, jak píše moderní básník. Ten „chrysopras“ zasazený do verše básně, značil „horlivost“ ve službě Madonny, ten „ametyst“ oddanou světcovu „lásku“ k ní. Toto symbolické pojmání drahokamů bylo klasicky realizováno v sekvenci „Ctnosti Matky Boží“, již v padesátých letech čtrnáctého století napsal zmíněný již kartuzián Konrád z Haimburku. V této jeho „litanii drahokamů“ každá strofa znázorňuje určitým drahokamem jednu ctnost Panny Marie. Duchovní básně Konrádovy byly tehdy čteny v celém katolickém světě evropském, že je pak Jenštejn dobře znal, prozrazuje svou oblibou v častých drahokamových metaforách svých hymen. Jenštejnovi bylo již šestnáct let, když v Ulmu umíral hluboký dominikánský mystik

JINDŘICH SUSO,

jehož spisy počaly se záhy šířiti v opisech celou střední Evropou. I do Prahy dostala se v osmdesátých letech jeho knížka *O věčné Moudrosti*, a Jenštejn v ní mohl čísti překrásné kapitoly „O důstojné chvále přečisté nebes Královny“, i onu „O jejím nevýslovném hoří“. Nezdá se vám to jako ohlas činů arcibiskupových, když tu čtete třeba větu: „Zněla by tak sladce hudba strun v rozbouřeném srdci, jako tvé sladké jméno v kajícím srdci našem? Před tímto vznešeným jménem by se měly skloniti všechny hlavy a pokleknouti veškerá kolena. Jak často jsi od nás zahнала nepřátelskou moc zlých duchů! Kolikrát jsi odvrátila spravedlnost rozhněvaného soudce! Kolikrát jsi nám vyprosila od něho milost a potěchu...“ Ale vedle tohoto skvělého příkladu z ciziny byla tu i původní tvorba českých básníků. O mariánské sloce svatováclavské písně jsme se již zmínili, ale mariánské motivy objevovaly se i v duchovních písních a

v modlitbách veršovaných, v českých legendách a kázáních. Ovšem pak v rukopisech spisovatelů latinských, zejména oněch z okruhu kartuziánského. Zmínili jsme se již také o skvostu meditační literatury české, o *Psalterium de laudibus beatissimae Virginis*, za jehož autora byl dlouho považován sám Arnošt z Pardubic, podle něhož bylo dílo i přezváno *Mariale Arnesti*. Dnes víme, že to byl kartuziánský básník

ALBERT PRAŽSKÝ,

který napsal těch stopadesát mariánských meditací po vzoru Žalmů Davidových. Bylo tu použito motivů z botaniky stromové i květinové, mariánská podobnoství čerpána z oblasti rostlinných vonidel, z říše drahokamové i zvířecí . . . Skvostný rukopis díla byl přístup Jenštejnovi v arcibiskupské knihovně, a on byl sám příliš básníkem, aby odolal četbě těch skvělých meditací. Nadto byl osobně dobře znám s básníkem samotným, kterého učinil svým důvěrníkem. Neboť když zatoužil nositi oděv řeholních kanovníků augustiníanských a v řádu tom zůstávati až do smrti, poslal kartouzského převora *Alberta Pražského* v čele poselství do Říma, aby mu vymohl k tomu povolení. Vyličené životní zkušenosti i literární vlivy poskytují nám klíče k pochopení horlivosti, s jakou Jenštejn zaváděl ve své arcidiecési nové svátky mariánské. Byl to především svátek

NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE,

který ustanovil a rozkázal slavně světiti. Pojednav o tom nejprve s některými muži nábožnými a pobádán k tomu ekstatickým zjevením, nařídil, aby v arcidiecési jeho svěcen byl v čas velikonoční na den svatého Vitalise s trojím čtením. Potom u papeže Urbana Šestého a konečně u Bonifáce Devátého mnohonásob o to vyjednával a mnohými bulami obdržel toho potvrzení a vyznamenání udělením odpustků. Doma musil pro zavedení tohoto

svátku podniknouti tuhý boj s učeným mistrem Karlovy university *Vojtěchem Rankovým z Ježova*, v němž posléze zvítězil. Současně s aktem církevním probudil se v Jenštejnovi mariánský básník a hudebník. Složil nejen formulář mešní služby a modlitby, ale také potřebné officium s hymnami. A nebyly to výtvary nepatrné ceny, naopak, Jenštejn jimi nesporně vystoupil do řady skutečných českých básníků duchovních. Officium skládá se ze dvou sekvencí, počínající verši *Decet hujus cunctis horis* a *Ave verbi Dei parens*, jakož i z hymnů *Assunt festa jubilea* k prvním nešporám, *O Christi Mater fulgida* k chválám a *En miranda prodigia* ke kompletáři. V básnickém převodu Alfréda Fuchse počíná první sekvence těmito uměle stavěnými strofami:

Za všech hodin pějme krásu
libozvukem zpěvných hlasů,
neboť slavnost sladká jest:
hlasně pějme, chválu vzdejme,
hlasem srdce povznášejme
Matce Boží na počest.

Obnovme si v mysli děje:
kterak Matka do hor spěje
zdravit tu, jež nese plod,
jak ji Anděl doprovázel,
od něhož kdys pozdrav vzcházel,
strach se mění ve jásot.

Zbožná stařena se diví:
„Proč jen dar ten milostivý
v dnešní chvíli Bůh mi skyt?
Sláva věnčí tvoje skráně
Matky Boží, dívky Páně,
a ty jdeš mne navštívit?“

V lůně těla Alžbětina
plod hle plesá, poznal Syna,
Beránek jenž Boží jest:

„Dítě, které vzejde z tebe,
Jehně žití, Král je z nebe!“
v lůně hlásá jeho čest.

Stařeně slast v srdce tryskne,
nemešká a ruce tiskne
rychle jak jí spěje vstříc.
Do náručí Matce letí,
již ji svírá ve objetí,
pozdravem ji vítajíc.

Hlasně jásá v slasti blahé,
vidíť její oči vlahé
bytosti ty, Bohu drahé,
to pak věští starý hlas:
„Mezi ženami buď zdráva!
Ten, jenž vládnout neustává,
shlédl na tě, zřít ti dává
přečistého Plodu jas!“

Matka odmitá však chvály,
chce, by Bohu zazpívaly,
v pokoře zní v šíř i v dáli
přeslavné MAGNIFIKAT.

Panno milosrdná, milá,
kéž bys vždy nás ochránila,
plodem tvým nám dána byla
naděj na života řád!

Léta Páně 1385 ustanovil Jenštejn na pražské synodě svátek na památku *Panny Marie Sněžné*. Základem kultu je starobylá legenda. Ve čtvrtém století žili v Římě zbožní a bohatí manželé, kteří za svou generální dědičku ustanovili Pannu Marii. Důkaz, že Matka Boží tento dar přijala, vyjevil se v noci dne 5. srpna, kdy eskvilinský pahorek v Římě ve vlahé letní jitro pokryl se sněhem. Téže noci projevila svatá Panna dárci a současně i papeži Liberiovi přání, aby na onom zasněženém místě

byl jí postaven kostel. Je jím podnes jeden z nejkrásnějších chrámů římských, známý Santa Maria Maggiore. Událost dala podnět k ustanovení slavnosti

PANNY MARIE SNĚŽNÉ,

kteřou později papež Pátý rozšířil na celý křesťanský svět v šestnáctém století. V Čechách posvěcen byl první chrám Panny Marie Sněžné arcibiskupem Arnoštem z Pardubic v Praze dne 3. září 1347. Ale teprve Jan z Jenštejna, který význam kultu poznal v Římě s jasnovidností básníka, zavedl oficielní svěcení ve své arcidiecési. Složil také i celé officium, z něhož se nám dochovala sekvence *Eburnea nivea*, hymna k prvním nešporám *Cur obstupescit animus*, hymna k chválám *Exsurgunt nova gaudia* a hymna ke kompletári *Miretur omne saeculum*. Básnické umění Jenštejnovo projevuje se v těchto textech mistrným vystižením světle skvoucí bělosti Panny Marie Sněžné, k němuž již nestačil pouze obraz sněhu, ale k němuž nahromadil ve svých verších běl všelikých odstínů, od slonoviny, mléka, perly až ke květu lilie, která je vůbec jeho oblíbenou liturgickou rostlinou. Uvádíme tu aspoň poslední hymnus v zdařilém překladě Fuchsově:

Nechť všechen věk se podiví,
že v létě horkém vypráhlém
panenství odlesk zářivý,
sníh bílý, padl na tu zem.

Nad sněhu úběl skvělejší
chrám sněžný staví Marie,
neb Matka pannou bělejší
je nade všecky lilie.

Prostranství zaujal ten sníh,
kde stát měl její svatostan,
by na pahorku chrám se zdvih,
tak zázračně byv ukázán.

Sníh čistoty je obrazem,
jasnosti sněhem zářící,
kde chrám chce míti v divu svém,
Bůh ukázal svou pravici.

Těch událostí na paměť
chcem svátek Panny oslavit,
nechť jása svaté mysli vzlet,
nechť plesá v sboru věrný lid.

Horlivost Jenštejnova nepřestala na těchto dvou svátcích mariánských, a snažil se ve své diecési zvýšiti i lesk svátků starších, dávno zavedených, i takových, které byly v Římě znovu obrozovány. Z nich je i svátek

OBĚTOVÁNÍ PANNY MARIE,

slavený dne 21. listopadu již od osmého století na východě. Na západě zaveden byl ve čtrnáctém století zásluhou vyslance cyperského krále u papežského dvoru v Avignoně. Vyslanec Filip z Maizieres roku 1371 vyličil papeži Řehoři Jedenáctému východní oslavy tohoto svátku tak vroucně a nadšeně, že jej papež vřadil do liturgického kalendáře kurie. V žádné diecési světa nenašel tento počín papežův takového vroucího pochopení, jako v pražské arcidiecési za Jenštejna. S počátku jej světil sám a složil na jeho počest skvělou kantilenu *Quid modo dictarem*. Teprve o celé století později papež Sixtus Čtvrtý rozšířil jej roku 1472 na celou církev. Pro mariánský kult Jenštejnův je příznačno, že se snažil i o zavedení takových svátků, které teprve po jeho smrti počaly býti svěceny církevně. Byl to především svátek

SEDMIBOLESTNÉ PANNY MARIE,

který rovněž světil zprvu sám z osobní horlivosti a na jehož počest složil modlitby a obřad, vystihující hluboce motiv „spoluutrpení bolestné Matky Boží“. Tento „mariánský velký pátek“ zavedla

kolínská synoda v roce 1423 „ku počtě svaté a neposkvrněné Panny a Matky Boží, ku počtě její úzkosti a bolesti pod křížem, zvláště pro bezbožnost husitů, kteří spalují a ničí obrazy, zasvěcené Ukřižovanému a slavné Panně“. Teprve roku 1725 zaveden byl svátek v Římě, o dvě léta později pak rozšířen byl papežem Benediktem Třináctým na celou Církev a terminován na pátek po Smrtné neděli. Jenštejnových tekstů bylo v Kolíně použito, a tak se stal průkopníkem tohoto hlubokého mariánského kultu k Bolestné Matce, žijícího odedávna v srdci křesťanského lidu. Je zcela přirozeno, že z kultu mariánského, který byl u Jenštejna starší a pramenil z vděčnosti nad orodováním Bohorodičky v dobách zlých, vyprýštil nutně i

CHRISTOLOGICKÝ KULT

arcibiskupa Jana z Jenštejna. Vědom svých těžkých hříchův, netroufal si Jan zdůvěrniti svůj poměr ke Kristu Spasiteli a Vykupiteli, i když byl omilostněn uzdravením z těžké morové choroby. Teprve později, když si ujasnil, že by jeho obrácení od hříšného života nepřineslo ovoce, po němž toužil, kdyby se nesnažil o soustavné přibližování se ke Kristu Ježíši, o poznání všech jeho tajemství, jal se učití počátkům

DUCHOVNÍHO ŽIVOTA,

posud mu neznámého. Věda, že sám sobě nepostačí, prosil řeholníky roudnického kláštera o společné modlitby za sebe. Vyslyšen byv v těchto věcech dlouho prosil, aby mu ustanoven byl jeden bratr za zpovědníka a ředitele jeho duchovního života. Avšak horlivost Janova v zdokonalování byla tak žhoucí a živelná, že přesahovala síly vybraného a znalého řeholníka. Ustanovený bratr vytrval u něho stěží krátký čas, a pak s velkým pláčem prosil za dovolení, aby se mohl navrátiti k svému pravidelnému životu v klášteře. Učil se tedy Jenštejn základům duchovního života od všech bratrů a od

kněží, s nimiž přicházel jako arcibiskup do styku, a nořil se stále s větší horlivostí do četby staré i nové

DUCHOVNÍ LITERATURY

asketické. Ještě jako biskup mišeňský a v prvních letech arcibiskupování liboval si v latinských básnicích pohanských, zvláště v lyrice *Valeria Maxima*. Dráždila jej krása latiny a umělost verše i strof této poesie, z níž čerpal poučení o technice básnického umění, jež se mu později tak dobře hodilo při jeho vlastní praxi veršovnické. Ale nyní, přemýšleje stále o ztrátě smrtelného života a snaže se pohrdati světem i svými starými zvyky, zanechal básníků pohanských a počal pilně přemýšleti nad četbou *Písem svatých*. Četl všude, i na cestách, dáváje si vůz svůj naplňovati knihami náboženského písemnictví. Podivuhodně rychle byl do blízkosti Krista veden svým probuzeným

MILOSRDENSTVÍM K CHUDÝM,

jež prýštilo z jeho vrozené štědrosti. Vydržoval si několik důvěrníků, aby pátrali, komu z nuzných a potřebných uděliti by měl z dědictví Ukřižovaného podporu almužnou. Pamětliv, kterak Kristus, taková božská velebnost, dvanácti apoštolům umýval nohy, počal také sám o všech vigiliích svátků tajně zavolaným dvanácti chudšům nohy umývati. A jako Kristus štědrým se prokázal v udílení jídla, nehroziv se večereti ani s nešlechtníkem, tak také Jenštejn ty, kterým byl nohy umyl, štědře obdaroval, dáda jim po dvanácti groších. Dva pak z nich, nejubožejší, špatně oděné a plné ran i strupů, ponechával si vždy u sebe, aby s ním jedli při stole. I vymyl jim rány, políbil je na tváře a dal jim předložiti hojnost dobré stravy, sám přestávaje na suchém chlebě. Zvláště také na den Vzkříšení Páně pamatoval na chudé, dáváje jim rozdělovati sukna na oděv. Také v udílení toho, co smrti Kristovou je získáno, odpustků, byl přestědrý. Říkával

často: „Když Pán je štědrý, nesmí býti skoupý ani jeho správce.“ Jako ona vdova, dlužící si nádoby od sousedů, tak i Jan hojně přeléval z přetékající nádoby zásluh Ježíšových nehynoucího oleje milosrdenství. Kromě štědrého podělení jednotlivých míst a osob, udělil všem, kdož zaslechnuvše při službách Božích sladké jméno *Ježíš* pokleknou, čtyřdenní odpustky na věky. Posléze byla to v tomto prvním období kajícínosti

MODLITBA,

jejímž prostřednictvím snažil se co nejtěsněji přiblížiti se ke Kristu. Nedospěl sice ještě dokonalosti meditace a kontemplace, ale byl za to v modlení tak bedliv, že žádný světský kaplan mu nestačil. Proto hledal opět pomoc u řeholníků, žádaje míti osobním kaplanem mnicha, s nímž by mohl, kamkoliv by šel nebo jel, častěji odříkávati žalmy. Tak pomodlil se často na cestě z Roudnice do Prahy všecky hodinky a tak zvaný *Cursus de dominica et de passione* od svatého Bonaventury, tudíž celý *žaltář*. A vykonav zpověď každého večera, propustil po skončení sedmi kajících žalmů svého kaplana, setrvávaje za příkladem Ježíše Krista, jenž v úzkosti krve se potil, na modlitbách po celou noc. A v této době horoucího toužení po Kristovu příchodu do kající duše, počala ona rozkvétati i do vonných kalichů básnické tvořivosti, Jenštejn stával se vedle pěvce mariánského i básníkem života Kristova. Je podivuhodno, jak tato

KRISTOVSKÁ LYRIKA

vyrůstala zvolna z námětů mariánských, Jenštejnem již dříve zpracovaných. Je to zajisté slavná kantiléna *Mittitur archangelus fidelis*, opěvající Zvěstování Panny Marie, v níž slyšíme básníkovu plesání nad přístím Děťátka. Pak je to celé officium „*O Narození Pána našeho*“, sestávající z pěti kantilén *Alto tono personet, Magnum vaticinium, Phoenix una virgo pura, In vanum Haebreorum a*

Dic quaenam doctrina. Vedle tohoto cyklu písní, opěvajících vzletně motivy narození Ježíškova, napsal Jenštejn ještě kantilénu *Canit Epithalamium*, obsahující ukolébavku Matky božskému Jezulátku. Tato skladba je nejen básnicky dokonalá, ale má význam i jako prastarý vzor vánočních koled českých, jak je o tři staletí později vytvářel barok sedmnáctého věku. Čtete verše Jenštejnovy a v mysli se vám vynoří celá ta rozkošná květena vánočních koled Adama Michny z Otradovic, který jakoby se inspiroval latinskou skladbou jenštejnovské gotiky. Cítuji aspoň jednu složitou strofu v překladě:

Již čas je na odpočinek,
bys v kolébce si dřímal,
tělíčko svinu do plínek,
by sladký sen tě jímal.
Pokrývám tě plenami,
ty se slituj nad námi,
váži údy, rozvaž, Synu,
pouta hříchu, lidí vinu.
Skládám tě ladně
jesliček na dně,
tebe, jenž v své dlani svírá
zem i moře všehomíra.

Vroucnost, s jakou se Jan z Jenštejna nořil do obsahových náplní všech mystických kultů své doby, přiblížila jej také k poznání tajemství *svatého Jana Miláčka*, jehož jméno přinesl si na svět a těšil se jím po celý život tou měrou, že k jeho cti složil celou sekvenci o patnácti osmiveršových strofách. V této skladbě sytě zhodnotil život i význam novozákonního básníka Apokalypse a evangelisty. Sekvence, počínající slovy *Ave frater Domini Johannes dilecte*, podává básnický portret, důležitý pro vystižení psychologie Jenštejnovy i tím, že jím byl přiveden k samotné bráně lásky Ježíšovy, ke

KULTU SRDCE JEŽÍŠOVA,

jak o tom svědčí verše třetí strofy, apostrofující světce slovy: „chápals Božích příkazů smysl utajený, vposled na *Kristovu hrud' čelem nachýlený*“ Ano, touto básní přihlásil se Jenštejn k ctitelům mystického kultu Srdce Ježíšova, k tajemnému a uchvacujícímu toku vroucího duchovního života, sbírajícího své širé vody ze zdrojů prastarých. Od oné podivuhodné chvíle, kdy Jan Miláček při Poslední večeři, opojen jsa krví Kristovou, usnul na jeho srdci, počínají se dějiny úcty tohoto symbolu nesmírné lásky Ježíšovy k oddané duši člověka. Přichází dlouhá řada velkých zjevů katolických dějin až po Danta, odhalujících každý svým způsobem taj milujícího Srdce Páně. Posléze na rozlomu třináctého a čtrnáctého věku zjeví se jas visionářských děl světic Gertrudy a Mechtildy z Helpeda, aby bleskem osvitily nesmělou touhu duší po vyslovené a zvláštní úctě nejsvětějšího *Srdce Ježíšova*, chovajícího nevyčerpatelné poklady božské lásky. Visionářská díla obou světic byla v Čechách známa z hojných rukopisů klášterů benediktinek, a žíznlivý čtenář, jakým byl Jenštejn, uveden byl v nich k pramenům, vyvírajícím z božské podstaty Mistrovy. Blížil se již mílovými kroky k okamžiku, kdy jako Jan Miláček skloní svou hlavu k srdci Milovaného, a přesvědčí sám sebe, že již není překážky k důvěrnému splnutí. A to je také chvíle, kdy v Jenštejnovi dozrává nejhoroucnější

EUCHARISTIK ČESKÉ GOTIKY,

vyvolený eucharistický ekstatik, který nikoliv bez duchovního prospěchu býval při službách Božích v božství pohroužen, a ve chvílích meditace chápal plně, že neocenitelná svátost oltářní jest obsahem vši milosti, darmo dávaná od Otce k útěše synům za vlastní přijatým, hromadíc milost na milost a obsahujíc zdroj i původce všech milostí. Jenštejn nebýval vždycky ctitelem eucharistie, ale po svém

obrácení měl se k velebné svátosti s takovou nábožností, že nikdy neopomíjel buď sám služby Boží vykonávati nebo přijímati svátost oltářní denně z ruky celebrujícího kněze. Stávalo se později často, že při svatém přijímání býval u vytržení a že dlouho dlíval zaražen před oltářem. Hloubka těchto extatických stavů bývala tak mocná, že vzdychaje do křiku se dával a někdy nemohl ani od oltáře odejít do sakristie, aby svlékl posvátná roucha liturgická. Nejčastěji prožíval chvíle vytržení v odlehlém tichu kláštera roudnického. Stěží býval tu odváděn za oltář, omdlévaje při vzpomínce na sladkost těla Ježíšova, jímž byl právě nasycen. Tam se mu také přihodilo, že v den Těla Božího, při nešporách, když nejsvětější svátost Těla Páně byla vystavena, upadl v ekstasi. Neboť předstupuje v rouše biskupském, aby kadidlo zapálil, byl náhle roznícen tak velikou vroucností, že nemohl obřad vykonati, ani nešpory ukončiti, a musil tak učiniti probošt kláštera. Proto počal se báti a vykonáváje veřejné služby Boží, prosíval svého kaplana, aby jej u oltáře střežil. A tak často, když prodléval při obřadech, jsa u vytržení, býval od kaplana dotekem ruky probouzen z nejpříjemnějšího spánku smyslů, v němž bděl nazíraje na Boha. Znaje tedy sladkost nejsvětější Svátosti, nemohl jí postrádati. Když přísný zpovědník pro nepatrné poklesky mu poručil, aby se Svátosti oltářní zdržel, poslechl sice, ale celý zkormoucen sotva se mohl dočkati konce toho dne, i říkával, že mu je jako by žil v mukách očištcových. Což divu, že v takových chvílích uvažoval tím pilněji výbornost svatého přijímání, při němž se stával účastným zdroje všech milostí Ježíše Krista, slávy andělské, zástupců světců, utrpení i zásluh Církve, s níž splýval v jedno. Protož, vzdychaje toužebnou dychtivostí, rychle na cestě zpovědi a jiných přípravných obřadů pokračoval, aby zase záhy došel ve svátosti sladkého

SPOJENÍ S MILÁČKEM,

vrcholného cíle všeho svého snažení. Chtěje se proto ponořiti ještě v absolutnější ticho, prodléval na svém hradě Helfenburku. Tam trávil v rozjímání s Ježíšem Kristem sladké chvíle, nedávaje se před službou Boží žádným zaměstnáním vytrhovati, nýbrž trvaje na modlitbách až do snídaně, ba velmi často trávil bez jídla až do poledne. Družinu svoji nechával bohatě snídati, aby sám, zdržuje se potrawy tělesné, tím dokonaleji požil potrawy andělské. Pro tyto zásluhy o uctívání Svátosti oltářní odměnil se mu Kristus darem tělesného uzdravení, kdykoliv do nemoci upadl a zbožně přijímal. Tělo Páně stávalo se mu tak lékem i v strastech churavějícího těla. Navrátil se v roce 1390 po milostivém létě z Říma těžce nemocen, pocítil bolestnou ochablost těla i duše. Přiznával se svým přátelům, že dosud žádná z jeho bolestí nemohla se přirovnati k utrpení tomuto, a že nemá slov, aby trýzeň svou dokonale vypověděl. Muka jeho zvyšovala úzkost ze smrti, neboť ač si často přál zemříti, přece v té době necítil se ještě býti dokonale na odchod připraven. Když tedy ležel v náručí svého bratra, pana Pavla z Jenštejna, který jej ošetřoval v domě pražském, v okolí Svatého Apolináře, cítil jednou, jako by už umříti měl, a vyžádal si tedy svatého přijímání. Ale kněz, jménem Petr Prus, pro lítostivý pláč vykonával obřad příliš pomalu, takže se arcibiskup sotva dočkati mohl. Ale jakmile přijal spasitelný chléb Těla Páně, ihned ucítil osvěžení tělesného uzdravování. A této milosti zkusil vícekrát. Avšak Jenštejn zkusil síly velebné Svátosti i v jiných záležitostech. Když mu bylo ohlášeno nepřátelství, utíkal se k svatému přijímání díky čině Bohu. Za přísluhy kaplana sloužival potom mši k blahoslavené Panně Marii, a jeho záležitosti, takto podchyceny, končily se smírně. A stávalo se přecasto, že po svých mších, prodlévaje v nábožných modlitbách, naplňoval příbytek

duše své vzácnou libovůní a líbezným kvítím meditace, aby milý Příchozí příjemněji byl překvapen Quasi pretioso aromate et quasi florum amoenitate mentis suae habitaculum respergebat... I neodvracel se lehko od

VŮNĚ LÁSKY

a upomínky tak velkého daru. Proto zdálo se, jako by Kristus žádal si od něho stále živějšího zájmu svátostného. Neboť kdykoliv lnul v duši své méně bedlivě k milovanému Mistru, nevykonav dostatečných modliteb, pocítil, jak ihned přichází naň trest. Taková byla horlivost arcibiskupova v uctívání eucharistie, že se posléze vznítil i k tvorbě

EUCHARISTICKÉ LYRIKY,

v níž se bral po stopách nesmrtelných zpěvů Tomáše Akvinského k oslavení tajemství Božího Těla. Jeho kult vyrůstal z mystického díla sestry *Juliany Kornelionské*, zemřevší 1258 v klášteře Fosse. Inspirována četbou Bernardových meditací *O písni Šalomounově*, rozhořela se plamennou láskou ke Kristu eucharistickému. V ekstatických viděních dal jí Bůh ujištění, že si ji vyvolil, aby vštípila zvláštní slavnost k poctě nejsvětější Svátosti, když Zelený čtvrtek, den zrození mystické Večeře Páně, věnován je cele počínajícímu Utrpení Vykupitele. Papež Urban Čtvrtý ustanovil skutečně v srpnu 1264 svěcení svátku Božího Těla ve čtvrtek po Nejsvětější Trojici v celé katolické Církvi, a současně nařídil v Orvietě dominikánu Tomáši z Akvína, aby složil zvláštní officium s hymny k církevním hodinkám slavnosti. Kult Božího Těla zaveden byl v Čechách teprve v dvacátých letech čtrnáctého věku. Stalo se tak v době, kdy na královském trůně seděla Eliška Přemyslovna, známá nám již velká vštípitelka náboženských kultů a liturgických slavností. Za Arnošta z Pardubic byl to již svátek zasvěcený, což předpokládá, že latinské hymny Tomášovy byly v době karolinské goti-

ky v Čechách již dobře známy. Ale Jenštejn zbásnil nové officium, kterým chtěl nahraditi Tomášovo. Technice eucharistických hymnů učil se ovšem u Tomáše Akvinského, a stylistický rozbor by ukázal, že i jeho metaforika je značně příbuzná. Kdo z vlastní četby zná hymny Akvinátovy, tomu dostačí srovnání s českým převodem Jenštejnovy sekvence *Eja laeta cantica*.

Eja, slavná písni chval
Církve zavzni v šíř i dál,
Alleluja.
Na výsostech sláva zněj
andělská a v nebi pěj
Bohu četa.

Zpívej chválu o chlebu,
jenž pro lidí potřebu
přišel blíže.
Tím že Bůh chléb udělí
sblížení jsme s anděly
málo níže.

Vše se chystá v prospěch tvůj,
duše milá, připravuj
mysl svoji.
Přistup, spěchej, zde tvůj cíl,
jez, pij, co Bůh udělil,
co ti strojí.

Svatá Eucharistie,
kéž se tebou vylije
milost Páně.
Spasitelná Hostie
cestu kéž nám odkryje
k nebes bráně.

Ó veliká radosti!
jaká slast se rozhostí,
jaká vůně milostí,
jaké dary.

Záři, která nezhasne,
dej své světlo přejasné,
dej své slasti přeslastné,
svaté žáry.

Sladký ten světla jas
Boží je pravdy hlas,
Bůh sám nechť vede nás
záři kéž dává.
Otče, své rodině
Chléb dáš v své hostině:
dík tobě jedině
mysl ať vzdává.

Vyplývalo nejen z ducha doby, ale i z vnitřního stavu celé Jenštejnovy bytosti, že se záhy po svém obrácení ohlížel i po bytostech stolokruhu Panny Marie a stolokruhu reků Kristových. Vybíral si z mučedníků osobnosti, o nichž předpokládal, že vyslyší jeho prosby o orodování u sladkého Pána jeho trpící duše. Zdá se, že to nebyla náhoda, když probošt roudnického kláštera dal mu při jeho první návštěvě předčítati

PODOBENSTVÍ KRISARIOVO,

jak o něm vypravuje svatý Řehoř Veliký. Jenštejn povstav nedávno z lůžka morové bolesti, a obdržev tak lhůtu pokání, byl citlivý jako jemný strunný nástroj, a chápal vše mnohem hlouběji, než může postřehnouti člověk kypící zdravím. Přemýšleje, odkud a kterak dojíti odpuštění skutků minulých, budoucí pak jednání své upravit v duchu příkázání Kristových, přišel jako rekonvalescent do kláštera roudnického, a ve sboru augustiniánských bratří pojedl a poslechl předčítání. Slyšel tedy o Krisariovi, boháči oplývajícím statky i neřestmi, jenž onemocněl a jsa na smrtelném loži, uzřel pekelné duchy státi vedle sebe, kterak se s pošklebky chystají uchvátiti jej do pekel. Nemoha snésti ohavných jejich pohledů, házel sebou sem tam na

loži, a ve veliké úzkosti, zoufaje nad vyvážnutím, volal, aby mu popřáli pokoje aspoň do rána. Takto skonal, nedošel klidu, za který žádal . . . Příklad Krisariův působil na Jenštejna, vyvážnuvšího před nedávnem z podobné situace, jako hrůzný příklad, který vztahoval na sebe. Vžívaje se do utrpení Krisariova, svěřil ruce a nechav jídla, přemýšlel o ztrátě smrtelného života tohoto. A v obnovené síle šlehla jím lačná touha, postarati se o sebe včas. Chápal, že moudrý neodkládá pokání na zítřek, nevěda, co by mohlo přinést takové váhání. Vyličili jsme již, jakými cestami hledal Jenštejn přístupu k sluchu Bohorodičky a k Srdci Páně. Ale znaje slabé své síly, jal se prositi i vyvolence Boží, aby orodovali za spásu jeho pokálené duše. To je klíč k pochopení oné žhavé touhy po prohloubení starších kultů světců a po vštípení kultů nových, která je jedním z nejnápadnějších rysů jeho osobnosti. Zmíněný první příchod po nemoci do kláštera roudnického stal se na den

SVATÉ KATEŘINY MUČEDNICE,

a Jenštejn slyše při hodinkách o jejím mučednickém hrdinství, jakož i o její obdivované učenosti, všecek byl zanícen náhlou láskou k světici, jejíž spanilá postava zjevila se mu s korunkou na hlavě, s knihou a palmou v ruce, majíc na nohou meč a kus rozbitého mučitelského kola. Kult svaté Kateřiny Alexandrijské kvetl v našem národě již před Jenštejnem. Zvláštním ctitelem světice byl sám císař Karel Čtvrtý, který na hradě Karlštejně zbudoval na její počest známou slavnou kapli, a na Novém Městě Pražském postavil chrám světice s klášteřem panen poustevnického řádu augustiniánek. Arcibiskup Arnošt ustanovil den svaté Kateřiny za svátek zasvěcený. A v karolinské gotice vykvetla i nejkrásnější veršovaná legenda svatokateřinská. Neznámý epik literárního okruhu Karlova dokončil poslední recensi této básně, zhuštěné do půlčtvrta tisíce sytých rýmovaných veršů, ně-

kdy v padesátých letech čtrnáctého věku tedy v době Jenštejnova chlapectví. Nemoha již více učiniti pro uctívání vyvolené světice, rozkázal slaviti *oktáv svatokateřinský* ve své arcidieceši. Jestliže shodou okolností postaven byl v jednom dnu před Jenštejnův zrak nápadný rozdíl ztraceného hřištníka a oslavené mučednice, opakoval se jindy podobný případ, týkající se vzrušujícího příběhu

OKRUHU SVATÉ VORŠILY,

proti jehož jedenácti tisícům panen mučednic postaven byl odstrašující příklad pošetilých panen z podobenství o desíti pannách v dvacátépaté kapitole Evangelia svatého Matouše. I tady byl Jan z Jenštejna osobně vzrušen neopatrností oněch smutně proslulých

PĚTI PANEN BLÁZNIVÝCH,

které přišly se svým olejem v lampách pozdě a byly odmítnuty... A jako pozounem Posledního soudu zněla mu slova evangelistova: „Bdětež tedy, nevíte zajisté dne ani hodiny!“ Naproti tomu, jaká to záplava záře nad panenskou armádou svaté Voršily! Když Flavius Valens Maximus vojensky kolonisoval Gallii, potřeboval pro vojíny žen, které mu měla dodati Velká Britanie. Davy dívek, zvábených bohatstvím, jež sňatky ty slibovaly, spěchaly do Gallie. Avšak Voršila a její družky, určené do Bretoňska, vzpíraly se a jen mocí byly naloženy. Bouře rozehnala jejich koráby, které až po dlouhém zmítání přistály u zemí germánských, a neví se ani jak, octly se u Kolína. Ale tam tábořil Atila s divokými hordami Hunů.

JEDENÁCT TISÍC PANEN

vzepřelo se sprosté vlnosti oné roty divochů, a utkalo se s ní v hrdinném boji. Kanibalská horda Hunů skřípala zuby před nedobytnou krásou křesťanských amazonek. Řež byla ohromná. Probodány šípy, padala panny na zemi s uťatými hla-

vami, lebky jiných roztříštěny byly ranami seker a sochorů. Když se již tvořila barikáda, na níž tělo na tělo příšerně se kupilo, Voršila ještě na tomto náspu povzbuzovala zbývající panny, a na konec, odmítnuvši nabídky náčelníkovy, padla sama. Hle, praporečnice panenství, až do smrti bojující za prapor Beránka bez poskvrny. Benediktinská visionářka dvanáctého století

SVATÁ ALŽBĚTA ŠÉNAVSKÁ

v knihách svých vidění ukázala na význam hrdinné smrti panenského pluku Voršilina, a od té doby ostatky svaté Voršily i jejích panen šířily se po křesťanském světě. Značná část jich přenesena byla do basiliky svatovítské v Praze. V třináctém věku dostal část ostatků klášter strahovský, a ještě v roce 1327 získal svatovítský kanovník Cldřich Zajíc z Valdeka ostatky svaté Benigny, panny z družce Voršiliny, a přenesl je z Říma do augustiniánského kláštera na Ostrově u Hořovic, kde v chrámu svaté Dobrotivé trvají podnes. Jenštejn do hloubi duše rozrušen nesmírným příkladem oběti pro Krista, vyvrcholil úctu u nás tím, že ustanovil, aby na den *jedenácti tisíc panen*, dne 21. října, bylo v jeho arcidiecési zvoněno ráno k *Zdravas Maria*, a odměnil v roce 1380 věřící, kteří uposlechli, odpustky čtyřicetidenními. U svatého Víta zpívala se v ten den kantiléna *Ave virgo Davidica*, kterou Jenštejn složil na *Zdravas Maria* v pěti umělých osmiveršových strofách se stále se opakujícím refrénem. Z této krásné básnické meditace cítuji aspoň ukázkou v překladu.

Ty Požehnanou ze všech žen
jsi Panno byla zvána,
tvůj život zůstal uzavřen,
když porodilas Pána,
ty nadhvězdných jsi došla cen,
říš nebes tobě dána,

za lid, jenž hříchy ujařmen,
pros ty, ó Požehnaná!
Rač průvod žitím dáti,
Maria, Panno, Máti!

Jan z Jenštejna studoval právě na universitě v Bologni, když poklad svatých ostatků, svážených s takovou péčí z celé Evropy, rozmnožila relikvie v Čechách dotud neznámého světce

SVATÉHO VIKTORINA MUČEDNÍKA,

biskupa v městě Amiternu v kraji Sabinském. Aurelián, syn římského konsula, dal jej koncem třetího století umučiti v místě, kde ze země vyvěrá zápachající sírnatá voda. Tam pověšen za nohy a hlavou dotýkaje se vřídla, snášel muka po tři dny, než dosáhl koruny mučednické. Křesťané pohřbili jeho tělo tajně v Amiternu, kde později byl nad jeho hrobem vystavěn chrám. Odtud jeho ostatky přenesl v roce 965 císař Otto První do Magdeburku nad Labem. Když byl arcibiskup magdeburský, český magnát Albrecht ze Šternberka, jmenován biskupem v Litomyšli, vraceje se do vlasti, přenesl roku 1373 polovici těchto ostatků do Litomyšle. Císař Karel Čtvrtý daroval z nich rámě světce svatovítské basilice v Praze, a staral se, aby úcta mučedníkovy rozšířena byla z diecése litomyšlské po celém království českém. Na prosbu císařovu a na vřelé přímlyvy arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě povolil papež Řehoř Jedenáctý, aby výroční památka Viktorina Mučedníka po celém království byla na mši svaté a v církevních hodinkách svěcena obřadem slavnějším. Za tou příčinou byl v Čechách církevní svátek světce Vavřince Justiniani přeložen ze dne 5. září na příští den 6. září. Později, v době bolestné své pouti za milosrdenstvím Kristovým, navštívil Jan z Jenštejna Litomyšl, dal si podrobně vypravovati o zázračném životě a mučednické smrti Viktorinově, a pojal jej do mystického stolokruhu svých orodovníků. Po

návratu do Prahy zvýšil lesk svátku, nařídív světiti jej s devaterým čtením v celé arcidiecezi. Když Jenštejn nařizoval svěcení svého nového oblíbeného svátku *Navštívení Panny Marie*, vyhlédl si proň den

SVATÉHO VITALISE MUČEDNÍKA,

jehož svátek připadal na den 28. dubna. Světec byl rovněž z těch slavných mučedníků, jejichž orodování slibovalo kajícímu se arcibiskupovi úspěch nepochybný. Ostatky tohoto světce, umučeného v hluboké jámě, nalezeny byly roku 393 v Bologni, a při jejich přenášení byl přítomen sám svatý Ambrož. Povědomí o tomto světcí, jehož kult rozšířil se i do Florencie, Ravenny a Říma, přinesl si Jenštejn z doby svých boloňských studií. Teprve v příštích staletích počal se svátek *Navštívení Panny Marie* světiti v Čechách i na Moravě počátkem července. Ze svých studií v Padově přinesl si Jenštejn živé povědomí o světcích z družce svatého Františka z Assisi, a zvláště si z nich zamiloval

SVATÉHO ANTONÍNA PADOVÁNSKÉHO,

jehož přispění vzýval vždy, kdykoliv byl v nesnázích životních, zejména pak při svých studiích duchovní literatury. Obraz světcův vytanul mu v mysli často jako vzor skvělého kazatele, jehož výše byla Jenštejnovi nedostupna, ježto byl vždy více spisovatelem, než řečníkem. Ale ani pobyt na universitě pařížské nebyl Jenštejnovi v tomto ohledu bez užitku. V Paříži byl v jeho době slavně uctíván

SVATÝ REMIGIUS VYZNAVAČ,

v pátém století arcibiskup remešský, který hluboce zaštipil křesťanství v srdce Francie, položiv pevné základy církevní organizace v říši francké. Veršované legendy o světcí Remigiovi četly se v tehdejší Francii s oblibou, která ovlivnila také kulturně vždy vyspělého Jenštejna. Za obzvláštní

slávu činnosti Jenštejnovy se pokládá, že obnovil svěcení chóru kostela svatovítského v Praze. Posvěcení toto ode dávna bylo obvyklé na den *svatého Jeronyma*, dne 30. září. Teprve Jenštejn, chtěje uctíti velkého apoštola francouzského národa, přeložil toto svěcení na den 1. října, kdy Církev slaví památku Remigiovu. Jenštejn tím však dosáhl i toho, že mohla býti v chrámu svatovítském mnohem slavněji svěcena památka velkého církevního muže

SVATÉHO JERONYMA,

jehož svaté ostatky spočívaly částečně i v jednom z jeho oltářů. Od 30. září 1385 svěcen byl tedy svátek jeho od Jenštejna s velkou okázalostí, která svědčí o slovanském uvědomění arcibiskupově. Svatý Jeronym pokládán byl v době Karla Čtvrtého za rodného Slovana, a tvrdilo se o něm, že přeložil Písmo svaté na jazyk slovanský. Proto uveden byl na předním místě v počtu svatých patronů slovanských, jimž byl klášter slovanských benediktinů v pražských Emauzích zasvěcen. Jenštejn tu dovršil vědomě slovansky církevní akci Karla Čtvrtého, byť i liturgii svátku ponechal latinskou. Avšak Jenštejn, informovaný o každém záchvěvu současného duchovního života Církve, přijímal i nově kanonisované světce v okruh svého světeckého obcování. Jenštejn dlel právě na studiích v Bologni, když v Římě zemřela dne 23. července roku 1373 visionářka

SVATÁ BRIGITA ŠVÉDSKÁ,

o níž se tehdy mnoho mluvilo jako o poutnici ke hrobům italských světců a jako o zakladatelce řádu *Spasitele světa*. Ač nevědomky, spojoval Jenštejna s Brigitou příbuzný odpor proti odchodu papeže Urbana Pátého do Avignonu. Ve svých visích viděla Brigita nevýslovnou pohromu pro Církev, přicházející v podobě budoucího rozkolu. Když byla za osmnáct let po své smrti, dne 7. října 1391,

papežem Bonifácem Devátým kanonisována, počal Jenštejn její památku soukromě světiti, a když v něm uzrál úmysl vzdáti se hodnosti arcibiskupské, vytyčil si v ní vzor pro své budoucí žití. Umínil si, že jako Brigita odeběře se do ciziny, aby na různých místech, podle vůle papeže, působil v podobném smyslu jako ona. Choval to dlouho ve své duši jako tajemství, které sdělil posléze roudnickému augustiniánovi, jenž po jeho smrti napsal o něm životopis. Je přirozeno, že v okruhu oblíbených světců místo vynikající zaujali patronové českého národa. Z nich zvláštní význam má pro duševní vývoj Jenštejnův

SVATÝ VOJTĚCH MUČEDNÍK,

jeho dávný předchůdce na biskupském stolci hradčanském. Kdo bedlivě sleduje život Jenštejnův, pozná brzy nápadnou podobnost citění, myšlení i činů obou církevních knížat českých. Zdá se, jako by Jenštejn zcela uvědoměle snažil se kráčet ve stopách Vojtěcha Slavníkovce, jehož sklony tolik se podobaly Janovým. Odebíraje se po umučení svého generálního vikáře *Jana z Nepomuku* k papežské stolici vyžádati si rady, opustil svou vlast jako psanec v den svatého Vojtěcha mučedníka, jemuž bylo kdysi stejně vyhrožováno a mnoho příkoří učiněno. Je to jen zevnější shoda, ale je článkem v celém řetězu jiných. Se svatým Vojtěchem spojovala Jenštejna i horoucí touha po mučednictví. Když se vzdal úřadu arcibiskupského, chtěl jako muž svobodný oddati se za příkladem Vojtěchovým kázání na obrácení pohanských národů. Když po dobrém uvážení svého tělesného stavu i jiných okolností zjistil, že by takového misiónářství se zdarem vykonávati nemohl, chtěl se aspoň oddati poutnictví do Říma a do slavných míst světeckých zázraků, jak to kdysi konal světec Vojtěch. S Vojtěchem jej sbližovalo i visionářství, jemuž podléhali po dlouhém životě asketickém, legendární tradice je spojuje i příbuzným zá-

zrakem přivolávání deště na krajiny dlouhým suchem trýzněné. Ostatky světce Vojtěcha staly se v čtrnáctém století předmětem veliké péče. Již roku 1305 dal biskup Jan z Dražic hrobku Vojtěchovu bohatě okrášlit, arcibiskup Arnošt z Pardubic prohlédl dne 11. ledna 1346 a nově uložil ostatky do hrobky. A dne 23. dubna 1396 přenesl svaté ostatky Vojtěchovy i jeho pěti bratří ze staré basiliky do prostředka dlouhé části nové katedrály svatovítské Jan z Jenštejna, uloživ je ve zvláštní hrobce, v níž setrvaly až do 15. března 1880, kdy byly přeneseny do Vlašimské kaple velechrámu. Posléze byla to přeslavná postava dědice českého národa, která uchvátila Jenštejna svým martyriem i mocnou tradicí zázraků . . . Byl to

SVATÝ VÁCLAV MUČEDNÍK,

jehož slávu rozšířil Jenštejn z Čech i do končin německých. Když jako legát navštívil diecési míšeňskou, kde byl kdysi biskupem, zřídil tam v choru po levé straně hlavního oltáře ke cti svatého vévody Václava nový oltář a bohatě jej ozdobil. I nařídil, aby od té chvíle ve všech německých krajích jeho legace oslavován byl svátek *svatého Václava, slovutného vévody českého i s oktávem*. Stalo se tak zvláštním listem arcibiskupovým ze dne 26. března 1380. Toto mocné vyšlehnutí úcty svatováclavské dá se pochopiti i z povahy karolinské gotiky, která úctu předního patrona symbolisovala i dobudováním *svatováclavské kaple*. Skvostná novostavba Karlova gotického dómu pokročila v šedesátých letech tou měrou, že kaple Světcova mohla býti dokončena a upravena k bohoslužbám. Tuto nádhernou schránu ostatků Světcových vysvětil dne 30. listopadu 1367 arcibiskup Jan Očko z Vlašimě u přítomnosti císaře Karla Čtvrtého a jeho skvělého dvora. Do kaple byla přenesena rakev z ryzího zlata, posetá perlami a posázená drahokamy, v níž tělo Světcovo spočívalo, hlavu majíc objatu zlatem. Sedmnáctiletý Jen-

štejn viděl všecku tu nádheru na vlastní oči, jda v průvodu arcibiskupské družiny. Avšak rok vysvěcení kaple je i mezníkem ve vývoji *svatováclavské písně*, bez níž jsou na příště bohoslužby a procesí nemyslitelný. Současně však rýsovaly se v duši jinošského Jenštejna i obrysy budoucích hymen o Svatém Václavu, onen pyšný květ nového latinského oficia ke cti Svatého Václava. Jenštejn v něm shrnul výsledky celé dosavadní tradice svatováclavské. Tato slovesná skladba, přesně datovaná rokem 1381, je umělecky plodem pozoruhodným. Jadrná stručnost, epická plastičnost, lyrická vroucnost jsou projevem nevšedního talentu básnického. Hojně básnické obrazy zdobí barbarskou latinu pozdní gotiky, sevřené do tvrdě skrojených sapfických strof. Z Jenštejnova svatováclavského Officia zachovaly se čtyři hymny. První z nich, určená k prvním nešporám, počínající veršem *Ut celebs tuas reboare tyro*, podává básnický portret osobnosti Světcovy, vniká do jeho nitra, objevuje psychologické prvky apoštola a mučedníka, vyličuje vladařství Václavovo, který se nám tu jeví v plném jasu své křesťanské pokory, své askese a nezdolné zbožnosti. Pro Jenštejna jako eucharistika jsou příznačny strofy:

Potravu chudým na ramenou nosí,
lisuje hrozny, pěstuje mošt vinný,
rukama svýma přečistýma chleba
na uhlí peče.

Druhý jak Noe vinici svou sadil,
desátky dával roven Abrahamu,
chleba a víno Bohu zasvěcoval
jak Melchisedech.

V druhém hymnu ke kompletáři, počínajícím veršem *Gubernatore spiritali carens*, vytvořil Jenštejn krásný portret Václava jako duchovního vůdce národa. Třetí hymnus, k matutinum, počíná

veršem *Mente praesaga divinitus actus* a je legendárním zpěvem o smrti vévody Václava. Čtvrtý hymnus, k chvalám, počíná veršem *Temporis cursu jubet fratricida*, obsahuje vroucí básníkovu apostrofu:

Václave, chrabrý bojovníče Páně,
ďábelské šiky, nepřátele zažeh,
tyrany pokoř, klesající zdvihni
se svojí výše.

Pějeme ta tě, velký mučedníku,
všemoci Boží svoje chvalozpěvy,
zástup náš zpívá Bohu, který vládne
Jeden a Trojí.

Jak vidno, zajistil si náš kajícíník široký okruh mocných přímluvčích u Krista, ale je nutno ještě oceniti vše, co vykonal sám osobně, aby jejich orodování posílil vlastními zásluhami. Veden jsa zkušenou rukou probošta roudnického kláštera, vnikl Jenštejn posléze i do tajemství

TRÍ STUPŇŮ MODLITEB,

jež konal s vytrvalou horlivostí. Protože modlitba jest svaté duše ochrana, andělů útěcha, ďáblů potrestání, Bohu libé poslušenství, oddával se jí Jenštejn vedle trojího způsobu jejího postupně, jak tomu vývoj jeho chápání dovoľoval. Hledě především sobě samému se navrátiti a v sobě samém se sbíratí, proto trval horlivě při modlitbě hlasité a čítal nábožné spisy svatých otců. Nejraději odříkával sedm kajících žalmů Svatého Augustina. Žaltářů přemnoho a přechoasto opakoval. Postupem časů pak dospěl k

DRUHÉMU ZPŮSOBU MODLITBY

a vkročil jakoby ze síně vnější do síně vnitřní, v níž by na místě hotových modliteb sám se naučil modlitby skládati. I musil teď pátrati po příčinách věcí, hledati rozmluvy nábožných a výroky uče-

ných, což vše jako včela do oulu srdce svého snášel. Proto také na místě Žaltáře, který kdysi odříkával, prohodil nějaký verš Žalmisty, a tázával se učených lidí, kteří právě u něho pobývali, co o něm soudí. Již ze spisů jeho se projevuje, že si osvojil nemalou znalost bible, a že uměl z pokladu srdce svého staré i nové nezvratné pravdy uváděti. A i když zpíval s bratřími v Roudnici a účastnil se čítání spisů, čerpal z takového čtení a z takového prozpěvování žalmů i hymnů pobídky k přemýšlení a rozjímání. I přišel konečně čas, kdy se Jenštejnovi počal u vytržení zjevovati Kristus, a kdy se v dosažení

TŘETÍHO ZPŮSOBU MODLITBY

přibližoval i okamžik želaného splynutí jeho duše s přelaskavým Mistrem. Poněvadž všecko lidské je pouhý klam, zanechal arcibiskup hluku světa a vešel do samoty, kde se oddal Bohu způsobem, který zůstal lidem utajen. Bratři slýchali sice často vzdechy, svědčící o vnitřní blaženosti, ale pravý stav byl jim vyjeven teprve tehdy, když se prozradilo jeho vytržení k Pánu. Jak se nekonečnými meditacemi a kontemplacemi prohluboval, tak v něm vzrůstala i touha po

ASKETICKÉ SEBETRÝZNI,

která nemá až po jeho dobu rovné v dějinách české nábožnosti. Jenštejn jeví se nám v tomto ohledu býti rodným bratrem svého německého současníka Jindřicha *Suso*. Čtouce o bolestných týráních, jimž se podroboval arcibiskup Jenštejn, musíme neustále mysliti na horečné sebemučení jeho blízence Jindřicha. Došed přesvědčení, že je nutno vykonati vše k vymýcení příčin hříchů a k uzavření se před jejich nástrahami, počal Jenštejn tělo své především krotiti nelítostným

POSTEM,

jimž nerozuměl pouze nepožívání pokrmu, nýbrž zřeknutí se veškerých rozkoší tělesných a svět-

ských a všech smyslových choutek. „A předně co do chuti nepožíváním pokrmu zastaralou smyslnost a zakořeněné zvyky tak potíral, že byv zvyklý požívati vybraná a chutná jídla, ihned od počátku obrácení svého k zachovávání tělesného postu se odhodlal. Ačkoliv mu v tom bylo bráněno, nedal si překážeti, aby třikrát a později čtyřikrát za týden se nepostil. V pondělí požíval mléčných jídel, v ostatní dny postních pokrmů. Zejména v adventě zachovával půst přísně. Od svatvečera Všech svatých počínal se postit, někdy pak od svátku svatého Lukáše, a s Lukášem umrtvení kříže na těle svém nosil. Od neděle Devítníku s truchlivým zpěvem církevním slavnostní půst čtyřicetidenní předcházal. Ode dní prosebných až do svatodušních, aby připravil stánek Duchu svatému, zachovával půst. Ode dne Panny Marie Sněžné až do Nanebevzetí někdy o tři neděle napřed se postil, aby tím volněji pozdvihnouti mohl ducha svého. V ostatní dny, kdy se nepostil, požíval velmi střídmě dvě jídla, jedno masité, druhé ze zeleniny, jídla to obyčejná, nikoli ze vzácných a drahých věcí připravovaná. Vymyslil na sebe dokonce způsob

NOVÉHO MUČEDNICTVÍ,

když mezi hojností rozmanitých vzácných jídel, jež družině své připravovati dával, zachováváje přísný půst a pobízeje všechny s veselou tváří, někdy jedva se jich dotýkal, anebo je lámaje a rozřezáváje nábožným jakýms podvodem stavěl se, jako by jedl s druhými. Když pak rozmanitost předložených pokrmů lichotila zraku, líbeznost chuti, vystupující vůně čichu, množství pobízejících sluchu, ničeho se nedotýkal a vše za vnadidlo smyslnosti považoval. Své postění ztěžoval sobě ještě neustálým

NOČNÍM BDĚNÍM,

neboť, když umdlené údy po pokoji zatoužily, přál

jim malinko odpočinku, ačkoliv nikdy ani měkkého lůžka, ba ani okřání potřebným teplem jim nedopřál. I v předlouhých zimních nocích popřával si sotva tři hodin odpočinku. Z hradu roudnického chodíval v noci na horu Říp, ke kapliče svatého Jiří, nebo vybíhal samoten do polí, aby přemohl spánek. Jeho spánek byl krátký a tvrdý, přes to však roztržitý, neboť za jednu noc vstával třikrát až čtyřikrát k modlitbě a k vykonávání jiných skutků duchovních. Často bývala k tomu noc krátká, když duchovní rozmlouvání padlo uprostřed. A posléze toho nemilosrdného

TRÝZNĚNÍ TĚLA,

které u něho počalo odložením jemných košil, jež si zvykl nositi od své mladosti. Zřekl se nádhery biskupského lože, žádaje ve všem býti roven bratřím kanonické řehole. Počal nositi hrubý oděv vlněný, ale záhy zanechav toho, hrubou žíněnou košili oblékal, na lavici lehal a bibli pod hlavu si dával. A ještě říkával: „Kdybych položil na kámen jen kapuci, nemohl bych usnouti pro měkkost lůžka!“ Co činil za doby tmavé noci, jediný Bůh ví a on sám. Obzvláště rád připravoval sobě úzké místo k přebývání. Na hrádku Helfenburce, kde přechoasto a nejraději se zdržoval, dal si zříditi tak malou modlitebni, že jeden člověk polosehnut stěží otvorem mohl vkročiti. To byla síň knížecí, to byl dvůr biskupský, kde se nenalézalo leda místo zdánlivého pokoje, kout na bičování a hůl nebo lavice k udržení těla při ranách. Na hradě roudnickém užíval za noční lůžko velký a ostrý kámen. K mrskání vybíral si metly, zasazující rány ze všech prostředků nejbolestnější, a tajemníci nacházeli ráno metly zakrvácené. V jubilejním roce 1390 jel do Říma na koni, opásán jsa žíněným opaskem, i rozedral tělo žíněnými uzly do krve. Aby tělo umrtvil, nebál se brázditi svá záda trním, které si opatřoval s opatrnou pílí. Ve věži pražského biskupského paláce dal si zříditi světnici, již s obli-

bou nazýval „kartuzí“, a v ni měl tajné cvičiště neslýchaného způsobu, kde si získal těžkou pakostnici. Trávival v ní občas v takové zimě, že položiv se celým tělem na podlahu, a skrčiv hlavu k nohám v kotouč, pouze svá prsa vlastním dechem poněkud zahříval, všechny ostatní údy zanechávaje na pospas zimě. Po ranních hodinách maličko pospal na vzácném loži svém, na pouhém trámu. I stalo se jednou, že nepozorností sluhy v trámě nalézal se zaražen ostrý železný hřeb. Ale arcibiskup si ani nepostěžoval a klidně se na trámu vyspal. Je zřejmo, že Jenštejn podrobil se samovolně trýzni, jež se rovná hroznému

SUSONSKÉMU UMRTVOVÁNÍ,

o němž čteme v známé Susově autobiografii. Dovidáme se o žíněné košili a železném řetěze na holém těle, o kožených rukavicích s ostrými mosaznými hroty, o kříži s třiceti železnými hřeby, který nosil na holých zádech, o řemenových důtkách k mrskání, o starých pohozených dveřích, užívaných za postel, zatím co celé tělo mrzlo, nepokryto ani nejnutnějším šatem. Jako *Suso* tak i Jenštejn přiblížil se těmito cestami stavu, v němž se zrodilo jeho

VISIONÁŘSTVÍ,

jež dlouho úzkostlivě tajil, ale nadobro neutajil. Vytržení jeho k Pánu prozradilo se po prvé na hradě Roudnici, ve světničce, kterou si byl pro samotářský život zařídil. V den Početí Panny Marie rozmlouvaje po obědě nábožně se svým pozdějším augustiniánským životopiscem a s mistrem Karlova učení, Matějem z Krakova, přišel náhle u vytržení. I propustil oba, louče se s nimi slovy: „Jděte s Bohem!“ Mistr Matěj skutečně odešel, ale augustinián zůstal s ním sám, i viděl, kterak podivně duch jeho přišel do ekstaze. Přišed posléze k sobě, a uzřev řeholníka, začervenál se a prose za odpuštění, rozkázal mu, aby nikomu o tom nic ne-

říkal, pokud bude živ. Výše bylo již vypravováno, jak častým nábožným rozjímáním přicházel duch jeho u vytržení mezi službami Božími. Ale jeho vise měly často ráz inspirační. Tak svátek *Navštívení Panny Marie* ustanovil, pobádán jsa k tomu ekstatickým zjevením. Budoucí *rozkol* církve předpověděl na základě zjevení. Touto stránkou blíží se k své současnici, Brigitě Švédské. Avšak všechny ty počiny vysilující sebetrýzně, všechny ty pohledy do transcendentna nebyly s to setřítí s jeho duše rysy měkkého soucitu a milosrdenství s bližním, k němuž se nepřestal skláněti ani v době, kdy jeho duše žila již takřka mimo zem. Neboť vše, co se dělo v skrytu jeho duše a v přítmi komor jeho paláců i hradů, vyhánělo zároveň na venek květy bohatých ctností. Pokorný český ctitel svatého Chudáčka z Assisi následoval svůj vzor v

SERAFINSTVÍ CHUDOBY,

káže vše, co měl, rozdat v pravém slova smyslu ubohým. Vědělť, že kdo skrovně seje, skrovně sklízí. Věděl, kterak úrodné je pole chudých, přinášející brzy dárcům ovoce. Jestli chudšas cesta vedoucí do nebe. Protož jako k sobě samému byl Jenštejn tvrdý a přísný, k potřebným stal se nad obyčej štědrým. Dával více, než jeho síly stačily. Neboť ač skoro pořád obléhán byl veřiteli, přec tento vznešený dlužník nikdy nezanechával chudého, kterého potkal, bez potěchy, uděluje každému hojně, sám neplýtvaje. Proto kudykoli šel, nadbíhali mu chudí, a chodili za ním v zástupu jako za svým ochráncem. Když v jubilejním roce 1390 přebýval nějaký čas v Římě, množství chudšasů, navštěvujících jeho obydlí častěji než ostatních prelátů, bylo neklamným ukazatelem jeho obydlí. Přemnoho nádob stříbrných, jichž užíváno při stole, prodal na potřeby chudých. I jedinou stříbrnou lžici, která mu zbyla, hodil do nádoby, v níž se shromažďovalo, co mělo býti uděleno chudým. V čas velikonoční dostal každý chudšas z celé Prahy groš. A rov-

něž nemocní ve špitále u Karlova mostu dostávali při jeho častých návštěvách po groši. Času postního uděloval žebravým špitálníkům a řeholníkům, jakož i ostatním chudším množství ryb, aby bedlivost jejich v postu zvětšil. V Roudnici dával živiti dvanáct chudých, z nichž bylo šest duchovních. A nezapomínal ani na studenty, jichž mnoho na své útraty vydržoval. Z jiných ctností, pokud zevně na něm se skvěly, byla nejnapadnější

POKORA,

jíž mistr ctností, Kristus Pán, slovem i příkladem svým učiti jej ráčil. Jenštejn se skvěl obzvláštní pokorou k Bohu, nazýváje sám sebe ničemníkem a člověkem nepatrným. Jestliť zajisté významnou ctností svatých, že prospívajíce říkají, že ochabují, a stávající se dokonalými, uznávají svou nedokonalost. Podobně Jenštejn, ač jiným se jevil obdivuhodným, stále si činil výtky, jako by v službě Boží ochaboval. A poněvadž poníženost vede k pokorě, jako čtení k vědění, oddával se i zevnější poníženosti. Přišed mezi řeholníky, často posadil se na zemi. Někdy přisluhoval k stolu, s nejposlednějšími důvěrně rozmlouval, nikdy nedovolil, aby mu sloužili kněží. Proto kamkoli se uchýlil, pokora jeho i cvičeným řeholníkům vnucovala podivení. Než, poněvadž s pokorou zároveň roste ctnost tichosti, byl Jenštejn tichý a

TRPĚLIVÝ V PROTIVENSTVÍCH,

jež se mu děly v četných křivdách. Oddav se službě Boží, přál si ovšem protivenství také sám, věda, že svízel příkoří jest lék, jímž bývá lékař Bůh oslaven, duch ochablý povzbuzen, nevědomý poučen, ctnost ostříhána a zdokonalena, kající očištěn a nevinný korunován. Proto říkával často: „Důvěřuji v Pána, že za léta prostopášnosti dá mi léta zkormoucenosti, a za dny rozkoše udělí mi milosrdně dny protivenství.“ Nemoci těla přijímal od Otce nebeského jako pokárání. Vděčně zakou-

šel rozličného protivenství od rozličných lidí, od papeže, krále, kněžstva i laiků, přijímaje vše jako poučení a pozdvižení ducha. Neušel ani nástrahám travičů, kteří jej hleděli jakýmsi jedem otrávit, ale ušel smrti býv upozorněn od přátel na to, co se proti němu chystá. Ponižuje se ve všem a spouštěje kořeny srdce svého dolů, hledě dostoupiti hlubin zkroušenosti, snažil se tím i zároveň vyrůst u vysoký strom, dotýkající se výsosti rajske. Zna je ze životů svatých, kterak korunou jejich činů byla smrt mučednická, v hloubi své duše toužil po

MUČEDNICTVÍ,

jako nedostupné milosti Kristově. Když v roce 1392 vypukla poslední bouře pronásledování krále Václava Čtvrtého proti němu a přívržencům jeho, zdálo se, že se přiblížil uskutečnění svého ideálu. Byliť tehdy jeho přední hodnostáři duchovní i světsí ukrutně mučení. Ctihodný pan Mikuláš Puchník, oficiál Jenštejnův a pozdější arcibiskup pražský, pálen byl pochodněmi a hořícími svícemi. Děkan pražské kapituly tlučen byl do hlavy, a generální vikář arcibiskupství,

JAN Z NEPOMUKU,

milostí Boží mučedníkem se stal, jelikož pálen, na patách sevřen a konečně utopen, skvělými zázraky své martyrium projevil. Tehdy byl by se nezastavil král Václav ani před výsostí arcibiskupskou, a jen zákroku čeledi děkoval Jenštejn, že byl odveden do bezpečí biskupského dvora. Ačkoli tedy mučednictví vroucně si přál, nebylo mu popřáno jeho koruny dosíci. Nebudiž tím nijak snižována cena jeho náboženského cítění, když upozorníme, že bylo po celý život Jenštejnův ozařováno leskem

KRÁSNÝCH UMĚN,

jejichž byl nejen horlivým mecenášem, ale také spolutvůrcem. I svoji uměleckou tvorbu dovedl ostatně prozářiti prvky svého asketického života.

Chtěje oslaviti vigilie velkých svátků, skládal texty písní duchovních nebo meditační prózu, nalézaje v ohni tvůrčím i zdroj nábožnosti. Když byl zpovědníkem kárán pro toto psaní, jako by takto zanedbával mnoho úřad svůj, říkával, že prohluhuje nábožnost svou, když napíše myšlenky své. V průběhu našeho vypravování poznali jsme, že Jenštejn byl plodným a vynikajícím

BÁSNÍKEM,

který obohatil latinskou větev naší národní literatury o šest sekvencí, o jedenáct hymen a jedenáct kantilén. Poslední redakci těchto textů provedl Jenštejn před svou smrtí v Římě kolem roku 1398, dal je napsati a iluminovati v sborníku, který dnes známe pod signaturou *Kodex vaticanus 1122*. Písní Jenštejnových bylo skutečně užíváno, a podrobné studium ukáže jednou, že byly známy i básníkům českého baroku, kteří se tak rádi a tak šťastně inspirovali latinskými plody gotiky. Ale Jenštejn byl i vynikajícím

HUDEBNÍKEM,

který obdržel dobré základy za svého pobytu na universitě pařížské. Jeho urozenost zjedнала mu přístup ke dvoru krále francouzského, kde poznal prakticky hudbu francouzskou. Na fakultě svobodných umění oblíbil si pak novější hudební teorie, zvláště mensuru. V jednom ze svých listů, zasílaných do Prahy, obdivuje pařížské hudebníky právě pro jejich přesnou mensuru, porovnává hudbu s aritmetikou. Jindy poukazuje na sílu hudby, jež proniká srdce člověka, i když tento pro hrubost hlasu nedovede zazpívat to, co cítí. Jenštejn byl vzdělán v hudební teorii tou měrou, že mohl samostatně komponovati hudbu k svým básnickým textům, ale měl také hojnost popudů a dosti silné vůle i ctižádosti, aby tvořil. A tak náleží Jenštejn i do dějin české hudby gotické, která ovlivňovala i tvořivost patnáctého věku. Ani

VÝTVARNÁ UMĚNÍ

nevyšla u Jenštejna na prázdno. Náležet do družiny oněch duchů, kteří jako biskup Jan ze Středy nebo markrabě Jošt Moravský měli rádi nádherně malbami vyzdobené knihy a výtvořy umění liturgického. Jenštejn však dovedl ovlivňovati motiviku výtvarného tvoření, dávaje malovati výjevy, mající vztah k jeho osobnímu prožitku. Na hradě Roudnici dal si upraviti modlitebnu tak, aby v ní i zrak tělesný dodával posily kajícímu meditování. Dal její stěny ozdobiti malbami pekelného žaláře i nádherného příbytku ráje, hrůzy Utrpení Kristova a výjevy ze života řeholníků kartuziánských. Po zmíněné již visí budoucího rozkolu církevního vypsál obsah její ve zvláštním traktátu k naléhání papeže Urbana Šestého, a výjevy tyto dal pak vymalovati ve věži svého biskupského paláce v Praze. Také hned na počátku svého obrácení obrazy Krista a Panny Marie i jiných svatých v takové měl uctivosti, že nechtěl ani spáti v místnostech, kde takové malby visely. Když jej v Roudnici navštívilo jedenáct převorů kartuziánských klášterů, dychtivých poznati člověka tak velké pověsti, dal výjevy této návštěvy zachytiti malbami ve věži roudnického hradu. Založiv v chrámu v Mišni oltář svatého Václava, dal jej bohatě vyzdobiti obrazy, řezbami i zlatým liturgickým nádobím. A nezapomínal ani na architekturu. Protože v úzkostech a tísních svých nejvíce hledal útěchu u řeholních kanovníků roudnických, s nimiž nejčastěji obcoval a bydlel, rozkázal ve své závěti vystavěti znovu klášter řádový. Rovněž tak klášter svatého Karla v Praze mnoho podporoval vlastními penězi i povolením modliteb na vystavění nových budov. Posléze obohatil i chrámový poklad svatováclavský v Praze drahocennými rouchy liturgickými, stříbrné kříže, misál a šest vzácných drobnomalbami vyzdobených knih. Nutno se také zmíniti o jeho římsky neochvějně pravověrnosti, o níž nejlépe svědčí způsob, jak se zachoval v případě

ROZKOLU CÍRKEVNÍHO,

v němž zůstal věren Církvi římské a odštěpence podle možnosti z arcidiecése své vyháněl. Vyšehradského děkana Kuneše z Veselé sesadil, svato-vítského děkana Hynka Kluka z Klučova potrestal zajetím za jejich přichylnost k odštěpenému Avignonu. O jeho vidění budoucího rozkolu jsme se již zmínili. Zbývá tedy ještě kantiléna *Verto luctum in citharam*, již o rozkolu v roce 1378 napsal.

Nechť žal můj zpívá citera,
z varhan nechť žalost hřímá,
jeť v církvi zmije příšera,
máť v klíně zhoubu třímá.

Ó Bože dobrý, pomáhej,
rač tvorům skytnout míru,
pokoje pravověrným přej
ty, jenž dals jednu víru.

Prázdná, lichá světa pýcha
vede svět, že stárne zlem,
všude kletá marnost světa,
chřadne ctnost a hyne zem.

Co více ještě říci mám?
že rozkol spásu drtí,
jdou duše k zhouby hlubinám,
čerpají nápoj smrti.

Mladičků vláda provází
svět, který spěje do zkázy,
je všude barbar hrozící
a povstávají lotřící.

Na Boha nevzpomenou dnes
a pronásledován je kněz,
pláč vdovy, nářek sirotka
se se soustrastí nepotká.

Již králové to pochopte,
jimž dána soud a vláda,
věc církve v ruce uchopte
a zašlápněte hada.

Urbana braň, kdo řád chceš mít,
kdo volnost církve chápeš,
je třeba zmíji z cesty jít,
by zmizel vzdoropapež.

A ty pak, jenž chceš v důvěře
být zproštěn temné moci,
podporu Syna, Mateře
si vypros ku pomoci.

Ó Kriste, jenž jsi míru Král,
kéž nesvornost bys zažehnal,
kéž Matky hlas by spolu lkal,
by slávy Král se smiloval.

Avšak všechny vyličené živly asketického života nepřekážely Jenštejnovi v rázném vykonávání úřadu arcibiskupského. V dlouhé řadě pražských biskupů náleží on naopak mezi nejstatečnější. Slavil v Praze několik důležitých synod, horlil pro zachovávání kněžského celibátu, hájil věrouky katolické proti valdenským bludařům, bránil dráčům zádušního jmění, potíral ohyzdnou lichvu. Jeho

CÍRKEVNÍ POLITIKA

neznala rozdílů v postavení osob, naopak dovedl zájmy církevní hájiti i proti králi Václavu Čtvrtému. Od té doby, kdy Jenštejn nastoupil cestu pokání a přicházel zřídka ke dvoru královskému, rodila se mezi ním a králem napjatost, která záhy propukla v nenávist. Arcibiskup hájil při každé příležitosti církevní pravomocnosti a rázně se opíral křivdám od krále a jeho dvořanů Církvi činěným. Není účelem této práce vyličiti bohaté příběhy bojů Jenštejnových se světskou mocí, rovněž nelze nám vypsatí Jenštejnovy pozoruhodné

SOCIÁLNÍ POLITIKY,

projevující se v řešení otázky „odúmrtí“. Rozuměl se jím majetek pozůstalý po poplatném sedlákovi, který zemřel bez mužského dědice. O tom, komu má připadnout odúmrtí, napsal Jenštejn spisek, v němž projevil zásadu, že sedlák smí za svého života i na smrtelném loži s jménem svým volně nakládati a příbuzným je odkázati. Nám se jedná o vypsání klasického

TYPU KATOLICKÉ OSOBNOSTI

českého čtrnáctého věku, tak důležitého pro pochopení podceňované a popírané katolicity husitského věku patnáctého, který byl nesen příkladem takových obrovitých lidí, jakým byl Jenštejn. Poznáváje, že všeliké naděje na usmíření se s králem jsou marné, vzdal se Jenštejn v roce 1397 hodnosti arcibiskupské, a posvětil na den Navštívení Panny Marie svého sestřence *Volfráma ze Škvorce* za svého nástupce. Papeži Bonifácovi Devátému vypsál příčiny svého odstoupení slovy: „Horlivostí pobádán raději jsem slušně odstoupil, než abych špatně vládl. Proto dvakrát z vlasti jsem odešel. Ale protože ani papež mi pomoci nemohl, bál jsem se velmi pohromy Církve. Nikoli za příčinou pronásledování, po němž často jsem toužil, domnívaje se, že Bůh se na mne hněvá, viděl-li jsem svět pochlebovati sobě. Však synu sestry své postoupil jsem důstojenství, poněvadž na ten čas jiného tak schopného jsem nenalezl, a poněvadž jsem se obával, aby ukrutník se nevetřel. Než nestalo se to pouze k prosbám mým, nýbrž také k prosbám pana Václava, krále českého, a k žádostem pana vévody Jana, bratra jeho. Přece, ač-li jsem v něčem při tom pochybil, žádám za odpuštění všech.“ Vzdav se úřadu arcibiskupského, zamýšlel zprvu vésti samotářský a poustevnický život na hradě Helfenburce. Ale poznáváje, že v takovém pokoji a klidu skrývá se nebezpečnost, měl za svou povinnost

představiti se apoštolské stolici v Římě. Zamýšlel, pokud by uznán byl za schopna, pro svatou církev jakékoli namáhání podstoupiti. Papež jej po krátké době povýšil za

PATRIARCHU ALEXANDRIJSKÉHO

a Jenštejn věnoval se pak hlavně redigování tekstů svých četných spisů. Když posléze onemocněl tou měrou, že nemohl sám služby Boží vykonávat, dal si podati hostii k svatému přijímání.

Na den Božího Těla 1400 rozmlouval s mistrem bohosloví *Mauriciem* o výkladu místa: „Ó jak sladký jest, Pane, duch.“ I ptal se učeného toho bohoslovce, lze-li nazývati Kristovo tělo duchem? Ale ještě mezi rozmluvou

ZEMŘEL,

posilněn jsa na cestu onou neocenitelnou svátostí, jež mu bývala útěchou za živa. Není divu, že život tak příkladný a zbožnost tak hluboká byly ještě za života Jenštejnova provázeny

ZÁZRAKY,

o nichž se v jeho životopise mnohé dozvídáme, a které vedle všeho ostatního přiměly současníky, že jej vyhlášovali za velkého muže, k němuž se z daleka vypravovali, aby jej aspoň uzřeli. Zejména časté vypuzení zlého ducha jeho požehnáním vzbuzovalo vzrušení stejně jako okolnost, že kdykoliv zavítal do krajin vypráhlých suchem, všady s sebou přinášel požehnání deště. My, kdož jsme sledovali vývoj jeho ducha od hříchu až ke kajícímu odčinění, vidíme v zázračném doprovodu jeho počinů důkaz o dosažení cíle celoživotního pokání, o jeho konečném splnutí s Kristem. Protože muži, kteří vedli jeho duchovní život, věděli o jeho omílostnění, byl již za svého života považován za muže svatého a po jeho smrti napsán byl latinský životopis roudnickým augustiniánem ve smyslu pramenného základu k budoucí akci kanonisační. Ne-

pochybujeme, že kdyby se v národě našem nebylo počalo husitské hnutí tak brzy po jeho smrti, byl by si samotný jeho zbožný a odříkavý život vynutil v Římě

KANONISACI,

která by byla řadu našich patronů obohatila o zjev mimořádné povahy. Také Jan z Jenštejna jest jedním z *vítězů* našeho katolického národa. Jestliže jsme ve svém vypsání pominuli jeho počínů politických a sporů povahy hospodářské, učinili jsme tak proto, že to jsou věci podřadné u porovnání s těmi, jež z něho činí člověka duchovního. A tím byl především Jan z Jenštejna, horlitel mariánský a eucharistický.

SEZNAM POUŽITÝCH SPISŮ

- 1402 *Augustinián Roudnický*, Vita Joannis de Jenzenstein. Rukopis.
- 1793 *Dobrovský*, Vita Joannis de Jenzenstein. Edice rukopisu rokycanského. Praha.
- 1862 *Höfler*, Concilia Pragensia. Praha.
- 1872 *Frind*, Kirchengeschichte Böhmens III. Praha.
- 1873 *Truhlář*, Život Jana z Jenštejna, arcibiskupa pražského. Překlad z latiny. Prameny dějin českých I. Praha.
- 1877 *Loserth*, Codex epistolaris Joannis de Jenzenstein. Vídeň.
- 1882 *Kalousek*, Traktát Jana z Jenštejna proti Vojtěchu Raňkovu o odúmrtích. Praha.
- 1886 *Dreves*, Die Hymnen Johannis von Jenstein, Erzbischofs von Prag. Praha.
- 1890 *Weitenweber*, Pomník Jana z Jenštejna v Římě. Zlatá Praha VII.
- 1896 *Ekert*, Církev vítězná. Praha.
- 1902 *Zítek*, Kodex Jana z Jenštejna ve vatikánské knihovně v Římě. Památky archeologické XX. Praha.
- 1903 *Podlaha-Sittler*, Chrámový poklad u Svatého Víta v Praze. Praha.

- 1904 *Nejedlý*, Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách. Praha.
- 1904 *Zitek*, Tractatulus de potestate clavium. Otisk z vatikánské knihovny. Praha.
- 1905 *Baumgartner*, Die lateinische und griechische Literatur der christlichen Völker. Freiburg im Breisgau.
- 1908 *Dreves*, Die Kirche der Lateiner in ihren Liedern. Kempten.
- 1911 *Lang*, Jindřich Suso. Praha, revue Meditace.
- 1914 *Rezende-Stříž*, Můj Flos Sanctorum. Překlad, Stará Říše.
- 1926 *Bitnar*, Svatováclavské hymny Jana z Jenštejna. Časopis katolického duchovenstva LXVII. Praha.
- 1921 *Loyola* Ovečka, Duchovní cvičení Svatého Ignáce z Loyoly I. Hostýn.
- 1922 *Ovečka*, Duchovní cvičení Svatého Ignáce z Loyoly II. Hostýn.
- 1927 *Huber Černý*, Následování svatých. Praha.
- 1929 *Bitnar*, Antologie středověké poesie svatováclavské. Praha.
- 1929 *Jakubec*, Dějiny literatury české I. Praha.
- 1930 *Fuchs* Alfred, Hymny Jana z Jenštejna. Překlady v rukopise. Citované ukázky jsou vesměs z rukopisu Fuchsova.
- 1932 *Holinka*, Církevní politika Jana z Jenštejna za pontifikátu Urbana Šestého.
- 1932 *Bitnar*, O českém baroku slovesném. Praha.
- 1935 *Brait*, Mystikovo srdce. Praha.
- 1935 *Cinek*, Mše svatá IV. Olomouc.
- 1937 *Suso-Brait*, O věčné moudrosti. Krystal 26. Olomouc.
1937. *Suso-Habán*, Knížečka o lásce. Krystal 27. Olomouc.

V Í T Ě Z O V Ě

2. svazek V. ročníku

Vilém Bitnar

J A N Z J E N Š T E J N A

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v únoru 1938

Tiskem Lidových zá-
vodů tiskařských a
nakladatelských, sp.

o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUIS!

uky Andělského Učitele. Je to v naší české literatuře novinka, po které každý rád sáhne, kdo se zabývá posvátnou vědou a kdo chce lépe poznati nauku o svátostných nezrušitelných znameních, která jsou vtiskována do duše svátostí křtu, břimování a kněžství. Odborné zpracování tak důležité otázky a zdařilé podání její jest chloubou pro českou bohovědu. Doporučujeme co nejvřeleji tuto knihu, potřebnou katolické inteligenci. Je též vhodným dárkem pro novosvěcence. P. Sv.

Homiletická knihovna Rozsevač vydává sbírku kázání na všechny neděle církevního roku. Nyní vychází soubor spisů dra M. Larose: Zde je evangelium, pro dnešek. Objeďnává se v Lidovém knihkupectví v Olomouci. Doporučujeme.

P. JANS ANT.: *Ein Mystikerleben der Gegenwart*. München, „Ars sacra“, Müller, str. 254 se 17 obrazy, cena váz. v plátně 4 Mk. S úžasem a procítěním doviďáme se tu z pera svědků, z poznámek a dopisů o hrdinném životě mladého kartusiána, který prožil v krátkosti svého 28letého života (zemřel 1932) celý mystický život, zvlášť poslední leta ve skrytu kartouzky Valsainte v modlitbě a usebranosti. Jeho životopis ve vyprahlosti nynějšího světa působí jako svěží chládek palmy u studnice života.

Mère Louise Margueritte Claret de la Touche. Paris 1937, Desclée de Brouwer, str. 363. Tato kniha je poselstvím nekonečné lásky, které zvěstuje světu slavná řeholnice, tichá a skromná spolupracovnice kněží, Matka Claret. Je to životopis, sestavený anonymním autorem na základě činnosti a výroků této velké duše. Předmluvu k této knize vydal známý theolog P. Hérís O. P. Doporučujeme.

NISSEN B. M.: *Langbehn-Briefe an Bischof Keppler*. Freiburg i. Br. 1937, Herder, str. 62, cena 1.50 Mk. O velkém Langbehnovi bylo vydáno již mnoho studií, jimiž jsme mohli vníknout do jeho duše. Zvlášť k tomu přispěl svými studiemi jeho věrný přítel P. B. M. Nissen. Nejlépe je však, když slyšíme Langbehna samého. Zde v dopisech velkému biskupu Kepplerovi vidíme jeho velkou duši, jeho zájmy a touhy. Dopisy vydává opět P. Nissen.

—jaz—

Oeuvres de saint Augustin. 1re série: opuscles. Bruges 1937, Desclée de Brouwer, str. 563. Dílo velkého církevního Učitele Augustina je nehynoucí. Je přeloženo a překládáno do všech jazyků a stále v něm nalézáme hluboké hodnoty. Tento svazek nám podává problémy mravouky o dobrou manželství, o lži, trpělivosti atd. Je naprosto zbytečné doporučovat dílo světce, jemuž se s úctou klaní i největší duchové.

ORSENIGO CESARE: *Der heilige Karl Borromaeus*. Freiburg i. Br. 1937, Herder, str. 438, cena 6.20 Mk. Postava velkého reformátora a jeho dílo stále budí zájem.

Tato kniha jedná velmi lech tohoto světce, jenž doby. V 26 kapitolách světcovy. Zasneme do lo z duše naplněné Bo gickým rejstříkem a r se stává velmi prakti klad pořídil dr. G. Brunner. Úprava je jako u všech knih Herderových velmi vkusná.

—jazz—
všech di-
stvu své
sobnosti
vyvěra-
hronolo-
ob, čímž
ny. Pře-
klad —

PRADEL H.: *L'Éducation de la politesse*. Paris 1937. Téqui, str. 141. Poněvadž se autor zabývá problémy pedagogiky již delší dobu a napsal také v tomto oboru již několik knih, můžeme jeho knize a priori důvěřovati. Výchova k slušnosti, jemnosti je naprosto nutná, chceme-li žiti mezi lidmi v pokoji a spokojenosti. Autor obrací pozornost zvláště na mladé lidi, kteří často propadají hrubostem, zvláště v době puberty. Co je třeba konati, abychom je dostali z této „nemoci“, ukazuje knížka autorova. Pro pedagogy a i pro sebevýchovu věc velmi dobrá.

WEISMANTEL L.: *Die guten Werke des Herrn Vinzenz*. Freiburg i. Br. 1937, Herder, str. 246. Nejkrásnější díla křesťanství jsou díla lásky bliženské. Čím více je člověk proniknut duchem Kristovým, tím více se sklání ke svým bližním, zvláště trpícím. Život sv. Vincence z Pauly nám ukazuje, jak jeho duše byla proniknuta Bohem, když dovel vidět v každém ubožáku Krista, ke každému se dovedl sklonit, v každém viděl bratra Kristova. Kdo chce poznat velikost křesťanské lásky, nechť si přečte tuto knihu.

—jazz—
WILD K.: *Hieronymus Jaegen. Dülmen 1938*, Verlag Laumann, str. 213. Ve sbírce „Postavy velkých mužů“ vychází životopis bankéře Jaegena. Tento člověk, inženýr továrny, pozdější poslanec a nakonec ředitel banky, ukazuje velmi zřetelně, že i pro laiky a zvláště pro muže platí výzva ke křesťanské dokonalosti. Z jeho životopisu poznáme, jak hluboko tkvěl v Bohu, když přes své — tak čistě světské a pozemské — zaměstnání se dovedl pozvednout vždy k Bohu a dokonce nám zanechal i dvě dobré knihy o dokonalosti. Jeho život vyjde také ve Vítězích.

—jazz—
ZINN A.: *Meister Mathis, genannt Grünewald*. Berlin 1937, Verlag G. Grote, cena 5.60 Mk. Krásná a silná kniha, která nám podává velmi mnoho. To není jen životopis nějakého umělce. Před námi stojí Boží sluha, jenž se nechá proniknout myšlenkou Boží přítomnosti a nechá Boha jednati v sobě. Kniha, jež ukazuje, jak má člověk žít pod Božím vedením. V knize je mnoho uměleckých příloh, jež jsou ukázkou mistrné ruky mistra Mathise.

Cena 3 Kč.

Měsíčník Vítězové. Revue Na Hlubinu. Edice Krystal. Vydávají profesori bohosloveckého učiliště řádu dominikánského v Olomouci. Za redakci odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tisknou Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.

VÍTĚZOVĚ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Brait O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem

Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

V březnu vydáme životopis sv. Dona Boska. Ačkoliv již vyšlo v poslední době několik obsáhlých jeho životopisů, přece ještě pokládáme za dobré uveřejnit jej i v naší sbírce, jednak proto, že jsme chtěli vydat životy všech zakladatelů řádů a různých duchovních společností, a pak také z toho důvodu, že to bude životopis psaný duchovním sym sv. Boska.

Soukromý tisk již vyšel. Kdo nám získal aspoň jednoho nového odběratele, ať se přihlásí v administraci.

Ti, kdo navštěvují dominikánské bohoslužby a užívají misálu, mohou mít příručku mešního formuláře, kterou jsme vydali na podzim. Obsahuje neproměněné části dominikánské mše sv., která se v něčem liší od římské liturgie. Příručka se dá vhodně přivázat k Schallerovu nebo k hluchinskému misálku. Stojí 1 Kč a možno ji objednat v dominikánském klášteře v Olomouci. Kdo by chtěl mít dominikánský kalendář, podle něhož se řídí bohoslužby v našich kostelích, najde jej každý měsíc v čas. Růže dominikánská (Praha I., Husova 8).

„Nezrušitelná znamení.“ Právě o tom vyšla odborná česká studie, již recensujeme v literatuře.

„Pauluswerk.“ O toto vzácné dílo se u nás zajímá náš spolupracovník p. dr. Fuchs, který vydal před nedávnem v hluchinské sbírce *Životem životopisy konvertitů* P. Libermann a P. Cohena. Tam se možno více dovědět.

LITERATURA

CALA A. dr.: *O povaze svátostných charakterů.* Olomouc 1938, str. 120, cena 16 Kč. Expeduje administrace revue Na hlubinu, Olomouc, Slovenská 14. K nejtěžším otázkám teologie patří nauka o svátostných charakterech. Dr. Cala odvážně řeší tuto otázku ve svém díle, jež právě vyšlo. Studuje s největší důkladností povahu svátostných nezrušitelných znamení, cestou vylučování nesprávných pojmů dospívá k jasnému ohraničení své věci. Celé dílo je psáno důkladně, na solidních základech na-

Stanislav Jurečka S. S.

SVATÝ
DON BOSCO

VÍTĚZOVÉ

VÍTĚZOVĚ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Bräito O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem
Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

Jako příští číslo vyjde životopis sv. Kateřiny Sienské.

Propagace. — Že je těžká? Snad ani ne tak příliš. Stále nové a nové přihlášky, jež dostáváme na náš časopis nepřetržitě od Nového roku, ukazují, že propagace nejen není nemožná, naopak, že je velmi prospěšná a užitečná. Je třeba jen najít vhodné prostředky, jak se dostat k lidem. Nesmí se mnoho předpokládat, ale upozorňovat, kde je jen možno. A vždy to přinese nějaký užitek.

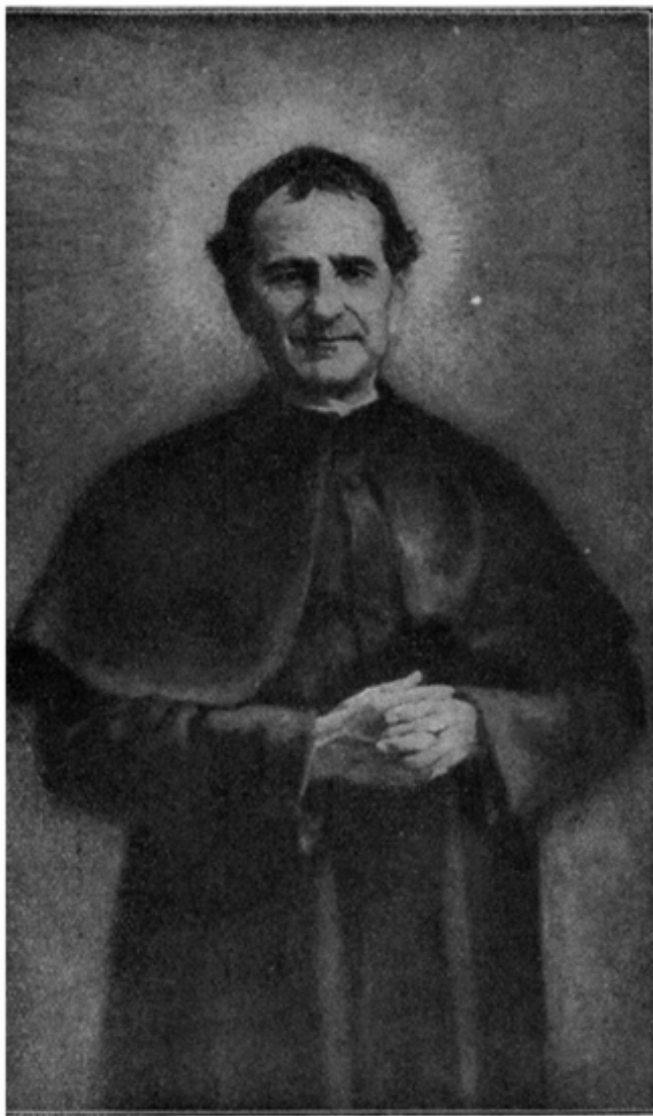
Náboženský týden na Sv. Kopečku. — Revue Na hlubinu pořádá od 20. do 28. srpna na známém a krásném poutním místě Sv. Kopečku náboženský týden. Začne exerciciemi pro muže a ženy zvlášť a bude věnován celý různým otázkám z duchovního a kulturního života pod vedením redaktorů Na hlubinu a za součinnosti jiných spolupracovníků. Blízkost krásných lesů poskytuje možnost výborného tělesného osvěžení. Celý týden bude stát i s režijním příplatkem 120 Kč. Pamatujte proto ve svém rozdělení prázdnin na tento náboženský týden.

Nové pohlednice vydala revue Na hlubinu. Je to sličná Madona od Hebbelynkové a sv. Kateřina Sienská od Sodony. Stojí 30 h.

Schůze čtenářů Na hlubinu bude v Praze o svatodušních svátcích při příležitosti sjezdu katolických žen a dívek. Schůze bude v emauzském sále o půl 5. hod.

LITERATURA

ALKOFER A.: *Die Seelenburg der heiligen Theresia von Jesu.* München. Verlag Kösel-Pustet, stran 347, cena 6·80 Mk. — Ve sbírce souborných děl sv. Terezie z Avily vychází jako pátý svazek Hrad duše, jeden z nejkrásnějších spisů sv. Terezie a vůbec z nejkrásnějších děl duchovní literatury. Je to mistrné dílo mystiky, v němž se projevuje síla lidské inteligence, ovlivněné Bohem zvláštními dary. Toto dílo ukazuje pokrok duše v du-

SVATÝ DON BOSCO

S t a n i s l a v J u r e č k a S. S.

SVATÝ DON BOSCO

1938 VÍTĚZOVÉ, OLMOUC

Nihil obstat. P. Em. Soukup O. P., Censor ex officio. – *Imprimatur.* Dr. Joannes Martinů, Vicarius generalis. Olomucii, die 5. Martii 1938. Nr. 4109.

*Tentokráte nejde o obraz života velikého apoš-
tola mládeže, stylisovaný na základě „Životopis-
ných pamětí“. Ony podle kardinála Schustera dū-
vají „něco více než podobiznu, něco statického, ki-
nematografii Dona Bosca, jak ji opravdu žil a ji se
posvětil“ (XVI, 8).*

*Následující stránky však lze spíše nazvati „Ho-
vory s Otcem“ - ovoce synovského studia, lásky a
obdivu.*

*V prismatu studia se rozloží jas jeho požehnané
hvězdy ve spektrum základních barev, neuměle za-
chycených na těchto stránkách, uvitých ve věnec
na jeho slavný hrob.*

*V Lublani v oktávu svátku Neposkvrněného Po-
četí 1937.*

St. Jurečka.

JAKO ŠÍP

V životě svatého Dona Bosca lze se obdivovati přímočarosti letícího šípu, který vyslal božský Střelec; tak nápadnou je přímočarost jeho života: od 16. srpna 1815 do 31. ledna 1888.

Jako chlapec shlížel se v srdci matky, bohaté praktickým smyslem, pracovitě, láskou k povinnostem a hlubokou důvěrou v Boha, takže Lemoyne mohl lapidárně zapsati: „Syn v sobě zobrazil podobu matky. Byla v něm táž víra, táž čistota, táž láska k modlitbě, její trpělivost a neochvějnost, vytrvalost a důvěra v Boha. Táž horlivost o spásu duší, prostota i laskavost a přívětivost ke všem; neúnavná pracovitost, moudrost v podnikání a v řízení záležitostí; podivuhodná zběhlost v dohlížení na podřízené, klid ve svízelných.“

Od dětství spolupracoval s milostí Boží, od dětství poslouchal hlasu, kterým ho zvala k modlitbě a svátostem, k útěku před hříchem, ke skutkům duchovního a tělesného milosrdenství, k jeho přednímu úkolu: křesťanské výchově mládeže.

Ve škole matčině učil se ovládat své druhy silou mravní a zacházet s nimi s podivuhodnou něhou, podle preventivního systému, který činí vychovatele pánem srdcí. Matka Marketa používala s úspěchem ustavičného, moudrého, laskavého dohledu. Účastnila se dětských zábav. Nechávala děti mluvit, ba vymluvit se. Dovedla využití příležitostí, jež skýtají svátky a přírodní jevy. Vštěpovala do nevinných duší svatou bázeň Boží a důvěru v Boha modlitbou a častým přijímáním svátostí, sdružujíc všechno s něžnou oddaností k rodině, k vlasti a k bližnímu.

Tvrdý studentský život vede jej krok za krokem do dílen a vnucuje mu do rukou jehlu, dláto, kladivo i vařečku. Prozřetelnost jej k tomu vyzbrojila podnikavostí, rozhodností, vynalézavostí, bystrostí, pracovitostí a klidem. Poznává tak prostředí a život mládeže ze všech vrstev.

Mezi dětmi začíná apoštolsky působit už jako desítiletý hoch. Už ten chudý chlapec studuje povahy svých sourozenců. Sám umí teprve jen pomalu číst a přece uchvacuje prostým, ale jadrným a živým výkladem věčných pravd sourostence i dospělé, kteří se k němu i po letech sbíhají, jakmile ho uvidí na trávníku pod hrušní před rodným domkem, na cestě do školy nebo ze školy, na pastvě nebo konečně ve studentském kroužku. Roztomile je baví a činí vše, co takový chlapec může dovést, aby se stal všem vším, aby všecky získal Kristu. Už tehdy rozprostírá se kolem něho to radostné ovzduší, které bude provázet jednou i turinského apoštola dětí od basiliky Pomocnice křesťanů.

Jako slunečnice „za sluncem se točí vzhůru“, tak jeho duše po eucharistickém Slunci. Když musel jako chlapec z domu do služby, vyžádal si každou sobotu dovolení, aby směl v neděli časně zrána k první mši svaté. To proto, aby mohl přistoupiti ke sv. zpovědi a sv. přijímání. Vytrval po dvě leta, dokud se poměry doma nezměnily. Podobně v semináři se zřikal snídaň, aby mohl odskočiti do blízkého chrámu a tak bráti účast na ovoci častého svatého přijímání.

Kráčí ruku v ruce s tajemnou Pastýřkou svých snů či vidění. Neminula ho cesta křížová, předpověděná tři zastavení rodící se oratoře. Tytéž překážky doma, na studiích, apoštolátě: nepochopení, ústrky, chudoba, pronásledování, pohromy, duševní trýzně a bolesti tělesné.

Na studia odchází jako šestnáctiletý jinoch do Chieri. Bohosloví dokončuje v Turíně (1841), kde ve škole světce Cafassa prohlubuje své bohoslovecké vzdělání.

Vždycky týž „sacerdos verbi“, hluboce pojímající kněžství - otcovství. Nevidí lidi, vidí duše.

Vždycky táž radostná, životná zbožnost.

Komediant, provazolezec kazatelem.

Jen pole působnosti se šíří. Zakládá salesiánskou společnost (1859), kongregaci Dcer Panny Marie

Pomocnice, Sdružení salesiánských spolupracovníků, svou longa manus.

Vede mládež od počátku skrze Marii svátostí pokání k Ježíši.

Oratoře, konvikty, semináře, školy řemeslnické a zemědělské, kostely, fary, sirotčince a misijní stanice hlásí se k němu jako k otci, když branou smrti vrací se k Otci všech dobrot.

VIDĚNÍ CESTY

Zdalo se mu, že je uprostřed chlapců, kteří si hráli a křičeli. Někteří klnuli, a utíkal k nim, aby je několika ranami přiměl k mlčení. „Zářící postava muže ho zastavila a slyšel: Ne bitím, ale mírností a láskou. Jmi se bez odkladu poučovat je, jak ošklivý je hřích a jak drahocenná je ctnost.“ Zmaten odpověděl, že je chudý, hloupý hoch. - „Dám ti učitelku, pod jejím vedením staneš se moudrým, neboť bez ní každá moudrost je pošetilostí,“ slyšel. V témže okamžiku spatřil vznešenou Paní. Zdalo se mu, že její plášť, vlající na všechny strany, je poset nejzářivějšími hvězdami. „Dej pozor!“ řekla. Chlapci zmizeli. Místo nich viděl množství koz, psů, koček, koní a rozmanitých jiných zvířat. „Tu je tvé pole, tu pracuj! Staň se pokorným, silným a udatným. To, co se stane nyní z těchto zvířat, můžeš udělat s mými syny.“ V zápětí spatřil, jak se divoká zvířata proměnila v mírné beránky a obklopila Muže a Paní. Plakal, nerozuměl ničemu. Položila mu ruku na hlavu: „Časem porozumíš všemu!“

Probudil se, cíť se na svých rukou ještě bolest od ran, jež rozdával, a políčky, kterými mu chlapci spláceli.

Sen devítiletého Jeníka jest opravdovým viděním cesty. V něm je načrtnut budoucí život, jeho povolání, prostředky a výchovná metoda, jíž třeba použít, společenská třída, které má věnovati své síly. Tento sen se opakuje s bohatými podrobnostmi.

Donu Boscovi se vlastně dostalo příkazu v tomto „snu“ zůstat vždycky mladým. - „Staň se pokorným, silným, udatným.“ Mládež (pravá mládež) je právě pokorná, totiž prostá, silná ve svém odvážném idealismu a udatná v zápolení s nepřítelem.

Don Bosco se z evangelia naučil velikému příkazu: staňte se dětmi a vejďte do království nebeského!

I. DUCH DOMOVA

Která cesta k dítěti je nejkratší, nejpůsobivější a nejprostší?

Aby se začalo s dítětem jako s dítětem: dát mu domov.

Ostatní je výchova skleníková nebo kasárenská. Jako bys chtěl zrní zasít do skleníků a pařeníšť, zatím co touží po slunci, živné půdě, šířce prostoty a hloubce Boží.

Celým životem Dona Bosca lze jasně sledovat živelné tnutí k mládeži, sdružené s nadpřirozenou láskou, zaměřenou k vytvoření „muže dospělého“. Toto sdružení přirozené a nadpřirozené lásky utváří „duchovní otcovství“ Dona Bosca, jež hrálo ne-sčetné duše.

Prvá slova, jež slyšel nově přijatý hoch v jeho jizbě, byla: „Jak jsem rád, že tě vidím! Přišel jsi dobrovolně, že ano? A nyní mi řekni, jak se jmenuješ a odkud jsi?“ Vyptal se ho na rodiče, na sourozence, na faráře, na zdraví - a pak: „Líbí se ti chlebičky? (Turínské pagnotty.) Chutná ti?“

Hoch se osmělil, zaraženost ho přešla. Tehdy světec zvažněl: „Promluvíme si o tom, co je nejdůležitější! Víš, chci, abychom byli přáteli! Chceš být mým přítelem? Chci ti pomoci, abys zachránil svou duši. Jak to stojí s tvou duší? Byl jsi doma dobrý? Ale zde budeš jistě lepší, viď? Chci, abychom přišli spolu do ráje! Rozumíš, co od tebe chci? Přijdeš mne navštívit? Hleď, budeme spolu mluvit zcela

důvěrně. Řeknu ti krásné věci, které se ti budou líbit. Budeš spokojen.“ Tím ho zval ke zpovědi.

Chlapci otvírali brzy svá srdce. Říkal, že je dobře vysvětlit jim přímo a hned, že v oratoriu se chce dobré jejich duším. Neukáže-li představený hned na počátku dosti lásky pro jejich věčné blaho a bojí se mluvit o věcech svědomí, anebo mluví-li o nich do prázdna - „aby byli dobří, aby si dělali čest, poslouchali, pracovali, studovali“ - nechají chlapci věci jak jsou, nezíská-li jejich oddanosti. „Je-li první krok chybný, není pak lehké zjednat nápravu.“

Přibližoval se k dětem jako otec, pamětliv slov Quintiliánových: „Sumat ante omnia animum parentis.“

V úvodě k „Zaopatřenému jinochu“ napsal: „Mojí drazí, miluji vás z celého srdce, a stačí mi vědět, že jste mladí, abych vás proto velice miloval. Najdete spisovatele ctnostnější a učenější, ale stěží budete moci nalézt, kdo by vás více než já miloval v Ježiši Kristu, kdo by si více než já přál vašeho štěstí...“

Jako svatý Pavel: „Byť jste měli vychovatelů v Kristu na tisíce, přece nemnoho máte otců“ (1. Kor. IV, 15).

Don Ceria píše: „Nebylo ovšem dnešního pohodlí, ale kdo o to dbal? Všechno ovládalo veselí, zladěné zbožností a studiem, zbožností a prací pod pohledem a otcovským úsměvem Dona Bosca, jehož dobrota byla jako slunce, které dává v každém koutě pocítit svůj blahodárný účinek. Nováčkové, sotva vkročili do oratoře, brzo se dostali, abychom tak řekli, pod moc kouzla, které bylo skoro všude rozestřeno. Postačíž, co nám nedávno vyprávěl ctihodný Don Cartiez, staříčkový salesián. Ocítl se v oratoři, neznaje ani slova italsky, a cítil se tam jako ztracený. Však sotva se Don Bosco setkal s hochem, získal si rázem jeho důvěry nejen laskavostí, ale i dotazováním na rodinné poměry a na věci jemu zvlášť milé. Potom po nějaký čas, dokud hoch

nemohl pohodlně s ostatními obcovat, denně, ba vícekrát za den přicházel k Donu Boscovi. Ten ho přijímal s otcovským klidem a bavil se s ním, jako by na světě nebylo nic důležitějšího, než poslouchat a dotazovat se malého klučiny“ (XII, 321).

„Velice miloval všechny, ale každého individuálně. - Otcovství universální, ale ne transcendentální - vnukalo mu onu míru, jež vyznačuje muže osvícené a vskutku povznesené, kteří ovládající dobrou míru, vědí, jak se *přizpůsobit* všem různým temperamentům, dovedou dovést všechny pevně a příjemně (fortiter et suaviter) tam, kam je třeba“ (XIV, 9).

Když Don Rua definoval svatého Dona Bosca, řekl o něm: „Člověk, v němž Bůh duchovní otcovství pozdvihl k nejvyššímu stupni“ (IX, 818).

Systém preventivní usiluje především o vytvoření „prostředí“ okolo chovance, prostředí, jež by nepřipouštělo zlých návyků. Vytvoření takového prostředí je velmi obtížné. Dostatečně jsou známy pokusy moderní pedagogie od Rousseaua, který chtěl chovance osamotnit a ponechat styku s přírodou a učitelem, po aktivní škole, jež moudře zlaďuje prostředí rodinné se školou a přírodou.

I v tomto ohledu Don Bosco uvedl problém na prostý a praktický výraz. Bude třeba vytvořit s velikým nákladem a úsilím zevnější podmínky vzorné školy? Zkusme to, je-li to možné, ale zatím se spokojme těžit z toho mála, co již máme. Don Bosco chápe, že opravdu podstatným jest, aby žák byl vždycky ve společnosti vychovatele.

Není to povrchní postřeh. Zlé návyky pocházejí ze zlých skutků. Kdyby se podařilo zamezit první, zabránilo by se poslednímu. Nuže, představte si, že vychovatel je vždycky ve společnosti chovance. On jistě zamezí vždycky zlé skutky. Nesnáz je v tom; že chovanec pocítí ustavičnou přítomnost učitelů jako špěhounství nebo policejní dozor a proto se znechucen pokusí upláchnouti. To je však vyloučeno po tom, co předpokládáme. Je-li učitel také vůd-

cem her, zábav a rozhovorů, žádného chlapce ani nenapadne stěžovati si na jeho přítomnost, jež mu bude milou právě tak, jako společnost jeho druhů.

Don Bosco pravil (1875): „V našich domech se netřeba obírat leč maličkostmi, ostatní přijde samo“ (XII, 53).

Nechť naplní dům duch svobody, veselí a prostoty.

Stačí připomenouti výrok z významného „snu“, podaného v listě z Říma (1884): „Budou-li milováni (hoši) v těch věcech, jež se jim líbí tím, že se bude brátí účast na jejich dětských sklonech, naučí se vidět lásku i v těch věcech, jež se jejich přirozenosti málo líbí, jako jsou kázeň, studium, sebezapírání, a tyto věci naučí se dělat s láskou“ (XVII, 110).

Výrazem „brátí účast na sklonech dětských“ označuje Don Bosco to, co na příklad škola aktivní jmenuje „budovat na psychologii žáka“, nebo Herbart „buditi zájem“. Tento výraz by mohl ustrnouti v říši čirých pojmů, kdyby se nepoukázalo, jak účinně a konkrétně brátí účast.

Toto nebezpečí postřehl sám Don Bosco. Ve „snu“ se nespokojuje výrazem shora uvedeným, ale praví bývalému chovanci: „Vyjádři se lépe!“ Když mu poukázal na chladnost rekreací a propast mezi učiteli, asistenty a žáky, praví chovanec: „Srdečnou sdílností k chlapecům, zvláště v rekreaci... Ježíš Kristus se činil maličkým s maličkými a nesl naše slabosti. Učitel, kterého žáci vidí jen za katedrou, jest učitelem a ničím více. Ale jde-li mezi chlapce v rekreaci, stává se jakoby jejich bratrem. Vidí-li někoho jen kázati za stolkem, řeknou, že nedělá ani více, ani méně, než je jeho povinností, ale promluví-li slovíčko v rekreaci, je to slovo toho, kdo miluje. Jaká obrácení mohou způsobit některá jeho slova, nenadále zašeptaná do ucha chlapce, který si hraje! Kdo ví, že je milován, miluje, a kdo je milován, dosáhne všeho, zvláště od chlapců. Taková důvěra je jako stálý elektric-

ký proud mezi chlapci a nadřizenými. Srdce se otevírají a dávají poznat své potřeby a zjevují své nedostatky . . .“

Rekreace jest východiškem. Rekrece, pravá „schola serena“, samozřejmě pod podmínkou, že učitel nevypadá jako dozorce, ale béře účast podle svých sil a s chlapeckým zápalem. Žádná katedra, žádné opakování a známkování. Žáci nacházejí v učiteli druhá, vážnějšího, zkušenějšího, který jim pomáhá svobodně rozvinout jejich činnost. Nechť se jen koná dobře rekreace. Ostatní přijde samo dřív nebo později.

Tento základní bod preventivního systému je ceněn vysoko. Na něm závisí nejen dobrý chod školy, ale docela náboženský život hocha, počínajíc záležitostmi nanejvýš důvěrnou, jako je přijímání svátostí.

V témže „snu“ klade vedle sebe dva obrazy: rekreace v úpadku oratoře a rekreace za starých časů (před r. 1870), a končí radostné líčení: „Přátelské obcování rodí lásku a láska důvěru. Otvírá srdce a chlapci sdílejí vše beze strachu se svými učiteli, asistenty a nadřizenými. Jsou upřímní i *ve zpovědi* i *mimo zpověď*, a poslouchají snadno, co se jim nařizuje od těch, o nichž vědí, že je milují.“

Světce znal svět a věděl, že záliba ve hře, v kratochvíli, v podívané zůstane zálibou lidských dětí.

„Vydatnou měrou poskytuj se svoboda po libosti se vyskákati, proběhnouti a vykřičeti. Tělocvik, zpěv, hudba, deklamace, divadelní představení a vycházky jsou nejúspěšnějšími prostředky pro zachování kázně mezi hochy, jakož i pro pěstování mravnosti a zdraví. Jen třeba dbáti, aby předmět zábavy, její účastníci a hovory byly bezvadné.“ (Salesiánská pravidla.)

Vícekráte v Pravidlech pro domy jasně určuje výchovnou hodnotu hry jako oddech po práci, jako příležitost k uplatnění osobních schopností, projev charakteru a jako výraz oné radostné pohody, jíž by rád okrášlil život hocha.

Staral se o zábavu hochů divadly, akademii, večírky. Měl rád dobré, prosté a krátké věci. O divadle říkal, že, jsou-li kusy dobře vybrány, je školou mravů, dobrého soužití sociálního a školou zdraví. Rozvinuje mysl těch, kteří hrají a učí je nenucenosti. Působí radost chlapcům, kteří na ně myslí mnoho dní před představením a mnoho dní po něm.

Církevní slavnosti chtěl mítí vskutku slavnostmi, aby je učinil co nejpřitažlivějšími. Chorální hudba, již vedl Don Cagliero, pozdější kardinál, pak mistr Dogliani - byla radostí domu. Zpěvy a hudba zněly domem stále. Žáci dílen měli svoji kapelu. Zpěvné a plané dvojsmyslné šlágry nahrazoval žertovnými a jarými popěvky a výstupy.

„Oratoř bez hudby, jako tělo bez duše“ (XVII, 57).

Hudba, divadlo, fanfáry, orchestr, zpěv byly vždy veledůležitým prvkem salesiánské výchovy. Don Bosco sdílel, nebo lépe řečeno předešel nazírání „aktivní školy“, jež dává přednost kolektivní hudbě, orchestru a sboru před výkony sólistů. Vždyť se v nich pěstí smysl solidarity a spolupráce, jenž jest sám sebou disciplinární, ukázkující v nejlepším slova smyslu.

K udržování veselí pěstoval hry, plné pohybu a života. Těm, kteří si nehráli, vyprávěl často roztočilé epizody, příběhy Gianduje (piemontský hrdina - náš Honza), Gargantuy nebo časové události. Večerní rekreace vyplňoval zpěvy, říkánkami, básněmi, bajkami a povídkami z literatury (na příklad Gozzi, Lampa a kalamář) nebo zvláštními (Pero a kalamář a pod.).

Všecko směřovalo k tomu cíli, aby udržel hochy ve svatém veselí, vzdáleny hříchu a ve svaté bázni Boží.

Tato pak byla pramenem, z níž ustavičně tryskala nevysychající radost, která vzplápolala v úsměv a radostný čin, už když Don Bosco řekl některému chlapci pouhá dvě slova: „Buď veselý.“

Veselý bez hříchu. Veselý s Bohem.

Odporoučel především, aby učitelé při výchově svěřenců pěstili oddanost vůči domovu, nabádajíce laskavě a důtklivě k svědomitému plnění povinností.

Přál si, aby ve vnitřním zřízení ústavů zračilo se zřízení rodinné, připomínající domov. Ředitel a představení jsou otec a bratři, chovanci jsou dětmi. Všichni vespolek žijí pod jednou střechou, za týmž cílem, používajíce týchž prostředků.

Hoši se poddávali jeho výzvám v přesvědčení, že jsou milováni. V prvních desetiletích vládl mezi nimi obyčej jmenovati se navzájem syny. Když někomu na někoho ukazovali, bylo slýhati: syn toho a toho. Vpravdě byli syny oratoře, syny Dona Bosca, avšak proto, aby byli syny Božími.

V Donu Boscovi samém bylo cítění domova tak živé, že mu častěji musel dáti patrný výraz. Tak na cestě do Francie (r. 1885) chtěl, aby o velikonočních byl dán viditelným způsobem výraz duchovnímu spojení s jeho vzdálenou rodinou (na Valdocco). Jeho jménem psal sekretář Donu Lemoynemu: „Don Bosco mi výslovně přikázal, abyste mu poslali k velikonočním do Marseille tři nebo čtyři bochníky z oratoře“ (XVII, 427).

To všechno v duchu prostoty, veselí a svobody. Vždyť jeho metoda spočívá na zásadách rozumu, náboženství a lásky. Zásady ty přinášejí přirozenost, spontánnost a laskavost ve všem.

SALESIÁNSKÁ ZBOŽNOST

„Prosákne mladíky tak praktickou zbožností, že možno říci, jako by je jí opojil. Ovzduší, jež je obklopuje, vzduch, jež dýchají, jsou plny náboženské praxe. Pod takovými dojmy mladíci se téměř neodvažují, i kdyby chtěli, konat zlo. - Nemají prostředků k tomu, aby je dělali. Aby se stali špatnými, museli by plout proti proudu, jenž je nese. Kdyby zanedbávali pobožnosti, byli by jako ryby mi-

mo vodu. Protože se všechno dělá z přesvědčení a ze svědomí, činí to hochy poddajnými, takže nějakou vzpouru není si možno ani představit. Věci jdou dobře neodolatelnou silou.“ Tak monsignor Ferré, biskup z Casale o tajemství světcova úspěchu.

Když světec zvěděl o tomto úsudku, dodal: „Co se týče pobožností, nechť se dbá, aby se jimi hoši nezatěžovali, a také nikdy neunavovali. Nechť se dělají tak, aby byly jako vzduch, který neobtěžuje a nikdy neunavuje, třebaže ho nosíme tak těžký sloupec na svých ramenou (XIII, 889).“

Dva výroky z prvního „snu“ třeba mít na paměti, protože se vztahují plnou měrou na salesiánskou zbožnost.

„Staň se pokorným, t. j. i prostým!“

„Jmi se bez odkladu poučovat je, jak ošklivý je hřích a jak drahocenná ctnost.“

Týž duch svobody, veselí a prostoty v salesiánské zbožnosti.

Výchovný program vyjádřen dvěma body:

- a) odstranit překážky působení milosti Boží;
- b) naučit náboženství.

V jádru táž Společnost veselí, kterou jako student založil v Chieri. Pravidla měla dva články: varovati se řečí a skutků, nesrovnávajících se s charakterem křesťana; plniti svědomitě školské a náboženské povinnosti. Všechno mělo svůj čas: duchovní četba, konference, zábavy a vycházky. Veselí vyhledával již tehdy jako prostředek, udržující svěžest ve službě Boží.

Zbožnost je duší všeho. - „Kdo nemá bázně Boží, nechť zanechá studií, protože pracuje nadarmo“ (Don Bosco).

Zbožnost „salesiánská“: staví na optimismu a radosti; je zaměřena na individualitu a životní postavení.

V dějinách Církve shledáváme se s dvojím postojem věřící duše: první, s pocitem vzdálenosti a bázně, druhý, vyznačující se láskou a radostným

spojením s Bohem. Jako výrazy jednotlivých bývají uváděny „Miserere“ a „Magnificat“.

Spasitel praví učedníkům „Vy jste čisti“ a učí je modlití se „Otče náš“.

Pokora a velkomyslnost jsou navzájem vnitřně spjaty. Již svatý Pavel se nazývá „nejmenším“ a pronáší veliké slovo „všechno zmožu v tom, jenž mne posiluje“. (Viz Th. S. 2, 2. ot. 35, čl. 1. k 3; ot. 82, čl. 3 proti a k 3.)

Je zde nebezpečí, že vědomí vlastní nedostatečnosti, slabosti a hříšnosti bude pláštíkem slabošské liknavosti a změkčilosti.

Rozvoji náboženského života je vždycky nebezpečná zasmušilost.

Otcům prvních století byla známkou přítomnosti zlého ducha, osmým hlavním hříchem. Kassián to pojímání přenesl na Západ. (Řehoř Veliký uvedl jich počet na sedm.)

Zlo v obrazotvornosti je větší než ve skutečnosti.

V tom ohledu je velikého významu duchovní píseň.

Podle moderní psychologie síla myšlenky je tím větší, čím jasnější je mysl a čím více sil je zapřáháno k jejím službám. Svatý František jako bystrý psycholog postřehl, že kladné afekty posilují činnost vůli. Zdůrazňuje vždy znova: prolomit okruh myšlenek, světit se duchovnímu vůdci, odpoutat pozornost změnou zaměstnání, rozhovor s nábožnými osobami atd.

Bůh jest Bohem radosti a duch radosti je tedy pravým duchem zbožnosti. V tom směru je Don Bosco bratrem sv. Františka Saleského.

Pedagogové praví, že dítě rádo přenáší podobu otce na Boha. Proto hrá v salesiánské náboženské výchově prim duchovní otcovství a kněžská sladkost. Zvláštní kapitoly si zaslouží zpovědnice Dona Bosca.

Don Cagliero vypovídá: „Obdivuhodná byla jeho dobrota k chlapcům a jinochům. Téměř všichni se zpovídali u něho, berouce užitek z jeho sladkosti a

lásky vždy trpělivé a dobrotivé. Zpověď krátká, bez spěchu. Dobrotivý do krajnosti a nikdy přísný, uložil krátké pokání, přiměřené našemu mládí a vždy zdravé. Dovedl být malý s malými, dát jim vhodné pokyny, a tytéž důtky dovedl opakovat tak rozkošně, že budily vždy lásku k ctnosti a strach před hříchem.“

Ve škole Dona Cafassa Don Bosco nasákl zbožností, spočívající v „bezmezně důvěře v dobrotu a laskavost Boží k nám“.

Největším magnetem nebyly zábavy, ale osobní dobrota, pramenící z vnitřního klidu a habituelního spojení s Bohem. Odtud snadnost, s níž mluvil o Bohu, o ráji. Jeho synové dobře věděli o této snadnosti, jež v rozhovoru vrcholila obyčejně výroky: „Jak je Pán Bůh dobrý a jak o nás pečuje! - Bůh je dobrý otec a nedopustí, abychom byli zkoušeni nad naše síly. - Bůh je dobrý hospodář. Nenechá bez odplaty ani pohár vody, podané z lásky k němu. - Milujme Boha! milujme Ho! Vidíte, jak byl k nám dobrý? Všechno stvořil pro nás. Ustanovil nejsvětější Svátost, aby mohl dlíti mezi námi. Ustavičně nás zahrnuje dobrodiním.“

Don Cagliero svědčí: „Mluvil o ráji tak živě, lahodně a tak procítěně, že strhoval každého, kdo ho slyšel. Uvažoval jako syn, mluvící o domě otcovském. Touha po požívání Boha jej rozněcovala více než příslibená odplata.“

Často povzbuzoval své syny: „Kousek ráje všechno spraví . . .“ Jistému boháči, přivábenému tím, co slyšel o něm vyprávět, pravil na rozloučenou: „Hleďte, abychom se jednoho dne vy se svými penězi a já se svou chudobou shledali v ráji.“ Často volal: „Jaká radost, až budeme všichni v ráji! Buďte jen hodní a nebojte se! - Což si myslíte, že Pán stvořil ráj, aby jej měl prázdný? Pamatujte však, že ráj stojí oběti.“

„Duše jinošské v období jejich formace potřebují zakusiti blahodárných účinků, vyplývajících z kněžské sladkosti. Jestliže v takovém ovzduší

žili od útlého věku, vzpomenu později na mír, jež užívali po svátostném rozhřešení. Kdyby se na neštěstí spustili, dovedou se vždy obrátit o pomoc k přátelům ze svého dětství (XVI, 269).“

Don Bosco jako hluboký znatel dětské duše věděl, že nejtrvanlivějšími jsou dojmy, jež vnikají do duše s paprsky radosti. Proto chtěl, aby též bohoslužby a chrám vyzařovaly radost. Srdce se nesmí nudit, ale třeba je zaměstnat, nasytit. Zpěv, hudba, společná modlitba, světlo a květiny, přesné, uctivé vykonávání obřadů naplní srdce sladkostí, protože se vůkol všechno radostí směje.

V „Zaopatřeném jinochu“ sleduje Don Bosco cíle: „přivést je do chrámu, vstípit jim ducha zbožnosti a roznítiti lásku k častému přijímání svátostí (Don Bosco)“. Úvodem praví, že ďábel jim vštěpuje v mysl, „že služba Bohu spočívá v životě zasmušilém, prostém jakékoli zábavy a radosti. Tomu tak není, drazí hoši! Já vás chci naučit způsobu křesťanského života, který vás může zároveň učiniti veselými a spokojenými a také vám ukáži, které jsou pravé radosti a zábavy, abyste mohli říci s královským prorokem: „Služte Pánu s veselostí! To je též účelem této knížky: naučit službě Boží a stále veselosti.“

Do salesiánských domů vrací se též Společnost veselí v podobě družin, bez nichž jsou salesiánské domy nemyslitelné. Tyto salesiánské družiny jsou založeny na principu autonomie. Žáci se svobodně sdružují pod různými formami, aby žili plněji z víry a byli apoštoly mezi druhy. Činnost žákova bývá zapjata do eucharistického života (ve všech formách apoštolátu). Tyto družiny se vyznačují zvláštním ovzduším veselí, zdravé a překypující radosti. Proč by měl být křesťan zasmušilým? Ve stavu milosti Boží lze být jen svatě veselým. Tato nauka se podivuhodně shoduje s psychologií dítěte.

Don Bosco se řídí zásadou: „Brát člověka jak jest a nikoli, jakým by měl být.“ Spasitel praví: „Buďte dokonalí, jako Otec váš nebeský dokona-

lý jest.“ Mezi oběma zásadami není skutečného rozporu. Připodobnění se božskému vzoru jest u každého člověka možné pouze v mezích jeho osobnosti. Je přece nemyslitelné, aby se božská nekonečnost dokonale obrazy v konečnosti lidské bytosti.

Svatý Tomáš vidí základ lidské individuality v tělesné konstituci a závislosti duše na ní, takže prohlašuje: „Žádná duše nemůže vejít do jiného těla, než které je jí vlastní.“ (Viz 2. Sent. 32, 2 ad 3, S. c. Gent. 2, 73, 75, 81, 83. - De spir. creat. a. 9.)

Svatý František Saleský jasně podtrhl význam individuální svatosti. Využil humanistického vynášení osobnosti. (Srov. 1. Kor. XII, 4-11.)

Život světců mluví: ani jeden si „nezjednodušil“ práci na pouhé kopírování. A nebyli žádní andělé. Pius XI. jako bludnou větu zavrhl, „že ti, kteří dosáhli vrcholu křesťanské dokonalosti . . . , nebyli podrobeni tímž slabostem přirozenosti a nebyli vystaveni podobným nebezpečím“. Rerum omnium perturbationem. 26. ledna 1923.

„Býti cele tím, čím jsi v nejlepší formě,“ praví svatý František. Jako závodník, sportovec - „v nejlepší formě“.

První povinností je sebepoznání. Chybný úsudek, sebeklam je spiknutím, sebevraždou individuality. Osobní předsudky mnohdy osudné. Vedle vlastního úsudku „přímé a směrodatné“ slovo duchovního vůdce.

Jaký zřetel na individualitu?

Má-li býti modlitba dýcháním duše, musí býti něčím nevýslovně lehkým, přirozeným, samozřejmým. Don Bosco by se na příklad mohl zdáti leckomus aliturgickým, protože ukládal modliti se růženec přes mši svatou. A přece bychom byli na omylu, protože jeho modlitební knihy, zvláště „Zaopatřený jinoch“ (Il giovane provveduto) jsou v podstatě výkladem, přizpůsobením liturgie potřebám hochů a mladíků z prostého lidu.

Růženec se modlívali hoši přes mši svatou, pro-

tože jim nemohl dátí prozatím liturgické průpravy, vždyť šlo o hochy z vrstev zanedbaných, a pak bylo třeba nechat hochům více volnosti než dospělému.

Časté konference a naučení Dona Bosca zvolna uváděly žáky k individuálnímu rozjímání, jež je pravým „dýcháním duše“. Zvláštní zmínky zaslouží, protože také odpovídá představám moderních pedagogů, ono malé večerní rozjímání, následující hned po večerních modlitbách. Don Bosco je nazval „dobrou noc“ a v našich ústavech se dosud nazývá „večerním slůvkem“. Večer je chvílkou, v níž se duše cítí sladce nutkána k usebrání. Hlas vychovatele nabývá zvláštní působivosti, ať již pobádá nebo radí, napomíná, shrnuje a vyvozuje z událostí dne, protože jako dobrý otec zanechává synům poslední, roztomilou vzpomínku na uplynulý den.

Vrací se vždycky na základní body, které opakuje skoro do omrzení, jemuž předchází tím, že dovede vždy předstoupit se srdcem plným lásky k duším a podat i ty nejvíce omleté epizody a příběhy z dějin a Písma v jímavě prosté a procítěné formě. Zvláště na začátku roku a v novenách svátků vyhláшуje „základní články svého výchovného programu: útěk před hříchem, častou zpověď, časté přijímání“.

Kdysi jim hovořil takto:

„Hoši moji, zítřejší čtvrtek uvidíte na procházce síci obilí. Ženci je sváží do snopů a složí do mandelů. Ta práce mi připomíná slova Písma svatého: *Quae seminauerit homo, haec et metet* - Člověk žne, co zasel. Povězte mi, chlapi, kdyby ti rolníci, kteří dnes tak spokojeně sklízí, nedbali a neobdělávali, neosévali, nezavodňovali a nepleli svá pole v zimních a jarních měsících, měli by dnes ty radostné žně? Ne, nikterak, protože, aby se mohlo sklízet, třeba napřed síti.

Tak bude, děti, i s vámi. Sejete-li nyní, budete mítí jednou potěchu i žnouti, i vy ji budete mítí. Nehledíte-li si však setí, pak, až přijde doba žní, umřete hladý.

A dobře si všimněte, co praví dobrý Bůh: Co člověk nasel, to též sklídí. Kdo seje pšenici, sklízí pšenici, kdo seje kukuřici, sklízí kukuřici, kdo seje ječmen, sklízí ječmen, a kdo seje bodláčí, sklízí bodláčí. Chcete-li mít pěknou, výnosnou sklizeň, sejte zrna dobré a dobře si pamatujte, že únava, pocíťovaná v době setby, nijak se nevyrovná radosti žňového večera.

A ještě něco. Aby obilí vymetalo, musí se síti včas, pšenice na podzim, kukuřice na jaře a tak dále. Kdo neseje včas, nesklízí ničeho. Nu, ptám se vás, kdy má člověk síti? Pověz mi to ty!"

„Na jaře, v mládí!"

„Výborné! A neseje-li se tenkrát?"

„Potom ani nesklízí?"

„A co třeba síti?"

„Dobré skutky."

„A co se stane tomu, kdo seje bodláčí?"

„Sbírá trny ve stáří."

„Velmi dobře, velmi dobře! Nezapomeň na to, ani vy, kteří posloucháte. Vštěpte si dobře ty pravdy do hlavy! Dobrý Bůh, milí hoši, řekl: Kdo seje vítr, sklízí bouři. Vítr, to znamená vášně. Kdo se dá ovládati vášněmi, nechává padat do své duše špatná semena, a ta vzklíčí, porostou, a jednou, ujišťuji vás, rozpoutá se vám v srdci prudká bouře. Prosím vás, nedopusťte, aby ve vás taková semena zapustila kořínky. Měli byste přenešťastné stáří. Zapamatujte si, že temné vášně, které ovládají lidi a vedou je ke zločinům, nebyly vždy tak prudké. Byla dobra, kdy byly jen malinké, křehoučké, ale pomalu vyrostly nesmírně.

Když tak mladý člověk žije malé vášně, a místo aby je krotil, říká si: To nic není, chvěji se, neboť uvažuji: Je pravda, že to dnes není nic, aspoň nic velkého, jako když travička vyrazí ze země, ale nechte je růsti, a uvidíte! Z neškodného lvíčka vyrůstá zuřivá šelma. Medvídek, tak roztomilý, dokud je mlád, stane se jednou strašlivým zvířetem. Tygří mládě, které jako by vás dnes pacičkou hladilo,

bude někdy nejdivějším ze vší zvěře. Z těch pří-
měrů dobře chápete, co jsem vám chtěl říci, není-liž
pravda? Tedy, dobrou noc, moje děti!“

Gutta cavat lapidem . . . Dává přes den předcítat
krátce několik dobrých myšlenek: po mši svaté, po
čas oběda i večeře, 10 či 5 minut a pak v ložnici
5 nebo 10 minut, zatím co hoši uléhají . . . Dobré
myšlenky padají do chlapecké duše po tři, čtyři,
pět let ústavního života. Je vyloučeno, že by ne-
přinesly ovocem správné smýšlení a ctnostné jed-
nání v celém životě.

Jde přece jen o to, aby byl v duších vybudován
domus spiritualis (1 Petri II, 5). Životní otázkou
je výchova vůle. Vrací se k ní vždy znova.

Dne 27. června roku 1864 jim řekl: „Jednou při-
šel z daleka někdo k Donu Cafassovi a žádal ho
o radu, jak přemoci vlastní vášně. Don Cafasso
řekl jediné slovo: Umrťvováním. To stačilo člově-
ku a odešel spokojen. - Někteří myslí, jsou-li po-
koušeni některou silnou vášní, že ji přemohou, jest-
liže jí vyhoví. To je blud. - Vášně jsou zuřiví psi, jež
nic neuspokojí, a čím více se jim vyhovuje, tím
více planou. - Chcete držet na uzdě nestřídmost?
Postěte se! Chcete přemoci lenost? Pracujte! Chce-
te býti prosti špatných myšlenek? Umrťvujte oči,
jazyk, uši, zdržujte se jistých řečí, jisté četby. Jen
tak donutíte vášně k mlčení, zvítězíte a budete spo-
kojenější“ (VII, 682).

Roku 1863: „Jsem všichni pohromadě, abychom
běželi o závod a získali si krásnou korunu. Všichni
máte přání, aby to dobře dopadlo. Tak se dejme na
cestu . . . Já vás povedu, vy mne budete následovat.
Nejprve však třeba smluvit podmínky. Říká se:
Jasně smlouvy, dlouhá přátelství. Nejsem tu proto,
abych získal peníze, jméno ve veřejnosti, abych se
vychloubal vašim počtem. Nejsem tu pro nic jiné-
ho, než pro vaše dobro. Co jsem, jsem všechno pro
vás, ve dne, v noci, ráno i večer, v každý okamžik.
Nepřeji si nic jiného, než váš prospěch morální, in-
telektuální a fysický. Ale aby se mi to podařilo, je

mi třeba vaší pomoci. - Nechci, abyste se na mne dívali jako na svého nadřízeného, ale jako na svého přítele. Proto nemějte ze mne žádného strachu ani bázně, ale hodně důvěry. Tu si přeji, tu žádám, jako ji očekávám od opravdových přátel“ (VII, 508).

Především se nesmí odlučovat škola a chrám. Náboženství musí být duší, oživující veškerý školský program. Učitel musí umět z kterékoli učební látky vybrati myšlenky, zásady mravní, náboženské, jež by rozšiřovaly zároveň mysl i srdce.

V křesťanské škole jest oprávněným každý poznatek jedině proto, že přímo nebo nepřímo rozmnožuje v žákovi poznání a lásku Boží nebo jej uzpůsobuje býti jednou užitečným členem společnosti.

Proto pečuje Don Bosco především o Vybrané spisy latinských autorů (*Selecta ex latinis scriptoribus.*) Podle Dona Bosca studium latiny a jejich spisovatelů pohanských mělo sloužiti za přípravu ke studiu Písma, jakož i křesťanských klasiků, za úvod do jazyka Církve.

Velmi si vážil stylu listovního, který podle něho nejvíce vyhovuje vnímavosti chlapecké duše, jakož i potřebám chlapeckého života. Dával často za úkol napsati dopis, který neměl býti pouhou zdvořilostí, ale úkolem pozorovací schopnosti. Žák měl opravdu psáti domů o následujících věcech: 1. O škole: probírané látky, pořádek a čas ke studiu atd. 2. Rekreace: popsati různé hry, vycházky atd. 3. Pobožnosti. 4. Svátky oratoře. 5. Sváteční zaměstnání. 6. Věci, které budí nespokojenost nebo působí obtíž, a proč je třeba snášet. 7. Popis domu a jeho částí. 8. Turin: památnosti, svatyně atd. 9. Zima: teplota, vytápění a osvětlení atd.

Opravdový, skutečný deník ve formě dopisu. Svědčí výmluvně, jak měl Don Bosco na zřeteli moderní pedagogii. Deník, jenž může sloužiti jako pravý psychologický dotazník. Náboženské náměty jsou třikrát uvedeny přímo (pobožnosti, svátky, sváteční zaměstnání) a pak aspoň dvakrát nepří-

mo (snášení věci obtížných, svatyně města Turina), a chovanec v tom nijak nečije tón „kazatelský“ nebo cokoliv vyumělkovaného.

Což teprve akademie, jako roku 1876 na oslavu svatého Josefa! Don Bosco tehdy vyjádřil své uspokojení, jako nikdy jindy: „Chtěl bych, aby se takové akademie s podobnými dialogy dělaly každý den. Sám bych po každé přišel, kdybych jen mohl...“ Šlo jediné o to: přiblížit svaté životu. Mravoučný prvek udával ráz všem dialogům, v nichž lenoch se rozhodoval, že bude pilnější, nedbalec že bude pozornější, mluvka že bude v řeči umírněnější. Křesťanské myšlenky proplétaly žertovné líčení práce mladého učně: „Svatý Josef ve své dílně co se napracoval! - Ježíš poslouchal, a jak! Oč ochotněji než my!“ (XII, 231.)

Podobně svatého Aloise staví světec vedle svých drahých hochů takřka na každém kroku, když jim jej v „Zaopatřeném jinochu“ staví za vzor.

Zvláštní studii by zasluhovaly jeho životopisy vzorných chovanců (Savia, Besucca, Magone). V nich je poklad salesiánské askese, přirozené, prosté, spontánní, ale současně hluboké a vroucí zbožnosti.

Chtěl své hochy „santi astuti“ (srov. Přisl. I, 4). V jednom kázání popisoval, „jakých obrátů užíval svatý Atanáš, aby unikl nástrahám pronásledovatelů“, a zakončil: „Chtěl bych, abyste se všichni stali svatými toho druhu. Ano, moji drazí, hleďte se opravdu stát svatými, ale takovými svatými, kteří dovedou hledat prostředky, jedná-li se o konání dobra; nebojí se pronásledování, nešetří námahami: svatí chytráci (astuti), kteří moudře zkoušejí všechny způsoby, aby dosáhli svého cíle“ (XII, 281).

„Když světec znovu a znovu říkal svým hochům: Milujte Boha! - Všechno pomine. To, co není věčné, není ničím! - tvořil jim pravé prostředí pro růst jejich duše. Toužil po tom, aby jeho chlapci odnesli si slavnostní pohled na život - pohled skrze Boha.

Chtěl jim zachránit to nejkrásnější, co zůstává na muži, nesetřené stopy jeho chlapectví.“ (M. Štecho-
vá, o. c., str. 183.)

II. VE ŠKOLE SPASITELOVĚ

Staň se silným!

„Tajemství, jímž jeho výchovný systém dosáhl tak hojného a podivuhodného ovoce, jest právě v tom: on aplikoval zásady, které se čerpají z evangelia.“ Tak představil Dona Bosca v homilii o kanonisaci Pius XI.

Z „úst Kristových“ (jak nazývá svatý Augustin evangelium), vine se dějinami Církve jako vůdčí motiv rozlišovací znaménko: „Po tom poznají všichni, že jste učedníci moji, budete-li mítí lásku jedni k druhým.“ (Jan XIII, 85.)

V Církvi Boží na zlatém podkladě lásky všechno je milování, v milování, k milování a z milování. Jen tak lze řešit krizi, ba právě tam je krise:

Nejde snad o to, jak v heroickém stupni osvědčoval svou lásku k Bohu Don Bosco uprostřed strádání, nepochopení, pronásledování, pohrom, duševní trýzně, bolestí těla. V tom všem zachoval si nerušený mír a klid. Z jeho intenzivního spojení s Bohem vyzařovala do okolí čistota, sladkost a pokoj.

Jakých forem nabývala jeho láska k bližnímu? Jakého ražení je láska „salesiánského“ vychovatele?

„Jeden je vůdce váš, Kristus.“ (Mat. XXIII, 10.)

Jaká je pedagogie Mistra, vtělené Moudrosti? Co z ní vzal Bon Bosco? - Evangelium je v tom ohledu nepřebornou pokladnicí. Při volbě apoštolů můžeme pozorovat, jak je bere s hlubokým porozuměním pro jejich povahu. Rozhovor s Nikodemem, učným členem velerady, je vzorem všech rozhovorů toho druhu. (Srov. M. Meschler S. J., Zum Charakterbild Jesu, S. 47 ff.) Na příběhu se samaritánkou

(Joan IV) můžeme pozorovat, jak si počíná s hříšníky.

Napomenutí, výstraha, hrozba: žádné jiné zbraně neužívá Ježíš. Hrozba sama vychází z otcovského srdce. Mluví otec, který synům poukazuje na hrozné nebezpečí, z něhož mohou vyvážnout, chtějí-li, právě proto naň poukazuje.

Chování Boha k člověku, jak vysvítá ze Zjevení, je docela protilehlé systému represivnímu. Dalek je toho, aby považoval za hřích kašdickou nezapamatovanost. Bůh jako by používal veškeré své vědomosti a moci, aby v každém objevil trochu dobroty, jež v něm jest, aby ji rozmnožil, utvrdil a všemi způsoby hojně odměnil. Nadpřirozený řád svátostí jest zřízen tak, že není hříchu, byť byl sebevětší, který by nemohl býti zhlazen, a zároveň ani sebemenší skutek se neztrácí, ba přináší ovoce pro celou věčnost. - Jen jednou Spasitel užil silných výrazů: plémě zmijí, hroby obílené atd., ale užil jich právě proti zastáncům „metody represivní“, jimiž byli farizeji, pokrytci, kteří nakládali nesnesitelné břímě na rámě bližního, ale sami se ho ani prstem netkli.

V podivuhodném realismu křesťanského Zjevení našel Don Bosco toto: Počítá se s přirozeností smyslovou a nad obyčej chápavou, a proto se hrozí hříšníkům trestem smyslů kromě trestu ztráty (damni). Současně však se ustavičně usiluje o to, aby tento motiv spravedlivé bázně byl překonán jiným, vznešenějším motivem lásky, jenž je přirozenější, jak praví svatý Tomáš, důstojnosti a svobodě člověka.

Jde o to, aby vládlo *spolu* s žákem a nikoli *proti* němu. Nahradit čistě zevnější poslušnost poslušností, jež by opravdu zaujala všechny osobní síly chovance. Nejde o zřeknutí se tvrdé kázně, úsilí a oběti, ale docílit, aby žák chtěl a toužil po těch prvcích, jako po geniálních prvcích, které rozšiřují a nesvírají, utvrzují a nepotlačují, zvětšují a nezkracují jeho osobnost. Sebeláska žákova musí býti v tomto podnikání na naší straně a ne proti nám.

Vraťme se k Donu Boscovi. Ve zmíněném snu, v němž mu dva bývalí chovanci ukazují na poměry v oratoři na počátku a v současném úpadku (1884), zakladatel slyší, že mu pro návrat k dobrému a předešlému stavu udává jediné - lásku.

„Což nejsou dost milováni? Ty víš, jak je miluji?“ A vypočítává všechny hrdinské oběti. „Vidím, chápu. Ale to vše nestačí,“ namítl bývalý chovanec. - „Hlavní chybí.“

„Co tedy?“

„Nestačí jen, aby chlapci byli milováni. Je třeba, aby *sami poznali, že jsou milováni.*“ - „Což jsou slepí? Nemají světlo rozumu? Nevidí, co vše se pro ně činí a že se to činí z lásky k nim?“

Nuže: „Láska je prvním a nezbytným prvkem výchovy, ale sama nestačí,“ jak řekl Donu Boscovi bývalý chovanec. Třeba, aby chovanec nejen byl milován, ale aby věděl, že je milován. Tato láska nemá býti pouze hlásána, ale musí býti vyjádřena v celém systému vychovávacím, učebním a kázeňským, pokud obklopuje chovance. V tomto „snu“ Don Bosco viděl geniálně: zatím co ve výchovných systémech beznáboženských příčinou neúspěchu je nedostatek pravé lásky, v systémech náboženských je naopak nedostatek druhého prvku: pedagogie, v níž by byla přesvědčivě vyjádřena láska sama. Jako salesiáni v onom snu, tak často řeholní vychovatelé pohrdají pedagogií, očekávajíce všechno od oběti, horlivosti a osobního úsilí. Při tom zapomínají zdokonalovat své metody, studovat pozorně duši žáka, pěstovat zájem. Tak jednoho dne s úžasem pozorují, že úspěch dosažený neodpovídá souhrnu námah, jež by usměrněny přinesly docela jiné výsledky.

CHARAKTERISTICKÉ RYSY SALESIÁNSKÉ LÁSKY

Říci Don Bosco je tolik, co říci láska: láska nevyčerpatelná v povzbuzování sklíčených a v utě-

šování umírajících, láska heroická ve vyhledávání prostředků k praktikování lásky. Proto svět miluje Dona Bosca: nos credidimus caritati. (1. Jan IV, 16.)

Motiv, opakující se ustavičně ve spisech a promluvách Dona Bosca: „Sladkost v slovech, činech, upozorňování získá všechno a všechny ...“

Další charakteristikou Don Boscovy lásky jest duch rodiny, to jest prostoty, veselí a svobody ... Když vyžadoval, aby vládl tento duch, nechtěl, aby v jeho domech byli představení a podřízení, nýbrž otec a synové.

Představený má míti tři zvláštní vlastnosti:

1. Pohotově odpouštět; 2. k trestání býti pomalý; 3. přechoťný zapomenout.

Neví-li si rady v těžkostech, nechť se při pozdvihování odporučí moci a lásce Svátosti.

Nedávat přednosti, nedbat na antipatie.

K poroučení třeba umět poslouchat.

Vynasnažovat se vždy zmenšit zlou vůli a rozmnožit si přízeň. (VII, 445.)

Své syny upozorňuje, aby mládež milovali nejen láskou svatou a nadpřirozenou, ale též cítěnou. A tato láska musí míti plnou vůni domova i svaté rozměry laskavosti.

Rodinný duch svatého veselí, prostoty a svobody byl klíčem k srdcím.

Don Bosco si dovedl získat úctu a důvěru tím, že věnoval všem svou pozornost, jevil zájem o věci hochům zvlášť milé, snažil se poznat povahu a sklony všech a s neovladatelnou laskavostí vnukal přiměřené rady. Obdařen byl účinností slova, takže v něm pohled, přízvuk a gesto byly otázkou, odpovědí, výzvou, promluvou. Všechny prostředky svaté vynalézavosti byly k tomu dobré.

Slovíčko do ucha. Žertovné průpovědi. Tajenky a slovní hříčky. Jindy doprovázel slova pohyby nepřekonatelné jemnosti. (VI, 422.)

Odpovídal na listy a vybízel hochy, aby mu psali, zvláště o prázdninách.

Vkládal pod polštář lístečky s přiměřenými vý-
roky. (Cokoli konáš, mluvíš a myslíš, hled, aby
bylo k prospěchu tvé duše. - Kdo chodí s dobrými,
s dobrými přijde do nebe.)

Nechával svobodně psátí předsevzetí lepšího ži-
vota. Měla se odevzdati Donu Boscovi, který pak
i po dlouhém čase dohlížel na jejich dodržování.

S heroickou trpělivostí snášel rámus, neklid a
živost, vlastní hochům, jakož i rozličné povahy a
tělesné, mravní a intelektuální nedostatky, zavině-
né většinou nevědomostí nebo hrubou výchovou.

Pilnějším, příčinlivějším a hodnějším, kteří byli
takovými shledáni na základě veřejného hlasování
hochů, kleriků, představených a Dona Bosca, při-
praveny odměny: knihy, vycházky a pod.

Donu Boscovi je otázka výchovy otázkou lásky.

„V každém svém chlapci,“ jak praví Lemoyne,
„miloval Ježíše Krista jinocha.“

V duchu salesiánské výchovy psal: „Nikdy bo-
lestné tresty, nikdy zahanbuující slova, nikdy pří-
sné výčitky před jinými. Ve slovech ať zaznívá vlád-
nost, láska a trpělivost. Nikdy uštěpačná slova, ni-
kdy políčky . . . Vládlost v řeči, jednání, napomí-
nání získá všechno a všechny.“ (XVII, 628.)

„Popřát všem hodně svobody a důvěry.“ (Tam-
též.)

Byl velmi opatrný v kárání - též v rozkazování.
Kleriky upozorňoval na jejich nejmenší chyby, ale
tak, aby je neodstrašil ani neurazil. Každý viděl na
jeho tváři, jak to vše říká z lásky. Umíněnému kle-
rikovi na příklad řekl: „Jsi soudný hoch a víš
lépe než já, že jen poslušnost nás může vésti cestou
bezpečnou.“

Světec měl svůj registrář, kam si poznamenával
důležité věci o žácích - o jejich chování, vlohách,
zvláštnostech - zvláštními znameními. Těm, u nichž
bylo nejvíce znamení, věnoval největší pozornost.
S velikou jemností naznačoval jednotlivcům, v čem
mají býti na pozoru.

I trestání jest otázkou lásky. Jeho pojednání o trestech vyzní: všechno vyřídít láskou.

Na otázku, kdy trestat, čerpá naučení z Písma: „Vždycky mne nutilo k přemýšlení počínání Páně vůči sv. Pavlovi, když byl ještě *spirans caedis atque minarum* proti křesťanům. Zdálo se mi, že je v tom pravidlo pro nás, jak si počínat, když se střetneme se srdci, vzpírajícími se našim požadavkům. Ježíš ho nesráží k zemi *hned*, ale po dlouhé cestě, když mohl dosti uvažovati o svém poslání dalek všech, kdož ho mohli povzbuzovat, aby setrval na svém rozhodnutí pronásledovat křesťany. Teprve před branou Damašku se mu ukázal ve vší své moci a velebnosti. Otevírá mu mysl silou i tichostí, aby poznal své poblouzení. A právě tehdy se změnila mysl Pavlova. Z pronásledovatele se stal apoštol národů a nádoba vyvolená. Chtěl bych, aby se na tom božském příkladě utvářeli moji drazí salesiáni a s bezmeznou trpělivostí a vynalézavou láskou ve jménu Božím čekali na okamžik vhodný, aby mohli své chovance napravit“ (XVI, 442).

V Pravidlech uzavírá pojednání o výchově preventivní slovy: „Všem je potřebná trpělivost, příčinnost a hodně modlitby, bez níž by bylo bez prospěchu každé pravidlo.“

Požehnané naučení nám podá úvaha o tajemství Vtělení. Připomínají se nám pravdy z pokladu víry „bohatých možností“. Především, že Syna Božího k přijetí lidského těla pohnula jediné jeho nekonečná Láska. Rovněž ona to byla, co vyvolenou Pannu uzpůsobila a připravila k početí Syna Božího. Ježíš počat z Ducha svatého, který podle jeho lidské přirozenosti utváří jeho pravé učedníky.

Co jiného jest mé posvěcení, než vtisknutí, zpodobení Ježíše Krista v mé duši? Kristovi jsou, kdož se mu podobají, kdož ho v sebe přejali ve víře a lásce. Jeho se nazývají v Písmě všichni ti, kterým „dal moc státí se dítkami Božími“. Takovými však nejsou „z krve, ani z vůle těla, nýbrž z Boha“, z Ducha svatého narození (Jan I, 12-13).

Ve výchově jde o rozvinutí obrazu Kristova v duši do míry „věku plnosti Kristovy“ (Efes. IV, 13). Kde by bylo třeba více lásky a čistoty?

Právě charakter cítěné, rodinné lásky vedl světce k tomu, aby vštěpoval do duší přesvědčení o nezbytnosti andělské ctnosti ve výchově.

Čistota je mu silou, krásou, bohatstvím, svatostí.

Silou základu, který nese všechno: čisté srdce bude schopno všech pravých lidských vznětů, bude schopno vidět všechny věci v pravém světle, bude schopno zápasit s každou špatností. Uvidí všechny zákony života v jejich svaté a původní harmonii.

Nevinnost uvádí v jednotu s Bohem a proto je v dokonalém souladu se životem. - Sám byl krásný ve všem, ať sloužil mši svatou, ať vykládal své historky, ať šel, usedl, položil svou ruku na rameno chlapce: šla s ním zář. - Čistota zachovává harmonii těla i duše. V ničem nebyl úplnější jako vychovatel: myslí na všechny způsoby, jak ozbrojit srdce, jak zachránit jeho sflu, jak učinit andělskou ctnost středem výchovy.

V zrcadle čistoty denně ukazoval nevinnost jako nejbezpečnější prostředek pro každého, kdo touží po moudrosti a po tak velikých věcech, jako jsou láska k Bohu a člověku (Srv. Štechová, o. c. Str. 212/213).

Svým klerikům praví: „Čistota je perlou, nejdrahocennější perlou, bez níž kněz, klerik je nulou, má-li ji, kněz a klerik je vším, a má všechny poklady ve svých rukou“ (XII, 15).

Jeho naukou vane duch největších Učitelů.

Andělský učitel, svatý Tomáš, když byl upozornil na těsný vztah mezi svatostí a čistotou, uzavírá (2. 2. ot. 82) tvrzením, že člověk svatý je tolik, co čistý, bez poskvrny země. Před svatým Tomášem totéž pojetí měli jiní světci, mezi nimiž svatý Basíl, svatý Řehoř a jiní.

„Nejsi-li čistým, jsi nulou“ (Sv. Tomáš z Villanovy).

Ve svých kázáních a promluvách mluvil světec

o čistotě. Nespěchal dítěti povědět „o všem“. Slo-
vem i perem velebí se zápalem nevinnost, její nád-
heru a přednosti. Varoval se vyslovit jméno hříchu
proti čistotě. Pokušením nedával jiného přívlastku,
než škaredá, pád jmenoval neštěstím. Budil v ho-
ších velikou hrůzu před hříchem spíše než slovy
milostí, přesvědčivostí, láskou a bázní, jež se pře-
lévaly ze srdce Dona Bosca do jejich srdcí. (V-163.)

Čistota života byla světcí esencí duše. Vyzařoval
ji ve dne uprostřed hochů, které nikdy nenechával
samotné, ani když byl tělesně nepřítomen. Měl svě-
tec dar bilokace. O jedné vypráví ředitel španěl-
ského ústavu salesiánského v Sarzia (u Barcelony).

R. 1886 na svátek sv. Františka Saleského (29.
ledna) v noci uslyšel Don Branda, jak ho někdo
volá jménem. Rozeznal hlas Dona Bosca: „Done
Brando, vstaň a pojď se mnou!“ Ředitel se probu-
dil, ale řekl si, že se mu to jen zdálo - a spal dále
až do ranního zvonění. Ráno si mohl jasně připama-
tovat zvuk hlasu, který ho v noci probudil.

Prošel celý oktáv svátku: 6. února v noci slyšel
opět hlas světcův a totéž volání. Když se probudil,
byl pokoj plný světla. „Nyní nespí a pojď se
mnou!“ zaslechl jakoby z alkovny vedle pokoje,
v níž se mu zdál mihnouti stín světcovy postavy.

Ředitel se oblékl. Spatřil vskutku v alkovně Do-
na Bosca. Jeho obličej zářil světlem. Uchopil ho za
ruku a políbil ji. Světec prošel s ním ložnice a uká-
zal na postavy čtyř žáků jeho ústavu. Přál si, aby
tři hoši byli vyloučeni, čtvrtý moudře veden k ná-
pravě. „Jdi rázně vpřed a co nejdříve je vzdal z ú-
stavu!“ slyšel Don Branda. V tom okamžiku na ob-
ličej světcově bylo viděti velikou bolest.

Don Branda vyšel s Don Boscem na chodbu. Všu-
de bylo jasno jako za bílého dne. Když se vrátili,
opakoval Don Bosco své vybídnutí. Pak zjev zmi-
zel. Všecko ztemnělo. Rozechvělý ředitel vešel do
světnice a rozžal světlo. Pohlédl na hodiny. Chy-
běly ještě dvě do společného vstávání. Začal číst
breviář. Šel sloužit mši svatou a přemýšlel, pod ja-

kou záminkou má označené hochy vzdálit. Neměl žádných důvodů. Za dva dny přišel z Turina list od Dona Ruy: „Don Bosco mi vyprávěl, že tě navštívil, když jsi spal. Nyní tě znovu vybízí, abys vykonal rozkazy, jež ti dal.“

Don Branda byl nanejvýš vzrušen. Nevěděl, co si počít. Neučinil nic.

Když šel druhého dne sloužit mši sv. do domu protektorky salesiánského ústavu, řekla mu, že měla sen o Donu Boscovi. Rychle se jí omluvil, že musí jít celebrovat, a vzdálil se ze strachu, aby mu svůj sen nevyprávěla. Sotva skončil stupňovou modlitbu a políbil oltář, uslyšel: „Neučiníš-li, co ti Don Bosco poroučí, bude tato mše tvou mší poslední!“

Po mši sv. se vrátil okamžitě do ústavu, zavolal prefekta, přivolali označené chlapce a začali vyšetřovat.

Všechno, co Don Bosco mu naznačil, se shodovalo se skutečností.

I v noci pak bývala jeho mysl a obrazotvornost leskem této ctnosti tak osvětlena, že mívával vidění, plná života, nevýslovné krásy a nesmazatelných naučení pro něho a pro druhé.

Pozadím jeho snů byla téměř vždy čistota života buď zachovaná nebo ztracená, nebo znovu nabytá. Spousta postav, podobenství a skvostných příměrů, získaných obrazotvorností, to vše mu sloužilo k znázornění krásy, šaleb, nebezpečí a zhouby krásné ctnosti.

Chválou čistoty budí lásku. Ví, že jenom nebeská láska zmáhá pozemskou, propůjčující duši potřebnou svobodu pohybu a sílu k přemáhání sebe, k prohlédnutí šaleb na tržiště tohoto světa.

Proto své hochy vodil a nabádal, aby přistupovali k svatému přijímání, aby přijímali chléb andělský, aby se hodně omývali v krvi Beránka, aby se zpovídali.

III. STAŇ SE UDATNÝM NA SRDCI PÁNĚ

„Don Bosco je knězem u oltáře, knězem ve zpovědnici, knězem uprostřed svých hochů; a jako je knězem v Turině, tak je knězem ve Florencii; knězem v domě chudáka, knězem v paláci krále a ministrů!“

Tento výrok zní jako sedmerý slavnostní úder při svátečním vyzvánění. To je projev žíhavého napětí vědomí otcovství-kněžství.

Již jako klerik připomínal, že duchovní by neměl odcházeti od lidí, aniž co neznamenal pro jejich duši.

Jako kazatel nevystupoval, aby ukazoval své umění. „Jednání pomalého“, v přednesu málo výrazný „téměř monotonní, bez gesta“, jímал hovorem plným nebeské sladkosti. Mluvil vždy lidově, často jadrným nářečím. Kázání pro něho neznamenovalo nastoupit s bravurou, ale říci, že „ráj závisí na zachovávaní přikázání, modlitby, úcty k P. Marii, častého přijímání svátostí, na vyhýbání zahálce, zlým druhům a příležitostem, na lásce k bližnímu, na trpělivosti v souženích“ a nekončil žádného kázání, aniž nepřipomněl poslední věci člověka.

Podle svědectví Pia XI. jako muž „velikého nadání, skvělé, prozíravé a podnikavé inteligence mohl výhradně na cestě studií a věd zanechat hlubokou brázdu, jak opravdu zanechal“. Proto ani jako spisovatel nemůže býti přičten mezi lidové, příležitostné, povrchní spisovatele zanedbaného a lidového slohu, nebo k příležitostným spisovatelům pramalé důkladnosti. Dnešní kritické vydání jeho spisů vynáší na povrch dvě vážná fakta: Don Bosco přes všechnu rozsáhlou vyčerpávající činnost měl dosti trpělivosti k samostatné práci. - „Když se dá do psaní, zdá se, že nemá nic jiného na práci (Pius XI.).“ - A jaká prácička! Dějiny Itálie, psané „pro mládež“, věc na první pohled prostičká, protkána jako mosaika citáty z osmdesáti autorů.

Caviglia, pořadatel kritického vydání jeho spisů,

praví o stylu: „nedotknutelný a nenapodobitelný“. Amadej Peyron byl požádán, aby jej poopravil a musel se vzdát. Všichni vědí, jak těžko je geniálním spisovatelům psát pro mládež. Don Bosco dosáhl, co chtěl: je srozumitelný všem.

A jeho touhy: býti přítelem v každé chvíli, působiti široko daleko apoštolsky beze stopy po „kázání“.

Od dětství vodí k Bohu: po Marii svátostí milosrdenství k Ježíši.

Jeho výchova, „dcera lásky“, může býti nazvána eucharistickou.

O častém přijímání nemluvil mnoho, ale jednal. Poznámky padaly tu a tam, ale Don Bosco neztrácel čas. Připravoval dobře šiky hochů k časnému prvnímu svatému přijímání, zakládal družiny s úmyslem navykнут hochy na časté, ba denní přijímání.

Věcem, které se týkaly kultu, přikládal velikou vážnost. Neuniklo mu, čeho bylo třeba k povznesení posvátných obřadů. O větších svátcích nechtěl zpěváky z města. Nemají pravého poměru k Bohu a proto jim chybí úcta ke skutečné přítomnosti Ježíšově. Při takových příležitostech přál hromadným nástupům hochů v liturgickém rouše (jako Malý klér).

Právě u kněží narážel často na neporozumění. Světec byl prvním knězem v Turině, který v mužském ústavě zavedl každodenní sv. přijímání. Kněží namítali, že, když svatý Alois šel jen jednou týdně k přijímání, kdo by mohl mít takové dispozice, aby šel denně? - „Až se najde někdo tak dokonalejší a horlivější jako svatý Alois, pak může mu stačit jít k sv. přijímání jednou za týden“, řekl světec.

Eucharistická zbožnost salesiánská je oním pevným bodem, o kterém snil Archiméd, aby mohl pohnouti zemí. Eucharistie je sluncem, které vlévá oheň do žil a budí k životu lilie.

Do boje třeba ohně, ale také třeba míti jasno především o nepříteli.

Don Bosco jednal celý život osobně s hříchem. Vedl rozhodný boj proti zapřisáhlému nepříteli duší — proti hříchu. Jedné noci nemohl usnout, protože se dověděl, že jeden jeho chovanec spáchal hřích. Příštího večera mluvil na večerním slůvku jako ztělesněný smutek. V kázáních o tíži smrtelného hříchu mu pláč zadržoval hrdlo, takže nemohl dokončit. Když slyšel klít, přicházelo mu mdlo. Když při zpovědi hochů slyšel o věcech nečistých, cítil nutkání k vrhnutí nebo měl počitky nesnesitelné čichu.

Hřích mu byl největší pohromou. Sněs by rád oratoř obrácenou v niveč, kdyby neodpovídala účelu: zabraňování hříchu.

Rada jiných fakt jako nesčetné hodiny, obětované na vyhlazení hříchu, sama metoda preventivní, mající na zřeteli zamezení hříchu. V oratoři vládla svatá hrůza před hříchem a všeobecný duch zadostčinění.

Počátkem moudrosti je bázeň Boží, pravý poklad, pravé bohatství.

Kdo se chce opřít o jediný pevný bod - o Boha, musí mít mír s Bohem. - „Nemá-li srdce mír s Bohem, zůstává úzkostné, neklidné, nesnáší poslušnost, rozrušuje se pro nic, zdá se mu, že vše jde špatně, domnívá se, že nadřizení jsou chladní“ (XVII, 112 nn). Proto k zpovědi!

Co udělal světec pro svatou zpověď? Tažme se raději, co neudělal. Jeho duchovní synové, jeho bývalí chovanci po letech vzpomínají živě, že každá jeho věta byla výzvou ke zpovědi. Je to nadsázka? Kéž by všechny měly takový věčný podklad!

Co podnikal světec pro křesťansko-mravní formaci? Začíná mravní obnovu chovance dobrou zpovědí a sv. přijímáním. Poskytuje časté příležitosti, povzbuzující srdce a vůli k dobrému. Měsíční příprava na šťastnou smrt, noveny, tridua před hlavními svátky. Sama Panna Maria mu přichází na pomoc, jak se říká „vymetá“ ze své zahrádky. V ústavě se odhalí lecjaký „vlk“. Pak jsou duchovní

cvičení o velikonocích, církevní obřady, kvítka a zvláštní návštěvy Svátosti oltářní, krátké modlitby před prací a po práci.

Nově přibylým nebo potřebnějším volí jako mravní oporu dobrého, vybraného druhu jako anděla strážného. Členové družiny Neposkvrněného Početí tvořili, jak říkal Don Bosco, „jeho císařskou gardu, jež mu pomáhala porazit nepřitele“.

Chtěl, aby docela zdi jeho domu mluvily o potřebě spásy duše. Náписy v podloubí byly pravým pojednáním o zpovědi. Říkal: „Pod tímto podloubím se leckdy zastaví hoši, unavení hrou nebo procházejíce se. Cizinci, kteří přicházejí do oratoře za různými záležitostmi, zastaví se, očekávajíce chvíli audience . . .“

Když píše o zpovědi, není jeho originalita v novosti věci, ale v jeho apoštolském zápalu pro vzbuzení lásky k svátosti, kterou sám tolik miloval. Do životopisu Michala Magone vsunul odstavec, v němž dojemnými výrazy kněžská láska se obrací nejprve k chlapcům, aby v nich vzbudil synovskou důvěru k jejich duchovnímu otci a pak na zpovědníky, hochů, aby je povzbudil, by s otcovskou dobrotou zastávali takovou službu. Též v odkazu, určeném salesiánům, chce, aby kněz, požádán o vyslechnutí zpovědi „představil se s duchem veselým“ a žádný aby „nikdy neužil nezdvořilosti nebo neukázal netrpělivosti“. Odporoučí, aby „hochy přijímali způsoby něžnými a nanejvýš laskavými“, bez mučení a úžasu nad neznalostí nebo nad věcmi vyzpovídanými. V téže památce dává tuto důležitou normu: „Je velmi důležité a prospěšno pro mládež, počínati si tak, aby hoch od nás nikdy neodcházel nespokojen.“

Kdysi mluvil, že nejlepší přípravou - i oslavou - svátku je dobrá zpověď. Zakončil:

„Pravíte, že vždycky máte rádi Dona Bosca, ale jedná se o to, lásku dokázat skutky. Když se vás táží: „Máš rád Dona Bosca?“ odpovídáte: „Jak můžete pochybovat?“ Chce snad to po vás Don

Bosco? Ne, ne! Nuže, takoví jsou přátelé Dona Bosca, ti a nikdo jiný: všichni ti, kteří se s ním vynasnažují spasiti svou duši . . .“

Zpověď, svátost milosrdenství, oplodňující naše schopnosti, rozvíjející vůli, ozbrojující náležitě po sebezpoznaní pokoru a důvěrou v dobrotu Boží, to byla veliká láska Dona Bosca.

Nebylo předepsaných a hromadných zpovědí, ale zato často zval s lahodnou prostotou. Tak na začátku školního roku a v novenách: „Ujišťuji vás, že jsem spokojen a raduji se, jako se raduje otec, vida, že jeho rodina roste. Vy jste byli ovšem v polích, na vínicích a na cestách a jste zaprášeni a zabláćeni a kdož ví, zda nepadl některý do bláta a nezůstal celý umazaný. Třeba se tedy hned chopit kartáče a postarat se, abyste se očistili, abyste nedělali škaredou figuru. Vždyť mi rozumíte, o jakých skvrnách a kartáči mluvím. Více nebo méně přes prázdniny jste se umazali poklesky a hříchy. Někteří budou mít trošku prachu a pro ty stačí chvilka, by dali věci do pořádku. Stačí vyčesati trochu prachu, totiž ony chybičky, jaké přece všichni mají - o prázdninách se vyskytují hojněji - a pak bude všechno v pořádku jako dříve. Jiní budou mít skvrny větší nebo menší. Nechť nedopustí, aby v jejich srdci zdomácnily, ale ať se dají do práce s dobrou vůlí. Dokud je rána čerstvá, brzo se zahojí. Ať se důkladně chopí kartáče zpovědi a všechno dají do pořádku . . .“ (XI, 457).

UT PUPILLAM OCULI

V dobrých kněžích je plodnost zvláštního rázu: vytvářejí sebe samy v povoláních, jež odhalili nebo vzbudili. Jestliže z výtečnosti a hojnosti plodů se usuzuje na výtečnost stromu, jakou dobrotou byla vybavena duše Dona Bosca, který dovedl dáti Církvi spoustu kněží, z nichž někteří se jednou ocitnou na oltářích?

Svatý Jan Bosco jako apoštol povolání, jež jeho

dílo zvětšují, může leccos povědět dobře, jež nerozumí slovům arského faráře: „Jaká vznešenost býti knězem! Jeho velikost bude teprve v nebi docela pochopena. Kdyby se jí porozumělo na zemi, člověk by láskou zemřel! . . .“

Proč není dosti kněží? Proč klíčí tak málo kněžských povolání u nás? Má nám k tomu co povědět Don Bosco?

Nebyly tehdy lepší časy. Diecése měly prázdné semináře. Bezbožnost, nevázanost mravů, nezřízená výchova, záštitám naplněné noviny, které napadaly a zesměšňovaly kněze. Mnozí biskupové byli vyhnáni, jiní uvězněni. Dobrých se zmocnila skleslost ducha, v rodinách vanula nedůvěra, nedovolení, aby se synové dali na kněžství. Povolání hroživě ubývalo. Tak bylo v padesátých letech v Piemontě a v Itálii vůbec, když vystoupil Don Bosco, který v několika letech zalidnil prázdné semináře. Z kleriků, které najdeme r. 1865 v semináři - celkem 46 - dokončilo studium na Valdoceu 38. Roku 1873 ze 150 kleriků vystudovalo u Dona Bosca 120. Když se r. 1883 dělala statistika kleru, mohl říci světec: „Přes 2000 kněží vyšlo od nás do diecése!“ (V, 411).

Kolikrát se opakoval v nesčíslných obměnách výstup Dona Bosca s komtesou D. L. „Generálem, státníkem, profesorem ano . . . jen knězem nikoli!“ (VI, c. IX.)

Tehdy byl Don Bosco raněn na nejcitlivějším místě. Vždyť měl o kněžství vznešený pojem.

„Řeknu vám, co je kněz a co by měl být. Kněžství je nejvyšší hodnota, k níž člověk může být pozdvižen. Jemu a ne andělům byla dána moc proměňovati chléb a víno v podstatu Těla a Krve Ježíše Krista, jemu a ne andělům byla dána moc odpouštětí hříchů. Je sluhou Boha třikrát svatého . . .“ (IX, 348.)

„Ó, kdybyste věděli, jak velikou věcí je povolání. Nikdy žádné neodmítejte pro chudobu! Pamatujeme-li na povolání, božská Prozřetelnost bude mys-

let na vás. Někdy snad budeme strádat, ale Bůh nás nikdy neopustí. Povězte to všem: povolání, i chudobná, obohatí ústav“ (XII, 283).

V otázce povolání sledoval ryzí nauku Církve. Často mluvil svým hochům o znacích povolání. Klasický jest rozhovor, zapsaný v V. svazku Pamětí:

„Roku 1857 student T. měl skončit svá gymnasijsní studia. Jeho chování bylo uspokojivé. V pěti letech se mu nikdy nemluvalo o povolání. Vícekrát se tázal Dona Bosca, jaký způsob života by mu radil po skončených studiích. Odpovídal mu: „Buď hodný, studuj, modli se a v pravý čas ti Bůh dá poznat, co bude pro tebe lepší!“

„Co mám dělat, aby mně Bůh dal poznat povolání?“

Svatý Petr praví, že dobrými skutky si můžeme zasloužití osvícení v otázce povolání a volby stavu.

O velikonocích měla začít duchovní cvičení. Hoch si přál promluvit o svém povolání. Ačkoliv již nějaký čas cítil velikou náklonnost k duchovnímu stavu, přece se obával, že mu brání jeho minulost. Představil se tedy v oněch dnech Donu Boscovi a měl s ním rozhovor, který jsme našli zapsaný mezi jeho listinami.

Jinoch: „Která jsou znamení, nasvědčující, že nějaký hoch jest nebo není povolán k duchovnímu stavu?“

Don Bosco: „Probitas morum, vědomosti, církevní duch.“

„Jak poznati, je-li probitas morum?“

„Probitas morum se pozná především z vítězství nad neřestmi, protivíci se šestému přikázání. V tom ohledu se třeba spolehnouti na úsudek zpovědníka.“

„Zpovědník mně již řekl, že v tom ohledu mohu klidně jíti vpřed v duchovním stavu s naprostým klidem. Ale co s vědomostmi?“

„O vědomostech se třeba podříditi úsudku představených, kteří ti dají přiměřené zkoušky.“

„Co se rozumí církevním duchem?“

„Církevním duchem se rozumí náklonnost a záliba, kterou zakoušíme při účasti na oněch církevních obřadech, které jsou přiměřené věku a zaměstnání.“

„Nic více?“

„Jest ještě druhá stránka církevního ducha, jež jest nad všechno ostatní důležitá. Záleží v náklonnosti k tomu stavu, který si chce člověk zvolit přede všemi ostatními, byť i výnosnějšími a slavnějšími.“

Všechny ty věci v sobě cítí. Kdysi jsem si vroucně přál stát se knězem. Po dvě leta jsem zakoušel protivenství, jak víte; nyní necítím náklonnosti k ničemu jinému. Budu mítí potíže se strany otce, který by mne chtěl mít ve světském povolání, ale doufám, že Bůh mi pomůže překonati každou překážku.

Don Bosco ho ještě upozornil, že státi se knězem znamená zřici se světských rozkoší, bohatství a slávy světa, nemysleti na skvělé úřady a býti připraven snášeti jakékoli opovržení zlomyslníků, připraven činiti všechno, snášeti k větší slávě Boží, spáse duší a především duše vlastní. - „Právě ty okolnosti,“ dodal jinoch „pobádají mne, abych vyvolil stav duchovní“ (V, 704-705).

Neúnavný bojovník proti hříchu, jakoby slyšel volání Církve: „Da mihi liberos, alioquin moriar.“ (Gen. XXX, 1.)

Ze svých apoštolských cest jako kazatel a misiónář po Piemontě přiváděl si nové chovance, skvělá povolání. Byl zázračným lovcem zvláště o rekreacích. Dlouho studoval s velikou, více než mateřskou láskou mravy, náklonnosti a povahu jednotlivce. Čím byl kdo při hře živější, čím lépe se dovedl ovládat, tím rozhodněji ho připravoval na veliký krok. Dovedl využít všeho: laskavý pohled, slůvko tu a tam do ucha pošeptané, důvěrná služba, kouzlo lásky otcovské.

Odvažoval se obyčejně jen všeobecné narážky. Tak napsal mladému Bonettimu na duchovní cviče-

ní po studiích: „Modlím se, aby ti Bůh dal poznání povolání.“ Ta slova mají dosti široký smysl. Tam totiž mohl každý vyčíst to, co tam najít chtěl, ale zároveň mají smysl dosti úzký, aby se jinoch nad nimi zamyslel a možná i rozhodl. Bylo ostatně již v povaze Dona Bosca nepovědět více, než co bylo třeba.

Neváhal ani podrobit své chlapce zkoušce. Jedna bohatá turinská dáma vyslovila kdysi přání adoptovat jednoho chlapce z Oratoře a učinit jej svým dědicem. Řekla Don Boscovi: „Vyberte mi ho a přiveďte. Podívám se na něho.“

Don Bosco jí vyhověl a vyvolil jednoho sirotka, jenž měl žádoucí vlastnosti a nad to měl tolik pokory, že by mu bylo nenadálé štěstí nepopletlo hlavu. Jednou ho milé paní přivedl. Chlapec byl zprvu bojácný, ale povzbuzen humorem Don Boscovým rozpovídal se a stal se na konec terčem pozornosti všech sezvaných hostů.

„Toho chci,“ řekla si dobrá paní.

Když se hosté vytratili a Don Bosco s chlapcem zůstali u hostitelky sami, otázal se Don Bosco důvěrně: „Chlapče, líbilo by se ti tu zůstat?“

„K čemu?“

„Stal by ses tu jednou pánem.“

„Don Bosco, prosím vás, vysvětlete mi to,“ prosil hoch.

Hodná paní s úsměvem čekala na odpověď. Don Bosco mu vypověděl, co s ním paní zamýšlí.

„Ale budu se moci stát knězem?“ tázal se hoch.

„To jistě ne,“ namítla budoucí adoptivní matka.

A hoch rychle rozhoduje: „To já raději zůstanu chudý, jen když budu moci být knězem.“

Zkouška byla těžká, ale povolání chlapcovo z něho vyšlo zocelené.

Výborným materiálem pro povolání byli světci vi jeho uličníci (birichini). Takoví neposední a živí, zároveň však ohniví a velkodušní hoši jsou schopni všeho: cítí, že je něco vleče, aby zapomněli na sebe a milovali bližní skutkem, obětujíce se bez výhrady.

Právě v takových dosáhl světec nejlepších úspěchů.

Kolik jich bylo mezi jeho chlapci i takových, kteří prohlašovali jako mladý Dalmazzo: „Já a knězem? Jakživ ne!“ nebo jako Cagliero za nic na světě by se byli nechtěli státí „mnichy“ nebo jako věční neposedové Costamagna a Fagnano byli ve svém mládí stále hotovi vyměnit knihy i komži za pušku a červenou garibaldinskou košili. A přece je sv. Don Bosco na konec dostal nebo našel a z těchto zbujelých oveček brzy udělal pastýře svého stáde.

Mladším chlapcům navrhoval takovouto úmluvu: „Dej mi svou duši.“ Tu nešlo o kněžství, ale dovedl jim tím vlévatí lásku k takovým, kteří byli v nebezpečí zavržení.

Rískával též: „Zůstaneš-li se mnou, budeš mít chleba, práci a nebe.“ A na tuto poslední výzvu se mladí lidé dávali na cestu po stopách otcových.

Don Bosco nás ujišťuje, že vzorný život, zbožnost, přesnost, vzájemná láska, přívětivé a laskavé jednání s chovanci jsou působivými prostředky k pěstění povolání k duchovnímu stavu.

Misionářům vždy znova klade na srdce, aby si vychovali domácí dorost. „Na památku“ radí: „Abyste vypěstili povolání ke stavu kněžskému, vštěpujte: 1. lásku k svaté čistotě; 2. ošklivost proti nečistým hříchům; 3. varovat se zlých druhů; 4. časté svaté přijímání; 5. buďte k hochům velice laskaví a přívětiví a zvláště dobrotiví.“

Roku 1879 mluví kněžím na konferenci: „Nejdůležitější prostředky k probuzení povolání nebo k zachování jsou: 1. Láska, s níž se jedná s chlapci; 2. vzájemná láska, kterou vidí mezi nadřizenými. Vidí-li, že jeden nejedná rád s druhým, že jeden reptá na druhého, jeden kritizuje opatření druhého, nikdo se nestane salesiánem. 3. Poznávat řád domů a ujednání generální kapituly. - Pořádek zabraňuje mnoha zlům, pro něž se ztrácejí povolání.

Donu Boscovi zní stále v uších rada, kterou sly-

šel jako klerik: „Povolání pravého kněze se vytváří, zachovává a zdokonaluje ústraním a častým svatým přijímáním“ (I, 460).

Když kdysi sloužil Don Bosco mši sv. u oltáře sv. Petra, vyšlehl ze svatostánku plamének a vznesl se na hlavu Antonína Malana, mladého komorníka v šlechtické rodině. Volání Boží bylo tak Don Boscovi zjevné, ale ono ohlašovalo více než jen kněžství. O třicet let později mladý komorník, který už byl zatím misionářem, stal se biskupem.

Již není svatostánku, z něhož plamen vyšlehl, ale na jeho místě na novém oltáři leží rakev sv. Don Bosca. Velký buditel povolání odtud vypravuje o radosti z nesmrtelného kněžství, jímž jest přioděna jeho tělesná schránka. Jinoši, kteří si k němu budou přicházet vyprošovat radu ohledně povolání, uslyší odpověď jako mladý Ghigliotti, kterému světec řekl: „Ty se odevzdáváš mně, já tě odevzdávám Bohu.“

PODLE OVOCE STROM

Podle ovoce poznává se strom, praví evangelium. Je-li strom dobrý, i ovoce bude dobré. Ze školy světcovy ustavičně vycházeli jinoši dvojího typu: takoví, kteří díky jeho podivuhodné péči, dovedli zachovat nevinnost srdce, a takoví, kteří zas podmanění jeho okouzlujícím jednáním nabyli opět ten neocenitelný poklad, ztracený z lehkomyšlnosti, ze slabosti, nebo opuštěnosti. V zahrádce světcově lilie zachovávaly svou skvoucí bělost, a kvetly tam mučenky lítosti. U lidí mají přednost tyto, kteréž po svém obrácení jako kající podávají Pánu. Koho však neuchvátí první, byť měl sám srdce sebe více poskvrněné? Svátá Terezie od Ježíška má přátele i mezi největšími hříšníky.

Z družiny prvních panických duší byl Dominik Savio, který jednoho říjnového večera r. 1854 vstoupil do salesiánské oratoře v Turíně. Bylo mu sotva dvanáct let a již měl všechny známky vyvo-

lení. Posvětil se k nejvyšším stupňům svatosti v oratoři a jednoho dne umírá jako světec.

Druhým typem byl Michal Magone. Vizme, jak něžně a opatrně získal tuto duši Don Bosco pro lásku Boží, ač se zdálo již vše ztraceno.

Na podzim roku 1857, šest měsíců po smrti otihodného Dominika Savia, dům našeho světce vidí vstupovat „numero“, které nedalo sice skutečné pohoršení, ale přece . . .

Světec se s ním seznámil kteréhosi říjnového večera, když čekal na stanici v Carmagnole (25 km od Turina) na vlak. Bez jakéhokoli ohledu hrál si hlučně, za večerního soumraku, s bandou sobě rovných uličníků. Setkání se světce bylo zvláštní.

„Co jste zač, že se opovažujete přerušit naši hru?“ tázal se drze uličník. Světec totiž, vida je se tak nenuceně prohánět po nádraží, vpadl mezi ně. „Jsem váš přítel a také si rád zahraji. A kdo jsi ty?“

„Já se jmenuji Magone a jsem náčelníkem této bandy.“

„Výborně! A co děláváš jindy? Čím jsi?“ Otázka byla přirozená, neboť ten třináctiletý hoch vypadal starší.

„Čím jsem? Mým řemeslem je nic nedělat.“

„Poklona! Co miníš dělat, až budeš veliký?“

„Něco budu dělat, ale co, to ještě nevím . . .“

„Líbí se ti takový život?“

„Vůbec ne; nejeden z mých kamarádů dovedl to do basy. Přijde řada i na mne. Ale co dělat? Táta umřel, máti je chudobná; kdopak by se chtěl o mě starat?“

„Drahý Michálku, poslyš“ - pravil světec s přízvukem zvlášť srdečným. - „Vezmi si tuto medailku (medajli Panny Marie Pomocnice, kterými Don Bosco zasypával Piemont). Zanes ji svému dobrému panu faráři a řekni mu, aby napsal o tobě knězi, který ti ji dal. Víc ti říci nemohu, hleď, vlak už je tu.“

Dva dny nato světec obdržel následující zprávy:

„Malý Magone, o němž si přežete zpráv, nemá otce. Matka se lopotí, aby vydělala na chleba pro dva krky a nemůže za ním stále chodit; proto žije na ulici. Je bystrý, ale dělá hroznou neplechu a nejednou byl už ze školy vyhozen. A přece prošel s prospěchem třetí obecnou. Myslím, že má dobré srdce a co do mravnosti, že jest ještě skoro bez úhony. Ale povahou je strašný, nenechá se zkrotit. Nese s sebou nepořádek do školy i do katechismu. Když on chybí, vše je klidné; když jde pryč, vrací se pořádek. Věk, chudoba a též jeho povaha činí ho hodným soucitu. Doporučuji ho tedy vaší lásce.“

Po několika dnech Michal Magone vstupuje po prvé do oratoře.

Těžko se tam tomu divochovi přivykalo. To bylo jiné prostředí, a potom, pravidla a kážeň, otcovská sice, ale přece kážeň, i pobožnosti, všechno šlo na nervy tomuto synu přírody, vychovanému na silnici. Míchala se v něm zlost se zahanbením. Pudově cítil, že stojí na samé periferii toho života, proniknutého zbožností, pracovitostí a poslušností a nevěděl, jak do toho, aby dovedl držeti krok se svou třídou. Jedna věc ho zvlášť trčila, že druzí přijímají často svátosti. Záviděl jim a stravovala ho touha následovat je, ale cosi mu v tom bránilo, cosi, co neváhal odhalit, až jen ostrému zraku svět-covu.

„Proč jsi smutný, Michálku?“ tázal se ho jednoho dne.

„To vám neumím povědět nebo lépe, nevím, jak do toho.“

„Jedno slovo by mi stačilo ukázat cestu.“

„Nu tak dobře. Nemám klidné svědomí.“

„Vím, co chceš říci. Hříchy nezpovídané nebo špatně zpovídané. Přijdi tedy zítra očistit své srdce. Až budeš zbaven tohoto břemene, bude dobře.“

„Jo, ale jak to udělat? Jak se na všechno rozpo-menout?“

„Žádné strachy! Řekneš prostě zpovědníkovi, že máš od té a té doby něco málo pěkného na svědo-

mi. On ti dá pak otázky a ty jen odpovíš buď ano nebo ne. Uvidíš, jak je to snadné.“

Hoch poslechl a zpověď znamenala v jeho životě naprostou změnu. Celý život byl jí reformován. Ne-li naráz, tož aspoň formálně, úmyslem rozhodnutého chlapce. A to platí v očích Boha a andělů více než okamžitý triumf nového obyčeje. Napřed byl Michal svárlivý, prudký, násilnický; pro nic a za nic se popral s kdekým. Ale od onoho dne bylo ho vidět usměvavého, skromného. Pakli se přece někdy v prudkém návalu ozvala stará cholerická povaha, stačilo jedno slůvko učitelů, znamení, a on ihned se uklidnil a prosil za prominutí kamaráda, jenž byl pocítil jeho pěst.

Prve byl naprostým sobcem, vše potahoval k sobě, vše řídil tak, aby jeho pýcha slavila drobné triumfy. Od onoho dne byl z nejúslušnějších chlapců. Ochotně psával menším druhům dopisy a opakoval s nimi školní látku. Byl stejně ochoten zamestat v ložnici, posluhovat u stolu, čistit šaty a vymývat umyvadla; nebo zase učit katechismu, čtení not, obveselovat smutné „nováčky“, postoupit své chůdy nebo míč chlapci, který po nich toužil, jako dát své rukavice jinému, aby mu nebyla zima.

Napřed býval vášnivým hráčem. Stačilo, aby se přidal na jednu stranu a už tím ji nadchl a vyhrála bez velké námahy. Hraje tak ještě stále, ale na znamení zvonku všechen žár pohasne a stává se nejusebranějším chovancem už při vstupu do studovny. Prve v Carmagnole nebylo většího zahaleče, uličníka nad Magoneho. Dnes si vyčítá každou minutu, kterou ztratí.

Jednoho dne se představil světcí a prosil o dovolení k slibu, že neztratí ani minutu času.

Prve ho kostel a pobožnosti nudily, nemohl vydržet na svém místě v lavici a neustále vrzal dveřmi u vchodu. Dnes jsou mu nejkrásnějšími chvílemi ty, které ztráví před svatostánkem, ponořen v modlitbu, z níž ho nic nedokáže vyrušit. Každé ráno přistupuje k sv. přijímání, týdně k sv. zpovědi.

Útlocitné svědomí pudilo ho, že se chtěl zpovídat vždy po čtyřech dnech. To ho však Don Bosco nechal.

Prve se v rodné obci chápal kdejaké příležitosti k zlému a vystavoval svou duši bez váhání. Dnes se chvěje před nebezpečím a zříká se prázdnin v otcovském domě. Přilíš se bojí shledat se s bývalými kamarády a tak i s někdejším smrtelným nebezpečím.

Prve se nebál mluvit rozpustile, až neslušně, dnes se takovým řečím vyhýbá zdaleka. Jednoho večera mluvili kluci v jednom hloučku ošklivě. Povstal však starý carmagnolský náčelník bandy a zahvízdal na prsty tak pronikavě a dlouze, že bylo hned po řeči, a hvízdnutí znělo druhým jako výčitka.

Což on se staral prve o čistotu? Dnes vynakládá všechnu péči, aby si zajistil všechny lesk znovu získané nevinnosti. Radami, které napsal příteli, jenž ho žádal, jak se bránit proti neřestí, řídil se především sám: útek před špatnými druhy, útek před zahálkou, přísné zacházení s tělem a jeho požadavky, vytrvalá modlitba, zvláště k Panně nejsvětější, a časté přijímání svátostí.

ZAPASÍČÍ OBR

Opakujeme: podivuhodná přeměna povahy chlapce nenastala rázem. Den po svém obrácení byl Michal jako dříve; ale pochopil, jakým má býti a věděl, z jakých zdrojů načerpá energii k této reformě. Toto světlo a tato síla stačily by mu přemáhat bez přestání, pak-li ne už úplně bez porážek, pudu starého arcidiáka, až by je vyhladil.

Přirozenost opět a opět - kdo může o tom pochybovati - snažila se vydobýti nazpět „svá práva“. Nejednou ještě zvítězila, ale pozvolna se její triumfy stále zmenšovaly, až konečně zůstala hluboko v srdci zkrocena.

Známe roztomilou stránku z jeho životopisu, kte-

rý napsal Don Bosco, jediný svědek toho, co tu napíšeme.

Světec, provázen Michálkem, vracel se ze svých pochůzek Turinem klidně domů k Valdoccu, když na nejrušnějším náměstí turinském vidí, jak se Michal znenadání vrhá na mladíka, který právě dopovídal rouhání. Když to Michal slyšel, rozpálil se, a nerozmýšleje se, že je ten mladík mnohem silnější, dal mu dvě facky s ponaučením: „Tak se zachází s jménem Božím?“ Druhý se ovšem nedal a dal Michalovi co proto, a byl by ho rozsápal, kdyby se byl mezi ně nepostavil světec a svou smířlivostí aspoň trochu neuklidnil oba rozzlobené chlapce. Šli pak domů. Když hněv opadl, cítil se Michal velice zahanben svým prudkým činem. Řekl to světcům, jemuž pak nedalo mnoho práce přesvědčit ho, že v takových případech víc prospívá dobré slovo než rány sebe lépe mířené. Tuto radu a sta jiných, jež mu příležitostně dával duchovní otec, zachránce jeho mladosti, Michal si vštěpoval hluboko do srdce, a jak vděčný byl tomu, jehož po Bohu miloval na světě nejvíce!

„Kolikrát“ - napsal světec - „cítil jsem srdečný stisk jeho ruky a jak se slzami v očích se mi svěřoval: Nevím, jak vám vyjádřit svou vděčnost za starosti, které si o mne berete. Vynasnažím se oplácet vám je modlitbou k dobrému Pánu Bohu, aby žehnal vaše námahy.“

Velký vychovatel měl v tom velkou odplatu, když viděl, s jakým zápalem jeho synové zlézají nejstrmější srázy křesťanského života, když přihlížel, jako jednou o prázdninách v Becchi k pohnutlivému výjevu, který rovněž vypravuje.

Celá jeho malá říše vylezla již na sýpku k nočnímu odpočinku. A světec v nočním klidu končil svůj breviář, když tu zavzlyknutí pod jeho oknem porušilo noční klid. Tiše přistoupil k oknu a poznal Magoneho v koutě na dvorku, jak pláče při pohledu na hvězdy a na měsíc, stoupající po modrém nebi.

„Co ti je, Michale? Je ti špatně?“

Chlapec mlčel zahanben, že byl takto spatřen.

„Nu, Michálku, pověz mi, co ti je?“

„Ano, pláči; když rozvažuji, že od věků měsíc mile osvěcuje v hodinách stanovených Bohem temnotu země, zatím co já jsem tolikrát neposlechl rozkazů svého Stvořitele a tisíckrát jsem ho urazil.“ A nový vzlyk roztrásl hrud malého kajícího. Takový obraz nepotřebuje komentáře. Dejme vedle něho obraz ze setkání v Carmagnole o dva roky prve a namane se otázka, jakou že to dráhu urazil ten chlapec. A jaká je to výchova, která dovede v tak krátkém čase přeměnit tak hluboce srdce, které již otročilo hříchu.

ZRALÝ PRO NEBE

Na sv. Silvestra toho roku měl již Michal vědomí svého blízkého skonu. Světec ve večerním slůvku povzbuzoval své syny, aby začali dobře nový rok: „Rok,“ řekl, „o kterém není jist, že jej skončí.“ A při těchto slovech pohládl po hlavě Michala, jenž stál vpředu: „Pochopil jsem,“ pravil hoch, „je to pro mě upozornění, je třeba, abych se připravil na velkou cestu!“ Byl z toho smích. Ale malý Magone začal potom vážně pomýšlet na odchod, aniž co ztratil ze své obvyklé veselosti.

19. ledna zachvácen bolestmi břicha, jež ho trápily od dětství, musel ulehnouti. Myslelo se, že to nebude nic vážného, ale den na to projevíly se rychlé souchotiny. Večer na to už byla ztracena veškerá naděje.

Přítomní měli podívanou na záviděníhodnou smrt kajícího křesťana, jehož duše, očištěná pokáním, jako by nabyla druhé nevinnosti a pudově se rozlétala do říše čistoty. U jeho lůžka se v té poslední hodině modlil světec. Nebylo agonie. Zemřel tiše, sladce, dojemně.

„Michale, tvoje maminka spí tu vedle. Mám ji vzbudit, aby byla u tebe v poslední hodině?“ tázal se Don Bosco.

„Ó ne, ušetřte jí té bolesti. Až mě zítra uvidí ležet na lůžku, poproste ji za mě o odpuštění za všechno trápení, které jsem jí způsobil. Povězte jí, že umírám kajícíně a že ji v nebi očekávám.“

„Co odkážeš svým kamarádům?“

„Aby se vždycky dobře zpovídali.“

„Co tě nejvíc blaží v této chvíli?“

„Vzpomínka na to, co jsem udělal ke cti Panny Marie.“

„Chtěl bys jí něco vyřídít?“

„S radostí.“

„Tedy, až přijdeš do nebe, pozdravuj Ji od nás všech a pověz Ji, ať ochraňuje chlapce z tohoto domu na tolik, aby nikdo z nich se nezatratil.“

„Spolehněte se, drahý Otče, vyřídím to.“

Vyčerpán krátkým hovorem, zdál se být v mrákotách. Ježto tep slábl, ohlašuje tak blízký skon, modlili se u něho Proficiscere. Za modlitby Michal se probral a obrátil se k světcí. „Za chvíli budu u Panny Marie a vyřídím Ji vzkaz. Řekněte mým přátelům, že je všechny očekávám v nebi.“ Stiskl křížek a třikrát jej políbil. Zašeptal ještě: „Ježíši, Maria, Josefe, nechť v pokoji s vámi odejde duše má.“ A usmál se nevýslovně blaženě.

A duše malého náčelníka carmagnolské bandy vzlétla do náruči Tomu, jenž pravil, že bude větší radost v nebesích nad jednou ovečkou znovu nalezenou, než nad ostatním věrným stádcem.

OTÁZKY

Španělé kladou vykřičníky a otazníky před větu. Jsou v tom ohledu logičtější než my. Vykřičník a otazník na konci věty je bezvýznamný, bezúčelný. Smysl dává hlasu čtenáře ráz, příznačný otázce nebo zvolání a nikoli znamení, které se klade jako výstražné znamení až na konec věty. Podobně se zbývajícími otázkami. Jestliže nebyl odpovědí rozbor zrněk, předložených ze stolu života Dona Bosca, jsou bezvýznamné, bezúčelné.

Je Don Bosco moderním světcem? - Rozumí-li se tím světec horečné činnosti bez bohatého fondu vnitřního života, Církev takových světců nezná. Od svatého Pavla po dnešní časy nechybělo v Církvi světců, kteří slynuh pravou svatostí, v níž se druží a navzájem doplňuje duch modlitby, vnitřního života životem práce, aktivity. Tak moderní životopisec napsal o sv. Bonaventurovi slova, jež se hodí pod obraz Dona Bosca: „Období zápasů vyžadují muže hluboké *dobroty*, jež je uschopňuje nad neshodami stran smířovati duše; muže *jasného zření*, kteří by věděli, co chtějí a šli přímo za svým cílem; muže *modlitby*, aby si zajistili vnitřní pokoj a světlo i sílu shůry.“

Světcí jsou však v jistém smyslu i synové doby. Naplňují své poslání v určité době, jež jejich dílu dodává případkově nový - moderní ráz.

Na těchto stránkách není podán ucelený obraz. Don Bosco má jen říci slovo všem, kteří to myslí dobře s Církví, aby si to dovedli zaříditi s mládeží k jejímu dobru. Mluví především k rodičům, učitelům, vychovatelům, kněžím.

V jeho bohatém a hlubokém životě přes všechnu rozsáhlost největší přirozenost a prostota, jak podotýká Habrich, je znamení pravé velikosti.

O Donu Boscovi lze říci, co bylo řečeno o jiných, že se podobal svaté Hostii: zvenčí způsoby chleba, uvnitř Kristus.

Papež Pius XI. pravil, že osobně mohl v Donu Boscovi obdivovati „nesmírnou pokoru“, když pozoroval, jak „budovatel všeho“ (il suscitatore di tutto) pohyboval se v domě „jako poslední příchodzí, jako poslední host“.

„Každý katolický život světce, byť i mlčky - přece naléhavě předkládá své požadavky.“

Zdá se nám, jakoby se Don Bosco tázal:

Jsou přece nějaké „prostředky“ nebo „časové metody“ rozhodujícími ve vaší výchovatelské práci nebo je silou vaší výchovy důvěra v tajemství vaší víry?

Jste proniknut věrou v moc lásky Kristovy ve výchově nebo žije vaše duše ještě ve Starém zákoně s jeho duchem úzkosti a strachu?

Míníte, že jsou ve výchově „beznadějné případy“, „nepolepšitelní“, nebo myslíte, že také ve výchově víra hory přenáší?

Jest vám Písmo svaté také vychovatelským Zjevením, nejvyšší učebnicí veškeré vychovatelské moudrosti nebo budujete jednostranně na lidské vychovatelské moudrosti?

Jest vám „dospělost Ježíše Krista“ vlastním, všechno lidsky a božsky veliké v sobě obsahujícím cílem výchovy?

Oč se opíráte při vašem vychovatelském postupu v těžkých, bouřlivých dobách? Jste přesvědčen, že vaše dílo jest dílem Božím a že proto přečká všechny bouře?“

(Metzger, *Katholische Seelsorge der Gegenwart*, S. 146.)

Don Bosco, dej, abychom žíznili po spáse duší, jako slunečnice žízní po záplavě světla i tepla! Nechť zrnka naší křehké osobnosti dozrávají na výsluní eucharistického Slunce, aby vždy včas do srdcí ukápala oleje dobroty.

Z tvých rukou tři růže: zlatá, bílá, rudá.

Eucharistie. — Čistota. — Horlivost.

LITERATURA

E. Ceria: *Memorie biografiche di San Giovanni Bosco* XI-XVIII Torino, S. E. J.

Marie Štechová: *Život světcův*, 1937, Praha, Neubert.

E. Ceria: *Don Bosco con Dio*, 1929, Torino, S. E. J.

Gio B. Lemoyne: *Vita del Ven. Giovanni Bosco*. 2 svazky, 1922, Torino, S. E. J.

Vinc. Cimatti: *Don Bosco educatore*, Torino, S. E. J.

S. Giov. Bosco: *Il metodo preventivo*. Introduzione e note di Mario Casotti, 1937, Brescia, „La scuola“.

Mich. Müller: *Frohe Gottesliebe*, 1936, Freiburg, Herder.

Auffray-Logar: *Vsgojna metoda bl. Janeza Bosca*, 1929, Ljubljana, Salesijanci.

Pro poměrně malý rozsah práce byly citace vypuštěny. Pouze z Pamětí se cituje (svazek a strana).

V Í T Ě Z O V É

3. svazek V. ročníku

Stan. Jurečka S. S.

S V A T Ý D O N B O S C O

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v březnu 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI!

chovním životě až k nejvyšším stupňům mystického života, pod vedením milosti, darů Ducha svatého a vlitých ctností. Je proto tak důležité pro pochopení duchovního života, pro jeho pokrok a pro tajemné působení Boží v duši.

De CORTEM.: *La philosophie de Gabriel Marcel*, Paris, P. Téqui, 128 str., cena 14 frs. Filosofické práce Gabriela Marcela se stávají čím dál více předmětem úvah vzdělaného publika. Jeho práce možno v určitém ohledu srovnávat s Bergsonem. Zachytil vše a zhodnotil, co v poslední době bylo vydáno proti racionalistickému idealismu. Tento spis Marcela de Corte se vyznačuje sympatickým podáním věci, ale přitom přísnou kritikou a logikou. Snaží se ukázat, v jaké míře se nová filosofie může srovnat s tradičním realismem.

MEDAN P. M.: *La Chanson de Benoîte*, Paris, Lecoivre, J. Gahlda, str. 61, cena 5 frs. — Knížerka poesie opěvající význačné události ze života visionářky ctih. Benedikty de Rencurel. Poesie je vědomě psaná venkovským způsobem a někde naivním, aby byla všemi chápána. Přesto však je to dílo lásky a něžné zbožnosti. Tento svazček přispěje k většímu poznání a milování pasáčky z Alp.

ODORIC DE PORDENONE, P. Téqui, Paris, str. 126. — Půvabný spisek, líčící cestu apoštola Odorika do Pekinu. Zatím co křížové výpravy se celkem potkaly s neúspěchem, myšlenka neumírá, ale dosahuje po stránce duchovní daleko většího uskutečnění v evangelisaci Asie. K jejím apoštolům patří i Odorik, jehož původ pravděpodobně je český. Roku 1296 odjíždí do Pekinu. V tomto dílku, jež je převedeno na moderní francouzštinu, jsou zajímavě líčeny dojmy z cesty z Benátek až do Pekinu. Přiložená mapa dává větší orientaci.

CHEVALIER I.: *La vocation de Psichari, La Sarte Huy (Belgique) Orientations*, str. 64. Postava Psichariho nepřestává mohutně působit na mnohé svou krásou, velikostí a činností. Vnuč Renanuv naslouchal tajemnému hlasu Božímu, jemuž chtěl co nejlépe odpovědět. Tímto jeho duchovním vystupováním se zabývá přítomná studie.

REVUE THOMISTE, vydávaná francouzskými dominikány u Desclée de Brouwer, Paris, přináší několik velmi důležitých a zajímavých článků v prvním čísle tohoto ročníka, jako na příklad studie o podstatě theologie, o míru, o básnickém poznání (od Maritaina) atd. Doporučujeme.

ŠKOLY DUCHOVNÍHO ŽIVOTA. Olomouc 1938, Edice Krystal, str. 112, cena 11-50 Kč. Uspořádal P. Reg. Dacík. — První pokus v české duchovní literatuře o zhodnocení jednotlivých směrů v duchovním životě, jež se vyvinuly během století z mentality různých řádových škol. Je zde zastoupena škola benediktinská, karmelitská, dominikánská, jezuitská, redemptoristická, františkánská. Jsou různé cesty, po nichž se možno ubírat k Bohu, ale jeden je cíl všech těchto škol a systémů. Kniha právě ukazuje na pestrost a životnost duchovního snažení. Doporučujeme.

EHRENBORG F.: *Franz von Sales als Vorbild und Lehrer.* Paderborn 1937, Ferd. Schöningh, str. 256. Tolik vnitřních duší našlo ve sv. Františku velkého duchovního učitele, hlubokého, ale mírného a jemného mistra vnitřního života. Autor-jesuita podává v tomto životopise krásný a výstižný obraz sv. Františka Salaského, jeho duchovní velikost a velké, třebaž tak tiché, ctnosti, jako je vlídnost, dobrota a laskavost, jimiž se vyznačoval tento světec. Doporučujeme.

SARCENT D.: *Thomas More* Luzern, Verlag Räber & Cie, str. 280, váz. 6.50 Mk. Dr. Egloff přeložil znamenitý anglický životopis Tomáše Mora do němčiny. Toto dílo patří mezi nejlepší o tomto velkém anglickém světci a mučedníku. Tento životopis není psán suše, nýbrž je v něm život. Postava světcova jest vykreslena jako velkého muže ve vědě i ve veřejném životě, jako uvědomělého člena Cirkve, jenž za ni nakonec umírá. Postava Morova je stále zajímavá. Český jeho životopis vyšel v naší sbírkce Vítězové.

DORNER A.: *Meister Bertram von Minden.* Berlin, Rembrandt-Verlag, cena 4.80 Mk. Velmi důkladné vydání 40 obrazů a 6 barevných tabulek umění slavného mistra Bertrama von Minden. Toto dílo nejen vyplňuje velkou mezeru ve vydání uměleckých kusů, nýbrž přináší nejlepší věci slavného mistra, a to ukázky jeho umění z nejvýznačnějších oltářů. Ukázky jsou velmi zdařilé a jsou svědky význačnosti tohoto středověkého náboženského umělce. Doporučujeme zejména.

STAKEMEILLER E.: *Der Kampf um Augustin.* Paderborn 1937, Verlag der Bonifatius-Druckerei, str. 280, cena 6.60 Mk. Autor podává v odborné studii velký přehled nauky sv. Augustina a jeho stoupenců. Ukazuje, v čem spočívá nauka tohoto slavného Učitele a jak je třeba ji chápat. Studuje názory různých škol sv. Augustina. Ukazuje poslání nauky sv. Augustina na sněmu tridentském. Tato studie patří k velmi cenným.

Objednejte si v Edici Krystal
ŠKOLY DUCHOVNÍHO ŽIVOTA
à Kč 11.50

DARY DUCHA SVATÉHO à Kč 12.50

Cena 3 Kč.

Místní Vězeň. Revue Na Místě. Edice Krystal. Vydává profesor bohoslovceho učitelé láze dominiánští v Olomouci. Za redaktora odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tiskem Lázeňské společnosti a nakladatelství, spol. s r. o. v Olomouci.

P. Prokop Švach O. P.

Svatá

Kateřina Sienská

VÍTĚZOVÉ

VÍTĚZOVÉ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Braito O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem
Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

Jako další číslo vydáme životopis uniatského kievského patriarchy Josefa Velamina Rutského.

Exercicie pro čtenáře revue Na hlubinu budou zase o prázdninách v těchto dnech: Pro čtenářky od 2. do 6. července v Praze u voršilek a v Kardášově Řečici od 7. do 11. července. Pro muže ve Staré Boleslavi od 30. července do 3. srpna. Na Sv. Kopečku od 20. do 24. srpna pro muže i ženy odděleně. Příhlášky možno již nyní posílat na redakci revue Na hlubinu.

LITERATURA

RACHMANOVA A.: *Studenti, láska, Ceka a smrt.* Praha 1938, Vyšehrad, str. 331, cena 28. Kč. Velkou věc pro pochopení ruské revoluce učinilo nakladatelství Vyšehrad, když vydalo tuto knihu. Dává hluboký pohled do onoho hrozného přerodu, jenž nastal v Rusku. Strašně, ale pravdivě líčí autorka hrůzy této revoluce. Tím více všemu můžeme věřit, protože autorka ve formě deníku zapisovala, co sama prožívala. Ukazuje celou zbesilost bolševického hnutí, ale zároveň jeho příčiny. Kniha tak zajímavá a tak věcná dovede osvětlit hlubiny ruské duše. Doporučujeme všem, aby poznali počátky ruské revoluce.

MEYER HANS: *Thomas von Aquin, sein System und seine Geistesgeschichtliche Stellung.* Peter Hanstein Verlagsbuchhandlung, Bonn. Str. 660, cena 16 RM. Katolický filosof, specialista v bádání o aristotelismu a tomismu, vypracoval dílo ojedinělé úplnosti. Nejprve zjišťuje stanovisko sv. Tomáše Akvinského v myšlenkových prouděch jeho doby. Přesně ukazuje poměr jeho ducha k tehdejší školám filosofickým, ani židovskou školu nevyjímaje. Pak soustavně udává obsah nauky ve všech oborech filosofie a theologie, srovnává jeho hlavní pojmy a myšlenky s potomními učiteli. Dílo je zakončeno hodnocením námitek proti tomismu a pojednáním o poměru sv. Tomáše k pokroku filosofie. Domnívá se, že kdyby byl sv. Tomáš znal nové filosofy, na př. Kanta a Hegela, byl

Sv. Kateřina Sienská

P. PROKOP ŠVACH O. P.

Sv. Kateřina Sienská

1938 VÍTĚZOVÉ, OLOMOUC

Nihil obstat. P. Silv. M. Brait, O. P., censor Ordinis Olomucii, die 29. III. 1938. *Imprimi potest.* Fr. Thomas M. Dittl, O. P., Prior Provincialis. Pragae 30. Martii 1938. Reg. pag. 241/26. – *Imprimatur.* Nihil obstat. Censor ex officio: P. Aemil. Soukup, O. P. Olomucii, die 2. Aprilis 1938. Dr. Joannes Martinù, Vicarius generalis. Nr. 6687.

Starobylý gotický chrám P. Marie nad Minervou v Římě při své šerosti nebývá nikdy opuštěn. Kromě těch pokladů, jež má každý chrám, je obohacen ještě dvěma vzácnostmi. Jsou to hroby sv. Kateřiny Sienské a velkého zaníceného malíře fra Angelica. Tak jako lze častěji spatřit u hrobu velkého umělce věnec nebo kytici vděčnosti, tak zase hrob sv. Kateřiny bývá navštěvován dušemi, které se zdají vyjadřovat buď svou vroucí lásku k této světici nebo snad touhu po nějaké duchovní pomoci. Vždyt tato světice byla tak přitažlivá za svého života svou zvláštní jemnou láskou k duším. Sdružovala kolem sebe zástup těch, kteří ji milovali a které ona vedla k vyššímu duchovnímu životu. A umírajíc slíbila, že bude ještě účinněji pomáhat světu. Bývá její hrob obléhán hlavně mladými srdci, jimž ona tak rozuměla a která tak chápala a pro něž věděla vždy najít to nejlepší. Sama mladá věkem i duchem, měla onu přitažlivost, a zdá se, že je v ní dále ukryta jako magnetická síla, tajemně ryzařující a k sobě přitahující. Vidiš u jejího hrobu v tichém ponoření mladé Římanky a Italky vůbec, které přišly k ní, k své Matce. Spatřil bys tu bílé kněze řádu, k němuž světice patřila, kteří strážejí její hrob, a nejednou též přišlé i z dalekých končin, kteří neopomenuli při svém příchodu do města navštívit tu, která tak milovala svůj řád a jeho členy, nazývajíce je svými drahými sourozenci. Chodívali k té, jež se nazývá Matkou Kazatelského řádu.

Velká část jejího života, tak plodného, byla prožita v rodné Sieně. Ale její definitivní místo je v

Rímě, ve středu křesťanství, poblíž Náměstka Kristova, jež ona přivedla do Říma nazpět po dlouhém a tragickém avignonském vyhnanství. Tak milovala Církev, pro niž se dovedla obětovat k smrti, tak milovala Náměstka Kristova, že její láska zůstane vzorem v dějinách, milovala Řím, protože byl prozíravě určen za sídlo nástupců na stolci papežském. Byla pro tyto své zásluhy a pro svou oddanost k Římu ustanovena druhou ochránkyní Říma, po hlavních jeho patronech sv. Petru a Pavlu.

Měla v sobě mnoho z toho, co napsal sv. Pavel o Kristu, že miloval Církev a vydal sebe samu za ni. Miloval Církev i ona velikou, skutečnou láskou, ale ne jen abstraktně, nýbrž tak, jak byla ve skutečnosti. Proto měla tak široké srdce pro všechny, od nejvyššího Velekněze až po ubohé, opuštěné hříšníky. Vědouc, že Církev je pokračovatelkou Kristovou na zemi, cítila ji jako Krista, jenž je v ní skryt. Přissála se k otevřenému boku Kristovu, z něhož vyšla Církev. V tomto boku se opojila krví Kristovou a láskou k jeho Církvi. A poněvadž proudila v jejích žilách krev Kristova, byla tak podobná Kristu, milujícimu svou Církev, sklánějícimu se ke všem, přitahující k sobě všechny, a hlavně nejbližší.

Vliv světců nemůže podléhat pouze časnosti ani nemůže být omezen jen na určité století. Byli plni věčných hodnot. Jsou vykrystalisováním života Církve. A jako ona má své poslání až do konce věků, aby pak vyvrcholila v království Boží ve věčném trvání, tak také vliv a působnost světců, třeba někdy utajený, trvá dotud, dokud je třeba na zemi příkladu svatého života, pobídky k vyšším cílům a pomoci v duchovních i hmotných záležitostech. Tak i příklad této velké dcery Církve má své poslání i v naší době uvědomující si své příslušství k mystickému Tělu Kristovu. Má své poslání vždy, kdy je třeba velké duchovní pomoci při největší bídě.

USMĚRNĚNÉ MLADÍ

Dík pečlivému životopisu bl. Raymunda z Cap-puy, velmistra řádu kazatelského a zpovědníka naší svěťce, máme zachyceno její mládí dosti podrobně, takže se není třeba uchylovat k dohadům. Právě proto nelze opomenout tuto část jejího života, protože ukazuje usměrněný vzestup, na němž není odchylek od cíle, ani bezradného tápání.

Je pravda, že není radno líčit svěťce jako by jim spadla svatost do kolébky, protože svatostí se myslí více než obyčejný zbožný život, v němž však nebylo ještě hrdinnosti nebo nějakých problémů, i když dítě může být svaté svým způsobem. Ale přece v určitém smyslu se může říci, že svatost přece jen padá již do kolébky, máme-li na mysli všechny ony objektivní duchovní hodnoty, jež jsou dávány duši dítěte svátostí křtu, a bez nichž by byla svatost nemožná. Ona „*inchoatio vitae aeternae*“, začátek věčného života nebo ještě výrazněji „*semen gloriae*“, símě slávy, jak se nazývá milost, to je dáno právě již při křtu. Je to tedy již od onoho okamžiku objektivní počátek svatosti, jež je jen přirozeným tíhnutím od tohoto počátku ke svému konci v duchovním smyslu. Od mládí tedy začíná sklizeň v duchovním životě, k níž dospívá svatost, zakotvující v lásce Boží úplně. Je to táž milost, jež je zaseta jako semeno do duše dítěte, z níž se zvedá osení, vybíhající do klasů až ke sklizni bohaté úrody.

Jsou-li cesty vedoucí ke spáse ne u všech stejné, je-li u někoho cesta nevinnosti a u jiného cesta kajícínosti, vždy nejcennější sama v sobě je ta, jež dává Bohu duši neporušenou od počátku, protože tato cesta je přímočará. Po této šla naše svěťce od svého mládí ne ovšem ze svých zásluh, ale také ne bez nich. Byla od počátku vedena prozřetelnostně k tomu, aby se ve všem stala vzorem.

Narodila se 25. března 1347 v toskánském městě Sieně v Italii. Její otec tam byl barvířem. Jmeno-

val se Jakub Benincasa. Patřili ke střední vrstvě obyvatelstva. Její matka byla Lapa. Jakub i Lapa byli vzory poctivých křesťanských manželů, kde se drželo na zbožnost a dobrý mrav. Jejich manželství bylo velmi plodné na děti, takže Jakub Benincasa byl ještě více obklíčen svými dětmi nežli kdy-si starozákonní patriarcha Jakub svými dvanácti syny. Kateřina se narodila jako předposlední z dětí.

Stala se od malička sluncem své rodiny, oblažujícím všechny svými dětskými úsměvy, rozmáry a radostí, takže ji nazývali místo Kateřinou Eufrosynou, řekli bychom potěšením. Piše o ní největší svědek jejího života: „... Tak milá počala být všem, kdo ji viděli, a slyšeli tak rozumná slova pronášet, že ji matka ztěží mohla doma udržet. Brával ji totiž kdekdo ze sousedů a z příbuzných a vodili ji do vlastního domu, aby slyšeli chytroučká její slova a těšili se z účasti na její velmi milé dětské radosti.“¹

Její rozumnost však dávala již v nejútlejších letech tušit velké věci. Jeví se tu rozhodně vyšší zásah. Dítě se cítí pod dotekem čehosi, co ji uvádí v úžas. Počíná již v těchto prvních letech chápat duchovní věci. Zajímá se o životy světců, jež chce následovat. Veliký vliv mělo na její dětství zjevení Krista, jehož se jí dostalo poblíže kostela sv. Dominika, když ve svém šestém roce provázela svého bratra na návštěvě. Život duše tohoto dítěte daleko předešel život těla. Ještě ani neschopná cítit odboj těla, již nad ním vítězí, zasvěcujíc se Kristu slibem ustavičného panenství. Všechno, co koná, je poznačeno pečeti božského jednání. Od svých pěti roků již je vroucí ctitelkou Matky Boží, skrze níž také se zasvěcuje slibem panenství ve svém šestém roce. Jak zdůrazňuje její životopisec, nedálo se to bez přispění Ducha svatého. Dary Boží v její duši působily v ní toto ustavičné a cílevědo-

¹ B. Raymundi: De sancta Catharina Senensi c. I. (Citováno podle Bollandistů, Acta Sanctorum.)

mé tihnutí k božským věcem. Zvláště se jí dotkla apoštolská touha po spáse duší, a proto si zamilovala svatého Dominika, o němž se dověděla, že byl apoštolem a že založil svůj řád pro hájení víry a spásu duší. „Proto počala tak ctíti tento řád, že když viděla, jak bratři téhož řádu přecházeli kolem jejího domu, značila si místa, kudy šli; a když přešli, líbala pokorně a zbožně stopy jejich nohou.“²

V srdci jinak zbožné Lapy se tajila přirozená a stará mateřská touha co nejdříve vdát svou dceru, a to výhodně. A tak již dvanáctileté Kateřině nadešla velká zkouška pro její slib, který učinila Bohu. Ve středověku byly dcery provdávány dříve než je nyní zvykem, hlavně v Itálii, též pro rychlejší přirozený vývoj. Matka ji pobádala, aby více na sebe dbala, aby se lépe strojila, aby pečovala co nejvíce o tělesný zevnějšek. Kateřina se zde dostala do velkých nesnází. Svůj slib ustavičného panenství před rodiči utajila. Byla si však příliš vědoma jeho ceny, než aby od něho upustila při těchto prvních zkouškách. Než přesto, ačkoliv zůstala pevná ve svém rozhodnutí zachovat slib, přece poněkud, aby nějak unikla stálému domlouvání matky a hlavně k vůli milované sestře, povolila jejich radám a začala se lépe strojit. To ji později tak strašně celý život mrzelo, ačkoliv podle nálezů jejího duchovního vůdce nebylo v tom nic vážnějšího. Když však její vdaná sestra Bonaventura, která ji nejvíce nabádala k lepšímu strojení, zanedlouho potom zemřela při porodu, Kateřina ještě více poznala marnost všeho a utvrdila se ve svém slibu. Proti všem návodům rodičů se zříkala jakéhokoliv ženicha. Rodiče si nevěděli rady a proto povolali jednoho člena dominikánského řádu, aby ji přemluvil. Ten však, když viděl její odhodlanost a pevnou vůli, ještě ji posilnil v jejím úmyslu a poradil jí, aby si ostříhala vlasy a tak ukázala svou neochvějnost sloužití výhradně Bohu. Tato

² Bl. Raymund, tamtéž, c. II.

věc byla příčinou jejího velkého utrpení v rodině a příkoří se strany rodičů, hlavně matky, která ji nutila k nejtěžším a ustavičným pracem v domácnosti, aby ji tak odvedla od jejích modliteb. Než Kateřina toho všeho použila pro svůj duchovní život. Z vnuknutí Božího si učinila ve svém srdci celu, kde byla neustále skryta se svým Ženichem a s ním stále rozmlouvala. Jednou však řekla svým rodičům rozhodné slovo, že je marné nutiti ji do sňatku, že je na věky zasnoubena Kristu a že od tohoto svého úmyslu nikdy neustoupí. Když rodiče viděli její neoblomnost, hlavně otec, rozhodli se, že ji nebudou již nutit do sňatku. Tak Kateřina dobyla prvního velkého vítězství. Přiložila již ruku k pluhu a neohlížela se nazpět.

Kateřina se tedy svobodně oddala duchovnímu životu, kajícnosti a rozjímání o Bohu, věrně při tom sloužíc svým rodičům. Ale chtěla jít ještě dále. Nemínila zůstat doma, nýbrž měla před očima vyšší ideál. Od mládí v ní byla skryta úsilovná touha obléci se v roucho sv. Dominika. Proto se počala domáhat vstupu ke kajícím sestrám sv. Dominika. Než matka zde zase chtěla alespoň oddálit její úmysly a trochu ji rozptýlit v její horlivosti, proto si vymýšlela nové věci, jimiž by ji odváděla od jejího úmyslu. Zase to byla tatáž Kateřina, jež věděla, co chce, a jež se nedala ničím zviklat ve svém rozhodnutí, puzena jsouc vyšší silou. Ony sestry ji nejprve nechtěly přijmout, protože Kateřina se jim zdála příliš mladá, ale když pak těžce onemocněla, dosáhla ve své nemoci svolení jak matčina, tak těch kajících sester, aby mohla být oděna v roucho sv. Dominika. Tak konečně po dlouhých, vysilujících bojích dospěla k tomu, co měla od malička na mysli. Skončilo se její dětství a první mládí plné horlivosti, v němž vyniká neobyčejné hodnocení duchovních věcí a rovný postup, bez oklik, k vytčenému cíli. Nesmlouvavost a rozhodnost, řídící i u dospělých, je její cestou i vítězstvím.

K DOKONALOSTI

V sedmnácti letech roku 1864 dosáhla splnění své tužby po rouchu sv. Dominika. Byla to její touha po dokonalosti křesťanského života podle výzvy evangelia, vědomí, že ve světě se mnoho nedaří květu panenství, proč se rozhodla pro tento způsob života. Ale že si právě vybrala kající sestry sv. Dominika, nebylo náhodou, nýbrž zase po zralé úvaze, zcela ve směru jejího apoštolského žáru, který ji počal mučit již od prvních let, a který měl jednou vyšlehnout v mohutné plameny, jež ozářily celou Církev.

Sv. Dominik, muž zcela apoštolský, jemuž právě přísluší v dějinách křesťanství zásluha obnovení apoštolského života, chtěl i laiky přivést k apoštolské práci. Volal všechny, aby šli do svatého boje za pravdu proti bludařství a za svatá práva Církve Kristovy. Poučuje nás o tom zevrubně bl. Raymund: „Ty dobrovolníky, jež našel (sv. Dominik), přiměl, že mu skládali přísahu, že budou vše, co bylo řečeno, činiti podle svých sil, a pro to dáti v obět svou osobu i to, co měli jako majetek. Aby však manželkami nebylo zabráněno tomuto svatému dílu, dával si i manželkami přísahat, že svým mužům nebudou bránit, nýbrž podle svého způsobu budou jim pomáhat ve všem, co jim bude možno. Sliboval světec obojí manželské straně, bude-li to zachovávat, bezpečně věčný život. Nazval pak je bratry z vojska Ježíše Krista.“³ To se dovídáme o ustanovení toho, co dnes je Třetím řádem sv. Dominika. Byli to laici ve světě žijící, mužové i ženy, kteří nebyli vázání řeholním životem, nýbrž měli jen určité modlitby Otčenáše a Zdrávas, a kteří se odívali vždy jen černě bílými šaty bez zvláštního předepsaného střihu. Když zemřel sv. Dominik, tu se tito členové vojska Ježíše Krista z úcty k němu začali nazývat kajícími bratry a sestrami sv. Dominika. Když pak ubývalo kacířů, omezo-

³ Bl. Raymund, tamtéž, c. VIII.

vali se tito bratři a sestry spíše na vnitřní život než na vnější výboj. Když však mužové umírali, zbylé vdovy se již nechtěly vdávati, ale žily dále jako kající sestry sv. Dominika. K nim se později přidávaly ještě jiné vdovy a španělský dominikán Munio jim sestavil určitý řád, podle něhož mají žít. To byly ony sestry sv. Dominika, jež žily v Si-eně, ne jako řeholnice v pravém slova smyslu, protože ani neskládaly slibů ani nevedly společný život, nýbrž oddávaly se zbožnému životu podle předepsaných pravidel, ale bez klauzury. Proto také Kateřina nemohla býti zprvu u nich přijata, protože byla pro ně příliš mladá.

Nyní po přijetí řeholního roucha začala svůj život zcela skrytý v Bohu. Jako kdysi sv. Pavel odešel na poušť, aby tam v rozmluvě s Bohem se připravoval na budoucí apoštolát, tak také Kateřina se úplně uzavřela v těsnou komůrku svého bytu a žila v ní jen Bohu. Jako sv. Bernard, i ona se povzbuzovala myšlenkou, že již musí vésti zcela jiný život. Začala tedy svou výhradní službu Bohu očišťováním duše a kajícností, což jí připomínala černobílá barva jejího řeholního roucha. Nevycházela ze své cely leč jen když šla do blízkého kostela bratří kazatelů. Píše o ní znalec jejího duchovního života: „V klauzуре cely bydlela ustavičně a nevycházela z ní leč když chvátala do kostela. Našla poušť uvnitř vlastního domu a samotu uprostřed lidí. Kdo může vyjádřiti její bdění, modlitby, rozjímání a slzy? Ustanovila si, že když bratři kazatelé, jež nazývala svými sourozenci, spali, ona po každé bděla. Když však bratři zvonili na matutinum (jež bývalo o půlnoci), po druhém znamení a ne dříve říkala svému Ženichu: Hle, Pane, sourozenci moji a tvoji sluhové až dosud spali, a já jsem za ně držela stráž před Tebou, abys je chránil před zlem a úklady ďábla: nyní však oni vstali, aby Tě chválili, Ty je ochraňuj, a já si trochu odpočinu.“⁴

⁴ Bl. Raymund, cit. dílo, c. IX.

Ačkoliv nesložila tři řeholní sliby, protože to nebylo v oné společnosti zvykem, přece je zachovávala všechny tři. Slibem čistoty byla již od malička Bohu zasvěcena a jej zachovávala s největší obezřetností. Slib chudoby měl u ní velkou cenu, takže nerada viděla i v domácnosti svých rodičů hojnost a prosila Boha, aby odňal rodičům pozemský majetek, aby snad nebyl pro ně překážkou spásy a raději jim požehnal na duchovních věcech. Poslušností byla cele proniknuta, hlavně ke svým představeným a zpovědníku, takže mohla nakonec vyznati: „Nikdy si nevzpomínám, že bych jen jednou byla porušila poslušnost.“ O ní později ve svém Dialogu napsala tak velké chvály, jak poslušnost bezpečně vede po cestě spásy, zatím co neposlušnost je jednou z největších překážek v duchovním životě. Pro poslušnost vytrpěla tolik ve svém životě, protože mnozí, kteří ji vedli, jí nerozuměli a snažili se ji vésti po cestách prostřednosti, zatím co ona se cítila puzena k vyšším věcem. Přece však chtěla vždy poslechnout i lidí, aniž opomenula vykonat vnuknutí Boží, čímž se octla mnohdykrát ve velkých nesnázích. Kolik na př. vytrpěla ve svém životě pro časté svaté přijímání!

Umrťování, sebezápor tvořily denní program jejího života. Úžasná střídmost v jídle stala se jí takřka návykem, že později ani nemohla vůbec požívat pokrmů a po dlouhou dobu vydržela úplně bez jídla. Později jen na naléhání svých vůdců, a aby vyhověla druhým, něco požívala, ale bylo to pro ni úžasnou mukou.

Než přesto že byla tak pevně vyzbrojena v duchovním životě, že bývala oblažována i útechou s nebe, přišla na ni jedna z nejtěžších zkoušek, jež pravidelně prožívají světci a vůbec ti, kdo se uvědoměle rozhodují pro službu Boží. Ona, čistá od mládí, jež úplným ponořením do toho, co je Božího, předešla výboje těla proti duchu, upadá náhle do nejtěžších pokušení smyslnosti. Čím více bojovala, tím se zdálo vše marnější. Jakoby celé peklo

se proti ní spiklo se svou zlobou. A k tomu všemu ještě přistoupila duševní opuštěnost. Jako by se byl Bůh od ní odvrátil v této bídě. Než Kateřina vytrvala statečně v tomto boji. Když pokušení vyvrcholilo v představě, že tyto duševní strasti a pokušení bude musit snášet po celý celý život až do smrti, tu si řekla, odmítajíc úklady pekla: „Já jsem si zvolila trýzně za své osvězení; ne nesnadné, nýbrž sladké je pro mne tyto i jiné trýzně snášet pro jméno Spasitelovo, dokud se bude líbiti jeho velebnosti.“⁶ Po těch slovech jakoby slunce, dlouho zastřené mraky, se prodralo zase v její duši. Ztracený klid se vrátil a oblažil celou její duši, vyzkoušenou v ohni pokušení a bezútěšnosti. A když se ptala svého Pána, kde byl při těch jejích hrozných zkouškách, dostalo se jí odpovědi: „Kdo působil, že jsi byla smutna při oněch pokušeních, ne-li já, který jsem byl skryt ve tvém srdci?“

Byla to zkouška seslaná Bohem, aby její bělostná ctnost prošla heroičností a aby ukázala, zda dovede sloužit Pánu i bez útěch, jimiž ji dříve zahrnoval. Kateřina zvítězila velkým vítězstvím tam, kde tolik jiných nachází hrob pro svou ctnost. Překonala rodící se zoufalství v duši, toto největší nebezpečí a bránu hříchů, svým velkodušným přijetím všech zkoušek a vši bezútěšnosti až do smrti, chtějíc sloužit Bohu pro něho samého. A touto velkodušností zlomila úklady pekla. Tímto svým tak lidským pokušením se stala přístupnějším všem smrtelníkům a svým vítězstvím příkladem pro ostatní. Dostalo se jí ujištění, že právě v onom velkodušném přijetí všech těchto zkoušek našla největšího zalíbení u Boha.

Po této zkoušce Kateřina den ze dne rostla v dokonalosti, t. j. v stále užším spojení s Bohem, takže další život pro ni znamená uskutečnění slov Apoštolových: „Pro mne žítí je Kristus.“

Její život byl ustavičná kontemplace, takže dospěla k těm stavům duše, kde Bůh je takřka zku-

⁶ Bl. Raymund, c. IX.

šenostně okoušen a tajemství Boží vychutnávána. Byl to radostný vzestup duše až k nejtajemnějším vrcholům vnitřního života.

Za zvláštního přispění Božího se naučila latinské modlitbě žalmů, jež pak ráda recitovala. Nejvíce se jí zalíbil počátek božského officia: „Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuvandam me festina“, jež v překladu do rodné řeči častěji až do smrti opakovávala. Ale čím dále, tím více ustávala v ústní modlitbě, pohroužena jsouc v neustálou rozjímavou modlitbu.

Duše její však prahla po nejužším spojení s Bohem, proto toužila zasnoubit se co nejvíce se svým Ženichem, Ježíšem Kristem v dokonalosti víry. Pán vyplnil tuto její žhavou touhu a jednou před poslední dobou se s ní duchovně zasnoubil.

Vroucnost její zbožnosti tryskala ze zdrojů Eucharistie. Přijímala, pokud možno, denně, chtějíc se alespoň: svátostně nasytit Bohem zde na zemi. „Byla pak v ní taková žádost častějšího svatého přijímání, že nebyla-li naplněna, tělo krutě trpělo a jakoby hynulo.“⁶ Naopak zase, mohla-li přijímat, celé tělo bralo účast na této posile ducha, takže v ní zmírала všeliká touha po tělesném pokrmu, a jak již bylo řečeno, požívání pokrmů se jí stalo spíše mukou než občerstvením. Když se jí zpovědník tázal, zda má chuť na jídlo, odpovíděla: „Tak veliká je sytost, již mi Pán uděluje při přijetí nejsvětější Svátosti, že na žádný způsob nemám chuti na nějaký tělesný pokrm. Když nemohu přijímat Svátost, pouhá její přítomnost a vidění mne nasycuje, ano, dokonce nejen přítomnost Svátosti, nýbrž i kněze, o němž vím, že se dotýkal Svátosti, mne potěšuje, takže vzpomínka na každý pokrm odchází ode mne.“⁷

Jednou upadla do extase, což se u ní dalo častěji, a v tomto vytržení se jí dostalo posvátných stigmat. Přiznala se jednou svému zpovědníku, že nosí

⁶ Bl. Raymund, část 2., c. V.

⁷ Tamtéž.

na svém těle posvátné jízvy. Viděla jednou Pána přibitého na kříži, jak se k ní sklání s velikou láskou a když ona se vzpřímila, viděla, jak patero krvavých paprsků vychází z ran Kristových, a zasáhlo její ruce, nohy a srdce. Kateřina si jen vyprosila, aby tyto jízvy nebyly viditelné. Brzo nato pro velikou bolest upadla do takové nehybnosti, že se zdálo všem, kdož ji viděli, že je to již její agonie. Než vyšla z ní živá, neboť byla ještě povolána k velkým věcem, které měla teprve uskutečnit.

Cím dále, tím více prožívala utrpení Páně, jež se jí stalo životem. Vyprosila si na Bohu, aby byla co nejvíce účastna bolesti Kristových zde na zemi. Prosba její byla vyslyšena. Vyznala, že se jí dostalo milosti prožívat bolesti utrpení Kristova v celé jejich intenzitě. V rozpětí své lásky, plna důvěry a dětinné oddanosti jednou prosila, aby ji Pán již přenesl v objetí blaženého patření a věčného spojení s ním. Ale dostalo se jí odpovědi, že jí ještě nenadešel čas, že musí plnit vůli jeho na zemi, tak jako plnil on vůli svého Otce. A tu si Kateřina aspoň vyprosila v zanícení co největší účast na jeho bolestném utrpení. „Ach nejmilostivější Pane, vyveď ze žaláře duši mou a vysvoboď mne z těla této smrti.“ Když jí Pán odpověděl, že to není ještě jeho vůle, pokračovala v prosbách Kateřina: „Když to není milé před tebou, buďž tvá vůle. Ale jednu, prosím, mou prosbičku rač vyslyšeti, aby mně totiž v tomto čase, jež jsi určil, abych trvala v těle, dal mi účastnou býti na tvých utrpeních, jež jsi snášel, až do posledního utrpení včetně, abych, když nemohu se spojit s tebou v nebi, alespoň byla spojena s tvými útrapami. To jí Pán udělil laskavě. A jak řekl, tak se bez pochyby stalo. Neboť od té chvíle počala každodenně více zakoušet jak v srdci, tak v těle utrpení Spasitele.“⁸ Tato úcta k Ukřižovanému nebyla u ní něco náhodného nebo občasného, nýbrž byl to je-
den z hlavních zdrojů jejího duchovního života.

⁸ Bl. Raymund, tamtéž, II., c. VI.

Spolu s tímto prožíváním utrpení Kristova v nejvyšších mystických stupních se projevuje u Kateřiny již také úcta k Srdci Páně. Čteme o její výměně, kterou učinila, když ona dala své srdce Pánu a on jí dal své Srdce, takže vyznávala, že již nežije svým srdcem, nýbrž Srdcem Božím.

Vyjádřením jejího ustavičného ponoření v utrpení Páně je její nezměrná a tak výrazná úcta ke krvi Páně. Tak často se o ní zmiňuje, tak často do ní odporoučí duše. Téměř v každém z jejích četných dopisů je řeč o předrahé krvi Páně. Touto krví byla opojena, když jednou ji čerpala z otevřeného boku Kristova. Tato krev ji pak pudila ke spáse duší. Jako kdysi Kristus toužebně si přál píti kalich utrpení, aby spasil duše, tak také Kateřina, v jejíchž žilách proudila tato krev Spasitele, se dala v její síle a v jejím žáru na výboj za duše. Z této výkupné krve vyrostl její velký apoštolát, její láska k hříšníkům, její porozumění pro hříšníky a její tak prudká touha po spáse všech. Proto jí nebylo nic nemožné, nikdy nezoufala, majíc na zřeteli sílu a moc krve Kristovy.

Její láska k Bohu založená na vroucím poměru ke Kristu jako Prostředníku a Vykupiteli vytvořila v ní onu podobnost s Kristem ve všem. Proto také její duchovní život nemohl zůstat skryt, neboť podle příkladu Kristova musela vyjít ze skrytosti, aby se stala užitečná mnohým.

K PLNOSTI ZÁKONA

Kateřina byla dokonalou učednicí Krista vtěleného, který obcoval s lidmi, s nimiž byl spojen poutem skutečné lidské přirozenosti. Měla-li její láska k Bohu být osvědčena a přivedena k dokonalosti a plnosti, musela se též nésti ve směru přikázání lásky k bližnímu, na níž podle slov Božích se ukazuje pravost lásky k Bohu. Láska k bližnímu, jsouc totožná s láskou k Bohu, je rozšířením

horizontů, je rozvedením lásky k Bohu na bratry v Bohu a Kristu, spjatých těmitéž pouty synovství vzhledem k Bohu a vykoupených toužou krví. Proto bylo třeba, aby vyšla z kontemplace ke svým bratřím a sestrám v Kristu. Miluj Boha a bližního, toť příkaz hlavní, naplnění zákona i proroků. Mohla sice tento příkaz lásky k bližnímu uskutečňovat i svým skrytým životem, neboť i v něm lze osvědčovat lásku k bližnímu alespoň pohotovostně co do vnějších úkonů, a též aktuálně, na př. modlitbou, jež je projevem lásky i almužnou zároveň, ale Kateřina byla povolána k velkému apoštolátu, který u ní začal vnitřní přípravou ducha, pokračoval službou skutků milosrdenství a vyvrcholil v úžasném duchovním vlivu na duše i osudy Církve.

Nejprve se bála vyjít ze své samoty. Po tři roky neporušila mlčení leč jen co se vyznávala ve svátosti pokání anebo při duchovním vedení. Sama vyznala, že opustit celu bylo pro ni úžasnou mukou a jen výslovný rozkaz vůle Boží ji přiměl, aby vyšla mezi bližní. Nebylo to bez vnitřních bojů a zápasů. Tak dobře jí bylo v ustavičném pohroužení do Boha, k němuž dospěla po překonaných zkouškách. Dostalo se jí však osvícení Božího, jež ji připomnělo její apoštolské touhy již od malička, a proto z popudu Božího vyšla, aby sloužila bližním nejprve tělesným milosrdenstvím. Její kontemplace však tím nebyla přerušena, naopak byla prodloužena právě v této službě bližním. Světci nikdy nebyli jen aktivní, neboť u nich aktivita vycházela z ustavičného ponoření do Boha. Tak také Kateřina, sloužíc bližním, posluhovala Kristu, zosobněnému v nejmenších z těchto, jež opatrovala.

Bylo velké pole této její působnosti. A je-li láska k bližnímu měřítkem lásky k Bohu, pak tato její láska k bratřím dokazovala svou dokonalostí, že láska k Bohu v ní již došla vrcholků.

Nejprve šla do domácnosti a tam pomáhala, kde mohla, hlavně služebným, jimž vypomáhala a je

zastávala, když byly nemocné. Někdy se ovšem stávalo, že Kateřina při nějaké práci v kuchyni upadla do extase a zůstávala dlouhou dobu nehybnou. Domáci jí v tom nebránili, neboť ji znali a věděli, odkud to pochází.

Poznala však, že je třeba udělovat almužnu. Sama nic neměla, proto šla k svému otci a prosila ho o dovolení, aby směla brát ze zásob a rozdávat chudým. Otec, který ji od počátku daleko lépe rozuměl než matka, jí všechno dovolil a přikázal všem v domě, aby ji nikdy nebránili v ničem, co bude Kateřina chtít rozdat. Bylo to velkodušné dovolení člověka, který chápal smysl Boží. Tato jeho láska pak byla odměněna na konci života šťastnou smrtí, kterou mu vyprosila vděčná Kateřina, jež nikdy nezapomněla na tato dobrodini otcova.

Kateřina, která byla plná charismat, brzo poznala, kde je třeba pomoci. Ve svém duchovním instinktu rozpoznala osoby potřebné pomoci, i když o ni neprosily pro různé důvody. Hlavně takové rodiny, jež trpěly nouzí, a které se neodvažovaly žebrat, nacházely u ní zvláštní přízeň. Ale i jinak byla ke všem, kdo ji prosili, velkodušná. Kdysi, nemajíc nic u sebe, dala prosícímu aspoň křížek, jež měla u sebe. Po vzoru sv. Martina i ona dala svůj oděv, začez se jí dostalo takového ujištění jako tomuto světcí, že totiž tím přioděla Krista. Tato její štědrost se stala brzo tak známou, že doma již před ní všechno zamykali, hlavně šaty, bojíce se, aby Kateřina všechno neodnesla. Srdce světců dává, dokud je, nestarajíc se o to, jak bude, a když již nic nemá, je tak vynalézavé, že přece něco najde. Velká je láska Boží a rozšiřuje srdce lidské, zatím co bez ní vadne a usychá srdce lidí, a když dá něco srdce bez lásky, dává to s nesmělostí, s podezřením anebo s neochotou. Láska Boží však je shovívavá.

Kateřina se stala andělem Sieny, těšícím, pomáhajícím, vyhledávajícím hlavně nemocné. Žila tam

jedna nemocná žena, sama ve své nemoci odkázaná na sebe. Nemoc se horšila a když se přidružilo malomocenství, každý se jí již štítíl. Čekal ji osud malomocných, že totiž měla být vynesena za město, a tam ponechána sama sobě. Bylo však jedno velké srdce v Sieně. Byla to Kateřina, která bez váhání přišla, a ujala se ubohé nemocné. Denně ji navštěvovala, opatrovala, připravovala vše potřebné. A k tomu ještě za jakých podmínek. Nemocná, místo vděčnosti, si čím dál tím více dovolovala na Kateřinu, svou největší dobroditelku. Z toho, co jí prokazovala dobrovolně, učinila nemocná povinnost, a když se někdy Kateřina opozdila pro své modlitby, silně jí spílala a vytýkala, že vysedává v kostele. Než Kateřina tím trpělivěji jí sloužila, až jí věrně dosloužila ke šťastnému konci. Matka jí zakazovala, aby nechodila k této malomocné, od níž se může nakazit, ale Kateřina vytrvala až do konce.

Nemocná začala být s její službou nespokojená a čím více jí Kateřina prokazovala péči a něhu, tím se k ní chovala hruběji, takže náhle proti ní vzplanula nenávistí a hněvem. Tato nenávist se tak vystupňovala, že ubohá nemocná veřejně pomlouvala svou ošetřovatelku ze ztráty nejdrahocennějšího pokladu, jež od mládí opatrovala, ze ztráty její cti. Některé ze starších spolusester tomu uvěřily a zavolaly si Kateřinu, aby ji soudily a domlouvaly, jak mohla dospět tak daleko. Kdo dovede pochopit rány tak čisté duše, jako byla Kateřina. Ve své úzkosti, opuštěnosti a zrazení se utekla ke vroucí modlitbě k Bohu, který věděl o její nevině. Takřka domlouvala Pánu, aby se jí zastal v tom, kde je tak citlivé srdce dívky. Tehdy se jí dostalo onoho zjevení, kde jí Kristus dal na vyvolenou, buď zlatou korunu, ozdobenou perlami a drahokamy, anebo trnovou korunu se slovy: „Věz, nejmilější dcero, že je třeba, abys byla oběma těmito korunami, střídavě v různé době korunována. Zvol si tedy, co chceš, buď býti korunována v běhu to-

hoto svého života trnovou korunou, a druhou vzácnou ti uchovám pro věčný život. Anebo nyní měj tuto drahocennou, a po smrti ti bude uchována tato z trní.“ Kdo by netušil odpověď světice, zakotvené v Bohu tak velkou láskou: „Já, Pane, již od dlouhých dob jsem zapřela svou vůli, a zvolila jsem si jediné tvou vůli následovat, proto mně nenáleží něco voliti. Protože však chceš, abych odpovéděla, pravím tedy, že v tomto životě si vyvoluji býti připodobněnu tvému nejblaženějšímu utrpení, a pro Tebe vítati strasti jako osvěžení.“⁹

Světice byla posilněna a ujištěna, že všechno toto utrpení se jí obrátí k slávě. Dále posluhovala nemocné stařeně, jako by to byla její největší dobroditelka. Brzo však byla tato ubožačka osvěcena vnuknutím Božím, poznala nevinu a čistotu duše Kateřininy a veřejně pak vyznávala přede všemi její velikost a svatost. Když se Kateřině omlouvala, tato ji těšila jakoby se nebylo nic stalo.

Cím více byla její pověst zničena, tím více se pak rozšířila její svatost, a to i na nejvyšší kruhy církevní. Od té chvíle šla její pověst světem jako Bohem omilostněné duše, jako velké divotvorkyně. Tak se již blíže rýsuje její velký apoštolát. Od skutků tělesného milosrdenství, kde ukázala tak velkou, důslednou a přímou lásku k trpícím údům tajemného Těla Kristova, vystupuje k další a přímější práci apoštolské, kde už nebude pečovat jen o tělo, nýbrž v první řadě přímo o duše. Tato velká láska Kateřinina k trpícímu lidstvu, o něž pečovala tím, že každého jednotlivce, s nímž se potkala, se ujala a jej účinně opatrovala, se stala velkým vzorem skutečné křesťanské charity. Byla to právě tato světice, jež zdůrazňovala ve své duchovní nauce totožnost lásky Boží s láskou k bližnímu. Sama ji uskutečňovala v každém z trpících, i těch nejbídnějších, i těch nejnevďečnějších. To však je úkolem světců, aby byli vůdci, aby ukazovali ces-

⁹ Bl. Raymund, cit. místo, II., c. IV.

tu, aby dosvědčovali, že láska Boží vyzdvihuje člověka k nejvyšším vrcholům.

O DUŠE BRATRÍ

Jednou vyznala světice svému zpovědníku: „Ó otče, kdybyste byl viděl krásu rozumové duše, nepochybuji, že kdyby to bylo možno, stokrát byste podstoupil smrt pro spásu jediné duše; není věru nic na tomto viditelném světě, co by se mohlo vyrovnati oné krásě.“

Dlouholetá, žhavá, od mládí stravující apoštolská touha se prodrala navenek. Na svých cestách za nemocnými tělesně poznávala bídu duševní. Obdařena charismatem čtení v duších, poznala jejich krásu, odlesk to obrazu a podobnosti s Bohem, k níž byl člověk stvořen. Žhavě a žíznivě čerpala z boku Spasitelova a opojila se jeho Krví, která chce duše, aby nebyla prolita nadarmo. Krev schopná svou jedinou krůpějí shladit hříchy celého světa.

Veliké bylo její poslání v apoštolátě, kde neznala únavy a námah. Pro jednu duši by byla ochotna se bít s celým peklem, ano po způsobu sv. Pavla byla by schopna přijmout věčné zavržení, jen aby spasila své bratry a sestry v lidství. Po prvé se tato její touha viditelněji projevila, když zachránila duši jedné nemocné, již ošetřovala. Duši, která se měla odebrat na věčnost ve velké nenávisti a nelásce. Svými útoky na nebe ji vyrvala peklu. A když poznala, jak Bůh slyší její prosby, jak je mu milá tato práce, tu nikdy neustoupila ve svých modlitbách a obětech, dokud nepřivedla duši k Bohu. Věděla, co je to zhouba smrtelného hříchu. Tolikrát citelně poznala jeho ošklivost. A ta, jež dovedla zvítězit nad ošklivými pocity z různých neduhů, jež ošetřovala, nemohla bez zjevné nelibosti snést ošklivost, již pocítovala v přítomnosti duší, obtížených těžkými hříchy, hlavně nečistoty.

Uměla čísti hříšníkům v jejich svědomí a odha-

lovati jejich i nejskrytější hříchy. Když se k ní někdo přidal a začal s ní hovořit, dala mu hned najevo, že dříve než začne mluvit o Bohu, by měl očistit svou duši. Tak ovšem byla přísná k duším nekajícím, jako zase byla plná něhy k těm, kteří se chtěli vymanit z osidel hříchu. Kdysi ji navštívila žena, krásně oděná a jemná v chování, plná přívětivosti a uhlazenosti. Než světice stále jako by se od ní odvracela. Jejím zpovědníku, bl. Raymondovi, v jehož přítomnosti se to odehrávalo, to bylo nápadné. Vyptal se pak u jiných na onu ženu a dověděl se o jejím nepočetném životě. Později mu Kateřina vyznala, že v přítomnosti oné ženy tak pocítila nelibost a ošklivost hříchu, že jí bylo k zvracení.

Moc a úspěchy, jichž se jí dostalo na tomto poli působnosti, vycházely z nejúčinnějšího prostředku pro obměkčení duší, z modlitby, k níž se vždy utíkala s největší úpěnlivostí. Obrácení duše je velké dílo rázu nadpřirozeného, proto je k němu třeba milosti, jež jediná je schopná přivést duši znovu k Bohu. Toho si byla Kateřina dobře vědoma a věděla, kde je nejlepší záruka pro apoštolát. Tolikrát ji vidíme, jak se dohaduje takřka s Bohem o duši. Neustává na vroucích modlitbách, až duše měkne a jímne pod paprsky milosti, jež přetvářejí duše i nejzatvrzelejší.

Žil v Sieně bohatý měšťan Ondřej Naddini, který však pohrdal vším, co se týkalo spásy duše a Boha. Bohu a svatým věcem se jen rouhal. Těžce onemocněl a zdálo se, že již končí svůj život. Přivolaný kněz se musel vrátit s nepořízenou, naopak ještě více se nemocný bouřil proti Bohu. Byli povoláni k jeho loži i řeholníci a jiné duchovní osoby, aby ho obměkčili, leč všechno bylo marné. Zdálo se již, že se navždy rozloučí se světem ve své velké nekajícínosti a zatvrzelosti vůči Bohu. O tom se dověděl dřívější zpovědník sv. Kateřiny, bratr Tomáš, který věděl ještě o záchraně proti všelike lidské naději. Ihned spěchal k světici. Zastihl ji však

v extasi, proto dal po její družce vzkázat, aby, až se vrátí ke smyslům, se postarala o duši onoho zatvrzelce. Kateřina se ihned utekla k modlitbě. Vrhá se před Pána a úpěnlivě a žhavě ho prosí o záchranu duše ubohého umírajícího. Naléhavá byla její modlitba a neodešla od ní, dokud nedosáhla, zač prosila: „Jestliže ty, nejmilejší Pane, chceš pozorovat naše nepravosti, kdo unikne věčnému zatvrzení? Zdaž proto jsi sestoupil do lůna Panny a vytrpěl nejkrutější muka kříže, abys přihlížel na naše nepravosti a je trestal, anebo spíše abys je zahladil? Proč mi vypravuješ hříchy ztraceného člověka, jenž jsi nesl na svých nejsvětějších ramenou všechny zločiny? Či snad jsem přišla rozmlouvat s tebou o tvé spravedlnosti anebo spíše abych žádala tvé milosrdenství? Vzpomeň si, Pane, co jsi mi řekl, když jsi mi dal najevo, že jsem poslána ke spáse duší. Já nemám zde jiného osvěžení nežli vidět, jak se moji bližní obracejí k tobě: a jen proto snáším tvoji nepřítomnost trpělivě. Neudělíš-li mi této radosti, co si počnu nešťastná? Nezapuzuj mne, nejmilostivější Pane! Vrať mi bratra mého, jenž je pohlcen v propasti zatvrzelého srdce.“¹⁰

Hle, apoštolka. Celou noc se bila o duši zatvrzelce. A poněvadž modlitba spravedlivého proniká nebesa, byla vyslyšena. Po této velké modlitbě jihlo srdce, jež bylo již tvrdší než kámen, a brzo k svému údivu slyší kolemstojící z úst nemocného prosbu, aby mu poslali pro kněze, že se chce vyznat ze svých hříchů. A vykonal vše s největší opravdovostí. Uspořádal v této poslední chvíli těžké záležitosti své duše a svého majetku. Umřel dokonale smířen s Bohem.

Podobně když se dověděla o dvou zločincích odsouzených na smrt a o jejich zatvrzelosti a nekajícnosti, rychle se utekla k Bohu, aby zachránila jejich duše. Zatím co pro druhé to byla jen nová sensace, Kateřina se stará o duši těchto odsouzenců. Zase se dovolává ceny a síly krve Kristovy a

¹⁰ Tamtéž.

dosáhla obrácení těchto dvou srdcí, již úplně oddaných peklu. Milost Boží, již jim vyprosila Kateřina, úplně změnila jejich duše. Žádají kněze, kajícně se vyzpovídají a ještě v této poslední chvíli chtějí co nejvíce zachránit pro věčnost. Ti, kteří se o ni po celý život nestarali. A proto s radostí a úsměvem přijímají muka a svou smrt obětovali pro zásluhy Kristovy jako výkupné za svůj život. Tato tak náhlá, ale úžasná změna tvrdých zločinců k neuvěření dojala všechny diváky. Netušili, že kdesi ve skrytu jsou za ně sepjaty ruce k nebesům, vyprošující jejich obrácení.

Mnoho bylo obrácení, jež vyprosila Kateřina a nelze se o všech zmiňovati. Uměla to s dušemi nejzatvrzelejšími i s dušemi světáckými. Přichází k ní dívka, neznající nic jiného než ozdobu a pěstění svého těla a aby se zalíbila světu. Matka ji posílá ke Kateřině, ale jediná rozmluva s tou zcela Boží služebnicí stačila, aby dívka odhodila všechnu nádhery se sebe a šla do kláštera, kde žila v největší kajícnosti. A když bratr této dívky vyhrožoval světici, že mu odcizila sestru, chlácholí ho Kateřina slovy, že i on najde brzo Boha ve svátosti pokání, o které nechtěl ani slyšet. Brzo se zpovídá, a nejen že od té chvíle nebrání své sestře v klášterním životě, nýbrž i sám se staral o dobrý křesťanský život.

Veliká byla působnost světice v tomto ohledu. Poučuje nás o tom její zpovědník, k němuž nejvíce přiváděla duše, které přiměla k pokání. Někdy na její modlitby se hrnuly zástupy ke zpovědi a kajícně se vyznávaly. Když se dověděl papež Řehoř XI. o tak velkém apoštolátu sv. Kateřiny, byl tím velice potěšen a dal proto různé výsady zpovědníkům, kteří zpovídali tyto kajícníky. Vyznává bl. Raymund, že přicházelo k nim ke zpovědi mnoho těch, kteří již dávno nebyli u ní anebo takoví, kteří dříve špatně vykonali zpověď. Dovedeme si představit tento nával kajícníků, když musel bl. Raymund a jeho pomocníci sedávat ve zpo-

vědnicích někdy lačni od rána až do nešpor, protože nemohli dříve zdolat tyto zástupy. A když se již někdy zpovědníci mrzeli pro přílišnou námahu, ona je povzbuzovala, aby jen vytrvali a co nejvíce zachránili z tohoto zázračného lovu duší. Všude, kam přišla na svých cestách, měla tyto velké úspěchy. Proto měla také výsadu od papeže, že ji mohli provázet zpovědníci, aby vždy bylo možno kajícníkům vyhovět na kterémkoliv místě. Její zjev a slova vždy působila, že i nejzatvrzelejší se obraceli. Aby však zapomenutím a rozptýlením se nezbavili těchto užitek pokání, ihned je vždy poslala vyzpovídat se. Tak bývala tato obrácení trvalá. Měla také dar nahlédnout do nejtajnějších hlubin nitra jiných. Jednomu kajícníku připomněla, že zapomněl jeden těžký hřích, o němž nevěděl nikdo kromě něho. S úžasem vyznal kajícník pravdivost jejího upozornění.

V této práci ji posilovalo vědomí, jak duše hynou. Dostalo se jí zjevení o věčných trestech hříšníků. Zvláště zdůraznila věčné utrpení těch, kdo hřešili v manželství, jehož zneužívali.

Nikdo se k ní nepřiblížil, aby pak nebyl zkrušen nad svými hříchy, anebo aby neodešel lepší. Ale nebylo to snad jen nějaké osobní kouzlo svěřice, které by zde působilo snad citově na druhé, nýbrž bylo to působení vyšší síly, k níž se vždy Kateřina utekla v modlitbě. Měla dar rozpoznávat duše s jejich dobrými i špatnými vlastnostmi a proto již napřed každému řekla, co mu chybí.

Působilo ovšem u ní též něco z její osobnosti, zcela přetvořené v duchovní postavu, která strhovala svým zjevem. Byla to její duševní plnost a úžasná něha a soucit s hříšníky, ale zároveň radostná naděje v moc krve Kristovy, o níž nikdy nepochybovala a v jejíž síle všeho dosáhla. Byla to učitelka duchovního života, vyučená ve škole Boží moudrosti. A tato moudrost Boží ji doporučovala pozvání sebe sama, ale při tom jí zdůrazňuje, že toto poznání a hlavně úvaha o hříších a nedo-

statcích nesmí býti bez vzpomínky na Krev a hojnost milosrdenství. Protože duše, při poznání sebe a bez vzpomínky na krev Páně a milosrdenství Boží by snadno mohla dospět k zoufalství.¹¹

Kupily se kolem ní duše, které se nemohly od ní odloučit. Milovaly ji jako matku, která je zrodila pro Krista. Bylo jim dobře v její přítomnosti a proto ji provázely všude na jejích cestách. A Kateřina je též milovala onou vyšší, posvěcenou láskou mateřskou. Milovala je jako své duchovní děti. Za duše bratří a sester, i těch nejnešťastnějších a nejzbloudilejších, by byla dala vše, svůj život. Zde neznala únavy, a proto jich tolik zachránila. Byly to pak radostné plody jejího apoštolátu.

ZA MATKU CÍRKEV

Její apoštolát rostl. Měl nyní dospět k vrcholu. Byla postavena jako poselkyně reformy nejen duší jednotlivců, nýbrž i celé Církve sv.

Abychom mohli lépe pochopit velké poslání Kateřinino, je třeba se vrátit v tehdejší dobu. Doposud toho nebylo třeba, protože dosavadní její život neměl zvláštního kontaktu s prostředím, jež by se vyznačovalo nějakou zvláštností. Ale poslání, o němž budeme nyní mluvit, je spjato s okolnostmi tehdejší doby.

Století, ve kterém se narodila Kateřina, prožívalo velké nesnáze a zlé poměry, jimiž nejvíce trpěla Církev. Po dlouhých bojích mezi papežem Bonifácem VIII. a francouzským králem Filipem Sličným nadešla doba pokoření papežského stolce politickými zájmy Francie. K tomu došlo tehdy, když král se zasadil, aby po mírumilovném papeži Benediktu XI. byl zvolen za papeže slabý Klement V., Francouz. Ten se dal korunovat v Lyonu a od roku 1309 se trvale usídlil v Avignonu. Avignon

¹¹ Dialogo della Divina Provvidenza, Firenze, 1928, p. 179.

patřil sice Neapoli a Klementem VI. byl zakoupen jako papežské sídlo, ale přece byl na francouzské půdě proti všem dřívějším tradicím. Byl blízko královského dvora, jemuž nejvíce záleželo na tom, aby se papežský trůn stal závislý na francouzském dvoře. A skutečně lze mluvit o velkém úpadku papežské autority a podmanění papežské moci. Filip se dožadoval na papeži odsouzení Bonifáce VIII. a dosáhl zrušení templářského řádu.

Sedm papežů sídlilo v Avignonu. Ale tato doba od počátku vlády Klementa V. (1305—1314) až do návratu Řehoře XI. (zemřel v Římě r. 1378) znamená pro Církev dosti smutnou epochu, kdy zase lidské prvky převládaly na úkor duchovních ideálů. Vliv papežského stolce, tak vystupňovaný v předešlých dobách, vůči hledě klesal. A zajetí avignonské patří k nejnižším stupňům, na nichž se octla autorita papežství.

Ubývalo na jeho vnitřní moci. Přirozenou půdou pro papežský Stolec je Řím, posvěcený sídlem i krví prvního papeže sv. Petra, tradičním stolcem všech dřívějších nástupců sv. Petra. Církevní stát v Římě se rozpadal a pořádek zanikal a vše se počalo odcizovat a vymaňovat z papežské moci. Francouzský královský dvůr se staral, aby francouzští kardinálové měli většinu, aby vítězily zájmy Francie a aby byla zajištěna další volba takového papeže, který by zůstal v Avignonu.

I vnější vliv papežského stolce klesl. Instituce, mající sloužit zájmům všech křesťanských národů, byla v závislosti politických zájmů Francie. Tím ovšem mizela ona posvátná úcta národů před papežskou mocí, představující autoritu Boží, protože se počalo vidět v papeži více politického pracovníka než duchovního vládce. Utrpěly též na své účinnosti různé duchovní tresty, jimiž papežové zakročovali proti přehmatům. Hlavně města Horní Italie se mu odcizovala.

Ale na papežský dvůr se vloudily poznenáhlu i různé nešváry. Bylo příliš dbáno o peněžnictví

následkem ztenčení důchodů, jež měl papežský dvůr za pobytu v Římě. Odtud byl další krok k simonii, proti níž tak bojovali papežové předešlých století. Zakořenil se nepotismus. Nebyli vybíráni kandidáti na duchovní úřady podle jejich mravních hodnot, nýbrž podle svazků příbuzenských. Tak se stalo, že vlivem nepotismu a simonie se dostalo do duchovních úřadů mnoho nehodných lidí, kteří nežili sami podle příkazů evangelia a kteří nepečovali také dobře o své stádce.

Poněvadž bylo třeba vydržovat papežskou kurii v Avignonu a příjmů se nedostávalo, vyhrazovala si tato kurie různá místa k obsazování. Tak klesla biskupská moc těmito rezervacemi. Na různé věci byly dány dávky. Jeden člověk se někdy zmocnil více duchovních úřadů spojených s péčí o duše. Nemohl je přirozeně dobře zastávat a tak vznikaly z toho zlořády. Hledali se pak zástupci mezi jinými duchovními, kteří byli málo placeni, a vznikaly tak velké třídní rozdíly a nespokojenosti nižšího duchovenstva.

Samo sebou se rozumí, že za tak neblahých poměrů byla též uvolněna kázeň kněžstva co do jeho mravní úrovně.

Tyto a jiné zlořády, jež se rozšířily v Církvi, jsou skutečné. Byl to neblahý následek zotročení papežství politickou mocí. Ale nebyla to zase celá Církve, jež by byla v tomto ponížení. Byla tak mocná a tak plná života Božího, aby na druhé straně vydala krásné ovoce. Je to její nadpřirozené vybavení, že i v největších úpadkových dobách se sama ze sebe dovedla vzkřísit k vroucímu životu ducha. Jsouc totožná s Kristem, může se obnovit jeho silou, která v ní proudí, byť by bylo hodně buněk, jež odumírají v tomto mystickém Těle Kristově tím, že se nějak vzdálí od centra Božího života. Našli se v samé Církvi reformátoři, kteří veřejně poukazovali na tyto neblahé poměry a kteří se odvážili proto veřejně kritisovat papežský dvůr.

Na druhé straně i toto století rodilo světce, kte-

Ťi vyrostli z téže Církve, jež trpěla politickým zotročením.

Našlo se v tomto století tolik horlivých a svatých duší. Dovídáme se z dopisů naší světice o velkých zlořádech, jež tehdy byly rozšířeny hlavně mezi duchovními osobami, ale zároveň poznáváme ze života této světice a její korespondence mnoho upřímných a věrných služebníků Božích. Tak světice žila ve spojení s mnoha horlivými konventy, kde vzkvétal duchovní život. A není téměř roku, aby nezazářila sláva některého světce. Je to sv. Brigita a její sestra Kateřina Švédská. A je zde naše světice, která již od mládí žila v prostředí svatých duší. Byl to Bernard Tolomei, který založil poblíže Sieny řád olivetánů, byla to sv. Anežka z Montepulciano, rovněž dominikánka, bl. Jan Colombini, zakladatel jesuatů, bl. Klára Gambacurta. Nezapomeňme též na jejího zpovědníka bl. Raymunda, pozdějšího generála dominikánského řádu, a na jejího nejmilejšího učedníka bl. Štěpána Maconi, který jí provázel všude na cestách.

A jiný důkaz božského charakteru Církve je, že právě toto století, jež na jedné straně bylo v úpadku, se tak staralo o evangelisaci pohanských národů v Indii, centrální Asii a Číně.

Bylo voláno po reformě, po tom, aby se papežové vrátili nazpět do Říma, že je to jediné východisko, jak začít s reformou. Nemůžeme sice říci, že papežové avignonští byli špatní. Byli mezi nimi velcí mužové jak po stránce intelektuální, tak mravní. Ale byli to Francouzi, ujařmení vnějšími okolnostmi. Sami pocítovali, že je třeba se oprostít od toho všeho a jít do Říma. Léta však plynula, stav se horšil, ale návrat byl stále odkládán.

Kdo by byl tušil, že naše světice bude Prozřetelností povolána k tomu, aby zasáhla účinně do této tak spleťité záležitosti, ale nejen zasáhla, nýbrž že ji šťastně přivede ke konci? Leč co je podle slov věčné pravdy pošetilé lidem, to je moudré před Bohem, a co je rozumné světu, je pošetilé Bohu.

Tak hlubokou duši, jako byla Kateřina, jistě dojímal stav Církve. Viděla zahozený klenot kněžství u tak mnohých. A ona si ho tak vážila. Pozorovala u tolika opovržený oděv milosti. Viděla roucho nevěsty Kristovy Církve zhanobené.

Kateřina byla poselkyní Boží, aby urovnala tyto neblahé záležitosti v Církvi. Cítí se k tomu puze vnitřním vnuknutím. A tak vystupuje veřejně. Nejprve svými listy, jimiž se obrací na různé osobnosti v Církvi. První list tohoto druhu se datuje z roku 1372. Měla tedy Kateřina 25 roků. Ještě neopustila nikdy Sieny, ale již začíná takto její poslání ve světě. Sláva a svatost této světice se již rozšířily světem. Přicházejí k ní vysoké církevní osobnosti, aby ji navštívily a aby se s ní poradily. První její dopis je na arcibiskupa z Bourges, Petra d'Estaing, který byl vyslán jako papežský legát do Bologne. Kateřina mu blahopřeje k jeho jmenování, ale zároveň ho napomíná, aby svůj úkol zastával dobře. Je v tom tolik authority. Téměř v každém z dopisů, jež četně adresovala na různé církevní osobnosti, se ozývá nářek na zesvětačení, hrabivost a nedbalost duchovních, jakož i na nepotistické snahy při jmenování kardinálů. Hlavně v dopise na Gerarda du Puy, synovce papežova, si velice naříká na tyto věci. Není jisto, zda tento opat. referoval o mínění Kateřinině papeži, ale když potom papež jmenoval nové kardinály, byli to již sami lidé schopní a etnostní. Měli takové vlastnosti, jaké vyžadovala Kateřina. Jistě to nebylo alespoň bez nepřímého jejího vlivu.

Jaký žár, jaká starost o Církev se zračí na př. v jednom dopise na jednoho preláta: „Ach, běda mé nešťastné duši. Otevřte oči a vizte zkázu smrti, jež vnikla do světa a především do těla svaté Církve. Ať pukne vaše srdce při pohledu na takovou lehkomyšlnost. Hleďte, otče, jak pekelný vlk odtud odnáší ovce, které se pasou v zahradě svaté Církve, a není nikoho, kdo by je vyrval jeho hltanu . . . Ach, nemlčte již déle. Ať se zvedne vaše vo-

lání se stotisíci hlasy. Vidím, že mlčením se svět zkazil, Nevěsta Kristova je bledá a bezbarvá, protože jí byla vyssáta krev. S pýchou kradou krev Kristovu, jež nám byla dána z milosti a nikoliv podle práva, zatím co čest, jež náleží Bohu, sobě samým dávají.“¹²

Roku 1375 se obrací na samého papeže Řehoře XI. dopisem plným pokory a oddanosti vůči Náměstku Kristovu, ale zároveň vědomí poslání Božího. „Ve jménu Ježíše Krista ukřižovaného a sladké Marie. Vám, nejdůstojnější a nejmilejší otče v Kristu Ježíši, vaše nehodná, ubohá, bídná dcera Kateřina, služebnice a otrokyně sluhů Ježíše Krista, píše v drahé jeho krvi, s touhou viděti vás jako úrodný strom, plný sladkých a příjemných plodů, a zasazený do úrodné země (protože kdyby nebyl v zemi, uschl by a nedal by plody), t. j. v zemi pravého poznání sebe. Protože duše, která poznává sebe sama, se pokořuje, protože nevidí, proč se pyšnit; a žíví v sobě sladký plod nejžhavější lásky, poznávajíc v sobě nezměrnou dobrotu Boží. A poznávajíc, že není, všechno bytí, které má, připisuje pak tomu, který je. Proto se pak zdá, že duše je přinucena milovati to, co miluje Bůh a nenáviděti to, co on nenávidí . . . Proto v tom, kdo miluje sebe, žije zvrácená pýcha, (jež je hlavou a počátkem veškerého zla), v každém stavu, v němž je, ať je to prelát nebo poddaný. Jestliže je sám milovníkem sebe, t. j. miluje sebe pro sebe, a ne sebe pro Boha, nemůže konat jiné než zlo, a každá ctnost je v něm mrtvá. Ten jedná jako žena, která rodí mrtvé děti. A je to tak opravdu. Protože neměl v sobě život lásky, a přihlížel pouze na chválu a vlastní slávu, a ne jména Božího. Pravím tedy: jestliže je prelátem, jedná špatně, protože pro lásku k sobě (t. j. aby neupadl do nelibosti tvorů), v níž je spoután zálibou a láskou k sobě, umírá v něm svatá spravedlnost. Proto vidí páchatí nedostatky a hří-

¹² List neznámému prelátu. (Lettere di S. Caterina, Siena 1922, t. I. p. 67.)

chy u svých poddaných, a zdá se, jakoby dělal, že nevidí anebo je nenapravuje; a jestliže přece napravuje, napravuje s takovým chladem a vlažností srdce, že nečiní nic. Vždy se bojí neznelíbiti se a nepřijíti k válce. Toto všechno je, protože miluje sebe . . . Och, och, nejsladší tatíčku můj. Tato je příčina, že poddaní jsou všichni porušeni nečistotou a ničemností. Och, s pláčem to pravím: jak je nebezpečný tento řečený červ . . . Doufám pro dobrotivost Boží, ctihodný otče, že to uhasíte v sobě; a že nebudete milovat sebe pro sebe ani bližního pro sebe ani Boha, nýbrž že jej budete milovati, protože on je nejvyšší a věčná dobrota, a hodný býti milovánu; a sebe a bližního budete milovati ke cti a slávě sladkého jména Ježíš. Chci tedy, abyste byl tím pravým a dobrým pastýřem, takže kdybyste měl stotisíc životů, byl byste připraven je dáti pro čest Boží a pro spásu tvorů. Ó tatíčku můj, sladký Kriste na zemi, následujete onoho sladkého Rehoře, protože tak to bude možné vám jako jemu, protože on nebyl z jiného masa než vy. A Bůh je tentýž nyní jako byl tehdy: nechybí nám leč ctnost a hlad po spáse duší . . . Buďte silný, buďte silný, přijďte, přijďte potěšit ubohé služebníky Boží a své děti. Očekáváme vás s nadšenou a láskyplnou touhou. Odpusťte mi, otče, že jsem vám řekla tolik slov. Víte, že z hojnosti srdce mluví jazyk.“¹³

Tak se obracela světice na papeže. Zdá se nám to snad příliš odvážné, ale ve středověku byl daleko teplejší poměr mezi lidmi v různých třídách společenských postavených než jsme tomu zvyklí za moderních poměrů demokracie. V listech Kateřiných na různé nejvýše postavené osobnosti lze pozorovat na jedné straně úžasnou skromnost a uctivost, avšak při tom se nebála říci pravdu, cítila se k tomu puzena láskou k Bohu a k Církvi. Proto tak připomínala všem církevním osobnos-

¹³ List papeži Rehořovi XI. (*Lettere di S. Caterina*, t. III. p. 148.)

tem reformu Církve. Zapřisáhala je. Viděla všechno ono zlo, jež bylo naneseno na tuto nevěstu Kristovu. Přišel den, kdy se mělo aspoň něco uskutečnit z toho všeho.

Kateřina opustila svou rodnou Sienu a odebrala se se svou družinou do Avignonu. Přišla, aby vyjednávala mezi papežem a Florencií, jež se bouřila proti papeži. Začalo její velké cestování, které jí tak vytýkali. Ale byl to apoštolát.

Tehdy vládl na papežském stolci Řehoř XI. Byl to člověk šlechtného srdce, ale povahově málo rozhodný. Mladý se dostal k vysokým církevním úřadům. Ve třiceti letech byl zvolen za papeže. K tomu ještě nebyl ani knězem, nýbrž zůstával jako jáhen. Měl skvělou kariéru již tak, proto se mnoho neznepokojoval, že dosud není knězem. Měl aspoň méně starostí. Vrhł se na studium církevního práva. Byl to člověk pilný, zbožný, tichý, ale málo energický. Když se stal papežem, tu také pocítil více svou odpovědnost jako nejvyššího pastýře. Bral věc vážně. Viděl zlořády v Církvi, chtěl je napravit, ale neměl dosti síly. Viděl i dobře kořen této rozpoutanosti disciplíny. Častěji se obíral myšlenkou, že by měl jít do Říma, že tam je jeho pravé sídlo. Ale bál se obtíží. Jeho předchůdce se konečně jednou rozhodl vrátit se do Říma, ale nepochodil v něm, protože byl obklopen francouzským dvorem. Italové ho nepřijali rádi, a tak po třech měsících se vrací nazpět do Francie, kde měl alespoň pokoj. O tom uvažoval Řehoř. Věděl, že ho v Římě nečeká nic dobrého, že by musel leccos zkusit. Ale přece by bylo třeba to vše překonat velkodušně a odejít do Říma.

O jeho upřímné snaze svědčí to, že učinil tajně před Bohem slib, že se vrátí do Říma. Nikdo o něm nevěděl, jen on a vševědoucí Bůh. Ale stále nemohl splnit tohoto slibu pro obtížné okolnosti.

Do těchto jeho duševních zmatků a nejistot přišla zpráva, že velká visionářka a svěťice ze Sieny, jejíž pověst již před tím došla k papeži, je v Avig-

nonu. Všude byl o ni veliký zájem. Nejvíce ji mnozí chtěli vidět, jak bude přijímat. Doslechli se, že po sv. přijímání upadá do extase. Měli možnost se pak o tom na vlastní oči přesvědčit.

Po dvou dnech ji papež přijímá k audienci. Mladá sienská řeholnice, apoštolka reformy Církve, se objevuje rovněž před mladým Náměstkem Kristovým. Mezi nimi je jako tlumočník zpovědník Kateřinin Raymund z Kapuy. Svěťice neuměla latinsky ani francouzsky, pouze znala svou rodnou toskáňštinu. Té však zase nerozuměl papež. Bylo třeba tlumočníka, jež obstaral Raymund, který pomocí latiny prostředkoval mezi oběma výměnu názorů. Papež ihned poznal v Kateřině skutečnou svěťici a poselkyni Boží. A Kateřina viděla též v papeži jeho upřímné snahy, ale též jeho mladistvou nerozhodnost. Jejich duše si porozuměly. Papežova nerozhodnost mizela tlakem síly, jež tryskala z duše této Sieňanky tak ohnivě. Vyjednávání o smír mezi Florencií a papežem, což bylo cílem cesty svěťice do Avignonu, bylo na dobré cestě. Než vše se zhatilo věrolomností Florentánů, jejichž poselství se nedostavilo do Avignonu. Svěťice se viděla zrazena ve svém poslání. Ale neklesala na mysli. Použila svého pobytu k dalšímu jednání. Jí šlo o blaho Církve, ne o vlastní zájmy. Přimlouvá se dále za Florentské, aby usmířila rozhněvaného papeže. Chtěla stále všechno vyřešit smírně, bez bojů.

Další audience ukazují velikost apoštolské a Kristem úplně naplněné duše Kateřininy. Horuje pro reformu Církve, přimlouvá se, aby papež vypsal křížovou výpravu. A ještě o jedno ho prosí. Aby se vrátil do Říma. Čekají ho tam srdce věrná Církvi svaté. Chtějí mít svého biskupa v Římě. Tam je jeho místo. Papež neříká nic. Uvažuje. Na jedné straně jsou to přátelé, jež má opustit, a kdo ví, jak mu bude v Římě. Má zde všechno zanechat? Měl by odejít, ale je to tak těžké. Tu však zase vidí před sebou svěťici, tak nadšenou, tak silnou. Ta

by mu byla jistě oporou při jeho zkouškách. Ale stále váhá říci světici: ano. Vyhýbá se dáti poslední odpověď. Zdá se, že již je dána odpověď tím, že nechce dát žádnou, t. j., že vše zůstane při starém. Nakonec se ještě papež táže, co má činit.

Nyní nadešla chvíle osvícení Božího při tomto nejrozhodnějším okamžiku: Kateřina pohlédne upřeně a přísně na papeže a jasně mu praví: „Kdo to má lépe vědět než vaše Svatost, když jste již před delší dobou učinil slib, že se vrátíte do Říma.“

Papež zůstal ohromen. Měl nyní svědectví, že zde k němu mluví sám Bůh. Nikdy nikdo z lidí nevěděl o jeho slibu a hle zde v jeho přítomnosti mu jej připomněla tato žena. Nepotřeboval dalších důkazů o vůli Boží. Věděl již nyní, co má činit, že má splnit svůj slib. Bůh promluvil ústy této světičky, osvícené poznat jeho nejtajnější záležitosti. Již více neváhal.

Roku 1376 opouští Řehoř Avignon a ubírá se do Říma. Kateřina dosáhla tak velkého úspěchu, vyřešení záležitosti tak osudné pro Církev, jež se vlekla již tolik roků bez naděje na její urovnání. Dovedeme si představit, jaká radost byla v jejím srdci.

Než ještě jednou musela ukázat světičky svou sílu, již jí dal Bůh. Celá věc totiž měla ztroskotat již v Janově, kam papež připlul se svou družinou. Tam došly papeže zprávy o neoblomném odporu Florentánů a o obtížích, jež mu budou činit v Římě. Již mělo být vše zničeno, již byl papež připraven vrátit se do Francie nazpět. Než však ještě řekl definitivní slovo, chtěl mluvit s Kateřinou. Věděl, že je proň hlasem Božím. Avšak kardinálové, kteří by nejraději viděli papeže vrátit se do Francie, jsou na pozoru, aby se Kateřina k němu nedostala. Tu papež se přestrojuje v oděv prostého duchovního a přichází nepozorovaně ke Kateřině. Ta překvapena se mu vrhá k nohám. Dlouho spolu mluvili. A výsledek byl, že papež pokračuje na cestě do Říma. Nový velký úspěch Kateřiny.

V lednu roku 1377 se celý Řím proměnil v neutuchající jásot lidu, který přijal papeže s tak velkým nadšením, že celý francouzský dvůr se netajil obdivem. Kronikář Petr z Amely píše: „Lid byl opojen radostí; nikdy jsem nebyl svědkem bouřlivějšího nadšení.“ Po dlouhotrvajícím průvodě, po všem tom nadšení a slávě, unaven z předešlé cesty, se vrhá Řehoř v basilice sv. Petra k hrobu knížete apoštolů. Došel nazpět do svého domova.

Mezitím se Kateřina konečně navrátila do rodné Sieny, netrpělivě očekávána svou matkou Lappou, která přes všechny tyto události zůstala touž starostlivou matkou, jež nejraději viděla svou dceru doma. Kateřina nebyla svědkem slávy papežova přijetí do Svatého Města. Byla již ve své samotě, po níž tak toužila. Bylo jí osobně nejlépe ve skrytu, při rozmluvách s Bohem. Bylo tolik těch záležitostí venku!

Ale toužebného klidu samoty se jí již nemělo dostat na delší dobu. Byla vysílána jako prostřednice mezi různými městy, která se zneprátelila. Musela vyjednávat za svou rodnou Sienu, jež upadla do interdiktu pro přátelství s odbojnou Florencií. Bylo třeba obcházet města, vyjednávat, psát dopisy na různé osobnosti. Toť druhý stupeň jejího veřejného apoštolátu, že se stala andělem pokoje, který usmířoval nepřátele.

Čekal ji ještě veliký úkol v tomto směru. Začala smírnou akcí mezi Florencií a papežem. Byla vysílána nejprve Florentány jako prostřednice mezi nimi a papežským stolcem. Viděli jsme již, že zradou Florencie se tato snaha zhatila, když již měla dojít svého kladného uskutečnění. Nyní roku 1478 v únoru byla vysílána zase samým papežem jako prostřednice smíření. Papež se dověděl, že je ve Florencii mnoho těch, kdo touží po skončení nepřátelství. O Kateřině však věděl, že je milá Florentánům a že ji přijmou rádi. Kateřina se odebrala do Florencie s papežskými bulami. Tentokrát ji provázela i její matka.

Začala svou akci, ale musela ještě mnoho zkusit. Nepřátelský živel se teprve teď tím více probudil k životu. Nic nepomohlo, že tolik jiných chtělo mír. Odbojníci vítězili. Kateřina se octla v nebezpečí smrti. Jen svou odvahou a klidem se zachránila před smrtí, když byla napadena nepřáteli. Odzbrojila je svou duchovní velikostí. Řekla jim, že je ochotna podstoupit i smrt, že chce trpět za Krista a jeho Církev; že neustoupí od svého poslání, dokud je nesplní.

Mezitím zemřel papež Řehoř XI., aniž se dočkal urovnání nepřátelství mezi Florencií. Jistě to byla pro Kateřinu velká rána. Ale zůstala na svém místě. Dosáhla konečně kladného výsledku. Florencie se smířila, papež jí odpustil. V červenci byl sjednán mír. Přijel jezdec na koni a mávaje olivovou větvíčkou, ohlašoval mír. Bylo to již za nástupce Řehořova, Urbana VI.

Byl to zase veliký úspěch naší světice. Již po druhé dosáhla toho, co nebylo možno nijak upravit, žádnou cestou diplomatickou. Veliké bylo jméno Kateřiny po návratu papeže do Říma i po dosažení smíru tak velkého nepřátelství.

Než to ještě nebylo všechno. Kateřina se dočkala úspěchů, velkých, radostných. Měla, zač děkovat dobrotě Boží. Než měla se dočkat i největších zkoušek a zklamání pro své apoštolské srdce, tak zanícené pro lásku k Církvi. Jako byla její dosavadní cesta veřejného apoštolátu stoupáním k největším úspěchům, tak nyní nastala pro ni nejbolestnější doba. Jakoby vše, čeho dosáhla za tak velikých osobních obětí, se sesulo.

Po smrti Řehoře XI., jehož pontifikát byl ve znamení rozkvětu Církve, se sešlo konklave kardinálů k nové volbě papeže. Bylo třeba zvolit Itala, mělo-li se udržet sídlo papeže v Římě. A skutečně byl zvolen za papeže arcibiskup z Bari, jenž přijal jméno Urban VI. Počátek jeho panování vzbuzoval naděje. Byl to vzorný a přísný sluha Boží, jemuž leželo na srdci blaho Církve. Ale začal svou refor-

mu příliš tvrdě. Byl neúprosný ke kardinálům, takže brzo si je zneprátelil. Neznal míry ve své přisnosti. Tvořila se proti němu silná oposice, hlavně mezi četnými francouzskými kardinály. Nadcházely smutné časy. Schisma v Církvi se blížilo jako těžký mrak, pomalu, ale neodvratně. Francouzští kardinálové počali prohlašovat papežskou volbu za neplatnou, za vynucenou lidem, a Urbana VI. jako nepravého držitele papežské moci. Je třeba zvolit nového papeže. A skutečně zvolili kardinálové nového papeže, který měl znovu sidlet v Avignonu.

Kateřina již dříve předtím prorockým duchem viděla tyto věci. Když jednou si před ní nařikal její zpovědník, jak laici neposlouchají papeže, jak si nic nedělají z církevních trestů, tu mu řekla Kateřina: „Nezačínejte svůj pláč tak brzo; protože budete muset příliš plakat. To totiž, co nyní vidíte, je mléko a med, vzhledem k tomu, co bude následovat.“ Tu se jí ptal Raymund, zda může přijít ještě něco horšího než je to, že laici pohrdají Církví. Kateřina odpovídá: „Otče, tak jednají laici, ale brzo uvidíte, jak horší je to, co budou činit klerici . . . Uvidíte, až bude chtít (papež) napravit jejich zkažené mravy, udělají pak celé všeobecné svaté Církvi Boží skandál, jenž ji jako bludařský mor rozdělí a bude ji sužovat.“ Když se ptal Raymund, zda to bude herese, odpověděla, že ne sice herese, ale jakoby herese, že to bude jakési rozdělení Církve a celého křesťanství.¹⁴

Její proroctví se doslova vyplnilo tehdy, když byl zvolen v Anagni protipapež. Kateřinu zastihla tato smutná zpráva v jejím domku v Sieně. Dovedeme pochopit, jak se tato zpráva bolestně dotkla jemného srdce Kateřinina, tak citlivého pro jednotu a pokoj mystického Těla Kristova. Viděla zničené své velké dílo, tak bolestně vydobyté. Zloba lidí, nepoddajnost a odbojný duch spojený s pýchou rozdvojil Církev. Byly to těžké dny pro Ka-

¹⁴ Bl. Raymund, cit. dílo, č. II., c. X.

teřinu. Ihned začala psát na všechny strany a ujišťovat, že Urban je pravý Náměstek Kristův.

Její hlas zaznívá celou Církví. Papež Urban ji povolává do Říma. Přivádí ji do konsistoře a vybízí ji, aby promluvila ke kardinálům. Kateřina statečně mluví. Vybízí Náměstka Kristova i kardinály, aby nemalomyslněli, ale aby zmužile snášeli tyto zkoušky, jež Bůh seslal na svou Církev. Nemají se ničeho obávat pro nastalé schisma, ale mají jednat dále pro dobro Církve, jakoby nic nebylo.

Tato řeč učinila na všechny veliký dojem. Papež se obrátil ke kardinálům a pravil k nim: „Ejhle, bratři, jak jsme pokárání hodni před tváří Páně, když se bojíme. Tato ženuška nás zahanbuje. Ženuškou ji nazývám ne na její pohanu, nýbrž na vyjádření ženského pohlaví přirozeně křehkého, a k našemu poučení. Tato totiž by se měla přirozeně bát, i když bychom my byli bezpeční, a přece tam, kde se strachujeme, ona stojí bez bázně a svým přesvědčením nás potěšuje...“¹³

Mezi oběma stranami se rozpoutaly boje. Každý si chtěl získat co nejvíce přívrženců. Kateřina, která byla přesvědčena o pravosti volby Urbana VI., zdůrazňuje všude, že on je pravým papežem. Nastaly různé pokusy vyjednávání. Zpovědník sv. Kateřiny, Raymund, byl pověřen jako prostředník. Leč vše se zdálo marné. Zlo se horšilo. Neoblomnost strohého Urbana VI. odradčovala i mnohé z těch, kteří byli při něm. Naše světice prožila nejbolestnější dny svého života. Již se blížil pomalu její konec. Roku 1380 cítila, jak slábnou její síly vůčihledě. Ačkoliv byla již takřka bez vlády, přece s vypětím posledních sil denně ještě pěšky dochází do chrámu sv. Petra, aby se modlila za Církev tak sužovanou. Řekla jednou O. Bartolomějovi: „Buďte ujistěn, že když zemru, jediná příčina mé smrti bude horlivost za Církev, která ve mně hoří a mne stravuje.“ Jindy zase ujišťovala Sv. Otce, že je ochotna za něho i za Církev obětovati

¹³ Bl. Raymund, p. III. c. I.

svůj život. Ještě poslední své síly obětuje za církev. U hrobu sv. Petra jí vyprošuje pokoj a jednotu. Apoštolský žár se vystupňoval v její duši. Neuhasl, naopak tak zmohutněl, že se stala jeho obětí.

Jen s obdivem a úžasem je možno pozorovat tuto cestu apoštolátu, po níž šla Kateřina. Tak málo let, ale tak bohatých na velké věci, příznivé i tíživé. Ve všech těchto snahách však se zrcadlí její čisté srdce, schopné největších obětí za církev i jejího Římského velekněze.

PLODY EXTASI

Její činnost však nebyla vyčerpána pouze osobními zásahy do dějů své doby. I na poli literárním nám zanechala velké poklady, jimiž mluví až dodnes jako učitelka duchovního života. Tento oddíl její životní práce nelze oddělovat od zmíněného apoštolátu spíše ústního. Její literární činnost je totiž jen jiným projevem jejího apoštolského srdce.

Vlastně již všemi těmi listy, jež psala na různé strany a osobnosti, na duchovní i světské vrchnosti, na jednotlivce, na své přátele, na hříšníky, se stala velkou na poli literárním, protože je v těchto listech tolik duchovních perel, tolik jejího zanáceného srdce, a tak mnoho rad pro duchovní život. Zasneme, jak mohla nevzdělaná sienská dívka za tak krátkou dobu napsat tolik, někdy obsáhných listů, jež sebrány tvoří několik svazků. Dohromady je jich 373. Dopisy diktovala svým písařům. Je v nich tolik její mateřské něžnosti k duším a zároveň tolik mystického žáru jejího srdce, cele ponořeného do Boha. Dovedla s tak nezměrnou láskou napsati papeži jako poslednímu ze svých přátel. Ve všech těchto dopisech vyniká jediné přání, aby všechny viděla ponořené do nekonečné lásky Boží. Nadpřirozené smýšlení, jin. byla proniknuta celou svou bytostí, je podstatný rys všech těchto dopisů. Všem radí, jak mají plnit po-

vinnosti svého stavu. Tyto její dopisy jsou opravdu výlevy nejzanícenější duše. Téměř každý dopis začíná slovy: „Jménem Ježíše Krista ukřižovaného a sladké Marie.“ Každému píše v krvi Kristově a častěji v nich vybízí: „Koupejte se v krvi Krista ukřižovaného, skrývejte se do jeho nejsladších a přenejsladších ran.“ A zakončuje obyčejně slovy: „Zůstávejte ve svatém a sladkém milování Božím. Ježíši sladký, Ježíši lásko.“ Jako její život byl cele proniknut láskou k utrpení Páně, tak také radila podobně všem.

Její život byl provázen nadpřirozenými znameními, jež sice nejsou neklamnými známkami svatosti, ale obyčejně bývají s ní spjaty. Kateřina byla ve svém životě plna charismat. Byli jich svědky mnozí z jejich přátel. Měla dar uzdravování, dar proroctví a čtení v duších. Dovedla dlouhou dobu žítí jen z eucharistického pokrmu. Upadala častěji do extasí, při nichž byla dlouhé hodiny ponořena do Boha při úplném ztrnutí těla. Byla to vytržení mysli, jichž se jí dostávalo hlavně po svatém přijímání.

Velkým plodem těchto extasí je její největší literární dílo, jež nám světice zanechala. Je to její *Dialogo della Divina Provvidenza*.

Ač tento název nepochází od světice, protože ona nazývala toto své dílo pouze slovem kniha, přece se ujal pro obsah knihy. Je nemožno nezmínit se o tomto díle sv. Kateřiny, jímž se postavila mezi největší duchovní spisovatele, a které se stalo klasické pro duchovní život.

O okolnostech, za jakých byla napsána tato kniha, nás poučují některé současné dokumenty. Je to nejprve bl. Raymund, jenž píše: „Když byl zjedнан mír (mezi Římem a Florentany), vrátila se do vlastního města a dala se do skládání knihy, již ona, plná Ducha svatého, diktovala ve svémrodném jazyku.“

Ještě přesnější zprávy jsou zaznamenány sienským notářem Christofanem di Gano Gudini, jenž

byl jejím věrným učedníkem: „Rečená služebnice Boží vytvořila také velkou věc: t. j. knihu, jež má objem jako misál. A tuto složila, jsouc celá u vytržení, ztrativši všechny smysly, vyjma jazyk. Bůh Otec v ní mluvil, a ona odpovídala a žádala, a sama říkala slova Boží a prosila. A všechna tato slova byla v rodném jazyku . . . Tato kniha byla pak takto nazvána: Kniha božské nauky, dané osobou Boha Otce mluvícího k rozumu slavné a svaté Panny Kateřiny ze Sieny, kajícího roucha řádu kazatelů, napsaná za jejího diktování v rodném jazyku, když byla ve vytržení, a slyšela současně stále více a více, co Bůh v ní mluvil . . . Ona říkala a jeden psal, jednou pan Barduccio, jindy řečený Donno Stefano, někdy Neri di Landocio. Slyšet to, zdá se věc neuvěřitelná. Avšak těm, kdo to napsali a slyšeli, se tak nezdá; a já jsem jeden z nich.“¹⁶

Mír mezi papežem a Florentány byl uzavřen v červenci r. 1378. Ale mezitím se snášely těžké mraky schismatu nad Církví. Dopisy Kateřiny, v těchto měsících psané, projevují toto tušení neblahých dnů a předvídají hrozné neštěstí, jež se valilo na Církev. Jsou proto plné bolesti a obav. Kateřina byla o všem dobře zpravena, všechno jistě předvídala. Viděla, jak se hroutí její životní dílo, pokoj v Církvi a smíření měst, jak zaniká její hlas po reformě Církve a místo toho se valí nová vlna ještě většího neštěstí. V těchto hrozných chvílích se utíká do své komůrky k Bohu a tam před tváří Božího majestátu prožívá těžké dni. Skutečně schisma přišlo. V těchto trudných okamžicích se vrhá Kateřina ve svém domku před Pána a vyprošuje svět a Církvi milosrdenství. Nevíme přesně, kdy napsala svou knihu. Praví se, že to učinila v krátké době. Nejpravděpodobněji to bylo v říjnu roku 1378, neboť potom již opustila Sienu, byvši povolána papežem do Říma.

Obsáhlá kniha Dialogu je založena na čtyřech hlavních prosbách, s nimiž se obrací Kateřina na

¹⁶ Cfr. Taurisano, Dialogo, Firenze 1928.

Boha: za sebe, za svět a pokoj mezi křesťany, za reformu Církve, za jeden zvláštní případ.

Bůh jí odpovídá, jak se sklání svým milosrdenstvím k těmto čtyřem žádostem světice. Ve formě rozmluvy ji poučuje v první odpovědi o duchovním životě. Jako základem duchovního života je poznání Boha. Poučuje ji, jak lze napravit různé nedostatky a hříchy, jak je třeba pěstovat ctnosti.

V druhé odpovědi ukazuje Bůh Kateřině, jak učinil milosrdenství se světem, když mu poslal největší dar, totiž svého Syna. On se stal mostem, po kterém je třeba jít ke spáse. Všichni ti, kdo jdou mimo tento most, zahynou ve vlnách pekla. Po třech schodištích tohoto mostu může dojít duše až k nejvyšší dokonalosti.

Ve třetí odpovědi na prosbu za Církev se jeví sloh Dialogu neobyčejně výrazný a přísný, hlavně tam, kde se popisují hříchy sluhů Božích. S velkou podrobností se mluví o proviněních duchovních pastýřů, o jejich pýše, lakotě i změkčilosti v mravním ohledu. Ale při tom je zdůrazňována povinnost úcty a poslušnosti všech sluhů Božích, ať jsou dobří nebo špatní. Je třeba reformy pastýřů, má-li Církev vydávat plody svatosti. Styl této kapitoly se zjemňuje, když se mluví o svátosti Lásky.

Čtvrtá prosba Kateřiny k Bohu byla inspirována zvláštním, dosud dosti záhadným případem jistého mladíka, jménem Toldo, který byl pro politickou věc odsouzen k smrti, jsa pln nenávisti v mravním i duchovním ohledu, ale který na modlitby světice končí jako tichý a skromný beránek, volaje jména Ježíš a Kateřina.

Svůj Dialog uzavírá Kateřina pojednáním o poslušnosti, o její ceně v duchovním životě a o neblahých následcích, které působí neposlušnost.

Je-li třeba oceniti Dialog, jak je ve svém celku, nemožno to učiniti bez uznání a velké chvály. Je to dílo eminentně katolické, kde se zračí přesná nauková pravověrnost i v nejmenších výrazech. Je to současně dílo velké ceny po stránce mystic-

ké. Diktováno v extasi, nese v sobě všechny znaky tajemných doteků Božích, pod nimiž se ocitala duše Kateřiny, cele ponořené v propast bytí Božího, odkudž vyjevovala taje Boží. Je to svěží a teplé pojednání o nejtěžších otázkách duchovního života, ne suchopárné, nýbrž prostoupené modlitbou a důvěrnou rozmluvou s Bohem. Při tom však je založeno na pevných theologických zásadách. Kateřina se ukázala tímto dílem jako hluboká, jemná a výrazná učitelka duchovního života.

Není důvodů, abychom pochybovali o pravosti tvrzení, že Dialog byl složen v extasi, a tedy je to dílo Boží více než Kateřinino. Ale nezapomeňme, že činnost Boží v duši neshlazuje stopy přirozených vloh a osobních vlastností. Krátkost času, v jakém napsala tak objemné dílo, ona nestudovaná, a svědectví těch, kdož ji viděli, nás ujišťují, že Dialog je plodem extasí. Ale při tom všem vidíme i Kateřinu, jak se projevovala v celém svém životě. Nelze z jejího slohu vyhladit velké stopy, jež poukazují na zcela dominikánské vedení její duše. Proto také nauka jejího Dialogu je tak totožná s naukou Andělského učitele. Žila celý svůj život od malička v prostředí čistě dominikánském, a toto prostředí i na ní zanechalo znatelné stopy. Jistě mělo vliv i na její nauku a styl, na velkou přesnost ve vyjadřování i nejtěžších věcí. Zatím co někteří jiní mystici nedovedli vyjádřit mnohé věci, jež prožívali nebo které chtěli podat, leč symbolicky, anebo jinými méně přesnými výrazy, Kateřina zachovává všude přesnost a vlastní smysl slov.

Dílo Kateřiny Sienské se řadí mezi nejkrásnější květy mystiky pozdního středověku. Je chloubou italské literatury a ještě více je ozdobou celé Církve. A pro svou svěžest, již nabylo toto dílo ze svého styku s Boží neproměnností, je pramenem duchovní obnovy i v dnešní době pro tolik duší. Je to dále tentýž vždy tak plodný apoštolát prostřednictvím Krve Kristovy, po níž budou vždy

dychtit duše, jimž nestačí omezenost hmoty a radost, již dává svět.

K BLAŽENÉMU PATŘENÍ

Světice mnoho trpěla v životě tělesně i duševně. Byla již velmi slabá, sil jí ubývalo. Nemálo k tomu přispěly všechny muky, jež prožívala v posledních letech pro schisma v Církvi. Nevěděla již nic jiného leč nabídnout ještě svůj život jako obět za pokoj v křesťanstvu. Roku 1380 od sexagesimy až do konce dubna nastalo již loučení se světem. Slabost a únava ze zračila na ní. Docházela sice ještě do kostela sv. Petra; když se vracela, uléhala, všichni mysleli, že už nevstane. Ale vždy ještě silou ducha dovedla své tělo k modlitbě za Církev. Dojemné bylo její skonání. Jako umírající matka svolala k sobě všechny, kteří ji milovali jako matku a kteří chodili s ní. Ještě jim dala mnoho rad do života a mluvila jim o duchovním životě. O čisté lásce k Bohu. Je třeba se zbaviti všeho pozemského, kdo chce cele náležet Bohu. Doporučovala k tomu zvlášť účinný prostředek, modlitbu, vycházející z pokory. Zvláštní důraz kladla na lásku k bližnímu. Jak je třeba vystříhat se hlavně všeho posuzování bližního. Zavrhovala odsuzování bližního i hříšníků. Kladla všem na srdce, aby se milovali vespolek. Na to ještě promlouvala o Prozřetelnosti Boží, v níž ona měla vždy velkou víru. Vyznala, že mnohokrát zakusila velikost a účinnost Prozřetelnosti. Konečně doporučila všem celou svatou Církev, jejího Náměstka a pokoj i jednotu celého křesťanstva. Přiznala se, že v posledních sedmi letech svého života jí tyto věci zvláště ležely na srdci a že pro to vše mnoho zkusila, pracovala a vytrpěla.

Pak ještě radila jednotlivcům, jak si mají dále počínat. Některým doporučila vstup do kláštera nebo na kněžství.

Obrátila se ke všem též s prosbou o odpuštění,

jestliže je v něčem zarmoutila nebo jim dala špatný příklad. Vyznala sice, že vždy jí šlo jen o jejich posvěcení, ale že snad přece v něčem pochybila.

Zavolala si zpovědníka a ještě naposled se vyznala, a pak prosila o udělení Eucharistie.

Nastal její poslední boj na tomto světě. Ta, jež podle svého vyznání tolik trpěla ďábelskými úklady, nebyla jich ušetřena zvláště v tuto rozhodnou chvíli. Viděli na ní kolemstojící, jak zápasí svůj poslední zápas s peklem. Ta, jež zvítězila nad satanem v životě svým klidem, důvěrou v božskou pomoc a modlitbou, došla i zde konečného vítězství. Ponořena v Boha, s duchem kajícím a se slovy: Pane, v ruce tvé poroučím svou duši, opustila svět a dospěla k věčnému míru po životě, který byl boj. Bylo to v neděli, dne 29. dubna roku 1880. Bylo jí 83 let.

Rozlétlase smutná zpráva: Kateřina zemřela. Tělo její bylo vystaveno v kostele u Minervy. Velké zástupy lidu se sbíhaly a kupily kolem rakve. Loučili se všichni se svou matkou. A jako za života, i po smrti zakoušeli hojně a ještě více její pomoci, kterou jim slíbila.

Roku 1461 byla zařazena papežem Piem II. do seznamu světců. Omlouval se, že si toho Kateřina zasloužila již daleko dříve, ale nebylo to možné pro předcházející schisma. Svátek se slaví 30. dubna.

CELÁ BOŽÍ

Díváme-li se ještě jednou na celý život sv. Kateřiny Sienské, jež nebylo možno zobrazit v celé jeho plnosti až do nejmenších odstínů, vidíme v něm s pozemského hlediska nepatrný úsek lidského života, a to ještě většinou bídne živočíšního, zato však tím více vyniká božský zásah v tomto životě s vyššího hlediska uvažovaném. Už od jejího nejútlejšího mládí je u ní vidět onen zvláštní pohled na všechno, duchovní zralost a jakousi přichylnost k Božím věcem. Božské dary, jež byly vlo-

ženy v tuto duši, působily v ní od počátku bez překážky, takže její duchovní život byl ustavičným vzrůstáním až k nejvyšším vrcholům.

Sv. Kateřina opravdu představuje duchovní život cele uskutečněný od vlití milostí a darů až do vystupňování. Je typem svatosti celé, nepřerušované, která nevyžaduje dlouhých let, zato však je tím intensivnější ve své povaze. Ale při tom je to svatost tak vlídná, radostná a svěží.

Díků její účelivosti ve škole Boží, její pozornosti k tajemnému vanutí Ducha, dovedla ve všem hledat stanovisko Boží a zájmy Boží, bez úzkoprské opatrnosti světa. Proto také její život je více božský než lidský. Projevuje se v něm tak nápadně soustavné, ustavičné tihnutí k vyšším věcem, jako by ani neměla smyslu pro pozemské zájmy. Vše pozorovala s hlediska Božího. Jestliže v každé duši působí dary Ducha Božího a hlavně v duši světců, sv. Kateřina jako by zvlášť hojně obdržela dary moudrosti, vědy a rozumu, jež se u ní tak projevíly. Proto také vyznala svému duchovnímu vůdci, že jejím největším učitelem byl vždy sám Bůh, že všecku svou moudrost přijala od něho. Bylo to pomazání, jež Bůh dává spravedlivě žijícím a jež učí všemu božskému. A tak pro svou vlitou moudrost se stala velkou učitelkou všech duší, chtějících nahlédnout do tajů moudrosti Boží a božských plánů.

Tajemství její svatosti spočívá v hlubokém poznání, jehož se jí dostalo od Boha. Osvícena zjevením Božím, slyšela od Boha velikou pravdu, jež se stala směrnicí jejího celého života. Když se jednou modlila, Kristus jí řekl: „Víš-li, dcero, kdo jsi ty a kdo jsem já? Jestliže víš tyto dvě věci, budeš blažená. Ty jsi ta, která nejsi, a já jsem, který jsem. Budeš-li mítí toho poznání ve své duši, nikdy tě neoklame nepřítel a unikneš všem jeho osidlům. Nikdy nesvolíš k něčemu proti svým příkazáním, a získáš všelikou milost, všelikou pravdu a všelikou jasnost.“¹⁷

¹⁷ Bl. Raymund, cit. d. I. c. X.

Na tomto poznání skutečně také byl založen její život. Viděla v Bohu počátek a konec všeho, oceán všeho bytí. Proto tak ráda se ponořovala do tohoto moře, kde se cítila jediné šťastná jako ryba ve vodě. Odtud plynulo její sebepoznání, jež tak zdůrazňovala všem jako základ pravé moudrosti a plodného duchovního života. To však ji nevedlo k nečinnosti, naopak k vypětí všech sil do služby Bohu a bratřím.

Mostem, po němž přicházela ve spojení s neproměnným Božstvím, bylo pro ni Věčné Slovo vtělené. Její mystický život nebyl přirozené opojení smyslů, nýbrž spojení s Bohem v nadpřirozeném smyslu, jak se zjevil lidstvu v Trojici. Proto byl tak jasně theologický, bez zmateného tápání a záhadných projevů.

Z jejího spojení s Bohem skrze Věčné Slovo, jež se vtělilo, aby bylo nástrojem spásy pro všechny, vyrostlo apoštolské srdce Kateřinino. Podstatnou roli jejího duchovního života mělo Vykoupení skrze Slovo. Proto byl její duchovní život tak plný naděje, tak průhledný a tak teplý. Ale ve světle vykoupení viděla též celé lidstvo. Zнала smysl Vtělení, viděla však též jeho závaznost pro všechny, a proto šla mezi své bratry a sestry, aby je přivedla ke kříži, k životodárné Krvi. Zdédila tento žár apoštolátu od svého Otce, sv. Dominika, jehož ve všem následovala. Jako on se kdysi inspiroval pro svůj tak obsáhlý apoštolát v rozjímání u paty kříže, tak také Kateřina. Proto neznala odpočinku pro duše, nedopřála si klidu. Obětovala za apoštolát i slastné chvíle dojmavé modlitby a samoty.

Její apoštolát byl ovšem dobře usměrněn. Vždy šla k duším s plným srdcem lásky Boží, již z plnosti rozdávala. Dobře věděla o uspořádání hodnot v duchovním životě. Její apoštolát se proto nesl v duchu dominikánské devise: *Contemplata aliis tradere*.

Nelze si nevšimnout ještě jednou úžasné lásky

Kateřininy k Církví římskokatolické, jež se u ní tak neobyčejně projevovala. Bylo to zase výsledkem jejího správného hodnocení Božích věcí. Kateřina totiž pochopila totožnost Krista-Vykupitele s jeho Nevěstou, Církví. Mystické tělo Kristovo. Tento výraz jí byl tak domácí, že se tomu musíme divit. Proto pro ni láska ke Kristu, jež jí byla životem, znamenala lásku k Církví. A jako byla ochotná dáti za Krista svůj život, tak také za Církev. Proto se nepohoršovala lidskými slabostmi a zlořády, nýbrž se snažila je odstranit celým svým úsilím. Krista přijímala skrze Církev, za Krista bojovala v poslání Církev a v Církví viděla jen Krista. Tím se stala Kateřina velikým vzorem všech věků. Proto pochopíme její přímo dětinnou oddanost k Náměstku Kristovu, Římskému Veleknězi, jež nazývala: „Sladkým Kristem na zemi,“ jež titulovala nejněžnějšími výrazy oddanosti. Měla více než kdo jiný příčinu pohoršovat se nad úpadky v Církví, ale to ji nikterak neodvedlo od její lásky k Církví, protože uměla činit rozdíl mezi tím, co je v Církví božského a co je lidského. Pohled na všechnu bídu, kterou viděla, ji tím více pobádal, aby volala u představitelů Církev po reformě, chtějíc vidět nevěstu Kristovu svatou a neposkvřenou. Pro tuto čistou, svatou a nezištnou lásku k Církví se stalo jméno Kateřiny Sienské veliké po všechny věky.

Poněvadž proudila v jejích žilách krev svatého společenství Mystického Těla Kristova, proto tak milovala každého z údů tohoto těla. Srdce Kateřinino se rozdávalo ve svaté lásce k bližním. Družina těch, kteří se kolem ní kupili ať z duchovního stavu či z laiků, je svědkem jejího velkého a štědrého srdce. Její láska byla tak skutečná, tak soucitná, tak shovívavá ke všem, že byla velkou matkou. Každý cítil v její společnosti jakési kouzlo, neodolatelnou přitažlivost k její osobnosti, vydechující cosi božského ze sebe.

Italská spisovatelka z nejnovější doby, Emilia

De Sanctis Rosmini,¹⁸ zdůrazňuje u sv. Kateřiny hlavně něhu a přitažlivost její ženskosti, milosti ještě zjemněné. Tento rys její povahy je sice pravdivý a na mnohé působivý, přece však myslím, že u sv. Kateřiny více převládá charakter její povahy, řekli bychom, více theologický. Podobala se spíše andělu, vše pronikajícimu svým vhledem. Její dílo je tak theologické a její činnost více než mužná. Byla však také matka, ale více vlivem nadpřirozeného chápání. Její mateřská něha se nezrodila tak z citových pohnutek jejího ženství jako spíše z apoštolátu krve Kristovy. Sama říkala, že více poznává své přátele podle jejich duše a duchovních potřeb než podle tělesné podoby.

Ovšem toto nadpřirozené mateřství se u ní tím více projevovalo vlivem jejího přirozeného vybavení. Proto byla opravdu tak něžná, tak ke všem mateřská, že je těžko najít příklad tak velké dobroty a jemnosti.

Tělesné srdce světců se rozpadává, ale to, čím bylo naplněno, zůstává. Svátá Kateřina Sienká je světice vyšlá z božských rukou jako duchovní umělecké dílo, jemně vypracované až do nejmenších odstínů. Nad zemi vzdálená svým nadpřirozeným usměrněním, svým obcováním v tajemných dálkách věčna, ale zároveň až k nejnižším ze smrtelníků se sklánějící svým apoštolským žárem. Vzdálená od světa, ale blízká duším svým mateřským srdcem. Krátký její život je důkazem duchovní plodnosti panenství, zasvěceného Bohu.

Apoštolka krve Kristovy, hrdinka lásky k Církvi a jejím členům, vzor nad jiné půvabný nejčistší katolické mystiky, sympatický zjev do důsledku žitého křesťanství skrze Církev. Světice tak cele katolická. Svým životem, plným svatého vědění a lásky, svou činností za šíření pravdy a vůbec celým svým zjevem je Kateřina tak milou a tak vábivou postavou dominikánské terciářky.

¹⁸ Santa Caterina da Siena, Torino 1930.

LITERATURA

B. Raymundi de Capua: Vita s. Catherinae Senensis.

(Acta sanctorum 12.)

**Emilia De Sanctis Rosmini: Santa Caterina da Siena,
Torino.**

Jaques Leclercque: S. Cathérine de Sienne, Bruxelles.

Joergensen J.: Sainte Cathérine de Sienne, Paris.

Lettere Cateriniane, Siena.

Taurisano; Dialogo, Sienna.

**Česky vyšel Život sv. Kateřiny od bl. Raymunda ve Staré
Říši 1915 v překladu A. L. Stříže.**

**Část listů sv. Kateřiny vyšla ve Staré Říši v překladu
A. L. Stříže, část u Kočího v Praze v překladu J. Vašici.**

O B S A H

Úvod	5
Usměrněné mládí	7
K dokonalosti	11
K plnosti zákona	17
O duše bratří	22
Za matku Církev	27
Plody extasí	41
K blaženému patření	46
Celá Boží	47
Literatura	52

V Í T Ě Z O V Ě

4. svazek V. ročníku

P. Prokop Švach O. P.

SV. KATEŘINA SIENSKÁ

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v dubnu 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI!

by leccos ze své nauky ještě více prohloubil a jaksi „zajistil“, metodicky a důkazově. Je to rozhodně dílo veliké hodnoty, které prokáže velmi cenné služby ke skutečnému pochopení tomismu, jenž chce na základě zásad sv. Tomáše konati to, co si autor přeje: Vetera novis perficere — na základě nových výzkumů zdokonalovati a doplňovati staré. O některých tvrzeních autorových se ovšem názory liší, hlavně se mu vytýká jednostranný názor o poměru sv. Tomáše k přírodním vědám, jako by bez výhrady přijímal všechny poučky aristotelských přírodních nauk. —es—

DONCOEUR P.: *Petite Vie de Saint Jean Marie Vianney*. Desclée de Brouwer, Paris 1937, cena 3 belg. fr., str. 70. Jako upomínku na své 25leté kněžské jubileum vydává zde autor malou, ale milou knížku o velkém vzoru kněžstva — sv. Janu Vianney. Jsou zde shromážděny nejkrásnější stati ze života faráře arského, jeho krásné výroky a rady. Knížka velmi milá a doporučitelná zvláště bohoslovcům

GÁLVEZ M.: *Mamerto Esquiú OFM*. Cyrilo-Meth. knihkupectví G. Francía, str. 221, cena Kč 25.—. Můžeme říci, že P. Mamerto Esquiú byl v jistém smyslu „záračným dítětem“. Tento prostinký františkán, který musí být rozkazem donucen, aby přijal na sebe břímě biskupského úřadu, vstoupil do řádu už v deseti letech, ve čtrnácti absolvoval filosofii a ještě před svým vysvěcením na kněze je už slavným profesorem theologie. Dokonce se stává poslancem, ale znechucen veřejnou činností utíká zpět do kláštera, aby zde žil jako zcela neznámý františkán. Ovane vás duch svatého Františka při čtení tohoto životopisu, protože P. Mamerto byl oddaným synem assiského světce. Proto i dnes má svůj význam tento duch P. Mamerta, jeho prostota, přímost, neporušenost ukazuje dnešním lidem velmi jasně, kde je jejich místo, jak se mají zachovat v určitých případech, aby zanechali záludnosti a nekřesťanské obojakosti. Tolle, lege!

BERNARD R. O. P.: *Entretiens sur l'essence du christianisme*. Desclée de Brouwer & Cie, Paris, str. 289, cena 18 fr. Co je křesťanství, po čem se pozná pravé křesťanství, jak je možno definovat přesně? Autor se o to pokouší v této studii. Dává správné odpovědi neklidné duši moderního člověka. Podstata křesťanství, jeho opravdovost se pozná podle naprostého přimknutí se ke Kristu. Ke Kristu, který k nám mluví svým dílem, utrpením a vykoupením. — V patnácti úvahách probírá se tímto tématem, neboť chce vyzvednout krásu křesťanství, která dovede člověka nejvíce pozvednout. Nezapomíná, že máme v křesťanství také Matku Marii Pannu, jež je srdcem ve velkém, tajemném společenství křesťanství. Doporučujeme tuto studii všem, kdo chtějí poznat opravdové hodnoty křesťanství.

WIBMER-PEDIT F.: *Heinrich von Bozen*. Pustet Verlag Salzburg-Leipzig 1938, str. 215. Čím více se člověk zná a čím více postupuje v dokonalosti, tím méně o sobě mluví, tím skromněji o sobě smýšlí. Právě ti největší světci se pokládali za největší hříšníky, neradi o sobě mluvili a když už museli o sobě něco říci, bylo to buď vyznání své slabosti, anebo bezvýznamné řeči. Rovněž Heinrich v. Bozen mluvil málo. Vše vlastně, co řekl o sobě bylo: „Jsem ubohý, chudý Němec a jmenuji se Jindřich.“ To bylo celkem vše. Avšak jeho život ukazuje bohatost vnitřního smýšlení, velikost jeho duše. Autorka této práce dovedla poutavě vyličít osudy Heinricha v. Bozen a čtenář nebude zklamán.

VOGELS H.: *Textus Antenicani ad Primatum Romanum spectantes*. Bonnae, Sumpt. P. Hanstein 1937, str. 39.

Devátý svazek ve sbírce Florilegium Patristicum, jenž obsahuje všechna svědectví o primátu římského papeže z doby přednicejského koncilu. Je to významný dokument k této otázce, dávno sice již odbyté a rozhodnuté, ale stále přetřásané.

JOHNER P. DOM. OSB.: *Grosse Choral-schule* Verl. Fr. Pustet, Regensburg 1937, str. 408, cena váz. Mk 6.80. I u nás se již začíná probouzet zájem o chorální zpěv gregoriánský a konají se již pokusy o jeho obnovení a rozšíření. Ale prázdné horování nestačí; kdybychom neznali princip a taje chorálu, uniklo by nám mnoho z jeho krásy. Pochopení, studia a cviku je třeba. Tato výborná kniha (již 7. vyd.) by měla být učebnicí každého, kdo chce pochopit celou hloubku a krásu chorálu, a naučit se mu, neboť obsahuje vše od nejzákladnějších principů až po jemnosti a doprovod.

JARRET BEDE O. P.: *The English Dominicans*. London, Burns Oates, str. 200, cena 5 s. Historický pohled o rozšíření, životě a práci anglických dominikánů od počátku až do nynější doby. Kniha velmi zajímavá právě pro historickou bohatost domin. působení v Anglii. cš.

LEE G., C. S. Sp.: *Life of the venerable Francis Libermann*. London. Burns Oates, str. 334, cena 6 s. Život ct. Fr. Libermannna, syna alsaského rabína, konvertity, jenž po různých neanázích byl roku 1841 v Římě vysvěcen na kněze. Dospěl k mimořádné svatosti a projevil velkou horlivost a heroickou obětavost pro blásání evangelia barevným kmenům v Africe a Americe. Založil kongreg. Sv. Ducha. O jeho blahořečení se již jedná v Římě. cš.

MÄDER R.: *Zpět ke mši svaté*. Vyd. Franc. Praha, 120 str., Kč 12.—, váz. Kč 17.—. Mistrovské dílo, plné krásných myšlenek, podaných ohnivým slovem. Zdůrazňuje jedno potřebné i ve dvacátém století mezi zemí a nebem: Oběť, povinnost bohoslužby, na co se mnohdy už téměř zapomíná, ale bez čeho není člověk člověkem.

Josef Kunický
Metropolita
Josef V. Ruský
bojovník za Unii

VÍTĚZOVÉ

VITĚZOVĚ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Braitl O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem
Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

Příští číslo bude životopis dělnice M. Sinclairové, která se posvětila v nejobyčejnějším prostředí, v němž žila, a tak dala příklad mnohým ve světě.

LITERATURA

BECKER M.: *Der Weg einer Frau*. F. Schöningh, Paderborn 1938, str. 320, váz. 4.70 M. M. Becker je známý autor. Tato kniha však překvapuje v mnoha směrech. Je přímo podivuhodné, jak se autor dovedl vžít do duše ženy, s jakým jemnocitem jedná o těchto otázkách. Líčí zde s takovou uměleckostí vývoj hlavní osoby Alžběty, její charakter a rovněž tak charakter jiných osob. Je to dílo opravdu krásné a svým způsobem jedinečné. Rovněž tak je krásná řeč, což se ovšem u básníka jména Beckerova rozumí samo sebou.

BERDIAEFF N.: *Constantin Leontieff*. Paris 1938, Desclée de Brouwer, str. 352, cena 25 frs. Přeložila Helene Iswolsky. Známy Berdiaeff zhodnocuje v této knize náboženského ruského myslitele Leontieffa. Není v XIX. století na Rusku zajímavější a pozoruhodnější postavy, než je tento myslitel, u něhož se pojí romantismus, originalita i tragika zároveň. Proslavil se jako spisovatel, který byl obdivován, ale neměl ani žáků, ani nebyl doceněn. Ve svých názorech byl zásadním odpůrcem nacionalismu, jež považoval za jednu z forem maloměstství, jež silně potíral. Byl horlivým vyznavačem orthodoxie a právě v této ideji zamítal ruský nacionalismus, dokazuje, že to byl byzantinismus, jenž přetvořil Rusko ke kultuře. Při tom byl velikým obdivovatelem katolického středověku, v němž hlavně oceňoval rytířského ducha a veliké aristokratické ctnosti. Zánik této universální kultury připisoval úpadku kultury, jež nastala vlivem demokracie a humanitarismu. Nakonec se stal mnichem. I když jevil sympatie pro latinskou církev, zůstal přece orthodoxním. Nelze u něho souhlasiti se všemi jeho názo-

Metropolita J. V. Rutský

Josef K u n i c k ý

Metropolita Josef Veljamin

Rutský

bojovník za l n i i

1938 • V Í T Ě Z O V É, O L O M O U C

Nihil obstat. Censor ex officio: P. Aem. Soukup, O. P.

Imprimatur. Olomucii, die 3. Maii 1938. Dr. Joannes Martinů,
Vicarius generalis. Nr. 7305.

NÁROD V ROZKOLU

Ukrajina přijala křesťanství roku 988 za vlády velikého knížete, svatého Vladimíra Svjatoslaviče. Křest přijala východním (řeckým) obřadem. Proto tedy v celém náboženském životě zůstala Ukrajina pod vlivem byzantského Východu. Z Řecka přišli též první kněží a biskupové.

V této době byli ještě Řekové spojeni s Římem a uznávali římského biskupa za náměstka Kristova a nejvyššího duchovního vládce na zemi. Proto též Ukrajinci přijímající křesťanství byli za jedno s Kristovou, katolickou Církví.

Zanedlouho však řecký, cařihradský patriarcha Kerularius (1054) prohlásil sebe za východního papeže. Tímto prohlášením byl dokonán rozkol mezi Západem a Východem, započatý Fotiem. Za Kerularem stála většina řeckého jak duchovenstva, tak národa. Když se Řecko ocitlo v rozkolu, snažilo se všemožně strhnouti s sebou též ostatní církve na něm závislé, tedy na prvním místě církve ukrajinskou. Dlouho se bránila Ukrajina a neustávala uznávati římského papeže za nejvyššího pastýře obecné Církve. V této době byl zaveden na Ukrajině nový svátek, ustanovený Svatým Stolcem, totiž svátek Přenesení ostatků sv. Mikuláše, který řecká církev za svátek neuznala. Toto jest důležitým dokladem toho, že Ukrajinci nenásledovali ihned Řeků a neodloučili se od katolické Církve. Konečně však církev ukrajinská, jsouc závislá na řecké církvi a majíc všechno její vyšší duchovenstvo, nevydržela nápor a propadla též rozkolu.

Od té chvíle upadá národ ukrajinský do samých neštěstí a pohrom. Nesváry a zápolení ukrajinských knížat mezi sebou a později tatarský vpád zeslabily ukrajinský národ a stát tak, že v polovici XIV. stol. ztratil svou nezávislost a upadl v područí říše polské.

Nedostí na tom. Národ upadl ještě do těžšího zajetí, zajetí duchovního. Křesťanství, přinesené

na Ukrajinu za sv. Vladimíra, teprve zapouštělo silnější kořeny. Vladimír a jeho nástupce snažili se všemožně, aby víra Kristova pronikla do všech vrstev národa. A nebyly jejich snahy bezvýsledné. Křesťanská víra vytlačovala stále více pohanství s jeho pověrami a poznenáhlu též pohanské smýšlení národa. A v té době právě došlo k nešťastnému rozkolu. Ukrajinská Církev odpadla od oživujícího kmene katolické Církve. Vyplnila se na ní slova Spasitelova: „Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li na kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. . . . Jestliže kdo ve mně nezůstane, vyvržen bude ven jako ratolest; i uschne a seberou ji a vrhnou na oheň, a bude hořeti“ (Jan 15, 4—6). Ratolest ukrajinské Církve, odtržená od živého kmene Kristova, počala usychati a odumíratí.

Recko-byzantská církev, odlomená koncem XI. stol. od životodárného kmene, nemohla dáti života své dceři, církvi ukrajinské. Cařihradští patriarchové, kteří jí vládli, vůbec se o ní nestarali. Hlavní jejich starostí bylo vybíratí na Ukrajině různé daně. Draze musili platiti ukrajinští metropolitové za svou hodnost cařihradským patriarchům. Kdo víc zaplatil, stal se metropolitou, bez ohledu na to, zda je toho hoden nebo ne. Biskupové pak musili platiti metropolitovi a kněží, sbírajíce peníze mezi lidem, musili jimi štědře podporovati své biskupy. Jaký tedy div, že se církevními hodnostáři stávali lidé, nemající nejmenšího pochopení pro věci Boží, lidé nadutí a nevzdělání, leckdy pochybné mravnosti, kteří pečovali jen o to, jak obohatiti jméním církevním sebe a své rodiny.

Náboženský život závisí vždy a všude ponejvíce na hodných kněžích. A co můžeme říci o tehdejších kněžstvu na Ukrajině? Obec zvolila prvního lepšího člověka, sebrala peníze a poslala biskupovi. Ten jim pak zvoleného vysvětil, ač neuměl mnohdy čísti ani psáti. Nejčastěji však přecházelo kněžské povolání z otce na syna. Otec obyčejně učil

svého syna nazpaměť modlitby a bohoslužby, trochu katechismu a mávati kadidelnicí. Při tom sbíral v kostele peníze, aby mohl zaplatiti biskupovi za vysvěcení. Pak teprve byl ze syna „hotový“ kněz. O nějakých školách, kde by se kandidáti kněžství na své povolání připravovali, nebylo ani řeči. Kněz se také od sedláka ničím nelišil. Musil pracovati na poli, choditi za pluhem a pracovati též „na panském“. V jak ubohém tedy stavu byl národ, mající takové duchovní vůdce a pastýře! Nebylo nikoho, kdo by v kostele kázal či katechisoval. Kněží konali pouze bohoslužby. Národ žil tím, co zdědil po předcích. Lidé se modlili, komolice leckdy slova až k nesmyslům, postili se a chodili do kostela. To byl celý jejich náboženský život. Za to však se šířilo čarodějství, hadačství a pověry. Tak zbaven náboženského uvědomení, zbaven vši osobní svobody panskou porobou, žil tento lid v nejhorším temnu . . .

UNIE BRESTSKÁ

Boží Prozřetelnost se smilovala nad ubohým, svedeným národem. Když úpadek náboženského života dospěl k nejnižšímu stupni, řízením Božím se stalo, že na většině biskupských míst seděli mužové, kterých se bolestně dotýká tento hrozný úpadek náboženských poměrů. Rozhodli se hledati pomoc. Za tím účelem se sjela většina ukrajinských biskupů r. 1594 v Brestu, kde za vedení metropolitů Michala Rohozy se dohodli, že se opět spojí s Církví katolickou a uznají primát římského papeže.

To bylo jedinou záchranou! Vyvolili si pak mezi sebou dva delegáty, biskupa volodimirského Ipatije Potije a biskupa luckého Cyrila Terleckého, které vyslali do Říma. Papež Kliment VIII. velmi srdečně uvítal ukrajinské biskupy a s nimi celý národ ukrajinský do jednoty se svatou Církví katolickou. Po návratu delegace biskupové se opět

sešli na sněm v Brestě a tam r. 1596 slavnostně prohlásili spojení, unii ukrajinské církve s Církví římskokatolickou.

Tento veliký čin ukrajinských biskupů vzbudil ostrý odpor národa. Podnět k tomu dal mocný a bohatý kníže Konstantin Ostrožský, který byl s počátku Unii nakloněn. Cítil se však uražen tím, že biskupové vytvořili Unii bez něho a bezohledně vystupoval proti všem sjednoceným se svatou Církví katolickou. Při něm zůstali někteří biskupové (lvovský a přemyšlský) a církevní bratrstva, která byla na biskupech nezávislá, a která vlastně řídila všechn náboženský život a revidovala práci biskupů. Nepřátelé Unie obdrželi pomoc od záporožských kozáků, kteří se jali otevřeně hájití pravoslavi. Jest pochopitelné, že též patriarcha cařihradský byl velmi nemile dotčen ztrátou tak hojných důchodů ze zemí ukrajinských a proto podporoval svými vyslanci nepřátele Unie. Všechno se obrátilo proti Unii: šlechta, vojsko, nižší duchovenstvo, měšťanstvo a vzbouřený, rozeštvaný lid. Za Unii stálo několik biskupů a malá hrstka lidu. Přesto však Unie, díky statečným svým ochráncům, nejen že nezanikla, nýbrž zmohutněla a rozšířila se do všech dílů Ukrajiny. A byla by se udržela zcela určitě až dodnes v celé Ukrajině, kdyby nebyla tak bezohledně pronásledována krvechtivými moskevskými cary později ve stol. XVIII. a XIX.

BOJOVNÍK ZA UNII

V těžkých dobách zmatků a nepokojů dává Bůh národům muže, kteří se stávají zachránci svého lidu. Bývají to mužové výjimečných schopností, průbojnosti, nezdolné píce a vytrvalosti. Co však bývá hlavním rysem těchto velikánů ducha, jest jejich ochota ke každé oběti, poznají-li, že se jedná o věc Boží. Není národa tak nepatrného, který by se nemohl pochlubit svým Mojžíšem, který jej vedl pouští z otroctví ať tělesného či duchovního. Mno-

hý takový Mojžíš byl snad ve své době nepochopen, jeho plány a práce špatně vykládány. Až později mnohdy se jeví jeho zásah samé Boží Prozřetelnosti, která použila člověka za svůj nástroj.

Ze velké dílo Unie nezahynulo ve strašném pronásledování, které vířilo po celých sto let, jest největší zásluhou svatého mučedníka Josafata a metropolity *Josefa Veljamina Ruského*. Práce, kterou vykonali, je rozměrů gigantických a nejsou přehnána slova, kterými nazval papež Urban VIII. Ruského „sloupem ukrajinské katolické církve a rusínským Athanasiem“. On byl takovým mužem, kterého poslala Prozřetelnost v nejtěžší době, aby svým vzděláním, horlivostí a zbožností posílil a upevnil Unii.

Bohužel, nešel celý národ tím směrem, který mu Ruský naznačil. To však nikterak neubírá na jeho velikosti. Obětoval vše, aby vyvedl svůj národ z hrozného duchovního i hmotného zajetí. Celý jeho život jest úporným zápasem o duchovní poklady milovaného národa.

MLÁDÍ JOSEFA VELJAMINA RUTSKÉHO

Jméno Josef obdržel metropolita Ruský teprve v klášteře. Jeho křestní jméno bylo Jan. Narodil se r. 1573 ve vesnici Ruta, nedaleko městečka Novhorodku, na Bílé Rusi. Jeho otec Felix Veljamin pocházel z Rusi Moskevské. V době panování pološíleného ukrutného cara Ivana Hrozného, ztrativ carskou přízeň a boje se pomsty, prchl do Polska a usadil se na Bílé Rusi. Polský král Zikmund August dal mu statek (chutor) Ruta. Podle jména tohoto statku začala rodina Veljaminů přidávati ke svému jménu Veljamin druhé jméno, Ruský.

V době, kdy se rodina Veljaminů-Ruských usadila na Bílé Rusi, šířil se mezi ukrajinskoběloruskou šlechtou kalvinismus. Tato protestantská náhaza napadla i Rutu. Otec našeho metropolity společně s manželkou Theofilou opustili pravoslaví a

přijali luterství, později přestoupili na kalvinství. Ze Rutští nebyli horlivými kalvinisty svědčí to, že, když se jim narodil syn, pozdější metropolita Josef, dali jej pokřtiti v pravoslavném kostele východním obřadem.

Ač byl Jan pokřtěn církví pravoslavnou, byl přece vychováván ve víře kalvínské. Sotva povyrosl, poslali jej rodiče do kalvínské školy ve Vilně. Jest známo, že ztrátou víry pozbývají se též mravy; spolužáci Janovi v kalvínské škole nevyznamenávali se valnou mravností. Bylo zde pro malého Ivana veliké nebezpečí mravní nákazy. Boží Prozřetelnost však chránila svého vyvolence. Jan nepodlehł špatnému vlivu kamarádů, nýbrž byl jim dobrým příkladem svou čistotou a pokorou. Už sama jeho přítomnost mezi spolužáky vedoucími frivolní řeči působila, že zahanbeně zmlkali.

Kromě toho vyznamenával se Rutský neobyčejným nadáním. Při veliké své pílì měl ještě výtečnou paměť. Hodně četl a studoval nejen ve dne, nýbrž i v noci. A když neměl světla ve svém bytě, učil se při světle měsíčním. Čemu se jednou naučil, nikdy nezapomněl. Obzvláště jej zajímaly otázky náboženské. Zamilovanou jeho četbou byla četba svatého evangelia, které znal téměř z paměti. Z evangelia snažil se poznati osobnost Kristovu a zamiloval si ji. A také evangelium to bylo, jež mu odhalilo bludy jeho víry. Zanedlouho počal pochybovati o pravdivosti své víry a nemoha své pochybnosti jinak utlumiti, počal navštěvovati katolické chrámy. Zvláště rád navštěvoval kostel je-suitů, kde posloučával kázání. Pomalu chladl jeho poměr ke kalvinismu a v jeho srdci vyrůstalo čím dál větší přesvědčení o pravdivosti katolické víry.

Bylo v té době zvykem, že zámožnější rodiče posílali své synky na šlechtické dvory, aby se zde vycvičili v panských mravech. Tak bylo též s Janem Rutským. Po ukončení studií ve Vilně poslal

jej otec na dvůr kněžny Zaslavské a později na dvůr knížete Ostrožského. Kníže, ač byl pravoslavným, sympatisoval s katolicismem a byl horlivým ukrajinským vlastencem. Jeho manželka byla katoličkou. Od ní se Jan naučil blíže znáti katolickou víru, kterou si vroucně zamiloval, i když k ní formálně dosud nepřestoupil. Právě v té době, kdy Rutský byl na knížecím dvoře, počal Ostrožský konati první pokusy o sjednocení s Římem. Na jeho dvoře byla zahájena disputace mezi jesuity a pravoslavným knězem Vasilijem. Jan, který naslouchal disputaci, byl tak uchvácen silou důkazů jesuitů o pravdivosti katolicismu, že již tehdy se stal celou svou duší katolíkem. (Jak jsme již slyšeli, kníže Konstantin Ostrožský změnil později svůj poměr ke katolicismu a stal se úporným nepřitelem sjednocení Ukrajiny s Římem.)

Tehdy se rodiče pravděpodobně dověděli o Janově záměru přestoupiti ke katolictví. Povolali ho domů a pozvali kalvínského pastora, aby mu udělil biřmování a něco později přijímání. Jan o tom věděl a vroucně se modlil o pomoc. A jeho víra v Boží Prozřetelnost jej nezlámala. Pastor, maje zrovna nějakou jinou práci, nepřišel do Ruty v ustanovenou dobu a tak se celá záležitost oddalovala tak dlouho, že k biřmování nedošlo.

NA STUDIÍCH V CIZINĚ

V r. 1590 zemřel Felix Veljamin-Rutský, Janův otec. Matka, vidouc u synka nevšední píli a lásku k vědě, poslala jej do Prahy, aby zde dokončil svá studia. Praha v té době byla úplně husitská. A do takové společnosti přišel Jan. Husitská mládež v Praze byla velmi nemravná. Přesto však Jan nesešel s pravé cesty a horlivě bojoval proti pokušením. Vypráví se, že, když jednou jeho kamarádi přivedli k němu špatnou ženštinu, chtějice jej svést k hříchu, tu s nožem v ruce bránil svou nevinnost.

Teprve zde se rozhoduje Rutský přestoupiti z kalvinství ke katolictví. Přichází k rektoru pražského jezuitského kláštera. Rektor ochotně s ním prodělává několikadenní exercicie a přijímá jej pak do katolické Církve, rozumí se, že latinského obřadu.

Už jako katolík odjíždí Rutský z Čech do německého Würzburgu, aby zde studoval filosofii. Po tříletém studiu byl zde prohlášen za doktora filosofie. Zatím se jeho matka dověděla o synově konversi a zavolala jej domů, odmítnuvši mu veškeru finanční podporu.

Tu se Rutský ocitl v těžkém postavení. Neuposlechne-li matky, bude zbaven všech prostředků, poslechne-li a vrátí-li se domů, bude ohrožena jeho nově přijatá víra. Druhá možnost, přesto že svou matku vroucně miloval, byla ještě tím nesnadnější, že se rozhodl zasvětit svůj život Bohu vstoupením do duchovního stavu a studovati bohosloví. Nepřemýšlel dlouho. Jeho rozhodnutí bylo krátké; nevrátí se domů, zůstane za hranicemi studovati theologii, i když bude snad při tom strádati nedostatkem.

A Boží Prozřetelnost mu opět pomohla. Právě v té době přijel do Würzburgu jesuita P. Boxa. Ten se seznámil s mladým doktorem filosofie a vida jeho těžké postavení, jakož i jeho neobyčejné vzdělání a nadání, poradil mu, aby požádal o přijetí do řecké koleje sv. Athanasia v Římě, kde jsa podporován papežským fondem, může studovati theologii. Sám P. Boxa napsal několik dopisů vlivným osobám do Říma, aby dopomohly dr. Rutskému dostati se do řecké koleje.

Rutský byl tímto návrhem tak rozradován, že se ihned vypravil do Říma. Poslední své peníze dal svému příteli, který s ním zároveň nastoupil stejnou cestu. Celou cestu z Würzburgu až do Říma vykonal dr. Veljamin-Rutský pěšky (přes 200 mil).

VE VECNEM MĚSTĚ

V Římě se Rutský dík dopisům P. Boxy, dostal bez jakýchkoli obtíží do řecké koleje. Kolej sv. Athanasia, založená papežem Řehořem XIII., měla za účel vychovávat misionáře, pracující o návrat nesjednoceného Východu. Kolej vedli jesuité. Každý alumnus musil přestoupiti na východní obřad a přísahou se zavázati, že v tomto obřadě setrvá až do smrti. Když Rutský tento příkaz přečetl, velmi se ulekl. Za žádnou cenu se nechtěl vzdáti svého latinského obřadu. Předložil tyto své starosti svému zpovědníkovi. Ten po dlouhém uvažování pronesl k němu tato slova: „Možná, že tě Bůh určuje za vůdce toho národa a za nástroj pro svou věc ve tvé rodné zemi.“ Rutský se odevzdal do vůle Boží a zůstal v koleji, přísahu však odložil až na konec svých studií. Čtyři roky studoval Rutský bohosloví, hodně četl, zvláště díla východních svatých Otců. Studoval s takovou pílí a houževnatostí, že představení jej musili zákazem mírniti, aby si neublížil na zdraví. Z učitelů měl na něho největší vliv pozdější generál jesuitů P. Mutius Vitelleschi. Čtyřletý pobyt v srdci katolického světa upevnil jej ve víře a posílil jeho duši k stálosti a k onomu hrdinskému boji, který měl zakrátko podstoupiti. Vše, co v Římě získal, měl zase předati ukrajinskému národu. Studoval, vzdělával se, připravoval zbraně pro budoucí těžký boj a už toužil po chvíli, kdy se východní církev spojí se západní.

Čtyřleté studium se chýlilo ke konci a Rutský se stále ještě nemohl rozhodnouti ke složení předepsaného slibu. Pomýšlel už dokonce na to, opustiti kolej a státi se obyčejným knězem latinského obřadu, jen aby přísahu nemusil skládati. Právě v té době přijel do Říma jeho přítel P. Boxa. Rutský se mu svěřil se svými starostmi, proč nechce složiti přísahu. P. Boxa byl však přesvědčen, že Rutský může mnohem více učiniti pro slávu Boží ve vý-

chodním obřadě než v západním. Proto jej všemožně přemlouval ke složení přísahy. Nemoha však ničeho pořídit, rozhodl se promluvit k Rutskému ústy Náměstka Kristova.

Vzal jednoho dne k audienci u papeže Klimenta VIII. též Rutského (bylo to právě po té, co papež uznal sjednocení církve ukrajinské). Při audienci popsal P. Boxa papeži smutný stav Církve na Ukrajině a Bílé Rusi a poukázal na Rutského jako na nejvhodnějšího muže, který by mohl přinést pomoc těmto zemím. Ovšem, kdyby přijal řecký obřad. Rutský se však vymlouval, zdůrazňuje svou nechuť a neznalost řeckého obřadu a rozhorleně P. Boxovi odporoval. Papež však nedbal jeho výmluv. Nenechal ho ani domluvit. Dobře věděl, jaké překážky musí překonávat nově sjednocená církev ukrajinská a viděl v Rutském nadaného pracovníka a bojovníka. Řekl mu: „Jene, přejeme si, abys přijal řecký obřad, žádáme, abys složil slib, že v něm setrváš až do smrti.“ Všechny další pokusy byly marny.

Tak přímého rozkazu nemohl Rutský neuposlechnouti. Složil předepsaný slib a zachoval jej až do své smrti. Tím odevzdal cele svůj život ukrajinské církvi.

Jednání papeže Klimenta VIII. s Rutským zřejmě ukazuje, jak si vážili Kristovi náměstci řeckého obřadu a jak jej hájili. „Apoštolský Stolec,“ jak řekl později Benedikt XIV., „chce, aby východní rozkolníci se stali katolíky a ne, aby se stali latiníky, či západními.“ A Apoštolský Stolec zůstal svému příslibu, danému východní církvi při provedení Unie, že východní obřad zůstane neporušen, věren až dodnes.

OPĚT V RODNÉ ZEMI

Po skončení bohoslovných studií vrátil se PhDr. Ivan Rutský r. 1603 do své rodné země. Přijel do Vilna, kdež se též usadil. Nato se ihned obrátil na

metropolitu Ipatije Potije se žádosti, aby byl vysvěcen a přijat do svazu uniatského kněžstva. Metropolita však novému pomocníkovi nedůvěřuje a odpírá vyhověti jeho žádosti. Radí mu, aby byl učitelem synům knížete Radzivilla, kteří se právě vypravovali do ciziny. Takové jednání mladého kandidáta kněžství tak zarmoutilo, že počal pomýšleti na návrat do latinského obřadu a učinil již v Římě první kroky k tomu, aby byl zproštěn složeného slibu.

Vtírá se otázka, proč metropolita Potij přijal s takovou nedůvěrou muže, který měl všechny vlastnosti k tomu, aby mu byl pomocníkem v jeho starostech a nesnázích? Metropolitovi záleželo na prvním místě na osudech nově spojené ukrajinské Církve a velmi se obával, aby ani v nejmenším nepoškodil velikého díla Unie. Zvláště pak hleděl, aby jemu, metropolitovi, nemohly býti činěny výtky proto, že snad chce zlatinisovati uniatskou Církev. Choval tedy metropolita vážné obavy, že Rutský vychovaný v Římě a projevující takovou nechuť k východnímu obřadu, nedovede uchovati čistý východní obřad a bude zaváděti nějaké latinské novoty. A nepřátelé Unie čekali na každou chybičku, pro kterou by mohli zvednouti nové bouře proti svaté věci. Z toho důvodu metropolita čekal, až Rutský dokáže neochvějnou lásku a příchyllost k východnímu obřadu.

Rutský bydlil v tomto čase ve Vilně. Všímal si života kolem sebe a s bolestí pozoroval, jak těžce se ujímá dílo Unie. K uniatské ukrajinské církvi se hlásila hrstka lidí. I většina kněží pohrdala vším, co mělo příchut uniatství. Zvláště měšťanstvo, organisované v církevních bratrstvech, pronásledovalo Unii. Z klášterů pouze jediný, svaté Trojice ve Vilně, přistoupil k Unii, avšak i ten zůstal pak poloprázdný. Bydlelo v něm více světských lidí než mnichů.

Takový stav Unie přivedl Rutského málem do beznaděje. Nechtělo se mu ani věřiti ve zlepšení

tak málo vábné situace. Vážně se již rozmýšlel, má-li spojití své síly s touto hrstkou obránců svaté věci. Přece však vedl stále přísný asketický život. Oblékal se v dlouhou černou sutanu, podobnou kněžské klerice, kterou na krátký čas odložil na neustálé prosby matčiny. Chodil každý den na bohoslužby do kostela při klášteře Svaté Trojice.

V tomto kostele poznal mladého obchodního příručího, který často přisluhoval kněžím při bohoslužbách a vyznamenával se velikou zbožností. Byl to Jan Kuncevič, pozdější arcibiskup-mučedník, sv. Josafat. Rutský se s ním spřátelil. Myšlenky státi se knězem se dosud nevzdal, i když pořád ještě nebyl rozhodnut, kterého obřadu. Matka mu domlouvala, aby se oženil, Rutský však velmi rázně tento návrh odmítl, stejně jako prosby vilenských šlechticů, kteří jej chtěli dostati do své společnosti.

Koncem r. 1604 se naskytla naděje na přivedení Moskvy do Církve katolické. Uprchlý mnich z pravoslavného kláštera Čudova, vydávaje se za zavražděného careviče Dimitrije vstoupil do služeb polského krále, za jehož pomoci se mu podařilo dosednouti na ruský trůn. Je to známý car Lžidimítrij. Polsko si od něho mnoho slibovalo, zvláště co do prospěchu Církve katolické a netajilo se svými nadějemi papeži Pavlu V. Tento poslal řeholníka z řádu bosých karmelitánů P. Pavla Šimona, který jako vyslanec papežův měl vymoci na carovi dovolení průchodu katolickým misionářům přes říši ruskou do střední Asie. Rutský se s tímto papežským legátem seznámil ve Vilně a přes všechna zrazování svých přátel se k němu připojil na dlouhou cestu, na které mu dělal vůdce, tlumočníka, sluhu i kočího. Cestovatelé přišli do Moskvy začátkem postu r. 1605. Kníže Dimitrij hosty přívětivě přijal a podržel u sebe až do velikonoce, kdy je překvapil náhlým rozkazem ihned ještě v noci odcestovati. Vydali se tedy v noci velikonoční na cestu za doprovodu lidí dobře znalých místní krajiny. Jeli celou zbývající část noci a druhý den až

do večera. Jaké však bylo jejich překvapení, když se ocitli před branou města, z něhož v noci vyjeli. Papežský legát P. Simeon v tom viděl řízení Boží. Pravil proto ke své družině: „Jistě je mezi námi Jonáš, utíkající před tváří Hospodinovou. Proto nás tato nehoda zastihla. A tím Jonášem jsi ty, Veljamine. Nechci tě již za svého průvodčího, ale vrať se do vlasti, do jejíž služeb tě Bůh volá.“ Rutský se dal do pláče. Konečně však sám uznal marňost všeho vzpírání se a zarmoucen vrátil se do Vilna.

Ve Vilně se Rutský setkal s Kuncevičem už jako s řeholníkem u Svaté Trojice pode jménem Josafat. Celé město si vyprávělo o jeho svatém životě a o kajících skutcích, které si ukládal. Rutský pochopil, že Josafat znamená počátek rozkvětu řeholního života kláštera Svaté Trojice, odkud budou vycházeti noví a noví pracovníci pro slávu ukrajinské katolické církve. Sám se však dosud neodvážil jíti ve šlépějích Josafatových. Dosud v něm tkvěla nechuť k východnímu obřadu. Chtěl pracovati pro Unii, chtěl se vynasnažovati o obrození řeholního a náboženského života vůbec, avšak ne jako řeholník východního obřadu. Začal pomýšleti na vstup do některého z latinských řádů, buď k jesuitům nebo ke karmelitánům a zde jako řeholník latinského obřadu reformovati řád basiliánů. Proto se vypravuje ještě jednou do Říma, aby zde opět žádal Apoštolský Stolec o dovolení vstoupiti do latinského řádu. Sliboval zároveň, že celý svůj život zasvěťi Unii. Apoštolský Stolec pohnut konečně tolika prosbami, svolil, aby vstoupil k jesuitům nebo ke karmelitánům.

Boží Prozřetelnost však rozhodla jinak.

VSTUP DO ŘEHOLE BASILIÁNŮ

Právě se Rutský chystal vstoupiti k jesuitům, když tu náhle změnil svoje rozhodnutí a vstoupil k otcům basiliánům. Jak se to stalo? Životopisci

Rutského, jako Korsak, Suša a jiní, vypravují o tom tuto příhodu:

V neděli 30. srpna 1607 byl Rutský přítomen mši sv. v jezuitském kostele ve Vilně. Kázal právě učený jesuita P. Fabricius. Když po kázání scházel s kazatelny, obrátil se náhle k věřícím a řekl: „Drazí bratři, dovoluji si vás pozvati na velikou slavnost. Známy vám všem pán Veljamine-Rutský ode dneška za týden vstoupí do řádu otců basiliánů zde v klášteře Svaté Trojice.“

Tato slova Rutského ohromila. Vždyť se přece rozhodl vstoupiti do latinského řádu a úplně zanechat východního obřadu. (Řád basiliánů jest jen v obřadě východním.) Už dokonce přestal choditi na východní bohoslužby a zde si dovoluji bez jeho vědomí prohlásiti, že vstupuje k řeholi východního obřadu! V rozčilení udal P. Fabricia představenému řádu jesuitů. Předvolaný P. Fabricius však prohlásil, že si naprosto nepamatuje, že něco podobného pronesl. A tak zůstal celý příběh nevysvětlený.

Není však žádného důvodu, abychom podezřívali P. Fabricia z podvodu, jakkoliv P. Fabricius byl velmi nakloněn řádu basiliánů a Rutského by byl v něm velmi rád viděl. P. Fabricius, který žil svatým životem a též zemřel v pověsti svatosti, nebyl by se odvážil dopustiti se podobného podvodu. Tím méně ještě s kazatelny! Nelze nad to pomysleti, že by P. Fabricius, svatý a učený řeholník, byl tak naivní a chtěl podobným způsobem přinutiti Rutského ke vstupu k basiliánům.

Rutský obdržev právě svolení papežovo ke vstupu do latinského řádu a nemaje naprosto žádného důvodu k tomu, aby uposlechl slov P. Fabricia, viděl v nich přece pokyn vůle Boží. A skutečně, za týden po kázání, t. j. 7. září 1607 vstupuje do kláštera Svaté Trojice ve Vilně. Dne 21. listopadu, v den sv. archanděla Michaela, přijal z rukou metropolitů Ipatije Potije řeholní roucho a své křestní jméno Jan změnil na Josef. Po ukončení krát-

kého noviciátu složil řeholní sliby na svátek sv. Basilia Velikého, 14. ledna 1608. Zanedlouho potom byl vysvěcen na kněze.

Po vstupu k basiliánům zanechal Rutský jednou provždy myšlenky přestoupití na latinský obřad. Východní obřad se mu stal úplně vlastním a od té chvíle zasvětil svůj život úplně do služeb Unie. Nikdy nelitoval, že se stal knězem východního obřadu, ba naopak později houževnatě bojoval za zrovnoprávnění tohoto obřadu s latinským v polském státě. A velmi bránil přestupování z řeckého obřadu na latinský, což se tehdy velmi často dalo.

V klášteře se Rutský věnoval cele asketickému životu. Našel tam už věrného přítele, Josafata Kunceviče, který velmi pokročil v křesťanských a řeholních ctnostech. Horlivě se tyto dvě svaté duše vzájemně podporovaly. Josafat si velmi vážil staršího a mnohem učenějšího Rutského a naopak Ruský si vážil Josafata pro jeho svatost a přísnost v asketickém životě. Oba se rozhodli, že zreformují klášter Svaté Trojice a povznesou pokleslou přísnost řeholního života. Klášter byl obydlen většinou světskými lidmi. Několik starých řeholníků vůbec nedbalo o zachovávání řeholních stanov a žili každý pro sebe. A když příklad Rutského a Josafatův přitáhl několik mladíků do kláštera, nebylo tam pro ně místa. Stěží se směstnali do jedné světničky, jež jim sloužila za ložnici, jídelnu i pracovnu. Bylo tedy potřeba velké horlivosti a práce, aby se řeholní poměry zlepšily.

Pracovalo se ve dvou směrech: Ruský spolu s Kuncevičem dali se s počátku do vzdělávání a duchovní výchovy řeholního dorostu. Ruský vysvětloval mladým řeholníkem základy katolické vírouky a křesťansko-řeholních ctností. Mimo to je také vyučoval některým světským vědám, hlavně jazyku latinskému a ukrajinskému. Josafat, obeznačený s obřadem a bohoslužbami, vysvětloval a povzbuzoval mladé řeholníky k svatosti a zbožnosti života, jehož sám byl živým příkladem.

Kromě této vnitřní práce bylo nutno ještě rozšířiti klášter pro větší počet řeholníků a starou budovu opravit. Na tento účel věnoval Ruský celou svoji pozůstalost po otci. A našli se též jiní dobrodinci, kteří, majíce pochopení pro věc, Ruskému ochotně vypomohli. Zanedlouho zde stál nově opravený basilánský klášter, který snadno pojal i větší počet řeholníků.

NEPRÁTELSKÉ PLÁNY NESJEDNOCENÝCH

Opatem kláštera Svaté Trojice a prvním představeným řeholníků byl Samuel Sinčilo. Dříve byl v pravoslavném klášteře v městečku Suprasli. Pro jakési tajné pikle proti tamějšímu pravoslavnému opatovi byl z kláštera vyhnán. Přijel tedy do Vilna a prosil metropolitu, aby byl přijat do církevní Unie. Po dlouhé zkoušce přijal od něho metropolita (Ipatij Potij) katolické vyznání víry a svěřil mu dokonce opatství u Svaté Trojice ve Vilně.

S počátku dělal ze sebe opat Sinčilo horlivého katolíka, přísně dodržoval řádové stanovy a prokazoval velkou oddanost metropolitovi. V nitru však zůstal zavilým pravoslavným a očekával smrti starého metropolity, domnívaje se, že smrtí Ipatijovou Unie vezme za své.

Viděl však, jak jeho naděje jsou mařeny, když Ruský vstoupil do kláštera basilánů a začal vychovávat řadu mladých, uvědomělých katolických řeholníků. Sinčilo správně tušil, že Ruský a jím vychovávaní mladí basiláni jsou budoucími bojovníky za jednotu ukrajinské církve s Církví katolickou. Přemýšlel proto usilovně, jakým způsobem by zamezil přílivu nových mnichů a jak by mohl převést klášter do rukou pravoslavných. Metropolita však stál v cestě jeho záměrům. Rozhodl se tedy věc provést podvodem.

Na jaře r. 1608 odejel metropolita Potij z Vilna do Varšavy za církevními záležitostmi. To byla vhodná chvíle pro opata Sinčila, aby provedl svůj

nekalý záměr. Nebylo nikoho, kdo by mu v tom překážel. Běželo mu v první řadě o to, aby dostal od sebe Rutského a Kunceviče. Nařídil tedy ihned Rutskému, aby odejel z Vilna do městečka vzdáleného 12 mil.

Jakmile Rutský odejel z Vilna, povolal k sobě Sinčilo Josafata Kunceviče spolu s jinými význačnějšími měšťany a přemlouval je, aby nechali Unie a vrátili se k pravoslavní církvi. Josafat o tom nechtěl ani slyšet. Tu Sinčilo ve vzteku dal Josafatovi prudký políček. Josafat se o tom nikomu nezmínil, až teprve po třech letech se s tím svěřil Rutskému. Když se to nezdařilo tímto způsobem, pokusil se Sinčilo o nový trik. Nařídil Josafatovi jako vůdci řeholní mládeže, aby společně s mladými řeholníky odjel do městečka, kde právě z jeho nařízení dlel Rutský. Josafat vytušil, že opat chce klášter dát do rukou pravoslavných a že on mu v tom překáží. Ocítl se v těžkém postavení. Znal špatný úmysl představeného a přece jen nechtěl porušit řeholní poslušnosti. Obrátil se tedy o radu k P. Fabriciovi, který byl předpověděl Rutskému vstup k basiliánům. Tento poradil Josafatovi, aby ihned poslal posla k Rutskému s dopisem, aby se co nejdříve vrátil do Vilna. „Přijďte co nejdříve, hrozí veliké nebezpečí. Nevrátíte-li se ihned, jest všechno ztraceno.“ Takové bylo znění depeše.

Posel Josafatův našel Rutského upoutaného nemocí na lože. Po přečtení dopisu se však ihned oblékl a spěšil do Vilna. Nemoc si však cestou tak zhoršil, že přijel do Vilna málo živý.

V ten den nebyl Sinčilo ve Vilně. Vrátil se až večer, jsa jist, že jeho nařízení bylo vykonáno. Jak byl však zaražen, když spatřil všechny řeholníky u své denní práce. Rozčilen vpadl do Josafatovy cely, kde se na Josafata zle obořil pro neuposlechnutí jeho rozkazu. Josafat však klidně odvětil, že nebylo třeba rozkazu uposlechnouti, poněvadž se Rutský právě vrátil do Vilna. Opat pochopil, že byl jeho trik prohlédnut, ztichl a očekával novou

vhodnou příležitost k provedení svého plánu. Veřejně proti Ruskému vystoupiti se obával, neboť tento měl mnoho vlivných přátel mezi šlechtou.

GENERALNÍM VIKÁŘEM

Rutský dověděl se od Josafata, že jej opat Sinčilo přemlouval k přestoupení k pravoslaví, a sám jsa přesvědčen, že opat chtěl podvodným způsobem vydati klášter Svaté Trojice do rukou pravoslavných, rychle vše sdělil metropolitovi, dlícímu právě ve Varšavě. Metropolita, nemoha se ihned vrátiti do Vilna a nemoha též bez kanonického procesu propustiti opata, dekretem ze dne 27. července 1608 jmenoval Rutského svým generálním vikářem a svěřil mu vedení celé své diecése na Litvě a také celý klášter Svaté Trojice. Sinčilo zůstal sice dále opatem, ale bez vlády. Vida svou bezmocnost, začal směřovati za svým cílem zcela nepokrytě.

Stalo se tak začátkem zimy r. 1608. Sinčilo sloužil slavnostní mši sv. v kostele Svaté Trojice. Asistovali mu dva mladí basiliáni. Všechno šlo v nejlepším pořádku až do „velikého vchodu“. (Veliký vchod jest ve východním obřadě část mše sv., kdy kněz přenáší z malého obětního oltáře chléb a víno na hlavní oltář, kde se později koná pozdvihování. Při tomto přenášení kněz hlasitě vzpomíná papeže, metropolitu biskupa své diecése, dobrodince a všechny věřící.) Při „velikém vchodu“ opat vynechal jméno metropolitovo. A stejně tomu tak bylo i po pozdvihování. Asistující basiliáni vidouce, že se tak nestalo omylem, nýbrž úmyslně, poznali v tom zřejmé opatovo prohlášení, že vystupuje z katolické Církve. Odešli proto od oltáře, svlékli bohoslužebná roucha a nechtěli pokračovati ve mši sv. s opatem apostatou.

Sinčilo byl velmi nepříjemně překvapen. Myslil, že aspoň část řeholníků bude při něm. Nyní však poznal, že jsou proti němu všichni. Rutský mu

nad to zakázal sloužití mši sv. v klášterním kostele a sám znovu převzal výchovu řeholního dorostu. Klášter se opět plnil novými kandidáty. Pod rozumným vedením Ruského připravovali se noví zbožní a horliví dělníci na vinici Páně.

Sinčilo však nechtěl uznati, že jest poražen. Nepodařilo-li se mu vzíti klášter podvodem, učiní tak násilím! Musí za každou cenu zničiti hnízdo, odkud vyrůstají bojovníci za Unii. Začal bouřiti vilenské občany proti Ruskému. Namlouval jim, že Ruský jest zakukleným jesuitou, který chce zlatinisovati východní obřad a klášter Svaté Trojice předati do rukou římsko-katolické Církve. „Ruskému nesmí věřiti,“ pravil, „zajisté by neobětoval tolik na obnovu kláštera, kdyby nepracoval dle plánu jesuitů? Což nebyl u jesuitů v Praze, ve Würzburgu a v Římě?“ Tato lež tak působila mezi uniátskými měšťany, že se rozhodli násilím obsaditi klášter a vyhnati z něho Ruského i s mladými basiliány. Shromáždili se proto 10. prosince a za předsednictví Sinčilova se usnesli, že ruší všechn styk s metropolitou a odevzdávají se jurisdikci pravoslavného patriarchy cařihradského, 15. prosince 1608 podniknou útok na klášter.

Jejich plán byl takový: V neděli při ranních bohoslužbách vyženou řeholníky s Ruským nejprve z kostela a potom z kláštera vůbec. Tak ovládnou klášter i s kostelem. — Všechno měli dobře promyšleno a připraveno. Přece však se jim jejich záměr nezdařil. Jeden z měšťanů se o něm dověděl a podal zprávu zástupci knížete Dimitriji Karpovi. Ten uvědomil o zamýšleném kousku knížete Radzivilla, který ve stanovený den obklíčil klášter i kostel vojskem a Sinčila i s jeho spojenci přísně potrestal. Sinčilo zuřil. Opět nezdar. V kostele sv. Ducha se svými druhy veřejně přestoupil k pravoslaví. Tím se začal otevřený boj proti všem, kteří zůstali věrni katolické víře, hlavně však proti Ruskému, Josafatovi a mladým basiliánům.

OTEVŘENÝ BOJ. RUTSKÝ OPATEM

Vilenští měšťané spojení se Sinčilem, nespokojili se s touto porážkou a písemným prohlášením o svém odstoupení od katolické víry, nýbrž jali se prováděti horečnou agitaci proti Unii a proti metropolitovi. Štvali národ, kde mohli, bouřili proti Unii, pomlouvali metropolitu i biskupy. Vlivem této agitace se stalo, že téměř celá Bílá Rus odstoupila od Unie a vypověděla poslušnost svému metropolitovi. Uniatskými zůstaly pouze katedrál ní kostely a klášter svaté Trojice.

Metropolita se zatím dověděl o Sinčilových piklech. Posílá Rutskému dopis, v němž zbavuje Sinčila opatství a vylučuje jej z Církve. Totéž ohlásil metropolita vilenské městské radě a prosil ji, aby odebrala kostely těm farářům, kteří odstoupili od Unie. Městská rada si této žádosti metropolitovy ani nevšimla. Zdálo se, že Unii nadchází opravdu konec.

Počátkem r. 1609 se konal ve Varšavě „sejm“. Pravoslavní se připravovali na tento sněm a snažili se všemi možnými způsoby přemluvit poslance k tomu, aby sjezd Unii zničil. A skutečně také sněm rozhodl, že obě strany mají podržeti ty kostely a majetky, které zrovna drží. Pro uniáty bylo toto nepříznivé rozhodnutí sněmu velkým zklamáním, neboť tenkrát právě měli ve své moci velmi málo kostelů a jmění. Proti tomu protestoval metropolita Potij a jeho vlivem se stalo, že král Zikmund III. přidal k usnesení sněmu tuto poznámku: „Jestliže jedna ze stran učinila druhé příkoří po sněmu z roku 1607, má poškozená strana právo obrátiti se na oddělení pro duchovní záležitosti při tribunálu litevském anebo královském.“

Přítomný metropolita Potij viděl, že už mu nestačí síly k hájení práv Církve sjednocené a že nutně potřebuje pomocníka. Jmenoval proto zanedlouho na to Rutského opatem kláštera svaté Trojice a sjednal též královo potvrzení tohoto jmeno-

vání. Metropolita pozval na to Rutského do Varšavy a odevzdal mu dekret jmenování za opata. Rutský vrátiv se z Varšavy, těžce onemocněl na paralysu. Nedoufal už, že se z této nemoci pozdraví. Avšak vroucí modlitby řeholníků pohnuly Boží milosrdenství. Rutský se uzdravil, ale ne zcela. Nemoc zanechala mu stopy až do smrti. To však Rutskému v jeho práci nepřekáželo.

Nedlouho poté, co se Rutský ujal opatství, vrátil se do Vilna Sinčilo. Ač jej metropolita dal do klatby a král mu zakázal přístup do Vilna, Sinčilo přece jal se konati slavné bohoslužby prohlásiv, že sněm uznal jeho pravomoc na opatství v klášteře svaté Trojice.

To však nebylo ještě všechno. Maje na své straně většinu měšťanstva a vilenské městské rady, rozhodl se opět násilím zmocniti kláštera svaté Trojice.

Sehnal proto dostatečný počet sobě věrných, hlavně z měšťanů a městské luzy, a chtěl dne 22. března na svátek 40 mučedníků (zasvěcený ve vých. obřadě), provésti svůj úmysl. Toho dne se konala slavná mše sv. v uniatském klášterním kostele svaté Trojice. Když mniši vycházeli, spatřili početný houf lidí se Sinčilem v čele. Rutský pochopil, očasi jde, popošels Josafatem vpřed a tázal se odvažně Sinčila, co po nich žádají. Sotva otázka dozněla, rozprchl se celý houf, jako by uviděl celou armádu vojska. Jakýsi podivný lek rozehnal rozvášněný zástup. Co bylo toho příčinou?

Dějepisci Korsak, Suša a jiní poznamenávají, že právě v tu chvíli, když se pravoslavní se Sinčilem v čele učiniti výpad na klášterní kostel, představená řádu sester basilánek ve Vilně, jménem Basilissa Sapieha zřela ve vidění, jak 40 svatých mučedníků se náhle objevilo před kostelem a pod vedením sv. Basilia Velikého nepřátele odehnalo. Tento podivný příběh byl později namalován nade dveřmi kláštera.

Sinčilo však nepřestal. Stále novými intrikami

a soudními procesy snažil se zabráti klášter svaté Trojice. Všechny jeho snahy se však tříštily o neústupnou energičnost metropolitů a Ruského. Nakonec musil přece jenom ustoupiti.

BISKUPEM KOADJUTOREM

Metropolita Ipatij Potij, stařec prací vyčerpaný, tušil svůj konec. Osud Unie ležel jako balvan na jeho srdci. Přemýšlel proto, kdo by mu mohl pomáhati v řízení metropole a později se státi jeho nástupcem. Sotva by byl mohl nalézt lepšého pomocníka, nežli byl Ruský. V červnu roku 1611 ho vysvětil na biskupa a dal mu titul biskupa Haliče. O rok později v roce 1612 odevzdal mu Ipatij Potij správu metropole.

Jmenování Ruského biskupem s právem nástupnictví povzbudilo na mysli klesající uniáty. Viděli, že po smrti velikého průkopníka Unie metropolitů Potije bude míti svatá věc opět velikého obránce v osobě Ruského.

Kromě toho též samočinné nástupnictví na metropolitní stolec zaručovalo, že po smrti Potijově nevzniknou žádné zmatky.

Halič byla v té době celá pravoslavná. Jenom ve Lvově se udržela malá skupina uniátů. Titul biskupa haličského neměl vlastně praktického významu. Jmenování Ruského haličským biskupem znamenalo jen, že se metropolita nevzdává vlády nad haličskými uniáty.

Jako správce metropole a opat kláštera sv. Trojice snažil se jak metropoli, tak klášter přivést do pořádku. Obzvláště bděl nad výchovou mladých basiliánů. Nebyla však asketicko-duchovní výchova basiliánů jedinou jeho starostí. Nesjednocení začali bojovati proti Unii písemně. Tuto polemicko-literární kampaň vedl nadaný pravoslavný spisovatel Meletij Smotrický. Potřebovali proto též uniáté schopných pisovatelů, aby mohli pomluvám čeliti. Metropolita Potij i Ruský bojovali rovněž

písemně, bylo to však málo. Pociťovali nutnou potřebu vzdělaného polemického spisovatele. A takových na Ukrajině nebylo. Nebylo škol ani učitelů.

Posílal tedy Ruský některé basiliánské mnichy, na vzdělání do cizích škol. Basiliánští bohoslovci studovali tenkrát v římskokatolických školách a na jezuitských bohovědných učilištích. Jak latinští biskupové, tak řád jezuitský rádi tyto bohoslovce přijímali.

Klášter svaté Trojice hemžil se novými kandidáty. Se všech stran scházela se sem mládež, aby zasvětila svůj život Bohu a Církvi. Netrvalo dlouho a opat Ruský byl tísněn novou starostí o vybudování nové budovy klášterní, neboť všichni mnichové nemohli se ve staré budově směstnati. Prozřetelnost Boží mu opět pomohla. Běloruský šlechtic Rehoř Tryzna vystavěl v městě Bytni, v okrese novhorodském, klášter své dceři, která zde chtěla sloužiti Pánu Bohu. Tam s několika přítelkyněmi vedla duchovní život za vedení vilenských basiliánů. Avšak pro značnou vzdálenost Bytně od Vilna nebyla tato duchovní správa zrovna uspokojivá. Ruský proto zavolal řeholnice do Vilna, kde bylo pro ně duchovní vedení snadnější. Uprázdňený klášter daroval šlechtic Tryzna vilenskému opatství. Prvním převorem tohoto kláštera učinil Ruský Josafata Kunceviče. Nedlouho potom získal sv. Josafat roku 1616 nový klášter se zázračnou ikonou Matky Boží v Žirovicích. To byl již třetí uniatský klášter.

METROPOLITOU KIJEVSKÝM A HALIČSKÝM

Dne 13. července 1613 zemřel „otec Unie“, zasloužilý metropolita Ipatij Potij. Za jeho nástupce potvrzen apoštolským Stolicem i králem polským dne 28. června 1614 Josef Veljamine-Ruský. Metropolité sídlili od počátku XV. století na Bílé Rusi, ve Vilně nebo v Novhorodu. S Kijevem ne-

měli téměř žádného spojení. Nový metropolita se však rozhodl opustiti tuto tradici a usídliti se v Kijevě na pravém metropolitním trůně při katedrál-ním chrámu sv. Sofie. Tím chtěl též dokázati ná-rok uniátů na metropoli kijevskou. Nešlo to však tak snadno. Celý Kijev i s okolím lpěl na pravo-slavi. Sjednocených, uniátů nebylo, a Ruský vě-děl, že pravoslavní se katedrály tak snadno ne-vzdají, že jej čekají veliké překážky, ne-li jistá smrt. To mu však nevadilo.

Spolu s Josafatem odjeli do Kijeva. Cest tehdy ještě nebylo, jeli tedy přes pole, lesy a stepi. Noci trávili v krčmách nebo v rolnických chatách. Šťastně dorazili do hlavního města Ukrajiny. Zde se jim vše dařilo nad očekávání. Metropolita se bez překážky ujal katedrály sv. Sofie a kromě to-ho získal představeného města Batalije a dva pra-vo-slavné kněze. Sv. Josafat se odvážil též do hníz-da pravoslavných v klášteře kijevském, Pečerské Lavře, a zde dokázal pravoslavným mnichům z je-jich liturgických knih pravdivost katolické víry. Řeholníci mu nečinili žádných překážek a pokoj-ně jej vyslechli. Ruský získal též kijevský, tak zv. vidubický klášter, do kterého umístnil několik ba-siliánů, misionářů to pro Unii, povolaných z Vilna. Ke katedrále sv. Sofie přidělil čtyři vilenské ba-siliány.

Když měl metropolita všechno uspořádáno, po-čal upevňovati Jednotu zevnitř, aby ji mohl po-zději rozšířiti i na ta místa, kde símě její nebylo dosud zaseto. Proto se dal s nevšední horlivostí do práce. Snažil se zreformovati a povznéstí řád basiliánů, zvýšiti vzdělání a mravní úroveň svět-ského kněžstva. Dal se do boje s pravoslavnými a bránil katolickou ukrajinskou církev a východní obřad proti polskému kleru.

REFORMA REHOLNÍHO DUCHOVENSTVA

Kdo by nevěděl, jak pronikavý význam mají pro křesťanství kláštery se svými řeholníky? Řeholní stav jest nejkrásnějším květem křesťanství a nejlepším plodem Kristova evangelia. Řeholníci a řeholnice, zachovávající Boží přikázání i evangelické rady, odevzdávají se cele službě Boží a zřikají se dobrovolně všech pozemských zájmů. Tím se dá jen vysvětliti, že z klášterů vyšlo tolik misiónářů, kteří vrátili Kristu tolik milionů lidí. Národ mající početné kláštery a v nich skutečně zbožné a horlivé řeholníky a řeholnice může býti úplně bezpečný, neboť tyto kláštery jsou mu pevnostmi, o které se třeští všechny útoky temných nepřátelských sil.

Toho všeho si byl metropolita Ruský velmi dobře vědom. Už při studiích v západních zemích poznal význam pevně organisovaného řeholního života, který jest nádrží náboženského života v národě vůbec. Věděl též, jakými pomocníky mu budou v práci o zdolání rozkolu na Ukrajině vzdělání a horliví řeholníci. Bohužel, on jich dosud neměl. Řeholní život v době rozkolu skoro úplně vymizel. Byly kláštery, byli v nich i řeholníci, nežili však podle řeholních předpisů.

Ruský už v době svých studií v Římě přemýšlel o reformě řádu basiliánů. Chápal význam tohoto řádu pro východní církve, vycházel totiž z tohoto řádu všichni biskupové. Správně tedy usuzoval, že zreformováním tohoto řádu zreformuje celou církev. Už v Římě hledal vhodný způsob pro tuto reformu. Chtěl to učiniti podle vzoru západních řeholí. Svůj úmysl prozradil nejvyšším církevním hodnostářům, možná i samému papeži. Myšlenka reformy jej neopustila ani po jeho příjezdu do Vilna, ba ani po jeho vstupu k basiliánům, kde spolu se sv. Josafatem počali uskutečňovati své plány.

Když Ruský vstoupil na kijevesko-haličský me-

metropolitní trůn, opatem kláštera svaté Trojice se stal sv. Josafat. Pod jeho vedením vládla v klášteře svatost a horlivost pro zachovávání řeholních předpisů. Vlivem tohoto kláštera pozvedla se úroveň duchovního života v kláštorech v Miňsku, Novhorodku, Bitni a Žirovicích. Jediná chyba byla v tom, že každý klášter žil sám pro sebe svým způsobem. Mezi kláštery nebylo žádného spojení, proto se i disciplína těžko udržovala.

Tato špatná organizace velmi Ruského rmoutila. Rozhodl se proto, že všechny kláštery spojí do jednoho organického celku a podřídí je jednomu představenému, jak to viděl v kláštorech západních. Nemohl však tuto zásadní reformu provést najednou. Začal ji uskutečňovati postupně. V novém biteňském klášteře založil společný noviciát pro všechny reformované kláštery. Nemaje schopných kněží k vedení tohoto noviciátu, poprosil generála jesuitů, aby mu poslal dva kněze k vedení basiliánského noviciátu.

A pokračoval v centralisaci všech uniatských klášterů dále. Svolal všechny představené klášterů na řeholní sněm do Ruty u Novhorodku. Sněm trval 6 dní od 20. do 26. července 1617. Súčastnil se ho i sv. Josafat. Zde bylo usneseno, že všechny kláštery řádu basiliánů utvoří jeden celek. Nejvyšším představeným má býti volen na celý život „protoarchimandrita“ (první opat). Představení jednotlivých klášterů mají býti voleni jen na čas. Metropolita jest protektorem řádu a stvrzuje volbu „protoarchimandrity“. Dohodli se též na pravidlech a způsobu volby prvního opata a jiných představených, na způsobu přijímání kandidátů do noviciátu a na společných výchovných směrnicích. Usnesli se též, aby generální výbor konal každého čtvrtého roku společnou poradu.

Tím byla reforma řádu v hlavních rysech dokonána. Nyní přistoupil metropolita k vnitřní organizaci řádové. Sepsal pravidla řeholního života. Na příští poradě generálního výboru roku 1621

předložil už Ruský hotová pravidla, která výbor potvrdil a přijal. Tato pravidla vymezovala přesně povinnosti představených i mnichů, též způsob života a práce řeholníků. Apoštolský Stolec potvrdil tyto řeholní stanovy dne 4. února 1624.

Do této doby žili východní mniši způsobem spíše kontemplativním, to jest, věnovali se pouze modlitbě a kajícím skutkům. Ruský od této tradice ve svých pravidlech ustoupil. Podnět k tomu dal smutný stav ukrajinské katolické církve. Klade ve svých pravidlech velký důraz na to, aby každý řeholník usiloval o posvěcení sebe samého, ale nad to ať každý usiluje o spásu duší, ať misie-mi, kázáními, zpovědi či školou. A zvláště zdůrazňuje školní vzdělání mládeže. Aby školní výchova přinesla co nejbojnější užitek, žádá Ruský v Římě o povolení zaváděti na basiliánských školách Mariánské družiny. Tak se stal Ruský prvním zakladatelem Mariánských družin na Ukrajině. Z toho je možno pozorovati, jak reforma Ruského dala řádu úplně nový směr života. Doposud se ukrajinští řeholníci nezvali basiliány, nýbrž prostě mnichy. Teprve od reformy se zvali basiliány. V řadě vykvetla věrnost k svatým slibům, zbožnost, apoštolský a misionářský duch a vroucí láska ke katolické Církvi. Metropolita Ruský se nezklamal. Obnovený řád mu dal celou řadu horlivých pomocníků v práci na duchovní obrodě své metropole.

REFORMA SVĚTSKÉHO DUCHOVENSTVA

Jakmile metropolita Ruský položil pevné základy k vnitřnímu obrození a posílení basiliánské řehole, obrátil svůj zřetel na hluboký úpadek svého kněžstva. Již jsme se zmínili o mravech a vzdělání ukrajinských kněží.

Ruský postřehl hlavní příčinu toho úpadku. Jal se ihned zakládati školy pro světské duchovenstvo. Už roku 1616 zakládá dvě školy pro kandidáty duchovního stavu při klášteře v Mińsku a

Novhorodku, kde se sám někdy zdržoval. Později založil nové školy při klášterech v Žirovicích, Volodimiru a Boruni. Všecky výlohy hradil většinou sám ze svých fondů.

Přece však jenom tyto školy nedovedly dáti budoucím kněžím patřičného vzdělání. Metropolita se stále obíral myšlenkou založení kněžského semináře, kde by nastávající kněží mohli dosáhnouti vyššího vzdělání. Na to však bylo potřeba hodně peněz, kterých ovšem Ruský neměl. Sháněl je tedy, jak mohl. Obrátil se na nunciaturu v Polsku a dokonce přímo na apoštolský Stolec. Chtěl skrze ně dosáhnouti vrácení jmění lucké diecése od dědiců knížete Konstantina Ostrožského, který je neprávem zabral. Zde však byly jeho snahy marné. Dědici knížete přestoupili do římskokatolické Církve a neprávem zabrané majetky dali latinským klášterům. S tím však nebyl ještě metropolita spokojen. Předložil papeži Urbanu VIII. stav katolicko-uniatké církve na Ukrajině a naléhavou potřebu kněžského semináře. Papež mu daroval 5000 franků a pobídl zároveň ukrajinské biskupy, aby pomáhali všemožně metropolitovi v uskutečnění jeho velkého plánu.

Na podzim roku 1626 pozval metropolita všechny ukrajinské biskupy na sněm do Kobryně, kde měla býti rozhodnuta otázka založení kněžského semináře. Sám metropolita věnoval na seminář 10.000 zlatých a každý biskup slíbil rovněž hmotnou podporu podle svých možností. Kláštery věnovaly osminu svých důchodů po celé 4 roky. Zanedlouho byl v Mińsku otevřen nový kněžský seminář.

Kromě toho vynesl sněm také rozhodnutí o církevní kázni, která byla téměř neznámá. A není také divu, vždyť se o ni nikdo nestaral. Biskupové před Unii nedbali vůbec o věci a požadavky svých kněží. Lpěli jen na svých hmotných zájmech a na svých přibuzných. Biskupský stav byl pouze bohatým zdrojem příjmů, o duchovní jeho stránku se

nikdo nestaral. Stávaly se případy, že biskup neměl ani svěcení, zastával úřad biskupský jako laik. Jest samozřejmým, že za takových poměrů kázeň mezi kněžími úplně vymizela.

To vše metropolita velmi dobře viděl a snažil se proto tuto věc nějak uspořádati. Nedalo se napravit v jednom dnu to, co vyrostlo za dlouhá staletí. Hlavním kořenem všech nepořádků bylo svatokupectví (simonie); duchovním se stal, kdo zaplatil. Fary byly proto obsazovány lidmi nehodnými. To metropolitu velmi trápilo. Vydal proto na sněmu v Kobryni přísné nařízení proti svatokupectví a hrozil těžkými tresty těm, kdož by se dostali do církevního úřadu podvodem či úplatky. Vydal kromě toho ještě mnoho jiných nařízení, směřujících vesměs k obnovení církevní kázně. Bylo též usneseno, že každý biskup každoročně bude podávati výroční zprávu o stavu své diecése a metropolita bude odesílati celkovou zprávu do Říma. Pokud se týkalo obřadu, bylo rozhodnuto, aby byla přesně zachovávána pravidla a předpisy obřadu východního při všech bohoslužbách. Nakonec dojednáno, aby byl konán každý čtvrtý rok biskupský sněm.

Díváme-li se na věc očima tehdejší doby a uvážíme-li okolnosti a životní podmínky, za jakých se tenkrát žilo, uznáme, že to byly skutečně obrovské a neslýchané reformní počiny v ukrajinské církvi, kterých se mohl odvážiti pouze duch tak veliký a prozíravý, jako byl metropolita Ruský.

NOVÉ ÚTOKY PRAVOSLAVNÝCH

Nejtěžší úkol měl metropolita v obraně Unie. Když nastoupil na metropolitní trůn, vládl v metropoli svatý klid. Jen tu a tam vyskytovaly se ojedinelé boje mezi pravoslavnými a uniáty. To však nikterak nepřekáželo metropolitovi, aby celou svou pozornost věnoval posílení vnitřního života jak v klášteřích, tak mezi světským kněžstvem. Také

jeho zásluhou se stalo, že na biskupských stolcích zasedli mužové opravdu cítící s Uníí. Již se zdálo, že brzy celá Ukrajina přestoupí z pravoslaví k Unii a že skutečně bude jen jeden ovčín a jeden pastýř.

Nepřítel však nespál. Pravoslavní, kteří ztratili smrtí knížete Ostrožského svého horlivého vůdce, ohlíželi se po nových vůdčích osobnostech, po nových pomocnících a protektorech v boji s nenáviděnou Uníí. Podařilo se jim získati záporožské kozáky, kteří pro pravoslavné znamenali skutečně velikou pomoc. Záporožská Síč znamenala v té době na Ukrajině velkou vojenskou moc. S kozáky počítali i polští králové, kteří jich potřebovali v boji s Turky. Kozáci silně lnuli k pravoslaví a jsouce v náboženských věcech naprosto neuvědomělí, dali se snadno nadchnouti do boje proti Unii, jakožto úhlavní nepřítelkyni pravoslaví. Počali napadati uniáty, zejména kláštery a kněze a působili krvavé řeže.

Solí v očích pravoslavných byla skutečnost, že v Kijevě, středisku to pravoslaví na Ukrajině, katedrála sv. Sofie a vidubický klášter jsou v rukou uniátů. Představený vidubického kláštera Antonín Hrekovič otevřeně a směle hájil Unii a soustředil tak na sebe všechnu nenávist pravoslavných. Avšak ani pravoslavní ani kozáci neměli dosti odvahy násilím zmocniti se kláštera. Tu se vyskytl v Kijevě cizinec, který poštlal pravoslavné i kozáky ke krvavému pronásledování Unie. Byl to patriarcha jerusalemský Theofan.

Theofan přijel na prosbu ruského cara do Moskvy, kde roku 1619 vysvětil otce carova Filareta na patriarchu. Vraceje se z Moskvy, zastavil se v Kijevě, kde ihned počal bouřiti pravoslavné a kozáky proti Unii a uniátům. Největší zmatek však způsobil tím, že vysvětil 15. srpna 1620 v Kijevě celou hierarchii, metropolitu Joba Boreckého a šest biskupů, přiděliv jim ty biskupské stolce, na kterých seděli katoličtí (uniátští) biskupové.

Toto jednání Theofanovo bylo nezákonným i s hlediska pravoslavného. On jako patriarcha jerusalemský neměl naprosto žádné pravomoci nad ukrajinskou církví pravoslavnou. Učinil tak též jako cizinec, a to bez vědomí krále polského, který sám měl právo jmenovati pravoslavné biskupy. Patriarcha učinil tak na žádost kozáků a spoléhaje na jejich pomoc, kdyby měl býti proto obtěžován polskými úřady. A Polsko tehdy právě potřebovalo kozáků ve válce proti Turkům.

Snadno si tedy představíme, jaký nastal po celé Ukrajině zmatek, když se v každém biskupském městě objevil pravoslavný, biskupem Theofanem vysvěcený biskup, a bouřil národ proti zákonnému, uniatskému biskupovi. A pravoslavní biskupové měli dosti úspěchů, poněvadž národ nebyl ještě dostatečně v katolickém náboženství vzdělán a utvrzen.

Zvláště horlivě bojoval proti Unii Meletij Smotrický, kterému Theofan přidělil arcibiskupství polocké, kde byl zákonitým arcibiskupem sv. Josa-fat. Kromě toho patriarcha Theofan najal skupinu 70 lidí, majících za účel zavraždit metropolitu Ruského.

Polský král vzdorobiskupy neuznal, a odsoudil je do vyhnanství. Metropolita je též vyloučil z Církve. Oni však toho nedbali. Rozhárané politické poměry jim k tomu jen napomáhaly. Polsko bylo ve válce s Tureckem poraženo (pod Cecorou) a chystalo se do nové války. Potřebovalo proto nezbytně mocné armády kozácké, která prohlásila, že nepůjde do války dříve, dokud král neuzná Theofanem vysvěcené hierarchie. Zraky všech byly obráceny k právě zahájenému sněmu, který měl o tomto rozhodnouti. Pravoslavní vyslali na sněm početnou delegaci pod vedením kozáckého hejtmana Petra Konaševiče-Sahajdačného a Theofanem vysvěceného biskupa Kurceviče. A aby prosadili své, spojili se s protestanty.

Když se o tom metropolita Ruský dověděl, ode-

bral se ihned i se sv. Josafatem do Varšavy, aby zde hájili Unie. Sněm byl zahájen na počátku roku 1621. Zdálo se již, že Unie padne, neboť byli proti ní nejen všichni pravoslavní a protestanti, nýbrž i katolíci a zvláště někteří římskokatoličtí biskupové. A Unie by byla zcela určitě padla, kdyby ji nebyl hájil metropolita Ruský. Jeho skvělá řeč před celým sněmem zachránila celou krajně kritickou situaci. Na stálé tvrzení nepřátel, že Unie vnášela do státu pouze zmatky a nepokoje, prohlásil metropolita Ruský, že ani on ani jeho biskupové zmatky nevyvolávali, ba naopak, že byl pokojaž do té doby, co patriarcha Theofan přišel a proti všem zákonům vysvětlil novou pravoslavnou hierarchii. Vypočítal pak, jaké užitky přinesla Unie státu a jak se vkořenila mezi lid, ač nebyla od úřadů nijak podporována. Všichni vznešenější Ukrajinci stali se uniaty, a není na Ukrajině místa, kde by se Unie nebyla ujala. A stále celá města a osady přistupují k Jednotě. Všichni biskupové, vyjma lvovského, jsou ve spojení s apoštolským Stolicem. Poukázal na vzrůst a duchovní úroveň řádu basi-liánského a na jeho vroucí poměr k Unii. „Vytýkájí nám,“ pravil, „že hledáme krve. Nehledáme ji však my, nýbrž naši protivníci. Vždyť nejeden z našich řeholníků byl již zabít záští pravoslavných.“ Připomenul, že 70 najatých lidí usiluje o život jeho a jeho biskupů, „ale Bůh budiž mi svědkem“, končil, „že spíše nás zbaví života, než našich trůnů. V katolickém státě za vlády katolického krále jest náš život ohrožen proto, že jsme katolíky!“

Pod dojmem této řeči a na naléhání nunciovo král nezrušil Unie. Nechal však vzdorobiskupy dále šířiti zmatky. Tyto zmatky vzrůstaly den ze dne a rostlo stále větší nebezpečí, že budou do boje proti Unii strženi i ti činitelé, kteří doposud stáli stranou. Ruský, seč byl, se snažil toto nebezpečí odvrátiti. Když už viděl, že sil mu k tomu nestačí, obrátil se o pomoc do Říma. A té se mu také dostalo. Papež Řehoř XV. poslal na příští státní sněm

roku 1623 svého osobního delegáta, který spolu s nunciem měl hájit práva Unie.

Sněm roku 1623 byl však ještě bouřlivější nežli předešlý. Pravoslavní vynaložili poslední síly, aby Unii zrušili. Pomluvami snažili se podlomiti autoritu uniatských biskupů a tvrdili stále, že jenom skrze ně povstávají v zemi zmatky. Sněm se rozhodl, že urovná celou záležitost kompromisem. Byla zvolena komise, která měla při rozhodnutí. Předsedou komise zvolen primas Gembicki, nepřítel uniátům nakloněný. Obě strany měly své stížnosti přednáseti jen této komisi.

Pravoslavní ihned využili každé sebemenší příležitosti a snesli velmi mnoho žalob a stížností. Též vzdorometropolita Job Borecký a Smotrický osobně se dostavili do Varšavy, aby podali žaloby na metropolitu Rutského a ostatní biskupy uniáty. Těžká úloha nastala Rutskému: střísti se sebe tyto pomluvy a ukázati bezpodstatnost všech těchto žalob. A Rutský nejen že dokázal falešnost všech stížností, nýbrž dokázal i četnou řadu různých násilí, páchaných pravoslavnými. Komise však nepřiznala celé pravdy uniátům a rozhodla, že svolá smíšený sněm, zastoupený pravoslavnými i sjednocenými biskupy. Toto však tak polekalo Boreckého i Smotrického, že tajně opustili Varšavu. A tak zase zůstalo vše nerozhodnuto. Celý sněm stál proti Unii, vyjma snad krále, který ovšem nemohl sám ničeho činiti.

Jedinou záchranou a nadějí Rutského zůstal apoštolský Stolec. Podáváje zprávy o stavu uniatské církve na Ukrajině a líče své starosti a těžké překážky, posílá množství dopisů, papeží, kardinálům a svým přátelům do Říma a prosí je, aby učinili něco pro záchranu svaté věci. Většina těchto dopisů zůstala dodnes uchována. Tyto dopisy svědčí o nevšední horlivosti pro slávu Boží a pro spásu svěřených mu duší, jakož i neobyčejném jeho vzdělání a moudrosti.

SMRT SVATÉHO JOSAFATA

Uprostřed těžké a obětavé práce o záchranu uniatské církve ohromila metropolitu zpráva o mučednické smrti sv. Josafata. Arcibiskup polocký Josafat Kuncevič byl na své visitační cestě ve Vitebsku dne 12. listopadu 1623 zavražděn lidem, poštvaným protizákonně vysvěceným arcibiskupem Meletijem Smotrickým. Tato strašná zpráva rozlétla se jako blesk celým státem. Nejbolestnější však pronikla srdce metropolity Ruského. Bylť Josafat jeho nejoddanějším přítelem a nejhorlivějším spolupracovníkem. Jeho svatosti a horlivosti se stala celá jeho arcidiecése uniatskou a náboženský život zde velmi slibně vzkvétal. Všecko však dosud bylo v počátcích. Meletij Smotrický svými dopisy a štvavými řečmi dosáhl konečně toho, že získal skupinu měšťanů, kteří se neštíteli poskvrnití své ruce mučednickou krví svého svatého arcipastýře. (Smotrický později svého hrozného činu litoval, přestoupiv na víru katolickou, činil upřímné pokání.)

Podle králova rozkazu byli vrahové co nejkrutěji potrestáni. Pravoslavní, kteří po smrti sv. Josafata úplně ztichli, chvěli se strachem. Všichni význačnější mužové ukrajinští, kteří dosud se stavěli chladně nebo nepřátelsky vůči Unii, měnili své smýšlení. Zdálo se, jako by sama Prozřetelnost Ruskému pomáhala.

Mučednická smrt sv. Josafata přivedla ukrajinské biskupy do takového nadšení, že při jeho pohřbu všichni prohlásili: „My všichni jsme odhodláni dáti svůj život a prolítí svou krev za katolickou víru.“ Stejně jako v prvních stoletích křesťanství byla krev mučedníků semenem nových křesťanů, tak též krev sv. Josafata stala se příčinou vzrůstu a rozkvětu Unie. To se ukázalo nejlépe v arcidiecési světcově na Bílé Rusi. Když nástupce jeho Antonín Seljava roku 1624 ujal se arcibiskupského stolce, nebylo nikoho, kdo by mu

v tom překážel. Sám později prohlásil, že našel v diecési více uniátů, než jeho předchůdce při svém nastoupení pravoslavných. Od té doby zůstal Polock i Vitebsk vždy věren Unii.

Zatím v Kijevě vzdorometropolita Job Borecký se rozhodl stůj co stůj zničití jediné středisko kijevské Unie, klášter basiliánů, tak zv. vidubický. Dne 15. června 1622 svolal velikou schůzi kozáků a vyzýval je k obraně pravoslaví a k zničení Unie. Pobouření kozáci vpadli do kláštera, zavraždili představeného, Antonína Hrekoviče a ostatní řeholníky odvezli do vězení v Trechtymiru. Později na žádost Ruského byli osvobozeni, byl jim však přístup do Kijeva zakázán. Pravoslavní též zabrali uniátům v Kijevě katedrálu sv. Sofie.

Nějakou dobu po smrti sv. Josafata pravoslavní se poněkud utišili a přestali napadati uniáty a jejich kostely. Úplně však bouře neustaly. Nepřátelé Unie musili počítati s velikým jejím příznivcem, králem Zikmundem III. Když Zikmund roku 1632 zemřel, nastoupil na trůn Vladislav IV., který již nebyl tak Unii nakloněn. A toho pravoslavní využili. Ihned se na něj obrátili se svými stížnostmi. Král, který se zabýval velkorysími plány politickými, nevěnoval valného zájmu otázkám náboženským. Cílem králových snah bylo zajistiti státu vnitřní klid. Proto vydal dekret, jímž prohlašuje, že pravoslavní mohou svobodně vyznávatí své náboženství, vlastniti, stavěti a opravovatí své kostely, semináře, nemocnice atd. To co nyní právě mají, musí podržeti. Diecése lucká, přemyšlská a mstyslavská mají úplně přejíti do rukou pravoslavných. Diecése msytslavská měla býti vytvořena z arcidiecése polocké. Tedy jednota víry, pro kterou vylil svou krev sv. Josafat, měla vzíti za své právě v jeho arcidiecési. Král ustanovil též komisi, která měla určití, které kostely a kláštery mají připadnouti pravoslavným a které zůstanou uniátům. Protože však tato komise byla zastoupena dvěma pravoslavnými a dvěma vlažnými ří-

skokatolíky, bylo možno již předem předvídati, že komise bude přáteli pravoslavným.

Metropolita Ruský prohlásil, že neustoupí leč násilí a že dobrovolně se nevzdá ani jediného kostela či kláštera. Když kníže Radziwil, vůdce litevských protestantů, ve jménu komise, za pomoci několika ozbrojených protestantů a pravoslavných chtěl zabrat ve Vilně tři kostely, Ruský spolu se svými kněžími se postavil, oděn v arcipastýřská roucha, u vchodu do kostela a zabránil nepřátelům vstup do chrámu. Na rozkaz Radziwillův, aby ustoupil, odpověděl: „Stojíme zde proto, abychom chránili naše kostely a nedovolíme poskvrnití tohoto svatého místa. Dovnitř nevejdete leč přes naše mrtvoly. Jsme odhodláni umřít v obraně těch oltářů, které nám v ochranu odevzdala Církev římskokatolická.“ — Tak se stalo, že kostely zůstaly v rukou uniátů. Se stejným odporem setkali se komisaři v Mińsku, Grodni a Solonimí.

Snaha králova se nezdařila. Místo toužené svornosti přineslo jeho rozhodnutí nové zmatky, násilí a rozbroje.

Když konečně král poznal svůj omyl, neodvolal sice svého dekretu, nepožadoval však více jeho plnění. Zatoužil po církevní jednotě a chtěl za tím účelem zříditi v Kijevě patriarchát, závislý na Římu. Toto bylo též přáním Ruského, který v tomto směru učinil již též nějaké pokusy. Nebylo jim však bohužel vyhověno.

Že Unie i přes nepřátelství nejvyšších státních polských činitelů a polské hierarchie nepadla, ba naopak vzrostla, jest jistě zásluhou metropolity Ruského. Přes svůj vysoký věk a stále dotírající chorobu byl Ruský neúnavným a odvážným bojovníkem za práva uniátů. Nejkrásnější vysvědčení mu dává papežský nuncius Visconti ve svém dopisu kardinálu Barberini v Římě: „Odvážnost a horlivost metropolity Josefa Veljamina Ruského jsou už Vaší Eminenci známy odjinud, znovu se však ukázaly pro věčnou památku za těchto váž-

ných okolností (když totiž král Vladislav tak nadržoval pravoslaví). Nejen, že se snažil a pracoval o to, jako druhý Eliáš, aby odrazil útoky nepřátel, nýbrž udržoval ducha vytrvalosti u slabých. Bylo skutečně zapotřebí veliké mravní síly, aby snesl hrdinsky všechna tato pronásledování. A jedině takové pronásledování bylo s to ukázati takovou neochvějnost. Stár, vyčerpán prací, nevzdává se obrany věci Boží, nýbrž spěchá vždy tam, kde je nebezpečí největší. Jeho mužnost jest odrazem velikosti jeho víry. Jeho neústupnost silila též mne a s opravdovou radostí spojoval jsem své snahy s jeho prací.“

OBRANA VÝCHODNÍHO OBŘADU

V těžkém boji s pravoslavnými bylo pro metropolitu Ruského to nejbolestnější, že musil svou církev a své věřící brániti též proti těm, kteří na prvním místě měli býti přáteli a pomocníky Unie, to jest proti latinským biskupům a kněžím. V boji s pravoslavnými vystupoval s mužnou neústupností, avšak boj s latinským klerem, kterýž vyznával a hlásal tutéž víru jako on, hluboce zraňoval jeho srdce. Přece však jako dobrému pastýři svého ovčína mu nezbývalo nic jiného, než prodělat i tento boj. Jeho dopisy do Říma, jednající o této věci, dýšejí takovým smutkem, jako by byly psány se slzami v očích.

Několikrát jsme se již zmínili o tom, že římskokatoličtí biskupové, až na některé, chovali se na Řeckém sněmu k Unii netečně, ba nejednou nepřátelsky proti ní vystupovali. Uniatské biskupy měli v naprosté nevážnosti a povýšeně jednali též se samým metropolitou. Tak na příklad obyčejný světicí biskup při vilenských slavnostech nechtěl přiznati přednost metropolitovi Ruskému. A křakovští kanovníci stavěli se nad ukrajinské biskupy; proto také na pohřbu Zikmunda III. nechtěli v průvodě jíti před nimi.

Když se tak jednalo s biskupy, co tedy teprve říci o postavení nižšího uniatského kněžstva? To bylo úplně závislé na svých patronech (kollátorech), kteří bez ohledu na to, že Apoštolský Stolec přiznal ukrajinskému duchovenstvu tatáž práva jako latinskému, nutili je k robotě („panština“) zároveň se svými venkovany, k různým platům a daním a též k poplatkům za kněžské výkony. Tak se zmiňuje Ruský o této věci ve svém dopise do Říma z r. 1624: „Velmi často svírá se naše srdce pro ty potupy a pokoření, jichž se nám dostává od latiníků . . . Buď Bohu díky za to, že nás takové jednání dosud od Unie neodvrátilo a s milostí Boží neodvrátí nás nikdy, i když nás považují za smeti. Nechybí i takových mezi vyšším latinským kněžstvem, biskupy a řeholníky, kteří pokaždé nám opakují do očí: Unii raději zničiti, nežli ji podporovati.“

Avšak toto nebyl ještě největší zármutek pro Ruského. Nejvíce ho bolel a jeho srdce naplňoval obavami další osud Unie. Viděl, jak zámožná část jeho ovčína, ukrajinská šlechta, přecházela k latinskému obřadu a tak byla ztracena pro svoji církev a svůj národ. Už před Uníí ukrajinské církve s Římským Stolicem část ukrajinské šlechty opouštěla svůj obřad hlavně pro neuvědomělost a malé vzdělání ukrajinského kněžstva a pro nesváry v církvi. Jiní zase byli znechuceni dlouhými spory mezi pravoslavnými a uniaty, hlavně po skončení sněmu r. 1623, když se zdálo, že Unie padne. Nechtíce proto zůstat s rozkolnými pravoslavnými, přijali latinský obřad. Vyskytli se i takoví, kteří přijali římský obřad, aby se udrželi lépe ve státních úřadech a aby zabezpečili své děti. Kromě tohoto všeho byla prováděna čilá agitace se strany latinského kněžstva, která měla za účel Ukrajince převáděti na západní obřad a tak je pomalu popolšťovati (tento vlastní cíl byl však tajen). Taková agitace se vedla hlavně ve školách.

Jak je nám již známo, ukrajinské školy byly

pouze školy nižší a to ještě ve velmi malém počtu. Vydržovány byly církevními spolky (bratrstvy). Proto všechna šlechtická mládež byla vychovávána na polských školách, které udržovali a vedli polští kněží, hlavně řeholníci. Ukrajínští žáci na těchto školách stálým stykem se spolužáky latinského obřadu, úsměšky z jejich východního obřadu se strany jak žáků, tak učitelů a konečně závaznou účastí na latinských obřadech byli přiváděni k tomu, že se styděli za svůj obřad a pomalu pak přecházeli k latinskému. Metropolita r. 1624 sděluje do Říma, že od prohlášení Unie změnilo svůj obřad 200 ukrajinských žáků ze šlechtických rodin a že každoročně kolem 100 šlechticů opouští svůj obřad, aby jej zaměnilo za západní.

Metropolita zarmoucený a plný obav o budoucnost své církve hledá jedinou pomoc v Římě. Od r. 1621 až do r. 1627 mnohokrát ve svých dopisech Apoštolskému Stolci poukazuje na škody, které trpí jeho církev záměnou obřadu šlechty a prosí vroucně, aby Svatý Stolec vydal zákaz přecházeti z jednoho obřadu do druhého. Dokazuje, že nebude-li tak učiněno, že celá Unie bude vystavena posměchu pravoslavných, kteří už teď vyčítají, že skrze ni ukrajinská církev ztratila největší svou ozdobu, totiž rytířský stav a stane se tak mostem k latinisaci a zániku východního obřadu.

Apoštolský Stolec dlouho oddaloval vydání zákazu, jak jej žádal Ruský. Latinští biskupové totiž posílali rovněž své zprávy do Říma, ve kterých dokazovali, že Unie nemá půdy a dříve nebo později určitě padne. Proto prý je potřeba spasiti, co se spasiti dá. Ujišťovali Svatého Otce, že různost obřadů působí jen a jen zhoubné nepokoje ve státě. Tvrdili dokonce, že východní obřad má nedostatek vzdělaných kněží, kteří by dovedli roznítiti a posíliti ducha víry a zbožnosti u věřících.

Konečně však Ruský dosáhl toho, po čem tolik toužil. Jeho prosebné dopisy a ještě více zvěst o mučednické smrti sv. Josafata přiměly Svatého

Otce k odhodlané obraně Ruského a uniatských biskupů. Papež v dopise králi vroucně doporučuje Unii a její biskupy. Při té příležitosti připomenul také latinským biskupům a kněžím, že ukrajinští biskupové a kněží mají tatáž práva, jako latinští.

Dne 7. února 1624 papež Urban VIII. vydal zákaz, že není dovoleno žádné světské ani duchovní osobě zaměnití svůj obřad a přecházeti na latinský bez zvláštního dovolení Apoštolského Stolce.

Tak tedy dosáhl metropolita Ruský satisfakce a aspoň slabé naděje, že změna obřadu přestane býti všeobecnou, jak tomu bylo doposud. Bohužel opouštění východního obřadu ukrajinskou šlechtou nepřestávalo a ukrajinská katolická církev ztratila skoro všechnu šlechtu. Pohled na toto odstupování od rodného obřadu zarmucoval Ruského nejvíce v posledních letech jeho poťehnáního života.

POSLEDNÍ LETA

Do poslední chvíle žil metropolita Ruský uprostřed zuřivých bojů. Jediným zářivým paprskem v jeho starostech byla naděje, že se dočká cti oltáře nejlepší jeho přítel a pomocník v práci za Unii, sv. Josafat. V Římě byly tenkrát právě zahájeny přípravy k jeho blahověčení. Beatifikační proces byl však prodloužen, takže Ruský se nedožil chvíle prohlášení Josafata Kunceviče blahoslaveným.

Už r. 1623, když jel Ruský na sněm do Varšavy, byl tak spoután nemocí, že nemohl vládnouti celou jednou stranou těla. Z této nemoci se již nikdy neuzdravil. Kromě toho byl pronásledován jinými nemocemi, hlavně žlučovými kaménky. Všechna tato utrpení však nezmenšila jeho energie a neodvrátila tohoto skoro již sedmdesátiletého starce od jeho práce. Přes svůj věk a nemoci nezměnil v ničem způsobu svého života. Nikdy nejedl masa, spal velmi málo, a to na tvrdém lůžku, a často po celé dny ničeho nepožil a přísně se postil. Svou

železnou vůlí své tělo úplně ovládal. Doma ztrávil velmi málo času, neustále cestoval po své arcidiecési, rozněcoval a utvrzoval ve víře a lásce k Bohu a Církvi. Když jej jednou prosili, aby poněkud ustal od své činnosti a šetřil se, odpověděl: „Takovou lásku ke mně máte, že mi chcete prodloužiti mé vyhnanství na této zemi? Budu živ, pokud mi to Bůh určil. Na svém způsobu života nezměním nejmenšího. Pane a Bože můj,“ přidával, „Ty víš, že si nepřeji déle žíti, opravdu nepřeji.“

Když v r. 1627, kdy v jeho těžké nemoci roznesla se zpráva, že zemřel, uslyšev, že pravoslavní mají z jeho smrti radost, odpověděl: „Řekněte jim, že nezemru dřív, než za deset let.“

Hodinu své smrti jako by tušil. Přál si totiž před svou smrtí, aby se sešla jeho duchovní rodina. Svolal generální kapitulu basilánského řádu. Jako vůdce, který odevzdává velení do jiných rukou, chtěl naposledy povzbuditi svou armádu, kterou vedl v prudkých bojích po celých třicet let. Sídlem této kapituly vyvolil klášter sv. Trojice ve Vilně, kde kdysi se sv. Josafatem činili první kroky v řeholním životě.

Po ukončení této porady odjel z Vilna dále pracovati na spáse svých věřících, prohlašuje, že na cestě zemře a že jeho nástupce obdrží všechny jeho věci. Tak se také stalo. Na začátku své cesty r. 1637 ztrávil nějaký čas v Dermani na Volyni a zde sepsal též svůj testament. Bylo to 28. ledna a již 5. února odchází na věčnost. Svatým byl jeho život a svatou byla též jeho smrt.

Až do jara 1637 zůstalo tělo zesnulého metropolity v Dermani. Teprve na jaře bylo dopraveno do Vilna. Po cestě se smuteční průvod zdržel s ostatky velikého zesnulého v důležitějších městech. Nejdéle se zdržel v Piňsku. Zde na žádost věřících byla rakev otevřena a zjištěno, že tělo zemřelého zůstalo neporušeno. Nezapáchalo, ačkoliv od smrti uplynulo již několik měsíců. Zde bylo jeho tělo vystaveno patnáct dní v kostele. Po celou tu dobu

tísnil se dav věřících u rakve. Uniatí i pravoslavní líbali ruce velikého metropolity. Když se pak průvod blížil Vilnu, vlastnímu to sídlu metropolitovu, vyšli vstříc všichni obyvatelé, bez rozdílu náboženství a rovněž kněžstvo obou obřadů. Ve Vilně byl pohřben ve chrámě sv. Trojice.

Tam odpočívaly pozůstatky Rutského až do r. 1655. V tom roce bylo Vilno obsazeno Rusy, kteří vyloupili chrám sv. Trojice a rakev s pozůstatky Rutského odnesli. Až dodnes nevíme, co se stalo s těmito, každému Ukrajinci tak drahými pozůstatky. To byla pomsta Rusů na velikém metropolitovi za jeho horlivost v šíření a upevňování Unie. Když Rutský vstupoval ve Vilně do kláštera, jen několik málo osob se hlásilo k Unii. Umíraje zanechal skoro tři miliony věřících, spojených se svatou Církví katolickou. Ejhle, nejkrásnější plod práce a utrpení Josefa Veljamina Rutského.

ZAVĚT METROPOLITY RUTSKÉHO

Snažili jsme se, seč jsme byli, podati pravý obraz velikého pastýře, jednoho z největších metropolitů, jakých měla země ukrajinská, Josefa Rutského. Obraz by však nebyl úplný, kdybychom čtenářům nepodali závěti tohoto velikána, v níž se odráží velikost jeho duše:

„Já, Josef Veljamin Rutský, nehodný metropolita kijevský, haličský a celé Rusi, byl jsem zavolán před Boží soud, abych vydal účet za všechna slova, myšlenky a skutky *šedesáti pěti* let svého života a abych uslyšel rozsudek, který mně čeká. Chvěji se strachem, vždyť jak bych se nechvěl, když ve chvíli stanu před soudem věčného Boha. Doufám však v jeho nekonečné milosrdenství, a třebaže jsem hříšný, věřím, že mne nezavrhne od své tváře. A pro totéž Jeho milosrdenství obětuji mu jeho nejsvětější utrpení, jehož cena jest nekonečná. Důvěřuji v pomoc nejsvětější Panny Marie, Matky mého Soudce, kterou jsem vždy ve svém

životě uctíval, třebaže jsem sluha nehodný. Prosím též o pomoc svatých Božích, hlavně však svého anděla strážce a svatých, které jsem si zvolil za ochránce a každodenně vzývám. Srdcem i ústy je prosím, aby mi přispěli ku pomoci v posledním mém boji.

Prohlašuji před celým světem, že věřím všechno, co svatá Církev katolická věřiti nařizuje. Prohlašuji dále, že jen v této víře můžeme býti spaseni, totiž ve spojení se svatou Církví římskou, pro kterou jsem odhodlán i zemřiti každé chvíle, kdyby toho bylo třeba. Byl jsem vždy poslušen papeže římského a také toho, který ho zastupoval v tomto státě. A umírám v této poslušnosti. Prosím vroucně všech, jimž jsem ublížil slovy neb příkladem, aby z lásky k Bohu mi odpustili. Nechť v budoucnosti neberou si příkladu z mého života a jednání, nýbrž ze života a jednání dobrých sluhů Božích, kteří budou žíti po mně.

Já sám z hloubi srdce odpouštím všem, kteří mi ublížili, rovněž těm, kteří mne pronásledovali a nejen mne, nýbrž i rodiče mé a bratry a pokorně prosím Boha a Pána mého, aby ty hříchy nebyly jim přičteny, nýbrž oni aby se navrátili a byli živi.

Prosím svého bratra a spolupracovníka, Excelenci biskupa piňského, aby při nejbližší příležitosti odešel k Nejjasnějšímu králi, nyní vládnoucímu našemu pánu, a donesl toto moje rozloučení, které odesílá mu jeho věrný poddaný. Ať mu věnuje mé modlitby: položím je před trůnem Krále Králů, bude-li mi dovoleno zíratí na Tvář Boží.

Piňský biskup ať doporučí Unii ochraně krále a ať jej poprosí, aby rusínským církevním jméním podělil ty, jež mu doporučí můj nástupce. Neboť kdo lépe zná lidi schopné či neschopné k řízení rusínské církve než biskup? Tím spíše, že podle starobylého obyčeje ve východní církvi, od její kolébky až dodnes, nebyli voleni jiní biskupové, než mniši. Všichni ti, kdož hledají této hodnosti skrze protekci světských pánů, buďtež jich zhaveni, ja-

kožto jich nehodní. A kdyby toho náhodou dosáhli nehodní, vina padne na svědomí metropolitý a svědomí královo nebude obtíženo.

O jednu věc prosím Nejdůstojnější pány a otce, rusínské spolubiskupy, to jest, aby byli spojeni láskou Kristovou mezi sebou a s metropolitou. Ať slovy a příklady dokazují, že považují metropolitu za svého otce; a kdyby je i urážel, ať mu to prominou, uváživše napřed v bratrské lásce, jak byla urážka miněna. Kdyby se metropolita ani pak nevzpamatoval, ať vzpomenou, že jest moc, která na výzvu biskupů může jej napomenouti.

Upozorňuji řeholní kněžstvo, aby milovalo a si vážilo členů světského kněžstva, jako spolupracovníků a bratrů. Řeholníci, určení metropolitou k visitacím a k souzení světských kněží, konejte svou povinnost v duchu lásky a vládnosti, varujte se hrdosti a ponižování spolubratří. Světské kněze napomínám a důtklivě jim poroučím, aby bděli nad povinnostmi svých úřadů, nad sebou a svým ovčínem, aby spasili sebe a svěřené jim duše. Nechť učí své ovečky tomu, co víra nařizuje pod trestem ztráty spasení a nenaříkají, když biskupové udělí řeholníkům nad nimi soudní moc.

Ty pak, kteří mají moc ve svých rukou, šlechtu a měšťanstvo prosím, aby ve věcech duchovních dali se vésti svými pastýři, neboť to jest řádem stanoveným samým Bohem. Nechť se nemíchají do zařízení duchovních, nechť se nestarají o jejich život a mravy, ale ponechávají to jejich duchovním představeným, které ovšem, vyžaduje-li to sláva Boží, mohou upozorniti. Nakonec ještě jednou prosím: nechť šlechta a úřednictvo neposuzují duchovenstva a nevysvětlují jejich úmysly podle svého, neboť soud nad nimi podržel Bůh sobě.

Mému Nejdůstojnějšímu nástupci poroučím a prosím ho v Bohu, aby bděl nad rozmnožením duchovních i časných pokladů v mé arcidiecési a to mé metropolitní provincii, neboť složí z toho účet před Pánem Bohem.

V osobním dopise zanechávám svou poslední vůli, co se týká otcovského dědictví a mého domu. Nakonec pozdravuji všechny, kteří mně přežijí, každý z vás přijde za mnou. - Pozdravuji vás!"

POZNÁMKA

Tento spisek je volně přepracován podle ukrajinského životopisu Markijan Marysjuk O. S. B. M., „Metropolita Josif Veljamyn Rutskij“ (Užhorod 1937). Při překladu mi velmi pomohl ctp. M. Savčuk, kterému vzdávám zde vřelé díky.

Z OSTATNÍ POUŽITÉ LITERATURY

Dr. Julian Peless, Geschichte der Union, II. sv. (Víděň 1880).
Antonín Rejzek T. J., Sv. Josafat, arcibiskup polocký (Brno 1885).
Evgenij Kozanevič, Žitě sv. svjaščenomučenika Josafata Kunceviča (Žovkva 1902).

OBSAH

Národ v rozkołu	5
Unie brestská	7
Bojovník za Unii	8
Mládí Josefa Veljamina Ruského	9
Na studiích v cizině	11
Ve věčném městě	13
Opět v rodné zemi	14
Vstup do řehole basiliánů	17
Nepřátelské plány nesjednocených	20
Generálním vikářem	22
Otevřený boj. Ruský opatem	24
Biskupem koadjutorem	26
Metropolitou kijevským a haličským	27
Reforma řeholního duchovenstva	29
Reforma světského duchovenstva	31
Nové útoky pravoslavných	33
Smrt svatého Josafata	38
Obrana východního obřadu	41
Poslední leta	44
Závěť metropolity Ruského	46

V Í T Ě Z O V Ě

5. svazek V. ročníku

Josef Kunický

METROPOLITA J. V. RUTSKÝ

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v květnu 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI!

ry, přece však jest u něho mnoho věcí hlubokých, které ukazují na ducha opravdu velikého.

CHRISTIAN M.: *Notre-Dame de France*. P. Téqui 1938, Paris, str. 145, cena 10 frs. Velmi zajímavá kniha, která podrobně připomíná celé Francii sliby a zasvěcení, jež učinil Matce Boží francouzský král Ludvík XIII. Letos v červenci připadá třísté výročí této události. Autor chce obnovit povinnost národní a náboženské vděčnosti Francie při těchto oslavách. Velmi krásně ukazuje jakoby úvodem vyvolení, jehož se dostalo Francii Boží prozřetelností, aby byla zemí katolickou. Nato pak se rozepisuje o slibu, jež učinil Ludvík XIII. Panně Marii a o všech jeho okolnostech a závazcích, jež z něho plynou pro Francii. Knižka odhaluje náboženskou stránku národní historie francouzské a přináší mnoho krásných věcí.

MATTOSKA L.: *Katolické dievča vo svete*. Kremnica, nákladem Serafinského sveta v Kremnici, str. 148. Autor-františkán podává v této knížce mnoho dobrých a jasných rad pro dívky, aby byly velké duchovní velikosti. Formou přístupnou ukazuje, kde je právě štěstí pro dívky, vychovává je k čistotě, varuje před nebezpečími, jež poskytuje dnešní společnost. Díky se čte lehce, a jistě přinese každé čtenářce hojný užitek. - Tentýž autor vydal také divadelní hru: *Prvé a posledné sv. prijímanie*. Je to dojemná událost z dob velké francouzské revoluce. Doporučujeme katolickým jevištím. - Od téhož autora máme dílko: *Misijná pamiatka*. Jsou zde zachyceny jasné hlavní pravdy víry, aby byly trvalými směrnicemi života. Doporučujeme.

MILLOT Mgr.: *Le meilleur moment pour être prêtre*, Paris 1938, P. Téqui, str. 194. Kniha plná nadšení, která ukazuje velikost kněžství a jeho smysl. Živým a výrazným slohem seznamuje autor s posláním kněze. V první kapitole je řeč o povolání ke kněžství, v druhé úkoly kněžství, v třetí jeho heroismus. Jasná nauka je propletena vhodnými příklady. Kniha budí nadšení pro kněžský stav přes jeho obtíže. Ukazuje, že je to nejvznešenější stav, pro nějž je důstojno člověka žítí. Kniha může vykonat mnoho dobrého v srdci čtenářů.

PAPICA J.: *Veliké tajemství*, Praha 1938, Lad. Kunčič, str. 96, cena 5.50 Kč. Půvabná knižka Papicova je práce, která je konána z lásky a s láskou. Obsahem je tak důležitá. Ukazuje vznešenost svatého pouta manželského. Nejprve autor osvětluje povahu manželství s hlediska přirozeného, hlavně však vyzdvihuje velikost svátostného manželství a jeho závazky. V této knížce je shrnuto mnoho cenného materiálu o svátosti manželství. Je přidána též svatební mše a jiné rodinné modlitby. Kéž by se tato knižka rozšířila do všech rodin našeho národa, kéž by byla v rukou všech snoubenců. Rodiče,

kupte ji pro sebe a kupte ji všem svým dětem, jež se připravují do života.

PRYČ A. Msgr.: *Ježíš svátostný a mládež*. Olomouc 1938, Lidové knihkupectví, str. 110, cena 9.50 Kč. Známý adorátor podává kněžím, rodičům i dětem plody své dlouholeté pastýřské zkušenosti. Vede děti ke zdrojům Eucharistie. Promluvy dýšají opravdovou láskou a mohou přinést mnoho užitku. Doporučujeme.

SKUPOLI V.: *Duchovní boj*, Praha 1938, Vyšehrad, str. 160, cena 15 Kč. Z latiny přeložil P. J. Hlavníčka. Vydáním této knihy bylo dobře poslouženo české duchovní literatuře. Dílo Scupoliho je dobrým vůdcem všech, kdož chtějí vést skutečný křesťanský život. Znameníť nauka se zde snoubí s výtečnou praxí v duchovním životě. Doporučujeme všem.

SIMON Y.: *Trois leçons sur le travail*, Paris, P. Téqui, str. 71, cena 12 frs. Jemný filosof probírá otázku práce. V první části podává její definici, v druhé ukazuje, za jakých okolností odpovídá práce svému poslání vzhledem k bohatství, v třetí se zabývá kulturou různých druhů práce. Čím těžší je toto téma, tím zdařilejší se jeví tato práce.

SPŮREK ST. Dr.: *Maršál Foch*, Obořiště 1938, Edice Salus, str. 235, cena 25 Kč. Veliká osobnost maršála Foch si zaslouží, aby byla dána jako příklad mnohým. Tím více u nás, když tento velký hrdina měl tak blízké vztahy k naší samostatnosti. Kniha Špůrkova zdařile kreslí obraz tohoto hrdiny bojů i ducha. Je v ní sneseno mnoho materiálu pro život Fochův a též pro objasnění okolností, ve kterých se mohla tak skvěle uskutečnit velikost Fochova. Sloh je svěží, kniha je psána zajímavě a dokumentárně. Zaslouží si proto tento životopis co největšího rozšíření a může vykonat mnoho dobrého v nynější době, jež zvláště potřebuje duchů tak velkých.

Objednejte si z Edice Krystal:

T A J E M N Á S L O V A

Zjevení a vidění sv. Brigity Švédské à 12 Kč.

K svátkům svatodušním knihu P. Švacha:

DARY DUCHA SVATÉHO

Již jen málo výtisků! – à Kč 12.

Cena 3 Kč.

Městník Vlásově. Revue Na Hlubinu. Edice Krystal. Vydávají profesori bohosloveckého učiliště řádu dominikánského v Olomouci. Za redakci odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tiskem Lidové závody tiskovské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.

Vilém Ondráček

BL. JAN LOHEL

VÍTĚZOVÉ

Exercicie čtenářů a přátel revue »Na hlubinu« 1938:

2.—6. července v Praze I. u voršilek — pro čtenářky.

7.—11. července v Kard. Řečici u Jindřichova Hradce — pro čtenářky.

30. července až 3. srpna ve Staré Boleslavi — pro čtenáře.

20.—24. srpna na Svatém Kopečku u ss. františkánek — pro čtenáře. Pak pokračování v Náboženském týdnu.

20.—24. srpna na Svatém Kopečku v Norbertinu — pro čtenářky. Pak pokračování v Náboženském týdnu.

Exerciční poplatek na všech těchto kurzech 60 Kč. Exercicie začínají prvního dne večer a končí poslední den ráno. Přihlášky posílejte na redakci Revue Na hlubinu, Olomouc, Slovenská 14. Přejete-li si odpověď, raďte přiložit známku.

První náboženský týden

NA SVATÉM KOPEČKU U OLOMOUCE

pořádá revue Na hlubinu ve dnech 20.-28. srpna 1938.

Program:

Sejdeme se 20. srpna odpoledne (autobusové spojení z Olomouce každou hodinu). Téhož dne večer začínají exercicie pro muže u sester františkánek, pro ženy u sester premonstrátek.

Exercicie končí 24. srpna ráno. Ihned pokračujeme v náboženských přednáškách a rozpravách, které mají doplnit teoreticky i prakticky výsledky exercicií. Program těchto přednášek, společných pro všechny, bude: 1. den: Písmo svaté jako základ náboženského života. 2. den: Liturgie, pramen křesťanské zbožnosti. 3. den: Katolická mystika. 4. den: Laický apoštolát, plod duchovního snažení. *Zakončení* 28. ráno.

Přednášejí olomoučtí dominikáni a cizí hosté.

Přihlásit se možno na celý týden nebo na jeho část.

Poplatek za celý týden činí 120 Kč. Kdo se přihlásí jen na exercicie, platí 60 Kč. Možno se účastnit také jen čtyř dnů přednášek. Poplatek 70 Kč. - **Platí se** až na místě.

Přihlášky posílejte na redakci revue Na hlubinu, Olomouc, Slovenská ul. 14.

Cena 3 Kč.

Městník Vítězové. Revue Na Hlubinu. Edice Krystal. Vydávají profesoři bohosloveckého učiliště řádu dominikánského v Olomouci. Za redakci odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tisknou Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.

VÍTĚZOVÉ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Brait O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem

Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

Doporučujte o prázdninách náš časopis!

Ukažte jej jiným a dejte čísti!

Životopis Markety Sinclairové, jež jsme slíbili pro tento měsíc, vyjde až po prázdninách. Místo něho podáváme život sluhy Božího Lohela, tak málo známého a nebo skreslovaného na různých místech proti historické pravdě.

Ptáte se na život Anny M. Taigy? Již máme připravený rukopis a vydáme jej co nejdříve, aby byl dán příklad velké a svaté ženy v rodině.

Příští číslo Vítězů vyjde až 15. září. Prosíme, aby to všichni vzali na vědomí.

LITERATURA

DE LA BRIÈRE et M. COLBACH: *La patrie et la paix*. Bruges 1938, Desclée de Brouwer (Service étranger), str. 453, cena 25 frs. Ve sbírce „Cathedra Petri“ vychází vzácné dílo, jež obstarali a svými komentáři doplnili jmenovaní autoři. Obsáhlý svazek přináší všechny alocuce papežů od Lva XIII. až do nejposlednějších projevů nynějšího sv. Otce o lásce k vlasti, o mezinárodních vztazích, o válce i míru. Dílo je přesně dokumentováno původními texty papežských projevů a je přehledně sestaveno. Hledání v něm je usnadněno přiloženými rejstříky. Tento svazek je důkazem mírumilovné práce papežského stolce

BL. JAN LOHEL

VILÉM ONDRÁČEK

BL. JAN LOHEL

1938 • VÍTĚZOVÉ, OLMOUC

Imprimatur. Pragae, i. Monte Sion. Methodius, abbas.
20. Decembris 1933.

Strahov. V srdcích tisíců vyvstává při pouhém zvuku tohoto jména řada milých vzpomínek. Skoro již osm set let hledí se svých zelených, kouzlem obetkaných výšin na Prahu. Je jako perla vetkaná v diadém, kterým ozdobena matka našich měst. Věže a bání jeho kostela jako ruce ukazují jí stále k nebesům. Čtyřikráte jej stavěli, čtyřikráte bořili. Oloupen Otou braniborským a Jindřichem korutanským, vybitý Husity a Švédy, jemuž pruská děla ohnivé pozdravy posílala, ale to vše přelétlo přes vysoké jeho klenby, vtisklo sice stopy své přítomnosti v staré zdivo opatského paláce, v zašeržené sině jeho konventu, ale zmizelo zvolna v tajemném propadlišti světových dějin, podobno k tíše plužícím mrakům nad jeho ušlechtilými věžemi. Zapadly i chmury josefinismu, které jej obestíraly a dusily, přežil i tíseň doby po válce světové a vznešeně pohlíží s výše své na svou Prahu.. V jeho chrámě dnes u hlavního oltáře odpočívá jeho obnovitel a druhý zakladatel, který jej z trosek a rozvalin znovu vystavěl, v rysech jeho navždy napsal svoje jméno - Jan Lohel. Více než tři staletí uplynula již, kdy moravský prelát z Louky Beneš Lacher pohroužil se v náplň jeho života a ocenil ji v úchvatné řeči pohřební. Pro jeho památku napsal mu ušlechtilý epitaf Questenberk, věrný jeho žák a v úřadě opatském nástupce. Český malíř-premonstrát Jan Šícha rukou svou dovednou formoval mu náhrobek po levé straně presbytáře s přáním v duši své, aby činnost Strahova byla mu vždy pomníkem nejlepším.

Lohel nebyl sice z naší krve, pocházel z Chebska,

ale čin jeho, že k resignaci donutil roku 1599 luckého preláta Badena, poněvadž neuměl česky a pak že roku 1602 klášteru šteinfeldskému v Porýnsku doporučil slavení svátku sv. Václava, ukazuje nám jeho smýšlení v době, kdy luterství propagovalo u nás germanisaci; v horách a pod lesy při mezech vlasti naší vůkol a vůkol, podél i na šíř byl jazyk náš vybit a vytlačen, rodové starožitní, vlastně a právě čeští v těch místech se zněměily, jak nařikal roku 1619 spisovatel Stránský.

Činnost Lohelova byla dvojího druhu, pracoval pro milovaný řád svůj, srdce celé věnoval Církvi.

II.

Roku 1564 klikatou, nerovnou silnicí potácel se z Chebu nemotorný vůz. Za ním kráčel patnáctiletý Lohel, aby si vyhledal někde práci. Opustil své rodiště, město Cheb, minul již jeho dvojité hradby. Zřel před sebou v dáli Krušné hory, zdvihající se s pochmurnou mlčenlivostí. Poslechl vozky, občas usedl si na jeho rozbitou káru. Nerozumněl žertům. Tanula mu stále na mysli vybilená klenutá jizba, v níž dnes se loučil se svou matkou a otcem, kteří ve Vokově na selském statku sloužili. Šel sloužit také. Mířil na Teplou. Brzo jí dostihl. Vlnitá, modravá hladina smrkových lesů táhla se tu na všechny strany, bělaly se v ní chalupy vesnic, leskla se zrcadla rybníků. Právě vzduch rozvlnil se zvuky hlaholících klášterních zvonů, které se nesly jako hymnus k dálavám.

Lohel měl štěstí! Prelát tepelský Jan Mäuskönig přijal ho za klášterního kočího. U koní i na poli, v lesích i u rybníků byl pilný. Ačkoliv se vracel často domů unaven, neopomenul si kleknout a pomodlit se. Čeledi i pánům libila se jeho zbožnost. Chválil i šafář jeho dovednost a bystrost. Jak jen mohl, spěchal do kostela P. Marie, láska Boží mocně jej táhla k oltáři. V neděli odpoledne svým dru-

hům o Bohu vypravoval. Naučil je některým modlitbám, nacvičil s nimi i několik nábožných písní, plesal, když mohl naslouchat učení v tepelské škole. Prelátu neušla jeho svědomitost, mravnost a zbožnost, proto vzal si ho za svého sluhu.

Lohelovi byl opat „andělem Božím“, miloval jej více než rodiče, modlil se zaň neustále, bylo mu radostí, když mu mohl sloužit. Než i prelát shledal na něm neobyčejné duševní schopnosti, proto dal jej do klášterní školy, kde se učil počátkům literárního vzdělání. Každou volnou chvíli opakoval si latinskou mluvnici, nebo četl si v jiné knížce. Stále mu na mysli tanul toužebný sen státi se knězem. Pilně se cvičil ve zpěvu. Častokráte za klášterními hradbami pěl, a melodie jeho písní vypínala se ve vznosném sloupoví rytmu. I pro hudbu měl veliký zájem, a tak se stal brzo klášterním organistou. Výtečně preludoval na chorální motivy; přicházely, pučely, prokvítaly květ za květem, hrnuly se mu a splývaly ve velebný hymnus.

Konečně s dispensí pražského arcibiskupa Brusa roku 1573 oblečen byl v roucho premonstrátské. Z okna své cely viděl sosny v lese, s rozkoší dýchal pryskyřicovou vůni krásných stromů, hudby milovná jeho duše naslouchala zpěvu ptačímu, zalétala k nestvořené kráse Boží. Opat Mäuskönig se Šebest. Brandem po dvě leta jej vyučovali. Shledali, že je prost vášní se všemi prudkostí, střídáním zlosti a nadšení. Ukazovali mu na tři hvězdy, které svítily nad premonstrátským Betlemem; je to apoštolská činnost, náprava mravů a láska k bližnímu. Jejich lesk opravdu Lohela provázel celým životem.

Záhy poznal, jaké břemeno starostí skličuje preláta Mäusköniga. Statky tepelské byly v cizích rukou, tíže daní a pohrom živelních neubývalo, osud kláštera Chotěšova, Doksan. Strahova hlubokou runu vepsal v tvář opatovu. Rozpínavost luteránských kazatelů vnikala i do kláštera, odcizovala mu bratry, kteří docházeli na kázání do blízkého

Mnichova, v okolí u pasteurů hodovali, s nimi se bratříčkovali. Mocnou hrází těmto výstřelkům byly řeholní předpisy arcibiskupa Antonína Brusa z roku 1573. Lohel zůstal vždy věrným těmto snahám reformním. Ba v celém prostředí jeho života, kvasně vzrušeném a poměrnou nejistotou věcí budoucích vzrušeném, odráží se vždy mocné úsilí o křesťanskou a řeholní dokonalost. Přísným byl na sebe, přísným byl k druhým při posuzování činů.

Lohel měl v Teplé dobrého učitele. Viděl, jak Mäuskönig vždycky našel čas při svém povolání k činnosti literární, homiletické a lékařské. To vedlo také jej k pilné práci na Strahově, kdy noční dobou psal chorální knihy. Dodnes jsou ony skvělou památkou jeho úsilí. V šlépějích Mäusköniga zaujal i trvalý svůj postoj k stanovám řádovým. Ač v kvasivém boji o formy řeholního života vážky se sklonily k zmírnění řehole, jejíž výrazem byl statut z roku 1504, přece ideálem Lohelovým zůstaly stanovy prvotní. Sledujeme-li linii jeho života, zjistíme jeho snahu, by duchovní základ v řádě premonstrátském se zachoval a rozmnožil. Přísná klausura, posty, týdenní disciplína, kapitula vin, ruční práce, noční chory, toť byly mu stupně k zdokonalení každého premonstráta. Knihy duchovní měly být ovšem bohatstvím duše, v nichž útěchou Božího Ducha se posilovali. Tuto pochodeň svatého zanícení Lohel rozžehl později na Strahově a ve všech domech jeho péči svěřených. Záře její nesla se pak k tolika srdcím, kterým zhořkl svět, a bílý prapor Norbertův byl jistou cestou k blažené věčnosti, kde kyne všem koruna místo popela, místo chmury žalosti plášť radování.

Čiší všelikého naučení a životních motivů podával neúnavně Lohelovi opat Mäuskönig s Brandem. Oddaný jejich žák pak uvedl je v život. Posilou mu byl i hrob svatého bohatýra Hroznaty v tepelském chrámě. U něho často stanul a dumal. Z hlubin staletí vyzařovalo naň světlo života tohoto světce. jehož olejem byla láska k Bohu. Od hrobu Hroznat-

tova krácel Lohel přeměňovat úhor tvrdé české vinice Páně v úrodnou Kristovu prsí. Konečně po dvouletém noviciátě učinil do rukou svého milovaného opata slib, kterým zasvětil svou duši čistou Bohu, P. Marii a sv. Norbertu.

V pohnuté době začal studovati bohosloví. Církve zachvívala se pod mocným útokem Luterovým. V germánských zemích pod ním podlehla, u nás po době husitské byla velmi seslabena. Toho všeho ušetřeny byly země románské, které setřásly se sebe středověkou malátností a vydaly tolik nádherných květů. I k nám zvěst o tomto katolickém novém jaru došla, přiletěla na perutích tisku nově vynalezeného, který také ideje sněmu tridentského všude rozšířil. Tím i u nás mnoho duší procitlo ze sna malomyslnosti a vzplanulo katolickým sebevědomím.

Jednou takovou vzácnou duší byl náš Lohel. V jesuitském semináři v Praze našel máj svého rozkvětu. Pod věhlasným vedením výborných učitelů vzdělal se všestranně. Zvláště vděčil mnoho bl. Edmundu Kampiánovi, který později v Anglii zemřel smrtí nučednickou. Tento jeho duchovní vůdce tušil, jak bohaté plody ducha podá jednou Lohel české zemi. Kampián uvedl jej též v Mariánskou družinu, jejíž členové vnesli českému národu nový obsah života a nahradili jím odumírající jeho náplň.

Z Teplé přinesl si Lohel do Prahy něžnou úctu k Bohorodičce, která je vzácným paladiem řádu premonstrátského; denně ji chválí malým oficiem. k její počtě slouží denně mše sv., tklivé akordy mariánských antifon a písní rozechvívají denně srdce bílých řeholníků. S jejím jménem vstupují v řádový život, zvuk jejího hymnu je jim poslední prosbou nad jejich hrobem. Dech lásky k Marii ovíval Lohela po celý život, on vložil jej také svým svěřencům do srdce, by nezahynuli . . .

Mariánská družina tuto úctu v Lohelovi ještě prohloubila. Stanovy družinské poučily ho o vnitřní modlitbě, zpytování svědomí, týdenní zpovědi.

měsíčním sv. přijímání, exerciciích, věcech dnes samozřejmých, tehdy ale nebývalých. Často opakoval se sodály záslibnou modlitbu, sliboval si od ní nový zápal v přijatých povinnostech. Z tohoto ducha modlitby plynul pak sám sebou duch sebezáporu. Široká činnost apoštolská a charitativní, základní to rysy družinského života, staly se přední složkou Lohelovy kněžské činnosti. Výsledky této práce byly také veliké.

Ze školy Mariánské družiny přinesl si vzácný dar. vyplniti vždy své určení, dáti životu pravou hodnotu. Odtud pohybovala se stále vůle jeho s vůlí Boží usměrněně, jako kolo, točící se stejným směrem, stejnou rychlostí. Uprostřed tolika zkoušek varoval se Lohel vždy titanismu, že by na vlastní sílu spoléhal, prost byl fatalismu, který by potlačoval jeho vůli v domněnce, že ve svém osudu nemůže nic změnit. Lohel tím nabyt radostného optimismu, který naplnil v mužném jeho věku celou duši a v příboji pronásledování nedal se obrátit o skřínky radosti a míru ve svém nitru, nepustil do ní nesoulad a hořký pesimism. Věděl, že nic nemůže ztratit, neztratil-li svoji duši, nic získati, nezískal-li Boha.

Po svém posvěcení na kněze roku 1576 studoval dále ještě dva roky v Praze. Památkou na tuto dobu je strahovský rukopis: „Casus conscientiae“ s nápisem „Fr. J. Lohel a. 78“. Svědčí tak, jak pravou rozkoší mu bylo zahloubati se do studia a kontemplace. Z koleje chodíval rád do chrámu sv. Víta. sv. Ducha, nejčastěji spěchal na Strahov, kde v neděli sloužil mši sv. Jaký dojem v něm budil za večera pohled na chlum sionský s Karlova mostu? Jako horský tábor tyčila se torsa strahovských věží, oprýskané zdi zhrouceného shluku jeho budov, ostře se promítajících ve světelné záplavě zapadajícího obzoru, oblévané zlatou aureolou. Jedině kaple sv. Voršily zbyla, vše ostatní bylo troskou, opadlé omítky, vlhkostí strávené římsy, chrám propadlý v zem. V puklých klenbách ochotzu vytrhaná

dlažba, pavouk a ptactvo hledalo tu útlek. Na těchto ssutinách klečival Lohel a vyprošoval si pomoc ku vzkříšení „bolestné nevěsty Sionské“. K Bohorodičce, jejíž sochu našel v zpustlé síni dormitáře, ruce své spínal. Maria jej nezklamala. Divem téměř k novému životu Strahov opět povstal.

Ani na Teplou Lohel nezapomněl! Jako tepelský převor pomáhal nějaký čas opatu Mäuskönigovi v utužení kázně v klášteře. Udusil nebezpečnou jiskru luterství, které rozpínalo svá křídla nad Teplou. Bohoslovecké studium opatem založené vydalo mnoho nadšených kněží, kteří ničili pak osnovu pánů protestantských z Plavna, Pfluga, Šlika, do níž zatahovali celé západní Čechy. Zvláště město Teplá děkuje Lohelovi, že svými slovy mnoho zbloudilých oveček pravému ovčinci získal. Ve svých kázáních namáčel své šípky především do vroucí lásky, která je shovívavou k lidem, čím prísnejší je k hříhům. Po tomto apoštolování vrátil se Lohel opět na Strahov, jehož se stal roku 1586 opatem.

III.

Proud dějin ztroskotál prvotní dřevěnou stavbu Strahova, smetl i jeho románské dílo, zlomil jeho gotickou vznešenost a po tomto pádu celá řada jeho opatů skoro stopadesát let marně pozdvihovala prastaré své dědictví k novému rozkvětu. Jako na výsměch tomuto úsilí položil r. 1560 Strahovu podpálne nástrahy místodržící český arcikníže Ferdinand. Při svých častých jízdách do Hvězdy připadl na myšlenku odměnití svého „ochotného“ dvorního kaplana Jakuba Starého ze Šternovic touto padající troskou slavného kdysi kláštera. Strahov dostal tak nového pána. Devatenáct let usiloval tento vetřelec o zničení tohoto královského nadání. Poslední jeho jmění promarnil, prodal, zbytek premonstrátů ze Strahova s převorem Václavem Pecou vyhnal. o službu Boží se nestaral. horečkou

vášni a hříchů opíjel se do závratí. Žhavými pruty výčitek rozedraného konečně odvedl opat Mäuskönig do tepelského karceru, v němž brzo zemřel. Noví strahovští opati, Matěj Ghel a Ondřej Werner, marně pak pracovali o záchranu svěřeného domu. Poznali však, že všechny námahy k nezdaru jsou odsouzeny, proto Strahov brzo opustili. Bědy jako černé mraky nad klášterem se plížily, když u sv. Víta arcibiskup Medek světil Lohela na opata. Druh ze studií Jiří Pontanus básní latinskou oslavil tento památný den jeho nastolení. Konvent strahovský, který tvořil tepelský kněz Melichar Šindel, konvrš Dominik Man, jej za hlaholu zvonu sv. Kateřiny uvedli do kaple sv. Voršily, aby u jejího oltáře vyprosili si pomoc Boží k velikému zápasu.

Nezdary nezlomen, novou a jarou silou ujímal se práce na povznesení Strahova. Tyto snahy neušly očím katolické šlechty a duchovenstva. Sám císař Rudolf II, vysoce cenil zdatnost Lohelovu. Zalíbil si ho tak, že učinil ho svým rádcem. Pomocí a hojnou podporou těchto svých příznivců pokusil se o nové vybudování konventu a chrámu. Na radu stavitelů Rudolfových změnil celou dispozici klášterních staveb. Ze severní strany kostela přenesl konvent více k jihu a východu, spustlý opatský dům Starustkův obnovil a zřídil v něm pro sebe a své bratry obydlí. Se stavbami spěchal, neboť počet strahovských řeholníků vzrůstal. Na arei u staré kapličky sv. Felixe a Adaukta blíže brány klášterní budoval roku 1603 nový kostel sv. Rocha. na nějž „ex voto“ dosti peněz věnoval císař Rudolf II. Lohelovi hodilo se to místo, neboť tam v roce 1544 byli pohřbeni premonstráti, kteří morem zemřeli. Kostel tento dodnes je zajímavou památkou přechodu gotiky v renesanční sloh. Má tvar kříže, jehož ramena zakončena jsou polokruhově. Teprve roku 1612 kostel byl zcela dostavěn a první služby Boží se v něm konaly.

Podporou dobrodinců Lohel vykupoval z cizích rukou statek Panny Marie strahovské; po dosti svi-

zelném jednání získal roku 1598 opět Uhonice, Horoměřice. Chejň, Kněžívku, na Moravě dostalo se klášteru pozemků u Bránic, Mikulovic, Lidměřic, Konic. Vydobyl opět klášteru soudní právo na Pohorelci. Hájl svých privilegií na domy petřínské. Pozemkové strahovské knihy uvedl v pořádek, pilně sám dohlédal na zápisy, na ručitele k císařské Milosti stížnosti podával. Při této materielní péči pamatoval i na knihy.

V roce 1594 blízko svého obydlí stavěl knihovnu. Ještě dnes celá řada svazků je zapsána v katalog bibliotéky jeho jménem, opatřena úhlednou vazbou, nesoucí jeho iniciálky nebo znak jako opata, nebo jako sufragána pražského. Tím si vysvětlíme i provenienci devíti vzácných prvotisků v této knihovně. Také jako arcibiskup rozmnožil poklad její knižní. Letopisy uvádějí, že roku 1615 mezi jeho dary byla „Summa universae theologiae“ o 4 dílech z pozůstalosti Kašpara z Jindřichova Hradce z roku 1511, „Antiphonale Praem.“, „Secunda et tertia pars moralium B. Gregorii Papae“, na prvním listě této knihy je napsáno: „Redactus est liber iste hanc in formam sub R. Dno Joan. Lohelio, abbate ejus loci“, dále „Lorichii cura corporis pia“ z roku 1590. Pěkný knižní přínos chová knihovna po Jiřím Pontánovi, opatu Pavorinu, proboštu Konradovi a Ebersbachovi, kteří Lohela obdarovali.

V restaurační práci vydatně mu pomohl opat šteinfeldský Banhauser. Poslal mu tři kněze a dva podjáhny, kteří přinesli s sebou drahocenné, asi tištěné antifonáře a graduály, aby zazněl na Strahově opět zpěv chorálu. Jak plesal Lohel, když po prvé bratři v choru žalmy pěli, jejich ohlas nesl se do výšin kaple sv. Voršily, naplněné mlhou kadidla. Dlouho do noci ve své prosté jizbě opisoval pro Strahov noty. Dodnes máme po něm antifonář z roku 1593 a graduál z roku 1594. Vypomáhal mu v práci také Questenberk, pozdější jeho nástupce. Při stísněných poměrech nebylo možno Lohelovi opatřit si knih tištěných. spokojil se s přepisy.

Leč opisování přece jen vážlo. Radoval se proto, když ujal se tohoto díla mladý strahovský premonstrát Jan Václav Šicha. Questenberkovi hned od počátku byl protivný jeho rozpoltený duch, kolikrát hrozil mu propuštěním z řádu, ale stálá přímluva Lohelova vždy ho chránila. Líbila se mu totiž jeho neúmorná pracovitost a pile, s jakou veliké folianty liturgické v krátké době psal a vyzdobil, celkem je jich 26! Pohoršením byl mnohým bratřím jeho rozmar, s kterým maloval své libůstky a hříčky. Kolikrát do opatského obydlí Lohelova a později do jeho arcibiskupského domu donášena folia zpestřená minci z nepřeberné pokladnice Šichovy fantasie. Žalováno trpce na něho, i Lohel se hněval, ale posléze odpustil. Tak šklebí se dodnes na nás na ploše Šichova antifonáře v čarovné iniciálce karikatura některého strahovského bratra, má přidáné k hlavě čertovské růžky nebo oslí slechy. Také zvěčnil jiného opět s plameny, vycházejícími z jeho rozšklebených úst, přiložil opět jinému ke rtům i troubu, by zošklivil ostatním řeholníkům hnusné ječení při chvále Boží. I ze sebe si tropil posměchy! Vymaloval sebe jako jinocha, vracejícího se z toulek nočních a opět vedle jako vážného premonstráta, jenž s mohutným brevířem kráčí o půlnoci do choru. Kolikrát na pult opatský Lohelovi položil nové své dílo, v němž zvěčnil svůj humor. Lohel s úsměvem pohlédl na jeho kaňky, které při psaní spadly mu na pergamen. Prominul Šichovi i jejich příkrasy, nožičky, hlavičku a údy, když z kaněk vytvořil pavouka, komára, stinku, chrousta. Lohel trpěl tak výstřelky citové náplně Šichy, přece modlil se stále za něho, by zakotvil konečně v lásce Boží. Vyprosil mu ji!

Pověst o řeholním životě, který zaveden Lohelem na Strahově, pronikla i do Francie. Generální opat v Prémontré jmenoval jej proto roku 1587 svým vikářem a visitátorem klášterním. V této nové funkci byl neúnavný a vytrvalý. Letopisy všech řeholních domů jednomyslně nám to dosvědčují.

Nejde v nich o nějaké jen indicie a nápovědi, ale o doklady života řeholního XVI. a XVII. věku. Ve svém bystrozraku vystihl Lohel všechny závažné složky jeho nedostatků. Šlo mu především nejen o zjištění choroby, ale i o její vyléčení. Při své důsledné povaze pominul všechny iluze, vyvrhel z planého zanícení, nešlo mu ani o dozvuky něčeho, co dávno již nebylo pevně zakotveno. Z tohoto pojetí vyrostla linie jeho počínů, porozumíme tak jeho vedoucím motivům. Při všech svých visitacích zjistil, jak proniká svět k branám klášterním, nové a nové tendence světské se rodí, jak zvýšeným nárokům staré řeholní formy nevyhovují. K tomu přistoupily ještě cizí vlivy, které neschopné opaty v čelo bratrům dávaly. Jindy opět, jak představení, zavalení vlnami výčitek a vzdorem podřízených, nemají energie k ovládnutí svého domu. Lohel svým citem též dobře vystihl nedostatek řeholní kontroly, vždyť od let čeští preláti nechodili na řádové kolokvium do Prémontré; visitátoři nebyli na výši doby, ke všemu jen kývali. Jako u všech přísných řádů, i u premonstrátů zmohl se směr úlevy v plnění stanov v jejich strohosti. Opati chtěli žítí po způsobu baronů, konvent nevedl si lépe; k tomu ještě názory luterské vnikaly i do tichých řeholních cel.

Převaha stoupenců starých stanov stále ustupovala. Rozlom veškerého duchovního života hrozil. Sv. Stolica svěřovala usměrnění celé nápravy vhodným visitátorům. U premonstrátů přidružil se i neblahý prvek, že po dlouhá leta vinou francouzského dvora neměli ze svých řad svého generálního opata, ale cizí hierarchy, což i přineslo velmi neblahé důsledky ve všech směrech řádu. Rytmus tohoto faktu zachvíval neblaze premonstrátským světem a ohlas jeho došel i do Čech. Úsili papeže Řehoře XIII. ukáznilo celé hnutí, zocelilo všechny síly duševní v řadě, všechnu slabost pozvedlo k dobru. Po dlouhé době zase Prémontré mělo své opaty. Roku 1573 byl jím Jan Despruetis a po něm

roku 1596 František Longoprato. Oba svou činností rozjasnili soumrak v toku dějin řádu, rozehnali mraky, které zastiňovaly obzor jeho zítřků.

S povděkem slyšel Despruetis o Lohelovi, určil jej - jak shora poznačeno - za svého generálního vikáře a visitatora v Čechách, na Moravě, Rakousích, Uhrách a Polsku. Těšil se, že snahou jeho ožije v těchto zemích jiskra staré observance, po dlouhá leta utlumená. Tak v zachmuřený obzor života premonstrátského zazněl kovový hlas Lohelův. Svou nadšenou, pokornou modlitbou, svým svatým životem vytrhl svěření své kláštery ze zřícenin a požárů světa, vyprosil jim teplo lásky Boží k novým květům požehnané činnosti, pokoře, svědomitosti, trpělivosti a horlivosti.

V Teplé vykonal pět visitací roku 1587, 1589, 1593, 1596 a 1600. Výsledek první své visitace shrnul v dekret o 22 bodech, z nichž na předním místě je slavení svátku zakladatele řádu, jehož kult papež Řehoř XIII. potvrdil. V dalších svých návštěvách přihlížel ke kázni řeholní. Přísnost jeho pocítila Teplá v jednání s opatem Matějem Zimmerhaklem. Nejen zakročil tresty při jeho nezákonné volbě, ale zbavil jej i viády. Dlouho jej žalařoval, když se přesvědčil o nadvládě jeho přízně nad klášteřem. Tato ráznost Lohelova, jak včas dovedl zlu čeliti, byla Teplé k dobru; vyrostla později k neobyčejné kulturní a mravní výši, že náležela k nejlepším řeholním domům české cirkarje. Podobně jednal v Chotěšově s proboštem Vavřincem Kastlem. Neuznal ho ani milosrdného pohledu, když zjistil velikost jeho pádu. Nelze vytýkati tu Lohelovi nedostatek soucitu; či neměl brániti chotěšovský svatostan. když nauka Luterova silou nezdolnou dorážela až k zdem jeho? Příliš byla jeho duše nasycena premonstrátským vznětem: „Milujme čest domu Božího. postavme hradby domu Israelevu.“

Vichor neštěstí od dob Jiřího Poděbrada burácel nad Želivem. Klášter stal se doménou rodiny Trč-

kovy a synové jeho mrtvi odpočívali v hrobce kostela sv. Jakuba v Jihlavě. Majestátem Rudolfovým obdržel Lohel Želiv a jihlavskou faru, aby z výnosu jejich statků zařídil nové učiliště na Strahově. Roku 1589 navštívil Želiv na cestě z Jihlavy. Nevítaly jej zvony, neplesaly, nerozpjal se hláhol jejich do dálky, ale pozdravily jej zřícené věže, které kdysi pronikaly vzdušný prostor. Opatský dům proměněn v panský palác, z konventu stal se pivovar, sladovna, mlýn, stáje ovčí. Než i tomuto starobylému svatostanu přinesl Lohel vzkříšení. Poslal do něho roku 1590 strahovské bratry, ač teprve jeho nástupci roku 1622 trvale se podařilo získati jej řádu.

I Louka u Znojma pocítila pečlivou jeho ruku, s jakou uvedl ji pod jeho Ježíšovo. Učil všecky příkladem svého dokonalého života a upřímnou láskou ke každému bratru, i tomu poslednímu sluhovi klášternímu. Vůli jeho došlo i ku proměně domu premonstrátek v Nové Říši v kanonii řeholníků. Systémem pánů fojtovních došlo v ní k zániku sester. Luteránským rukám, vztahujícím se po statcích tohoto domu, čelil statečně! Roku 1596 zbyla v Nové Říši jen převorka Anna Černěická z Kraselova. Její přátelé Španovští a Kekulové k ní dojížděli a přemlouvali ji, aby klášterní statek prohlásila za svůj majetek. Loucký premonstrát Šebestián Chotěbořský z podnětu Lohelova odrážel tyto úderý nepřátelského příboje na doměnu sv. Petra a Pavla v Nové Říši. Konečně rozhodl Lohel, že poslední převorka bude převedena do Chotěšova. Ze Strahova poslal do Nové Říše svého oddaného bratra Adama Skotnického, by Černěickou odvezl. Než celé městečko se vzbourilo, cítilo zrušení slibů a výsad, jež mu byly dány. Lidé z Vystrčenovic, Vilímče, Volšan s pikami, obušky, kordy stáli u vozu Skotnického a bránili mu v odjezdu s převorkou. Řeholní tuniku na něm roztrhali, z pláště ho svlékli, do hlavy bili, jen ochraně vojenské strážě děkoval, že dostal se na Strahov. V Chotěšově

poznala Černčická svůj omyl, oplakávala kletby, kterou vyřkla při odjezdu na prahu konventu novoříšského. Dne 25. října roku 1600 kajícíně zemřela. Při své visitaci roku 1604 Lohel u hrobky sester chotěšovských vzpomínal v modlitbě této poslední kanovnice premonstrátské z Moravy.

Ani opata Šimona Farkaše roku 1598 nenechal v klidu seděti v prelátské síni kláštera zabrdovickeho. Jakmile poznal jeho neschopnost, všechny jeho nectnosti, s chvatem vyřkl nad ním ortel odsouzení a dal v opatu Benediktu Waltenbergerovi ze Strahova osiřelému stádcí pastýře podle srdce Kristova. Marně dovolával se v tvrdém žaláři Farkaš své hodnosti, že jest spolulantfridníkem stavovským. Lohel jej neosvobodil. Kardinál Dietrichštejn prosil za vznešeného vězně, poukazoval na hanbu, jaká ve Farkašovi, uvězněném a titulu prelátského zbaveném, pánům stavům moravským se stala. Ani komise kardinálova, ani hrozba exkomunikací Lohela neobměkčila. Stížnosti u sv. Stolice, u nuncia Placida z Melfi, Farkašovi nepomohly; Lohelovi všude dostalo se práva, že správně jednal podle udělené exempce papeže Alexandra V.

Při visitačních cestách plesalo vždy srdce Lohelovo nad výtečným opatem hradištským Jiřím Pavorinem. On podle ideí jeho žil a klášter svůj vedl. Požehnání spočinulo i nad vládou jeho nástupce Jeřím Leodegarem. Osud tohoto moravského preláta velmi dojímal Lohela, že toužil po stavovské rebelii s ním se shledati. Slyšel o jeho zalařování v radniční věži olomoucké v roce 1619 a rád byl by z úst jeho slyšel zvěst o sv. Mikuláši, jehož byl též ctitelem. Zdálo se totiž vězněnému Leodegarovi, že ve snu slyšel šaratské zvony hlaholiti, kdež kdy si býval farářem; rozezvučel se největší zvon a za ním ve sboru ostatní a jakoby chvěla se ve zvuku jejich slova sv. Mikuláše, pronesená plavcům: „Nebojte se, jsem biskup Mikuláš!“ Od tohoto snu věřil Leodegar ve své brzké vysvobození. Jen po podpřevoru Maximiliánu Pracherovi, který cestoval ze

Šeflaru Prahou na Hradisko, poslal Lohel opatovi roku 1620 ostatek sv. Václava. Chtěl tak rozmnožit sv. relikvie po Pavorinu na Hradisku chované, sv. Vojtěcha, Víta, Prokopa, Cyrila a Metoda, Lidmily a jiné. Ve všech pozdějších zkouškách olo-moucké Hradisko hledělo vždy k památce Lohelově jako k Orionu, zářícímu na obzoru nebe pre-monstrátského.

Tak Lohel povznesl celou staroslavnou cirkarií českou svými visitacemi. V polsku zastupoval jej probošt ze Strzelny Gabriel Kielczewski. I jemu načrtl plán reformy, čímž nová sebedůvěra vlila se do nitra řeholníků, kteří poznali sílu institucí řádových, které samy dovedou se reformovat; při čemž byl tolik moudrý, že určil i dobu, kdy se mají nová zařízení provést. Neunavoval těžkostmi nápravy ani sebe, ani své podřízené. Žádal jen o klidnou rozvahu v prostředcích reformy a jejich cíli.

Dojímavé jsou jeho dopisy opatům, aby v dob-
rém pamatovali na lid, na statecích jim sloužící a
pracující; prosil je, by chudým byli pravými otci.
Sám dával příklad nejlepší. Nemocným a nuzným
v Praze posílal se svého stolu hojnost pokrmů a
z pokory podle vzoru sv. Václava nosil chudině
zimního času za noci dříví. Navštěvoval nemocné,
ošetřoval jejich rány, rozdával oděv chudým, po-
ručil prodávati obilí na statecích klášterních za la-
ciný peníz, ba i z výnosu statků určité částky vě-
noval podpoře vdov a sirotků. Na památku pěti
ran Spasitelových hostil pražské žebráky, kleče
myl a líbal jim nohy, sám jim pokrm a nápoj po-
dával. Podle příkladu sv. Norberta říkával svým
bratřím, že nezchudne klášter, který podporuje
chudé.

Zlomyslné kolo osudu nedoprálo též ani Lohelo-
vi ve všem a všude úspěchu. Zakusil od špatných
řeholníků i mnoho trpkosti a zlé vůle. Cítil se tím
ke konci své činnosti visitátorské hluboce dotčen.
pobouřen a zlými předtuchami naplněn. Báł se, by
neožil reflex zašlých časů laxismu, proto minil

vzdání se úřadu visitátorského. Roku 1597 poslal svého převora Šislera do Prémontré, aby oznámil „pánu premonstrátskému“ svou resignaci. Než generální opat František Longoprato kritickou konfrontací všech složek života řádového v české církvi dospěl jasně a přesně k poznání, že je nutná další práce Lohelova v díle započatém. K zmožnění své autority obdržel roku 1598 od papeže Klementa VIII. potvrzení všech výsad řádových. Týž cíl měla i jeho cesta roku 1601 do Říma, kterou podnikl s Questenberkem.

Přehlédneme-li jeho činnost, neupřeme mu čestného názvu, že je druhým zakladatelem řádu premonstrátského v našich zemích. Bez jeho energie, bez jeho vroucích modliteb byl by řád u nás větví odumřelou. Pro rozkvět jeho na stromě Církve nešetřil svého zdraví, nedbal námah. Upřímné přátelství družilo jej se Servácem Layerfelsem, velikým reformátorem francouzských premonstrátů, který i do Prahy přijel, aby jeho dílo shlédl. Zřel živou ratolest, kterou kdysi zasadil ze Šteinfeldu biskup Jindřich Zdík ve skalní útes pražského Sionu; leta plynula, nezahynula, ale péčí Lohelovou vzešla v čarovný květ. Opět se stala novým typem obrodných ideálů Norbertových, které posunuly se hluboce ve var života věřícího lidu horlivým apoštolátem a zároveň dokonale dosáhly mety evangelických rad v míře nebývalé.

IV.

Život Lohelův neušel bedlivé pozornosti arcibiskupa pražského Zbyňka Berky z Dubé (1590 až 1606). Poznal v něm muže dokonalého, který hledí se zmocnit nitra svých podřízených naléhavostí svého duševního rytmu. Pozoroval, jak tvoří z nespočetných zkušeností životních, získaných prožitím a vroucí meditací. Vyvolil si jej roku 1604 za svého sufragána s titulem biskupa sebastenského.

Dlouho bránil se Lohel svému povýšení, teprve na domluvy císaře Rudolfa II. svolil. Jako biskup i tu rozvinul všechny své vlohy, by upoutal český lid svatou náplní náboženství katolického. Ustanovením synody pražské z roku 1605 věnoval starost, usiloval o jejich zachovávání. Hleděl, by tridentské dekrety došly i u nás platnosti. Velikou radostí Lohelovou bylo posvěcení chrámu strahovského dne 21. srpna roku 1605. Od počátku své opatské vlády pracoval na jeho výstavbě, stále čekal na chvíli, až uzří dvojici jeho věží, svatý jásot jeho klenby nové, dojemnou mluvu jeho obrazů a oltářů.

I nástupci Berkovu Karlu z Lamberka byl věrným pomocníkem, ale i výborným nástupcem roku 1612 na stolci svatého Vojtěcha. Kardinál Dietrichštejn dne 8. prosince téhož roku ozdobil jej paliem římským při nastoupení nové dráhy životní. Jako dříve, i nyní soustředil se dále ve vroucí modlitbě, studoval Písmo svaté, zahloubal se až do částí jeho nejtemnějších. Život jeho byl stálý zázrak lásky a apoštolátu. Kristovo náboženství bylo mu živým kvasem činu i oběti, při čemž vynikal rozsáhlostí vědomostí, rozmanitostí a bohatstvím darů svého ducha. Obtíže stále se mu v cestu stavěly, ale nezoufal! Často v době, kdy vlahá noc k zemi své temné perutě skláněla, spěchal v chrám svatého Víta, by u hrobu blahoslavených zemských patronů prosil o pomoc Boží. Obyvatelstvo jeho diecése tonulo namnoze v bludu, kališníci přiklonili se k luterství, Čeští bratři bloudili za Kalvínem. Obě význaní se nenáviděla, ale v odporu ke katolické Církvi byla obě svorná.

Tu otevíral se mu široký obzor k činnosti! Změřil jedním pohledem ohromnost své práce. V hloubi své duše přál si od počátku, aby jeho biskupování bylo v Čechách požehnané. Usiloval, by na sobě uskutečnil dokonalý typ biskupa, který jest otcem a ochráncem svých oveček. Ve svém arcibiskupském domě žil jako řeholník. V nově uvedených do Čech rádech měl řadu neunavných bojovníků Kris-

tových. Tito odchovanci řádu jesuitského a kapucínského neměnili víru, ale provedli pravou reformu mravů na sobě a pak na svých bližních. S těmito legiemi toužil Lohel zastavit protestantský výboj a podmaniti si ztracené posice náboženské. I premonstrátské kláštery, Lohelem obrozené, daly našim zemím horlivé kněze a vychovaly nebojácné katolíky. Na všech stranách bující školy jesuitské napojily srdce mládeže obětavostí a zápallem pro pravé náboženství. Též vlna barokové gracie zasáhla tehdy Čechy. Umělci z jihu k nám přišli. Jejich barokní kultura formovala tu nádherné stavby a plastiky, vnikala však především do duší pečetí svého katolictví.

Z písemných památek archivních posoudíme jeho činnost biskupskou. Časté stesky kněží na kolatory musel vyslyšati, souditi. Jindy opět byl nucen odmítati dary, které páni kolatoři posílali konsistoři, aby svým kněžím nehodným „přichrany a očisty“ vymohli. Zakročil přísně proti zpupnosti panské, když páni a paní kněze pozvali na hostinu a ku potupě slova Božího je při ní nutili kázati. Těmito zákroky nedošel Lohel obliby na obojí straně. Také zádušní úředníky si pohněval, když zakročil, aby sbírky kostelní (petice) v prospěch svůj neobraceli. Tyto výtky shledal arcibiskup u mnoha záduší jak v Praze, tak na venkově. Beneficiální jmění bylo farářům zkracováno a často musel farář nutit kolatory, by mu konečně k obývání opatřili nějaký pokoj, misky, talíře, svícen, cínovou slánku. Jindy zase arcibiskupu slibováno, že stížnostem kněží bude hned vyhověno „z lásky a dobré vůle“, ale obyčejně mimo desátek peněžitý přídavek „odložen do většího počtu“.

Jak bolela Lohela výtka papeže Klementa VIII. z roku 1604, že při českém kněžstvu není dostatek kázně; týkala se duchovenstva katolického i kalíšního. O nápravu usiloval od počátku svého biskupování. Kolikrát obžalovaným napsal prudké listy, na pohoršlivé jejich jednání poukázal, když si po-

činali jako námezdníci a hledali jen vlny svých ovcí. Důtky udílel zvláště takovým, kteří „mdle“ si vedli v osadách svých, nikoho nekárali, anebo věděli jen o hříšnicích, kterých se nebáli. Ve visitačních zprávách přihlížel k vedení matrik, aby všude přesně zapisováno „vysvědčení o řádném zplození a snětí“, jakož by vedla se kniha snoubenců. Při malém vzdělání kněžstva vyskytli se i mezi katolickým klerem pověrčivi. Štesky na čarodějné koření, kouzelné formule, zaklínání se množily. Podobně nejčastější útržky přinášel duchovenstvu příkaz celibátu. Lohel přísně vždy vyšetřoval, pohoršení napravoval, trestal.

Také dbal o šat kněžský, by nařízení synody z roku 1605 bylo všude zachováno. Poukazoval, že nejlepší okrasou duchovenstva jsou ctnosti, pobožnosti a v povolání pracovitost. Ve svém horlení nezapomínal i na řeholníky. Roku 1612 do všech klášterů českých poslal napomínavé listy, pražské mnichy nutil, by každoročně docházeli k jesuitům na duchovní cvičení; dbal o klausuru a kázeň a proto velmi jej hnětl rozkaz Rudolfa II. z roku 1603, že přehlíží hříchy v moravských klášterích, jakož i spor pražských řeholí o přednost v řadě. Všechny tyto nedostatky napravil roku 1613 dekretem bez apelace, při čemž neopomenul štiplavě se zmíniti o skrovnosti řeholní.

Na zachování bohoslužebného řádu byl velmi dbalý. Liturgická ustanovení pražské synody zavedl do venkovských kostelů, by po latinsky zpívané epištoly a evangelium se obojí též česky pělo; aby byl veliký kříž uprostřed kostela na trámě zřízen. Dokročil na kališné kněze, aby ve své konsistoři se upsali, že budou sloužiti mši sv. „bez českých knížek“. Lohel byl si dobře vědom výsady Pia IV., kterou dovolil v českých zemích přijímání z kalicha. Nebránil mu ani u sv. Víta, ani v diecési, avšak žádal, by kněz před podáváním neopomenul nikdy přečísti lidem ustanovení arcibiskupa Antonína Brusa o přijímání pod obojí způsobou. Lohel

též poručil, aby kněz nejen dohlédl k schopnosti přijímajících, ale i použil vždy nařízených slov při podávání. Při podávání sv. hostie: „Corpus et sanguis proficiat tibi,“ při krvi „Sanguis et corpus proficiat tibi.“ Často v konsistoři trestal Lohel kněze „letité, třesavé, neopatrné“, kteří rozlili při podávání kalicha sv. krev po šatech, po zemi. Jako odchovanec školy jezuitské a stoupenec vývodů Lainezových na sněmu tridentském tušil, že koncese Piovou ani luteráni, ani čeští bratři nebudou získáni. Katolíci povolení kalicha nelibě nesli, novota tato jen je mášla; opojující svatý grál nepřinesl náboženské vzrušení. Tak roku 1603 na Moravě přestalo přijímání podobojí, v Čechách trvalo 60 let; roku 1622 prohlásil Lohel nařízení papeže Řehoře XV., jímž toto přijímání bylo lidu zakázáno.

Z událostí před odbojem stavovským pamětná byla korunovace roku 1616 Anny, manželky císaře Matyáše a roku 1617 korunovace císaře Ferdinanda. Obě vykonal arcibiskup Lohel. Jistě netušil, když Ferdinandovi vložil na hlavu korunu svatováclavskou, jaká budoucnost se otvírá. Slyšel nadšená slova přísahy, která se slila v jeden mohutný hlas, ozvěnu v chrámě probouzela; zřel prsty k slibu pozdvížené, koruny se dotýkající, hold všech Ferdinandovi a za rok nebylo více v Čechách nenáviděných lidí než - Ferdinand a Lohel. Ne nadarmo druhého dne po korunovaci se nebe na několik hodin zakrvavělo, třetího dne spadla s radnice staroměstské makovice s císařským orlem a rozbila se. Z těch příhod vzešly v Praze hlasy a donesly se až do arcibiskupského domu, že v království českém nebude dobře . . .

Rok má krok. Jedním tím krokem byly události v Broumově a Hrobech, které souvisí s t. zv. Rudolfovým majestátem. Jím dostalo se českým protestantům a bratřím zákonné ochrany. Tak počala náboženská svoboda, z níž prýštilo ustanovení, že protestanti si smějí stavět své chrámy a hřbitovy v král. městech, ale i král. statech. Evangelíci

i bratři ihned usuzovali, že duchovní statky jsou jméním královským. Řídili se praxí německou, kde vladař byl duchovní hlavou lidu evangelického. V „Porovnání“ však výslovně nebylo stanoveno, že by královským majetkem bylo i jmění církevní.

Lohel nic dobrého netušil, když slyšel o přípravách k převozu stříbrné skříně s „Majestátem“ a s „Porovnáním“. Poručil konati 12. července roku 1609 v kostelích katolických 40hodinnou pobožnost. V koleji jesuitské sám se ji s kapitulou účastnil. Prosil Boha, by chránil Církev. Při návratu na Kamenném mostě potkal zástupy lidu, plesajícího nad náhradou kompaktát. Po sedmi měsících „Majestát“ uložen v zemském archivu. Při této příležitosti poselstvo 33 stavovských osob uvítal karlstejnský purkrabí Slavata. Hostil je po dva dny štědře a bohatě. Připadal právě postní pátek a sobota (10., 11. února 1610) a tu předložil jim ryby, moučná a vaječná jídla. Nekatoličtí páni na Slavatu se rozhněvali, že nutí je k postu. Meči jej ohrožovali, proklínali, vytýkali mu, že jedná návodem Lohelovým a jesuitů. Než přece se uklidnili a s velikým doprovodem služebnictva do Prahy po dvou dnech odjeli.

V době vpádu pasovského lidu roku 1611 Lohel nejprve Colonnou z Felsu, později Ramcem byl násilně držán na Strahově. Převlečení kněží a jesuité sdělovali mu o hrůzách v městech pražských. Marne poslal psaní do novoměstské radnice, kde konšelům vyvrací zprávu, jako by s pasovským vojskem byli katolíci a toužili zmocnit se Prahy, udolat všechny luterány a České bratry. Strahovskou zahradou až k Vltavě odvážil se Lohel sestoupit, chtěl se dát převézt člunem na druhý břeh. Leč na snažnou radu Questenberkovu úmyslu toho se vzdal, když slyšel hluk a střelení od Nového města. Tam věru byly dny hrůzy! Slavil se právě masopust a tu luza vnikla na vyšehradské děkanství, klášter emauzský, Karlov, františkánský klášter u Panny Marie Sněžné, dominikány u sv. Anežky.

ješuity v klementinské koleji. Mešní víno z klášterů do kalichů na ulicích naléváno, za zvuků hudby tančeno, dlouho do noci popijeno. I mnoho krve prolito, kněží zabito. Š bolestí přijímal Lohel tyto Jobovy zvěsti. Teprve 11. března po odchodu pasovského vojska byl klid.

Lohel hned navštívil vybité kláštery, modlil se v potupených svatyních, které rekonceiloval. Shlédl i hrob zabitých františkánů u Panny Marie Sněžné. Dlouho se za duše jejich v klášterním ambitě modlil. Děkoval paní Šternberkové a Písnicové, že mučedníky pochovaly. Vybitý klášter, roztrhaná mešní roucha, zničené obrazy a knihy, rozbité kříže a sochy zjevovaly zřejmé stopy násilí. Putoval i na Karlov k hrobu opata Kašpara Čepa, kterého protestantská luza zavraždila. Usekali mu ruce a nohy, stáhli kůži s hlavy, rozpoltili lebku, hanebně se mu posmívali nejen muži, ale i surové ženy. S ním byl ubit i převor Melichar Hofmann a řeholník Ondřej Kobr. Zderaského probošta Řehoře Linka uvedl Lohel do zničeného tohoto kláštera, aby se ho ujal. Do malého domu strahovského v Brusce uchýlil se emauzský opat Petr Lodereker, který ušel sice smrti, ale chrám i klášter jeho byl vyloupen. Nešetřeno ani oken, dveří, oltáře sekýrami rozbity, knihovna zničena s posledními památkami po slovanských řeholnících.

Od tohoto roku v Čechách nebylo klidu. Byl pokoj před bouří.

Špor o kostely v Broumově a Hrobech byl znamením k boji. Velmi tížil Lohela poměr ke klášteru cisterckému v Oseku, který byl roku 1580 papežem Řehořem VIII. zrušen a jeho statky připadly k arcibiskupství. Stalo se tak z nutnosti, jelikož po válkách husitských stolec arcibiskupský neměl valné dotace. I křížovníci s červenou hvězdou svým jménem pomáhali pražským arcibiskupům. Lohel stále usiloval, aby řádu majetek osecký byl vrácen. K zboží kláštera patřily Hroby. Ty způsobily mu mnoho strastí a útrap jako jeho druhu, opa-

tu benediktinskému, Wolfgangu Selendrovi, protestantský kostel broumovský. Od roku 1610 v Hrobech rozšiřovalo se luteránství, a když Lohel energicky zasáhl v prospěch katolictví, vystavěli si protestanté hrobští kostel a odvolávali se na starou privilej Karla IV., podle které nejsou poddanými oseckými, ale svobodným hornickým městem. Případem tímto zabýval se apelační soud. Hrobští byli předvoláni, by ukázali originál neb kopii privileje Karlovy. Leč nic takového soudu nepředložili. Tím rozhodnuto, že jsou poddanými Lohelovými. Do rozsudku pomocnou ruku vložili defensoři, kteří přiznali Hrobským právo ke stavbě kostela, jelikož majetek duchovní je jměním královským. Zároveň protestovali, že arcibiskup odvažil se v Hrobech kostel zapečetiti a tím poškodil práva, udělená majestátem Rudolfovým.

Tak vtažen byl Lohel v popředí náboženského boje. Vedl si nebojácně a dobrého svého práva hájil statečně. Nelekal se ani hrozeb, ani soudů, věděl, že pravda vždy zvítězí. Snesl i kamení, kterým jej jeho poddaní v Hrobech zahrnuli. Odebral se tam ke skončení celé pře. Jen s velikou námahou vrátil se dost zraněn domů. Kapitulní kanovníci radili mu, by vedl s odbojníky soud. Hrobští lekli se tohoto procesu, nabídli mu, že kostel zboří, ustane-li od soudního stíhání. Lohel tak slíbil a ve třech dnech od 11. do 13. prosince roku 1617 zdivo chrámové Hrobskými rozebráno. Padající kameny kostela budily nejen v Čechách, ale i v celém Německu úžas mezi všemi protestanty.

Jednání arcibiskupovo popudilo evangelické stavby, že v tak zvané „Apologii“ větší zahrnuli jej hanou, vytýkali mu nesnášenlivost a pojmenovali jej náboženským tyranem. Lohelovi nebylo nesnadno, aby obhájl své jednání ve zvláštní obraně. Prokurátor Samuel Kolín uvedl velmi pádné důvody k jeho ospravedlnění. Fakt, že královská vláda klonila se v tomto sporu k mínění arcibiskupovu, byl stavům evangelickým zdrojem hněvu a výtek.

Svolali proto v březnu roku 1618 protestní sjezd, v němž ostře odsuzován postup místodržících českých, ozývaly se i hlasy proti králi. Že brojeno bylo i proti arcibiskupu a jeho kanceláři Questenberkovi, jest samozřejmým. Při ukončení sněmování určili defensoři termín nového zasedání na den 21. května. Vláda sněm sice zakázala a prohlásila spolu, že není příčiny k stížnostem o porušení majestátu, leč stavové přece sněm konali. Sešli se v domě pana Albrechta Smiřického dne 22. května (dnes „U Montágnů“). Hlavní slovo měl Thurn, Colona, Oldřich Vchynský, Václav z Roupova, Budovec a Smiřický, který tajně snul plány, by pro sebe české koruny získal. Tam proklamován odboj, jehož ovocem byla známá defenestrace, revolta všech evangeliků proti králi. Sbor Ferdinandových místodržících byl rozehán a vládu země vedlo třicetičlenné direktorium. Katolíkům nastaly časy velmi bolestné.

Zástup lidu ozbrojeného dne 24. května roku 1618 s křikem a nadávkami přepadl strahovský klášter. Pátráno v něm všude po Questenberkovi. Slibována mu pouta a žalář. Questenberg však včas v přestrojení myslivce prchl přes „hladovou zeď“ do Vindberku v Bavorsku. Týž den byl vydrancován Lohelův byt v arcibiskupském domě. Nábytek byl vynesena na náměstí, veřejně prodán i s domem v dražbě. Lohel nebyl již doma. Varován českou šlechtou katolickou, odjel do Chomutova. Tam pobyl nějaký čas v jezuitské koleji. Odtud odcestoval k litoměřickému proboštu. V jeho společnosti navštívil pak klášter tepelský. Tehdejší opat Ondřej Ebersbach Lohelovi vyprávěl o všech událostech, které se zatím v Praze staly. Mnohé opatu sdělil kancléř Slavata, který odjel z Prahy a v Teplé přenocoval, několik dní se tam také skrýval Questenberg na útěku do Vindberku. Jesuité delší dobu dleli v Teplé a zprávy neútěšné opatovi přinesli. Tyto zvěsti všechny poděsily Lohela, obával se útoku stavovského vojska na Teplou a proto

odcestoval do Chebu ke křižovníkům. Komandér Jiří Runner uvítal jej srdečně. Na útulek chebský činil si Lohel jakési právo, byl od svého nastolení na arcibiskupský stolec též velmistrem křižovníckým. Nevykonával vládu sice přímo, nad řádem, měl generálního převora jako svého zástupce. Chebský magistrát však brzo na rozkaz direktorů z města jej vypověděl. Tu spěchal do Řezna a odtud do Vídně, kdež po tři leta požíval pohostinství císařova.

Toužebně čekal na dopisy z Prahy, zajímaly ho zprávy o premonstrátech českých a moravských. Na zapřenou navštívil Louku u Znojma, kdež opat Jeronym Šal s konventem s radostí jej přijali. Chtěl opět navštívit hrob preláta Fraytáka, který od mládí byl mu v mnohém vzorem. Obdivoval tohoto nebojácného zápasníka od Lepanta, jak v Louce postupoval od mety k metě. Dovedl svým mistrovským slovem a svou oslňující osobností získati davy pro Církev, čímž zastavil postup reformace na moravském jihu. Na mnohé stránce jeho života zaznamenáno zklamání a utrpení, které jako těžký příkrov rozmach jeho úsilí dusilo. Tím právě byl milý Lohelovi. V Louce dozvěděl se též o mučednictví premonstrátů brabantských, Jindřicha Boše, Arnolda Vesena, Petra Jansesa, Jana Heka. Jejich svatou smrtí posílen lehce snášel útrapy svého exilia. Odtud psal 3. prosince r. 1618 kancléři Zdeňkovi z Lobkovic, že zamýšlí jet do Brna a Olomouce. Byly to osudy kláštera zabrdovického a hradištského, které jej mocně táhly. Časté prosebné listy psal kardinálovi Dietrichštejnovi, v nichž opětovně jej prosil o přátelství a modlitbu. Velmi jej skličoval stísněný život kanovníků u sv. Víta. Ze svých sídel byli vypuzeni, mnozí skrývali se na Strahově, jiní u sv. Benedikta na Hradčanech. Z dopisů jejich seznal, že jen sedm premonstrátů dlí na Strahově, ostatní skrývají se ve Vindberku. Všechny zprávy byly vesměs neutěšené! Protestantismus triumfoval! Dech záští proti katolíkům nesl se

z Prahy všemi směry. Památný dopis psal Lohel dne 28. listopadu roku 1618 kanovníkům svatovítským: „Jsem tomu velice rád, že se modlíte litanie a po kostelích čtyřicetihodinnou pobožnost před nejsvětější Svátostí konáte, a jiné pobožnosti konati dáváte. Doufáme, že slituje se Srdce Spasitele našeho nad námi. Slyšíme z různých stran, jak hanebné hříchy toho času se páchají, jak drancují kostely, vytluckají kláštery, utlačují katolíky, z kněží Kristových posměch si činí a je polonahé vyhánějí. Vy však napomínejte lid, ať skládá důvěru v Hospodina, ať nepochybuje, aniž se strachuje. Hospodin pomůže zase!“ V dopise poslaném Slavatovi dne 1. října roku 1620 stýská si: „Těšili jsme se tolik, že svátek sv. Václava oslavíme v jeho kapli v Praze, ale stalo se jinak, člověk miní, Pán Bůh mění.“

V samotě cisterckého kláštera v Neuberku ve Štýrsku pobýval dlouhý čas. Ujišťoval řeholníky, že při návratu do Prahy obnoví opět Osek a vrátí ho zpět jejich řádu. Před hlavním oltářem Panny Marie často klečival a pohřížen byl v rozjímavou modlitbu. Stále jej při ní pronásledovala zvěst o zpusťování chrámu sv. Víta, jak mu ji sdělil dopisem kanovník Kotva. Lkal, že šlapáno bylo po kříži, rozbíjeny oltáře, sochy a obrazy sekerami a klíny. Též jeho trůn a stolice kanovnické byly prý roztrženy. Umělecké náhrobky rozbíjeny, svaté ostatky páleny. Velmi bolestně se jej dotklo znesvěcení katedrály o Božím hodu vánočním, kdy Skultét pohoršlivě kázal a po kalvinsku král Bedřich s dvořany přijímal.

V listopadu roku 1620 měl Lohel podivný sen. Viděl obrovská vojska, jak se srážela ve vražedném zápase na život a na smrt. Do prostředku řeky lidské krve vpadaly výkřiky, stopy a stesky. Úrodná pole měnila se v pustiny, z kvetoucích vsí a měst byla kouřící spáleniště. O tomto snu často vypravoval cisterciákům neuberským, tušil strašlivé boje, které budou v Čechách. Třicetiletá válka byla

vyplněním Lohelova snu, v němž opravdu vypálené osady, pláč ožebračených, nářky z prsou krvácejících věstily, jak dobíjen byl v Čechách lid.

V.

Za pobytu neuberského přišel den veliké Viny, v němž spojená nenávist Bavora a Sasa proti kalvínské Falci zvítězila nad českou rebelií. Nadešlo chmurné listopadové jitro, kdy šedá mlha těžce tísnila celý kraj, když posel od vídeňského dvora zvěstoval Lohelovi vítězství zbrani císařských na Bílé hoře. Dne 24. listopadu opustil Lohel lesnaté, tvrdými hrady poseté Štýrsko, rychle minul bohatý vínem a velebnou stuhou Dunaje přepásaný kraj rakouský a spěchal ku Praze. V doprovodu četné kavalkády vešel do pražských měst. Minul cihlové, hnědě červené hradby, zřel opět po dlouhém čase na spoustu šindelových střech strmící, na všechny štíty, bání, kříže, bleskotající v ranních paprscích, ruch a život pražských ulic opět jej vítal. Nikde neviděl usměvavé tváře, vítajícího hlasu, vše bylo jako zakleté. Z vytlučených oken své residence zadíval se chvíli na zvltné moře malostranských domů a s kanovníkem Kotvou pak vešel ve svůj katedrální chrám.

Tento zkamenělý hymnus dávnověku Lohel nemohl poznat! Pod závratnou jeho klenbou spatřil zpustošení. Némé zdivo mu žalovalo, jaká křivda se v něm stala, co všechno Skultét se svými kalvínskými pomocníky spáchal. V kapli sv. Tomáše apoštola byl rozbit vytesaný obraz umučení Páně. Ostatní oltáře v ochozu pobořeny, kamenné obrazy a sarkofagy otlučeny. Sv. ostatky z relikviářů vyňaty a zničeny. Dřevěná Kalvarie u hlavního oltáře zmizela. Několik malovaných a řezaných obrazů našel Lohel v kapli sv. Vojtěcha, ostatní byly rozsekány. Nachové koberce, kryjící hroby svatých

patronů země české. mešní roucha zlatem, stříbrem, perlami zdobená ukradena.

Se žalem stál nad troskami Boží tvrze, dlouho spínal své ruce ve vroucí modlitbě. S kanovníkem Kotvou prohlédl kapli sv. Václava, přesvědčil se, že hroby svatých zemských patronů jsou uzavřeny a prkny vysoko ubedněny. Kapitulní děkan Arsen s proboštem Brosiem mu sdělovali o sterém příkoří a potupě, kterých se chrámu dostalo. O strastech svých ani nevypravovali. Podivil se zvěstem svatovítských zvoníků, kteří tvrdili, že noc před bělohorskou bitvou osvítila se po 11. hodině všechna chrámová okna, takže lidé se sbíhali, domnívajíce se, že hoří. V konsistoři Lohelovi přísahali hradčanští lidé, byli mezi nimi i luteráni a kališníci, že 22. a 29. listopadu roku 1619. 21. července, 12., 13. a 18. září, 21. října roku 1620 slyšeli u sv. Víta v noci zpívání litaní o všech svatých. Zdálo se jim, že i chorál kostelní zaznívá; průvod po kostele s hlasitým „Migremus“ chrámem obchází; jak železné dveře u kaple sv. Václava s třeskotem se zavírají, jas z kostela pak mizí a zjevuje se opět v kaplích sv. Václava a Vojtěcha.

Lohel usuzoval z těchto zpráv, že „nebeské dvorstvo vlasti české“ neopomíjelo prositi Boha za těžce zkoušenou zemi. Kanovník Josef Merfelic učinil o těchto podivuhodných událostech z rozkazu Lohelova důkladný zápis. Za chladného dne brzo po svém příchodu do Prahy strahovskou ulicí kráčet ke svému mateřskému klášteru. Škoda, že slunce nesvítilo a nebylo léto, aby ozářilo zelený záliv průsvitného moře, vlnícího a dmoucího se sebe-menším vánkem. Tak netřpytila mu škálou nejkrásnějších barev strahovská zahrada, ale zjevil se zpustošený sad s vyvráceným stromovím, plný trhlín a výmolů, prorvaný pískovcovou skálou a mezi spleť větví a korun houští prokmitlo šedé zdivo kláštera a kostela.

Sedm bratří Lohela v bráně uvítalo, s nimi vešel v opatský chrám. Modlil se u hlavního oltáře, po-

stál v tichém rozjímání u každého oltáře, Navštívení Panny Marie, sv. Kateřiny, sv. Petra, sv. Jana Křtitele, sv. Martina, sv. Marty, sv. Voršily, sv. Heleny, Bolestné Panny Marie, Narození Páně,, sv. Michala a sv. Maří Magdaleny. Zúčastnil se s nimi i nešpor. Slavně zněly hymny a žalmy prostorou chrámovou. Zpěv bratří opět měl vzlet, že až všem prsa rostla v posvátném nadšení. Na varhany je doprovázel; rychle za sebou hnaly se jejich akordy, pedálové tóny hlubokým hlasem podlévaly celý ten jásavý zpěv. Lohel děkoval v duchu Bohu, že opět je mezi svými a u stádečka svého věřícího lidu a prosil jej o milost.

Když se vrátil do Prahy Questenberg, uspořádal s ním kázání na oslavu Ferdinandova vítězství, v němž chtěl vlastně Bohu poděkovati za ukončení náboženských rozbrojů. K slavnosti této sešlo se hojně šlechty, zvláště Slavata, Martinic, Lobkovic a jiní. Usilování Lohelovo, aby Osek byl vrácen řeholi cistercké, hned nemělo kýženého výsledku. Ačkoliv stále zahrnoval prosbami císaře Ferdinanda, přece nedočkal se splnění svého přání. Teprve za jeho nástupce kardinála Harracha na doléhání generálního vikáře Jiřího Urata, opata plaského a zbraslavského 17. května roku 1627 Osek řádu cisterckému byl odevzdán.

Rozpaky císařských radů ve Vídni Lohel těžce nesl. Arcibiskupství vráceny byly statky Týn nad Vltavou, Rožmitál, Červená Řečice, Nový Rychnov, ale o Oseku nebylo rozhodnuto. Od samého počátku vyšetřování proti rebelům bylo stále více a více pozorovati zásadní rozdíl mezi Prahou a Vídní. Zatím co Vídeň chtěla rychle postupovat a jednat, pražští páni jaksi váhali. Je sice pravda, že statky, konfiskované provinilými nekatolickými majiteli, mohly býti snadno Církvi vráceny, jakožto původní majitelce, ale znemožnila to česká šlechta, která toužila po levném obohacení. V tomto předivu intrik byl Lohel někdy bezradným. Stále nářky slyšel v konsistoři z úst duchovenstva, jehož be-

neficiální jmění bylo v rukou světských pánů, kteří je nechťeli vydati. Z vůle Lohelovy Questenberk a kanovník Platejs sice jednali s nunciem Karafou ostatečích arcibiskupských a duchovenských, avšak k rozhodnutí nedošlo. Zato Liechtenštejn s císařskými správci poroučeli brzo i v arcibiskupské konsistoři, což bylo Lohelovi těžkou zkouškou a zdrojem nových sporů. Titul primasa českého a obnovené postavení stavu prelátského na sněmu přijal Lohel s malým vděkem. Chtěl míti rozhodnuty především zásadní otázky, rekatolisaci, existenci duchovenstva, restituci Oseku.

Nákladem královské komory upraven v zimě roku 1620 kostel sv. Víta. Oltáře znovuzřízeny, vytrhaná a posunutá dlažba kameny čtvercovými opravena. Kaple sv. Václava dosti skvěle upravena. Nákladem probošta Brosia hrob sv. Vojtěcha novým leskem každého vítal. Pohřební místo sv. Jana Nepomuckého po řádění lupičů Lohel důkladně prohlédl, neporušené shledal a novým kamenem náhrobním, jakož i novou mříží opatřil. Chrám celý byl věru zpustošen jako ta celá česká země za ty dva roky rebelie. V první neděli postní dne 28. února roku 1621 posvětil Lohel u přítomnosti kapituly, knížete Liechtenšteina, mnohého panstva a nesčetných lidí hlavní oltář velechrámu, při čemž měl Kašpar Arsen velmi tklivé kázání. V dalších dnech arcibiskup světil ostatní oltáře. V průvodu kanovníka Kotvy nebo Platejse jezdil po diecési, kostely rekonciloval, kázal a biřmoval.

Jakou lásku choval arcibiskup Lohel k našemu národnímu mučedníku, sv. Janu Nepomuckému, svědčí jeho autentika, nalezená 29. dubna r. 1706 světicím biskupem pražským Vitem Seiplem v oltáři kaple vlašimské kostela sv. Víta. Podle ní Lohel dosvědčuje, že 16. července roku 1621 posvětil tento oltář ke cti Navštívení Panny Marie, sv. Lucie, Otilie, Klementa a blah. Jana, „zpovědníka“. Podle zápisků kapitulního děkana Kašpara Arsenia (1601—1629) posvětil arcibiskup tento oltář

jaksi v náhradu za oltáře, zničené kalvánci 27. a 28. prosince r. 1619, mezi nimiž byl přilehlý k presbytáři, dedikovaný sv. Klementu, sv. Václavu, bl. Janovi z Nepomuku; o tomto oltáři zmiňuje se také listina nadační (11. května r. 1502) Albrechta z Kolovrat, „že před ním leží blahoslavený kněz Jan z Pomuku za železnou mříží“. Nejednal Lohel bezdůvodně, když přidal v autentiku jméno osoby nekanonisované, ctil blahoslaveného mučedníka. Kolikrát klečival u jeho hrobu a prosil o příchod nového jara katolické víry v Čechách.

Přátelství s dvorními rady Vilémem Wolfem, Lamingерem, Melandrem, Janem Wenzlem nepřineslo Lohelovi nijaké podpory. Rovněž pan Adam z Valštejna, Bedřich z Talenberku, Křištof Vratislav z Mitrovic měli proň jen pěkná slova, ale starostem jeho o duchovní správu neulevili. Když císařskými edikty (13. března 1621) vypovědění byli z Čech kalvinští kazatelé a později duchovní Českých bratří, otevřelo se Lohelovi široké pole nové působnosti. Měl svěřiti svým kněžím opuštěné chrámy, které ediktem Liechtenšteinovým se staly opět katolickými. Leč z nedostatku diecésního kněžstva svěřil je na čas řeholníkům. Tak obsadil v Praze kapli Betlemskou, Božího těla, kostel sv. Vojtěcha v Podskalí a jiné. Po jakýchsi rozpacích a bezvýsledných dohodách opustil Čechy Jiří Dikastus, administrátor poluteránštěné konsistoře pod obojí se svými kaplany Václavem Vitaciem, Janem Lansmaniem. Ohled na saského kurfirsta brzdil odchod luteránských predikantů. Konečně rouhavé kázání r. 1622 o svátku Nanebevzetí Panny Marie v kostele salvatorském odchod jejich uspíšilo. V poradách důvěrníků Ferdinandových ve Vídni bylo též uvažováno o třech listech Lohelových, kterak by restaurace náboženství katolického v Čechách smírně se provedla. Opat Questenberg, kanovníci u sv. Víta, Brosius, Arsen, Platejs, tyto dokumenty koncipovali.

Nejvážnějším byl první návrh Lohelův, kterým

cisaři připomenul, že je před Bohem zavázán katolické náboženství hájiti. Dával mu za příklad císaře Karla IV., jemuž katolická víra byla drahá, že nad ni a lásku Boží nic neměl milejšího na světě. Radil Ferdinandovi, aby zřídil dobrou vládu v Praze, nechť odejme nekatolíkům podací právo kostelní, vypudí kalvínce, opatří královská panství katolickými úředníky. Na tyto své návrhy nedostalo se Lohelovi, jak je výše uvedeno, přímé odpovědi z Vídně, pouze vedlejší suplika splněna, že duchovenstvu přináleží první místo mezi zemskými stavy, a arcibiskupům udělen titul primasa českého. Též podal rozklad do Vídně o přijímání z kalicha. Popsal celou praxi pražskou i venkovskou, ukázal na všechny její nedostatky. Obsáhlý spis o tom podal 29. dubna roku 1621, teprve po roce Řehořův zákaz přijímání pod obojí v Praze byl publikován. Dokud římské rozhodnutí nedošlo, dovolil Lohel, by se podávalo v Praze v kostele týnském a u sv. Jindřicha sv. přijímání pod obojí způsobou.

V nedostatku katolického kněžstva - jak svrchu připomenuto - pomáhal si Lohel výpomocí řeholníků. K nim přistupovali četní kněží polští. Domácích kněží měl v celé diecési sotva dvě stě. Semináře nebylo, kandidáti stavu duchovního vzdělávali se v jesuitské koleji a v pražských klášteřích, pokud které měly studijní školy. I tu osvědčil Lohel jako opat velikou moudrost, když založil bohoslovecké učiliště roku 1603 na Strahově. Prvními jeho profesory byli tři premonstráti šteinfeldští, kteří přednášeli dogmatiku, exegesi a mravouku. Škola strahovská poskytlá vzdělání mnohým věhlasným kněžím.

Když nastoupil na arcibiskupský stolec, zjistil Lohel, že z 1300 far jen 300 je katolických a v diecési měl 300.000 katolíků, z panského stavu skoro čtvrtinu, z rytířského ani jednu desetinu. Podle dopisu Ditrichštejnova poměry na Moravě byly lepší; v ní ze 636 far bylo skoro 300 katolických. Přehlédneme-li některé referáty visitační z doby Lo-

helovy, jeví se nám velmi smutný obraz pastora-
ce. Zjistíme, že mnohé osady sotva jednou za měsíc
mohl kněz navštívit. Nebylo po celém kraji niko-
ho, kdo by křtil, spojoval snoubence v manželství,
uděloval ostatní svátosti, kázal, mládež vyučoval.
Mnohé kněze Lohel vyzval, aby navštěvovali za-
padlé vesnice po misionářsku, kde dítky bez křtu
umíraly, lidé žili bez svátostné a duchovní pomoci.
Srdce jeho tím trpělo, když jako hory tyčily se
před jeho duší nepřekonatelné překážky rozvoje
víry katolické. Tím si vysvětlíme i jeho předčasný
skon, který uspíšily jeho stálé bolesti a stesky, že
nemůže rozluštiti svízelné otázky, které mu položil
jeho apoštolský úřad.

S účastí sledoval ožiti českých klášterů. Do po-
pleněného Břevnova uveden probošt Šimon Gold-
mast, podobně Broumov a Police obnoveny. Mari-
ánské slavnosti v Kladrubech nemohl se pro nemoc
zúčastnit, když nová socha Bohorodičky umístěna
nad portálem kostela. O křížovníky pečoval, by
škody na statecích jim v stavovském povstání způ-
sobené byly nahrazeny, též byl dbalý o svobody
a privileje jejich. S kanovníkem Kotvou navštívil
zpuštěnou jezuitskou kolej, shlédl seminářskou kapli,
proměněnou v chlév, pomáhal přímluvou u české
šlechty katolické, by dary svými umožnila brzké
obnovení řeholního jejich domu. Doporučil císaři
prosbu minoritů u sv. Jakuba v Praze, aby založena
byla bohoslovecká kolej sv. Bonaventury. Vydatně
v duchovní správě pracovali kapucíni, kteří i v do-
bách nakažlivých nemocí lidu sloužili. V dobré pa-
měti měl Lohel smrt deseti kapucínů, kteří r. 1613
v době moru při obsluhování nemocných zemřeli.
Svazek přátelství pojil jej s P. Valerianem Magni.
Byl to člověk vynikající a vzácný, proslulý svými
úspěchy jak ve službách císařských, tak i v aréně
Církve bojující.

Bylo by potřebí podati celý obsah jeho korespon-
dence, kde v střízlivé a jadrné věcnosti vyčerpává
se celý obsah jeho zájmů. Objevil by se nám tím

i chmurný obraz života některých kněží, kteří neprošli školou asketické výchovy, neobohatili ducha svého svatým učením. Duchovní, do Čech přišlí z ciziny, zvláště z Polska, mnoho strastí a hořkostí Lohelovi způsobili, takřka podlomili vzlet jeho energie. Tím více se radoval z úspěchu kněží jesuitských, kteří s velikým sebezapřením zmáhali misijnářskou práci. V jejich středu došel i uspokojení svých tolika výčitek. Sužovalo jej vědomí neúspěchu apoštolské práce v Čechách. Posléze poznal, že veškeren úspěch je vlastně věc Boží, on způsobí to, nač člověk nestačí. Bůh nežádá od nás úspěchů, jen dobrou vůli!

Ze stížnosti kanovníků u sv. Víta císaři lze posouditi důchody kostelů a duchovních. Kapitula místo 120.000 míš. kop měla pouze 2300. Ani Lohelovi nevedlo se lépe, ač Ferdinand II. mu vrátil panství v Týně nad Vltavou, Červenou Řečici, Rožmitál, Nový Rychnov, valného zisku z tohoto jmění neměl. Kardinál Harrach byl obžalován u komory královské Vilémem z Klenové, že neplatí dluh svého předchůdce. Císař ve prospěch kardinálův zakročil, jelikož Lohel peníz pro něho si vydlužil. Vložena totiž byla na něho roku 1619 povinnost, aby vypravil 500 jezdců do války. Po celé tři roky, až do své smrti, Lohel nemohl svému věřiteli zaplatiti. Po pohřbu jeho zbylo v arcibiskupské pokladně 100 kop peněz berných na mši sv. v kostele křižovnickém v Praze, skoro totéž odkázal chudinskému ústavu sv. Alžběty na Strahově. Chud se narodil, chud z tohoto světa odešel. Hledal vždy Krista poníženého, který žebrá, nastavuje ruku zmodralou a prostydlou.

VI.

Od počátku podzimu roku 1622 Lohel churavěl. Kašel, který jej sužoval v době vídeňského pobytu, trápil jej bezmezně. Zřídka vycházel ze svého bis-

kupského domu. Questenberg a kanovník Platejs byli jeho jedinými skoro společníky. Duševní útrapy, vyhnanství, ustavičná práce zdraví jeho podřaly. Sám často sedával v jednoduché siní. Oheň v krbu hořící byl malomocný, nerozehřál více jeho choré tělo. Zůstalo chladným jako sníh, poletující v třpytných hvězdách tichou nocí. Otvíral často knihu evangelia, zapředl se do ní celou svou bytostí, obrodná síla jako jiskra svítila mu z ní. Jinak nepozoroval již nic, než nebeský Jerusaleml, v němž hledal vždy odpočinutí, věčné milování Boha.

Smrt zvolna tlačila svou pečeť na jeho čelo. Duše jeho rozpínala se k odletu. Tu se mu zdálo, že celý svět se naň řítí, nová vůle že se v něm rodí, která jako by nebyla jeho. V takových chvílích dával se ukolébat zpěvy církevními, tiše si je propěvoval. Věřil, že ty hymny zní budou i na věčnosti, že křídla jejich nikdy neklesnou, aby umlkla; chápal, že duše v očištění jistě pějí „Te lucis ante terminum“ - jako v řádách blahoslavených vznášejí se jásavé zvuky „Magnificat“. Srdce Lohelovo tím osvobozovalo se od tísně; duše jeho se zachvívala božskou hudbou, nejjemnější záchrvěvy její šířily se v ní hlubokými vlnami a sdělovaly se s ní o zvuk věčnosti.

Dne 2. listopadu roku 1622 Bůh odvolal Lohela z tohoto světa, smrt otevřela své studené lokty po tom, co bylo na něm smrtelného. Opat Questenberg splnil poslední přání svého předchůdce, uspořádal mu pohřeb na Strahov. Z chrámu sv. Víta vyšel průvod. Napřed šli všichni pražští řeholníci, každý měl v ruce černou svíci. Hned za nimi byl nesen kříž. Za ním kráčelo duchovenstvo sekulární, křižovníci, premonstráti strahovští, tepelští a moravští. Za umelou šla kapitula svatovítská a infulovaní hodnostáři církevní se svými levity. Pohřbu se účastnilo 30 osob v černých kuklách, každý měl v ruce faguli s erbem arcibiskupským. Mezi nimi bylo nesené mrtvé tělo Lohelovo. Na to šlo panstvo a členové pražských magistrátů. Všichni byli v čer-

ných pláštích s fagulemi smolničními neb svícemi.

V kostele strahovském po skvělé řeči smuteční byly zádušní vigilie. Po rekviích bylo tělo uloženo strahovskými a tepelskými premonstráty do krypty u hlavního oltáře. Teprve k večeru kamenem hrobka byla uzavřena, kdy na temném azuru hvězdy zářily a v jejich lesku obrazy se dvojice věží klášterních. Na rozloučenou zvony zazněly, kovovou svou hrudí zavzdychaly, by zvěstovaly, že duše Lohelova je u Pána. Dlouho do noci u hrobky premonstráti se modlili, zatím co útržky mraků se nesly oblohou a zlatým svým radlem měsíc je brázdil.

U oltáře strahovské Matky Boží leží dnes Boží bojovník, jehož ruce kdysi tolika lidem žehnaly, je tu hlava, v níž zrály velké záměry, odpočívají tu nohy, které tolikrát prošly naší vlastí. Budil k životu naše Čechy, které po celé věky byly utěšenou zahradou, v níž vyrůstaly ohnivé růže zbožnosti, ušlechtilosti a lásky k bližnímu.

Brzo po smrti ctěn byl Lohel v řadě premonstrátském požehnanou památkou; jméno jeho dáváno řeholníkům při oblačce. Biografie jeho ukazují hluboký a široký pohled do práce jeho života, zasvěcené lásce Boží a spáse bližního. Za každým jeho dílem rýsuje se v něm ušlechtilý, bohabojný člověk, který podmaňoval své okolí rázovitostí své povahy, každé jeho slovo jím pronesené sdílelo všem jas jeho duše, překypující horlivostí po rozšíření království Božího na zemi. Co činí Lohela tak příkladným, jest jeho dobrý boj proti sobě a proti všem nepřátelům Církve. Vítězil nad svými vášněmi, to týká se Boha a jeho, že kázal, vzrušoval dav, to může býti lhostejným jen těm, kteří zavrhnou učení Církve. Ale kdo miluje Církev, jest jejím oddaným dítětem, ten chápe jeho duši. Pro nás Čechy má Lohel význam, že splývá též jeho osud s tragédií Bílé hory. Byl svědkem umdlévajícího českého odboje zbabělostí a korupcí, ale i svědkem doby. plodné na lidi velikého rozpětí.

Lohel přišel na stolec sv. Vojtěcha v předvečer velké národní katastrofy, která měla odplavit celou českou krisi od dob husitských až po falckého Bedřicha. Tragický obrat historie, zásmušilá perioda . . .

Dnes nad hrobem Lohelovým je klid. Dobrý boj bojoval, víru zachoval. Jaká cesta vedla jej až k té staré kryptě strahovské? Ruce tvrdé prací z mládí; nohy prošly několikrát Čechy, Moravou, Rakousy, Bavorskem, stanuly až v Římě u hrobu Petrova, tělo deštěm kamení ztrýzněné, tvář spoličkováná, poplvaná; srdce, jež nenávidělo blud a nepravost; srdce, jež milovalo Církev.

PRAMENY

Annales Monasterii Teplensis t. I (psal Václav Schilling), t. II (psal Alois Hackenschmidt). *Annales Monasterii Chotěšov* (psal Zachariáš Bandhauer). Rukopisy archivu tepelského (c. 7, 58, 59, 621). Le Paige, *Bibliotheca Praem. Ordinis*, Paříž 1633. S. Brunner, *Ein Chorherrnbuch*, Würzburg-Wien 1883. I. van der Sterre, *Natales sanct. ord. Praem.*, Antverp. 1625. G. Dlabacz, *Leben des from. Prager Erzbisch. Joh. Lohelius*, Prag 1794. *Festschrift... des Stiftes Tepl, Marienbad* 1893. A. Gindely, *Gesch. des dreis. Krieges T/IV*, Prag 1869—1880. Hammerschmid, *Prodromus gloriae Prag.*, Praga 1723. Alf. Zák, *Der Praemonstratenserorden in den alt. deutsch. Metropolen*, Wien 1919. P. Nilles, E. Kampian u. Lohel, *Zeitschr. f. Kath. Theol.* Innsbruck B XXIII. Mon. Germ. historica (Vita s. Norberti) SS. XII. Mich. Buchberger, *Kirch. Handlexik.*, Freiburg 1907. *Annal Strah.* T. I. 134, 137, 139, 140. Pešina z Čechorodu, *Phosphor.septic.*, str. 344. I. Marx, *Lehrb. d. Kirchengeschichte*, 1921. J. Pekař, *Bílá hora* 1922. Fr. Hrubý, *Mor. šlechta v roce 1619... v Č. Mat. Mor.* 1922. A. Denis, *Konec samost. české*, Praha 1909. P. V. Vintera, *Odboj Broumovských*, Praha 1904. Fr. Hrubý, *Pekařův Sborník*, Praha 1930. J. Jireček, *Paměti Vit. Slavaty I.* J. Schmidl, *Histor. S. J. Prov. Boh. I—IV*, 1747. Ant. Gindely, *Děje česk. povstání I—V*, 1870. Ant. Gindely, *Gesch. d. Gegenreform. in Böhmen*, 1894. Výbor z Gollova a Pekařova *hist. semináře 1902—4*. Blaž. Ráček, *Českosl. dějiny* 1933. L. Goovaerts, *Ecrivains, artistes et savants de l'Ordre de Prémontré*, Bruxelles 1899, I. *Annales Praem.* I, II, Mancei 1734. G. Dlabacz, *Memoriae I—V* (M. S.), G. Dlabacz, *Inscriptiones: Sion. Praga* 1808.

O B S A H

I. Úvod	5
II. Mláďi	6
III. Opat	11
IV. Arcibiskup	20
V. Primas český	31
VI. Smrt	38

Nihil obstat. Censor ex officio: P. Aem. Soukup O. P.

Imprimatur. Olomucii, die 3. Junii 1938. Dr. Joannes Martinů,
Vicarius generalis. Nr. 937C.

V Í T Ě Z O V É

6. svazek V. ročníku

Vilém Ondráček

B L. J A N L O H E L

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v červnu 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI!

a zároveň jeho neohroženého vystupování proti výstředkům všeho hnutí, která nejdou ani podle zákonů rozumu ani víry.

PERROY M.: *Notre-Dame de tout nom*. Bruges 1938, Desclée de Brouwer, str. 223. Sličná knížka francouzské autorky, s celým nadšením a něhou píšící o Matce Boží. Titul knihy výstižně ukazuje velikou důvěru křesťanů v Marii jako Matku Boží, takže není takřka jména, vyjadřujícího nějakou bídu lidského srdce, jímž by nebyla pojmenována velká Pomocnice křesťanů. Tyto velké a krásné myšlenky jsou promítány v knize na různých poutních místech, jichž je zde mnoho shrnuto a na nichž je oslavováno něco z pomoci Matky Boží. Toto dílko je opravdu důstojným oslavením Marie Panny.

RACHMANOVÁ A.: *Továrna na nového člověka*. Brno 1938, Edice Akord, str. 372. cena 36 Kč. Tato druhá kniha Rachmanové, jež je podána českému čtenáři, je nemenší kvality pro poznání ruské duše a pro posouzení všech oněch převratných hnutí, jež chtěla pomoci této ruské duši. Spisovatelka poznala z vlastní zkušenosti všechnu onu bídu a utrpení, jímž musel projít ruský národ ve strašných dobách revoluce. Zato tím pádněji ukazuje, jak ono hnutí nepochopilo ruskou duši, jak ji bolestně zasáhlo v jejích nejpřirozenějších touhách. Až příliš jasně se tu projevuje nemožnost komunistického hnutí přinést lidstvu ráj, který slibuje. Tuto knihu by měl číst každý a dobře se nad ní zamyslet.

SCHICK E.: *Der Christ im Leiden*. Berlin 1938, Furche-Verlag, str. 256, cena 3.80 Mk. Kniha, která ukazuje utrpení a jeho velikost v očích Božích. Představuje jako vzor velkodušně snášeného utrpení Velekněze Nového zákona a posvěcení utrpení skrze něho. Vysvětluje smysl utrpení a zároveň poukazuje na spojení všech trpících ve svatém společenství. Není to tedy ani tak theologické pojednání o utrpení jako spíše kniha útěchy pro samy trpící, vůdce k výšinám duchovního života utrpením. Kniha je propletena bohatými příklady z dějin Církve. Může přinést mnoho vůdcům duchovního života i těm, kdo trpí.

VAN HOUTRYVE I.: *La Bernardine réparatrice*. Sorée (Namur) 1938, Congrégation des Bernardines Réparatrices str. 124. Velmi vkusná kniha, která dává nahlédnout do tajů poslání a denního života sester bernardinek, jež se obětují Bohu za druhé svým kajícím životem a ustavičnou službou, jak ji přináší řeholní život. Kniha ukazuje velikost řeholního života, hluboký smysl jeho obětí pro lidstvo, a pak zcela zvlášť podává obraz skrytého, ale bohatého života sester bernardinek, jejichž programem je smír. Knihu by měli číst všichni, kdo se chtějí obětovat pro zájmy, jichž nezná svět.

Bratr Theoph

Blahoslaven

Anna Marie Taig

vzor křesťanské matk

VÍTĚZOVÉ

VÍTĚZOVÉ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Brait O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem
Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

V měsíci říjnu vydáme životopis sv. Terezie z Avily, velké reformátorky řeholního života ve Španělsku a zánícené duchovní spisovatelky. Je třeba znalosti o této velké světici jako byl nutný životopis sv. Kateřiny Sienské, jí v mnohém ohledu podobné.

Vyšší náboženský kurs. Budeme v něm zase pokračovat v Praze, v Brně, v Mor. Ostravě a Přerově. Kurs se již vžil jako dobrý prostředek pro soustavné vzdělání v duchovních věcech. Je již určitý stálý počet posluchačů tohoto kursu ve jmenovaných městech, ale je třeba ještě více šířiti o něm známost. Proto na něj upozorněte. K tomu je dobré dopsati si zase o propagační letáčky tohoto kursu, na nichž jsou uvedena témata přednášek a jejich data. Kurs začne v měsíci říjnu.

První náboženský týden, na Sv. Kopečku konaný na konci měsíce srpna, se velmi pěkně vydařil. Přinesl velmi četným účastníkům mnoho duchovních plodů. Různí duchovní řečníci se vystřídali a sytili vnímavé duše posluchačů obsažnými slovy svých přednášek. Vedle tohoto prvního cíle, jenž se dobře uskutečnil, přinesl náboženský týden mnoho dobrého po stránce propagační jak pro časopis Na hlubinu a edici Krystal, tak i pro naši revui Vítězové. Nejen že byli získáni noví odběratelé, nýbrž se prodalo též mnoho jednotlivých čísel různých ročníků. Bylo by si přáti, aby se náboženské týdny co nejlépe vžily a přispěly k prohloubení duchovního života.

Akademický týden bude se letos konati v Praze od 2. do 8. října. Pro účastníky je povolena na drahách 50proc. sleva. Upozorňujeme na tento týden a doporučujeme jej.

Některá čísla Vítězů jsou již úplně rozebrána, takže nelze obdržeti kompletní starší ročníky.

LITERATURA

BAUDOT S. J.: *Radostná zvěst.* Edice Smíru v Přerově. I. díl za 25 Kč, II. díl, 27 Kč. Obsahuje rozjímání o životě Ježíše Krista, prochází Písmem svatým a vybírá z jeho

Blahoslavená Anna Marie Taigi

B R A T R T H E O P H I L

Blahoslavená

A N N A M A R I E T A I G Ě I

vzor křesťanské matky

1938 VÍTĚZOVÉ, OLMOUC

Nihil obstat. Censor ex officio: P. Aem. Soukup O. P.
Imprimatur. Olomucii, die 10. Sept. 1938 Dr. Joannes
Vicarius generalis. Nr. 15.020.

Dne 29. května roku 1769 přivítal sienský lékárník Luigi Gianetti a jeho manželka Santa Maria Masi svoje první dítě, jemuž dáno na křtu svatém jméno Anna Marie.

Nejrannější leta dětství prožila Anna Marie v mírném blahobytu, v nerušené pohodě rodinného života. Asi po šesti letech, ač neznámo jak, pozbyla rodina majetku. Po zralých úvahách rozhodl se Gianetti opustiti Sienu, místo svého neštěstí, kde viděl stále trosky lepší minulosti, a usaditi se v Římě, aby tam zapomněl na svoje ponížení a skryl svoji bídu.

Po dlouhé, namahavé cestě došla rodina do Říma. Gianetti neměl sice vlivných přátel, ale dobrou vůli a chuť pracovati, takže on i jeho žena brzy našli službu s platem, který jim umožnil najmouti si domek v ulici de Virgini.

Poněvadž rodiče byli celý den zaměstnáni, svěřili svou dceru péči řeholnic, které vychovávaly dělnické dívky. Anna Marie si snadno získala přízeň svých učitelek. Její bystrý rozum lehce chápal základní nauky víry a srdce se rozhořelo prvními plaménky zbožnosti. Rodiče podporovali náboženskou výchovu své dcerky slovem i příkladem, takže se Anně Marii dostalo vedení vskutku harmonického.

O citech, které oživovaly její nitro ve chvíli prvního setkání s eucharistickým Spasitelem, spisy blahověření nám nevypravují. Milost Boží se na venek ještě tak mocně neprojevila, aby vzbudila pozornost jiných. Duch svatý vane, jak chce a kdy chce. Anna Marie rostla nenápadně ve svém prostém prostředí, jako jiná děvčátka téhož věku, aniž by tušila něco ze svého příštího tak mimořádného působení.

Když dosáhla bouřlivého věku dospívání, nezů-

stala ušetřena zkoušek, jež mládež v tomto nebezpečném stadiu vývojovém strhuji. Nadána vznětlivou obrazností, plná ohně a prudkosti, brzy si znechutila svoji dosavadní práci jako svíječka hedvábí a žádala otce, aby jí obstaral službu, která by lépe vyhovovala její letoře i přáním. Jako většina dívek milovala Anna Marie vnější lesk a ráda se ukazovala v pěkných šatech. Byla to marnivost bez zlých úmyslů.

Její otec byl tehdy sluhou vznešené římské dámy, která obývala palác Maccarani; zde byla též přijata Anna Marie za komornou. Tak mohli otec i dcera pracovat v jednom domě, a to bylo ochranou pro mladou nezkušenou dívku. Gianetti měl své hodiny služby a Anna Marie docházela, jak toho vyžadovala její paní. Ale kdo uchrání některé místo nebo stav před vším nebezpečím?

Jednoho dne, když spěchala do paláce Maccarani, střetly se její oči s pohledem, který ji překvapil, zmátl a uslyšela slova, jež ji hluboce urazila. V tom okamžiku se jí po prvé dotkl dech světa, léčka odvěkého nepřítele člověka se stáhla těsněji, že se Anna Marie všecka rozechvěla. Leč milost Boží, která člověka stále provází a zvláště v pokušení, nedala ani jí klesnouti v objetí hříchu. Její víra a statečnost svůdce odmítla.

Tato nebezpečná příležitost Annu Marii znepokojila a naplnila vážnými myšlenkami. Poznala, že život je dravý proud a srdce lidské záludné. Uvědomila si, že dívka, která není přímo vábena hlasem Božím k věčnému panenství, je nucena přijmouti ochranu muže, jakmile nastane chvíle k tomu určená.

Bůh, který naplňuje srdce tužbami, usměrňuje myšlení; dovede zkřížit nejtajnější plány nebo spojit duše z různých konců světa, vyvolil-li je podle své nekonečné moudrosti k společnému životu.

V této době, kdy Anna Marie přemýšlela o své budoucnosti, seznámil se její otec s mužem jménem Dominik Taigi, který se měl stát chotěm Anny Ma-

rie. Snad podle lidského soudu nebyl právě nejvhodnějším protějškem ženy bohatě vybavené přirozenými dary ducha i těla; byl spíše bytostí hrubšího zrna. Stává se však často, že Bůh spojuje lidi, kteří si mají navzájem co vyměnit, lidi, kteří sice pro rozdílnost duševního složení časem na sebe bolestně narážejí, ale tím právě vyrovnají drsné plochy svých povah, takže stávají se za vedení Ducha svatého staviteli své vlastní dokonalosti. Takové manželství ženu i muže posvěcuje, rozvíjí, zkušenostmi obohacuje a oba uschopňuje k výchově dětí. Ovšem, k tomu je třeba, aby manželé byli v Bohu zakořenění lidé, jimž smysl života odhaluje víra.

Dominik Taigi byl řádný člověk, přesvědčený katolík a toužil se oženit. Měl dobré místo v knížecí rodině Chigi, takže po stránce hmotné nebylo vůči manželství námitek. Když Taigi poznal osobní vlastnosti Anny Marie i její rodinu, rozhodl se požádati o její ruku, zajistiv si předem svolení. Všechny okolnosti mu byly příznivé, pouze co do původu byl tu jakýsi nepoměr. V Sieně, kde bylo známo původní postavení rodiny, bylo by dosti potíží. V Římě však, kde minulost zanechala pouze smutné vzpomínky, nebylo třeba toho dbáti. Kdyby rodina bývala zůstala na původní společenské výši, obklopena leskem bohatství, uvažovalo by se ještě o vkusu a povaze. Z toho hlediska porovnáváno, byly rozdíly, jak již naznačeno, mnohem hlubší.

V nejvyšších, kulturou zjemnělých vrstvách lidské společnosti by spojení tak odlišných povah bylo neštěstím, zatím co chudí jsou nuceni semknouti se a společným úsilím dobývati chleba, takže na podobné trampoty nemají ani času. Obě rodiny, Gianteti a Taigi, uvedené nesrovnalosti bez úvah přešly a když první domluvy byly k vzájemné spokojenosti vyřešeny, obrátili se oba mladí lidé k Bohu, aby jim dal poznati svou vůli. Jakmile nabyli přesvědčení, že jejich úmyslu bude požehnáno, předstoupili před oltář, aby přijali svátost stavu

manželského. Bylo to po novém roce 1789; Anna Marie měla právě dvacet let.

PO SŇATKU

Domáci práce plně zaměstnávaly Annu Marii, daly nový směr jejímu myšlení, ale přece nestačily vyplnit všechny prostory duše, ani potlačit staré náklonnosti k marnivosti. V Sieně narozena, vychovávána v Římě, byla mladá paní plnokrevnou Italkou, stále se usmívající, žertující, vždy ochotnou ukázati se v nových šatech na promenádě.

Manžel hrdý na obdiv, který zřejmě jeho známí projevovali, když ho vídali s mladou, půvabnou chotí, povoloval přáním Anny Marie, která nepředvíдалa ani netušila smutných následků svého neprozřetelného jednání. Vzpomínky na nebezpečí, které zažila jako dívka, zvolna vybledly a vědomí, že má nyní ochránce, činilo ji více méně lehkomyslnou. Její náboženské úkony pozbývaly postupně vnitřní opravdovosti, stávaly se mechanismem, formou bez náplně. Vykonala-li nějakou pobožnost, domnívala se, že nyní je volná a má právo na Boha zapomněti. Modlitbu a život chápala Anna Marie jako dvě věci, které nemají spolu nic společného. Svědomí se sice ozývalo, vyčítalo, ale ona dovedla je umlčeti i uchlácholiti slibem, že v pozdějším věku bude horlivě pečovati o spásu duše.

Již z čistě lidského stanoviska bylo chování Anny Marie velmi nerozumné. Jak dlouho mohl manžel se svými skromnými příjmy vystačiti, měl-li tolikým sobeckým požadavkům stále vyhovovati? Tak nevědomě přibližovala se Anna Marie Taigi k propasti bídy, odkud je lehký pád v objetí hříchů.

Bůh však sledoval tuto mladou ženu, která se měla státi nástrojem jeho věčného milosrdenství a spásy.

Unavena vírem světského života, poznávala prázdnotu svých radováněk a v těchto chvílích milosti toužila vzlétnouti kamsi výš, poslušna ne-

známé touhy, která se právě v jejím srdci rodila. Vnitřní boje mezi milostí a přirozeností se přituzovaly. V této době byla Anně Marii udělena první mimořádná milost, takže počala tušiti pravý smysl svého života.

O kterém si svátku kráčela líbivě oděna náměstím sv. Petra, aby se zúčastnila bohoslužby ve vatikánské basilice. Vedle ní šel kněz z řádu servitů, P. Angelus. Když na ni maně pohlédl, uslyšel vnitřní hlas, který pravil: „Věnuj pozornost této ženě, svěť jí, přispěješ k jejímu obrácení a ona se posvěť, neboť já jsem ji vyvolil! Volám ji k svatosti.“ Anna Marie kráčela dále netušíc, jaký se právě odehrál historický a pro její osobu význačný okamžik.

Milost Boží se zatím šířila všemi mohutnostmi její duše, ale přibývalo i odporu. Světlo, jež chtěla zhasit, svítilo jasněji, hlas, který chtěla utlumit, ozýval se zřetelněji, chtěla zapomenouti v hluku světských zábav, ale tím více byla štvána výčitkami svědomí; chtěla sebe oklamati, přeludy prodloužit, ale ty zmizely a zanechaly jenom tíživý, srdcervoucí smutek. Kam utéci, kde najíti aspoň na čas oddechu?

Bezmezný smutek a hořkost nastoupily místo radosti. Takto Annu Marii zvolna milost odlučovala ode všech tvorů a přivedla ji na cestu očištnou. Světské zábavy i hovory pozbyly pro ni všeho půvabu, ba nebyla jich ani schopna. Bolestivý oheň, který Duch svatý v její duši zažehl, Annu Marii nejen očistil, nýbrž i osvětlil, takže milostí přemohena vrhla se k nohám Páně a prosila o podmínky smíru a odpuštění.

Zkroušená a strádající hledala posvěcené ruky, která by jí v šeru zpovědnice dala rozhřešení, rány její duše duchovním olejem a balsámem ošetřila. Kněz, k němuž se obrátila, nebyl však onen dobrý pastýř, který s úzkostí ovečku hledá, opatrně z trní vyndává, nedbaje zraněných svých rukou.

Plna pokory, důvěry přiklekla ke zpovědnici a počala své vyznání... Sotva kněz uslyšel první

slova, jako uštknut rychle jí dal rozhřešení, nenechav Anně Marii ani času, aby vyznání dokončila a odbyl ji tvrdými slovy: „Jděte již, nepatříte k mým kajícím!“

Zmatena, poděšena, neschopna myšlenky, vstala a opustila zpovědnici. Jaký úžas, jaká hrůza ji naplnily! Nová velká zkouška před ní; démon zlé rady začíná své štvání. Ó, jak se těší na muka, která této duši připraví. Ano, uštve ji a zažene pak tam, odkud vyšla. Nesmí za žádnou cenu k Bohu; poznal pravost jejího obrácení i důslednost v činech, věděl, že přiblíží-li se tato duše ke Kristu, je pro jeho vládu a knížectví ztracena.

Malomyslnost je z největších překážek spásy. Je snad nejkrutějším nepřítelem, jenž zápasí s dobrou vůlí na cestě k povinnosti. Anna Marie byla pokušeními tak prudce zmítána, takže vyčerpána, blízka zoufalství se vrhla zpět do světského života. Ale Bůh bděl. Zábavy jí pokoje nedaly, ale ještě více rozechvěly a znepokojily.

V této sklíčenosti obrátila se k Bohu, který dává prosícím vždy jen nejlepší a posilněna, plna důvěry rozhodla se vykonati zpověď ještě jednou.

Vnitřním popudem vedena, vstoupila Anna Marie do chrámu sv. Marcela. Nevěděla, komu složí břímně tížící svědomí. Po krátké modlitbě se rozhlédla chrámem a spatřila u jedné zpovědnice zastup lidí. Vřadila se mezi ostatní a čekala. Kněz, který zpovídal, byl onen vyvolený, jenž ji měl vésti na vrcholky svatosti. Sotva k němu přistoupila, hned ji poznal a přivítal otcovskými slovy: „Konečně jste přece přišla?“

Jsou v životě lidském okamžiky k tomu určené; aby rozhodly los pro tento i onen svět. Anna Marie pocítila, že k ní promluvil ústy kněze Bůh. Poznala, že Bůh ji chce mítí všecku a odevzdala se mu s velkomyslností vlastní vznešeným duším. Ze zpovědnice odešla s nesmírnou radostí, označena pečetí vyvolených. Od této milostiplné chvíle kráčela k svatosti, věrna milosti až do posledního dechu.

POČÁTKY DUCHOVNÍHO ŽIVOTA

Když král Chlodvík zřekl se pohanství a prosil sv. Remigia o křest, vysvětlil mu velký biskup výstižnými slovy podmínky obrácení: „Skloň hlavu, spal to, čemu ses klaněl a klaněj se tomu, co jsi páčil!“

Smysl i dosah těchto slov Anna Marie uskutečnila. Nepřišla sice k Bohu jako Chlodvík nebo sv. Augustin z bludů a pochybností, ale z onoho světského ovzduší, kde ustavičně víří zlomky pýchy, ctižádosti, smyslnosti, které se usazují jako prach na duších, takže zalepené oči myslí nejsou schopny pochopiti něco z nezměrnosti Božství a tím méně uvěřiti v nadpřirozený cíl člověka.

S vášnivostí Magdaleny spálila své modly, popel vydala větrům a tím zkončila minulost. Rázně se odvrátila od pozemského života smyslů k nadpřirozenému životu ducha. Neučinila sice žádných hrůzu budících předsevzetí ani nevyčerpávala svého těla drsnými skutky kajícího; ne, tím by neposloužila sobě ani své rodině. Obrátila své úsilí především k tomu, aby vrátila sebe i domácnost spořádanému životu.

Pilná práce, statečně snášená chudoba, trpělivé vyřizování různých domácích nepříjemností, které tak často rodinný klid porušují, dobročinnost a modlitba byly prvními schůdky, po nichž její očištěná duše stoupala k Bohu.

Pak krok za krokem se snažila, aby svědkové jejích chyb byli též svědky jejího obrácení. S tím úmyslem zbavila se všech ozdob, které lichotily její marnivosti; místo elegance volila jednoduchost, takže neoblékala nic, co by vzbudilo pozornost jiných. Poněvadž chtěla se po vykonaných domácích pracích též veřejně věnovati službě Boží, umínila si, že vstoupí do třetího řádu nejsvětější Trojice. Řekla o svém úmyslu zpovědníku a ten jí dal dovolení s podmínkou, že svolí manžel. Přijata byla v chrámě Otců Nejsv. Trojice na Kvirinálu.

Bůh, který měl velké úmysly se svou služebnicí, zahrnul ji v první době obrácení velkými dary, čímž rostla úměrně její horlivost, takže ji zpovědník musil zdržovati od neopatrné přílišnosti.

Když Anna Marie odstranila poslední trosky špatných návyků a zavedla i upevnila nový řád ve svém vnitřním životě, začala se umrtvovati ve věcech potřebných k udržení tělesné svěžesti.

Ráno po návratu z kostela vypila šálek kávy a snědla krajíček chleba; k obědu požila několik lžic polévky a kousek masa. Zvykla si při stole nese-děti, zůstala vždy na nohou, aby mohla svým drahým lépe posloužiti a utajiti svou újmu. Večer se spokojila vždy jen s nepatrným osvěžením. V post-ní dny jedla v poledne jenom polévku a ráno vy-pila několik kapek kávy. Bez zvláštní pomoci Boží by jistě takových přísných postů nevydržela a tím méně, aby při nich konala řádně domácí práce.

Praví se, že muka žízně jsou větší než muka hladu, ale Anna Marie i v tom přemohla svou lidskou přirozenost. Pila jenom u stolu, ač cítila sebevětší žízeň. Časem se ovládla tak, že celé týdny nepila, aby své hrdinné sebezapření obětovala za lidské hříchy. Tak dlouhá zdrželivost způsobila jí v těle pekelná muka, že byla pokoušena, jak sama přiznala, skočiti do vody. Místo toho však vzala sklenici vody, dotkla se jí rty, jakoby se chtěla své žizni vysmáti. Tak dovedla bezohledně hromaditi nejen muka na muka, avšak též vítězství na vítězství. Říkávala: „Kdo chce Bohu dokázati lásku, musí se uměti pro Něho umrtvovat ve všech věcech a čím tvrdošijnějším je naše tělo, tím mocněji třeba je krotiti.“

Anna Marie měla vrozenou chuť k jídlu, zvláště milovala pečivo a zmrzlinu, kterou jí manžel někdy v létě přinášel. Laskavě a vděčně přijala dar, okusila a hned živě volala: „Ó, jak to studí!“ Pak rozdala zmrzlinu dětem. Muž krčívavě nechápavě rameny a říkal: „Jak jsi divná, s tebou je lépe nic nezačínat.“ Ona však dále se zdržovala všech pří-

jemných pokrmů i nápojů, jedla, či lépe žvýkala i zkažená jídla, která, jakmile přemohla přirozený odpor, hodila pak domácím zvířatům. Bojovala s chutí tak urputně, že ji znenáhla téměř ztratila. Čím více křížovala svoji smyslnost, tím se cítila šťastnější a spokojenější.

Aby nezanedbávala svých povinností a domácnost netrpěla její pobožností, věnovala modlitbě ony hodiny denní i noční, kterých jiní používali k spánku. Její dcera vypovídala: „V noci moje matka nespala; stále bděla na modlitbách a teprve když otec přicházel ke druhé nebo třetí hodině ranní ze služby, kladla se na lože, aby se vyhnula jeho výčitkám, jež by jí jistě činil, vida ji ještě bdící.“ Anna Marie spávala průměrně dvě hodiny denně.

Přidejme k těmto podrobnostem ještě bičování, žíněné košile, řetízky, trnové koruny a užasneme nad jedinečnou vůlí a odolností této prosté dělnické ženy, kterou nelze vysvětlit jinak, než přímým zásahem Božím - zázrakem.

Nedomnívejme se však, že kající život Anny Marie byl následkem její ohnivé povahy, která své nadšení přenesla na pole náboženské. Je pravda, že v citovém vzplanutí člověk mnoho vykoná, ale jak dlouho se duše na nejvyšším stupni varu udrží? Pokles se nutně dostaví, zatím co u Anny Marie vidíme stálý výstup a rozmnožení milosti.

Odkud ono ustavičné proudění nových sil? Se svojí lidskou konstrukcí vystačí člověk pouze k přirozené činnosti, ale jaké osobní světské zájmy Anna Marie sledovala, vždyť pracovala proti své vůli? Říkala: „Abychom dosáhli lásky k Bohu, je třeba neustávati působiti ve všech věcech na úkor vlastní vůle.“ Svoje přání, vkus, starosti a svůj odpor podrobila vládě víry tak, že všechna vnitřní hnutí řídila pohnutkami nadpřirozenými. Vnitřní mrtvení vyžaduje vždy více ráznosti, stálosti a cviku než vnější a kromě toho má výhodu, že je

všem, kteří se rozhodli slésti hory svatosti, přístupné a ovšem i nutné.

Lidem, kteří svým příkladným životem a zjevnou láskou k Bohu získali přízeň Anny Marie, projevovala tato svou náklonnost jen velmi zdrženlivě. Zato k osobám, které ji urazily nebo jí byly prostě nepříjemné, chovala se laskavě i důvěrně, ovšem v mezích opatrnosti.

Tak dovedla svou samolásku brzditi, že krátila i důkůčinění po sv. přijímání, ač jí bylo nesmírnou rozkoší. Cítila-li však při modlitbě nudu, nechuf, vyprahlost, tu prodlužovala své pobožnosti i svá muka. Tyto cviky jí stály nejvíce námahy, ale bývala za ně též Bohem přebohatě odměněna. Jak podivuhodně v srdci Anny Marie vládl Duch svatý, který si vybírá nejkřehčí tvory, aby ukázal, že Bůh nehledí při vyvolení na schopnosti lidské, neboť je v jeho stvořitelské moci dáti k úřadu potřebnou sílu i moudrost.

Všechna tato úžasná askese nebyla nějaké samostatné joginské cvičení vůle, byla plodem jejího zkroušeného srdce, neboť viděla stále svoji bývalou ubohost a propast hříchů, kolem níž se potácela. Toužila těmito sebezápory Bohu projeviti vděčnost, kterou doplňovala nepřetržitým řetězem horoucích modliteb, jsouc pamětliva slov Páně: „Jest potřebí vždycky se modliti a neustávati.“

Modlitba byla prvním ze srdce vycházejícím výrazem touhy, aby vyplnila trpkou prázdnotu, jež povstala v letech roztržitosti. Bůh, který chce, abychom po něm žíznili, dal Anně Marii ducha modlitby, a to v takové míře, že se jím živila jako květina ranní rosou. Modlitba stala se dechem její duše, ji získala onu vyšší moc, která člověka přenáší do jiného světa.

V rozjímání o věcech božských bývala uchváce na viděním nebo proniknuta hlubokými city. Avšak nikdy nečekala na tyto mimořádné dary, svoji víru a lásku oživovala právě obyčejnými pobožnostmi.

To jest jistě pozoruhodné a pro každého v duchovním životě nutné.

Odríkávala ústní modlitby a prodlužovala je právě tak, jak si počínají prostí lidé neznající vnitřní modlitby. Tak spojovala nejvznešenější nazírání s obvyklou ústní modlitbou, aby nám svým příkladem ukázala správnou cestu k pravým ctnostem a svatosti.

ANNA MARIE JAKO MATKA A MANŽELKA

Domácí krov, kde žili její nejdražší na světě, stal se Anně Marii po obrácení svatyní. Chápala hluboce posvátnost stavu manželského a svazků rodinných, poněvadž skrze rodinu Bůh tvoří svoje vyvolené. Její ctižádostí a stálou snahou bylo, aby své povinnosti jako matka a manželka plnila v celém rozsahu. Břímě tělesné plodnosti přijala Anna Marie sedmkrát s vroucí vděčností. Měla čtyři chlapce a tři děvčátka. Od početných rodin žádá obyčejně nebe svůj podíl, který i blahoslavená vydala. Dvě děti brzy zemřely, takže Anně Marii jich zůstalo ještě pět; počet, který při skromných důchodech byl břemenem těžkým, ale též příležitostí, aby vzbudila neochvějnou naději a důvěru v Boha. Všechny těžkosti životní byly blahoslavené jen pobídkou k projevům a skutkům víry, naděje a lásky. Dcera Anny Marie v procesu blahořečení vypovídala: „Po smrti mého manžela vrátila jsem se se šesti svými dětmi domů. Nejvíce jsem se obávala, že mě maminka, která sama nuzně žila, se s mými maličkými neuživí. Ona mi však řekla: „Proč se trápíš? Bůh nikoho neopustí, dostaneš, co potřebuješ; měj pevnou důvěru v Něho a již na nic nemysli!“ Takové jsou výsledky pravé zbožnosti.

Kdo překročil práh domku, který obývala rodina Taigi, byl mile překvapen pořádkem a čistotou místností. Vše bylo provanuto ovzduším pokoje a milé vážnosti jako ve chrámě modlitby a pokání.

Na stěnách visely vkusné obrazy svatých, kříž se svěcenými palmami, kroupka a před tváří Matky Boží se mihotalo světélko. Na všem bylo znáti, že tu vládne ruka pilná, která nešetří námahy.

Pečlivá hospodyně byla v ní však předstižena starostlivou matkou. Své děti pozorovala přesně, až úzkostlivě, v každém jejich zaměstnání. Stále bděla, aby vzdálila od jejich očí, uší, smyslů vše, co by škodilo jejich nevinnosti. Netrpěla ve svém domově v jejich přítomnosti rozmluv nebo lehkovážností, které si dospělí ke škodě dětí dovolují. Věděla, že jako matka není zproštěna vší odpovědnosti, i když děti na čas předává jiným, proto je stále střežila a dbala, aby se chovaly dobře, ať na ulici nebo ve společnosti, aby vždy konaly své náboženské i školní povinnosti. Chybovaly-li děti a rady matčiny nestačily, dovedla mluvit rozhodně a třeba i trestati. Nedbala, že slzy tekly proudem, poněvadž jí byly zárukou polepšení.

Díky moudrosti matčině, vyrostly dítky v dobré křesťany. Děvčátka chodila každý týden k svátostem, chlapci měsíčně jednou nebo dvakrát. Když první výchova byla skončena, zavedla Anna Marie své děti do dílen, jejichž mistři byli poctiví katolíci. Jeden hoch se učil kloboučnickem a druhý vstoupil do služby u auditora papežské komory.

Anna Marie neznala tragické ctižádosti naší doby, která žene lidi nad jejich postavení, takže vychovají děti nad finanční možnosti povolání, kterého jednou mají děti dosáhnouti a ty pak, poněvadž nebyly zvyklé se uskrovňovati, upadají z výstřednosti do výstřednosti. Tato nerozumná výchova jest jistě příčinou tisíců zničených manželství a hříchů zpronevěry.

Aby i stín zlého byl odstraněn z okolí dítek, mělo každé z nich zvláštní lůžko, opatřené záclonkami a kromě toho spali odděleně hoši od dívek. V té věci byla Anna Marie nejopatrnější.

Když vdávala svoji dceru Žofii, dovolila, aby ženich za ní docházel a oba se tak lépe poznali.

Ale ani chvíli nenechala dcery o samotě se snoubencem. Věděla, kolik příležitostí k chybám se mladým lidem skýtá při vycházkách z domů, proto nikdy své dcery tomu nebezpečí nevydávala a chodila raději i sama nakupovati.

„I když se všechny děti nestaly tak dokonalými, jak by si byla přála, jistě nebyla to její chyba.“ Tak se vyjádřil zpovědník Anny Marie. Budiž to také útěchou těm matkám, které při vši snaze nedosahují u svých dětí touženého cíle. Když Anna Marie vyplnila svůj úkol svatým způsobem, svěřila nebesům nesnáze svého srdce a Bůh ji potěšil: „Soudím je, protože jsou tvou krví, protože jsou chudé a chudí jsou mými přáteli; spasím je, třebaš mají mnohé chyby.“ Vidíme, že každá matka má v rukou osud svých dětí; čeho pečlivou výchovou, slovem a dobrým příkladem nedosáhne, to může docílit obětmi, modlitbou a slzami.

Anna Marie jeví se nám též jako překrásný vzor manželky. Každá křesťanská matka přináší denně mnoho skrytých obětí, jež sotva kdo pozoruje a šťastná ta, která žije vyšším náboženským životem a dovede je odevzdaně skládat u nohou Páně. Tak hromadí sobě i své rodině poklad, který rez nekazí. Jest totiž povinností křesťanské ženy, aby udržovala v rodině soulad mezi různými povahami, aby nikdo nebyl urážen, aby byla vždy ochotna k potěšení, k úsměvu, k léčení. Když se tedy rozhodne každý den obětovati Bohu své sobectví a setrvá-li přes všechny boje a protivenství věrna svému předsevzetí, pak vyplní svoje poslání dokonale.

Anna Marie byla si těchto povinností dobře vědoma. Nikdy nezapomínala, že Bůh střídá světlo a stín, dobré a zlé, aby se tím jeho vyvolení cvičili ve všech ctnostech, měli stále příležitost k boji a zároveň k vítězství.

Poslušnost jest první ctností manželky. Anna Marie naučila se jí ve stínu kříže. Její muž představoval první stránku otcovství Božího, autoritu, proto se skláněla jako pokorná služebnice před

vůli muže, jenž zastupoval práva Nejvyššího.

Třebas nadpřirozenými dary překonávala svého manžela, nebylo jí to záminkou, aby ho pokořovala opovržením. Byl-li hrubý - mlčky vše snášela; byl-li prudký, odpovídala tichostí; byl-li nevrlý, snažila se jeho náladě vyhověti. Měla více důvtipu a znalosti věcí než on a přesto, že jí odevzdal celou správu domu a nechal jí vše řídit, vždy se ho tázala na radu v nejdůležitějších věcech. „Ač jsem jí ponechal ve vydání úplnou svobodu, přece chtěla slyšeti mé mínění ve všech mimořádných případech,“ pravil Dominik Taigi. Konečně zacházela s ním se svatou veselostí, sloužila mu jako služka a byla k němu velmi něžná, zvláště v nemoci.

Při procesu blahořečení pravil D. Taigi: „Často se stávalo, když jsem přišel domů, že byl dům plný lidí. Hned nechala všecky státi, byť to byli vznešení páni a preláti, a spěchala, aby mne vlídně a pozorně obsloužila. Bylo na ní viděti, že to činila s nelíčenou srdečností. Kdybych byl dopustil, rozvazovala by mně i řemínky obuvi. Napomínala mne s takovou vlídností, že jsem mnohé své chyby odložil.“

Anna Marie nevyčerpala své lásky vůči osobě manželově. Její srdce rozšířené dechem Ducha svatého zasahovalo proudy svých citů všechny členy rodiny.

Otec Anny Marie dosti často navštěvoval svoji dceru, která ho přijímala s nelíčenou radostí, a nezapomínala ani na příjemné pohostinství, ač sama dovedla vlastní chuť umrtvovati až k zničení. Poslední leta života ztrávil otec Anny Marie v trapné nemoci. Trpěl malomocenstvím. Díky Bohu, že měl tak hrdinnou dceru! Opatrovala ho dnem i nocí, s radostnou tvář, činíc vše, co mohla. Vlávala mu svoji duševní sílu, rozptylovala malomyslnost a postarala se, aby odešel na věčnost se Spasitelem v srdci.

Nemenší péči věnovala své matce, jejíž vrtkavá povaha by jiné méně dokonalé dceři způsobila den-

ně mnoho horkých chvil. Obsluhovala ji s živou účastí, snažíc se vyhověti všem rozmarům často nevrle matky. Když tato onemocněla, předala ji ze své náruče nebesům usmívenou s Bohem.

Své četné rodině byla Anna Marie prostředníkem míru. Nebylo vždy snadné udržeti tolik různých povah ve stálé shodě, zvláště když se oženil nejstarší syn Kamil a býval nějaký čas po sňatku doma. Snacha byla velmi umíněná, ráda by bývala řídila i domácnost své tchyně, ale tato ji dovedla udržeti svojí moudrostí vždy v určitých mezích.

Dominik Taigi vypovídal: „Způsoby mé ženy měly nevýslovný půvab, jenž mimoděk nutil učiniti všechno, cokoliv pro svatý pokoj v rodině žádala. Byl-li někdo z nás rozčilen, mlčky čekala až první rozrušení přejde, pak teprve mírným tónem nabádala k rozvaze, trpělivosti, soucitu. Takové malé výbuchy bývaly u nás řídké, poněvadž moje manželka zprostředkovala pokoj dříve než mohl nějaký nesvár povstati.

Často jsem přicházel domů po práci unaven, smuten, rozladěn, ale má žena mne vždy brzy uklidnila a rozveselila svou přívětivostí. Zkrátka dovedla dobře mlčeti, ale i mluvit, když bylo třeba.“

Těž své služebné byla více matkou než paní. Považovala ji za člena rodiny, ač docházela jen, když bylo více práce. Odměňovala ji s obvyklou štědlostí, víc než bylo spravedливо. Když služebná onemocněla, ošetřovala ji s mateřskou pečlivostí, nezapomínajíc na náboženská povzbuzování.

V domě Anny Marie nebylo rozrušujícího chvatu a shonu, vše se dělo podle obvyklého pořádku. Ráno budila děti hlasitým vzýváním jmen Ježíš a Maria. Když se děti oblékly, byla modlitba prvním společným konem rodiny. Pak šel každý, pokud bylo možno, na mši sv. Večer se bavívali všichni družným hovorem nebo nějakou náboženskou četbou, nejvíce čtením životopisů svatých. Při těchto příležitostech uvolňovala Anna Marie svému srdci a rozhovořila se s nadšením o věcech božských.

Po rozmluvě pomodlili se všichni růženec a pak vzývala rodinné křestní patrony a vyprošovala požehnání svatému Otci, kardinálům, kněžím, dobrodincům, nemocným, modlíla se za obrácení hříšníků, bludařů, za celou církev, která jí byla tak drahá. Když byly děti v lůžku, tu matka je pohladila, polaskala, doporučila andělům strážným a pokropila svěcenou vodou.

Tak končil všední den v rodině Taigi. Neděle a svátky věnovala celé Bohu, a to s takovou vychovatelskou moudrostí, že rodina nepocitovala služby Boží jako nějaké omezování svátečního osvěžení a odpočinku. Volívala úmyslně vzdálenější svatyně, aby dopřála svým drahým příjemné procházky. Přál-li si manžel, ochotně vstoupila do cukrárny, aby se tam s dětmi osvěžila zákuskem. Jen jednou, když podnikla takovou vycházku v pátek, vytkl jí Spasitel nevhodnost jejího počínání. Od té doby nikdy rodina v tento den nevycházela za účelem pobavení.

V neděli a svátky zanechala Anna Marie veškeré práce služebné, ač ve všední dny obstarávala domácnost s nevyčerpatelnou energií. Přes den konala jen to nejnutnější, ustlala postele a vařila, posloužila dětem a pak odešla do kostela. Kdykoliv jí bylo možno, zúčastnila se více mší sv. Odpoledne chodívala s rodinou nejraději do chrámu, kde se konaly eucharistické pobožnosti.

Nadpřirozený život nesetřel ani jediného čistě lidského půvabu Anny Marie, naopak dodal všem křesťanské důstojnosti. Zasahovala i do lhotejných rozmluv, aby je obratně usměrnila a pokud se dalo, nějakou dobrou jiskru z nich vykřesala. Smála se srdečně vtipům, kterými se rodina obyčejně při stole bavívala, ale nikdy nevybuchovala ve smích, ovládala i svou dobrou náladu, jsouc si dobře vědoma, že prudká veselost spíše rozptyluje než usebírá. Jako se snažila, aby využila každé příležitosti k duchovnímu povznesení své rodiny, tak se též věnovala úplně službě domácích, když

klid rodiny nebo nemoc toho žádala. Neváhala vzdáti se svých obvyklých pobožností, ano i sv. přijímání, byl-li někdo nemocen a potřeboval její pomoci. Svým vnitřním klidem vyrovnávala duševní rozháranost manželovu, rozptylovala všecka rozčilení, osvěcovala temné dny smutku, hledajíc v každé práci vlastní posvěcení. Život Anny Marie byl ustavičnou modlitbou, neboť konala vše s úmyslem líbiti se Bohu. Nikdy neběhala rozčileně, nevědouc čeho se chopit, neukvapovala se v slovech, v jednání, zbytečně nemluvila; nic neprozrazovalo, že by nebyla uvnitř spojena s Bohem. Proto, ač práce blahoslavené byly nízké, nepatrné, hleděl na ni Bůh se zalíbením a jeho požehnání zasahovalo všechny, kteří s ní přicházeli do styku. Stala se užitečnou nejen své rodině, ale celé společnosti lidské, které má ukázati cenu prostých domácích ctností.

Dominik Taigi ocenil svoji ženu výstižnými slovy: „Byla manželkou ve všech vlastnostech nesrovnatelnou. Jsem stár, ale kdybych byl mlád a chtěl proběhnouti celý svět, abych hledal ženy jak ona byla, nenalezl bych jí; ztratil jsem velký poklad.“

V ROZJÍMANÍ

Již ve Starém zákoně zjevoval se Bůh v podobě světlého oblaku, neboť božství se nemůže člověku jinak přiblížiti, leč zastřeno oslňujícím mrakem, který není než stínem světla samého, vnějším projevem nekonečného bytí Božího. Čím blíže k Němu, tím více je třeba dáti se naplniti milostí, která duši uschopňuje i upevňuje k nadpřirozenému nazírání.

Marně pokoušeli se geniové víry v extatickém vypětí ducha zasáhnouti Boha pevným pohledem. Realita těchto nejvyšších zážitků zůstává mimo výrazové schopnosti lidské. Mystické patření na nejbohatší jednoduchost vyvolává v duši vidoucích nezměrný údiv, jehož jediným možným projevem je mlčení.

Blahoslavená Anna Marie Taigi byla mocně vábena, aby rozjímal hloubky božství v Nejsvětější Trojici. Vedena Duchem svatým vystupovala až k trůnu Otcovu, v jehož středu viděla Beránka a nevysychající řeku Lásky. Nazírání na Trojjediného bylo blahoslavené zdrojem nevyslovitelných rozkoší duchovních, první pohnutkou všech skutků víry a ohniskem lásky.

Každou práci začínala vzýváním nejsvětější Trojice. V témž jménu žehnala nemocným, kdykoli byla požádána a její víra bývala často odměňována překvapujícím uzdravením. Též všechny dopisy poznamenala jménem Trojjediného.

Když v extasi přeplněna slastí, poznáním a láskou se tím více připodobňovala vnitřním životem nejsv. Trojici, pak svoje duševní omilostnění, jež nemohla bezprostředně předati, měnila v úsměvy, vlídnost, trpělivost, v dobrá slova tak, jak toho okolnosti právě vyžadovaly.

Poněvadž nejdokonaleji se nám zjevuje Bůh v Ježíši Kristu, dlela blahoslavená, pokud nebyla přímo zaměstnána s lidmi, v rozjímáních u Syna Božího, který jsa jedno s Otcem i Duchem svatým, přece zatoužil rozdati se v lásce duším, prosí, hledá a tluče, kam by mohl vejíti.

V tichu vnitřních komnat své duše naslouchala slovům Mistrovým, jež mnohdy ani nezněla, ale měla sílu mladistvého citu, který dovede uchvátit ve svaté nadšení. Pán jí podával růže a ona vila z nich věnce k útěše svých bližních. Byla jeho a On byl její. Všim, co náleželo Jemu, vládla, neboť neměla jiného srdce, než to, které milovalo k smrti, Srdce nejsvětější. Dala Kristu svoje a On jí vrátil své vlastní.

Milovala svého, ano, jen svého Ježíše, jako Boha a Pána, Mistra i Přítel. V něm vnímala věčné jaro, u jeho nohou vydýchala všechny vůně, bdíc s Ním, zatím co její dům spal.

Každá chvíle v jeho přítomnosti byla okoušením ráje a On i když se vzdálil nenechal ji samotnu.

Květinka, kterou oko blahoslavené maně spatřilo, zachvěla se chválou Miláčkovi a lesk průhledných křídel včelky ji znovu rozradostnil, neboť ve všem zřela nesmírnou moc Kristovu, jeho bílé ruce, které dotekem hasily žár v těle i v duších, které se s nejčistším soucitím přibližovaly k zraněným, k vyobcovaným otrokům, žehnaly dětem a konečně ustrnuly na kříži.

Krev tekoucí s dřeva ji mučila víc než všechny bolesti, jimiž leta strádala. Rychle předbíhala Mistra, zastupovala mu cestu, aby si vzala jeho kříž. Ona sama jej chtěla nésti a za jeho vítězství zemřít.

Tak si ji vychovával Ten, jenž přišel rozhodit oheň a světlo na zemi. Vyšla z jeho školy, jsouc mu zřejmě podobna, ač neukojena v touze po lásce dokonalejší, po větší spravedlnosti. Den ze dne volala s temene své Golgaty, plna oddanosti, bolesti a zároveň nesmírného štěstí, o němž svět nemá tušení: „Žízním! Žízním po Tobě, žízním s Tebou, dej mi pít duše, můj Bože, dej mi je, aby Tě chválily, tak blaženy jako jsem já!“

Zila ustavičně v přítomnosti Boží, v okoušivém spojení s Kristem. Eucharistie přibližovala jí Ho ze vzdálenosti osmnácti století. O jejím vztahu k svátostnému Spasiteli se výstižně vyjádřil kardinál Pedicini: „City jejího srdce pro toto tajemství lze právě tak nesnadno věřit jako je vyjádřit, neboť slova nikdy nevypoví, co vnímala v blízkosti svátostánku a jak velkými milostmi bývala obdařena v těchto chvílích.“

S nevyličitelnou jemností, s rukama nehmotnými, vysoko vyzdviženými, nesla středem své bytosti Krista svátostného, svolávajíc všechny schopnosti vlastní duše, aby padly a klaněly se svému Tvůrci. V tichosti i jásotu vítala Krále králů, nabízejíc mu nejkrásnější hnutí srdce. Byla u svého Boha vznešená jeho vznešeností, účastna jeho chudoby, chudobou ženušky panského sluhu.

Jakmile poklekla před oltářem, ztrácela vládu

nad svými smysly. Žádný zvuk k ní nepronikl, ztrnula jako mramorová socha vznešeného serafa. Jenom volně tekoucí slzy po bledé tváři, přerývané vzdechy, které jí zachvívaly jako vánek plameny ohně, dokazovaly svědkům jejího vytržení, že žije.

Kdo ji viděl v extasi, cítil mocnou úctu před tímto živým příkladem víry. Zpovědník jí dovoloval denně přijímati. Aby se stala hodnou tak velké milosti, připravovala se stálou bdělostí nad každým hnutím srdce, upřímnou lítostí nad sebemenší křehkostí a se vši horoucností lásky, pokud ji dovedla v sobě zažehnouti. Pak již nemyslíla na nic, jen touhou nesena, spěchala v náruč svého Boha.

Kardinál Pedicini praví: „Nelze ani přibližně udati počet extasí, které měla téměř při každém sv. přijímání. Ji bylo vytržení tak snadné jako nám ústní modlitba. Někdy jsem jí po sv. přijímání, aby se nestala nápadnou, dával od oltáře tichý rozkaz, aby potlačila své vnitřní nadšení. Poslechla, ale s velikou námahou a viděl jsem ji pak i v zimě všecku zpocenu. Často však vyslyšel Bůh její prosby a dal jí potřebné síly, aby se ovládla, ale pak upadla do mírné mdloby, nepozorujíc, co se kolem ní děje. Začalo-li vytržení před sv. přijímáním, vzpamatovala se, když kněz se přiblížil s Nejsv. Svátostí a přijímala s vroucí zbožností.

V chrámech odlehlých, kde jsem sloužíval mši svatou, uvolňovala svému srdci úplně. Často jsem viděl, jak po sv. přijímání náhle, jako bleskem poražena klesla a zůstala tak delší dobu ležeti. Kdo se k ní přiblížil, cítil někdy hluboký mír, jindy vroucí lásku k Bohu s poznáním vlastní nicoty, anebo šířila se kolem blahoslavené neobyčejně příjemná vůně.“

Rovněž se vypravuje, že rozeznávala přítomnost svátostného Spasitele a rozlišovala oltáře, na nichž se přechovávala nejsv. Svátost, ač přirozeným způsobem nemohla o tom věděti.

Jiný očitý svědek vypravuje: „Anna Marie klečela v kostele sv. Karla před oltářem a kněz se blí-

žil, aby jí podal Tělo Páně. Když recitoval obvyklou modlitbu, sv. Hostie se mu vysmekla z prstů a proti všem zákonům přitažlivosti zemské zůstala chvíli stát ve vzduchu a pak zvolna, jako neviditelnou rukou nesena, zmizela v ústech blahoslavené.“

A jakými půvabnými visemi Pán svoji vyvolenou duši často těšival. Mistrnými tahy zobrazil nejkrásnější místa „Písně písní“. Uzřela ve sv. Hostii bělostnou lilii. Ve květu, jako na trůně čistoty zjevil se jí Spasitel oděn leskem nebeské krásy, která uchvacuje duši a smysly oslňuje. Sytic se rozkoší extase a líbeznosti zjevu, ušlechla slova: „Jsem květ polní, lilie v údolí a jsem všecek tvůj.“

Jindy, když ležela těžce nemocna, zjevil se jí Pán v královském plášti, jímž celé lůžko zahalil. S tváří plnou nevyslovitelné vlídnosti se sklonil k blahoslavené, vzal ji za ruku a uzdraviv ji, dal též Anně Marii moc, aby dotekem ruky, kterou stiskl, uzdravovala nemocné. Když vše minula, tu naplněna radostí vykřikla. Domácí příběhli k lůžku a s podivením viděli, že jejich milovaná matička je úplně zdráva a schopna konati své denní práce.

Anna Marie chápala hluboký význam pobožnosti k božskému Srdci Páně. Věděla, že dílo vykoupení má svoji příčinu jediné v milosrdenství Božím, jehož nejdokonalejším nástrojem jest srdce Kristovo. Proto blížila se k tomu živému trůnu, v němž přebývá všechna plnost božství s pokorou a upřímnou touhou následovati ji v mírnosti za všech životních, často tak těžkých situací.

Nechtěla měniti plánů Prozřetelnosti, vyhýbat se strohosti svého poslání, toužila, aby království Boží v ní vyrostlo až do jasné modrých výšek jako strom, který vábí vůni i chladivým stínem. Prostředek k dosažení svého cíle vypátrala v nitru nejevětějšího Srdce; byla to poslušnost až k smrti.

S tím vědomím utvářela své srdce podle Kristova, dovedla v něm zadržeti hořkosti, kterými mno-

hdy přetékało. Neztěžovala si nikdy, i když potupy se na ni jen sypaly. Láska Boží se v ní rozrůstala tak, že tlumila vše, co chtělo lidsky vytrysknouti ve výbuchu netrpělivosti nebo hněvu. Mlčela, uvažujíc v Srdci pohaněním nasyceném a den ze dne si je mocí přivlastňovala, stavíc v sobě chrám Boží z pravdy a ctností.

Tak vládl v blahoslavené živý Kristus, jsa Pánem jejího srdce a tím celé její bytosti. Anna Marie pochopila úctu k božskému Srdci v samém jádru; proto přispěla tolik k rozvoji jejího duchovního, nadpřirozeného života.

Není bez zajímavosti, že Anna Marie byla proti zákonům psychologickým povznesena přímo k názírání na nejvyšší pravdy, kterých proniknouti v pozemském životě vůbec nelze a teprve potom sestupovala do oblasti lidskému hloubání přiměřenějších.

Moc nejsvětější Trojice viděla zjevně v dokonalostech Kristových a v nejkrásnějším díle jeho Marii Panně. S úžasem uvažovala o ctnostech vyvolené Panny, jejíž sláva se ztrácela v nedohlednu a pokora neměla dna. Té věnovala blahoslavená dětskou lásku, nazývají ji důvěrně svojí milou Matkou. Citové přilnutí Anně Marii však nikdy nestačilo, proto dávala v lásce i kus své bytosti. Na svátky mariánské se připravovala devítidenní pobožností, v soboty se postila a často navštěvovala milostné obrazy Panny Marie v římských chrámech, nehledě k četným stříelným modlitbám, jimiž denně uctívala Matku Boží.

Celý život Mariin viděla ve stínu kříže, jehož obrysy vystupovaly tím hrozněji, čím více Ježíš prospíval moudrostí a milostí u Boha i u lidí. Všechna strhující sladkost Ježíšova byla úměrna bolesti Mariině, která cítila ostří sedmi mečů od chvíle obětování až ke hrobu pod Kalvarií. Blahoslavená vnikala tak hluboko v tajemství probodené duše Mariiny, že vlny soustrasti, které se vyvalily z jejího citlivého srdce, ji zbavovaly vědomí. Když

se po těchto úvahách a viděních vzpamatovala, pak slova, kterými vylévala své city, mívala obrozující moc. Posluchači žasli a milost Boží nenacházela odporu.

Matka Páně milovala věrně svoji ctitelku, ukazovala se jí vskutku jako prostřednice všech milostí. V nemoci, v duševních úzkostech, v bídě cítila Anna Marie vždy pomoc zkrze štědré ruce Matky Boží, která ji kromě toho zahrnovala nadpřirozenými útěchami a dary.

Jednoho dne modlila se blahoslavená v chrámě Aracoeli a tu uslyšela hlas, vycházející z obrazu Panny Marie, který jest namalován na sloupě v lodi chrámové: „Má dcero, neboj se, bdím nad tebou uprostřed bouřlivého moře, kterým pluješ. Pověz Otcí, že jsem tu bez světla, ale já chci býti na tomto místě uctívána; nevyhoví-li Otcové mé žádosti, přinutím je k tomu zázrakem.“

Blahoslavená učinila, k čemu byla vybíduta, ale Otcové, jak se dalo očekávat, nevěnovali mnoho pozornosti jejím slovům. Budoucnost však potvrdila pravost vidění Anny Marie. Brzy rozniesla se po Římě pověst o zázračných účincích modliteb pronesených před obrazem v chrámě Aracoeli. Věřící přicházeli v zástupech, aby obraz uctili a vyprosili si přimluvu nejmocnější. Panna Maria, která je nejbližší Duchu svatému a proto neustává s Ním prositi za nás vzdechy nevyslovitelnými, aby zdržela trestající ruku svého Syna, předala své služebnici modlitbu, ve které přímo žádá, aby byla vzývána ve všech duchovních potřebách svého lidu. Kardinál Pedicini upozornil na tuto modlitbu sv. Otce, Pia VII., který ji velmi ocenil tím, že k ní připojil značné odpustky.

Byla vytisknuta bez udání pravé autorky, poněvadž blahoslavená nechtěla býti jmenována a brzy se rozšířila po celé Itálii i do nejvzdálenějších končin křesťanského světa.

Text modlitby je následující:

Klečím u tvých nohou Královno nebeská, a uctí-

vám Tě s hlubokou pokorou jako dceru Boha Otce, Matku věčného slova a nevěstu Ducha svatého. Tys klenotnice i rozdavatelkou jeho milosti. Tvé nejčistší srdce je plno milosrdenství, dobroty a lásky vůči hříšníkům, že Tě právem můžeme nazývatí Matkou milosrdenství.

Proto přicházím plna důvěry k Tobě, Matko milovaná, stojím v zármutku a úzkosti před Tebou. Pro lásku, kterou mne miluješ, dej mi milost, o kterou prosím, pokud se neprotiví Tvé svaté vůli a spásé mé duše. Prosím vroucně, obrať své nejčistší zraky na mne a na všechny, kteří se doporučili mým modlitbám. Viz, jak krutě bojují tělo, svět i satan proti duším a kolik je těch, kteří hynou.

Pomni, nejdobrotivější Matko, že jsme všichni Tvými dítkami, vykoupenými krví Tvého jediného Syna. Přimluv se za mne u Nejsv. Trojice, aby mi udělila milost, kterou spravedliví se posvěcují, hříšníci činí pokání, bludy rozptylují, nevěřící a židé osvěcují.

Vypros mi, Matko, tuto milost, pro nesmírnou dobrotu Nejvyššího, pro zásluhy Tvého Syna, pro oddanost, kterou jsi mu sloužila, pro slzy, které jsi prolévala, pro nevýslovné bolesti, které jsi vytrpěla při jeho umučení. Vypros mi velkou milost, aby celý svět tvořil jeden lid a jednu Církev, která by ctíla a oslavovala nejsv. Trojici a Tebe, naši Prostřednici. Kéž se mi dostane této milosti všemohoucností Otce, moudrostí Syna a silou Ducha svatého. Amen.

„Kde je srdce vaše, tam i poklad váš,“ a blahoslavená Taigi dlela ustavičně myslí v nebi. Všichni tam byli jí drazí nejvyš úcty hodni, ano, možno říci, že byla s vyvolenými často v důvěrném rozhovoru tváří v tvář. Jako by clona, která nás dělí od světa nadsmyslného, pro ni neexistovala. Rozmlouvala s bytostmi, které opustily svět před tisíciletím, jako právě přítomnými, naprosto nepochybně, že oni s ní jsou ve spojení.

Někdy se zjevoval Anně Marii anděl strážný a

hned přiložil ruce k dílu, aby nahradil, co jeho chráněnka, která těšivala své přčetné návštěvníky slovem Božím, by nemohla v domácnosti jinak včas vykonati. Maně se nám vybavují scény ze starých legend, kde se sletují boufy boubelatých anděličků, aby pomáhaly sv. služce péci, vařiti, cukr tlouci...

Když bývala blahoslavená přetížena vlastní prací, prosbami o modlitbu, o návštěvy u nemocných, takže nevěděla kam a co dříve, hledala pomoci u sv. Josefa. Zнала jeho život plný námahy tělesné a starostí v získání nejnntnějších prostředků hmotných pro Dítě a Matku. Brzy se přesvědčila z vlastní zkušenosti, že sv. Josef má vyjimečnou milost, totiž pomáhati ve všech časných i duchovních potřebách. Stal se jí ochráncem, který nikdy nezklamal, jemuz mohla jakkoliv spletitou i s lidského hlediska beznadějnou záležitost svěřiti s důvěrou, že bude vyřešena ve smyslu věčných hodnot co nejlépe. Svatého Josefa ctíla blahoslavená přede všemi nebešťany, k jeho počtě se každou středu postila, šíříc příležitostně i slovem mezi věřícími jeho slávu.

Jako přátelům Božím v nebi, tak věnovala Anna Marie svoji lásku i duším v očistci. Věděla, že třebas je spravedlnost Boží kárá podle svých neomylných rozsudků, přece milosrdenství téhož Pána je k sobě volá a očekává v nesmírných radostech ráje. S dojatým srdcem patřovala v bohatých visích na záhrobní osudy lidských duší. Vidala očistná muka zemřelých, kteří jako ubozí žebráci prosili o smilování, o sklenici vody; viděla jejich bezmocnost nazvednouti těžký příkrov neodpykaných trestů, který je tlačil, dusil jako vrstva hlíny nad rakví za živa pohřbeného. Aby zmírnila muka těchto tichých trpítelek, nešetřila svého těla, které vydala kajícím skutkům a horoucími modlitbami prosila o vysvobození duší z očistce.

„Moja matka,“ praví dcera blahoslavené, „měla zvyk chodívati na hřbitov, aby se tam modlila za zemřelé. Návštěvy konala čtyřicet dní po sobě, a to

za každého počasí, ať v úpalu slunečním nebo v dešti či sněhu, vždy bosa. Na každém ze tří set hrobů se pomodlila třikrát „Odpočinutí věčné“. Zatím co se modlila, prošla jsem hřbitov, konajíc křížovou cestu. Pak jsem počkala na matku u kaple růžencové.“

Blahoslavená říkávala: „Mějte velkou lásku k duším v očistci, zvláště k duším kněží; můžete-li, dejte sloužiti za ně mši svatou a zvykněte si denně modliti se za tyto duše. Jste-li účastni máše svaté, obětujte ji za jejich vykoupení. Tato pobožnost uchrání vás i vaše rodiny před mnohým neštěstím.“

Bůh dovolil někdy, aby duše modlitbami Anny Marie vysvobozené, se jí zjevovaly a poděkovaly jí.

Jednou chtěla v chrámě sv. Jana v Lateráně obětovati sv. přijímání za známého zesnulého. Při první mši svaté, kterou sloužil její zpovědník, pocítila nevýslovná duševní muka spojená s prudkými bolestmi tělesnými, ale nedala se jimi v modlitbě rušiti, obětujíc vše na usmíření božské spravedlnosti. Při druhé mši svaté, kterou sloužil na týž úmysl kardinál Pedicini, proměnila se bolest blahoslavené bez jakéhokoliv vnějšího důvodu v jásavou radost, tak mocnou, že Anna Marie téměř omdlévala štěstím.

Vtom se k ní vznášela duše, kterou právě vysvobodila z očistce, řkouc: „Děkuji ti, sestro, za soucit, budu na tebe pamatovati před trůnem Božím, a nyní jdu, díky tvým modlitbám, abych byl šťasten bez konce, věčně.“

Anna Marie Taigi zůstala při všech pohledech v tajemství života Církve vítězné nebo trpící též členem Církve bojující, neztrácejíc smyslu pro tuto Matku křesťanů, jež plodí a vychovává své děti v pravdě k životu. Vztahy všech údů mystického Těla Kristova, jejich výsostné posvěcení a společenství v jednom Duchu, zřela jako v mosaikovém obraze, kde každý kámen a barevný odstín má svoje místo podle plánu mistrova.

Nařízení církevní byla jí svatá, plnila je doslova, nikdy se od nich bez vážného důvodu neodchylovala. Proti osobám, které těmito naukami opovrhovaly, dovedla pevnými slovy jich nutnost ozřejmiti, předcházejíc vlastním příkladem, jež mnohdy zabíhal až do tvrdosti. Bylo-li někdy třeba, aby některému členu rodiny Taigi byla udělena dispens od postu újmy nebo zdrženlivosti, nespokojila se pouze dobrozdáním lékařů, kteří v tom ohledu mívají velmi široké svědomí, nýbrž vyžádala si především výslovného svolení zpovědníkova.

O sv. Otci mluvila s úctou, která právem náměstku Kristovu na zemi přísluší, jsouc vždy ochotna pro jeho blaho své modlitby prodloužiti, sebezáporou rozmnožiti, aby ho Bůh ochránil před nástrahami nepřátel, jichž měl Pius VII. více než kdo jiný.

V těch, kteří byli povoláni k úřadu kněžskému, ať již jako kardinálové, biskupové nebo prostí řeholníci, viděla Spasitele samého, rozdavatele všech milostí. Touto pravdou vedena projevovala každému knězi hlubokou úctu. V kročil-li duchovní do domu blahoslavené uvítala ho políbením ruky, věnujíc mu okamžitě pozornost, i když byla právě zaměstnána rozhovorem s lidmi urozenými, diplomaty nebo s dámami nejvznešenější společnosti. Neznala vyššího důstojenství nad stav kněžský. Také nikdy nedovolila, aby v její přítomnosti někdo posuzoval slova nebo skutky osob posvěcených. V těchto zásadách vychovávala i své děti.

Nadpřirozenou moudrost, jež řídila myšlení a jednání blahoslavené, čerpala tato z meditací, které ji posvěcovaly, v nichž okoušela přítomnost Kristovu a jeho moc, jež ji povznášela nad možnosti lidské. Věrna poznání a milosti, blížila se den ode dne ke svému Mistru a tím i ke svým bratřím ve světě. Chápala bez údivu lidskou křehkost, proto bez pohrdání ujímala se nevědomých, ztrápených hříšníků. Odosobněna, ztracena sobě, oblékala se myšlením a láskou v Krista, jehož měla z milosrdenství Božího vyzvednouti z trosek tisíců

duši, aby i v nich ožil a ony živý byly v Ném na věky.

SMIRNOU OBĚTI

Působnost Anny Marie měla se rozlévati daleko přes úzký kruh rodinný, ač by snad stačil příklad, kterým ukazuje světu, že je možno žíti dokonale i v poměrech zdánlivě nepříznivých. Bůh jí však přisoudil, aby šířila království Boží po celém světě; obracela hříšníky, omezovala rozvratné živly v Církvi, a to apoštolátem modlitby, lásky a oběti.

Je zajisté těžko uvěřitelné, že by mohl míti individuální mystický život vliv na politický nebo kulturní vývoj států, že by mohl účinně zasahovati do plánů politiků nebo rozhodovati o vítězstvích válčících národů. Ale ve světě nadpřirozeném jsou projevy lásky k Bohu a skryté oběti důležitějšími než dobře promyšlené diplomatické tahy nebo nadšená vlastenecká slova.

Lidstvo bylo sice již vykoupeno smrtí jediného Krista, který však pokračuje dosud ve svém díle tím, že trpí v jednotlivých údech svého mystického těla za očistu a posvěcení duší s Ním v jednotě Církve spojených. Když Duch svatý roznítí v srdcích svých miláček neuhasitelnou touhu po ukřižování v Kristu, přichází On sám, aby poskytl všem, kteří se mu s takovou velkomyslností nabízejí k zadostiučiněním za hříchy svých bratří, účast ve svém vnitřním nebo vnějším utrpení, a to v míře přiměřené stupni milosti posvěcující, ve které se duše dle svých zásluh nalézají.

Tento tichý a přece v Církvi naprosto nutný apoštolát je přirozenější ženám než mužům, proto v každém století posvěcuje Duch svatý některé panské duše, odlučuje je od světa i vlastních smyslů a konečně mystickou nocí ducha, ve které je duše zbavena všech útěch, očisťuje je tak dokonale, že v naprosté odevzdanosti přetvořují se v jed-

no s Duchem Páně. Tím stávají se tyto omilostněné bytosti nejen spolutrpitečkami Kristovými, ale i účastnicemi jeho slávy, v nichž tekoucí světlo Božství nikdy nevysychá. Vnitřní život jejich se netušenou měrou rozvíjí, výhledy v tajemství Boží se prohlubují i zaostřují a vyskytují se velmi často mimořádné milosti, jako proroctví, vise a zázraky.

Anně Marii bylo její smírné poslání oznámeno samým Spasitelem a to v den, kdy byla přijata do třetího řádu nejsv. Trojice. Po sv. přijímání uslyšela slova: „Má dcero milovaná, volám Tě, abys obracela hříšníky a těšila osoby všech stavů. Budeš bojovati proti duším naplněným vášněmi. Najdeš mnoho falešných duší; očekává Tě pohrdání, potupy i pomluvy, ale sneseš vše z lásky ke mně.“ V úžasu odvětila Anna Marie svému Pánu: „Můj Bože, koho volíš k takovému dílu? Jsem přece bídný tvor, nehodný, aby ho země nosila.“ „Já tak chci,“ řekl Spasitel. „Já tě povedu za ruku jako beránka, a vše, co ti pravím, se vyplní.“

Ohlášené mučednictví nedalo na sebe dlouho čekat. Časy byly zlé, krev nevinných volala o pomstu a Anna Marie o milosrdenství. Větší část života blahoslavené zasahovala do doby francouzské revoluce a následujících válek. Svět přežil hluboký otřes. Po století prožitém v naději v samoepasitelnost lidského rozumu, propadli bludům a všem neřestem ti, kteří se pokládali za vůdce lidu a nové apotšoly. Jejich evangelium přineslo trpké ovoce. Hlavu církve pronásledovali, kněze vraždili, svatyně bořili. Evropou zuřily válečné litice, všude šlehaly plameny a tekla krev.

Pohled na tyto bědy roznítil lásku Anny Marie k utýranému lidstvu a horlivost pro spásu svých bližních. Nemohla však hlásati víru slovy, proto přála si přidati svoje slzy k slzám Páně, svou krev ke krvi nejsvětější, dáti celou svou bytost v oběť za hříšníky.

Bůh odpověděl na její volání zvláštními milost-

mi. Bylo to kruté utrpení, bolestné choroby, duševní úzkosti, pokušení, vnitřní sklíčenost, mdloba, bezútěšnost a zdrcenost. Okoušela z kalichu, který pil Spasitel na hoře Olivetské. K tomu se přidružila utrpení vnější, která jí připravilo samo peklo. Pomluvy, opovržení a pronásledování se všech stran.

Poslyšme některé svědky: „Kdo vylíčí noci, které sama probděla ve své světnici! V modlitbě nacházela jenom vyprahlost bez útěchy, takže s rukama k nebi pozdvíženými celé hodiny marně volala po svém Stvořiteli, aby vyplnil pustotu jejího srdce. Slzy byly by zmírnily bolestné vyhnanství, ale i ty jí byly odepřeny. Nebe bylo pro ni jako z kovu, měla trpěti bez úlevy v dusném žaláři vlastního srdce.“

„Byl to ustavičný smrtelný zápas, jenž nedával mnoho naděje, že také jednou skončí.“

„Bůh neodnímal Anně Marii sice nadpřirozených osvícení, ale ty neposkytovaly jí nějaké úlevy. Nebyla více schopna žhavých projevů lásky, její srdce bylo jako ochromeno. Marně hledala osvěžující myšlenky, ve které by její duch na chvíli v klidu spočinul.“ Po sladké zbožnosti nastoupila mučivá omrzelost ve všem, co se týkalo služby Boží. Vší silou své vůle musela se nutiti do modliteb.

„Čím pustější byla svatyně její duše, tím více se množily vnější strasti, takže jen s největší námahou jim odolávala. Pomluvy, pohanění a nemoci se na ni jen sypaly, bída ji denně vyčerpávala a přátelé jeden po druhém odcházeli. Všecka tato protivenství nedovedla však omeziti její obětavosti. Naopak, zdvojnásobila svá dobrovolná umrtvování podle veřejných potřeb nebo proseb těch, kteří se přímo nebo nepřímo doporučeli do jejích modliteb. Jsouc obeznámena se všemi nástrahami, které připravovaly tajné společnosti Církvi, modlila se neustále s hrdinskou vytrvalostí.“

Takový byl a zůstal do konce života duševní stav Anny Marie. Trpěla, jak patrně, nevýslovně a kdyby jí Bůh nebyl občas ulevil, klesla by ne-

sčíslněkrát pod tíží nadpřirozeného břemene, jak se sama přiznala.

Spasitel, jehož láska je věrnost sama, nesl Annu Marii silou svého božství přes všechna úskalí, která se množila a zvětšovala až do její smrti. Vinul ji skrytě stále pevněji k sobě, otvíral jí vlastní Srdce přetékající nejčistším soucitem a těšival ji mocí Ducha svatého. Jednou, když Anna Marie byla bolestí všecka zmožena, jí pravil: „Tvoje utrpení jsou nevýslovná, proto chci, aby se částečně napsala, ač jich nikdo nepochopí. Já však je píši zlatými písmeny v nebi, kde bude též korunována tvoje trpělivost a dlouhé mučednictví.“

Anna Marie bývala téměř ustavičně týrána bolestmi hlavy, které obyčejně v pátek mohutněly. Byly tak silné, že uléhala na lůžko a často při vši své statečnosti plakávala. Oči zdály se jí trním probodeny a každý světelný paprsek jen její muka zvětšoval. Ovšem, že to byly stavy přechodné, ač často se opakující. Její uši trpěly prudkým rheumatismem, takže byla nucena choditi stále s hlavou zavázanou. V ústech pocítovala nesnesitelnou hořkost; čichem vnímala nevysvětlitelným způsobem jakýsi morový zápach, pocházející z hříchů všeho lidstva. Její ruce a nohy, zvláště ruka, kterou zázračně uzdravovala, byly jako v ustavičném ohni. Kromě toho bývala často připoutána na lůžko střevními nemocemi, dnou a úzkoprsostí. Knězi, který ji v nemoci občas navštěvoval, na otázku, jak se má, říkala: „Smrtelná muka.“ Ležíc všecka zmučena, poskytovala útěchu těm, kteří si jí přišli postěžovat, sílu a statečnost zarmouceným; zajímala se živě o celý svět, vždy klidná a jasné myslí, odevzdávala se bezvýhradně do vůle Boží.

Mnohem bolestněji než tělesná utrpení rozrývaly její duši satanské námitky proti víře. Těžko odolávala důvtipu otce lží, jehož palčivá slova jako trny zůstávala v duši: „Tys velmi pošetilá, věříš-li, že po smrti bude soud. Nesmysl! S tělem všechno skončí. Chceš míti důkaz, že všechno je falešné,

že jsou to bajky pro malé děti a prostý lid? Viz lidi vzdělané a hodnostáře; pozoruj, co dělají, jak žijí! Kdyby bylo na věčnosti peklo, již dávno by činili pokání.“ Anna Marie nemohla nic jiného učiniti, než že svůj rozjitřený rozum uklidňovala pravdami víry. Svědek těchto duševních zápasů dí: „Dábel brzy poznal, že útoky na tomto poli mnoho nezmůže, proto změnil postup. V podobě vznešeného preláta snažil se pohnouti Annu Marii ke změně dosavadního způsobu života. Nenápadně hleděl jí s dobrými slovy vštěpovati i zásady naprosto víře odporující nebo vpustiti do její duše zárodky pochybností o nejsv. Svátosti, o posledním soudu, o vtělení a narození Syna Božího a podobné, takže časem nebylo snad jednoho tajemství našeho náboženství, o němž by Anna Marie nebyla bez vlastní viny zapochybovala.

Aby démoni snadněji rozvrátili duševní odolnost blahoslavené, počali útočiti svým způsobem i na její tělo. Vyčerpávali její nervovou soustavu děsnými vidinami. Často vídala v noci svoji světnici naplněnou ďábly, kteří se radili, jak ji zbaviti života. Obyčejně Annu Marii napadli, bili ji, rdousili a vším možným způsobem mučili. Po těchto ukrutnostech, které ukazovaly zlobu pekla v pravé podobě, Anna Marie tím více bojovala modlitbou a obětí proti knížeti temnot, následovala pokušení lákající. Dábel snažil se přiblížiti k Anně Marii v podobě sličného mládence, aby v ní probudil erotická hnutí. Ovšem bez úspěchu, neboť Anna Marie prošla příliš strohou cestou sebezáporu, ovládala všechny své vášně silou vůle a dovedla včas postřehnouti vnitřní nebezpečí, která mají svůj důvod v přirozenosti člověkově.

Vida, jak všechny nástrahy jsou předčasně prohlédnuty a rozptýleny, třeba za cenu naprostého vyčerpání tělesných i duševních sil, počal ďábel proudy vlastní nenávisti a zuřivosti vůči Bohu sugestivně přelévati v duši Anny Marie. Kdo vyličí všechny boje a úzkosti, které se odehrály v mysli

této vyvolené ženy? Na venek klidná, laskavá, zatím co v nitru za hrozných bouří lodička víry je zmítána pochybnostmi a srdce marně vzdychá po Mistru. Kdo vypíše její bolestné výkřiky k Bohu? Zdálo se, jakoby všichni tvorové kolem ní chodili a potřásající hlavami se jí posmívali: „Kde je tvůj Bůh?“ Při všech protivenstvích nezanedbávala Anna Marie obvyklých pobožností, ale rozmnožovala je úžasnou statečností. Nejkrásnějších kořistí dobyla v době těchto útrap. Jak skvělé svědectví pravé mystiky, která vyrůstá vždy jen z mravní dokonalosti a je matkou čínorodé lásky!

Spasitel ulehčil občas této blahoslavené trpící vnitřním hlasem, který jí dodával síly a povzbuzoval ji, aby kráčela po vytčené cestě k svému cíli. Tyto nebeské promluvy, jež přicházely jako blesk, oživovaly její nesmírnou touhu po Bohu, takže po nich zůstávala krutá, neukojená žízeň po Věčném. I vidění, kterých se jí dostalo, nebyla zřídlem radostí duchovních, vedla Annu Marii k úvahám bolestným. Bůh ukázal jí nesčetná zla po světě rozšířená, hříchy národů i kněží a tresty jeho spravedlností připravené. Uchváčena soucitem nabízela se znovu za smírnou oběť s takovou horlivostí, že Bůh probíl její prosící dlaně novými hřeby. Stala se terčem lidské zloby.

O této věci svědčí její manžel: „Ačkoliv se moje žena snažila všem dobře činiti, našli se přece lidé, kteří snad ze závisti, že k nám docházelo tolik vznešených osob, nebo vlivem zlého ducha pohnuti, ji nenechali na pokoji. Vzpomínám si, že nějaká žena byla tak nestoudná, že se dotkla cti mé ženy. Na moje zakročení byla uvězněna. Když se o tom má manželka dověděla, usilovala, aby byla z vazby propuštěna. Též jedna naše sousedka podrobovala moji ženu několik let zkouškám trpělivosti; přenášela o ní nejhorší pomluvy. Moje manželka však na tyto potupy nic nedala, pozdravovala zlomyslnou sousedku vždy, kdykoliv se potkaly a někdy ji i obdarovala. Tyto nezasloužené laskavosti jen

onu osobu dráždily, takže svoje útoky ještě rozmnožovala.“

Jednou se za ni Anna Marie modlila, aby ji Bůh netrestal a tu uslyšela slova: „Spokoj se s tím, že ji potrestám v tomto životě místo na onom světě. Tato pyšná žena bude jednou žebrať u tvých dětí.“

Mnohem trapnější byly situace, které jí způsobila zloba lidská na místech veřejných. Bylo věru potřeba mnoho naděje i pokory, aby Anna Marie nepodlehla malomyslnosti, poněvadž se mohla velmi lehce domnívati, že Bůh sám jí naznačuje prostřednictvím tvorů, jak špatné ovoce její duchovní život přináší.

V chrámě sv. Bartoloměje na náměstí Colonna, kde Anna Marie obyčejně chodila na mši sv., postavil se starší muž k ní a když kněz se skláněl k blahoslavené, aby jí podal Tělo Páně, vytrhl jí prudce plátno z rukou. Anna Marie zůstala klidnou, nedala se zmásti a čekala, by při následující mši sv. přistoupila znovu ke stolu Páně. Kněz, který sloužil očekávanou mši sv., nevěda patrně sám proč, při rozdávání Těla Páně Annu Marii vynechal. Tyto podivné příhody se několikrát opakovaly, až duchovní vůdce blahoslavené případ zpozoroval a zakročil. Nejdříve přísně domluvil onomu muži, a pak zašel do sakristie, aby požádal kněze o vysvětlení, proč veřejně odpíral sv. přijímání ženě, kterou vlastně vůbec nezná. Kněz překvapen, že duchovní v Římě tak ctěný, se ujímá této chudé osoby, prosil za odpuštění svého nedopatření. Anně Marii dostalo se zadostiučinění, ale spokojena nebyla. Když vyšla z kostela, řekla svému zpovědníku: „Co jste to udělal?“ Přála si, aby jako její Mistr, byla připočtena mezi lotry. Kněz, ještě případem rozechvěn, odpověděl bystře: „Když toužíte býti pokořena z lásky ke Kristu, nemohu nic proti vašemu přání namítati, ale něco podobného, co jsem dnes viděl, nesmím připustiti, jakmile to zpozoruji. Jděte svou cestou, já půjdu také svou; v té věci spolu nesouhlasíme.“

Není snad větší radosti nad tu, můžeme-li někomu v duchovním životě prospěti, přivést hledajícího k Bohu. Některé duše jsou však tak spleťité, že nepředchází-li Duch sv. svou milostí, je marna všechna theologie a psychoanalýsa. Anna Marie dostala zvláštní dar léčit duše. I lidé takřka v neřestech zakořenění našli mocí její modlitby a za cenu její oběti cestu k Bohu. Nepřijímala však návětév, které její dům denně takřka zaplavovaly, jako kněžka moudrosti, která ve svém povznesení není schopna omylů, pochyb. Mnohdy pocítovala v sobě rozvratnou sílu skepse, rafinovanost živých důkazů, jimiž byly nešťastné děti doby osvícenské zbavovány hřejivé jistoty a krásy náboženství. Často potřebovala mimořádné milosti, aby setřásla všechen neklid, vnitřní rozháranost, kterou vyssála z duší osob zbavených životní radosti. Lidem dobré vůle stačil někdy i rozhovor o věcech všedních, při němž snad nevědomě blahoslavená pronesla inspirovanou větu, jež jako jasný paprsek pronikla do svědomí hříšníkova a obrácení bylo zajištěno.

V posledních letech svého života, když Anna Marie nemohla již vycházeti, vyřizoval její rady kněz, který byl jejím duchovním vůdcem. Tato poselství byla adresována jak lidem z nejvyšších společenských kruhů, tak prostým dělníkům. Smysl jejich byl různý; buď aby se někdo připravil na smrt, nebo se usmířil s nepřáteli, aby nelpěl na majetku, aby zanechal nečestných obchodů a podobně.

Nescházela ani znamení, která byla zárukou pravdivosti vzkazů. Ještě více bylo těch, kterým Anna Marie zjednala milosti, ač se toho nikdy nedověděli.

V kanonisačních aktech se uvádí podrobná zpráva, v níž se nám rozvinuje velmi dramaticky duševní přerod muže, tvrdošíjného nevěrce. Tento člověk pocházel sice z výborné rodiny, dostalo se mu i základů křesťanské výchovy, ale v bouřlivých dobách dospívání a vlivem špatného okolí

ztratil víru a tím i nejsilnější oporu mravnosti, takže svým pohoršlivým chováním se stal výstražným příkladem ve svém rodišti. Přesto, že zažil mnoho podivuhodných příhod, které jako varovná znamení mu měly ukázat velikost nebezpečí, jemuž vždy jako zázrakem unikl, nepoznal svého duševního stavu v pravém světle. Tak byl jednou zasažen bleskem a poražen k zemi, ale kromě nepatrného zranění na noze vyvázl bez následků. Jindy na výletě se svými přáteli zbloudil a dostal se v noci do lesa obsazeného lupiči. Ti považovali ho za člena své roty, proto o něho nedbali, zatím co jeho druhové byli přepadeni a povražděni. On sám ušel smrti. Po nějaké době onemocněl. Žena, kterou si vydržoval, ho přišla navštívit. Sotva byla chvíli u svého milence, ranila ji náhle mrtvice. Nemocný vida, co se přihodila, opustil lože, aby zavolal kněze, ale ubohá zemřela dříve, než jí mohlo býti poslouženo. Hrůzu a rozčilení nemocného lze snadno pochopiti, ale ještě smutnější bylo, že ho všichni opustili. Lékař a služebná nešťastnice utekli; sluha mladého muže odešel též, poděšen událostmi a nechal bezduché tělo ženy ležeti na pohovce ve světnici vedle nemocného. Ve městě se nemluvilo než o neštěstí, v němž všichni viděli prst Boží. Onen muž, jsa naplněn vzdorem vůči osudu, rozhodl se spáchat sebevraždu. S dvěma bambítkami ležel v lůžku a přikázal sluhovi, aby nikoho k němu nevpouštěl, že střeli na každého, kdo by vstoupil do ložnice. Na štěstí jeden z přátel měl tolik odvahy, že vpadl přes všechno nebezpečí do světnice a zoufalce odzbrojil dříve než mohl vykonati, čím hrozil. Pak probděl s ním celou noc v rozmluvách, snaže se ho uklidniti a zbaviti všech neblahých myšlenek, které byly příčinou jeho zkázy. Též několik horlivých kněží pokusilo se působiti na nešťastníka v dobrém, ale nepronesli ještě mnoho slov a již se musili poroučeti, poněvadž každé napomínání přivádělo mladého muže k zuřivosti. I sám biskup,

který jevil velmi mnoho péče o tuto ubohou duši, vzdával se naděje v obrácení.

Slechetný přítel však nezapomínal. Když zavítal do Říma, navštívil Annu Marii, vyprávěl jí životní osudy mladého muže a prosil, aby se modlila za jeho spásu. Ač předvídala obtíže, přece laskavě slíbila, že učiní, co bude moci. Pak vroucími modlitbami, bičováním a posty obětovala sebe, aby aspoň částečně zadosti učinila božské spravedlnosti. Bosá navštěvovala slavný obraz Kristův nad marmetinským žalářem a vykonala několikrát pout k basilice sv. Pavla před městem. Když jednou večer šla do chrámu Panny Marie Via lata, aby tam před vystavenou nejev. Svátostí prosila za obrácení mladíka, tu ušlyšela vnitřní hlas, který ji upozorňoval, že musí ve své záležitosti prositi též sv. patrona onoho muže za přímluvu.

V této době přijel dotyčný do Říma, kde se setkal v chrámě sv. Petra se svým obětavým přítelem. Ten využil vítané příležitosti, aby ho vyzval k návštěvě Anny Marie Taigi. Mladý muž svolil a cestou k blahoslavené se velmi živě, vesele bavil. Čím více se však blížil k cíli, tím méně projevoval humoru, počal blednouti, chvílemi se zastavoval, otíral si zpocené čelo a jevil nápadný neklid.

S námahou došel až k bytu blahoslavené. Zde hluboce povzdychl a jako šílený s vytřeštěným zrakem se dal do proklínání všech obyvatelů domu, nazývaje je vlastními jmény, ač nikoho neznal. Bylo to působení zlého ducha, který se nechtěl vzdáti duše, jež se mu tak lehce v hříších poddávala a kromě toho znal výjimečný vliv blahoslavené, jímž byli vyrváni všichni, kteří s ní přišli do styku, z moci pekla. Přítel jeho dostal obnos od dlužníka mladého muže, který úmyslně uschoval u Anny Marie, aby měl mocnější důvod k návštěvě blahoslavené. Ale ten pojednou žádal přítele, aby šel pro peníze sám, že bude na něho venku čekati. Přítel však odmítl s podotknutím, že stvrzenky nemůže sám podepsati. Konečně nešťastník stou-

pal, těžce oddychuje, po schodech nahoru. Před dveřmi bytu znovu podlehl záchvatu jakési zloby, takže mezi přáteli propukla hádka. Anna Marie zaslechnuvši na chodbě hluk, rychle vyšla a pozvala co nejdříve oba mladé lidi, aby vstoupili.

Sotva vešli, usedl mladý muž na podávanou židli a všecek unaven řekl: „Buďte tak laskavá a dejte mi vody, nevím, co mi je, ale dobře mi není!“ Anna Marie odpověděla s úsměvem: „Vaše nevolnost nic neznamena, doufám, že vám povím, co je příčinou vašeho utrpení.“

Přítel odešel zatím do vedlejšího pokoje, aby oba mohli nerušeně promluvit. Blahoslavená vyličila mladému muži jeho život ve světle víry, upozornila na veliké milosrdenství, které ho provázelo a chránilo na všech zakázaných cestách a vyjevila mu i nejtajnější myšlenky. Dlouhou rozmluvu ukončila velitelskou, nesmlouvavou větou: „Nyní je nejvyšší čas, abyste zanechal hanebného života a vrátil se k Bohu!“

Udiven, zamyšlen, ale s uvolněným srdcem doznal svému příteli, že nechápe, jak je možno, aby tato neznámá žena tak pronikla jeho duši ve všech složitých vnitřních konech, znala tolik skrytých věcí a při tom působila milým osobním kouzlem. Rozhodl se, že Annu Marii opět co nejdříve navštíví.

Brzy však poznali všichni tři zuřivost zlomené pekelné moci. Hned následující noci naplnila se světnice blahoslavené ďábelskými postavami, které ji s křikem a vytím proklínaly. Není možno, aby byly vypsány všechny úskoky zlých duchů, co blahoslavená vytrpěla, jak statečně pokračovala v modlitbě a postech za obrácení onoho hříšníka. Konečně Anna Marie oznámila příteli mladého muže, co jí bylo zjeveno: „Milost obrácení jest již dosažena a váš přítel bude, aniž by věděl, vyrván hříšnému životu. Upadne totiž do dlouhé nemoci a hned po zpovědi ztratí vědomí, takže Tělo Páně nebude moci již přijmouti. Bůh tímto zásahem odejme zlým duchům příležitost k vítězným útokům,

kterým by ubohý pro své hříšné návyky velmi snadno podlehl. Je však třeba dále se modlití, aby tato duše došla nebeské blaženosti k věčné oslavě Božího milosrdenství.“

Mladý muž navštěvoval Annu Marii často. Jejich rozmluvy dotýkaly se vždy pravd víry a tak se stalo, že blahoslavená byla nucena vyslechnouti ústy svého hosta všechny námitky proti náboženství, jimiž nevěrecká věda pustošila srdce intelligence. Anna Marie měla sice bystrý rozum, pohotovou odpověď, ale přece těmito hovory velmi strádala. Je pochopitelné, že světci, kteří ustavičně noří své síť v hlubiny Božství, nesmírně trpí, nemohou-li ze svého poznání dáti bližním podle touhy svých srdcí, poněvadž náboženská nevědomost a různé předsudky průměru tomu brání.

Když Anna Marie vyšla i z těchto zkoušek vítězně, dostala se do nečekané, velmi trapné situace. Účinnějšího plánu k přerušení náboženských debat dvou lidí různého rodu si nelze představit.

Mladý muž počal projevovati nápadnou něžnost vůči blahoslavené, jež konečně propukla v chtivou vášeň. Opět vidíme, jak nadlidská je moudrost vyvolených! Jistě mohla s opovržením svého hosta vyhnati a také bychom čekali, že s ním přeruší všechny styky. Ale což Bůh nedopouští, aby byl i urážen, aby odpustil a tím více byl milován? Anna Marie tedy jednala jako Bůh. Odpustila a postarala se, aby při rozmluvách nechyběla nikdy třetí osoba. Každé jiné rozhodnutí by znamenalo pro mladého muže návrat k dřívějšímu způsobu života. Celé měsíce stýkala se blahoslavená se svým duchovním synem než nadešla požehnaná chvíle jeho duševního přerodu.

Jednou navštívil se svými přáteli slavnost vino-braní, po níž onemocněl silnou horečkou. Anna Marie plna touhy ubohému pomoci, prosila Boha, aby nešťastníka ušetřil přísných trestů a obrátil ho cestou vnitřní milosti. Nato jí bylo odpověděno: „Chceš, má dcero, aby hříšník bez vlastního přiči-

nění si zasloužil nebe? Nevíš, že tato duše byla ztracena a že jsem ti slíbil spasit ji pro tvé modlitby, kajicnost a lásku? Proto ponech mi všechnu péči a věř, že je třeba k jeho dobru těžkých ran. Modli se vytrvale dále a nemysli na nic jiného!“

Obohacena novým poznáním, využila obratem dané situace, aby se ujala svého duchovního syna jako pečlivá ošetřovatelka. Tělesnému utrpení zabránit nemohla, proto se snažila, aby je aspoň dle svých možností zmírnila. Začítí dobré dílo není tak těžké, jako je se zdarem dokončiti, a Anna Marie byla důsledná. Ukázala mladému muži, jak vypadají zásady evangelia v praxi. Měla laskavé, lidské ruce, které dovedly přikládat chladivé obkladky, uvařit vhodné pokrmy, vyprat, takže obklopen všestrannou péčí, měl nemocný dosti důvodů k přemýšlení a srovnávání svého promrhaného života s životem křesťana, v němž milost zplodila užitek stonásobný.

V odloučení od lehkomyšlných přátel, v tichu své světnice prodělával svůj vnitřní přerod z Ducha svatého. Dosti brzy se uzdravil a pak se vrátil do svého rodiště. Bohužel tam poznal, že křesťanů katolíků je sice mnoho, ale Anna Marie jen jedna a jí podobných velmi málo. I ti lidé, vůči nimž se choval šlechetně, se od něho s netajeným pohrdáním odvrátili. Odstrčen tak zvanou vybranou společností, naplněn hořkostí, upadl opět do nemoci. V těchto smutných dnech psával svému jedinému věrnému příteli do Říma a prosíval, aby příležitostně vyřídil tisíce díky Anně Marii Taigi. Nemoc pokračovala. Když mu byl oznámen jeho pravý zdravotní stav, přijal zprávu s hlubokým pohnutím, uvědomiv si moc milosti, jež ho tak podivnými cestami připoutala k Bohu. S upřímnou lítostí se vyzpovídal a pak, dříve než mohl přijmouti Tělo Páně, upadl do bezvědomí, z něhož se již neprobral. Předpověď Anny Marie se vyplnila do slova.

TEŠITELKA NEMOCNÝCH A ZARMOUCENÝCH

„Kdo říká, že miluje Boha a nemiluje bližního, je lhář,“ napsal sv. Jan. Jest pouze jedna láska, kterou světci milují Tvůrce a tvory, proto i ty oběti, které přinášejí pro blaho bližního, jsou projevy živé, účinné lásky k Bohu. Není tedy nic divného, že námahy, které Anna Marie pro ukojení různých potřeb svých vrstevníků podstupovala, provázelo tak mocné požehnání.

Kdo hledal u ní pomoci v duševní nouzi, mohl býti jist, že bude potěšen úplně. Jednalo-li se o nedostatek hmotný, o starosti časné, využila Anna Marie všech známostí s lidmi zámožnými, aby své chudé nasýtila, ba nestyděla se pro ně sama jíti po žebrotě. Domácím říkala: „Neodmítejte prosících, nemáte-li právě peněz, dejte jim aspoň kousek chleba, víte, kde je.“ Aby almužny rodinu nezatížily, pracovala často několik hodin v noci.

Ráda navštěvovala nemocnice, aby poskytla tělesná občerstvení těm, kteří se uzdravovali a tu a tam pronesla slova útěchy. Brávala s sebou též své dcery a tak pěstovala ve svých dětech nejušlechtlejší lidské cty. V domě pro nevyléčitelné stala se Anna Marie nepostradatelnou; tam proměnila všechno své nadpřirozené nazírání na člověka v hrdinské skutky lásky a nevyčerpatelné něhy. Jedna nemocná byla zvláště nešťastná. Tvář měla tak znetvořenou, rozjízvenou, plnou vnitřního kostižeru, že jí sotva zůstal otvor, kterým mohla něco požívat. Lékaři ji skrývali, protože nebylo vskutku možno hledět bez odporu na její tvář plnou hnisu. Ta stala se předmětem zvláštní lásky Anny Marie. Sedávala u lůžka ubohé, hladila ji a těšila s takovou upřímností, že dávno uvadlé srdce nešťastné vydalo výhonky naděje a víry.

Cestou z kostela jednou uviděla ležeti na chodníku zchátralou ženu, jejíž ústa byla potříeněna pěnou. Nikdo jí nevěnoval pozornosti. Anna Marie se k ní hned schýlila a vlastním kapesníkem jí utře-

la ústa. Pak ubožačku pozvedla, kousek s ní po-
pošla, nedbajíc užaslých zraků zevlounů a posadila
ji na příhodném místě. Pak doběhla k nejbližšímu
obchodu, přinesla nemocné občerstvení a neopusti-
la ji, až se zotavila.

Takové nehledané, mnohdy pokořující projevy
lásky ke všem trpícím ukazují na hluboké sjedno-
cení a zakořenění v Kristu, který skrze blahosla-
venou ženu jednal, léčil i uzdravoval.

Anna Marie šla kdysi k zpovědníkovi, ale cestou
ji důkladně promočil prudký liják, takže byla nu-
cena uchýliti se ke známé rodině. Její hostitelka
podotkla, že je v domě osoba v smrtelném zápasu.
Anna Marie požádala, aby ji dovedli k umírající.
Pohlédla soucitně na zsmalou tvář nemocné, polo-
žila jí ruku na hlavu a po kratičké modlitbě řekla:
„Buďte klidni, milost jest již udělena.“ Následu-
jící hodiny potvrdily pravdivost výroku blahosla-
vené. Nemocná se probudila svěží a s velkou chutí
k jídlu. Život byl zachován.

Kterási řeholnice měla býti operována pro prání
rakovinu. Doporučili ji modlitbám Anny Marie,
která pravila: „Má-li sestra velkou víru, bude u-
zdravena bez operace.“ Bohužel, ona řeholnice byla
malomyslná, takže její zpovědník musil použiti
vší své výmluvnosti, aby vzala k léčení oleje, který
jí Anna Marie poslala. Účinek modliteb Anny Ma-
rie byl záhy patrný. Již následující noci byla sestra
uzdravena k úžasu všech, kteří průběh nemoci po-
zorovali.

Královna etrurská, Marie Louisa, trpěla neoby-
čejně silnými záchvaty padoucnice. Marně ji léčili
odborníci nejzvučnějších jmen. Když královna za-
slechla o podivuhodné ženě Anně Marii Taigi, dala
si ji zavolati. Krátká audience byla účinnější než
dlouhé porady a ordinace všech věhlasných spe-
cialistů. Anna Marie přišla, dotkla se královny ob-
rázkem Panny Marie a pokořující nemoc se nikdy
více neprojevila. Tak se prostá žena stala nejvliv-
nější rádkyní královny; nevyužila však nikdy své

ho postavení, aby z něho těžila hmotně nebo společensky.

Je samozřejmé, že pověst Anny Marie se úžasně šířila. V prvních letech bývala ustavičnými návštěvami všechna zmořena; takový byl nával se všech stran. Ke konci života nedovolili jí vlastní nemoci dostatečného pohybu, často se vlekla s vypětím posledních sil, ale šla všude. Neznala rozdlů u churavých; jenom chudí měli vždy přednost.

Tyto případy jsou vybrány ze set napsaných a z tisíců nevyličených.

NA VÝŠINÁCH

Jestliže se u některých světců mystický ráz duchovního života na venek nápadně neprojevuje, ale zůstává skryt v hlubinách duše dáváje růst víře a lásce, jeví se nám rozvoj vnitřního života této chudé ženy ve zvláštním lesku mimořádných milostí.

Srdce Anny Marie Taigi, očištěné od lidských pošetilostí, obrátilo proudy svých citů k nesmrtelným nadějím, a to s takovou velkomyslností, že Duch svatý vedl ji zjevně k nejužšímu spojení s Bohem jak v poznání, tak v lásce.

Vroucí prožívání liturgického života, přijímání svátostí s živou vírou a nejlepší dispozicí, které blahoslavená byla schopna, stalo se nepřetržitým tokem milosti, vrcholící v exaltickém splnutí s Bohem.

Poněvadž milost i přirozené zdokonaluje, dospěla Anna Marie k tomu stavu, ve kterém smysly slouží svatým touhám duše, která pak jimi čte na všech věcech jméno Páně. Zpěv ptáka, sedmikráska na mezi, zčeřená hladina vodní, nebo hra světél a stínů pod korunami stromů stačila, aby srdce blahoslavené roznítilo se k duchovnímu jásoťu.

Poklekla-li k modlitbě, tím rychleji se její duše vinula k Milenému, a to s takovou horoucností, že po několika okamžicích upadala v extasi. Byla-li

takto uchváčena božskou láskou, tu jenom poslušnost ji přivolala zpět k smyslům.

Zpovědník Anny Marie vypráví: „Býval jsem často svědkem jejích vytržení. Přijímala obyčejně v kostele sv. Kříže; hned po sv. přijímání ztratila úplně vědomí. Často jsem ji musil rozkázati jménem poslušnosti, aby se probírala z duchovního opojení.“

Mýlil by se však každý, kdo by usuzoval, že tyto milosti byly příčinou obdivu a úcty Anny Marie. Právě naopak. Její nejbližší se domnívali, že je nemocná, jiní ji vinili z přetvářky a pokrytectví.

Zůstala-li někdy v kuchyni při domácí práci, jsouc v extasi, nepohnutě státi, stávalo se často, že manžel, udiven nepochopitelným chováním své ženy, jí zatřásl, aby se vzpamatovala a pak ji káral: „Jak můžeš u stolu usnouti, ty jsi ale ospalá!“ Ba, někdy se Taigi domníval, že jeho manželka dostává padoucnici a naléhal, aby užívala léků nebo utišujících nápojů. Tak Bůh zahalil jejich oči, že nepoznali pravé příčiny těchto zvláštních zjevů.

Vytržení trvala několik let a stávala se mnohdy blahoslavené velmi obtížnými, takže si Bohu posteskla: „Pust mne, Pane! Jsem matka rodiny, nech mne pracovati skrytě, ušetři mne tak velkých projevů své lásky!“ Marné námahy! Plamen Ducha svatého, který v ní hořel, byl již tak mohutný, že stačila i nepatrná věc, která jí připomněla Boha, aby byla opět smyslově spoutána.

Mezi nadpřirozenými dary, kterými Bůh Annu Marii ozdobil, vyskytuje se zcela ojedinělá milost, jakési tajemné slunce, které se vznášelo sedmačtyřicet let nad hlavou blahoslavené. Když po prvé uviděla tento překvapující zjev, velmi se poděsila a při nejbližší příležitosti se svěřila svému zpovědníkovi. Na jeho radu se modlila, aby jí bylo zjeveno, co tento světelný kotouč má znamenati. Dostalo se jí následující odpovědi: „Jest to zrcadlo, v němž budeš patřiti na dobré i zlé, jak se ve světě děje.“ Pomocí tohoto slunce přehlížela své cesty

za slávou Boží, duševní stavy osob, které u ní hledaly pomoci, záměry tajných, Církvi nepřátelských společností, války, revoluce, politické situace a snahy národů, ano i vlastní postup osobní dokonalosti. Anna Marie tvrdila, že sluneční plocha byla tak jasná jako blesk a přece její ochromené oči, které nemohly bez bolesti snést denního světla, ani vzdálených předmětů rozeznati, s rozkoší se nořily v nebeský jas.

V slunci byl ustavičný pohyb. Měnily se tu nepřetržitě postavy, symboly, velkolepé obrazy světových událostí; ale přála-li si Anna Marie viděti určitou věc, tu zmizelo vše ostatní a hledaný předmět nebo děj vystoupil do popředí.

Jiné podobné milosti, jak se o nich v životopisech světců dočítáme, bývají přechodné, na vůli vyznamenaných nezávislé, kdežto blahoslavená Taigi podrobovala tento dar úplně své žádosti, podle okamžité potřeby nebo popudu Ducha svatého.

Ať šla kamkoliv, jak ve dne, tak i v noci, stále viděla před sebou tajemný symbol vtělení božské moudrosti.

Něco podobného se dovídáme osv. Františce římské, která po sedmadvacet let byla oblažována viditelnou přítomností anděla strážce. Stálý zjev vidoucího a mocného ducha byl vzácným pramenem milosti pro ni i její bližní. Poznání, které anděl světici zprostředkoval, přesahovalo všechny lidské možnosti, takže se zdálo, jako by sv. Františka četla v lidských srdcích, nebo byla takřka všudypřítomná.

Podobně viděla i Anna Marie válku ve Španělsku, v Řecku, červencovou revoluci v Paříži a v Polsku. V té době navštívil ji markýz Karel Baudini, aby jí doporučil své záležitosti. Při té příležitosti zpovědník blahoslavené zmínil se markýzi o pohybech vojsk a hlavních osobách války tak, jak vše viděla Anna Marie. Markýz pak vypravoval v salonech novinky, o nichž docházely teprve

za několik dní úřední zprávy, které k úžasu společnosti vše potvrzovaly.

I kardinál Pedicini, kdykoliv se ubíral do své diecése Palestrina, poradil se vždy s Annou Marií, která mu mnohdy odhalila nepořádky, které byly mezi duchovenstvem a lidem, a zároveň ukázala cestu k nápravě. Předpovídala mu též všechny události, a výpovědi její se vždy splnily.

Tázal-li se někdo na radu v nemoci, doporučila ho především k lékaři; předepsal-li nemocnému správné léky, mlčela, viděla-li, že lékař se mylí, pak promluvila a určila sama způsob léčení. Často se stávalo, že přišli si někteří vyžádati pomoc při hledání ztracených věcí, ale ty odbývala Anna Marie zkrátka, říkajíc: „Hleďte přece, nebo má Pán Bůh pěstovat vaši lenost?“ Zůstalo-li všechno pátrání bez výsledku, pak ovšem pomohla.

Generál Alexander Michand vypravuje: „Když jsem přijel v milostivém létě roku 1825 do Říma, šířila se tam pověst, že car Alexander zemřel. Tato zpráva mne velmi rozechvěla, poněvadž jako pobochník carův, byl jsem mu celým srdcem oddán. Zašel jsem na vyslanectví, abych si událost ověřil, ale tam považovali vše za novinářskou sensaci. Toto ujištění mi však nestačilo. Vyžádal jsem si audienci u královny Marie Terezie sardinské, která mne rovněž ujistila, že poslední listy z Vídně nepřinášejí o vzrušující události ani řádku. Cestou jsem potkal přítele, jemuž jsem se svěřil se svými obavami. Ten vida moje rozčilení, rozhodl se otázet se Anny Marie. Okamžitá odpověď zněla: „Car je mrtev, zítra obdrží ruský vyslanec zprávu.“ Pak ještě dodala pro generála, který byl katolíkem, potěšující poznámku, že duše panovníkova se nalézá v očistci. Příštího dne byla pravdivost výroku Anny Marie úřední zprávou potvrzena.

Jednoho dne navštívil Annu Marii francouzský vyslanec. Blahoslavená sice velmi nerada přijímala osobních návštěv, ale někdy se těmto, pro ni trapným povinnostem, nemohla vyhnouti. Na otázky,

kteřé jí diplomat kladl, odpovířala přesně a stručně, zírājíc při tom v tajemné slunce, kde viděla kromě událostí, po nichž vyslanec pátral, též životní osudy tazatelovy. Odhalila mu tedy, co zřela, upozorňujíc současně na chyby, které byly příčinou nezdarů. Pak přešla k politice.

Jasně vylíčila vyslanci záležitosti a plány evropských dvorů, jak snaží se utajiti své mocenské zářeby, zvláště kam cílí politika turecké vlády a zároveň předpověděla, které z těchto plánů budou Prozřetelností zmařeny. Vyslanec oněměl úžasem. Rozčillen opouštěl příbytek blahoslavené: „Jaký nevysvětlitelný zázrak je tato prostá žena! Nelze popřítí, že je plna božské moudrosti. Celý svět leží jí před očima jako tabatěrka, kterou držím v ruce, zatím co my, zkušení diplomaté, nejsme zasvěceni ani v tajné cíle dvorů, které zastupujeme.“ Tak vyjádřil vyslanec svůj údiv muži, který ho k Anně Marii přivedl.

Nejpozoruhodnějším byl vztah Anny Marie k císaři Napoleonu I. Zdá se, že blahoslavená byla vyvolena, aby ho mystickým způsobem provázela na všech cestách jeho závratného vzestupu, jenž zpłodil v srdci povýšence satanskou pýchu, takže nedovolil ani své matce, aby předstupovala k němu jinak než s výrazem „Sire“ na rtech.

Ve svém slunci viděla blahoslavená všechny podrobnosti bitev, intriky a mravní lehkost francouzského dvora, rostoucí odpor národů, návrat poraženého vojska z Ruska, požár Moskvy a konečné porážky císařovy.

Anna Marie nikdy více netrpěla jako po dobu patnácti let, kdy hynuly miliony mužů na povol člověka, jehož životním cílem bylo absolutní vládařství nad celým světem.

Bylo třeba zadosti učiniti spravedlnosti Soudce, odzbrojiti jeho trestající ruku, v níž byl Napoleon prakem, kterým káral a čistil svůj lid. Anna Marie, vidouc jasně plány božské i lidské, žehrala ustavičně o smilování, rozmnožovala svá umrtvování,

modlitby a pouti, které konávala bosa často i v noci, aby zmírnila podle svých možností proudy lidské krve, které císař pro pochybnou slávu svého jména proléval.

Kdo si povšiml chudé ženy, jež všecka v sebe pohroužena kráčela římskými ulicemi nebo někde v koutě rozlehlé basiliky sv. Pavla, šeptala své modlitby jako tisíce jiných? Kdo mohl tušiti její světové poslání?

A přece byla odpovědí Boží na všechna vítězství na polích francouzské slávy, odpovědí na prudký rozvoj přirozených věd, jež výsměšně uhašel víru v božský řád věcí, a konečně odpovědí, jež zmátla vychytralou lidskou moudrost, tak jak jevila se v politických snahách velmocí.

Kdo rozuměl lépe světovému dění, které jako rozbouřené moře ničilo životy národů, než blahoslavená Taigi? Ona měla pro vše jediný pohled, a to nadpřirozený z milosti Boží. Viděla, jak Bůh užívá druhotných příčin, aby na konec dosáhl svých cílů, to jest posvěcení a oslavení Církve. Bylo jí kdysi v extasi řečeno: „Tvé utrpení je nutné pro mé záměry, které ty znáš i pro duše, jež máš učiniti šťastnými, aniž bys je a ony tebe poznaly. Tvůj život bude stálým mučednictvím.“

Smírná utrpení, která Bůh od ní žádal, přijala s odevzdaností a pokorou, jsouc přesvědčena, že síla Páně bude s ní. Dostavila se tak, jak je v tajemném slunci viděla. Patnáct roků zápasila ve svém srdci s vyprahlostí, úskostmi, nechutí k duchovnímu životu, vzdýchajíc pod tíhou různých tělesných nemocí. Patnáct roků se ni sypaly pomluvy zmijích jazyků, jejichž hroty ulamovala ve svém srdci slovy Páně: „Buď vůle tvá!“

Tato tři slova vyjadřovala ideu, v níž všechny kajícínosti a modlitby růzností účelů rozdělené sjednocovala. Nevymáhala na Bohu splnění svých proseb horkými slzami, otřásajícími vzlyky; byla si sama dobře vědoma, že stojí z milosrdenství Božího. Trpěla proto, aby naplnila vůli Boží, jak žá-

dal Duch Kristův, v ní žijící. To byla její metoda, kterou přemáhala svět a kterou zvítězila i nad svým největším soupeřem, císařem Napoleonem.

Zaplatila sice za jeho pád mnoho, velmi mnoho, aby se na konec ukázalo, že mezi činy lidské se budou vždy mísit s rozhodujícím vlivem nadpřirozené skutky vyvolených, které budou světovými dějinami podle plánů Božích pohybovati a je doplňovati.

Blahoslavená dosloužila svému duchovnímu synu jako pečlivá matka až k smrti. Sledovala jeho život ve vyhnanství do posledního dne. Modlitbami ho obklopovala v jeho smrtelném zápase a posilovala v nejrozhodnější bitvě lidského života. Viděla, že zemřel 5. května 1821, jak napsala mgs. Natalimu. Úřední zpráva došla teprve za dva a půl měsíce po smrti císařově.

Jistě se blahoslavená zahleděla do svého slunce, aby poznala osud Napoleonův na věčnosti. Co spatřila, nevíme, ale strýc císařův, kardinál Fesch, který byl v osobním styku s bl. Taigi se vyjádřil: „Bůh mu nedal ztroskotati; císař projevoval mnoho pokory, a to jest znamením spásy.“ Není tato věta ozvěnou rozhovorů kardinálových s blahoslavenou?

„PRIJD, PANE!“

Osmačtyřicet roků uplynulo od chvíle, kdy Anna Marie nastoupila cestu královskou. Mladá, sličná Římanka, jež toužila vdýchat všechnu líbeznou marnost života, se neskryla před hlasem Božím. Šla statečně pěšinkami, jež každá přirozenost lidská si musí sama vyšlapati, aby dosáhla útulků božských.

Vzdala se svých čistě lidských snů, aby přijala strohou útěchu svého Mistra: „Jsem všecek tvůj, jako všech těch, kteří nesou statečně svůj kříž.“ A pak zahalena pláštěm denních povinností, kráčela po stopách Miláčkových.

Nic ji nemohlo zadržeti. Z těžkých balvanů, které jí svět a ďábel vrhali v cestu, činila stupňovitou pyramidu, jež nutně hlásala slávu Boží od země až k nebi. V osmašedesáti letech již stavbu své dokonalosti končila. Svět neměl na ni ničeho a její duše vysychala touhou po nebi.

Vše, co jí bylo drahé, objímala svým věrným srdcem, ale to nebylo její. Bylo již dávno Ježíšovo; ztratilo vládu nad vlastním rytmem a proto nemohlo ze svého obsahu nic pozbyti. Když vědomě vykonala naposled pout do basiliky sv. Pavla a pak přijavši Tělo Páně, meditovala o tom, co Duch jí zjevoval, vyslechla první vyzvání: „Pokoj tobě, má dceró! Nedej se ničím vnějším rozptylovati. Nemluv zbytečně! S Bohem, má dceró! Na shledanou v ráji! S Bohem! Brzy budeš se mnou v mém království. Pospěš tam, kde je tvé srdce! První věci již pominuly!“ Naplněna nezměrným mírem, vrátila se do svého chudého domova.

Pak nastalo pozvolné umírání v mukách tělesných i duševních. V nemoci, která po sedm měsíců hlodala v jejím těle, v starostech o rodinu, ježúpěla v největším hmotném nedostatku, zůstala zdrojem klidu všem. Stav, po němž kulturou přemožené lidstvo touží, který však svojí podstatou tkví mimo oblasti světa hmotného. Až do tří dnů před smrtí řídila Anna Marie svoji domácnost, nedbajíc bolestí, které se denně stupňovaly. Též pohled do tajemného slunce, které i nad jejím lůžkem smrtelným zářilo, byl tragický.

Zabavování církevního majetku ve Švýcarsku, pronásledování katolíků v Německu, triumfy voltairismu ve Francii, snahy o vyvrácení Církve v Itálii byly vise, které se mihaly blahoslavené před očima. Rodina propadala den ode dne větší bídě. Našly se sice šlechetné duše, které se nestyděly pro ubožáky něco vyžebrať, ale Bůh ani tak neposílal víc, než bylo nutně třeba k nasycení. A v této vzrůstající sklíčenosti bylo doručeno Anně Marii soudní vyzvání, aby zaplatila dluhy své dcery.

Clověk, který nespravedlivě ubohé rodině tak přitížil, neušel trestu Božímu. Ač do té chvíle úplně zdrav, odešel náhle hroznou smrtí ze světa.

Pak ještě jednou byla Anně Marii nabídnuta finanční pomoc, ale ta nedala se zlákat s trůnu chudoby pokušením blahobytu. Blahoslavená vyprosila svého času choti savojského guvernéra mnohé milosti a ta, když zvéděla o bídě Anny Marie, chtěla pro ni podniknouti v Turině u dvora sběrací akci. Blahoslavená však dámě vzkázala, aby od svých šlechtetných úmyslů odstoupila, poněvadž chce zůstatí neznámou.

Vysilující horečky stoupaly. V pondělí 3. června 1836 upadla do bezvědomí. Domnívali se, že zemřela. Byla to však pouze extase, v níž jí Pán oznámil den smrti. Její pozemský život měl býti skončen v pátek. S radostí oznamovala pro ni tak blaženou správu svému zpovědníku.

Pak nastaly chvíle nejsmutnější, loučení. Především zavolala Anna Marie svého manžela Dominika, aby mu poděkovala za pomoc, kterou jí usnadňoval těžká životní strádání. Byla si dobře vědoma, že přes všechny stíny povahy byl jí manžel průvodcem ohleduplným, který i když nemohl pochopiti svatosti své ženy, přece jí nikdy v jejích neobvyklých cestách přímo nezabraňoval.

Potom přicházely děti. Nejlaskavější ruce na světě je naposled tiskly, objímaly a žehnaly jim. Patříc na svoji drahou rodinu, zachvěla se náhle úzkostí: „Co bude, Pane, s nimi? Vždyť již dnes nemají ničeho do úst. Zahynou v bídě tělesné i duševně?“ Ale Bůh, který děl svých rukou nikdy nepouští, ji okamžitě uklidnil: „Beru je všechny pod svou ochranu. Neboj se jich opustiti! Neboj se z lásky ke mně! Přivedu jim dobrodince a bohatě je odměním.“

Potěšena, odhodlala se oznámiti dceři Zofii budoucí osudy rodiny, které nebyly lepší než smutná přítomnost. „Nepochybuji však nikdy, Bůh vás přivede přes všechna úskalí . . .“

Zofie nemohla již utlumiti bolesti a hlasitým vzlykotem přerušila slova matčina. Pak zůstala blahoslavená sama se svým Bohem. Jen bolestné vzdechy přerušovaly ticho světnice. Nikdy si však ve své nemoci neztěžovala, ba říkala: „Není mi nej-hůř.“

Denně se poddávala trpělivě léčení, které ji jen zabíjelo. Cítila to i věděla, ale chtěla dát příklad poslušností, proto vyhovovala přání těch, kteří měli o ni v nemoci pečovati.

Nastal pátek. Rodina tonula v slzách. Přítomný kněz odvedl Dominika a děti do vedlejší místnosti, aby pláčem neztěžovaly poslední chvíle své matky. Pak začal modlitby za umírající. Vše bylo připraveno. Svátost posledního pomazání přijala blahoslavená několik dní dříve. Nyní směla očištěna vzlétnouti k branám ráje. Duše se rychle vzdávala těla - bylo slyšeti hluboký, klidný vzdech. - Věčně živa vstoupila v lůno Boží. Bylo to 9. června 1837.

Mrtvé tělo bylo vystaveno po dva dny v chrámě Santa Maria in Via Lata. Zástupy lidu rostly; přišly vzdát zesnulé poslední poctu. Mnoho se mluvilo o ctnostech a podivuhodném životě Anny Marie Taigi. Jedni chtěli zvědět podrobnosti o posledních chvílích blahoslavené, jiní vyprávěli o milostech, kterých se jim prostřednictvím této ženy dostalo. Brzy byla hlasem lidu prohlášena patronkou Říma.

Když Pius IX. zvěděl, že Anna Marie Taigi si přála býti pochována v sídelním chrámě třetího řádu nejev. Trojice, dal přenéstí pozůstatky zesnulé ze hřbitova do basiliky sv. Chrysogona. Roku 1868 byla rakev otevřena a tělo shledáno neporušené.

Úcta k Anně Marii Taigi rok od roku rostla a zázraky se množily, proto Pius IX. zahájil r. 1906 proces blahorečení a Benedikt XV. ji r. 1920 zařadil mezi blahoslavené jako vzor křesťanské matky.

První misie blahoslavené skončila její smrtí a druhá dosud trvá. Ukazuje světu, že i v největším

utrpení je možno najít v hlubinách duše útulek míru, zdroj neklamné radosti těm, kteří uvěřili v Ježíše Krista a stali se z Ducha svatého dítkami Božími.

Kdysi zvolala: „Nejen že v Bohu věřím, ale já Ho i vidím. Vidím Ho každého dne téměř půl století.“ To je výsledek života, v němž víra a čin splynuly v jeden pohyb, a to kruhový od Boha k člověku od člověka k Bohu. Pak není již problémů, poněvadž mizí sobectví, aby zůstala láska, která jednotí, tvoří, odpouští, uznává a zřídá se, neboť nalézá vše v Bohu.

O B S A H

Po sňatku	8
Počátky duchovního života	11
Anna Marie jako matka a manželka	15
V rozjímání	21
Smírnou obětí	32
Těšitelka nemocných a zarmoucených	45
Na výšinách	47
„Přiď, Pane!“	53

V Í T Ě Z O V Ě

7. svazek V. ročníku

Bratr Theophil

BLAH. ANNA MARIE TAIGI

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v září 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUIB!

událostí ze života Spasitelova duchovní potravu pro každou duši tím, že ji přivádí v rozjímání k jejímu Mistru, prameni života. Potřebujeme Ježíše znát a rozumět Jeho slovům a proto musíme prodlévat u nohou Mistrových a naslouchat Mu, to jest to jediné potřebné.

PAUL CLAUDEL: *Introduction au „Livre de Ruth“*. Desclée de Brouwer & Cie, 1938, str. 240, cena 21 frs. Kniha svědčí o velké pečlivosti, s jakou byla psána; autor, jenž na sebe upozornil vzácnými díly, studuje v první části smysly, pravdy a hranice obrazných výkladů, kterých užívala sv. Církev a sv. Otcové; do druhé části dal neporušený překlad „Knihy Ruth“ kněze Tardié de Moin-drey, který jest inspirátorem výše uvedeného díla. Konečně v třetí části podává vzácný výklad. Doporučujeme.

DACIK R.: *Bůh ve svém díle*. Olomouc 1938, ed. Krystal, str. 138, cena 11.50 Kč. Dr. Dacik pokračuje ve svém vydávání dogmatiky pro laiky. Jako dřívější svazky, i tento je psán jasně a důkladně. Jsou zde řešeny různé problémy solidně a srozumitelně. Doporučujeme všem, kdož se chtějí vzdělat v těchto důležitých otázkách.

DELVAUX FRANCIS: *On dirait des saints*. Bloud & Gay, 1938, 190 str., cena 15 frs. Jsou světcí, kteří zůstali neznámí a o nichž se mnoho nemluví ve světě, protože květ jejich duchovního života vzrůstal nenápadně ze všedních zaměstnání denního života a vydal plod jenom Bohu, jenž jediný ocení správně každé dílo člověka. Jest možné státi se velikým světcem i v jednotvárném zaměstnání dělníka, vojáka i prosté dívky, jen když člověk dovede své malé práce posvětit velikou láskou, ve všem kolem sebe vidí Boha a používá všeho ve vztahu k životu věčnému. Nemusíme konat velké věci, abychom se líbili Bohu; podle jeho úradku mohou být neznámí světcí blíže jeho trůnu než divotvárci a velcí pracovníci, protože zkušeným kamenem u Boha jest jen láska.

FONTENELLE R.: *Sa Sainteté Pie XI*. (2. rozšířené vydání.) Edition Spes-Paris. 1937. 15 frs., str. 550. Fontenelle je očitý svědek života a velké práce sv. Otce Pia XI. a proto může podat jeho životopis tím věrněji. Líčí jeho život od kolébky v Desiu u Milána, jeho plodné kněžské práci i vědeckou činnost, úspěšné dílo v církevní diplomacii ve Varšavě a sleduje jeho kroky až k stolci sv. Petra. Vyjadřuje jeho velikou postavu v úřadě velekněžském s pozorností a výstižností i jeho podíl na utváření dějin Evropy, kde zasahuje sv. Otec jako mluvčí mystického těla Kristova a vnáší do všech záležitostí světlo učení Kristova.

GASQUE M.: *Corps mystique, Vie chrétienne*. Vydal Bloud & Gay 1938. Stran 192, 15 frs. Myšlenka tajemného těla Kristova je stále živá, protože znamená křesťanský život sám, znamená spojení duše s Kristem a přijímání

své životní síly z něho jakožto ze svého kmene. Nic se nezměnilo moderní dobou, jest to táž síla, která nabádala první křesťany k hrdinství a svatosti, jako síla Církve v nynější době, neboť všechnu svou sílu a život má křesťan z Krista.

CHANOINE P. MAGAUD: *Les evangiles du dimanche*. P. Téqui & Fils, Paris, 1938, cena 15 frs. V tomto díle spisovatel podává důkladný výklad Písma sv. na každou neděli a zasvěcený svátek, aby tak přispěl k apoštolské činnosti svým spolubratřím. Vždy po jednotlivém textu Písma sv. podává nejprve historický a literární výklad; v druhé části dogmatické a morální poukazuje na prameny světla pro prohloubení duchovního života.

HANS-FRIEDRICH ROSENFELD: *Der heilige Christophorus, seine Verehrung und seine Legende*. Kommissionsverlag Otto Harrassowitz, Leipzig 1937, str. 560. Autor věnoval dílu nevšední péči a vytrvalost, neboť musil zpracovati velký materiál, jenž pojednává o tomto světcí. Sleduje takřka krok za krokem vývoj úcty sv. Křištofa jak v Itálii, Francii, Španělsku, Anglii, tak v Německu a na slovanském Východě. Zařadil do svého díla všechny legendy, kterými byla jeho úcta šířena. Spisovatel opatřil své dílo podrobným katalogem, kdy a kde tomuto světcí byly zasvěceny kostely, kaple, oltáře a sochy. Dílo po této stránce je jedinečné. Je opatřeno třemi mapkami, aby čtenář na první pohled odhadl vděčnost a úctu ctitelů tohoto světce dle kostelů, kaplí atd., které mu byly zasvěceny. Toto dílo znamená velký přínos do hagiografie.

SOUKUP E.: *Ascende superius*. Programová příloha časopisu Pozdrav ze semináře, Olomouc 1938, str. 100. Jsou to rekolekční promluvy k bohoslovcům kněžského semináře, jež měl známý spisovatel a duchovní vůdce prof. Soukup O. P. Již jméno autora zaručuje důkladnou a promyšlenou práci. Jednotlivé rozvedené stati jsou krásnými perlami, jež mohou obohatit duši bohoslovce i kněze.

CYRIEL VERCHAEVE: *Christlich-nordischer Geist in der flämischen Mystik*. Nakl.: Franz Wesphal 1937, 32 str. Právě nyní se tolik mluví o pravém německém duchu a ti, kteří myslí, že vyjadřují duši národa, nemají ve svých slovech nic než zemi a moc. Verchaeve však ukazuje, že jsou ještě i jiné hodnoty, než záležitosti hmoty a země, že jest ještě svět duše a její potřeba pohřšit se do nekonečného Boha, odpoutat se od hluku tohoto světa v samotě se povznést nad vesmír a tam, odkud je i celá zeměkoule uboze malá a naslouchat jen hlasu velebného Boha, duše se nedá nasytit zemí. Tento smělý vzlet duše do propasti absolutna objevuje spisovatel ve flámské mystice, jež působí mohutným a velkorysým dojmem.

3 Kž.

Městálek Vítězslav. Revue Na Hlubinu. Edice Krystal. Vydávají profesoři bohosloveckého učitelského řádu dominikánského v Olomouci. Za redakci odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tiskem Lidové závody tiskárenské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.

Marie Štechová
Svatá Terezie
od Ježíše

VÍTĚZOVÉ

VÍTĚZOVĚ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Braito O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem

Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

Nezapomínejme na své světce. „Blahoslavený, kdo se nebude horšiti nade mnou,“ volal kdysi Kristus. Najde se asi mnoho těch, kdož se budou horšiti, že přes všechny modlitby, přes všechno volání jsme nebyli vyslyšeni. Lkali jsme k Bohu o svůj národ, volali jsme ke svým světcům o pomoc, a zdá se nám, že jsme byli tak pokořeni, tak zničení. Dříve však, než počneme svalovati vinu na jiné, bijme se i my v prsa. Nebudeme zachráněni, nevyznáme-li napřed pokorně svou vlastní vinu. Víme, kde byly hříchy našeho národa. Neříkám těch spravedlivých, obětavých, ale těch, kteří byli vůdci. Pošetilý je, kdo spoléhá na pomoc člověka a neklade svou důvěru v Bohu. A u nás se spoléhalo jen na druhé a na sebe. A obojí krutě selhalo.

Dějiny nás učí, jaký je smysl našeho národa, a u nás se tento smysl umlčoval. Chtěli jsme zázraky, jen když nám již bylo úzko. Kdo z našich volal kdy o pomoc Boží nebo se obracel ke světcům? Ano jednotlivě nebo v určitých vrstvách, ale ti, kteří vedli, báli se vysloviti jména Boží i světců. Chtěli sami zachránit sebe i budoucí.

Jestliže bez Boží vůle nepadne ani vlas hlavy podle slov Kristových, je možno, aby osudy národů se vymýkaly Prozřetelnosti? Věříme, že i náš národ je v rukou Božích. Víme však, že hříchy bídné činí národy. Jestliže jsme byli všemi opuštěni, poznejme, jak je marné spoléhati na to, co je časné, proměnlivé a tak vratké. Poznejme lépe v těchto dnech svého navštívení, co je nám ke spáse. Právě v tak těžkých dobách jsou to světci, kteří nám ukazují cestu. Snad i my patříme k těm, kdož stále upí-

Marie Štechová

Svatá Terezie od Ježíše

Nihil obstat. Censor ex officio: P. Aem. Soukup, O. P.
Imprimatur. Olomucii, die 3. Octobris 1938. Dr. Joan. Martinů,
Vicarius generalis. – Nr. 16.634.

BERNINI: SV TEREZIE

K A R M E L I T K Á M V P R A Z E

v lásce a vděčnosti

1. ŠESTNÁCTÉ STOLETÍ

Šestnácté století, v němž žila svatá Terezie od Ježíše (1515—1582), je doba velkých otřesů Církve, ale i velkých výbojů.

Luther, Zwingli a Kalvín namáhají se rozvrátit řád Církve. Odpadá Anglie, kde Jindřich VIII. zmocňuje se celého církevního majetku a prohlašuje svrchovanost koruny ve věcech církevních. Zesvětštělý klerus, ochablý duch řádů, renesanční papežové oslabují postavení Církve vůči věřícím.

Jiným velkým nebezpečím je ustavičný postup Turků do území křesťanské Evropy. Jejich rozmach zastavuje svatý papež Pius V. vítěznou bitvou u Lepanta (1575).

Evropa se zmítá, Evropa hoří.

Ale již jdou na pomoc světci. Španělsko posílá do duchovního boje Ignáce z Loyoly — jehož „rota“ (compañia) zaplaví všechna ohrožená místa. V Římě kupí se mladí okolo Filipa z Neri, v Miláně provádí dalekosáhlou duchovní reformu v zásadách koncilu tridentského Karel Boromejský. Koncil tridentský, zahájený 1545, soustřeďuje nejvýtečnější katolické duchy, pracující o opravách Církve. Kapucín Vavřinec z Brindisi začíná reformní misi řádovou v zemích heresí ohrožených: v době vlády Rudolfa II. přichází do Prahy — kde Petr Canisius před ním položil šťastné základy pro působení Jesuitů. Francie má svého velkého a tichého reformátora ve Františkovi Saleském. Nový duch apoštolského zanícení zmocňuje se duší — jako vždy, kdy ohrožení je největší.

Nové řády přicházejí na bojiště: vešle Jesuitů jsou to Theatini a Barnabité, jimiž se dostává do pohybu umdlělý duch řádový. Staré řády se reformují vlivem ohnivých duší, jakými pro Františkány byl Petr z Alcantary a pro Karmel jeho obnovitelka — Terezie od Ježíše, a jeho duchovní učitel Jan od Kříže.

Španělsko je tehdy na vrcholu své moci. Na poloostrov plyne zlato z amerických držav. Filip II. je vládcem zemí, v nichž „slunce nezapadá“. Katolický král bdí sám nad právy Církve, jejíž svaté zájmy střeží přísná inkvisice. Proto herese do Španělska nepronikají. Na universitách španělských šíří se sice duch „intelektuálního subjektivismu“ — pod vlivem Erasma a pod vlivem humanistického hnutí novoplatonského: *právo jedince* na neobmezený rozmach v oboru myšlení. Národní tradice katolická drží se však raději přísně vymezeného *řádu myšlení*, a obnovené hnutí novoscholastické podporuje tento směr, zvláště vlivem Dominikánů.

Tou dobou vydávají se ve Španělsku hojně díla mystická. Již v první polovině 16. století jsou tam známi Eckhart, Tauler, Suso, Ruisbroeck, díla svaté Bonaventury, Diviše Aeropagity, Augustina, Kateřiny Sienské, Tomáše Kempenského. Ve Španělsku tvoří se „škola španělské mystiky“: díla Alfonsa Madridského, Františka z Ossuny, Bernardina z Lareda, Alfonsa z Orosco a Ludvíka Granadského jdou do širokého okruhu čtenářů. Ale také hnutí pseudomystická uchvacují mysl: inkvisice pronásleduje zvláště skupinu „osvícených“ — Alumbrados.

Gaston Etchegoyen a abbé Hoornaert podrobili učenému zkoumání všechny tyto duchovní proudy, v jejichž ovzduší svatá Terezie žila. Ba podávalo se jim zjistit i její četbu, která vedle osobních vlivů měla jistě velký vliv na její vývoj. Avšak to, z čeho duch napodobovací byl by udělal „školu“ nebo další článek v „systému“, stalo se pro

geniálního ducha svaté Terezie jen látkou, kterou zformovala po svém: vlivy, z nichž vyšla, byly pro ni podnětem, ale přepálila, přetavila je v žáru svého ducha a dala jim novou podobu, nový tvar.

2. VĚČNĚ — VĚČNĚ

28. března 1515 narodila se v Avile Beatrici Ahumadě a Alfonsovi Sanchezovi z Cepedy — rytířským manželům — dceruška, jež stane se později patronkou Španělska: Terezie, přejímající po matce — podle španělského zvyku jméno *Ahumada*.

Avila v království kastilském, město „kamení a svatých“ — Avila de cantos y santos — je městečko rytířského patriciátu. Mocné hradby brány a věže je chrání proti vpádům Maurů a nepřátel — mnohé kostely a kláštery svědčí o zbožném duchu města. Má i svoji universitu.

Terezie je z dvanácti dětí z druhého manželství. Otec se dvakrát oženil: matka Terezie umírá v mladém věku (1528) a starost o výchovu dětí padá na zbožného otce. Tehdy se vrhá Terezie k nohám Panny Marie a prosí ji, aby se stala její Matkou. Tato chvíle její vroucí touhy a prosby, vycházející ze srdce rozníceného, měla přinést dalekosáhlé důsledky.

Všechny ohlasy ze světa zaléhají do četné rodiny a vzrušují duši dívenky. Rytířské romány, které čte potají, vyprávějí o podivuhodných dobrodružstvích podivuhodných lidí. Životopisy svatých líčí však ještě úžasnější věci: vypráví se tam o mučednících, kteří prolévají krev pro Krista, snášeli hrozná muka a odcházeli do smrti jako do nejslavnější události života.

„Když jsem pozorovala muka, jež vytrpěli svatí pro Boha, zdálo se mi, že získali velmi snadno vstup do nebeských slastí, a zatoužila jsem vroucně, umřít také tak. — Usnesli jsme se s bratrem Rodrigem, že půjdeme, prosíce pro lásku Boží o

almužnu, do země Maurů, aby nás tam stáli.“ (Život, kap. I., odstavec 3.)

Strýc, který potkal za městem dva malé uprchlíky, vrátil je domů. (1522.)

Duše Tereziina naráží ustavičně na velká tajemství života. Chvillemi se jí zdá, že nenajde nikdy nic takového, co by ji mohlo uspokojiti — co by mělo pro ni tolik přitažlivosti a ceny, aby pro to chtěla žít. „Chápala jsem vždy lépe pravdu, kterou jsem poznala již jako dítě, že totiž *všechno je nic* (todo es nada) a že svět je marnost a skončí brzy.“ (Život, III. 5.)

V životopisech světců se mluvilo o *věčné slávě*, již jsou účastní u Boha. Bůh! Stále jen Bůh... a okolo něho věčnost, ta záhadná, nesmírná, nekonečná věčnost! „Divili jsme se velmi, že muka i blaženost trvají *věčně*. Přihodilo se často, že jsme o tom rozmlouvali, a opakovali se zálibou: věčně, věčně, věčně.“ (Život, I. 3.)

3. ŘEHOLNICÍ

1531 poslal otec Terezii do kláštera Augustiniánek v Avile na vychování. Netušil, že si odtud odnese zálibu pro život řeholní — netušila to ani sama. Ale duchovní vliv řeholnice Marie Briceño zasáhl ji do hloubi. Ten umožnil, že když onemocněla a byla poslána do Hortigosy ke svému strýci Petrovi na zotavenou, začíná chápat víru i rozumem. Zbožný strýc dal jí číst Listy svatého Jeronýma a dílo svatého Řehoře o mravnosti. Potřebovala jeho mužného vlivu i mohutného nárazu ducha, aby mohla vyjít ze své ženské přecitlivělosti, která se jí stávala mukou. Její inteligence se probouzí a dychtivě rozevírá pro světla rozumu.

Přemýšlí o svém povolání. Život v klášteře ji však stejnou měrou odpuzuje, jako vábí. Z vnitřního kolísání zrodí se u ní jednoho dne pevné rozhodnutí — a jakmile je učinila, byla by pokládala za zbabělost couvnouti: prchá tajně z otcovského

domu do kláštera avilských Karmelitek (1536). Otec nejprve odpírá, ale na konec se těší z rozhodnutí své dcery, kterou velmi miluje.

Rok 1537, kdy v klášteře Vtělení složila věčné sliby, byl „strašnou“ krisí jejího života. Nejprve těžká nemoc, hrozící smrtí, zhroutila její síly fyzické. Pak následovala krise vnitřní. Vším se zneklidňuje, nesnese sebemenší poznámky spoluses-ter, je krajně přecitlivělá, podléhá všem extrémům duchovního tlaku, jimiž okolí na ni působí. Pro úplnou vyčerpanost dostává povolení k novému pobytu u strýce v Hortigose. Byl opět blahodárný: tato z nejženštějších žen potřebovala vždy silný protipól mužného vlivu, podněty a oporu v duchu muže — aby mohla vnitřně vyrovnávat velké duchovní napětí svého života.

Život v klášteře má pro ni mnoho útrap. Dobře cítí, že duchovní povolání vyžaduje něčeho více, než pouhé rutiny. Pouhá zbožnost pro ně nestačí. Bylo by třeba, aby duše s ním nějak vnitřně srostla, aby nebylo těch ustavičných trhlin a vlažností, jež se rodí z neviditelných rozporů každodenního života. Jinými slovy: nezmocní-li se svého řeholního povolání v absolutním smyslu úplně, tak, aby prosáklo celou její bytostí, bude pro ni jen plahočením po velkém klášteře, kdy se čeká netrpělivě na znamení konce modliteb v chóru, kdy člověk ustavičně vyhledává, čím by byl rozptylován — ať už jsou to četné návštěvy, jimž klášter bez klau-sury byl stále vydáván — nebo běžné události společenské a denní, které jsou vnášeny do zdí kláštera příbuznými řeholnic, mecenáši a vůbec celým tím světem, který krouží Avilou.

Tak se vleče až do roku 1555 mezi svými spolusestrami a příbuznými a známými, kteří ji hojně vyhledávají v hovorně kláštera.

Probouzí ji pohled na zmučeného Krista! Je to chvíle, kdy pochopila, že slova *věčně* — *věčně* — *věčně* — mají v nás svoje vnitřní souznění, skrze Krista. Ježíš ji volá, Ježíš ji probouzí k životu,

Ježíš jí ukáže cestu. Ne lidé, ne svět, ne knihy. Nesmírný život, proudící z Krista, ji zachvacuje a strhuje.

Vychází ze své nehybnosti.

4. TOUHA PO DOKONALOSTI

Doba po obrácení je pro Terezii strmým výstupem k životu vždy vyššímu. Prolomila hradby lidské opatrnosti. Nyní žene útokem na Boha.

Pochopila, že nejvyšší dílo, k němuž člověk na světě je zrozen, je život nesmrtelné duše. Aby duše byla *živá*, aby se hýbala v Bohu, k tomu nestačí morální předpisy, mechanismus „pobožného života“. Duch musí vyrazit ze svých úzkých hranic, ze svého omezení, aby mohl přijmout do sebe všechna hnutí života.

K tomu je třeba, aby duše milosti Boží nepřekážela, aby s ní spolupracovala. Je to základní postřeh svaté Terezie — o čínorodosti duše a spolupráci s Bohem — na němž postaví celou svoji nauku mystickou. Naprosto žádná pasivita — a vyloučení všeho — všeho sentimentalismu mátožného a dekorativního. V tom je až tvrdá, jak jde neúprosně proti tak zvaným „citům“. Znala dobře jejich slabost ze své minulosti! Věděla, jak nespolehlivé a klamné jsou ve všech nejdůležitějších okamžicích života.

Jako každý probuzený duch, cítí tíhu mrtvých generalisací, pod nimiž po takovou řadu let ubíhal její život řeholní. Počíná si přesně uvědomovat, v čem jsou základy živého duchovního života — a v čem jsou jeho nepřekročitelné překážky. Třeba duši dobře vyzbrojit. Zvenčí — i uvnitř — neboť velká ohrožení přicházejí zvenčí i zevnitř.

A aby duše měla sílu k vnitřnímu přerodu, třeba ji vrhnout zcela v Boha — bezvýhradně: jen ve žhavosti lásky k Bohu mohou být přetaveny strusky ubohého lidského já.

Jen jediná cesta k Bohu je bezpečná, a ta je zřejmě nejobtížnější: dělat vždy to, co je dokona-

lepší — co je v daném případě dokonalejší, jak říká praktický duch Tereziin: neboť za chimérami se nikdy nehonila. Nemyslí na dokonalost knižní, nebo vybájenou, nebo vysněnou — myslí na dokonalost, k níž Bůh nám dává denně tolik příležitostí v našem všedním životě. Co je pro nás (duchovně) obtížnější, je pro nás vždy (duchovně) lepší: je to broušení zbraní, kování na kovadlině utrpení, sebezpřemáhání, jež vyzbrojuje dobře Kristova vojáka. Tak se uchvacuje království Boží *mocí*.

Svému zpovědníkovi, Pateru Garciovi de Toledo, činí slib, který zachovávala až do smrti — a jenž naplnil údivem sv. Alfonse de Liguori: konat vždy to, co je v daných okolnostech pro duši dokonalejší. (1559.)

Tento slib udělal z ní světici. Jakkoli vložil na její bedra těžký kříž, stal se pro ni současně cestou nadpozemské lehkosti ducha. Již nejde těžce po této zemi: jsou to živly života nadpřirozeného, jež ji nesou.

Do této doby spadá také zázrak transverberace, slavený dodnes Karmelem jako svátek řádový (27. srpna). Popisuje jej v Životě. Anděl proklál jí srdce dlouhým zlatým šípem, na jehož konci hořel oheň: „Zdálo se mi, že vniká až do jeho hlubin. Když jej vytáhl, jakoby byl vytáhl i hlubiny mého srdce, a zůstavil mne celou v plameni velké lásky k Bohu. Moje bolest byla tak velká, že vyvolala mé vzdechy, a slast, kterou mi působí, je tak jedinečná, že duše nemůže si přát, aby jí byla zbavena, *ani se spokojit něčím menším, než Bohem.*“ (XXIX. 15.)

Srdce, které vyňali po její smrti z těla — je uloženo v Albě — ukazuje dodnes velké jizvy tohoto zranění.

5. HLAD PO DUŠÍCH

Mocná láska k Bohu je vždy provázena mocnou láskou k duším. Jednota s Bohem je nutně jednotou s životem: duše se sjednocuje se vším, co je

dobré, co je krásné, co je pravdivé — prahne po tom, miluje to. Otevírá se v ní porozumění pro všechno, co souvisí s člověkem, s jeho svatými zájmy, s jeho velkým posláním na zemi. Duše není již sama, dostala se do velkého a pravého společenství s druhými.

Roku 1560 měla Terezie zvláštní vidění. Viděla se v pekle, vydána mukám *věčným*. „Viděla jsem, že bolesti v něm nekončí a neustanou nikdy. A toto vše není nic, porovná-li to se smrtelným zápasem duše: je sklíčena, dusí se, rmoutí se tak bolestně, a je tak zoufale a žalostně nespokojena, že ani nevím, jak bych to vyjádřila. Řeknu-li, že je to, jakoby někdo neustále rval duši z těla, je to málo. Zdá se . . . že je to duše sama, jež se trhá na kusy.“ (Život, XXXII. 2.)

Toto vidění, jímž jí Bůh ukázal, kam by byla došla, kdyby se nebyla chopila milosti obrácení, vzbudilo u ní hrůzu nad osudem těch, pro něž život duše je věcí lhostejnou. „Jak můžeme klidně přihlížet, když ďábel unáší každého dne tolik duší?“ (Tamtéž.)

Nyní celá její duše prahne po takovém životě, který by nejen vlastní duši dal pohyb pro život nesmrtelný, který by současně zabíral do mocného svého proudu i druhé duše.

Proč jsou lidé tak tupí ke svému životu nesmrtelnému? Nechápu jeho ceny . . . nejen pro věčný život, ale už pro tento život. Uniká jim jeho vnitřní řád, nevnímají jeho slavné, světelné krásy. Nedovedou ocenit vnitřní pokoj, v němž protéká zdravý duchovní život duše.

Terezie pozoruje kolem sebe v klášteře Vtělení, jak všechny velké věci Boží snadno mohou být zabíjeny malými věcmi lidskými, není-li duše na stráži. Vidí, jak duše umrtvuje nejen náboženský mechanismus, ale především netečnost a vlažnost, s níž se chovají k vlastnímu bytí. Duše nemilují dosti svůj vznešený úděl, nechápu své nemírné ceny!

Klášter Karmelitek Vtělení, v němž žije, ukazuje jí, jak i řádu může se zmocnit ochabnutí — i když řehole se zdánlivě nepřekračuje a zlo nezdá se ani pozorovatelné. Právě duchovní povolání vyžaduje rozhodujícího *bud'* — *anebo!* Bud' chtít dokonalost, kterou mu ukázal Kristus, a pak ji chtít absolutně, bez výhrad. Nebo jí položit různé podmínky a úlevy, lidsky ji udělat „snestelnější“, ale duchovně slabší. Takový byl osud řádu Karmelu od konce 14. století, kdy z původního řádu poustevnického a rozjímavého — s přísnou řeholí — různými výsadami a ulehčeními stal se řád „mírné observance“.

Viděla sama na sobě, jak věci zdánlivě nevinné mohou mít zhoubný dosah pro duši. Karmel její doby neměl již klausury — hovorny jeho stávaly se často literárními salony, v nichž se přetřásaly s řeholnicemi zajímavé otázky — klášterní vzduch plnil se literárním katolicismem doby právě tak, jako politikou a událostmi společenskými. V takovém ovzduší rozptýlené duše nemohly se soustřeďovat k modlitbě a rozjímání — svět na ně dorážel ustavičně. Tyto kláštery nebyly vpravdě Boží: Bůh nenalézal v nich téměř nikdy duše o samotě — v té skutečné vnitřní samotě, z níž jedině každý silný a plný náboženský život se rodí.

Původní Karmel — řád Panny Marie — na to myslí Terezie nyní ustavičně. Původní Karmel, kde duše měla jedinou společnost: Boha. Bůh a duše! Duše zcela v blízkosti Boha. Tam se musí začít, tam nutno se vrátit.

Přesvědčila o tom tak svoji přítelkyni pí Guio-mar, že ta píše do Říma žádost, aby Svátá Stolica povolila v Avile zřízení domu s původní řeholí Karmelu. Ani provinciál Karmelitek, Páter Salazar, nestaví se proti tomu. Do věci je zasvěceno jen několik lidí. Opatří se malý, skromný domek na předměstí Avily. Svatý Petr z Alcantary získá pro to souhlas avilského biskupa Alvara de Mendozy. Z Říma dojde povolující breve!

6. KLÁŠTER SV. JOSEFA V AVILE

24. srpna 1562 vstupují tiše do kláštera svatého Josefa v Avile — tak byl Terezii pojmenován — první čtyři Karmelitky. Páter Daza slouží tam mši a vystaví Nejsvětější Svátost. Zpráva o tom rozšíří se po městě.

Celého městečka zmocní se nesmírné vzrušení. Lidé se rojí po ulicích a vypravují si, že Terezie Ahumada chce *reformovat* Karmel a opovážila se založit nový klášter. Okamžitě pro ni posílá převorka z kláštera Vtělení, aby se vrátila do „svého“ kláštera. Karmelitky ve Vtělení, které nic netušily o jejích plánech, zahrnují ji posměchem a výčitkami. Chce být světější než ony?

26. srpna shromažďuje se na radnici celá junta. Městští soudcové, členové kathedrální kapituly, nejvýznačnější mužové města usnášejí se jednomyslně, aby „přebytečný klášter“, zřízený bez vědomí městské rady, byl zničen — vyvrácen ze základů. Místodržící v silném ozbrojeném průvodu ubírá se do kláštera svatého Josefa, aby zahnal čtyři novicky, které prohlašují, že neuznávají světskou moc a že jsou zde na rozkaz svého biskupa a na základě papežského breve!

Biskup nebyl tehdy právě v Avile přítomen. Terezie je uzavřena v klášteře Vtělení. Není nikoho, kdo by utišil rozbouřené rytíře avilské a opatrné měšťany, kteří prohlašují, že město utrpí novým klášterem dalekosáhlé škody.

Junta se schází na novo. Tentokráte je ještě početnější. Význační mužové přednášejí dobře odůvodněné řeči o zbytečnosti podniku, který se zrodil v hlavě přemrštěné řeholnice. Všichni souhlasí, bouře odporu burácí síní. V tom se zdvihá se svého místa Dominikán, Páter Dominik Baněz. Prohlašuje, že Donnu Terezii z Ahumady nikdy neviděl, nikdy s ní nemluvil. Protože nemá v této věci žádného zájmu, může mluvit nestranně. Stačí k zavržení něčeho důvod, že věc je nová? Jakým

nebezpečím pro město by mohly být chudé ženy, v koutku stísněné, které se chtějí za nás modlit? Ptá se všech avilských mužů, proč jsou vlastně tu? Která nepřátelská moc ohrožuje hradby? Jaký zánik hrozí městu? Svolávat juntu pro čtyři pokojné a mírumilovné Karmelitky v předměstí zdá se malou ctí pro Avilu! A protože biskup je vzal pod svoji ochranu, je celá záležitost věcí biskupa a buďž ponechána jeho starosti!

První klášter reformovaných Karmelitek byl zachráněn. Jeho zakladatelka nesměla se však vrátit ke svým novickám, pokud nepřišlo druhé papežské breve, povolující zřízení kláštera.

Když jí provinciál Salazar udělil dovolení, aby se „přestěhovala“, (1563), zastavila se podle pověsti v basilice sv. Vincence v Avile a před obrazem Panny Marie vyzula své střevíce. Místo nich obula hrubé španělské opánky (alpargaty), aby vstoupila k sv. Josefu jako Karmelitka *bosá*. Tam pak oblékla sebe i své novicky hrubým rouchem reformy a přijala jméno

Terezie od Ježíše.

7. REFORMÁTORKA

Tereziánská reforma Karmelu vyznačuje se duchem oprostění a duchem lásky. Chudoba je opravdovou chudobou — do všech důsledků, se všemi těžkostmi a potížemi chudoby. Poslušnost je opravdovou poslušností — s naprostým vzdáním se vlastní vůle, jež má vyznačovat „bosou“ Karmelitku. Svět nemá již přístupu do bran Karmelu: obrňují se tam proti němu přemnohými důmyslnými opatřeními. Také nemá již pro svět půvabu klášter, kde řeholnice nikdy nevycházejí, nikdy nemohou být nikým spatřeny, kde celý denní pořádek je určován jen modlitbou — kde nelze se nadíti ani duchaplných rozhovorů, ani světoborné činnosti řeholnic. Nikoho nevychováávají, nikoho neošetřují: dobrý důvod, aby svět byl vždy kru-

tým nepřítelem těchto nepatrných řeholnic, které i své kláštery a kostely stavějí tak chudě, skoro bezvýrazně!

Karmel má být *hradem lásky* — je tu jen pro Boha — a svatá Terezie opakuje, že Bůh sám mu stačí. (Sólo Dios basta.)

Řehole je přísná a Zakladatelka varuje před ulehčováním důrazně: „Netrpte na žádný způsob nějaké ulehčení. Pomyslete si, že nejmenšími maličkostmi otevírají se dveře k velmi velikým chybám a svět proti očekávání rychle může se k vám vtlačit.“ (Zakládání, XXVII. 9.)

Je to řád pro velkodušné duše. Varuje, aby představené nepřijímaly pobožnůstkářek, žen zasmušilých a takových, u nichž není dosti vyvinut *zdravý úsudek*. V trvalé škole vnitřního života, jež vede k dokonalosti, by neobstály a klášterní komunitě by byly přítěží, neboť nikdy nebude mít dosti sesterské lásky duše omezená a předpojatá. Terezie chce domov pro duše královské. Svoboda ducha je něčím, nad čím bude bdít ustavičně.

Zatím co Terezie staví takto vnitřní Karmel, svatý papež Pius V. přeje si provést reformu všech starých řádů.

Ve Španělsku získávají jeho snahy nejlepší souhlas u Filipa II. Roku 1567 přijel do Španělska generál Karmelitů Jan Baptista Rubeo a na přání Filipa II. provedl visitaci karmelských klášterů. Chtěl pozvednout ducha řádového a provést některé potřebné změny. Navštívil také klášter sv. Josefa v Avile: byl nadšen Zakladatelkou i duchem jejího domu. Dal jí dovolení — ba skoro příkaz — aby zakládala další kláštery „reformy“. Nejpodivuhodnější úspěch však byl, že jí dovolil zřídit dva *mužské* reformované kláštery na území Kastilie. Terezie měla provést reformu mužského Karmelu, již ani generál řádový, ani Filip II. nemohli prorazit!

Tehdy ustanovení apoštolští visitátoři, kteří měli ve Španělsku vykonávat rozkazy Svaté Stolicе a podporovat reformu řádů.

Terezii brzy nastaly dlouhé a namáhavé pouti se zakládáním nových reformovaných Karmelů. Duše po nich volaly. Neměla k tomu žádných hmotných prostředků: Bůh sám posílal jejímu dílu mecenáše — a duše. V knize Zakládání klášterů líčí historii těchto fundací, skoro dobrodružnou v tehdejších poměrech. Nebyla nikdy plně zdráva a musela se plahočit po bídnych cestách Španělska, v horku i krutých zimách, tak jak je líčí s malebnou špínou jeho hospod Cervantes v Donu Quijotovi de la Mancha. Ona, která tak milovala samotu a ústraní, musela putovat ustavičně mezi lidmi, po dvorech vévodských, po domech měšťanských kupců, čekat v předsíních biskupských paláců a kanovnických domů, jednat s rytíři, obchodníky, vojáky, velkými dámami a ženami z lidu, které někdy byly pohoršeny „potulnou řeholnicí“. Nejpříkřejší odsudek musela slyšet později z úst papežského nuncia Segy, který ji nazval „světoběžnicí“, „ctižádostivou domahačkou“, „která se opovažuje poučovat druhé jako doktor, ačkoliv sv. Pavel řekl, aby žena mlčela v Církvi“.

Připomenula k tomu skromně: „Když jsem přemýšlela o smyslu slov svatého Pavla, týkajících se odloučenosti žen v Církvi, napadlo mi, není-li to i vůči mně vůle Boží. Tehdy Pán mi řekl: Řekni jim, že se nemají odvolávat na *jediný* výrok svatého Písma, nýbrž všimnout si i druhých. A zdaž chtějí *mně* vázat ruce?“ (Zápisky o projevech přízně Boží, II. 13.)

Založila tyto ženské reformované Karmely: Avila (1562), Medina del Campo (1567), Malagon, Valladolid (1568), Toledo, Pastrana (1569), Salamanca (1570), Alba de Tormes (1571), Segovia (1574), Beas, Sevilla (1575), Caravaca (1576), Villanueva de la Jara, Palencia (1580), Soria (1581), Granada, Burgos (1582).

1568 založila první mužský reformovaný Karmel v Duruelu, pro něhož získala — a vyučila — sv. Jana od Kříže.

8. JEŠTĚ JEDNOU V KLÁŠTEŘE VTĚLENÍ

Pius V. poslal do Španělska apoštolské visitátory, a to Dominikána Pátera Vargase do Andalusie a Pátera Hernandeza do Kastilie.

Visitátor Hernandez pobyl několik dní u bosých Karmelitů v Pastraně, visitoval tamtéž bosé Karmelitky a byl tak zanícen novým duchem řádovým, že se odebral do Avily, aby mohl osobně poznat Terezii od Ježíše. Když porovnával poměry v klášteře sv. Josefa a poměry v klášteře Vtělení, měl nápad, jak by se rychle mohlo pomoci upadajícímu duchu „observantního“ Karmelu: jmenoval z moci svého úřadu Terezii převorkou v klášteře Vtělení. Bylo to pro ni dosti nemilé překvapení. V klášteře Vtělení způsobilo revoluci. Řeholnice, s nimiž kdysi žila pod jednou střechou, obávaly se, že udělá z Vtělení druhý klášter sv. Josefa.

Dne 6. října 1571, provázena provinciálem Salazarem, vstoupila Terezie do kapitulní síně. Provinciál přečetl list apoštolského visitátora, jímž se Matka Terezie od Ježíše dosazuje jako převorka do kláštera Vtělení. Jeho hlas zanikl v bouři odporu a výkřicích rozrušených řeholnic, z nichž některé omdlely. Nikdy, nikdy neuznají její autoritu jako převorky!

Terezie stojí tiše před nimi, pak opouští sál. V nejbližších dnech svolává je znovu do kapituly. Vstupují odměřené, chladné, vyzývavých tváří. Místo převorky, na něž každá vzhlédne, je však prázdné: stojí na něm socha Panny Marie a drží v rukou klíče převorky. U jejích nohou leží nehybně Terezie.

Jakoby uřel, myslí se uklidňují a řeholnice brzy poznávají, že přítomnost Terezie je největším dobrem pro klášter po všech stránkách. Dává do pořádku jeho rozhárané finance, odstraňuje příčiny nepokoje a opatřuje řeholnicím klenot, na nějž budou vždy vzpomínat v největší lásce a vděčnosti: svatého Jana od Kříže jako zpovědníka. Věděla,

že náprava vždy může jít jen zevnitř. „Bylo by výtečným prostředkem pro ně, dát jim dobré zpovědníky. Je strašná práce, chtít dělat zevní pořádek, není-li nikoho, kdo se stará o vnitřní.“ (List P. Graciánovi, Toledo, 9. I. 1577.)

9. DÍLO REFORMY OHROŽENO

Apoštolský visitátor Vargas, určený pro Andalusii a podporovaný Filipem II. a papežským nunciem Ormanetem, oblíbil si mezi bosými Karmelity Pátera Graciána a přenesl na něho svoji pravomoc v Andalusii. Tam začali zřizovat nové reformované mužské kláštery a to se stalo příčinou sporu mezi Karmelem nereformovaným a reformovaným. Pokud žil nuncius Ormaneto, byl spor více méně právní: na Andalusii se totiž nevztahovala dovolení generála Rubea. Protože Páter Gracián byl ve zvláštní přízni u svaté Terezie — byl představený reformovaných Karmelitek — generál Rubeo, jsa informován ze Španělska, přičítal vinu za překročení svých instrukcí Terezii a obrátil se na stranu jejích protivníků. Nesla to těžce, protože vždy měla dětinnou oddanost k tomuto představenému.

Rubeo vymohl na papežské Stolicí odvolání visitátorů tajně. To se však včas dozvěděl nuncius Ormaneto ve Španělsku a vlivem Filipa II. zmařil toto opatření. Řádová kapitula nereformovaného Karmelu prohlásila však v Piacenze 1575 reformované za „syny neposlušné a vzbouřené“ a nařídila jim, opustit do tří dnů domy, zřízené bez povolení generála. Na radu nunciovu podali reformovaní proti tomu protest. Mezi Římem a dvorem Filipa II., který chránil reformovaný Karmel, nastala bouřlivá jednání. Z Říma byl do Španělska poslán nový visitátor, Tostado, zaujatý proti reformě. Když mezitím zemřel nuncius Ormaneto a jmenován nový — Sega — také nepřiznivý reformovaným, zdál se jejich osud zpečetěn.

Tostado dal v Avile zatknout sv. Jana od Kříže,

zpovědníka řeholnic v klášteře Vtělení, zavedl proti řeholnicím disciplinární řízení a dal uvěznit sv. Jana od Kříže v klášteře toledském, kde se s ním krutě zacházelo. Marně psala svatá Terezie na všechny strany listy o pomoc — generálovi Ru-beovi, Filipovi II., biskupům, dvořanům. Na rozkaz představených musela se uzavřít v Toledě. Tam vzniklo tehdy její vrcholné dílo — Hrad nitra.

Proti reformovanému Karmelu použito všeho, co mohlo ohrozit reformu — uvězněn Páter Gracián, Páter Antonín, Páter Mariano, kteří vedli obranu — kláštery reformovaných vydány dozoru nereformovaných — přijímání noviců zaraženo.

Terezie zakolísala. Opouští Bůh její dílo? Dílo. zrozené z lásky k Bohu? V pláči ztrávila štědrovečerní den strašného roku 1578. Sestra, která pro ni přišla, aby ji doprovodila do chóru k půlnočnímu oficiu, našla ji v slzách.

Ale již na Boží Hod rozesílá Terezie znovu posly na všechny strany, ke dvoru Filipa II., ke všem vlivným osobnostem, a vyzývá Karmelitky k důvěře v Boha a žádá je, aby *oblehly* Boha modlitbou!

10. ODCHOD

Zápas o bytí a nebytí reformovaného Karmelu skončil vlivem Filipa II. rozhodnutím apoštolské Stolice, aby kláštery reformované byly odděleny do vlastní provincie a podřízeny vlastní správě. Tedy osamostatněním, k němuž došlo 1581.

Svatá Zakladatelka mohla však ještě tušit, jak mladý útvar reformovaného Karmelu mužského prodělává těžké otřesy vnitřní. Páter Doria který se brzy po smrti Terezie zmocnil vedení řádu, byl povaha drsná, a nesnášlivá. Pod jeho režimem netrpěn vliv mužů, jakým byl svatý Jan od Kříže — po smrti svaté Terezie vyobcován byl dokonce z řádu první provinciál řádový, Páter Gracián.

Svatá Terezie chtěla — a provedla — obnovením Karmelu dílo lásky. Její Karmel měl učit cestě

lásky. Láska v jejím chápání a prožití a prožívání je tvůrčí rozmach života: všechno, všechno jí prochází a všechno v ní vrcholí. Srdce, objímající bytí jako dar Boha, srdce, ústící v Bohu jako ve svém cíli. To nejsou city, ale *činy*. Toto ustavičné přetvořování života do vyšších a vyšších forem bytí vyžaduje celého člověka, a nemůže být nikdy vykonáno nějakou polovičitostí. Staví Karmelu před oči ustavičně *královský úděl duše*.

Poslední roky jejího života jsou stále ještě putováním za zakládáním Karmelů... Je již těžce nemocná. Zlomená ruka působí jí nesnáze, cesty ji smrtelně unavují. Burgos... poslední dům, z něhož se již do milované Avily nevrátila. Zemřela na cestě — v Albě — 4. října 1582. Gregoriánskou opravou kalendáře, která právě tehdy byla provedena, byl počítán den, následující po smrti sv. Terezie, jako 15. říjen. Proto její svátek slaví se 15. října.

Její věrná průvodkyně, Anna od sv. Bartoloměje, vypisuje poslední její okamžik: „Tři lehké vzdechy unikly jejím rtům, stěží pozorovatelné. Podobaly se dechu duše, hluboko do modlitby pohřížené. Tak vrátila Bohu svou duši.“

11. LITERÁRNÍ DÍLO SV. TEREZIE

Terezie od Ježíše patří k největším spisovatelům mystickým. Její dílo, jež nebylo určeno veřejnosti — bylo psáno z velké části na podnět jejích zpovědníků, nebo představených, kteří se tak zasloužili o zachránění nesmrtelných živých světél pro lidské duše.

Literární historici a theologové zkoumají podrobně vlivy, jež na ni působily — autory, které četla — styky s učenými muži. Tyto vlivy jsou snad poněkud patrný při mikroskopickém zkoumání díla — protože každý člověk je vymezen svojí dobou a svým prostředím: z nich však obrovitě trčí nové, mocné dílo ducha, jednolité a jednotné

— dílo tereziánské mystiky — s vlastním jedinečným výrazem, s vlastní mohutnou formou.

V oblasti myšlení je Terezie od Ježíše duch suverénní, vládnoucí. Není nikdy ve vleku cizích myšlenek. Působí-li na ni něco mohutně — kniha, člověk, věci — vrhá to do svého ducha a propaluje tak dokonale, že věci pozbývají svého původního tvaru a dostávají myšlenkový tvar její.

Jedním z hlavních rysů jejího díla je smysl pro *realitu* — skutečnost — veškerého dění — rys, který u ní Maritain označil jako realismus transcendentální. Tím chce říci, že svatá Terezie nedotýká se jevů života jako pouhých skutečností hmotných, to jest viditelných a nápadných: ačkoliv tak dobře a přesně rozeznává jejich podobu vnější, převádí je hned do jejich skutečnosti vyšší — chápe je v tom pravém smyslu duchovním, jaký mají v řadě Božím.

Je to dílo především *žité*. Nic není v něm „literárního“ — to jest takového, co by přicházelo z důvodů nějakého pěkného uspořádání myšlenkového, nebo pro „klasifikaci“ — utřídění pojmů. Vyjadřuje obrovitou látku života, která probíhá její duší, a vyjadřuje ji jen podle vnitřního tlaku, který na ni působí. Má-li na mysli své čtenáře — to jest především své zpovědníky a Karmelitky — zápasí někdy s vyličením věci, aby jim ji přiblížila. Ale jinak nestará se vůbec o čtenáře. Ani soudobá frazeologie náboženská nezůstala v její formě tak jak lidé její doby o náboženských věcech mysleli a psali. Slovo z ní tryská, žhne a pálí. Přetavuje ustavičně látku poznání. Tím se stala její dikce (sloh) tak výraznou. Je krajně oproštěná od jakékoli „stylotvornosti“. Je krásně lidská v tom, že budou jí vždy rozumět všichni lidé, kteří se obírají věcmi duše. Pro všechny ostatní je ovšem svatá Terezie autorkou těžkou.

„Doktorka mystická“ je ovšem také v jistém smyslu jako středověký těžkooděnenec: protože musíme za ní často sestupovat do hlubokých příkopů

a jam bytí, nebo slézat nebezpečná místa hradeb, je to hned krunýř, hned pádný meč nebo těžký štít, které narážejí na hrubou hmotu našeho poznání. Není poetická ve smyslu lehkosti, jak bývají básníci, ale, jak řekli mnozí dobří znalci, je *lyrická* v té vznešené noblesnosti ducha, jenž se nikdy neposkvvrňuje věcmi všedními, a jsa čist jako křišťál, obrazy všechny duhové barvy nebes.

12. TEREZIÁNSKÁ MYSTIKA

Jsou lidé, kteří se dívají na náboženský život jako na kouzelnictví. Horují o lásce a ctnostech — což není nikdy ďáblu nebezpečné — jako se horuje o krásné vyhlídce, nebo příjemné cestě po moři. Pro ně stačí lásku „vzbuzovat“, ctnosti si „přát“, modlitbě se „oddávat“, po zbožnosti „toužit“. Náboženský svůj život navěšují jakoby zvenčí na strom života — tak, aby *byl i nebyl*.

A zatím . . . je náboženský život jen jediným způsobem možný, jen jediným způsobem uskutečnitelný: jako *průlom* do věčnosti. Jako stav ustavičného a základního převratu člověka. Jako předpodstatňování jeho bytí nižšího do bytí vyššího. Je to pronikání celého člověka do celého jeho díla, do všech vztahů jeho. Nemůže býti pětiminutovým okouzlením nebo hodinovým cvičením. Je stálým přerodem, stálým vzrůstem — je-li pravý.

Duše se prolamuje do života v Bohu. Zůstane-li vně, na jeho obvodu, v příkopě hradu mezi nízkou sběří — to již není život, jenž vede do věčnosti a nesmrtelnosti — toť její nutná smrt. Aut — aut, je tereziánská nauka: buď život, nebo smrt. Nezná než dvě cesty: k životu a k smrti.

Cesta k životu je cesta lásky. A v ní je vším čin. „Ne mnohé vědění, ale mnohé milování.“ Čin ve smyslu tereziánském patří vždy do tvůrčí oblasti lásky. Také není nikdy sám pro sebe — nikdy izolován — ale vždy zapjat do celkového života duše.

A především, vzdejme se navždy představy, že

by láska u svaté Terezie znamenala nějaké obvyklé „city“. Láska je *tvorba* na celém rozsahu duše — ve všech jejích složkách, na všech jejích schopnostech. Je ústředním nervem stavby křesťanského života — to jest, nesmrtelného života duše. A růst nesmrtelné duše není něco levného, ani něco kratochvilného. Podstatná podoba lidského života — jak ji svatá Terezie vidí, je podoba *tragická*. My hříšníci! Kdo nás vysvobodí z těla smrti této? ptá se ustavičně.

Jako nás Ježíš vykoupil svou obětí, svým utrpením, svou krví, tak i my musíme jít cestou oběti, utrpení, ba i krve, za nesmrtelnou slávou svojí duše. A právě tuto skutečnost člověk uznat nechce. Právě před ní zastírá si ustavičně oči. Nechce viděti tuto podstatu života, nechce o ní slyšeti! Byl by často ochoten, přiznat duši nesmrtelnou a nejvyšší cenu — ale není ochoten, ji *vyplatiti*.

Y sin amor todo es nada. Bez lásky vše je marnost! Člověk, jenž nemiluje, je v jejích očích morálně beztvary: není zapjat do jednoty s Bohem a veškerenstvem, nemá podílu v plnosti života. Není schopen porozumět ani Bohu, ani člověku.

13. NAUKA O MODLITBĚ

Začátečník v duchovním životě, který slyší o sedmi stupních modlitby v Hradu nitra — nebo o čtyřech způsobech modlitby v Životě — nebo pojednání o modlitbě v Cestě k dokonalosti — mohl by snadno upadnout v omyl, že by si představoval tereziánské pojetí modlitby jako něco složitého — nebo slabým svým silám nedostupného. Modlitba je služba lásky.

Do služby povolává Pán a službu přiděluje také Pán: „Vlastními silami nedostanete se do všech komnat, i kdyby se vám zdálo, že síly ty jsou značné, nepovolá-li vás Pán hradu sám. Proto vám radím, abyste neužívali násilí.“ (Hrad nitra, závěr, 1.) Chce tím varovat před jakýmkoli napodobením v

duchovním životě — napodobením otrockým, před jakýmkoli mechanismem duchovního života, který má vždy zhoubné následky. Náš podíl v životě je zvláštní. Naše poslání je jiné, než všech druhých duší. Otrockým napodobením druhých nikam se nedostaneme.

Proto se musíme nejprve učit řeči Boží — volání Božímu *rozumět*. Proto prosíme nejprve, abychom se naučili plnit Boží vůli. Život duše má své podmínky. Ne takové, jaké si vymýšlíme sami, ale takové, které jsou dány Bohem. Svatá Terezie ráda přirovnává duši k obydlí, paláci, hradu, jehož pánem je Bůh. Je především třeba, aby duše tuto svrchovanost uznala.

Uznání svrchovanosti Boží — to nemohou být pěkné deklamace. Duše musí se vrhnout v Pána se všemi živými důsledky. Mnoho pobožných lidí právě zde se nejvíce klame: domnívají se, že chtějí plnit vůli Boží a přece ustavičně plní vůli svoji. Plnit vůli Boží je to naprosté vnitřní odevzdání Bohu, kdy *prožíváme* jako plnou skutečnost vlastní nicotu, kdy se nechceme opírat o její zpuchřelé základy, kdy stále hledáme pevnější oporu ve všem tom, co se okolo nás děje. Vůle Boží je něco, co pravá pokora *slyší* a co pravá láska *následuje*.

Je k tomu třeba velkodušnosti — opravdovosti k Bohu — upřímnosti srdce. A prostoty, aby člověk se rád dával Bohem vést. Je to ochota k vnitřnímu naslouchání.

A to všechno je už — modlitbou. Ba i dýchat jen takovou touhou je modlitbou.

„Jistý čas to vše bylo mi temným. Chápala jsem sice, že mám duši, ale nerozuměla jsem vůbec hodnotě duše a Toho, jehož je sídlem. Neboť jsem si svázala oči a obracela je k marnivostem světa. Kdybych byla spatřila tehdy, co vidím dnes, že v tomto malém paláci mé duše sídlí tak velký král, nebyla bych ho tak často nechávala samotného, ale raději zůstávala u Něho a lépe se namáhala, ochránit jeho obydlí před špínou. — Přivádí s sebou svo-

bodů, neboť má moc, učinit tento palác velkým. Hlavní však je, abychom se mu věnovali *zcela*, s plným odhodláním, jako jeho vlastnictví, a odstraňovali všechny překážky. To je podmínka, tu klade a na tu má právo. — A protože nechce naši vůli donucovat, bere to, co mu dáváme. Nedává se nám zcela, pokud my se mu zcela neodevzdáváme. Působí jen tehdy v duši, je-li duše zcela a bez výhrad jeho. A také nevím, jak by jinak mohl působit, neboť jest *přítel pořádku*. Nevyčistíme-li palác od nízkého lidu a obyčejných věcí, jak by tam mohl vejít se svým dvorem?“ (Cesta k dokonalosti, XXVIII. 11.)

14. NEPŘÁTELE DUŠE

V životě duchovním — jako v životě hmotném — vládne pevný řád. Jestliže chce někdo vzdorovat zákonům tíže a miní se procházet po střeše, dává se nutně v nebezpečí pádu — jako se mu vystavuje člověk, nedbající zákonů duchovních.

Svatá Terezie byla nazvána Matkou duchovní — *Mater spiritualium*. Učitelkou mateřskou, která chrání duši před jejími pády, která ji varuje před nebezpečnostvými, která pro ni vyhledává vhodné léky a je ustavičně na pozoru, aby ji varovala před nepřítelem. Jako starostlivá matka ukazuje vždy to, co je nejdůležitější, nejpodstatnější, nejpotřebnější. Jako pravá matka, je všestranná ve svém duchovním mateřském instinktu. Nevyhledává pro své děti duchovní vědu, ale sbírá pro ně výsledky duchovní *praxe*: tereziánská mystika je mystika veskrze praktická. Porozumět jí dobře, toť obhlédnout dobře bitevní terén života.

Zná ve svrchované míře to, čemu říkal svatý Augustin *umění dobře žiti*. To je pravá věda světců.

V Hradu nitra nám ukazuje, kde je první velký nepřítel duše. Duše bloudí v příkopech hradu — na periferii světa — na obvodu života. Tichý „hvízd Pána“ volá ji do vnitřních komnat hradu

— ale ona neslyší. „Všechna naše starost se odnáší jen k hrubé obrubě nebo náspu kolem hradu . . . Jsou duše tak nemocné a navyklé zabývat se věcmi zevnějšími, že nemohou vejít v sebe. Již zvyk, že taková duše se stále zabývala hmyzem a jinými zvířaty, která se zdržují kolem hradu, učinil ji téměř jim podobnou.“ (Hrad nitra, I. komnata, 1. kap.)

„Strašlivé jsou úskoky a lsti ďáblovy, aby se duše nepoznaly a *nenalezly svých cest*.“ (Hrad nitra, I. 2. 12.)

Duše je tak zabrána ve věci světa, tak pohřížena ve statky, nebo pocty, nebo zaměstnání tohoto světa, že i kdyby opravdu chtěla poznat a okoušet svou krásu, svět ji nedá. Zdá se, že se ani nemůže pozbavit tolikerých překážek. — Je svrchovaně potřebno, aby *odhodila* všeliké zbytečné věci a práce, každý ovšem podle svého stavu. Je to věc tak důležitá, že nezačne-li se takto, pokládám za nemožné, aby kdo dospěl do komnaty nejprzednější.“ (Hrad nitra, I. 2. 16.)

Jedná se tedy o skutečnou a namáhavou práci na sobě samém, nikoli o duchaplné rozumování nebo obírání se různými city.

Po nepřátelích vnějších přicházejí nepřátelé vnitřní: jsme to my sami se svojí sebeláskou, svými předsudky, svou rozpínavostí: „Třeba vzdát se úplně důvěry v sebe a přeložit ji všechnu v Boha.“ (Život VIII. 12.) Varuje hned před falešnou pokorou, která pod záminkou nemohoucnosti skládá předem zbraně a nedůvěřuje všemu v nás. „Zlý duch nám vnuká někdy velkou touhu, abychom nepřiložili ruky k tomu, co je v naší moci — — a spokojovali se jen touhou po věcech nemožných.“ (Hrad nitra, VII, 4. 23.)

Hrad nitra končí napomenutím, abychom nestavěli věží bez základu! „Učiníme-li, *co můžeme*, dá jeho Velebnost, abychom mohli den ze dne více. Hlavně hned neumdlévejme, nýbrž po celý krátký čas života — — přinášejme Pánu oběť vnitřní i

zevnější, *pokud můžeme.*“ (Hrad nitra, VII. 4. 25.)

Znemožnit, aby naše nižší přirozenost se uplatňovala na úkor naší přirozenosti vyšší: jinými slovy, dobré umění strategické, jak odzbrojit nepřítele, *dříve* než na našem území zmohutněl.

15. CENA UTRPENÍ

Aby život nebyl ubohým vláčením se po této zemi, ale sbíráním sil k životu nadpřirozenému a věčnému, musí zpracovávat duchovně všechno, *celou látku života*, která je před ním i v něm. Bůh ji dává: Bůh dává ji právě tak v bolesti, jako ve štěstí, ale především v utrpení, které má pro nás prvořadou cenu *očisťující*.

Bez utrpení byl by život duše plytký: kdyby mu chtěla uhýbat a kdyby se je zdráhala nést, zbavila by se toho, co zajišťuje duchu jeho svobodu a pohyblivost. Zmalátněla by, ochabla, a podlehla záhy své nestatečnosti. A svoboda ducha není nic jiného, než „nalézat Boha ve všech věcech.“ (Zakládání, VI. 15.)

V tomto duchovním pohybu, jenž grandseigneursky od Boha přijímá všechno — *vidíme* „rytířskou a královskou duši“ Tereziinu. Ne, nedává Bohu podmínek, nečiní si nároky na výjimky, přijímá kříž, jako jej přijal její učitel — Ježíš.

„Víte-li, co znamená žítí opravdu duchovně? Státí se otroky Božími, poznamenanými jeho znakem, jímž je kříž. — Kdo se k tomu neodhodlá, ať se netěší, že učiní valných pokroků. — Opakuji, že nestačí klásti základy jen modlitbou a rozjímáním. Nebudete-li *konat* ctnosti a v nich se cvičit, zůstanete stále zakrslíky. (Hrad nitra, VII. 4., 12—13.)

Člověk, který uhýbá utrpení a který se vzpírá je nést, vnitřně lže. Dává hodnotám života nesprávná jména. Jen když projdeme ohněm válečným, můžeme mluvit o boji. Nechť o něm nemluví nikdy ten, který před každou skutečností zbaběle u-

tíká, který si před ní zastírá ustavičně oči. Je to zastřená pýcha, která nechce ničeho, co by jí bylo nepříjemné — která nechce nic těžkého nést, o ničem těžším pracovat, která nechce přiznávat svoje porážky, svoji malost, svoji ubohost.

Hrdinná duše na rány od Boha čeká! Přijímá je bez zbabělého nářku. Ba děkuje za ně — žádá za ně! „A proto prosím o utrpení. ale nejprve o milost, abych je snesla.“ (Zpráva z roku 1560, první.)

„Chci trpěti Bože, protože i Ty jsi trpěl. Staň se vůle Tvá na mne *jakákoliv*.“ (Život IX. 12.)

Jen věčný sochař ví, proč a jak musí být zpracováván hrubý balvan našeho bytí, aby jednou mohl nést obraz nesmrtelné krásy svého Tvůrce.

16. DUCH POKÁNÍ

Svatá Terezie je prvotřídní učitelkou askese. V tomto směru vyučila mnoho žáků. Jedním z největších je sv. Alfons z Liguori, o němž Páter K. Keusch vyznává: „Nauka svaté Terezie o duši silně ovlivnila sv. Alfonse. Dala mu vůdčí motivy, hlavně o dokonalosti. Ukázala mu ideál, vytvořila jeho smysl pro nadpřirozeno, naučila ho umění rozjímání a upozornila ho na nutnost modlitby. Může být nazvána prvotřídním pramenem, z něhož Alfons čerpal ducha své asketiky.“ (Die Aszetik des hl. Alfons Maria von Liguori, str. 60.)

Naše duchovnost a tělesnost vyžadují přesného vyvážení, aby se ani duch neúměrně nenadlehčoval, ani tělo neúměrně neuplatňovalo. Zákony této vnitřní souvislosti mezi hmotou a duchem jsou tak přesné, že již sebemenší odchylka vytváří nesouzvuky. I malé poruchy ruší vnitřní rovnováhu — často ji vůbec znemožňují. Chabá spiritualita je ta, která si buďto těla (hmotnosti v nás) vůbec nevšímá, nebo mu podléhá. Zdravá spiritualita nemůže je nikdy ztratit ze své pozornosti.

Uvádění naší „tělesnosti“ do područí ducha je vlastní prací askese. V tom se ukázala genialita

svaté Terezie v pronikavosti tak přesné, že může být vždy bezpečným ukazovatelem cesty. Největší spisovatelka mystická je velkou realistkou asketickou. Její mystika má pevný podklad v askesi — ve všem tom, co patří ke kázni ducha i těla.

Porozumění pro askesi vyrůstá u svaté Terezie z ducha pokání. Přála si, aby duch nového Karmelu byl jím proniknut úplně.

Všechnu naši vnitřní akci má nést duch pokání — a pak se nemusíme bát zbloudění. Je to ustavičné patření na vlastní bídu — ale také uvědomování si nesmírného Božího majestátu. Do těchto dvou protiv staví ustavičně duši, aby ji naučila všem přesným rozlišováním na cestě očistné, osvětné a s Bohem sjednocovací.

Tělu jdou na pomoc kající skutky a umrtvování, po nichž, jak sama o sobě píše, měla vždy „prudkou žádost“. (Třetí zpráva z roku 1563.) Ale jdou mu také na pomoc svátosti, které zdvihají ustavičně křehkou hmotu života z dosahu nesčetných nárazů, z ustavičného ohrožení.

Pozorujeme-li chuti těla, vidíme, že proti nim musí začínat veškero umrtvování. Na příklad umrtvování smyslů: zrakem a sluchem prochází tolik dojmů, že by mohly ochromit ducha, kdybychom se včas nebránili tím, že jim většinu těchto dojmů — odepřeme. Ze žádostivosti smyslů může se stát rychle nebezpečná lakota duchovní: člověk se vrhá na všechno, co nalézá při své cestě životem a stahuje do svého doupěte kde jakou zdechlinu. Chudý duchem bere ze všeho *jen* to, co právě potřebuje k svobodnému pohybu ducha. A tam, kde nečistota ducha veškeru hmotu života vláčí blátem a padá pod ni, čistota ducha hmotu zbožšťuje, činí ji opět nevinnou, přijímá ji jako dar Boží. Výsledky dobré askese jsou vždy duchovní: lehkost ducha, jeho snadná odpoutatelnost od hmoty, jeho prostupnost pro vlivy milosti Boží — to, čemu říkala světice „souhlas s vůlí Boží“. Je dán vždy jen po takové namáhavé práci duše.

Kdo si představuje svatou Terezii jako ustavičně poletující po výšinách, byl by ohromen drsností a strohostí cesty, kterou uložila svému řádu. Nechce nic lehkého, nic snadného: také cesta k dokonalosti není něčím lehkým a laciným. Zkoumána jejím zrakem, prozradila se vždy každá spiritualita — zda je pravá, či nepravá. Zda je zastřenou smyslností a plazením se před sebou, nebo skutečnou prací na životě duchovním. Svatá Terezie nezná života, na němž by se nemuselo souměrně pracovat s obou stran: oď naší tělesnosti právě tak, jako od naší „duchovnosti“ — a vždy v reálných podmínkách životních, nikdy v jalových náboženských fantasiích.

17. JEŽÍŠ

Všechno, co je pro nás obtížno na cestě k Bohu, překonává a do vyšších forem života uvádí láska. Celé mystické dílo svaté Terezie je hymnou lásky — jako jí byl i celý její život. Láska přetavuje, co je v nás nízkého a ubohého. Láska je rozmachem našeho bytí. Slovo nevyjádří, čím vším je pro Terezii láska, a co všechno nese v životě její duše. Ale snad by se dala poněkud vysvětlit tím, čím láska u ní *není*: neboť především není sentimentem. Není ničím úryvkovitým, vyjadřuje vždy svoje *spojení* s celým bytím. Je jednotou s Bohem i s člověkem. Jednota je něco ustavičně narůstajícího — asi jako strom v jednotě s přírodou narůstává v objemu, do výšky, i v kořenech. A jednota se *prožívá* a není dána jinak než jako prožívání, vždy těsnější srůstání s podstatou života.

Svatá Terezie je duch „trinitární“ v tom smyslu, jak zabírá do vnitřní stavby svého života všechny nadpřirozené vlivy, dané působením Nejsvětější Trojice. Její dílo se dá zkoumat se stanoviska darů Ducha Svatého, právě tak jako v podstatě vztahů k Bohu Otci. Nejhlubší stopy a nejzřetelnější otisky zanechává však v jejím duchu Ježíš. Ježíš byl nejúžasnější realitou jejího duchovního života.

Bylo to roku 1555, kdy se svatá Terezie zadívala po prvé pozorně na Krista. Je to rok jejího obrácení. Tento pohled šel do bolestné hloubky. Ukázal jí, jak její duše byla dosud Kristu vzdálena — „v propasti lží a v moři marnivostí“. (Život, XXXX. 4.)

Poznává Ježíše Ukřižovaného a Ježíše, živitele duše. Poznává Ježíše, učitele života a ukazovatele cesty. Je to pro ni náraz nové skutečnosti, ne již jen lidské: skutečnosti života nadpřirozeného, která vychází z Krista, má za základ Krista a vrcholí v Kristu.

Ježíš všade: Král slávy drží ustavičně nade vším svou ruku. Život, prostupovaný ustavičně Ježíšem, stává se od roku jejího obrácení hlavní událostí životní. Ježíš ji zdvihá do úžasné výšky svatosti, Ježíš ji nese. Teprve nyní nabývá život duše dokonalé plnosti. Duše, obklíčená se všech stran Kristem, „nalezla pevnou zemi ve vodách a bouřích tohoto světa“. (Hrad nitra VII. 3. 15.)

Vysvětluje slova sv. Pavla — *Mihi vivere Christus est, mori lucrum* — Žítí jest mi Kristus, umřítí zisk — vítá v sobě smrt všeho, co *není* Kristus: „Motýlek umírá, a to s velikou radostí umírá, poněvadž jeho životem jest již Kristus.“ (Hrad nitra VII. 2. 8.) Ženich duše — král ústřední, nejvyšší komnaty Hradu nitra — zmocňuje se duše, aby jí dal svou podobu, zbožšťuje ji. Jak mohlo by pro ni kdy býti něco méně vznešeného než duše, duše schopná takového spojení!

„Jednou, když jsem se modlila s druhými sestrami hodinky, byla moje duše náhle usebrána a zjevila se mi jako jasné zrcadlo. Bylo se všech stran, zpředu, zezadu, po stranách zcela jasné. V jeho středu ukázal se mi Kristus, náš Pán, jak jej obvyklejně vidím. Věřila jsem, že jej cítím jasně *na všech stranách své duše*, tak jako v zrcadle, a toto zrcadlo, nevím již jak, bylo pohříženo zcela do Pána, silně, vnitřním spojením lásky, jež nedovedu vysvětlit. — Bylo mi též dáno na srozumění, že, na-

cháží-li se duše v smrtelném hříchu, je toto zrcadlo jakoby hustou mlhou potaženo a zcela tmavé, takže Pán nemůže se v něm ani odrážet, ani být viděn, *třebaže je v nás přítomen*, dáváje nám své bytí. V kacířích je však zrcadlo jakoby rozbito. A to je o mnoho horší, než kdyby bylo jen zatemněno.“ (Život XXXX. 5.)

Spojení duše s Bohem — jež je vrcholem života mystického, v Bohu ukrytého — dává duši neobyčejné schopnosti a staví ji jakoby do středu veškerého bytí. „Když jsem se jednoho dne modlila, ukázal mi Pán zvláštním způsobem, skrze duchovní visi, jaký je stav duše, nacházející se v milosti Boží. Viděla jsem spojení duše s Nejsvětější Trojicí, a jak se z něho dostává duši moc k ovládnutí celého světa. Tehdy jsem pochopila smysl oněch slov z Písně písni: Můj miláček sestoupil do své zahrady. Tehdy také ukázal mi Pán stav duše, nacházející se v hříchu smrtelném, jak je zcela bezmocna, podobna člověku dokonale spoutanému, svázanému, jemuž jsou zahaleny oči, takže i kdyby chtěl, nemůže ani vidět, ani slyšet, ani jít a potáci se ve velké temnotě. Proto mám s takovými dušemi tak velkou soustrast, že zdá se mi lehkou každá námaha pro ně, abych mohla třeba jen jedinou z toho vysvobodit.“ (Projevy přízně Boží, č. 18.)

18. KARMELO VE VÝBOJI ZA DUŠEMI

Láska k duším nemohla být u svaté Terezie slabší než láska k Bohu. Celý svůj život obětovala pro dobro druhých duší. Poslání Karmelu není ničím jiným, než *pomáhat duším* — modlitbou, jež je účastí na potřebách všech duší okolo nás — a vnitřním posvěcováním sebe, jímž se činíme vhodným nástrojem takové modlitby.

Modlitba, která se zapíná do jednoty s Bohem — to jsou spojené ruce, mocně tlukoucí na brány Boží. To je hradba pevnosti, do níž nepřátelé neproniknou. Poslání Karmelu není ničím jiným, než být takovou pevností modlitby pro všechny duše. Této

pevnosti je potřeba — a čím je větší nebezpečí, tím více.

Už za života svaté Terezie uplatňují někteří Karmelité — hlavně Páter Gracián — myšlenku šíření Karmelu mezi pohany a heretiky. S takovým posláním šel také ctih. *Dominik à Jesu Maria* — první bosý Karmelita, který vstoupil na českou půdu. Přicházel jako papežský legát a doprovázel vojsko Maxmiliána Bavorského (Ligy), které se spojilo s vojskem císařským a porazilo vzbouřené české stavy v bitvě na Bílé Hoře 8. listopadu 1620.

Tato bitva je nejtajemnější událostí našich dějin. Jí byly české země zachráněny Církví, vyraženy z vlivu německé politiky a německých heresí. Náš národ, ohrožený ve svém kulturním poslání a v duchovním vývoji anarchistickými živly sektářského ducha, vrátil se ke staré své tradici kulturní, jež ho spojovala se světem románským. Po pohromách válečných sebral své vnitřní síly k novému růstu a rozmachu, jenž vyvrcholil zřízením vlastního státu v roce 1918.

Je krutou ironií dějinnou, že téhož roku padla na náměstí Staroměstském socha Panny Marie. Nebyť Bílé Hory, nebylo by nikdy vzkříšeného státu českého — duchovní síly českého národa dávno by byly ztraceny a rozptýleny v moři německých heresí, jež se tu uplatňovaly od doby Lutherovy.

Ctih. Dominik à Jesu Maria — vrstevník svaté Terezie i sv. Jana od Kříže — Španěl — stal se svou účastí při bitvě bělohorské nejslavnější osobností katolického světa. Byl také spoluzakladatelem Propagandy víry. Muž svatého života, proslavený mnohými divy — stal se u nás spoluzakladatelem reformovaného Karmelu. Ferdinand II. z vděčnosti zřídil několik Karmelů ženských i mužských na území bývalého Rakouska. Dva z nich dostala Praha: Karmelité dostali po Bílé Hoře na Malé Straně chrám Panny Marie Vítězné, Karmelitky zřídily svůj klášter svatého Josefa nedaleko nich — v ulici Josefské.

Jako se proslavil kostel Karmelitů milostnou soškou Pražského Jezulátka — tak klášter Karmelitek tělem ctihodné Marie Elekty, po smrti neporušeným. Byla první převorka pražského Karmelu.

Josef II. oba Karmely zrušil, jejich kláštery zabavil (1782). Ženský Karmel zachránil nepřerušené trvání díla svaté Terezie u nás tím, že řeholnice se nevrátily do svých domovů, ale žily v ústraní v zrušeném klášteře Cisterciáček v Pohledu u Německého Brodu, zachovávající pravidla řádová.

Po smrti Josefa II. vymohly si obnovení Karmelu a vrátily se 1792 do Prahy. Jejich klášter byl již zabrán Anglickými Pannami. Leopold II. daroval jim zrušený klášter Barnabitů na Hradčanech. Tam drží Karmel svoji stráž modlitby nad našemi zeměmi dodnes.

V kostele Panny Marie Vítězné na Malé Straně má svatá Terezie od Ježíše dodnes svůj oltář (s výjevem Transverberace) a na hlavním oltáři sochu — jako duchovní zakladatelka pražského Karmelu. Obraz za vítězným obloukem hlavního oltáře, znázorňující bitvu na Bílé Hoře — na němž je i v nadživotní velikosti portrét Dominika à Jesu Maria — líčí legendární scénu bitvy, kdy rozevřela se nebesa a Panna Maria velí vojskům nebeským, aby pomohla zachránit české zemi poklad víry. Těsně za Pannou Marií vystupuje z ráje — svatá Terezie od Ježíše.

Také bývalý kostel Karmelitek v Josefské ulici má oltář svaté Terezie — a na hlavním oltáři výraznou sochu světice, se zraky upřenými k nebi. V ruce drží hořící své srdce. Její socha je také na vnějším průčelí tohoto kostela.

U Karmelitek na Hradčanech je zasvěcen svaté Terezii hlavní oltář.

Jen jediný Karmel v našich zemích střeží dědictví svaté Terezie!

A povážíme-li, že počet karmelské rodiny je vždy velmi obmezen — světice si nepřála z důležitých důvodů velké domy — dnes smí mít jeden

dům nanejvýš dvacet sester — pochopíme, proč se stále ozývá volání po *nových* Karmelech u nás. Duše se hlásí do Karmelu, ale není pro ně — místa! Bůh je volá, ale brány jsou zavřeny! Jsou zavřeny, protože lidé si neuvědomují, jak vysoké, jak důležité poslání mají tyto domy modlitby, jimž španělský lid vtipně přezděl *holubníky Boží*. Jsou tak nenáročná, tak skromná, takorůzka u zdí domů přilepená tato Boží hnízda, v nichž je Bůh tak milován!

Pomozte, aby jich bylo u nás tolik, kolik je duší, které v nich chtějí Boha oslavovat!

Pomozte budovat Karmel na Moravě, Karmel v Plzni, Karmel na Slovensku, aby náš národ jako v pevných hradbách — v hradbách modlitby a lásky k Bohu — mohl hluboko, hluboko zapouštět kořeny svého duchovního života.

Pomáhejte dílu svaté Terezie Ježíšovy v duších!

POZNÁMKY BIBLIOGRAFICKÉ

1. *Spisy svaté Terezie od Ježíše.*

Úplné, kritické vydání sebraných spisů svaté Terezie:
Biblioteca mística Carmelitana. Obras de santa Teresa de Jesús.

Por el P. Silverio de S. Teresa. Burgos, Tipografia de „El Monte Carmelo“ 1915—24, 9 vol.

1. svazek: *Libro de la Vida.* (Život, psaný jako autobiografie.)

2. sv.: *Relaciones espirituales.* (Zprávy duchovní.)

3. sv.: *Camino de Perfección.* (Cesta k dokonalosti.)

4. sv.: *Moradas, Conceptos, Exclamaciones.* (Hrad nitra, Pomysly, Výkřiky duše k Bohu.)

5. sv.: *Fundaciones.* (Zakládání klášterů.)

6. sv.: *Constituciones, Modo de visitar los conventos, Avisos, Desafío espiritual, Vejamen, Pensamientos, Poemas.* (Konstituce řádové o způsobu, jak visitovat kláštery, Rady, Duchovní výzva, Žertovné kritické posouzení literárních skladeb čtyř autorů, mezi nimi i sv. Jana od Kříže na výklad slov Búscate en mí, t. j. Hledej sebe ve mně, Myšlenky, Básně.)

7.—9. sv.: *Epistolario.* (Listy.)

Vydání P. Silveria vychází nyní v německém překladu u Kösel-Pusteta v Mnichově pod titulem: *Sämtliche Schriften der hl. Theresia von Jesu.*

Všechna starší vydání — i české překlady — jsou na základě vydání D. Vincente de la Fuente, které vyšlo ve sbírce Biblioteca de Autores españoles, Madrid, 1861, sv. 54.—55. P. Silverio jmenuje je vydáním nejnešťastnějším“.

Francouzské vydání, pořízené péčí Karmelitek v Paříži, vyšlo pod titulem: *Oeuvres complètes de Sainte Thérèse de Jesus*, 6 sv., Paris, Beauchesne et Cie, 1907—10.

České překlady:

Život svaté Terezie z Ježíše. Svěživotopis, přel. Rudolf Linhart, Brno, Duchovní knihovna, 1911.

Kniha zpráv. Přel. O. A. Tichý, vydalo Družstvo přátel studia v Praze ve sbírce Karmel, 1923. — Pořádek chronologický je porušen. Zprávy a Poznámky o projevech milosti Boží jsou spleteny do sebe a jednotlivé neoddělovány.

Hrad nitra. Čili Komnaty. Přel. Boh. Kyselý, vyd. L. Kuncíř, Praha, 1930.

Kniha o zakládání. Přel. Rud. Linhart, vyd. Dobré dílo, Stará Říše, 1917.

Meditace duše o Bohu. Správný titul má znít „Výkřiky duše k Bohu“ — jak přeložil i dr. Otakar Janota ve vydání již rozebraném. Meditace přel. Rud. Linhart, vyd. L. Kuncíř, Praha, 1922.

2. Díla o svaté Terezii od Ježíše.

Z děl o svaté Terezii je již ohromná bibliotéka, řádný jich soupis slibuje P. Silverio.

Současníci sv. Terezie, kteří o ní psali:

P. Francisco de Ribera S. J.: La vida de la Madre Teresa de Jesús, Salamanca, 1590. — Jeho spis je pojat do sbírky Bollandistů.

Diego de Yepes, Hieronymita, pak biskup v Tarazoně: Vida, virtudes y milagros de la Bienaventurada Virgen Teresa de Jesús. Zaragoza 1606. — Psal 15 let po Riberovi a mohl použít aktů procesu o blahořečení.

Diego de León: Nedokončená práce, vyd. až 1883 v Revista Augustiniana: De la vida, muerte, virtudes y milagros de la santa Madre Teresa de Jesús.

Dějiny španělského Karmelu reform. vydává *P. Silverio* v Burgosu: Historia del Carmen Descalzo en España. 1. až 4. sv. týká se sv. Terezie.

Ve sbírce *Bollandistů* věnován svaté Terezii téměř celý sv. VII.: Acta sanctorum, Bruxelles 1845.

Podle Bollandistů a současníků sv. Terezie udělána dobrá kompilace životopisná od nejmenované Karmelitky z Caenu: L'histoire de sainte Thérèse, 2 svazky, Rétaux, Paris 1882. — Přeloženo do němčiny pod titulem: Geschichte der heiligen Theresia, nach den Bollandisten, ihren Biographen und ihren gesammelten Werken. Über.

von Emil Prinz zu Oettingen-Spielberg, Habel, Regensburg, 2 svazky, rok neudán.

Dílu svaté Terezie věnoval velkou pozornost ve svých pracích sv. *Alfons de Liguori*, 1717 napsal nověnu k sv. Terezii s rozjímáními (vydáno česky u Francela), 1752 pojednání o její nauce: *Breve pratica per la perfezione raccolta dalle dottrine di S. Teresa*. — Najdeme v různých vydáních jeho spisů, také přeložených. Italské: *Opere* ... 10 vol. Marietti, Torino 1887.

Literárním rozbořem díla sv. Terezie zabývají se dvě podrobné práce: *Gaston Etchegoyen*, *L'Amour divin, Essai sur les sources de S. Thérèse*. Bordeaux, Férét et Fils — Paris, de Boccard 1923.

Abbé *Rodolphe Hoornaert*: *Sainte Thérèse écrivain. Son milieu. Ses facultés. Son oeuvre*. Desclée de Brouwer, Paris 1925.

Vztahem sv. Alfonse k dílu sv. Terezie. *P. Dr. Karl Keusch C. Ss. R.*: *Die Aszetik des heiligen Alfons. Mar. von Liguori im Lichte der Lehre vom geistlichen Leben in alter und neuer Zeit*, 2. a 3. vyd. Bonifacius-Druckerei, Paderborn 1926.

Mystiku tereziánskou a nauku o modlitbě rozebírá dílo dra *Jaroslava Ovečky S. J.*,: *Návod k rozjímavé modlitbě*. Nákladem admin. „Hlasů svatohostýnských“, Svätý Hostýn na Moravě, 1922.

Augustin Poulain S. J.: *Des Graces d'Oraison*. 10. vydání. Beauchesne, Paris 1922. Tam jsou odkazy k literatuře další v tomto směru.

Český životopis sv. Terezie napsal *P. Josef Černý*: *Život sv. panny Terezie, s připojenou krátkou historií řádu Bosých Karmelitánek v Čechách*, Praha 1830, str. 163.

Praha, svátek Božího Těla 16. VI. 1938.

DEO GRATIAS

OBSAH

1. Šestnácté století	7
2. Věčně — věčně	9
3. Řeholníci	10
4. Touha po dokonalosti	12
5. Hlad po duších	13
6. Klášter svatého Josefa v Avile	16
7. Reformátorka	17
8. Ještě jednou v klášteře Vtělení	20
9. Dílo reformy ohroženo	21
10. Odchod	22
11. Literární dílo svaté Terezie	23
12. Tereziánská mystika	25
13. Nauka o modlitbě	26
14. Nepřátelé duše	28
15. Cena utrpení	30
16. Duch pokání	31
17. Ježíš	33
18. Karmel ve výboji za dušemi	35
Poznámky bibliografické	39

V Í T Ě Z O V Ě

8. svazek V. ročníku

Marie Štechová

SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v říjnu 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUIS!

raji více své oči k zemi, zatím co jako křesťané máme vědět, že království Boží není s tohoto světa. Či jsme si tak zvykli na klidné časy, že zapomínáme na předpověděná utrpení a pronásledování těch, kdož jsou Kristovi? Jdeme ke světcům a poznáme, jakou cestou se kráčí k Bohu.

Velké dílo našeho národa nebylo podepřeno o sílu Boží. Nebuďme nyní tak zaslepení, abychom chybovali zase podobně. Svěřme svůj stát a svou budoucnost do rukou Božích a pod ochranu našich světců. To budou naši nejlepší spojenci. Nezapomínejme na své světce!

Četba životů svatých má v duchovním životě veliký význam. Pro praktický křesťanský život může býti někdy důležitější než sama duchovní četba, protože četba životů světců více nabádá k uskutečnění křesťanských zásad, jež jsou životem světce ukázány jako přijatelné, uskutečnitelné a jako takové, jež vedou bezpečně k cíli. Slyšeli jsme již dosti slov chvály na naše životopisy i na smysl našeho časopisu. Jestliže však ještě více nepronikl, je to proto, že je mnoho těch, kdož o něm neví anebo si neuvědomují jeho význam. Není smyslem našeho časopisu vydat jen několik sešitů, nýbrž podávat soustavnou četbu životů světců, zpracovaných pro naši dobu podle jejího smýšlení a pro její požadavky. Nebudeme se přece odvolávat stále jen na staré, třebas již rozebrané životy světců.

Bylo voláno na Sv. Kopečku při rozmluvě o Vítězích po větším spojení čtenářů s redakcí časopisu. Uskutečňujte tuto myšlenku sami svými návrhy, vyslovením přání po výběru životopisů nebo jinými pokyny. Redakce ráda přijme tyto návrhy a bude k nim přihlížet.

Vydáváme svůj časopis proto, aby byl čten a dán do rukou jiných. Když však se stane, že někdy i v některém klášteře náš časopis není dán do rukou poddaným, není to naší vinou. Je povinností představených, aby se starali o vhodnou četbu pro své poddané, tak jako jsou povinni pečovat o jejich výživu. A chybuji neméně, nedají-li svým poddaným potřebnou stravu pro duši, jako kdyby nechali vlastní vinou své poddané hladovět. Ani se to nenapraví nějakou starou zatuchlou četbou, jako se nenasytí hladový plesnivým chlebem.

SEZNAM KNIH

DOMINIKÁNSKÉ EDICE KRYSTAL

OLOMOUC - SLOVENSKÁ 14

Bernadot: Eucharistií k Nejsv. Trojici. III. vydání. Cena 5 Kč, váz. 11 Kč.

Manning: O Duchu svatém. Cena 12 Kč.

Durych: Utěšitel nejlepší. Cena 7 Kč.

Hejčl: Týden Ducha svatého. Cena 5 Kč.

Gillet: Výchova charakteru. III. vydání. Cena 10 Kč.

Jurák: Řád Bratří kazatelů. Cena 3 Kč, pro studenty na požádání zdarma.

Pecka: Skryté paprsky. Cena 9.50 Kč.

Kalista: Z legend českého baroka. Cena 9.50 Kč.

Cojazzi: Pier Giorgio Frassati. II. vydání. Cena 16 Kč, stud. 15 Kč, váz. 25 Kč.

Sv. Tomáš Akv.: Dokonalý duchovní život. II. vydání. Cena 6 Kč.

Brait-Dacík: Exerciční příručka. Cena 3 Kč, váz. 5 Kč.

Hejčl: Chléb s nebe. Cena 8 Kč.

Kalista: Svatoprokopské legendy. Cena 3 Kč.

Sv. Vojtěch: Literární pozůstalost. Cena 2.50 Kč.

Leseurová: V náručí Božím. II. vydání. Cena 10.50 Kč, váz. 16 Kč.

Bl. Ludvík Grignon: Tajemství Mariino. III. vydání. Cena 3 Kč.

Solovjev: Legenda o Antikristu. Cena 3 Kč.

Psičari: Cesta setníkova. Cena 12 Kč.

Švach: Dary Ducha sv., podklad křesťanské mystiky. Cena 12 Kč.

Dacík: Věrouka pro laiky. Dosud vyšel svazek I.: *Bůh a jeho život.* - Cena 10.50 Kč. Svazek IV.: *Bůh v duši.* II. vydání, cena 9.50 Kč. II. svazek: *Bůh ve svém díle.* Cena 10.50 Kč.

Bl. Jindřich Suso: O věčné moudrosti. Cena 9.50 Kč.

Po cestách mystiků k lásce Boží. Cena 10.50 Kč.

Brait: Sv. Filip Neri. Cena 16.50 Kč.

Školy duchovního života. Cena 12 Kč.

Tajemná slova sv. Brigity. Cena 12 Kč.

3 Kč.

Měsíčník Vítězové. Revue Na Hlubinu. Edice Krystal. Vydávají profesoři bohosloveckého učiliště řádu dominikánského v Olomouci. Za redakci odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tisknou Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.

Dr. J. M. Jurák O.

Svatý Basil Veliký

Učitel Církve

VÍTĚZOVÉ

VÍTĚZOVÉ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Brait O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem
Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

Získal jste nám již nového odběratele pro časopis Vítězové?

*Jestliže ne, aspoň Vy nám zůstaňte věrný
v příštím ročníku! Kdo dluží předplatné,
toho prosíme o zaplacení co nejdříve!*

Příště vydáme životopis slavného českého jesuity P. Stanislava Vydry. Je třeba, abychom nyní tím více poukazovali na velké vzory své katolické minulosti. Musí se uznat, že náš časopis již v tomto ohledu učinil dosti, ale jak říkává nyníjší Sv. Otec ve svých promluvách, „nic není vykonáno, jestliže je třeba ještě něco vykonati“. Právě zde je ještě třeba u nás tolik vykonati v oboru české hagiografie, protože je u nás mnoho drahocenných perel ledabytě pohozených anebo zakopaných. Jestliže vždy bylo velkou snahou orientovati náš časopis v tomto směru, musí nyní tím více vyniknout tento rys naší revue. Ovšem nelze všechno naráz. I zde ještě mnoho vykoná čas. Při tom ovšem nemíníme nikterak se omezovati jen na starší vzory, nýbrž i na příkladné osobnosti českého katolicismu v moderní době. Že bychom jich neměli? Ano, možná více než se domníváme. Jenže my se i zde bojíme svých věcí, při své horlivé snaze obdivovati se cizím vzorům. Neznamená to však, že musíme vydávati jen české životopisy světců a velkých postav ať už minulých či moderních. Náš časopis, i když je český, je napřed pro duchovní život. A ten je katolický. Kdekoliv tedy zavanul Duch Boží a vzbudil si světce, ať doma či v cizině, tam všude je naše místo, abychom zachytili tyto svědky lásky Boží. Nebyli by našimi světci, kdyby napřed nebyli zrozeni v lůně Matky Církve.

Domenichino - Sv. Basil Veliký

DR. JERONYM M. JURÁK O. P.

Svatý Basil Veliký

Učitel Církve

1938 VÍTĚZOVÉ, OLOMOUC

ÚVOD

K nejpozoruhodnějším postavám katolického východu patří svatý Basil Veliký, metropolita v Cesareji kapadocké. Jest jedním ze „čtyř velikých ekumenických učitelů“ východní Církve. Světcem a Učitelem katolické Církve, s jehož jménem je spojena jediná mnišská společnost, která byla pátěří křesťanství na východě. Světec a Učitel patříci stejně východu jako západu, neboť i když se zrodil a žil na východě, přece jeho ostatky odpočívají ve Flandřích na západě.

Osobnost svatého Basila je tak mnohotvárná, že jediné přívlastek „Veliký“ ho nejvýstižněji charakterisuje. Muž, jenž pro svou svatost, učenost, moudrost a činnost už od současníků jest srovnáván s patriarchy, proroky, apoštoly a evangelisty. Sv. Amfilochios Ikonický (345—394) praví o něm: „Velkého jména Basil, ona slavná pochodeň Církve, zářící slunce pravdy evangelia . . . Vynikající a slavný sloup Církve Boží, maják theologie, ozdoba biskupů, planoucí vyslanec Jednorozeného, rozdávač Ducha svatého . . . Hlasatel a učitel zákona a moci Boží, veliký Basil.“ - Theodorus Mopsvestenus († 428): „Onen veliký Basil, zářící světlo veškerého světa.“ - Sněm trullanský roku 682: „Basil, arcibiskup cesarejské církve, jehož sláva pronikla celým okrskem zemským.“ - Pastýř, před nímž ustoupili císařové a jejich prefekti, který svou výmluvností zavřel ústa bludařů.

Doba, v níž svatý Basil Veliký žil, dvě střední čtvrtě IV. století, měla mnoho podobného s rozháraností doby přítomné. Jest proto velmi časovým pohled na tohoto bojovníka Božího.

V Praze 26. října 1938.

Dr. Jeronym M. Jurák O. P.

1. SVATOZAŘ RODINY

Svatým se nikdo nerodí, ale rodová tradice i ve svatosti může mít veliký vliv v utváření osobnosti a duchovního života potomků. Takovou rodovou tradici svatosti nacházíme v životě sv. Basila Velikého. Pokud můžeme zjistit Basilův rodokmen, setkáváme se se světci. Jeho dědové, snad první vynavači Kristovi mezi předky, i rodiče jsou v seznamu světců katolické Církve.

Rodiče Basilova otce - Řehoř a Makrina byli - podle svědectví sv. Řehoře Nysenského - „co nejochotnější vše pro Krista přetrpěti“, a za císaře Maximina Daza úpěli ve vyhnanství v pralesích pontských (306—13). Nemenší křesťanské ctnosti osvědčili i rodiče Basilovy matky, jejichž jména sice neznáme, ale současník Maurinus praví: „Basilův děd se strany matčiny byl císařem připraven o život i statky.“

O Basilových rodičích čteme v římském Martyrologiu ke 30. květnu: „V Cesarei Kapadocké svatého Basila a jeho manželky Emelie, rodičů svatého Basila Velikého, kteří v době Galeria Maximiana byli poslání do vyhnanství v pontských pustinách.“

Basil byl advokátem a učitelem řečnictví v Novocesarei v Pontu; Emelia, velmi jemná a vzdělaná žena, byla Kapadočankou. O ní se praví v Martyrologiu: „Po přetrpěném pronásledování, zanechávajíc své děti dědici svých ctností, odpočinula v pokoji.“ Baronius dodává: „Den jejího odchodu k Bohu zasloužil býti zapsán do církevních pamětí a výročí památka tak zasvěcena nejsvětější ženě a matce svatých.“ -

„Nejsvětější žena a matka svatých,“ těmito slovy Baronius výstižně dovedl vyjádřit skutečnost, že kolik dětí měla Emelia, tolik svatých zasedlo na trůny v příbytcích nebeských. Dala život deseti dětem: pěti synům a pěti dcerám; podle druhých čtyřem synům a šesti dcerám.

Prvorozeným byl Basil, jenž dostal jméno svého otce a které ozdobil největšími přívlasky, jež mohou k lidskému jménu býti přidány: svatý a Veliký. Z dalších synů známe jménem ještě tři: Naukracius, jenž byl obdařen všemi přednostmi těla i ducha, ale odešel na poušť, kde za pět let jako 27letý zemřel „stráven přílišnou láskou k Bohu“. Řehoř se sice oženil s urozenou dívkou Theosebií, ale stal se později knězem a biskupem v Nyse, podle níž dostal jméno a jeho žena se věnovala také životu mnišskému. Nejmladším ze všech dětí byl Petr, který se narodil při smrti svého otce; byl biskupem v Sebastě v Armenii. Z dcer známe jménem pouze jednu - Makrinu, jež byla ze všech dětí nejstarší a vychovatelkou svého nejmladšího bratra Petra. Vynikala svatostí a učeností. Po předčasné smrti svého muže, po jehož boku zůstala pannou, oddala se zvláště horlivě životu asketickému a stala se zakladatelkou mnoha ženských klášterů.

Dějiny se zmiňují o dvou sestrách - neterích Basilových, které vstoupily do kláštera v Cesarei a pro svou horlivost ve službě Boží byly srovnávány s Marií a Martou, jež Ježíš miloval. Basil sám ve svých listech s úctou mluví o svých švagřích, manželech svých sester, o Artaviovi novocesarejském, o Soranovi, správci Scitika, o Pomeniovi, jenž se stal později biskupem satalenským a jehož nazývá „zřítelnicí svého oka“. Z ostatních příbuzných Basilových známe ještě jistou Paladii, jejíž příbuzenský poměr nemůžeme přesněji označit a švagrovou Teosebii, panenskou manželku svatého Řehoře Nysenského.

Vidíme kolem Basila rodinu svatých. Vžijme se do prvních století křesťanských a porozumíme ono-

mu neúnavnému závodění ve svatosti rodičů s dětmi a sourozenci mezi sebou navzájem.

2. BUDOVÁNÍ ZÁKLADŮ

Basil se narodil roku 329 nebo 330 v Novocesa-rei v Pontu. Někteří jako rodiště udávají Cesareu kapadockou; je však pravděpodobnější, že se narodil v sídle a působišti svého otce. Byl prvorozeným synem a proto jeho otec věnoval co největší péči jeho výchově a vzdělání od nejútlejšího mládí. Advokát Basil věděl, že nejlepším základem všeho vzdělání jest láska k Bohu. Jak hluboký vliv měla domácí náboženská výchova na budoucího Učitele Církve, poznáváme z jeho vlastních slov (List 210): „Odvážil bych se pochlubit se v Pánu tím, že nikdy jsem neměl mylného názoru o Bohu a v tom ohledu nezměnil jsem svého úsudku, neboť tutéž nauku, kterou jsem jako chlapec o Bohu a blahoslavené Matce přijal, dalším poznáním spravedlivě rozhojněnou, jsem v sobě uchoval.“

Za to zachovává vůči svým rodičům nesmírnou vděčnost, která sálá z jeho slov (list 114): „Z největší Boží dobroty a laskavosti k nám a z milosti Pána našeho Ježíše Krista - od samého počátku svého života byl jsem v kázni křesťanských rodičů vychován, od nich jsem přijal poznání svatých Písem a tak mne uvedli k přijetí pravdy.“

Zvláštního významu a důležitosti mají tato slova právě z úst Basilových, jenž rozmach svého ducha přivedl na nejvyšší vrchol a následkem toho dovedl oceniti význam první školy, školy na klíně matky a otce i dobré babičky, svaté Makriny, s níž často přebýval na venkovském sídle Amesí v Pontu. Nesmírnou důležitost domácí výchovy pro celý život Basilův oceňuje již jeho současník Nicetas (I, c. 38), který tvrdí: „Dokonaleji a více byl mu jeho otec otcem, když jej oděl mravy a vědomostmi, než když jej tělesně zplodil.“

S hlubokým základem svatosti, křesťanského vě-

dění i citění přistoupil k veřejným zdrojům vědy. Basilův otec byl proslulým učitelem a jeho prvorozený syn usedá jako sedmiletý mezi žáky svého otce, aby se ihned stal „nejlepším ze všech“. - Až do smrti svého otce studoval řečnictví a filosofii v rodném městě.

Asi jako 17letý odešel do Cesareje kapadocké - „metropole věd“ - kde se spřátelil s biskupem Dianiem, k němuž vzhlížel s dětinnou úctou. Zde se setkal s Eustatiem, pozdějším biskupem v Sebastě, a prvně též se svým nejvěrnějším přítelem Řehořem Nazianským. Po jednoročním pobytu v Cesarei a v Palestině vedl Basila jeho lačný duch do Cařihradu, jenž byl hlavním městem východu nejen politicky, ale soustřeďoval ve svých zdech i nejslavnější řečníky a filosofy. Avšak v subtilnosti a hloubce podání nauky udržovaly si stále první místo Athény, kolébka řecké vzdělanosti. Proto Basil po dvouletém pobytu (asi r. 350) opustil Cařihrad a do Athén ho předcházela pověst znalce mnoha jazyků. Tam byl žákem nejslavnějších mistrů ve škole sofistů: Himeria a Proheresia.

Přátelé jsou charakteristikou studentova života. Basilovi vydává o jeho studentském životě vysvědčení jeho přítel ze studií v Athénách - svatý Řehoř Nazianský (Or. 43, c. 20): „Neměli jsme spolků s některými svými rozmařilými a požívačnými druhy, nýbrž jen s nejlepšími; ani se štváči. nýbrž s mírumilovnými a uklidněnými a s těmi, s nimiž obcování přinášelo hojný užitek . . . Všechno ostatní, co se týkalo slavností, divadel, hlučných schůzek a hostin, ponechávali jsme těm, kteří po tom toužili . . . Znali jsme jen dvě cesty: jedna byla přednější a vznešenější, totiž ta, která nás vedla do chrámů našich a k našim posvátným učitelům; druhá byla podřadná a menší důstojnosti, totiž ta, která nás vedla k učitelům světské moudrosti . . . Pro nás však nejdůležitější bylo a naší největší slávou, že křesťany jsme a se jmenujeme; tím jsme se nejvíce chlubili.“

Zářivý příklad studentského života vysokoškolského: kostel, škola, křesťanem být a se jmenovat, dobří druhové.

Basil měl za svých studií v Athénách nejlepšího přítele v Řehoři Nazianském, který ho následoval z Cařihradu, a jejich přátelství trvalo po celý život. Řehoř o tomto přátelství praví: „Takový byl soulad duší, že se zdálo, jako by to byla jedna duše, oživující dvě těla.“ Jejich soudržnost nezůstala bez vlivu na ostatní studenty. Mnozí stejně šlechetného smýšlení se k nim přidružili. Basil byl vůdcem všech, a tak se jeví jako organisátor prvního katolického studentského kroužku.

Spolužákem Basilovým v Athénách byl též pozdější císař, nešťastný Julián Odpadlík. Ten jest zároveň výstražným dokladem, k jakým koncům spějí ti, kteří nekrácejí jako Basil - cestou první a vznešenější . . .

Basil dosáhl ve svých studiích znamenitých úspěchů. Sami athénští mistři neviděli v něm tak žáka, ale sobě rovného. Libanios, znamenitý řečník a filosof - sofista a učitel Basilův v Cařihradě - přece v retorice přiznává Basilovi prvenství: „Byli jsme přemoženi . . . v závodě uhlazených listů byl jsem přemožen. Ale byl to Basil, jenž zvítězil!“ - Vědomí, že byl poražen Basilem, mírnilo Libaniův zármutek. V dopise Basilovi prohlašuje: „Hle, poslal jsem ti list, při němž jsem se notně zpotil. Jak bych se nepotil úzkostí, píše muži, jehož pohotovost v úsudku by předčila i Platonovu moudrost a přesvědčivost Demosthenovu v řeči? Proto moje řeč jest jako bys komára přirovnával ke slonu . . .“

Není proto divu, že správce athénské školy usilovali, aby Basil ani uprostřed svých úspěchů nebyl s životem v Athénách spokojen a tušil svůj úkol dále na východě. Marné bylo přemlouvání. „V největším chvatu se vrátil“ do Novocesareje. Příčinou tohoto chvatu byla snad náhle vzbuzená touha spatřiti matku, neboť v té době mu zemřela babička a také otec. Bylo to roku 355. Odnášel s se-

bou v duši dokonale vybudované základy ctností, moudrosti a vědy. Základy, které by mohly unést budovu osobnosti, pro niž byl Basil nazván Velikým a Učitelem celého katolického světa.

3. VEDEN DUCHEM

Ve svém rodném městě byl Basil nadšeně přivítán, ale nepobyl dlouho. Na naléhání svých přátel odešel do Cesareje kapadocké, kde přijal na žádost senátu výchovu mládeže a začal vyučovati retorice. Netrvalo dlouho a stal se, podobně jako kdysi jeho otec, známý po celém východě svou učeností. Sláva světa ho však netěšila. Toužil po dokonalosti. V té době psal svému příteli (List 210, c. 2): „Pročítaje evangelium a poznávaje, že ke snaze po dokonalosti nejvíce přispívá, jestliže kdo prodá své statky a zisk rozdělí mezi potřebné bratry a vůbec nedopustí, aby mysl byla rozptylována starostí o vezdejší věci, proto jsem se snažil to vše naplniti.“

Veškeré jmění, jehož nabyl dědictvím a prací, prodal a peníze rozdal chudým. Vzdal se úspěšně zahájeného učitelského úřadu. Přijal asi roku 357 křest od biskupa Diania v Cesarei a odešel do tichých pustin, aby žil jedině Bohu. Pouště a pustiny Egypta, posvěcené modlitbami a kajícností nejstarších křesťanských poustevníků, byly prvním cílem touhy Basilova ducha, toužícího po dokonalosti. Slavný učitel usedá jako žák k nohám světu odumřelých poustevníků a vštěpuje si do srdce a myslí jejich naučení, moudrost života s Bohem. Jako dříve putoval z jedné školy do druhé, tak znovu začal putovat z jedné pouště do druhé: z Egypta do Alexandrie, z Alexandrie do Palestiny, do Celesyrie a Mezopotamie a všude byl nejpozornějším a nejpokornějším žákem poustevníků ve škole svatosti.

O tomto svém putování vypravuje (List 223, c. 2): „Našel jsem opravdu mnoho poustevníků z Alexandrie, nemálo v ostatním Egyptě, pak jiné v Pa-

lestině, Celesyrii a Mezopotamii, na nichž jsem obdivoval strohost ve způsobu života, trpělivost v práci, nad jejichž horlivostí v modlitbě a stálostí jsem užasl, když jsem viděl, že se nedají přemoci ani spánkem ani jinou nějakou nutností přírody a vždy zachovávali nezlomnou sílu ducha v hladu i žízni, v mrazu i nahotě, nestarajíce se o potřeby těla, ani sami ani nedovolovali, aby jini se o jejich potřeby starali, ale svým jednáním ukazovali, jako by měli jiné tělo a zde na zemi jsou jen poustevníky a své přebývání mají v nebesích.“

Vrátiv se do Cesareje, byl Basíl pevně rozhodnut věnovati se takovému způsobu života, jaký viděl na svatých poustevnících: Pachomiu, Pavlu Prosfákovi, obou Makariích, Pafnuciu, Kronu a jiných. Vyznává: „A sám jsem toužil, abych podle svých sil je následoval.“ - Doma však nenalezl ani svou matku Emelii, ani sestru Makrinu. Obě odešly už zatím do jakéhosi kláštera, který si zřídily na svém statku v Pustinách Pontu. Odebral se za nimi. Byl se svým přítelem Rehořem Nazianským smluven, že půjdou na poušť spolu, ale vlivem své sestry Makriny se rozhodl na něho nečekati. Rehoř byl vázán povinností zůstatu u svého starého otce-biskupa, kdežto Basíl tím více spěchal do samoty v obavě, aby jej cesarejský biskup Dianeos nepřinutil přijmouti svěcení kněžské a nějakou církevní hodnost.

S matkou a sestrou nepobyl dlouho. Vrátil se do Cesareje, aby uspořádal své záležitosti. Dal se (asi roku 358) vysvětit na lektora a odešel na jakousi horu u řeky Iris, jež se z Arménie prodírá do Černého moře. V listě Rehořovi (Ep. 14) popisuje ono místo, hýčící přírodní krásou: „Hora je vysoká, pokrytá hlubokým a temným lesem. Na severní straně je svlažována křišťálovými a chladnými vlnami řeky . . . Dvě hluboká údolí a řeka činí ono místo téměř nedostupným, neboť boky jsou srázné, s vyčnívajícími balvany. Je tam jen jediný přístup, a ten máme v moci. Naším obydlím je sluj pod převislou

skalou, od ní jest otevřený pohled do údolí a na řeku, řítící se s výše . . . Co bych měl říci o vonných výparech nebo o vycházející Jitřence, odrážející se na vlnách? O hojnosti květů a zpěvných ptáků? Jiný by to snad obdivoval, já však nemám kdy k tomu obracet svého ducha. Co bych však o tomto místě rád řekl, jest, že ač má množství plodů všeho druhu, pro mne chová nejlahodnější plody, totiž klid a mír. Nejen proto, že je vzdáleno hluku města, ale též proto, že nepřipouští ani nějakého pocestného, leda některého lovce. Neboť mimo to, o čem jsme se zmínili, jest v těchto končinách hojnost zvěře, ne sice medvědů a vlků - jako u vás - ale jelenů a stáda divokých koz, zajíců a jiných toho druhu.“

O způsobu svého umrtvování se nezmiňuje leč větou, že nemá kdy oddávat se obdivování krás květů a zpěvu ptactva. Neměl na to kdy, neboť jeho duch byl cele zaujat modlitbou, rozjímáním a zpěvem žalmů. Z plodů, jimiž příroda ho obklopuje, nejmilejší a nejlahodnější jsou mu klid a mír.

Rehoř Nazianský, jenž dlouho neodolal své touze následovati Basila do samoty a ještě před koncem téhož roku 358 odešel za ním, doplňuje způsob Basilova života: „Basil měl jeden šat, jeden plášť a na zemi prostřenou lož, ozdobou jeho příbytku bylo bdění a nejchutnějším jídlem chléb a sůl, střídavým nápojem onen, jehož v hojnosti bez námahy poskytovaly blízké prameny.“

Shledání Basila s Rehořem bylo velmi radostné. Rehoř si našel jeskyni nedaleko Basilovy. Oba se scházeli ke společným modlitbám, práci a ke společným úvahám. Rehoř však nemohl přece zůstat s Basilem. Starosti o staříckého otce nutily jej k návratu.

Ve svých listech vzpomíná na chvíle prožité s Basilem: „Dosud vzpomínám na společenství s tebou, k němuž jsme se sešli před nedávnem na Mataze, a zároveň na tvé úvahy, nad nimiž i nyní při vzpomínce - žasnu.“ - Mataza bylo buď jméno oné hory

nebo druhé jméno řeky Iris. - Řehoř lituje, že nemohl zůstat s Basilem a ve svých listech dává nahlédnouti do podrobností jejich poustevnického života způsobem velmi poutavým a přímo žertovným. Píše Basilovi (List 4): „Musím se obdivovati tvému Pontu a pontické mlze nad tímto místem, pro vyhnanství jako stvořeným, s hroživě nad hlavou čnějícími skalisky, tomuto koutu na konci světa, té myši díře, kterou nazýváš blýskavými jmény, jako „klášter“ a „škola“, kterou věnec hor spíše uzavírá než věncí, s její troškou vzduchu a slunce, jež dostáváš jen komínem. Musím velebiti onen těsný přístup, o němž člověk neví, zda vede do nějakého království nebo do podsvětí - pro tebe ovšem do království... - a řeku, jejíž hukot ruší ve dne i v noci, která má někdy tak kalnou vodu, že není k pití.“ - „A vstoupíš-li dovnitř: doupě bez střechy, bez dveří, krb bez ohně, bez kouře, vlhké stěny; k tomu hladová kuchyně. Musím stále myslet na chléb, na němž by sis vylámal zuby... A kdyby nebyla tvá matka, opravdu matka chudých, rychle přispěla pomocí, nebyli bychom už dávno na živu“ (List 5.) - „Přece však vážně: kdo mi vrátí opět ony krásné dny, jejichž strádání po tvém boku mi bylo rozkoší? Kdo mi dopřeje oněch zpěvů žalmů, oněch bdění, pozdvižení duše k Bohu v modlitbě, onoho duchovního a oduševnělého života? Kdo mi nahradí apolečenství srdcí mezi Bohem oblaženými bratřími? Kdo mi dodá povzbuzení ke ctnostnému životu, které mi zaručovaly psané zásady a pravidla? Kdo mi vrátí horlivost ke studiu Písem svatých a mně je bude odhalovati za vedení Ducha svatého? A abych také vzpomněl těch méně důležitých prací denních: nošení dříví, snášení kamenů ke stavbě, sázení stromů, zalévání sazenic! Kdo mi dopřeje znovu spatřiti zlaté platany, pod nimiž mnich blaženě odpočine, které jsem já sázel, tato živoucí znamení naší společné práce?“ (List 6.)

První údobí Basilova mnišského života bylo ukončeno tím, že buď koncem roku 359 nebo začát-

kem 360 přijal z rukou biskupa Dianea svěcení jáhenské.

4. ORGANISÁTOR ŘEHOLNÍHO ŽIVOTA

„Pustina za Basila, podobně jako za Jana Křtitele se proměnila v město pro množství těch, kteří k Basilovi přicházeli,“ - těmito slovy charakterizuje sv. Řehoř Nysenský výsledek pobytu Basilova v pustinách. Stále více a více rostl počet učedníků kolem něho, takže by se na něho mohla uplatnit slova Písma (Gen., hl. 2): „Ustanovil jsem tě za otce mnohých národů - a rozmnožím tvé semeno jako hvězdy na nebi a písek na břehu mořském.“

Basil těžce nesl, že většina sluhů Božích, kteří opustili svět a nahrnuli se do pustin z touhy po dokonalějším životě, žili bez jednotného pravidla. Poustevníci žili úplně svobodně bez jakéhokoliv závazku k trvalému způsobu života a podřízenosti vůči osobnímu vedení. Poustevníci si vybírali místo i své vůdce pro duchovní život jen podle své osobní záliby. Vyskytla-li se nějaká pravidelnost, byla jen rázu zvykového. Basil tedy z vnuknutí Božího se kolem roku 360 rozhodl ve své poustce v Pontu napsati přesná pravidla a závazný řád pro všechny, kteří by chtěli pod jeho vedením a podle jeho vzoru sloužiti Bohu.

Byla to velmi odvážná a smělá myšlenka, kterou Basil pojal, aby učinil aspoň částečně konec jakémusi amatérství řeholního života v poustevnictví a povznésti je k dokonalému ideálu evangelické dokonalosti. Basil byl první, jenž dal Církvi první organizaci pro pěstování duchovního života, jež později byla označena pojmem a názvem řehole, řeholní řád. Svá pravidla vybudoval na trvalé závaznosti tří slibů: chudoby, čistoty a poslušnosti, jimiž se mnich jako třemi hřeby přibíjí na kříž s Kristem a vítězí nad trojím nepřitelem: tělem, světem a ďáblem. Poslušností podrobuje pýchu svého srdce Bohu, čistota řadí mezi anděly tělo, jež

stahuje člověka k zvířatům, chudoba osvobozuje duši od přítěží země a světa s jeho marným leskem.

Tři sliby tvoří širokou a pevnou základnu, na níž Basil vytvořil způsob řeholního života. Ke slibům přidal 368 pravidel, z nichž prvních 55 jsou delší, která ve formě otázek a odpovědí pojednávají o řeholním životě a dokonalosti; doplňkem pravidel jest 44 ustanovení o otnostech. Jako dokonalý zákonodárce nevynechal Basil ani ustanovení o trestech proti těm, kteří by se proti slibům a pravidlům provinili. I zde je patrna velká moudrost Basilova; rozlišuje velmi přesně mezi podstatným a případným, na překročení slibů určuje tresty přísnější, na přestupky proti pravidlům mírnější.

Vizme Basilova ustanovení o třech slibech: O chudobě: „Zásobárna budiž společná pro všechny a nikdo ať nenazývá něco vlastním: ani šat ani obuv aniž něco z toho, co je nutno pro opatření těla, ale v moci představeného budiž, aby z toho, co bylo ve společném uloženo, přiděloval každému, co je mu případné k užívání.“ - O čistotě: „Co se týče doby před přijetím tohoto - totiž řeholního - způsobu života, je svobodno každému, pokud z Boží laskavosti zákony dovolují, následovati obvyklého způsobu života a vyvoliti si ženu; kdo však už dobrovolně se zavázal žíti tímto životem (řeholním), ten musí sebe sama střežiti pro Boha jako věc zasvěcenou Bohu, aby neupadl do svatokrádeže, kdyby totiž tělo, jež zasvětil Bohu, znovu poskvrnil návratem k všednímu užívání.“ - O poslušnosti: „Byla-li někomu se souhlasem všech svěřena správa, soukromá vůle všech jednotlivců musí zaniknout a všichni se mají přizpůsobiti učení svého Mistra a následovati jeho rozkazu, jenž velí, aby všichni byli poddáni vyšším mocnostem a kdo by jim odporovali, sami sebe by ztratili. Dále pak dokonalá poslušnost poddaných vůči představeným jeví se v tom, že nejen na jeho pokyn se zdržuje věcí zlých, nýbrž že ani toho, co je chvályhodné, nekoná bez jeho rozhodnutí.“

Povahu Basilových předpisů o řeholním životě nejlépe vyjádřil Řehoř Nazianský (Or. 43, o. 62): „Ačkoliv život poustevnický a život společný velmi se od sebe lišily a různily v mnohém - Basil znamenitě oba způsoby života mezi sebou srovnal a smísil, aby ani rozjímání netrpělo společenstvím ani činnost nebyla bez rozjímání.“

Podle Basilova vzoru Makrina, jeho sestra krví i duchem, organisovala a upravila řeholní život panen a žen. Basil pro ně napsal obdobná pravidla jako pro muže. - Reforma mnišství provedená Basilem měla pronikavý vliv na život a rozvoj Církve. Z této základny vyrostl bohatě rozvětvený strom řeholního života, jenž až dodnes a stále vyrážeti bude nové svěží výhonky s hojnými květy svatosti a plody práce v nejrůznějších řeholích.

5. POHLED DO DUŠE

Basil byl osobností, jejíž duchovní bohatství nepřipouští nijaké jednostrannosti. Následkem toho ani jeho činnost se nemohla omeziti výlučně na jeden obor. Vzdělání měl na svou dobu opravdu univerzální. Byl filosofem i theologem, řečníkem i vychovatelem, znalcem jazyků, cestovatelem i poustevníkem, organisátorem i mystikem. V harmonii své osobnosti slučoval vlastnosti zdánlivě protichůdné v jednodutý celek, takže byl dokonale uzpůsoben k tomu, aby si z něho Prozřetelnost učinila nástroj na obranu Církve a postavila ho na vedoucí místo Církve bojující i učící.

Mystickou hloubku Basilova duchovního života odhaluje s jemným taktem jeho přítel Řehoř Nazianský, když ve svém listě mu připomíná chvíle společných meditací v horské poustce. Velmi oblíbenou modlitbou poustevníků bývaly žalmy. V nich odráží se jako v papracích slunečních život duše v náručí Božím. Basil a Řehoř byli odchovanci nejlepších tehdejších biblických škol a proto tím více pronikali krásu a hloubku žalmů.

Basil si rád dával vykládat žalmy od Řehoře a na to navazuje Řehoř ve svém listě: „Vykládal jsem ti žalm 72., neboť tak jsi rozkázal a mně se neslušelo odporovati... Mezi tím, co jsem mluvil, ty, jako bys byl zasažen nějakým šípem, rozpráhnul ruce k nebi, obličej máje obrácen k východu, neboť k východu jsi mohl hleděti, zvolal's: „Díky tobě, Otče a Stvořiteli lidí, že nás také bez našeho vědomí utváříš správné a skrze vnějšího člověka očišťuješ vniterného a protivnými věcmi nás přivádíš k blaženému cíli.“ Víš, že tato slova jsi proneš bez sebe.“

Při poustce Basilově povstal klášter a také škola. Tato byla výsledkem jeho apoštolské horlivosti. Z rozjímání o velikosti a lásce Boží nevyhnutelně se rodí touha učiniti též jiné šťastnými v Bohu. Charakteristiku Basila jako apoštola podává Rufinus (Lib. 2, c. 9): „Basil obcházeje města i venkovská sídla Pontu svými slovy a kázáními počal líknavé a o budoucí věci málo pečující duše onoho lidu rozplameňovati a ztuhlost dlouhé nedbalosti odstraňovati. Naučil je nedbati světských marností a přijímati jeho zřízení, scházeti se vespolek a budovati kláštery; naučil je hleděti si modlitby, žalmů a hymnů, míti péči o chudé a poskytovat jim slušné přibytky i nutnou obživu; panny vzdělával, jak mají vésti život čistý a cudný a ukazovati tak způsob života všem žádoucí. A tak v krátku změněna byla tvářnost oné krajiny, jako by na suchém a úhorovitém poli vyrostlo slibné osení a objevilo se radostné štípení vinice.“

Basil tedy často opouštěl svou poustku, aby kradl duše světu a sváděl o ně zápas s peklem. Tato apoštolská činnost rozmnožovala řady jeho následovníků, dávala podnět k zakládání nových a nových klášterů. Spojení života mnišského, rozjímavého s činným, v životě Basilově odhaluje nám hlubiny jeho duše a ukazuje vrchol duchovního života.

6. NA PŘEDNÍ STRAŽ

Zatím co byl Basil ve své poustce, rozpoutala se v jeho rodném městě Cesarei bouře proti Církvi. Starý a bázlivý biskup cesarejský Dianeos byl ve vleku arianismu, chráněného císařem Konstantem, takže docela podepsal roku 361 arianské znění vyznání víry, formované na lžisněmu v Cařihradě, v němž byl obsažen blud o různosti podstaty Ježíše Krista od Otce. Jakmile se o tom Basil dověděl, opustil pustinu a vrátil se do rodného města, aby čelil arianismu a starého Dianeua přiměl k odvolání bludu. Skutečně jeho vlivem Dianeos odřekl se roku 362 před svou smrtí veřejně arianismu.

Po Dianeově smrti shromáždili se okolní biskupové podle tehdejšího zvyku k volbě nového biskupa pro Cesareu. Zvolen byl roku 362 katechumen a senátor Eusebios, jehož po křtu vysvětili na biskupa. Eusebios celkem nerad se ujímal úřadu. Postrádal theologického vzdělání i zkušenosti v církevních záležitostech. Ohlížel se proto po někom, v němž by měl vydatného pomocníka a rádce a zastávce. Nemusil hledat dlouho. Basilova osobnost příliš vynikala, než aby mohl býti přehlédnut. Požádal ihned Basila, aby přijal svěcení kněžské, opustil trvale pustinu a stal se Eusebiovým pomocníkem ve správě diecése. Basil vyhověl. Řehoř Nazianský při této příležitosti praví (Or. 43, c. 8): „Mnohonásobná Boží dobrota a starostlivost o lidské pokolení Basila uvedla do posvátného stavu kněžského a dala tak Církvi zářící pochodeň, jež by skrze město Cesareu svítila celému světu.“ - Tak byl Basil získán pro veřejnou církevní činnost.

Basilův život a kněžské působení v Cesarei líčí Řehoř Nysenský (Život Bas.): „Když byl Basil vysvěcen na kněze, změnil místo svého života, nikoli však způsob... Jako svou snahou pomáhati bližnímu proměnil poušť v město, tak ve městě žil jako v poušti a nedal se ani množstvím lidí a zaměstnání odvrátiti od přísného způsobu života.“ Basil

byl biskupovým kazatelem a zástupcem ve styku s lidmi. Basil byl „pevný, ale podivuhodnou dobrotivostí obdařený“, takže přitahoval k sobě zástupy. Byl tak zaměstnán, že neměl ani kdy psát svým přátelům na poušti a když si mu stěžovali, že nepíše, omlouvá se: „Takový nával nejružnějších prací, jimiž jsem zaměstnán, bude omluvou, jestliže nepíši.“ - V tomto novém úřadě střetl se někdykrát se svým bývalým spolužákem císařem Juliánem Odpadlíkem, jehož nenávisť proti katolické Církvi se vybíjela na katolicky věrné Kapadocii a Cesarei hrozil zbořením (Bas. list 40 a 41). Odpadlík své hrozby nesplnil, protože roku 363 ztratil korunu i život.

Obliba, které Basil dosahoval u lidu, stala se časem nepohodlnou biskupovi Eusebiovi. Jat žárlivostí, zbavil Basila správy diecése. A ten bez ohražování, bez váhání opustil město a odešel do své poustky v Pontu. V lidu vzniklo jitření a část šlechty a lidu se proto od biskupa odtrhla a Basilovým odchodem se cítila dotčena celá Kapadocie. Proto Řehoř Nazianský zakročil u Eusebia, jenž sám už nejvíce pociťoval, koho ztratil, aby Basil byl povolán zpět na své místo. Řehoř sám se za ním vypravil do pouště, aby jménem Eusebiovým, duchovenstva i věřících pohnul Basila k návratu.

Basil poznáváje v tom vůli Boží vyhověl. Bylo ho v Cesarei tím více třeba, čím více v té době nástupce Juliána Odpadlíka císař Valent (364—75) usiloval získati toto město pro arianství. Kapadocie byla proslulá svou věrností katolické víře a proto všechna nenávisť arianského vladaře se obracela proti její metropoli Cesarei, kde chtěl využití nastalých zmatků k zákroku a dosazení arianského biskupa. Basil věděl, že ho čeká těžký úkol a proto vzal s sebou jednoho z nejzdatnějších svých žáků - Filemoncia.

Eusebios i lid roku 365 přivítal Basila znovu v Cesarei, takže císař Valent ztratil všechnu naději získati město pro arianství a zahanben je koncem

téhož roku opustil. Eusebios světil bez výhrady správu své diecése Basilovi a ve všem byl poslušen jeho rad. Řehoř Nazianský charakterisuje jejich vzájemný poměr (Or. 43, c. 35): „Eusebios vedl lid, Basil vůdce; proto přijímal jeho pomoc a když on vládl, myslil, že sám vládne.“ - Basil byl tak postaven na přední stráž víry a Církve.

7. PROTI NÁPORU BLUDARŮ

Císař Valent vrátil se koncem roku 366. ze svého vojenského tábora u Karpat do Cařihradu a odtud táhl s vojskem znovu na východ. Valent byl arián a proto cestu na východ mu upravoval prefekt císařského dvora Modestus tím, že sesazoval katolické biskupy a na jejich místa dosazoval ariány. Ve všech provinciích, jsoucích v části říše spravované Valentem, rozléhal se pláč, neboť - „těm, kteří se jeho bezuzdné žádostivosti vzpírali, byl majetek zabavován, oni posíláni do vyhnanství, odsuzováni k ztrátě cti, do žalářů, do okovů a k bičování a ke všem jiným co nejtěžším trestům“ (Řehoř Nys., Život Makriny).

Když přišel císařský prefekt do Cesareje, dal si zavolati rovnou Basila, neboť viděl, jaký vliv měl na biskupa a celou Kapadocii. Udeřil na něho, aby se přidal k arianství, doufaje, že Basilem by získal všecko. Sliboval, hrozil, ale marně. Prefekt vida, že Basila ani sliby ani hrozbami nepřemůže, hledal kompromis. Basil měl získat přízeň císařovu a vše s ní spojené za jediné slůvko „homoúsios“ (consubstantialis), které měl vynechati ve vyznání víry a kterým se vyjadřovala katolická pravda, že Syn Boží je stejné podstaty s Otcem. Basil prohlásil: „Jsem dalek toho, abych něco vynechal nebo přidal ve vyznání víry, že ani by mi nenapadlo změnití pořadí slov v něm.“ -

Basil se postavil jako nerozborná hráz proti lavině arianismu, hrozící zavaliti celou Kapadocii. Jeho vítězství nad prefektem bylo tak dokonalé,

že ani sám císař se hned neodvážil nového útoku. Basil využil nastavšho příměří, aby celou diecési, všechny věřící upevnil v katolické víře. Neomezil se na město. Vycházel do širého okolí, takže se nedivíme, když ho slyšíme při kázání pronést slova (Hom. a žalm 114): „Mám-li se ospravedlniti, proč jsem tak dlouho u vás nebyl, příčinou toho bylo, že jsem se zdržel řízením v jiné církevní obci, která je nemálo od vás vzdálena a cestu jsem mohl vykonati teprve během dnešního dne.“ - Řehoř Nysenský vysvětluje podrobnosti: „Neboť když v jednom chrámě mučedníků lid čekal na Basila od půlnoci až do poledne, jakmile přišel, takto se omlouval.“ Jistě bylo slovo Boží z úst Basilových vzácné, když věřící neváhali na něho tak dlouho čekat. Dychtivost po slově Božím, která dnes zasluhuje následování.

Basil neznal ani únavy ani oddechu ve své apoštolské činnosti. Poznáváje, že v boji proti bludu nestačí jen všeobecné kázání, že je nutno věnovat také pozornost jednotlivcům, protože každý člověk sám má jiné osobní potřeby a také pochybnosti, na které se ve veřejném kázání kolikrát nemůže bráti zřetel. Basil pro sebe a ostatní kněze dal tedy takovou zásadu (Hom. 11): „Je nutno, abychom my, kterým byl svěřen úřad učitelský, byli vždy připraveni a v každé době ochotni poučovati a zdokonalovati duše; tu veřejně před celou Církví přesvědčivě kázati, hned zase soukromě každému dovoliti přístup, aby se nás mohl podle svého mínění otázati.“

V apoštolátě Basil nezapomínal ani na tělesné potřeby, neboť věděl dobře, že mnohdy bída hmotná bývá začátkem bídy duchovní, a bludaři předstíranou dobročinností svádějí chudé, proto velkou péči věnoval zaopatření sirotků, vdov a pcectných. Zvláště za krutého hladu roku 367—8, který za vlády Valentovy na východě zuřil, všemožně se staral o hladovějící v Cesarei a okolí: prodal znovu svůj majetek, otvíral veřejné jídelny a sám v nich posluhoval.

Náboženský život na východě v té době se podobal rozbouřenému moři. Nejružnější bludaři, jako ariáni, eunomiáni, aleciáni, fotiniáni, eustachiáni a jiní snažili se zuřivě získat co nejvíce přívrženců. Katolíci pak odpírali jakékoliv obcování s nimi, ba mnohdy nechtěli přijímat svátosti od biskupů a kněží, kteří sami byli pravověrní, ale někdo z jejich příbuzných nebo přátel byl bludařem nebo příznivcem bludařů. Ještě trapnější bývalo postavení těch, kteří jednou byli bludaři, avšak zřekli se bludů a učinili vyznání víry katolické, neboť mnozí katolíci jim nedůvěřovali a stranili se jich.

To všechno se Basila velmi bolestně dotýkalo, proto navrhl, aby v každé církevní oblasti bylo na všeobecném shromáždění věřících katolíků vyvoleno několik biskupů požívajících obecné důvěry ve věcech víry, kteří by byli základem jednoty a míru mezi katolíky, neboť s kým by se oni stýkali a komu oni by vydali vysvědčení o pravověrnosti, ten měl býti ode všech uznáván a přijímán za pravověrného katolíka; naopak zas, kdo by se jich stranil, měl býti pokládán za bludaře nebo podezřelého z bludu. Provedení tohoto plánu mohlo velmi přispěti k uklidnění poměrů, ale Basil, ačkoliv na to vynaložil mnoho sil, mnoho psal, mluvil, cestoval, přesvědčoval. přece se toho nedočkal. Až sněm cařihradský za císaře Theodosia poznal jeho velikost a užitečnost a nařídil jeho uskutečnění pro celou církev.

Bludařství nerozhlodávalo jedině východ, nýbrž ohrožovalo celou církev. Basil proto správně viděl, že k vymýcení bludařství na východě je nutná těsná spolupráce se západními biskupy. V jednom svém listě (List 66, c. 1) psal sv. Atanáši: „Stále i ve své skromné znalosti věci více poznávám, že jedině tak se může pomoci našim církevním obcím, jestliže s námi budou spolupracovat západní biskupové.“

Jeho vlivem bylo vysláno poselství do Říma, v němž byli Eustachios Sebastenský, Silvan Tar-

senský, Theofil Kastabalitanský, jako representanti východního kléru, kteří složili před papežem Liberiem vyznání víry a odevzdali listy západním biskupům. Odpověď papežova a listy západních biskupů byly východním odevzdány na oblastním sněmu v Tianě, kam se dostavil též Eusebios s Basilem. K dalšímu upevnění spolupráce východu se západem a míru v Církvi byl smluven sněm, který se měl konati v Tarsu v Cilicii na jaře roku 368. Císař Valent konání sněmu znemožnil.

8. ARCIBISKUPEM V CESAREI

Arcibiskup Eusebios po šesti letech vlády zemřel roku 370 v náručí svého pomocníka - Basila. Jakmile se zpráva o smrti cesarejského arcibiskupa roznesla po okolních krajích, sešli se biskupové k volbě nové hlavy nejen pro stolec cesarejský, nýbrž tím i pro celou exarchii. V Cesarei nebylo o osobě nového pastýře pochybností. Na Basila upírala své zraky jak nejvybranější část obyvatelstva, tak všechno duchovenstvo i mniši. Avšak intrikami arianského dvora císaře Valenta byla rozdmýchána proti němu nečekaná oposice.

Po smrti Eusebiově Basil těžce onemocněl a pozval si svého přítele Řehoře Nazianského, aby ho navštívil a pomohl mu připravit vše potřebné k volbě. Dříve než tento přišel, zotavil se Basil do té míry, že za vzniklých sporů o osobu nového arcibiskupa mohl z města nepozorovaně utéci, aby svou přítomností nejistřil myslí odpůrců a zároveň se ztratil s očí svým přátelům v naději, že tak obě strany snáze se shodly na osobě jiného kandidáta. Řehoř tedy Basila v Cesarei nezastihl. Nevěda, kde ho hledat, vrátil se do Nazianzu. V domnění, že Basil nemoc jen předstíral, činil mu výtky: „Zavolaš mne do metropolitního města, když měla býti porada o volbě biskupa. Ale jak skvělé jsi užil záminky: předstíral jsi nemoc...“

Basilův útěk byl ospravedlněn jeho velikou láskou

k míru, pokorou a bázní před tak vznešeným a odpovědným úřadem. A když pozval do Cesareje znamenitého theologa Řehoře z Nazianzu, chtěl všechny upozornit na něho jako nejvhodnějšího kandidáta. Řehoř však to vycítil a svým rychlým opuštěním města Basilův plán zmařil a jemu zvláštním listem domlouval, aby se nevyhýbal nabízenému úřadu (Naz. Ep. 18): „Kdo by mohl tebe, Basile, opustit a na jiného svou pozornost obrátit? Jak by mohl upustit od tebe, jenž jsi zapsán na rukou Božích, jenž neznáš jha manželství, nemáš žádného vlastnictví, jsi živ jako bys neměl krve a těla, jsi mistrem slova a mezi filosofy nejznamenitější?“

Kromě toho se snažil Řehoř pracovat pro Basila i v samé Cesarei. Psal v jeho prospěch duchovenstvu, mnichům, velmožům i senátorům a všemu lidu. Také Řehořův stařícký otec, biskup v Nazianzu, psal Cesarejským a tam shromážděným biskupům, že dává svůj hlas Basilovi: „Jsem jen nepatrný pastýř a nepatrného stáda představený, a mezi posledními sluhy . . . Svítlnou těla, jak učí Písmo, jest oko; nejen to, které jest a na těle se vidí, ale také, které duchovně vidí a je viděno. Svítlnou Církve jest biskup . . . Když tedy všem církevním obcím má se věnovat největší péče jako tělu Kristovu, tím více vaší, která byla od pradávna a jest matkou a hlavou mnohých církevních obcí a na niž celá křesťanská veřejnost patří . . . Když jste tedy podle církevního pravidla k poradě, již o té věci máte, pozvali i nás, my však stáří a nemocí přemožení nemůžeme přijíti. Nemůžeme-li přijíti skutečně, činíme vše, co učiniti můžeme . . . Ostatně ze všech, kteří u vás ve vážnosti jsou, nikomu nemůžeme dáti přednost, nikomu před naším synem Basilem, knězem Boží velebnosti nejmilejším - toto pravíme za svědectví Božího - mužem, který je čistého života i řeči, jenž jediný ze všech může se postavit proti nepříteli doby a rozmachu bludařů . . .“ - Buďte-li poslechnuto této rady, dává jemu svůj hlas a zvolenému Basilovi vkládá své ruce. Dopadne-li

však volba jinak, nechce míti na ní nijaké účasti a odpovědnosti.

V Cesarei povstal zmatek z tohoto rázného zásáhnutí staříckého biskupa nazianského, za nímž stál i jeho syn Řehoř. Namítali jen, že nyní je Basil nemocen a slab. Řehoř vtipně odpověděl: „Myslím, že nehledáte zápasníka, nýbrž biskupa; v takových vyzařuje síla Toho, jenž slabé, kteří takovými jsou, podpírá a posiluje.“

Když ani tím nebylo dosaženo dohody, zavolal Řehoř na pomoc svatého muže a biskupa Eusebia Samosatského, který neváhal vydati se na cestu do Cesareje. Jeho příchod znamenal rozhodný obrat, který Řehoř popisuje stručnými slovy (Or. 49): „Přišel Eusebios Samosatský, muž slavný a planoucí horlivostí, přišel z dalekých krajů povzbuzen Duchem svatým, jehož statečností a moudrou přimluvou se stalo, že všichni se shodli na Basilovi.“ A jinde praví: „Zvítězil Duch svatý skrze Eusebia . . .“

Roku 370. byl Basil povýšen na arcibiskupský stolec v Cesarei Kapadocké a tím se stal exarchou nad 11 provinciemi. Baronius k této události podotýká (An., tom. 4, fol. 227): „Jest velké důležitosti, že tak znamenitý muž byl povolán ze skalních slují a jako pochodeň postaven na svícen, aby poskytoval světlo všem, jako slunce, když z mraků na východě vychází a stejně osvětluje i západ.“

9. PASTÝŘ DUŠÍ

Basilovo zvolení bylo uvítáno s jásotem. Basila našli v jeho úkrytu a ve slavném průvodu dovedli do Cesareje. Eusebios ze Samosatu a Řehoř z Nazianzu pomazali ho na biskupa. Řehoř Nazianský tvrdí (Or. 48), že Basil se vracel od svěcení jako mladík, plný svěžesti s očima planoucíma nadpřirozeným žářem . . . Potřeboval jasného oka, aby se svého trůnu mohl přehlédnouti svou rozsáhlou exarchii a viděl její potřeby i hrozící nebezpečí.

V době zmatků před volbou nového metropolitě vetřeli se na některé uprázdněné biskupské stolce biskupové ariánští, kteří byli příčinou, že několik katolických biskupů na venkově, mezi nimi i Basilův strýc Rehoř, biskup-sufragán v Kapadocii, postavili se proti novému metropolitovi. Basil však svou trpělivostí a mírností dosáhl brzy obnovení míru ve své arcidiecési. Basilovi se podařilo odbojně získati do té míry, že se stali jeho nejoddanějšími stoupenci a podle svědectví Rehoře Nazianského možnosti odloučiti se od něho se obávali právě tak jako možnosti odloučiti se od Boha. To byl ovšem velkolepý úspěch pastýřské moudrosti Basilovy.

Basil horlivě zastával přesvědčení, že první povinností pastýře duší je krmiti je slovem Božím. Sám kázával téměř každodenně a od tohoto svého zvyku neupustil ani jako metropolita. Mezi jeho posluchačů bývalo duchovenstvo, lidé urození, vzdělání i prostí, dělníci a řemeslníci - všichni byli přitahováni jeho výmluvností.

Basil byl - jak můžeme dokonale poznat z jeho zachovaných kázání - znamenitým řečníkem, ale přece někdy se mu zdálo, že jeho kázání nejsou tak dokonalá, aby se mohla srovnávat s horlivostí posluchačů. Sám někdy cítil vyprahlost, kterou s sebou přináší mnoho starostí a práce se správou rozsáhlé metropole v bouřlivých dobách a nemoc. Jednou se proto omlouvá ve svém kázání (Hom. na žalm 59) a přirovnává se k matce, která dává dítěti prs, i když ví, že nemá v něm mléka, jen aby dítě utišila a upokojila, tak i on káže, aby jejich touhu po kázání aspoň svým hlasem uspokojil.

O horlivosti lidu i o způsobu lidových pobožností vypravuje sám Basil: „Lid vstává v noci a prosí o dar modlitby, kterou zahajuje kajícím vyznáním Bohu a vytrvává v ní v slzách po dlouhou dobu, od modlitby přecházejí k žalmování. Při zpěvu žalmů jsou rozděleni na dvě části a verše střídavě zpívajíce ze zpěvu čerpají povznešení srdcí, látku roz-

jímání pro své myslí a zbavují se všech marných myšlenek. Při zpěvu žalmů jest jeden určen, aby začínal a ostatní se připojují. A tak střídajíce zpěv s modlitbou, ztráví noc až do rána. S nastávajícím svítáním všichni jako jedněmi ústy a jedním srdcem říkají kající žalm, ba někteří i vlastními slovy prosí o smilování.“ - Právem pak mohl v jednom kázání zvolati (Hom. 4. na Hexamer.): „Jestliže moře je krásné, dobré a chvályhodné u Boha, oč více toto shromáždění, v němž mísí se hlasy mužů, žen a dětí v modlitbě, která pak jako vlna příboje na břehu mořském splývá v jedno a vznáší se k Bohu.“

Basil byl hlasatelem častého svatého přijímání, věda, že čím více a častěji se věřící sytí Tělem Kristovým a napájejí jeho Krví, tím více cítí a těsněji se přimykají také k jeho mystickému tělu - Církvi. Pozoruhodný doklad jeho nadšení pro časté svaté přijímání a také toho, že skutečně časté svaté přijímání bylo v obyčeji v církevních obcích jím spravovaných, nacházíme v jeho listě jedné patricijce: „V jednotlivých dnech přijímati a bráti účast na svatém Tělu a Krví Kristově jest dobré a užitečné, neboť on sám řekl jasnými slovy: Kdo jí mé Tělo a pije mou Krev, má život věčný. Neboť kdo by pochyboval, že častěji se spojovati s Životem neznamená nic jiného, než častěji žítí? U nás čtyřikrát do týdne přijímáme: v neděli, ve středu, v pátek a v sobotu, ale též i v jiné dny, když se slaví památka některého mučedníka.“

Basil často navštěvoval nejrůznější města a končiny své diecése a všude usiloval o povznesení duchovního života a čistotu mravů jak mezi lidem, tak i mezi duchovenstvem. Dbal na zachovávání církevních předpisů o manželství, stavěl nové chrámy, nemocnice a jiná charitativní zařízení. U Césareje vybudoval obrovský domov pro chudé, který byl pojmenován podle něho - Basilias. Bylo to úplné město, s vlastním chrámem, se zvláštními domy pro různé nemocné, pro poutníky, ošetřovatele; ozdra-

vovny, dílny byly též ve zvláštních domech. Mimo to potíral všechny pokusy o uvolnění církevní kázně, zvláště svatokupectví. V Kapadocii se vyskytlo několik biskupů, kteří od těch, kteří byli vysvěceni na kněze, vybírali jistý poplatek (Ep. 53); proti tomuto jednání vystoupil Basil rázným rozhodnutím, že každý, kdo by se toho ještě odvážil, byl samým činem zbaven svého úřadu. - Venkovští biskupové, tak zvaní „chorepiskopoi“, kteří až do 8. století bývali na východě zástupci diecesánního biskupa ve venkovských městech, ale ve všem úplně na něm závislí, osobovali si někde právo světit nové kněze bez vědomí a souhlasu svého arcipastýře. Basil tedy vyzval všechny své venkovské biskupy, aby mu předložili seznam všech svých kněží a osob zaměstnaných ve chrámové službě, s poznámkou, kdy a od koho byl každý z nich do svého úřadu dosazen. Všichni, kteří dostali nějaký církevní úřad bez vědomí diecesánního biskupa, byli zařazeni do stavu laiků. Požadoval pečlivou přípravu kandidátů stavu kněžského. (List. 54.)

Basil dbal také o to, aby život jeho kněží byl co nejvíce bezúhonný. Bylo sice dovoleno mužům se oženiti dříve než byli vysvěceni na kněze, ale nebylo to dovoleno kněžím ovdovělým a těm, kteří přijali kněžské svěcení jako svobodní. Sněm nicejský roku 325 ustanovil podmínky, za kterých by mohli míti kněží cizí osoby ženské ve svém domě k obsluze. Basil vyžadoval zachovávání těchto předpisů. Když jistý kněz Paregorios, již 70letý, se považoval za vyňatého z onoho zákona a vzal si do domu ženu mladší, než nařízení dovolovalo, Basil mu pohrozil vyloučením z Církve a psal mu (List 55): „Vyžeň ji tedy ze svého příbytku a pošli do kláštera: ať přebývá mezi pannami a ty služ mezi muži, aby jméno Boží pro vás nebylo tupeno.“

Jako arcibiskup neupustil od přísné mnišské kázně ani ve svém soukromém životě. Co požadoval od jiných, sám zachovával. Jeho dvůr byl velmi skrovný. Řehoř Nazianský o něm dosvědčuje:

„Dobrovolnou chudobu, kterou pro Krista před biskupstvím miloval, nikdy neopustil.... Žádného dvora ani k vůli representaci, ani k vůli pohodlí nevydržoval... Měl u sebe jen několik písařů a notářů, kterých používal k opisování a sepisování svých knih a listů.“ - Ve všem byl milovníkem pořádku a kázně. I jim určil, jak mají psát, ba jak držet pero, aby písmo bylo úhledné a vzhled listů co nejpříjemnější. - Byl tak střídmy, že ve svém domě neměl ani kuchaře. Jeho pokrm se skládal z několika listů zeleniny, kousku chleba a trochy nakyslého vína. Tento pokrm, jak se přiznává, si připravoval sám: „Kuchaře nepotřebujeme, neboť v našem domě jest umění kuchařské úplně zanedbáno a nuž u nás krve neprolévá,“ to znamená, že masa vůbec nepožívá.

Basil byl opravdu vzorným pastýřem duší sobě svěřených: přislaný k sobě a spravedlivý ke všem. Pamětliv Kristových slov, že dobrý pastýř dává život za ovce své, jeho pastýřská horlivost a láska k duším se obzvláště projevila, když musil hájiti duše a Církev proti mocným tohoto světa, a opravdu byl ochoten dáti život za ovce své.

10. OBHAJCE SVOBODY CÍRKVE

Pastýřská horlivost Basilova nebyla vhod ariánům a ostatním nepřátelům katolické Církve. Zalovali na něho u císařského prefekta; o jeho úspěších ve správě diecése se dověděl tedy i císař Valens, který ve své pekelné zášti proti katolíkům už našel způsob, jak Basilovi ztížit, buď úplně nebo aspoň částečně znemožnit blahodárné řízení exarchie. Císař nejprve rozdělil roku 371 Kapadocii na dvě části politické a uvalil na ně velká břemena. Z toho vznikla nespokojenost mezi lidem. Marně Basil zakročoval proti nespravedlivým a krutým daním, jež byly vymáhány ode všech stejně, bez ohledu na majetkové poměry. Prefektové vymáhali daně a dávky také na biskupech a kněžích, kteří

dříve byli od daní a dávek osvobozeni. Basil několika listy zakročoval u císařského prefekta Modesta, jenž měl veliký vliv u císaře, aby bylo upuštěno od podobného zatěžování Církve. Toho sice dosáhl, ale Valent našel novou možnost trýzniti Basila.

Rozdělení kapadocké provincie na dvě samosprávné oblasti politické bylo císaři Valentovi zámkou, aby rozdělil i diecési na dvě. Tianský biskup Antim prohlásil se za metropolitu císařem nově zřízené diecése, které však postrádalo platnosti církevně-právní. Z toho povstaly rozbroje mezi biskupy, duchovenstvem i věřícími. Jedni i v nové diecési byli pro celistvost diecése pod jedním metropolitou Basilem bez ohledu na politické rozdělení, druzí - vedeni většinou jen osobními ohledy - se postavili za Antima proti Basilovi. Na urovnání vzniklého sporu byla svolána synoda biskupů obou Kapadocie, na níž Basil obhájil svá práva, a jednotu kapadocké arcidiecése byla zachována; Basil proto hájil nedělitelnost své církevní oblasti, aby snáze byla zachována církevní jednotu a pravověrnost.

Když císař začal vyháněti katolické biskupy z jejich diecési, mezi nimiž byl Eusebios Samosatský, Meletios Antiošský, Atanáš Alexandrijský, Epifanios Cyperský, Řehoř Nysenský a jiní, císařský prefekt v Cesarei upozornil císaře, aby i Basila zbavil trůnu. Císař váhal, proto prefekt počal roku 371 jednati o své újmě, aby Basila znovu zastrašil a získal pro arianismus. Povolal si ho a vytýkal mu, proč stále odporuje císaři a sám jediný je zatvrzelý.

Basil sice věděl, kam míří, ale otázal se, čeho se týká jeho zatvrzelost a odpor. - Prefekt řekl: „Nepřijímáš císařovo náboženství, zatím co všichni ostatní už se k němu přiklonili a podrobili.“ - Basil: „Toho císař žádati nemůže a žádné stvořené věci se klaněti nebudu, ani kdybych se tím sám stal bohem.“

Prefekt: „Což nepokládáš nás a naše přátelství za velikou čest, že se nechceš k nám přidati?“

Basil: „Vy prefekti jste opravdu velmi vznešení a vážení, to vím, ale Boha nepředčíte. Rovněž vaše společnost by byla pro mne čestná, avšak jako takových, kteří jsou našimi poddanými, neboť křesťanství se nevyznaменává důstojností osob, nýbrž věrou.“

Prefekt nemohl snést, že Basil ho necení více než kohokoliv z prostých věřících a proto zvolal: „Což se nebojíš mé moci?“

Basil: „Proč bych se měl báti? Co se stane? Co mi hrozí?“

Prefekt: „Co ti hrozí? Něco z mnoha, co je v mé moci.“

Basil: „Co je to? Poslouchám.“

Prefekt: „Zabavení majetku, vyhnanství, muka, smrt.“

Basil: „Máš-li ještě něco jiného po ruce, řekni, neboť nic z toho, co jsi uvedl, se mne nedotýká?“

Prefekt: „Jak to myslíš?“

Basil: „Zabavení majetku nepodléhá ten, kdo nic nemá; leč že bys snad potřeboval těchto několika cárů a trochy knih, které tvoří veškerý můj majetek a zásoby. Vyhnanství neuznávám, neboť nejsem vázán na žádné místo; ani toto, ani jiné území, které obývám, ani to, kam budu poslán, nepokládám za své, protože vím, že celá země patří Bohu, jehož jsem zde poutníkem a poutníkem. Muk se také nebojím, neboť tělo už slábne a snad postačí prvé mučení, abych dalšího zůstal ušetřen, a tak jen to jediné bude v tvé moci. Smrt se mi stane dobrodiním, neboť mi urychlí příchod k Bohu, pro něhož žiji, jehož zájmy zastávám a z větší části jsem už mrtev v tom, k němuž spěchám (Kristu).“

Prefekt: „Dosud nikdo tak se mnou nemluvil.“

Basil: „Snad jsi dosud nepadl na biskupa, neboť každý v této věci by musel stejně mluvit. Ve všech ostatních věcech, ó prefekte, jsme mírní, snášeli jsme a ve všem poslušni svého vládce a v ničem ani proti němu, ani proti tomu nejmenšímu nevystupujeme, ale jakmile se jedná o Boha a jeho zájmy a

máme rozhodovati mezi ním a ostatními věcmi, tu vším ostatním pohrdáme a jen na něho myslíme. Tu pak oheň, meč, šelmy a všechny nástroje tělo nám drásající jsou pro nás spíše zdrojem rozkoše než hrůzy. Proto zaval nás potupou, hroz nám, čím chceš, a řekni to i císaři, nikdy nás nepřemůžeš a nedosáhneš, abychom s tebou souhlasili, ani kdybys hrozil ještě horšími krutostmi.“

Opravdu, s takovým biskupem, který by si byl vědom do té míry své povinnosti vůči duším a Církvi, se prefekt nesetkal, proto přiznal svou porážku i císaři: „Tento biskup nás přemohl: je příliš povznešený, stálý proti přemlouvání, pevný proti lichocení. Musíme hledat někoho vlažnějšího: proti tomuto buď přímé násilí nebo vzdání se čekání, že ustoupí hrozbám.“

Císař sám se o Basilově statečnosti přesvědčil, když o svátku Zjevení Páně s celým dvorem se odebral do katedrálního chrámu v Cesarei úmyslně pozdě, když už Basil konal bohoslužby. Očekával, že Basil při jeho vkročení do chrámu přeruší bohoslužby a přivítá ho. Návštěva lidu ve chrámě byla velká, ale císaře si nikdo nevšímal. Oči všech byly upřeny na oltář, u něhož Basil konal posvátný obřad za hlaholu zpěvů. Císař s úžasem patřil na Basila, jenž ani brvou nehnul, jako by se nic nebylo stalo - „cele přibít v Bohu a k oltáři“ - rovněž ostatní duchovenstvo v jakési bázni patřic na Basila, stálo na svých místech. Císař byl tím uveden do nesmírných rozpaků a zachvácen jakousi hrůzou, které nepocítil ani na bojišti, že div neomdlel.

Tato statečnost Basilova velmi na císaře zapůsobila, že si počal vážit svého odpůrce, ba pocítil vůči němu jakési přátelství. Daroval mu dokonce nejkrásnější císařská pole v okolí Cesareje, aby jejich výtěžku mohl Basil použít pro své chudé. Této změny císařova smýšlení vůči Basilovi se ariáni zalekli, takže mu připomínali přísahu, kterou se zavázal po celý život chránit arianismus a katolíky k němu i násilím přitahovat. Neustali, dokud se Va-

lens nerozhodl poslati Basila do vyhnanství. V Cesarei však z toho povstalo veliké jitření, ba vzbouření v lidu, a když téže noci, co měl Basil odejít do vyhnanství, prvorozený syn císařův náhle těžce onemocněl, císař poznávaje v tom zákrok Boží, rozsudek proti Basilovi pronesený odvolal. Basil tedy zůstal na svém místě jako neohrožený a vítězný strážce svého stáda.

11. ÚPRAVA LITURGIE

Kristus ustanovil jen podstatu svátostí, ale obřad udělování ponechal k určení apoštolům a Církvi. Následkem toho se bohoslužebný řád v různých krajích různě vyvíjel. Svatý Justin ve své Apologii (z roku 166) tvrdí, že svatý Petr ihned po vyznání víry proměňoval a společnou modlitbou Otčenáše se obřad mše svaté končil. Na západě i na východě téměř v každé diecési byly obřady provádějící Oběť nejsvětější různé a nestejně dlouhé po celá staletí. V Cesareji samotné bohoslužebné obřady začínaly o půlnoci a končily pozdě po poledni. Tím se ovšem stávalo, že věřící bývali unaveni a často se chrámu a bohoslužeb vzdalovali.

Basil máje na zřeteli jen duchovní dobro věřících, podjal se těžkého úkolu zkrátiti a sjednotiti zvláště obřad mše svaté. Není naším úkolem činiti zde rozbor Liturgie svatého Basila. Stačí nám zjistiti skutečnost, že svatý Basil úpravu liturgie ve své diecési provedl. A je jeho Liturgie asi vůbec první, která byla napsána a pevně stanovena s vyloučením všech, do té doby libovolných přívěsků podle osobní záliby. Tím nikterak nevylučujeme možnost, že Basil vzal v úvahu již stávající liturgické příručky soukromé. Před Basilovou reformou liturgie nebylo žádného liturgického formuláře, nevyjímajíc ani tak zvané liturgie „apoštolské“ - sv. Petra, Jakuba, Marka a j. - který by zavazoval všeobecně.

Pro Basila jako reformátora liturgie máme ná-

sledující důkazy. Předně Basil sám se zmiňuje o své Liturgii ve svém epise o Duchu svatém (c. 27): „Kdo ze svatých nám zanechal způsob, jak slaviti Chléb eucharistický? Nespokojili jsme se tím, co připomíná Apoštol a Evangelium (totiž proměňující slova), nýbrž vše to, co říkáme před a po (proměňování) přijali jsme z podání jako mající velikou důležitost pro slavení Tajemství, a sepsali.“ - Svatý Řehoř Naz. (Or. 43, c. 34) praví, že Basil napsal „euchon diataxeis“, což je dnes přijímáno a vztahováno na podstatnou část nynější Liturgie.

Dále máme svědectví Pseudo-Proklovo, že svatý Basil provedl úpravu a zkrácení tehdejší liturgie, a s jeho jménem byla pak spojena maloasijská liturgie vůbec. Basila jako reformátora liturgie označuje kolem roku 512 jáhen Petr ve svém listě Fulgenciovi a africkým biskupům, kolem roku 531 Leontios z Cařihradu, roku 682 kánon 32. synody trullánské, roku 787 akta druhého sněmu nycejského a j. - Vývoj Liturgie svatého Basila nikdo nepopírá, takže nyní užívaná se neshoduje doslovně s původní.

Zdá se, že Basilova Liturgie zavdala podnět druhým církevním obcím, zvláště Byzancí, aby svou Liturgii cařihradskou pojmenovali Liturgií svatého Jana Zlatoústého, svého nejznamenitějšího kazatele a biskupa.

Basilova Liturgie je prodchnuta nesmírnou vážností a zbožností. Bohužel, byla ve východní Církvi záhy zatlačena právě Liturgií svatého Jana Zlatoústého, když Byzance si osobila právo rozhodovati nad východem, takže dnes se jí užívá jen o některých dnech církevního roku: na příklad o svátku svatého Basila a svatého Řehoře Naz., o nedělích postních - s výjimkou neděle Květné, o svatvečerech vánoc a Zjevení Páně, o Zeleném čtvrtku a velikonoční noci.

12. V OHNI ZKOUŠEK

Náboženské bouře, rozhlašující život Církve na východě, nesmírně se dotýkaly Basila a připravovaly mu krutá duševní muka. Nová bolest pronikla jeho srdcem, naplněným tak velikou láskou k duším, když k bludu Ariovu se přidružil blud Apolinariův. Apolinarios, biskup laodicejský, počal tvrdit, že v Kristu nebyla lidská přirozenost celá, že Kristus neměl lidské duše, že tělo nepřijal z Marie Panny, nýbrž si je z nebe přinesl a sama božská podstata se proměnila v tělo. Samozřejmě, že tato bludná nauka o Synu Božím měla v zápětí nové bludy o nejsvětější Trojici. Basil se vrhl jako lev do boje proti tomuto novému bludu a potíral jej v kázáních, ve svých listech. Nedivíme se, když v jednom svém listě ulevuje své bolesti: „Pro tyto věci stud a odpor zahalil naše tváře a prudká bolest naplnila naše srdce.“

Vedle této zkoušky byl stíhán úmrtími svých přátel a také svých příbuzných. Basilův život byl jediný boj pro Boha a Církev. V boji nejvíce si ceníme opory, již nalézáme ve svých přátelích. Basilovým přítelem a druhem v boji proti bludařům byl Musonios, biskup novocesarejský, při jehož smrti Basil byl nucen zvolat: „Zemřel, zemřel Musonios, muž, jenž byl nejznamenitějším ze všech za naší doby; chloubou vlasti, ozdobou Církve, sloupem a oporou pravdy, posilou pravé víry v Krista, pevností svých (věřících), které nemohly zdolat žádné nástrahy nepřátel.“

Po smrti svého přítele Atanáše, biskupa ancyránského, se stal podle svědectví Řehoře Nysenského Basil truchlícím jako pelikán v poušti. Při smrti svých přátel želel nejvíce toho, že Církev ztrácí své obhájce a bojovníky právě v dobách nejtěžších. Vidíme to ze slov Basilových právě při Atanášově úmrtí: „Zemřel Atanáš, jenž byl opravdu sloupem a posilou Církve . . . Velké nebezpečí je, aby po ztrátě tohoto základu zároveň s ním nepadli mnozí.

Zavřena jsou ústa, která dosud jak s velkou přesvědčivostí, tak se znamenitou výmluvností přispívala ke vzdělání bratří.“

Velmi bolelo Basila také to, že na stolce uprázdněné smrtí pravověrných katolických biskupů, bývali císařem dosazováni bludařští, ariánští a jiní biskupové: „Komu dále bude svěřována péče o Církev? Kdo bude naším druhem v těchto smutných dobách?“

V dubnu roku 372 zemřel Řehoř starší, otec Basilova nejlepšího přítele Řehoře Naziánského; Basil ihned spěchal do Nazianzu, aby bratrsky sdílel bol svého přítele. Byl přítomen všem smutečním obřadům. Ještě téhož roku v srpnu ztratil Řehoř také svou matku Nonu.

Basilův kalich hořkosti byl dovršen smrtí jeho drahé a svaté matky Emelie, již Pán k sobě povolal roku 372. Svému bolu dává průchod prostými, ale velmi obsažnými slovy: „Nyní však ztratil jsem pro své hříchy svou jedinou útěchu života - svou matku. Nesměj se mi, že v takovém věku ještě oplakávám svou sirobu; ale věz, že nenacházím nižádnou náhradu za tu, kterou jsem ztratil.“

Ještě si neoddechl po této ráně, přišla nová - vyhnanství, jímž byl od císařského prefekta postižen Basilův vlastní bratr Řehoř, biskup v Nyse. Na Basila se císařský prefekt neodvážil, neboť věděl, že si ho císař váží; proto byl pronásledován jeho bratr. Zatím co se Řehoř skrýval, jednal Basil s císařským ministrem Abirsiem, aby byl rozsudek proti Řehořovi odvolán. Hlavním důvodem k těmto intervencím byla obava, aby na nysejský stolec se nedostal biskup ariánský, jako se stalo v případě Eusebia ze Samosaty, jenž byl poslán do vyhnanství a na stolec dosazen arián, a jiných.

Od roku 375 trpěl Basil nemocí vnitřní. Řehoř Naziánský praví: „Od velikonoc trýznily Basila hořečky neustálé a bolesti vnitřností, v nichž se zmítal jako na moři a oddechu neměl.“ - Basil byl slabší tělesné soustavy, ale na svou nemoc nedbal. Sla-

bost tělesnou přemáhal silou duševní, usilovnou prací a horlivostí o Církev. Císařský místodržitel jednou hrozil Basilovi, že ho dá zmrskat a vyrvat mu játra z těla. Basil odpověděl: „Jsem ti vděčný za tento tvůj úmysl, neboť jsou mi játra zdrojem všelijakých obtíží a jestliže splníš, čím hrozíš, zbavíš mé tělo věci obtížné a bolestné.“ - Z toho můžeme usuzovat, že Basilovy obtíže trvaly už delší dobu.

Z Basilovy odpovědi poznáváme, že dráždil své nepřátele, mezi něž patřili v první řadě císařští úředníci, svou odvahou a touhou po mučednictví. Nebylo mu dopřáno, aby prolil pro Krista svou krev, ale kalich utrpení, jímž Bůh zkoušel jeho víru, jeho trpělivost, statečnost v ohni zkoušek ukazuje, že Basilův duch nebyl menší ve velkodušnosti, odvaze a lásce, než mučedníků.

13. TĚŠITEL

Basil na svém arcipastýřském trůně s bolestí viděl, jak Církev, která byla štípena jako vinice, aby se rozšířila po celé zemi a naplnila ji svou úrodou, byla rozryta a zničena „divokým kancem, to jest ďáblem“; tuto pohromu Basil nejen oplakával, nýbrž snažil se, aby něčím ze svého přispěl ji ku pomoci. (Srov. Řehoř Naz. Or. 43.) Útěcha byla jediným prostředkem, jež Basil těžce zkoušeným církevním obcím mohl poskytnouti. A útěcha není darem nejmenším. Je to dar veliký, jehož velikost přýští přímo od Boha. Utěšovati je vlastnost Boží. Třetí božské osobě - Duchu svatému - byl samotným Kristem dán název Utěšitel.

Útěcha dovede kolikrát nahraditi i největší ztrátu. Potěšující slovo, vyslovené z vnuknutí Božího k trpícímu, vítězí nad bolestí a naplňuje radostí. Basil měl od Boha dar utěšování, jak dosvědčuje Nazianský: „Když zuřilo za Valenta pronásledování a ničilo církev v Syrii, Palestině, Egyptě - Basil byl necháván na pokoji, a jak se zdálo, chráněn

Boží prozřetelností za tím účelem, aby mohl těšiti ty, kteří byli ve všelikém protivenství... Proto Basil vzal na sebe jaksi péči o všechny církve a svými listy je těšil, povzbuzoval a vzdělával.“

Zájem o pronásledovanou církev přenášel ho za hranice vlastní metropole, na niž si už císař sáhnout neodvážil. Nebylo snad církevní obce nebo provincie na východě, které by Basil nebyl poskytl útěchy. Jen namátkou vybíráme několik úryvků, abychom poznali, že jeho listy utěšovati dovedly. Anti-ošským, zbaveným svého biskupa, psal: „Kdo mi dá křídla jako holubici, abych mohl letěti k vám a splniti touhu, kterou jsem unášen do vašeho shromáždění... Kdo by měl tak tvrdé srdce? Kdo by nepocítil soucit a zůstal lhostejný, když by slyšel odevšad vzdechy a pláč, kdo by nebolestnil ve svém srdci, ba, kdo by se na zem v pláči nenachýlil a oněmi přemnohými starostmi se neuomořil...? Proto vás prosím, abyste objali útěchu a v naději útěchy snášeli s radostí přítomné bědy... Zachovejme si ducha stálosti a věrnosti; pevnost naší víry v Krista budiž střežena nepohnutě; a vbrzku a rychle přijde Pomocník, přijde a nebude váhat. Musíme přijímat zkoušku za zkouškou, ale mějme naději nad nadějí: ještě maličko a opět maličko. Takovým způsobem osvěžuje Duch svatý své služebníky: příslibem věcí budoucích; po utrpení následuje naděje. Co však se doufá, brzy přijde.“

Ani na své spolubratry a věřící ve vyhnanství nezapomínal. Biskupa Eusebia Samosatského těší svým listem ve vyhnanství v Thrácii: „Svou statečnost jsi dostatečně osvědčil... Rovněž bouři pokušení jsi slavně překonal a ukázal jsi, že jsi větší než tvoji pronásledovatelé. Otcovskou hroudu jsi s radostí a s klidným duchem opustil jako vyhnanec. Rodnou tvou půdu cizí lidé jako svou obývají, my však obdržíme ono Město na výsostech. Naše biskupská křesla obsazují jiní, my máme Krista samotného. Ó, jaká výměna! Jak velké obdržíme, pohrdnuvše malými! Šli jsme skrze oheň a vodu; dou-

fáme, že přijdeme, a to do osvěžení. Neboť neopustí nás Bůh a nesnese pohledu na pravdu poníženou pronásledováním, ale podle velikosti bolestí našich jeho útěcha nás posílí.“

Vyhnanců bylo mnoho. Basil toužil všem psáti, všechny potěšiti. Velkou bolest a starost mu působilo, že o mnohých ani nevěděl, kde jsou, a nebylo možno s nimi přijíti ve spojení. Vyhnané a pronásledované katolíky povzbuzoval příkladem prvních mučedníků: „Také otcové vaši trpěli pronásledování, avšak od pohanů. Rozchváceny bývaly jejich statky, rozbořeny domy a sami hnáni do vyhnanství. To bylo od zjevných nepřátel a pro jméno Kristovo. Nynější však pronásledovatelé nás pronásledují jistě s nemenší nenávistí, než oni, ale na ošálení mnohých přioděli se sami jménem Kristovým, aby ti, jež pronásledování stihá, neměli ani útěchy ze slávy pravého vyznání. Proto jsem jist, že vám je přichystána větší odměna a sláva u spravedlivého Soudce, než oněm starým mučedníkům.“ - Ariáni se totiž vydávali za pravověrné křesťany a katolíky chtěli navenek zbaviti zásluhy z utrpení za pravou víru. Basil poukazuje na to, že ariáni Boha neoklamou!

Basilovy listy byly přijímány s velikou radostí a vděčností. Za všechny katolíky ve vyhnanství děkoval mu Meletios, antiošský biskup, úpící ve vyhnanství v Armenii: „Kdybys věděl, jak velikou radost nám působíš, kdykoliv nám napíšeš, jistě by jsi nevynechal ani jediné příležitosti ke psaní, ba úmyslně bys nám často psával, neboť ty umíš ukázat, jakou odměnu mají trpící připravenu u Boží dobroty, a z toho čerpají útěchu. Neboť zde je všechno plné bolesti... A tak, když dostaneme tvůj list, nejprve se díváme, jak je dlouhý, a jediné ten milujeme, který vyniká počtem řádek. Pak teprve jej čteme a čteme jej stále, a dokud jej čteme, radujeme se. Jakmile list končí, litujeme. Všechno dobré jest obsaženo v tvých listech; neboť co vychází z dobrého srdce - je dobré!“

14. POSLEDNÍ BRAZDA . . .

Devět let pásal Basil ovce a beránky Kristovy jako biskup v Cesareji. V krátké době naplnil časy mnohé . . . Nemožno vylíčiti, kolik práce pro Krista a duše, kolik bojů s jejich nepřáteli tato krátká poměrně doba znamenala. Mnoho vykonal, ale leccos se mu také nepodařilo. Byl v mužných teprve letech - 49 roků - ale strohý asketismus a jím snad přivoděná nemoc v ústrojí zaživacím a práce bez oddechu vyčerpaly jeho tělesné síly. Cítil, že táhne už poslední brázdou na liše Církve Kristovy.

Viděl veliké dílo, které s pomocí Nejvyššího vykonal zvláště pro Kristovy chudé. Město chudých a poutníků - Basiliás - stálo před branami Cesareje, a viděl také, jak podle jeho vzoru venkovští biskupové budovali ústavy křesťanské lásky v menších městech. Byl však také člověkem a není tedy divu, že ho „nejvíce bolelo, když nespatrił plody všech svých námah“. - Dožil se také zklamání. Byl - on, neúmorný zastánce katolické víry - podezříván z apollinarismu a podobných bludů. Eustatios, sebatský biskup v Armenii, Basilův přítel, upadl do bludů Ariových. Zakrýval své bludy a také je několikrát odvolal, ale znovu do nich upadl. Basil s ním stále udržoval přátelské styky, protože doufal svým vlivem udržeti ho v pravé víře. To ovšem zavdávalo příležitost skrytým jeho nepřítelům, aby byl obviňován z bludařství, a nechápali jeho lásky k bloudící duši. Basil na všechny výtky zůstával klidný, i když v duši cítil bolest. Patrofilovi, který si na něho vyjel prudkým listem, klidně odpověděl: „Nejsem tak zatvrzelý a zaostalý, abych přátelské výtky bratří těžce nesl: tak jsem totiž dalek, abych se urazil tím, co mi bylo psáno, že málo schází, abych se při čtení nesmál.“ - Když však Eustatios setrval na zatvrzele v bludu a Basil viděl marnost svého namáhání, přerušil s ním všechny styky a prohlásil ho veřejně i on za bludaře. Čistota víry je více než přátelství lidské.

Dočkal se ještě, že po smrti císaře Valenta v srpnu roku 378 nastal pro Církev mír, neboť vláda Theodosiova znamenala pro katolíky svobodu. Posledním veřejným úspěchem Basilovým bylo zvolení jeho přítele Řehoře z Nazianu na biskupský stolec hlavního císařského města Cařihradu. To byla také jeho poslední pozemská radost.

Poslední týdny roku 378 byl Basil upoután na lože. Cítě blížící se konec jeho pozemské pouti, dal si pozvati zástupy svých chudých a jim vystrojiti hostinu. Jejich radost mu byla předchutí hostiny nebeské. Dal se pak donést mezi ně a promluvil k nim několik vět na rozloučenou. Byla to slova otcovská, slova poučení, povzbuzení i požehnání.

Jakmile se roznesla rozsáhlou metropolí zpráva, že jejich pastýř umírá, byl všude nesmírný zármutek. Nebylo - praví Řehoř Nazianský - ani jednoho, kdo by nebyl ochoten nabídnouti svůj život za život Basilův. Bůh však chtěl právě život Basilův. Přiblížil se den 1. ledna 379 a tehdy nastal smrtelný zápas. Basilův zápas poslední. Netrval dlouho.

Basil přijal znovu svaté svátosti. K okolostojícím biskupům, kněžím a několika laikům promluvil několik přátelských slov. Pak objal svýma rukama a přitiskl na hrud' kříž Kristův a modlil se. Říkaje slova: „Pane, do rukou tvých poroučím ducha svého“ - vydechl svou duši a odevzdal ji Pánu. - Nikdy nebylo v Cesareji tak smutno, jako 1. ledna 379. - Tehdy ztratila svého metropolitu, pastýře, učitele a otce, Basila Velikého.

Ihned po své smrti byl Basil vzýván a ctěn jako svatý. Den jeho smrti byl zasvěcen na východě jeho památce. Až dodnes se svátek svatého Basila Velikého slaví na východě 1. ledna; v latinské Církvi 14. června. - Ostatky svatého Basila byly nejprve uloženy v hrobě jeho rodičů. Flanderský velkokníže Robert II. Jerusalemský dal roku 1099 přenéstí ostatky světcovy do Bruges, kde až dodnes jsou v nesmírné úctě a vážnosti.

Ostatky světce, tak ve východní Církvi milova-

ného, odpočívají na západě. Jeho úcta spojuje oba světy: byzantský s římským, neboť Basíl byl a zůstal Učitelem jedné Církve Kristovy - katolické. Kéz vyprosí jí tento veliký horlitel katolické jednoty a pospolitosti úplné sjednocení!

15. DĚDICTVÍ SVATEHO BASILA VELIKÉHO

Svatý Basíl byl znamenitým církevním praktikem, řekl bychom moderně, jenž dovedl býti podle potřeby i skvělým metafysikem a theologem, a v tom je jeho velikost. Jeho literární tvorba, již Církvi jako dědictví zanechal, tuto jeho velikost ještě zvětšuje. Svátý Řehoř Nazianský se zmiňuje o veliké účtě, již požívaly spisy Basillovy již u jeho současníků, jak vzdělaných i neučených, u křesťanů i pohanů; zdůrazňuje také vliv jeho spisů na smýšlení, snažení i život čtenářů. (Or. 43, c. 66.) Svátý Basíl právě pro svou obsáhlou literární činnost stojí mezi „čtyřmi velikými ekumenickými učiteli“ východní Církve.

Spisy svatého Basila obsahují díla dogmatická, asketická, liturgická a veliký počet kázání a listů. Během dob jeho literární tvorba neutrpěla ničím cizím vlivem, právě pro velikou vážnost, již se těšila, takže i po více než 16 stoletích máme spisy svatého Basila celkem všechny a neporušené dochovány. Nejlepší vydání máme od Maurinských benediktinů, J. Garniera († 1725) a Pr. Marana († 1762), jež vyšlo ve třech svazcích v Paříži 1721—1730. Trochu zlepšené a o nové objevy rozšířené vydání máme Migne, *Patrologia Graeca*, tom. 29—33, Paris 1857.

Jmenujeme nejdůležitější Basillova díla: a) dogmatická: „Proti Eunomiovi“ z roku 363—4; „O Duchu svatém“ z roku 375; b) asketická: pojednání mravoučná, dvě řečole a několik kázání o mnišském životě, rady pro mnichy a pod.; c) liturgická: bohoslužebný řád čili tak zv. Liturgie sv. Basila; d) kázání a listy: listů je celkem 365, z nichž mnohé jsou obsáhlé. V listech jsou roztroušeny motivy historické, dogmaticko-apologetické, morálně-asketické, disciplinární, těšící listy, doporučující a přátelské. - Sloh sv. Basila jest jasný, velmi živý a barvitý s hojností krásných obrazů a při tom přesný ve slovech.

Druhou část dědictví sv. Basila tvoří jeho řád, jehož členové se nazývají podle něho - Basiliáni. Svatý Basil může být považován za zakladatele řádu mnišského, jenž až dosud jest jediným řeholním řádem ve východní Církvi. Jeho řehole (Migne PG, 81, 890 násl.) obsahuje 55 „delších pravidel“, druhá (PG, 81 1051 násl.) obsahuje 313 „kratších“ pravidel. Jak tyto řehole, tak jeho kázání, listy a kánony měly vliv na utváření mnišství, které proti dřívějším směrům znamenalo jakési zmírnění, neboť staří mniši příliš lpěli na poustevnictví, kdežto sv. Basil učinil mnišský život možným i ve městech. Jeho řehole se rozšířila velmi rychle po celé Malé Asii, Řecku, Thracii, Syrii, Palestině a jižní Itálii. Její vliv pozůstával v utvoření ideálu duchovní formace mnicha; mlčí o podrobnostech klášterního života, jehož úpravu v duchu řehole provedly kánony koncilů (gangerského, chalcedonského, trullanského - j) a tak zvané „Typikon“, t. j. sbírka předpisů pro jednotlivé domy nebo skupiny domů.

Východní církvev nemá řeholních řádů s ústřední správou - velmistrem, nýbrž jen mnichy. Jméno „Řád svatého Basila Velikého“ - „Ordo S. Basilii Magni, O. S. B. M.“ - vzniklo až asi ve 14. století v Itálii, snad o něco dříve, kde se tehdy i východní mniši počali organisovati podle vzoru západních latinských řádů. - V Římě povstaly ve století 7. a 8. mnohé řecké kláštery s řeholí sv. Basila. Podobně i v jižní Itálii, na Sicilii, kam zahnal mnohé mnichy z Řecka útěk před Araby a pak před obrazoborci. Ovládnutí jižní Italie Řeky přispělo k rozkvětu řeckých klášterů. Když však řecký prvek vymíral a mezi členy se nedostávalo dostatečné znalosti řeckého jazyka liturgického, špatné hospodaření komendatár. opatů způsobilo zánik mnohých klášterů. Když pak Bernard de la Crux zavedl basiliánskou řeholí do Španělska (breve Pia IV. z roku 1561), sjednotil papež Řehoř XIII. všechny basiliánské kláštery italské, sicilské a španělské v jedno pod jedním generálem roku 1579, ale ani tak nezabránil zániku řeckých klášterů. Podle Rodotě bylo kolem roku 1760 ze skoro 1500 italských basiliánských klášterů dřívějších dob - pouze 48, které však zanikly v revoluci 18. století všechny s výjimkou kláštera Grottaferrata nedaleko Říma.

Basiliánská řehole dostala se též na Rus, kde založením Počerské lavry u Kijeva (1051) stalo se mnišství středem církevní i národní kultury. Po uvědomení ruského rozkolu stali se i zde mniši - jako před tím v Byzanci - odpůrci katolictví. Basiliánské kláštery na Ukrajině nesmírně mnoho utrpěly tatarskými vpády a úpadkem kázně. Úsilím sv. Josafata Kuncewicze a Josefa Velamina Ruského a za pomoci Tovaryšstva Ježíšova podařilo se roku 1617 spojití litevské basiliánské kláštery v jednu kongregaci a provést požehnanou reformu, která přinesla velký užitek dlu sjednocení Církve. Toužebné sjednocení všech rusínských basiliánských klášterů pod jedním protoarchimandritou bylo provedeno až roku 1748 na shromáždění v Dubně. Spory se světským duchovenstvem, zásahy a rušení Josefa II., dělení Polska a úplné potlačení řádu pod ruskou vládou způsobilo jeho úpadek. Až papež Lev XIII. roku 1882 zavedl znovu reformu, která přivedla řád k novému rozmachu. Haličská provincie má 19 domů, československá karpatská 5 domů se střediskem v monastýru na Černécké Hoře u Mukačeva, který byl založen již v II století. Mají katoličtí Basiliáni své domy též v Kanadě, v USA a v Brazílii; celkem má řád sv. Basila asi 450 členů, z nichž přibližně asi jedna třetina jsou kněží, druhá bohoslovci, třetí bratři-laici. Basiliáni řídí rusínskou kolej v Římě a seminář východního obřadu v Zagrebu. Vedle mužské větve je také větev ženská, která se odvozuje od sv. Makriny, sestry sv. Basila. Basiliánky mají asi 300 sester v Polsku, v ČSR, v Jugoslavii a v Americe. V ČSR mají své středisko v Užhorodě.

Vedle starého řádu sv. Basila jsou také novější kongregace podle něho pojmenované; na př. Melchitští mniši (1697), kteří působí zvláště v Syrii. Roku 1822 vznikla také latinská kongregace sv. Basila v Annonay pro výchovu zbožného a učeného duchovenstva; působí v Anglii, Alžíru, USA a Kanadě; generál sídlí v Toronto.

Osobnost svatého Basila Velikého zajímá východ i západ. Kéž své dědictví uvede celé do lůna jednoho Ovčince pod jedním pastýřem Kristem a jeho náměstkem římským papežem!

LITERATURA

Nejzajímavějším pramenem jsou spisy sv. Basila, jeho listy a pod. - Pak díla sv. Řehoře Naz., zvláště řeč 9, 10, 11, 18, 43 s svěživotopis, které jsou obsaženy v Migne, PG, svazek 35, 36 a 37. Řeč o sv. Basilovi od Řehoře Nysenského, PG, sv. 46. - Z monografií uvádíme: Fr. Baert, *De S. Basilio M., Acta SS Junii II*, Antverpy 1698; Maran Pr., *Vita s. Basilii M.* v Migne, PG, sv. 29; Giuseppe del Pozzo, *Dilucidazioni critico-istoriche sulle relazioni degli antichi e moderni scrittori della vita di S. Basilio Magno*, Roma 1746; J. Wittig, *Leben, Lebensweisheit u. Lebenskunde des hl. Metropolitens Basilus d. Gr.*, Freiburg i. B. 1920; P. Rodotà, *Dell'origine, progresso e stato presente del rito greco in Italia*, 3 sv., Roma 1758—63; N. Petrov, *Očerk istorij Basilinskago Ordena v byvszej Polši*, Kijev 1870 až 72; *Analecta Ordinis S. B. M.*, Lwów od roku 1924; F. Probst, *Liturgie des vierten Jahrhunderts* Münster 1898; A. Baumstark, *Die Messe im Morgenland*, Kempten 1906.

OBSAH

Úvod	5
1. Svatozář rodiny	7
2. Budování základů	9
3. Veden Duchem	12
4. Organisátor řeholního života	16
5. Pohled do duše	18
6. Na přední stráž	20
7. Proti náporu bludařů	22
8. Arcibiskupem v Cesarei	25
9. Pastýř duší	27
10. Obhájce svobody Církve	31
11. Úprava liturgie	35
12. V ohni zkoušek	37
13. Těšitel	39
14. Poslední brázda	42
15. Dědictví sv. Basila Velikého	44

Nihil obstat: P. Aem. Soukup O. P., censor ordinis. *Imprimatur*: P. Thomas Dittl O. P., Prior prov. Pragae, die 7. Novemb. 1938. Reg. pag. 245. *Nihil obstat*: P. Aem. Soukup O. P., censor ex officio. *Imprimatur*: Olomucii, die 9. Novemb. 1938. Dr. Joan. Martinů, vicarius generalis. Nr. 18.369.

V Í T Ě Z O V É

9. svazek V. ročníku

Dr. J. M. Jurák O. P.

SVATÝ BASIL VELIKÝ UČITEL CÍRKVE

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O.P. v listopadu 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskářských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI!

Konference Výštkho náboženského kursu budou v listopadu v Praze a v Brně dno 26. V jiných městech se začne pravidelně v prosinci.

Výhledy revue na Hlubinu budou od nového roku vycházeti samostatně, čímž se vlastně stává časopis „Na hlubinu“ čtrnáctideníkem. Rozrůstající se látka Výhledů v Hlubině si vyžaduje, aby byly vydávány zvlášť. Je tolik problémů, jež je třeba řešiti s hlediska kulturního, sociálního i náboženského podle osvědčené životní pravdy křesťanské. Výhledy sdruží kolem sebe kruh nejlepších našich spisovatelů a pracovníků. Budou jistě vítány, hlavně nyní, kdy je třeba starati se o novou křesťanskou budoucnost národa.

Doporučujeme všem Papicův útržkový kalendář, jehož propagační letáčky jsou vloženy v tomto čísle našeho časopisu. Tento skutečně cenný kalendář je originálním dílem bývalého redaktora čas. Vítězové. Všichni naši čtenáři rádi si objednají tento katolický kalendář, jehož cena je 10 Kč.

LITERATURA

COL R. dr.: *Biblická hermeneutika*, pravidla k správnému výkladu bible, Olomouc 1938, Lidové knihhupectví, str. 150, cena 22 Kč, — Je to první česky psaná hermeneutika. Je v prvé řadě určena pro posluchače theologie, ale zároveň je to kniha cenná pro každého laika. Autor jasně a přehledně podává pravidla pro výklad bible, jež jsou nutná pro každého, kdo chce dobře poznati smysl bible, jež není vždy snadno naléztí bez správných norem. V Colově Hermeneutice je sneseno mnoho materiálu. Je to kniha velké píše, informující současně o celé literatuře tohoto oboru. Může velmi dobře splniti své poslání v naší biblické literatuře celkem chudé. Doporučujeme ji všem, kdož chtějí lépe pochopiti Písmo sv. Šv.

HESSSEN J.: *Die Werte des Heiligen*. Regensburg 1938, Verlag Friedrich Pustet, str. 284. — Přítomné dílo je vzácná práce z náboženské filosofie. Autor jemným a duchaplným způsobem pojednává o hodnotách náboženství, a speciálně o svatosti. Porovnává etické hodnoty s hodnotami svatosti. Ukazuje vznešenost těchto pojmů. Náboženská svatost je vlastně ta nejvyšší hodnota. Tato kniha Hessenova se může nazvati novou vědeckou rehabilitací náboženství. Kniha byla všude přijata s velkými sympatiemi a je opravdu vzácným dílem svého druhu.

MATTOŠKA L.: *Eucharistia, svety a l'udia*. Kremnica 1938, Serafinský svet, str. 206, cena Kč 22.50. Jsou to vzpomínky na eucharistické kongresy a na jiné cesty po Evropě i pobřeží severoafrického. Kniha Mattoškova je psána s velkým záplem pro svaté věci, s vnímavým pochopením pro slávu zaslých měst, všímá si všeho, aby upoutal pozornost čtenářovu a zachytil všechny věci do svého památníku. Kniha přinese mnoho po-

učení pro všechny. Vypravování je doprovázeno patřičnými fotografiemi míst.

MELHARDT T.: *Die tiefen Wasser*. Regensburg 1938, Josef Habel, str. 238. Spisovatelka Trude Melhardt se vyznačuje svým darem poutavého líčení. Své postavy nepodává neživotně, nýbrž dovede do svého vypravování vložiti i mravní prvky, které nezůstávají v ději jen jako něco vedlejšího nebo cizorodého, nýbrž zapadají životně do celku a tvoří jeho duši. Proto se dobře čtou její spisy.

RENAULT P.: *La Percluse Héroïque*. Bruxelles 1938, Édition Universelle, str. 228, cena 12 fra. – Je to hluboký román, jehož hrdinkou je dívka, kráčejíci bolestnou cestou za svým povoláním, jež ji svěčil Bůh, aby totiž šířila evangelium svými oběťmi, ctnostmi a bolestmi. Jde o román, ale jeho hlavní hrdinka je skutečnou osobností. Její život plný obětí odívá autor rouchem románu, aby tím více ukázal bohatost apoštolského života, krásu ctnosti a oběti. Je to kniha víry, obdivu a modlitby.

RUBATSCHER M. V.: *Margarita von Cortona*. Freiburg i. B. 1938, Herder, str. 290. Ve formě románu podává známá německá spisovatelka a básnířka M. V. Rubatscher poutavý a dojemný život velké kajčnice Markety Kortonské. Tento román velké trpitelky má vysokou uměleckou úroveň. Autorce se podařilo vystihnouti velkou postavu světice, která se od smyslové a světské lásky dovedla povznést až k vrcholům svatosti.

Právě se tiskne

Zundel: V hlubinách Oběti

Objednejte si ihned toto vzácné liturgické dílo
V EDICI KRYSTAL V OLOMOUCI

Právě vyšlo!

SV. BERNARD:

Právě vyšlo!

CHVÁLY PANENSKÉ MATKY

Nejkrásnější řeči o Matce Boží. Cena 9.50 Kč.

3 Kč.

Bořivoj Benetka

P. Stanislav Vydra

učitel kněz a vlastene

VÍTĚZOVÉ

VÍTĚZOVĚ

měsíčník životopisů světců a služebníků Božích.

Šéfredaktor: P. dr. Silvestr M. Braito O. P.

Redaktor: P. dr. Prokop Švach O. P.

Vychází 15. každého měsíce kromě prázdnin.

Redakce a administrace Olomouc, Slovenská 14.

Předplatné 28 Kč ročně.

Účet pošt. spořitelny Brno č. 106.633 pod názvem
Edice Krystal-knihovna, Olomouc.

**ZŮSTAŇTE NÁM VĚRNÍ PRO PŘÍŠTÍ
ROČNÍK * ZÍSKEJTE NÁM ASPOŇ JED-
NOHO NOVÉHO ODBĚRATELE * KDO
NÁM DLUŽÍ PŘEDPLATNÉ, AŽ JE LAS-
KAVĚ VYROVNÁ!**

Katolická akce. – Dnes se všeobecně uznává a vidí její důležitost v naší nové vlasti. I kdybychom měli sebevětší záruky pro své náboženství, nikdy nemůžeme klidně odpočívat. Je třeba apoštolátu živého a účinného u všech. Apoštolát příkladu, slova i tisku, charity i umění. To všechno je v programu království Kristova, jež se musí šířit. Nejlépe však poznáváme na světcích, jak uskutečňovati v praxi tyto myšlenky. I zde jsou nám vůdci, tak jako jsou jimi ve vnitřním životě. Proto se jimi inspirujeme k práci za duše. V jejich šlépějích jdeme na výboj. Potřebujeme skutečných světců, kteří by nás zachránili. Musíme je znáti. Četba, denní nebo častá četba životů světců mnoho pomůže pro obrodu naší země.

Nastávající ročník zahájíme proto moderním životopisem *první mučednice Katolické akce v Mexiku*. Bude to nanejvýše časové. Upozorněte na toto nové číslo Vítězů své známé. Dejte je do rukou mladým a všem pracovníkům v Katolické akci. Aby poznali veliké poslání Katolické akce, tohoto posvátného ohně. Poznaj, že to není mrtvý spolek, nýbrž věc, za jejíž zájmy doveďou i umíratí mladé a šlechtné duše.

První číslo nového časopisu *Výhledy* již vyšlo. Přináší mnoho cenných, životných a praktických věcí pro potřeby naší doby. Dopíšte si o ně do administrace v Olomouci, Slovenská 14.

P. STANISLAV VYDRA

p. STANISLAV VYĐRA

učitel, kněz a vlastenec

Anežce

OTEC

1938 · VÍTĚZOVÉ, OLMOUC

Nihil obstat. Censor ex officio: P. Aemilianus Soukup O. P.
Imprimatur. Olomucii, die 5. Decembris 1938. Dr. Joannes Martinů, Vicarius generalis. - Nr. 19.937.

Století osmnácté jest mostem mezi dozníváním katolické reformace a tím, co bývá u nás běžně nazýváno národním obrozením. Jemu pak snažili se mnozí a mnozí vtisknouti ráz osvícenství, děkujícího za svůj ideový základ údobí francouzských encyklopedistů. Tento myšlenkový proud pokládán za kořen a pramen našeho národního obrození; názor, který však dnes již velmi těžko obстоjí. Jeho základy jsou otřeseny, neboť pomalu začíná se stále vědoměji chápati, že kulturní život českého národa nebyl nikdy přerušen ve své plynulosti.

Národní obrození jest vědomým navázáním na dřívější projevy českého nacionalismu, hlavně pobělohorského. Bohuslav Balbín narodil se rok po bitvě bělohorské a v něm navazuje pobělohorské češství na předchozí katolickou tradici, aby tak zřetelně a srozumitelně vynikla kontinuita mezi katolickou minulostí a přítomností. A jako Balbín, očitý svědek katolické reformace, nenalézá pochopení pro náboženské hnutí husitské, českobratrské, slovem pro protestantskou reformaci, ani pro stavovskou rebelii, v níž spatřuje „rebelantem et furiosam haeresim, periculosam ac pestiferam conjurationem“, stejně i nositelé národního obrození sdílejí jeho názor. Navazují plně a vědomě svým dílem na Balbína, autora Bohemia docta. Názorně se to obráží v díle Adauga Vojgta, které přímo vyvěrá z této balbínovské tradice.

Z téhož pramene čerpá muž, který nejenom společným rodištěm a příslušností k téže duchovní rodině, ale i stejnou láskou k vlasti se ukazuje důstojným pokračovatelem Balbínovým ve století osmnáctém: P. dr. Stanislav Vydra.

Josef Jungmann, píše pro Hlasatele „Elegii na smrt Stanislava Vydry“, uzavírá ji slovy, která plně charakterisují význam a hodnotu Vydrovu:

*Bylť jest dobrý, jakž jich málo v světě:
člověk, pěstoun, kněz a Čech.*

Ta slova ukazují, že generace žijící před sto lety měla již nejen proroky svého obrození, nýbrž již i vůdce, kteří vědomě budují, vychovávají a vedou novou generaci. Jejím úkolem pak bylo přikročiti v mohutnějších řadách ke kulturnímu, politickému a hospodářskému povznesení národa.

P. St. Vydra stal se dokonce románovou postavou Jiráskova F. L. Věka, kde namnoze z nepochopení, ale často i vědomě a záměrně jest črtán portret Vydrův tak, aby právě jádro jeho duše zůstalo utajeno nebo aspoň zastřeno. Nelze kresliti vlastence a buditele a zapomínati na kněze, katolického kněze, který nemohl býti sluhou onoho osvícenství, které se podává tendenčně nejen v dílech románových, nýbrž i v pracích, osobujících si pro sebe název díla vědeckého.

Přítomná studie nečiní si nároku na podobný název. Jejím úkolem jest zachytiti postavu Vydrovu pro ty, kdož touží přiblížiti se k pramenům pravé obrody národa v Duchu a Pravdě. Vyrostla však ze studia oné doby, opírá se o příslušné prameny, neboť chce zachytiti věrnou podobu a pravý význam Vydrův.

V Praze 4. prosince 1938.

AUTOR.

P o z n á m k a : Aby snad nedošlo k případnému nedorozumění, upozorňuji, že prvý náčrt vyšel v Životě a i tato studie byla připravena pro tisk dříve, než vyšlo v Arše St. Svobody Smýšlení P. St. Vydry podle jeho kázání. (n. XXVI.)

ŽIVOT A NÁZORY

Počátky

Hradec Králové může se pochlubit řadou vynikajících rodáků. I Stanislav Vydra se tam narodil: 13. listopadu 1741 na svátek sv. Stanislava Kostky, který se stal také na křtu svatém jeho patronem. Péčí rodičů, kteří všem svým synům (Ignáci, Janu i Stanislavovi) věnovali tu nejpečlivější výchovu, již od útlého dětství byl veden nejen ke zbožnosti, šlechetnosti a pracovitosti, ale také k lásce k vlasti a jazyku mateřskému. Proto i prvo-počátky jeho vyučování se daly jazykem českým. Mezi prvními knížkami, které pečlivý otec dal do rukou svému nejmladšímu synu, našli bychom Šteyerova Žáčka (Výbornědobrý prostředek, jak se má dobře po česku psát), Brus jazyka českého od jesuity Jiřího Konstance (*Lima linguae bohemicae* z r. 1667), J. Fera Schola civitatis nebo Draxlerovu Brusírnu lidského jazyka a mnoho jiných, mezi nimiž i náboženské a zábavné. Do domu městského syndika, později radního, docházel soukromý učitel, který nejen připravoval chlapce na studia humanitní, ale také cvičil je v hudbě a zpěvu. Již v osmi letech byl přijat rektorem P. Josefem Mladotou do koleje jezuitské, která tehdy mohla se chlubit, podle pozdějšího svědectví Vydrova, muži lidumilnými, nábožnými, klasicky vzdělanými, výmluvnými a slova Božího v jazyku českém výtečnými hlasateli.

V tomto prostředí mohla se duše Vydrova bohatě rozvinouti, zejména když jeho učitelé záhy v něm našli takové záliby, že vynasnažovali se, aby jinoha pro svůj řád získali. Milující své poslání i rodnou zemi toužili, aby i Vydra stal se pokračovatelem jejich díla ve službě Bohu i české zemi. A tak již ve svém šestnáctém roce vstupuje do řádu, kterému zůstal věren po celý svůj život i po jeho zrušení.

V říjnu 1757 odjíždí v doprovodu své matky do

noviciátu, který tehdy měl řád v Brně. Po dvou letech byl poslán do Klatov, kde uvítal jej P. Matěj Sechstaedter, aby po vědě dychtícímu novici otevřel bránu vědění, po níž tak toužil. Štěstí mu přálo, že mezi svými učiteli nalezl vzácné muže, jakými byli P. Ant. Šind a P. Jan Filippi. Pod jich vedením zůstala ta dvě leta (t. ř. repetitio humaniorum) v jeho vzpomínkách tou nejpříjemnější dobou života, na niž i ve stáří rád a vděčně vzpomínal. Naučil se v Klatovech důkladně latině i řečtině, zdokonaluje na četbě klasiků ono vzdělání, které dovede, aniž toho tušíme, zušlechtiti duši vnímavou, jakou zajisté u Vydry v největší míře můžeme předpokládati.

Studium v koleji klementinské mělo doplniti vzdělání Vydrovo. A zde také hned od počátku našel svoji oblibu v matematice, již zůstal věren až do sklonku života. Říká sám, proč oblíbil si právě tuto vědu: „matematika,“ tvrdí, „rozum každému rozvazujíc, jej k pochopení všeho jiného učení nad míru schopního působí“. Okolnosti si vynutily, aby se obíral i němčinou. Nelze však ničím doložit, že by sám od sebe, či z příkazu představených (jichž býval vždy ochotně poslušen) tomuto jazyku věnoval nějakou zvláštní péči. Proto také nikdy v němčině nenabyl takové znalosti a obratnosti, aby jí mohl stejně plynne užívat jako latiny či jazyka českého, jehož už z domova byl upřímným milovníkem. Již z domova si přinesl lásku k české knize, neboť, jak svrchu už jsme viděli, byla v rodině řada dobrých starých i novějších knih, jimiž tehdy česky citící Hradec Králové byl hojně zásoben. V těchto knihách¹ otevřel se vnímavé duši krásný obraz slavné minulosti české vlasti a pokladnice jazyka mateřského jako nepřeberná studnice, z níž mohl čerpati bez nebezpečí, že ocitne se na dně. Učitelé jeho, vyučující latině a řečtině

¹ Bible svatováclavská, Zdoroslaviček, Barnerovy spisy, Kroniky Beckovského i Hájkova, Veleslavínův kalendář historický a řada knih Dědictví svatováclavského.

na základě jazyka mateřského, snadno už tím jej mohli přesvědčiti, že i jazyk český jest stejně pružný a ohebný jako jazyky klasické. A když srovnáním se přesvědčil, že jazyk mateřský tyto dokonce v nejednom způsobu překonává, jeho láska k českému jazyku ještě tím více byla posílena. Láska k rodnému jazyku, podporovaná četbou kroniky Hájkovy či Beckovského Poselkyně a zvláště pak studiem historických děl krajana a spolutovaryše (jak nazývá spolubratry z Tovaryšstva) P. Bohuslava Balbina, nalezla tak stále mocněji půdu v duši i srdci Vydrově. Oheň vlastenecké lásky jednou vznícený a potom živěný nadšením oddaného milovníka mateřského jazyka, nemohlo už nic udupati. Nepodařilo se to ani oné vichřici, již rozpoutalo josefinské osvícenství, které snažilo se podřídití všemocné vládě srdce a duše národů německých, aby matka Germanie mohla vládnouti celé střední Evropě, sedíc na hrobech slovanských. Řízením Boží Prozřetelnosti koleje i školy Tovaryšstva připravily své odchovance i na tyto bouře. Proto se podařilo Vydrovi a řadě jeho spolubratří i laiků, vyšlých z jezuitských škol, včas postaviti hráz nejen proti útoku na Církev, ale uchrániti tak i jazyk český před hrozící katastrofou.

Vstup do života

Rokem 1764 končí přípravné studium Vydrovo, jež si prodloužil o rok úplným se oddáním svému oblíbenému vědnímu oboru, matematice a fysice, při čemž na sebe upozornil své tehdejší učitele, kteří na svého žáka nezapomněli ani tehdy, kdy byl představenými poslán do Jičína, aby tu při koleji vyučoval gramatice. Po roce se vrátil do Prahy s mnoha kresbami, v nichž se pokusil zachytiti krásu a kouzlo tohoto kraje Valdštýnova, který zejména na příchozího dovede zapůsobiti souhrnem nepopsatelných krás. Neboť i Prachovské skály, jež i Vydrovi učarovaly, jsou spíše vzpomínkou zamklých krás dávné minulosti české vlasti, než

kouzelným sadem skrytých tajemství. Tehdy krása překonala vědce. Leč návrat do Prahy znamenal pevné a určité vítězství vědy nad umělcem, ačkoliv i v té vědě zůstalo velmi mnoho z uměleckého nadšení Vydrova.

Proto na pozvání, aby se stal spolupracovníkem P. Josefa Steplinga při jeho pracích hvězdářských, radostně spěchá do Prahy. Vydra záhy dovedl si získati tohoto vědce vystupováním zdánlivě přísného a nevliďného tak dalece, že se stali tito muži vědy nejmilejšími přáteli. Současně pak obíral se svojí oblíbenou vědou (poslouchaje ještě vyšší matematiku u Jana Tesánka) i navštěvoval přednášky na bohosloví. Že i zde prospíval, toho dokladem jest, že už r. 1769 mohl slaviti primici ve svém rodišti v kruhu přátel a u přítomnosti svého staříckého otce.

Po vysvěcení byl Vydra poslán znovu do Jičína, aby tam vykonal terciát. Tehdy v Jičíně byl rektorem P. Karel Přikryl, muž učený a zkušený, pod jehož vedením Vydra konal předepsaná řeholní cvičení. Zatím v Golčově Jeníkově onemocněl tamní farář Vilímovský a P. St. Vydra byl tam poslán, aby „jeho osadníky všemi svátostmi zaopatřoval (nebyla to tenkrát včas moru lehká práce) a slovem Božím s kazatelnou každý sváteční den těšil,“ poznamenává o tomto pobytu sám P. Stan. Vydra. V Golčově Jeníkově odpočívalo po těžké misionářské práci v zámoří několik starších Otců, u nichž P. Vydra získal mnoho nových zpráv o krajinách svěřených jim k šíření víry. Rád naslouchal vypravování těchto mnoho zakusivších i poznávších kněží, což bylo pro něho vítaným oddechem a osvěžením při úmorné a namáhavé práci mezi svými osadníky. V chudičkém kraji, postiženém neúrodou a z ní povstavší bídou a na konec i morem, bylo se starati P. Vydrovi o živé i o mrtvé, trpělivě snášeti všechnu tu bídu, v níž jedině chvíle ztrávené v koleji přinášely mu posilu pro neumdlévající práci. Není divu, že osadníci nazývali ho svým ot-

cem, dobrodincem, ba i andělem strážným. Při tom všem po celá dvě leta neonemocněl a proto děkuje Bohu za prokázané mu tím milosti, odnáší si opravdové pochopení pro kněze, působící ve venkovské duchovní správě.

Na universitu.

Na sklonku roku 1772 opustil G. Jeníkov, neboť císařovna Marie Terezie jej „za profesora matematického umění v Praze dosadila“. Dosavadní profesor P. F. Zeus vzdal se úřadu učitelského a Step-ling, pohřešuje spolupráce Vydrovy, předložil dvorské komisi studijní návrh na obsazení uprázděné učitelské stolice Vydrou. Kandidát byl schválen a Vydra už na počátku školního roku mohl zahájit přednášky. O prázdninách příštího roku (5. října 1773) byl rozpuštěn jezuitský řád. Při tom bylo ustanoveno, že všechna místa učitelská, pokud jsou v rukou členů Tovaryšstva, mají býti jim odňata a znovu obsazena buď světským nebo jinými duchovními učiteli. To by bývalo znamenalo konec vědecké činnosti Vydrově. Mocní a oddaní přátelé dosáhli však toho, že Vydra na universitě zůstal. „Až do léta 1782 jediné v latinském jazyku jednak matematiku jednak náboženství katolické každý týžden určitě, ano každý den vezma sobě zámyslu mezi vyučováním světským, mládeži mně svěřené sem zvěstoval,“ píše o své činnosti, věnované pouze péči o výchovu studentů.

Český kazatel.

Roku 1782 P. St. Vydra objevuje se po prvé jako český kazatel, neboť „celých deset let žádné příležitosti se mi nedalo v češtině řečnovati. Až můj bývalý milý žák velebný Pan Emanuel Štěpánovský, farář u sv. Haštala na starém městě Pražském, tuto dotknutého léta 1782 první mne obětoval, bych vejroční památce toho mučedníka Božího lidu svatého evangelium zvěstoval. Jehožto žádosti já volným se proukázav kázání české jsem držel.“

O falešné osvětě.

Kázání neminulo se účinkem. P. Vydra přímo zaútočil na ty, kdož „křesťanské povinnosti konají na oko jen s přetvařováním. Jiní pro marnou chválu, by za ctnostné držání byli.“ Proto „všickni ti nejsou v Kristu, všickni bez Krista pracují, žádné věčné odměny k očekávání nemajíce“. Slova adresovaná do určité společnosti neminula se účinkem. Postižení se ozvali, ale způsobem přiměřeným jich ctnostem. Vydali proti Vydrovi německý pamflet, nazvaný „Geisel der Prediger“, „Bič na kazatele“ Vydra sám k tomuto útoku velmi vtipně připomíná: „Vůdce toho shromáždění slul: Perho. Kdo onen byl a proč se na hlasatele slova Božího, by jich tepati mohl, ozbrojil, já věděti nechci. Toto nicméně mně dovoleno bude říci, že již samé jeho jméno málo zdvořilosti čtenáři připovídalo. On, chtěl-li svým tepáním daremných kazatelův napravit, prostředku neslušného se uchopil; jistotně kazatelův Pražských srdce od sebe a posluchačů od slyšení jich odvrátil. Z jaké příčiny ode mne začítí a mne (ačkoliv jakž takž mírně) tejrati mněl (míní), sám rozšafný toho kázání čtenář sezná.“²

Josefinismus zavádí německé přednášky.

Až do roku 1784 přednášely se matematika a fyzika na universitě latinsky. Josefinskou reformou studijního řádu nařízeno, aby obě discipliny byly přednášeny pouze jazykem německým. Pro Vydra znamenalo to ztížení práce, neboť nebyl v jazyce německém tak zběhlý jako v latině. Bylo mu překládati a upravovati přednášky, aby už na podzim roku 1784 mohl vykládati německy. Pouze náboženství dále vykládal v latině. Josefinská germanisace přivedla nejen Vydra, ale zajisté i řadu ostatních profesorů do nemalých nesnází, neboť neměli posud příležitosti vycvičiti se v německém jazyku pro vyjadřování se v tomto jazyku při vědecké

² Svazek, kázání V.

práci, když studia až posavad dála se latinsky. Vyhlášení těchto „refořem“ vyvolalo mnoho zmatků. Jen láska k vědě a také k milým posluchačům zabránila, že Vydra neopustil své učitelské místo.

Učitel a vychovatel.

Roku 1789 zvolila si jej filosofická fakulta za svého děkana a pokud pozůstával t. zv. konsens studijní, jednatele v něm. V této době věnoval se Vydra svému úkolu vychovávat mládež. Poměry nebyly takové, aby mohl rozdělití svoji práci mezi universitu a kostel. Plnil sice své kněžské povinnosti svědomitě, ani na cestách neopomenul denně obětovati mši svatou, modlil se breviář a o nedělích a zasvěcených svátcích modlíval se hodinky veřejně v kostele. Nemohl však pro plné zaneprázdnění učitelským úřadem účastniti se činně v duchovní správě, ačkoliv nikdy neodepřel výpomoci, jen když to bylo trochu možné. Pouze na kazatelnu nevystoupil plných deset let. „Za celých deset let opět v chrámě Božím jsem mlčel, jedině ve školách dle nařízení císaře Josefa druhého větším dílem německy o mém umění a latinsky o náboženství katolickém svým žákům mluvě,“ trpce poznamenává.

S KAZATELNY OBRACÍ SE K NÁRODU ČESKÉMU

Až za deset let „svatý Havel vnově roku 1792 jazyk český mně rozvázal, nímž na jeho den slavný v chrámě Páně pod jeho jménem založeným, jsem slyšeti se nechal“.

Jak následovati Krista?

I tentokráte základem jeho kázání byla časová slova: Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřiž sebe sám (sv. Matouš 16 kap.). Před očima a dušemi posluchačů ukazuje cestu za Kristem. Slovy nabádavými povzbuzuje své posluchače k denní přítomnosti

na mši sv. Poukazuje na užitečnost každé neděle poslouchati kázání: „Obtížné ti to přichází celou hodinu kněze poslouchati, bys duši své potřebné duchovní potrawy propůjčil? Ve veřejném však divadle kolik hodin i v zimě ztráviti tobě pohodlné jest“³

V druhém díle varuje následovníky Kristovy před žádostí očí po majetku: „Očí člověka světu oddaného hledí předně cizé, pak na svá jmění; posledně odvracejí se od cizí bídy.“⁴ „Dle své možnosti již malou almužnou, již přimluvou, již dobrou radou jsi bídným pomocí zavázán. Chceš-li sebe zapříti, to jest: žádost očí k svému přílišnému dobrému a k nevšímavosti cizého nedostatku krotiti.“⁵

Díl třetí věnován pýše života, představuje v různém prostředí a v rozmanité podobě, aby závěrem dovolával se Cicerona, řkoucího: „Quanto sublimiores sumus, tanto submissius nos geramus — čím jsme důstojnější, tím více se ponížíme.“ Z této pýchy ovšem plyne pochybovačnost u víře a lidé „chtí rozsouditi, svým rozumem vše chtí vypátrati a čeho pochopiti nemohou, to soudí k víře nepodobné“.⁶ Plyne tedy nevěra z pýchy, ačkoliv ctitelé rozumu neví, „co rozum a jak úzkou mezi obklíčen jest“.⁷ Cesta za Kristem jest obtížná, neboť žádá od nás „žádost očí od cizého i od vlastního nábytku (t. j. majetku) odvrátiti a na polehčení cizé bídy jediné mysliti“.⁸

Svým kázáním připomněl, že ani za ta dlouhá leta nic neztratil ze svého umění kazatelského, čehož důkazem bylo, že nejen faráři pražských kostelů, ale i mimopražští ucházeli se o kazatele, který prostě, upřímně a otevřeně dovedl promlouvati k věřícím, kteří konečně v té době povrchnosti na-

³ Svazek, str. 19.

⁴ Sbírka 24.

⁵ Sbírka 26.

⁶ Sbírka 32.

⁷ Sbírka 32.

⁸ Sbírka 35.

šli kazatele, mluvícího z upřímného srdce a z lásky k Bohu i vlasti.

Farář u sv. Vojtěcha Matěj Krojillo vyprosil si Vydra za kazatele na den sv. Vojtěcha. Vydra, nepochybně spokojen svým předchozím kázáním, vyhověl ochotně.

O pravém křesťanském životě.

A zase dotýká se časového problému: „Nebot ten, jenž v Krista jediné věří, křesťanem se nazývá, ale jako křesťan živ není jest ratolest na kmenu uvadlá, neužitečná, kteráž od vinaře odvržena a do ohně uvržena bývá.“⁹

Život sv. Vojtěcha, jeho boje o duši českého národa, jeho horlivost, kterou věrně k zachování povinnosti jejich přidržoval, to vše předvedl přeplněnému kostelu proto, aby je vybídl vstoupiti do šlépějí sv. Vojtěcha. Po jeho příkladu odhaluje rub současné křesťanské společnosti, příčiny to, „pro které svatý Vojtěch naše předky opustil“ a dost možná, že by pro ně „zase odejítí musel“.¹⁰

Když doma nedošel pochopení, odešel hlásat sv. Evangelium do ciziny: Uher, aby na konec v Prusích za Krista byl umučen. Teprve tehdy začali si i Čechové vážití sv. ostatků Vojtěchových.

Přidržeti se sv. Vojtěcha znamená pro nás žítí ve „všech křesťanských ctnostech, to jest: jako ratolestě na vinném kmenu Kristovém ovoce s ním skrze pravdivou víru a lásku zde spojení nesouce někdy blaženosti věčné také požívali“.¹¹

Vzdálen planého vlastenčení, otevírá přece Vydra svým posluchačům jedinou cestu k povznesení a obrození národa.

Proti ostouzečům Církve.

Do prázdnin kázal ještě na prosbu křížovníka, faráře u sv. Petra na Poříčí Kazimíra Pazourka za-

⁹ Sbírka 37.

¹⁰ Sbírka 45.

¹¹ Sbírka 53.

se jako poutní kazatel. Tentokrát oslava světcova byla panegerykou na lásku Petrovu ke Kristu, jelikož podle sv. Jeronyma „nimii ardoris, amorisque quam maximi fuit Petrus in Dominum“. Na Petrově lásce Kristus zbudoval Církev, proši níž lidé, údy milující Krista neštítí se žádného příkoří, žádné urážky: „Což se ale v tomto, Bohu žel! osvíceném věku děje. Lecjakýs Jonáček, jemužto jedva zuby se vyrovnaly, již víru a čest papežské stolice hryzne, proti ní sočí a reptá. Mladí a staří, učení (jak se jim zdá), i prošťáci ten samý lístek odříkávají.“¹² Proti takovým ostouzečům nástupců Petrových kazatel obhajuje papeže a poukazuje na smutnou zkušenost, že když „naši předkové papeži římskému se protivili, ach, běda nám, truchlivý toho vzbouření oučinek až podnes zakoušíme“.¹³ Slova ta mají v té době i hodně časového v sobě, neboť Vydra se tu přihlašuje slavnostně k Piu VI., současnému papeži, jemuž osvědčuje, že národ i on zůstanou „všelijak všecky tobě a tvé až posavád potřebné neomylné stolici římské upřímně oddaní katoličtí Čechové“.¹⁴

Pověst o kazatelských úspěších dostala se rychle i do rodného Hradce. Proto jakmile přišel na prázdniny podle svého obyčeje do Králové Hradce, své vlasti, by u svého srdečně milovaného bratra v zaslouženém pokoji vakační čas ztrávil, k nové práci od jemnostpána Maurice Klieru, městského děkana pokynutí jsem dostal, bych následující svátek nejsladšího jména Marie Panny, na kterém bratrstvo lásky bližního svou slavnost drží, lid místo něho k lásce bližnímu s kazatelný zbudil.“¹⁵

O pravé lásce k bližnímu

Námět kázání odpovídal účelu a příležitosti: Lásky Marie k lidskému pokolení. A po příkla-

¹² Sbírka 73.

¹³ Sbírka 75.

¹⁴ Sbírka 77.

¹⁵ Sbírka VII.

du Matky Páně ukazuje, komu lásku máme prokazovati, jak ji máme prokazovati a za třetí proč jsme povinni ji prokazovati. K lásce jsme zavázáni předně k rodičům, dětem i příbuzným. Kdo té lásky nezná, „ten cizích lidí nikdy milovati nemůže“. K lásce k pokrevným příbuzným řadí i lásku k dobrodincům, ale i „svým protivníkům dobrořečiti máme“.

Na otázku, jak nebo jakým způsobem bližní své milovati máme, odpovídá: „oučinnivě, dobrovolně, štědře spolu ale prozřetedlně.“ A tu si vzpomíná těch, kdož jenom na povrch se staví býti křesťany, „stále téměř lásku k bližnímu na jazyku majíce, ji schvalující a roztrušující. Však jen jazykem, ne skutkem.“¹⁶ Láska k bližnímu má býti nejen účinná, ale také dobrovolná; ne se zármutkem, aneb z potřeby. Neboť veselého dárce miluje Bůh.

Původ lásky k bližnímu, má-li býti užitečná, musí býti v Kristu. Nesmí míti ohled lidský. „Protož, kdo dává almužnu, netrub před sebou jako pokrytci činí v školách a na ulicích, aby ctění byli od lidí. Co jest to za almužnu, když to skrze noviny veškeré vlasti známé činíme? Ó slepoto lidská! Toť není žádná ctnost, to od Boha trestu, ne požehnání, ne mzdy zasluhuje.“¹⁷ A tak „jediné ten křesťan bude na pravici v počtu spravedlivých a vyvolených, jenž bližním svým, i také těm nejmenším, jakožto bratrům Kristovým, to jest, z ohledu Krista, dobře činil.“¹⁸

Oslava českého mnišství

Roku 1793 na svátek sv. Markety slavil břevnovský klášter osmistyletou památku svého založení. Tehdejší pan opat Jakub Chmel, spolukrajan Vydrův, vyprosil si jej za slavnostního kazatele a kázání „také do tisku dáti velel“. Slavné výročí bylo P. Vydrovi tou nejvítanější příležitostí, aby

¹⁶ Sbírka 85.

¹⁷ Sbírka 92.

¹⁸ Sbírka 94.

nejen oslavil kolébku českého mnišství, ocenil význam kláštera pro národní kulturu, ale také oslavil a ocenil význam života klášterního a řeholního. Kolik let tomu, kdy osvěcenský josefinismus rozšířil tolik zlých pomluv o mnišském životě a sám provedl ono nesmyslné vyhánění řeholníků? Jaká to příležitost ukázati věřícím Čechům, jakých škod napáchalo ono ničení klášterů, hynutí kulturních statků národa a příčina i mravního úpadku lidu!

Vydra měl rád zakladatele břevnovského kláštera, sv. Vojtěcha, jak už to i v kázání dříve osvědčil. Opakuje to i otcům a dokládá: „proto váš břevnovský klášter toho osmého věku dočkal, že jeho základ byl Vojtěch. Proto předkové vaši i vy nad nepřáteli jste zvítězili, že váš vůdce byl Vojtěch. Proto vaši předkové i vy, jakožto čistotný potok daleko tekoucí, nikdy jste nezkalnatěli (= nezakalili se), že váš pramen byl Vojtěch.“¹⁹

Slavní dárcové a příznivci kláštera jsou toho dokladem, jaké slávě se těšil klášter po celých osm set let. A když snad mnohým není možno klášteru dobře činiti, jsme aspoň povinni jej nepronásledovati. Dosti již takových nepřátel měl břevnovský klášter.

Důkazem jsou Vydrovi války husitské, kdy došlo r. 1420 k drancování kláštera i kostela. Vylíčil hrůzy spustošení, dokládá: Tím způsobem zacházeli s tímto posvátným místem zhorka nakvašení Husité. Jací pak přátelé jeho byli světlem nového zákona mistrův Sutra a Kalvína osvícení předkové naši? Zkusil toho roku 1619 Wolfgang toho času opat.“²⁰ Tu pak připojuje Vydra: K takovému mírnému a příjemnému jednání přivádí opuštění opravdové víry. Lidé, kteří sobě dovolují věřiti, co chtějí i také sobě dovolují činiti, co se jim líbí. V tom, nešťastní, svou svobodu pokládajíce, že zlou vůli bez obávání trestu provozovati a dobrým li-

¹⁹ Sbírka 103.

²⁰ Sbírka 109.

dem u vykonávání dobrého překážku činiti mohou. Prokletá taková svoboda. Člověk v společnosti s jiným živ, tenkrát rozumně jest svoboden, když se jemu, jak jinému zlého dopustiti nelze, k dobrému pak činění žádné překážky nenalézá.“²¹

Po dvěstěpadesátičtyřech letech zase benediktini osadili klášter u sv. Markety, který zejména za opatů Ottmara a Benno získal zase svoji dřívější slávu. Leč obnovením katolického náboženství nebyli vyhlazeni pomlouvači a ostouzeči duchovního a zvláště mnišského stavu. Mezi nimi jsou i „povrchní katoličtí křesťané“. Jaká to vítaná příležitost pro kazatele, aby nejen se mnišského stavu ujal, nýbrž i promluvil k jeho slávě a pochvale. V dobách, kdy řeholníci netěšili se valné úctě, slova učeného profesora Karlovy university došla proto tím většího ohlasu nejen u posluchačů, nýbrž u všech, kdož o takové chvále doslechli. Na adresu pomlouvačů volá kazatel: Co jest toho (pomluv) příčina? Závist, neznalost řádu řeholního, pak zlost. Ó pěkné příčiny pro křesťana! Závist proti řeholníkům hladové lidi ponouká, když vidějí, že oni ve skvostných a pohodlných příbytcích bydlejí, na pohled ničeho nouzí netrpějí. To jim ti obzvláště nepřejí, kteří od nich mnoho dobrého zakusili. Za odměnu jich pomlouvají. Neuznalost (= neznalost) jest také podnět nenávisti řeholního řádu. Neb obyčejně tejraví lidé nevědí, co dobrého řeholníci působí, co drsnatého trpějí, aniž o to péči mají, by jejich opravdivou cenu seznali. Nýbrž čemukoliv zlému o nich buď z kacířských kněh, buď z rozpustilých řečí jistých mnichotepcův se naučili, tomu věří, toho jistí, to jim předhazují.“²²

A zase ozývá se ctitel sv. Vojtěcha, neboť „jakýchkoliv předností, jakých dokonalostí lidé porůznu schopni jsou, ty všecky w Vojtěchu shromážděny byly“.²³ Leč kromě sv. Vojtěcha břevnovští

²¹ Sbírka 109 a n.

²² Sbírka 111.

²³ Sbírka 113.

mají ještě řadu slavných benediktinů: Gaudencia, prvního hnězdenského biskupa; Anastasia-Astria, prvního biskupa Maďarů; Křišťana, „an povrhna povinností světskou, chudého Krista zouplna následovati chtěje, zde pod pravidlem sv. Benedikta tuhý život vésti sobě oblíbil.“²⁴ A nyní následují stručná panegeryka na sv. Prokopa, Vintíře, aby uzavřel výčet pochvalou „tisíců jiných nábožných tohoto kláštera obyvatelů“, „jejichž znamenitá ctnost, rozšafnost, horlivost v zastávání a v rozmnožování katolického náboženství působila, že na biskupství jak Pražské tak Holomoucké stolice dosazování bývali.“²⁵

Ze sedmnáctého století uvádí Matouše Ferdinanda z Bilenberku, který před třemi sty lety (1638), vstoupil v Broumově do řehole, kterou celým svým životem proslavil jako první biskup královéhradecký i jako nástupce kardinála Haracha v Praze. Ukázal posluchačům na Bonaventuru Pitra, opata Štěpána Rautenstraucha, matematika Pavla Reindla, preláta Jakuba Chmela, aby si v paměti oživil nedávnou minulost.

Zalehne sem i ohlas přítomného života politického, když varuje Čechy před jakýmikoliv pokusy vzpoury, poukazuje na osud českých vzbouření, jichž výsledek byl, že naši předkové „sebe i své potomky o jmění, o slávu, o mnohá nadání připravili“.²⁶

Proti nevěře soudobé společnosti.

Za dvě leta P. St. Vydra kázal o sv. Štěpánu na den tohoto prvomučedníka. Kázání bylo sice hlavně oslavením světcovým, při tom však kazatel neodpusť si obrátiti svoji pozornost i k dočasnému životu, aby ukázal na nebezpečí nevěry, šířené nepřáteli církve. „Jsou i nynějšího času školy víře Kristově protivné, jako tenkrát byly. Obzvláště

²⁴ Sbírka 114.

²⁵ Sbírka 115.

²⁶ Sbírka 119.

škola Libertinských až posavad s ní stále válčí, však v jiném než svrchu dotčeném podle latiny vyznamenání (= význam), může se říci škola svobodně myslících. Ti nevěří tomu, co jim církev k věření předkládá, pravíť, čeho sami za pravdu uznati nemohou, toho že za pravé míti povinni nejsou. Málo oni ovšem pravého svým tupým mozkiem vyzkoumati mohou, pročez tak málo aneb dokonce nic za pravdu nepřijímají, co se jim od církve jako pravé k uznání předkládá. Podle myšlení řídí se také jejich jednání. Jak svobodně smejslejší, tak svobodně živi jsou, žádné zdržlivosti od masitých pokrmů, žádného postu, žádné nábožnosti sobě nic nevšímají řkouce: Že by Bohu na tom málo záleželo, zdali by maso nebo ryby jedli, nepamatujete na to, že by ctnost poslušnosti v tom záležela, aby se dle vůle církve řídili.²⁷ Ani po 150 letech nepozbyla tato charakteristika své ceny. Ostatně neplatí i další slova Vydrova o zlehčovatelích víry? „Nepřátelé její svobodně proti ní válčí; kdo by se o ní zastal, sotva se nalézá. Ano ten, který se jí ujímá, častěji za nerozvážlivého a nepokojného člověka i buřiče jmn bývá.“²⁸ Spravedlivý horlitel nebojí se říci ani další ostrá slova: „Proti samospasitedlné víře rozpustilci svobodně sobě mluvití dovolují; ti, kteříž se k ní znají a od ní živi jsou, oněměli.“²⁸ Kdo nám lépe zachoval obraz veřejného smýšlení před 150 lety, než právě P. St. Vydra, jemuž víra nebyla imaginárním pojmem, ale aplikováním do celého veřejného života i do života každého křesťana? Víra bez skutků není živá a přece „tak zatvrzelé mnohých věřících srdce bývá, že se ani nad tou největší bídou svých vlastních rodičů neustrnou.“²⁹ Syn, milující otce a matku, odhaluje bídu těch, kdož se od svých rodičů odvrátili, kteří na své dobrodince zapomněli. Jak mohou se tací lidé chovati k svým nepřátelům nebo k těm, kdož jsou

²⁷ Sbírka 135.

²⁸ Sbírka 136.

²⁹ Sbírka 141.

v cestě jich podnikání, překážkou k nějaké důstojnosti?³⁰ Lidé, kteří nemilují Boha, nemilují ani svých bližních, odcizili se víře a nemohou se nadít, že by mohli sv. Štěpána „zde v ctnosti a tam, kde jest u věčné odplatě někdy následovati mohli.“³¹

O „víře“ osvíceného věku.

Na den knížat apoštolských (29. června) „vzniklo v chrámě svatého Petra na Novém Městě Pražském roku 1795“ kázání na přání faráře tamního J. Hraba, který i pro příští rok získal P. St. Vydrů za postního kazatele. V prvním kázání obíral se vírou sv. Petra. Bylať „v mysli upřímná, v ústech smělá, v skutku dokonalá“.³² Ale „podle nynějšího osvíceného věku“ jest víra nynějších mnohých křesťanů té Petrově nepodobná. „I nyní lečjakýs sprosták sobě dovoluje tajemství víry křesťanské zpytovati, ochličkovati a valchovati... ten, který zhola nic o všech přirozených věcech neví, předce s svým tupým mozkem tajemství Božská vyzpytovati usiluje, nepatrný na zemi až do nebe se vypíná.“³³ Po příkladu sv. Petra „i naše povinnost jest víru míti v ústech smělou, beze všeho studu, bez strachu, bez unavení.“³⁴ Zatím však pohybují se ve společnosti těch, kdož vydávají se za vážné, moudré a počestné muže, kteří tvrdí, že žádnému neubližují a všem chtějí dobře činiti, ale na tom přestávají. Příkázání nezachovávají, mši sv. neslyší, k zpovědi nechodí, tělo Kristovo nepřijímají, nepostí se, „za to vydávajíce, že by to nálezové kněží byli, že by takové věci na rozšafného a věrného muže nepatřili.“³⁵ „Stud nám brání k víře se před nimi přiznati, ji podle možnosti hájili, jich

³⁰ Sbírka 143.

³¹ Sbírka 145.

³² Sbírka 148.

³³ Sbírka 153 a 154.

³⁴ Sbírka 158.

³⁵ Sbírka 159.

podle jejich zasloužení zahanbili.“³⁶ I dnes mohl by nám Vydra vmetnouti do tváře stejnou výčitku: „Pěči o to mám, aby ti vzácní a vysoceučení Páni nás snad za modláře a za sprostáky nedrželi.“³⁷ Chybí tu základ té víry: láska ke Kristu. A proto takovým lidem „žádnou skutečnou, ale jediné povrchní víru majícím křesťanům také všechna úcta Ježíšova jest protivná.“

Vydra sám vydává svědectví víře Pražanů: sám jsem z vaší pozornosti a horlivosti, s kterou jste přípravná kázání pro milostivé léto jak v Tejně, tak u sv. Jindřicha a u sv. Mikuláše poslouchali, vzdělán byl. V jakém nesmírném počtu, jak u správy Boží a stolu Páně, tak na všech průvodech nalézti jste se dali, almužny chudým štědře udělovali, předepsané modlitby vroucně konali. Z toho seznal každý vás pozorující, že k víře Petrově se hlásíte, když milosti od jeho nástupníka, římského Papeže, tak šetrně sobě vážiti umíte.“³⁸

Když příštího roku po druhé kázal u sv. Petra na Poříčí, pokusil se Vydra ukázati cesty k pravému blahoslavenství, jimiž se sv. Petr ubíral: opustil vše, na čem si lidé zakládají; učinil to jediné pro víru Kristovu, k níž ústně i písemně nabádal a již vyučoval, ano až posavad skrz svého náměstka vyučuje.“³⁹

Chceme-li proto jíti za sv. Petrem, musíme jíti toutéž cestou jako on. „Někteří osvěcení křesťané jediné pro přirozenou počestnost všeho nedovoleného a marného se zdržují a ctnostný život před sebe berou, na tom stojíce, že by na přirozeném náboženství dosti, křesťanské pak jediné pro sprostáky bylo. Když oni jiné chváliti, neb sami chváleni býti chtějí, tu žádná zmínka o křesťanství se činiti nesmí. Jak tedy jejich chvalořeč zní? Ten neb onen byl velmi učený, moudrý, rozšafný, dobročinný

³⁶ Sbírka 159.

³⁷ Sbírka 159.

³⁸ Sbírka 167.

³⁹ Sbírka 171.

a počestný člověk. Člověk ne křesťan.“⁴⁰ Nesedíme my často s podobnými lidmi, kteří opakuji tuto obehnanou písničku o přirozeném náboženství?

A kde pramení tato lidská pýcha? Z kazatelny u sv. Petra ukazuje nám ty, kdož strojí soustavně úklady církvi: „Jest jistá po všech krajinách, po všech městech rozptýlená bohoprázdných lidí blůza, ano takto ne již skrytě, ale veřejně píše, mluví a činí: „Břemeno pověrectví, dí oni, s kterým Evropa potlačena jest, pozůstává v křesťanství. Toto tedy vykořeniti se musí. Největší díl národů papeženci jsou. Tuť jest u velikém počtu mohovitého duchovenstva, tuť jest pevný svazek mezi věřícími, tuť obzvláštní náklonnost k starým pravidlům, obyčejům a ceremoniím, tuť jest lid na pobožnost, na časté navštěvování chrámu Páně, na vyučování mnišské a světských kněží navyklý. My tedy papežství vyhladiti musíme.“⁴¹

A cesty? Stejně tehdy jako dnes: postavití nenávist mezi papeže a vlády, vybidnouti kněžstvo, aby svým představeným jako otrokové poddáni nebyli, aby svobodomyslnější život vedli. Pak ale, když podle svého povolání živi nebudou, musí se jejich nepřikladný život, dílem na veřejných divadlech lidu obecnému, dílem v tištěných knihách k jejich potupě představití.“⁴² Maně se ještě jednou přesvědčujete, zda skutečně tak mluvil a psal P. Vydra r. 1796, či zda necitujeme některého soudobého autora. To nám podává Vydra obraz úsilí „osvícených filosofů, kteří svou marnou pošetilostí blaženost vyhledávají, chtějí s kostelním, kněžským a i s vaším statkem se obohatiti“.⁴³ Nemůžeme proto věřit, že by „cordatus Bohemus“ s nimi se přátelil, neboť pro něho jsou „synové cizozemců a nejsouť ovšem upřímní katoličtí Čechové“.⁴⁴

⁴⁰ Sbírka 181.

⁴¹ Sbírka 184 a 185.

⁴² Sbírka 185 a 186.

⁴³ Sbírka 186.

⁴⁴ Sbírka 187.

O bídě chudiny.

Za měsíc nato kázal Vydra „na Novém Městě Pražském v „svatého Apolináryše chrámě, při kterém někdy krásný dům od Tovaryšův Pána Ježíše pro nábožné Pražane (!) založen byl, aniž zde po několik dní skrze duchovní cvičení v svaté samotě s Bohem se spojití oumysl mívali. Nyni dům ten ale docela v jinou potřebu obrácen jest.“⁴⁵ Tentokrát poukázal na protivu mezi těmi, kdož svému tělu slouží a chudáky, „avšak pracovitými lidmi, kteří aby jen chleba sobě dobyli, aby těla zachovali, vystojí lopotování, potu a unavení“.⁴⁶

„Několik dní nato, totiž třicátéhoprvního července, kázal jsem u svatého Ignácia na dobytčím trhu, pod jeho jménem skvostně vystaveném kostele, od velebného pana faráře Štěpánského Václava Strnada dožádán, bych svatého Otce podle své možnosti na jeho vejroční památku svou řečí uctil.“⁴⁷

Oslava Tovaryšstva Ježíšova.

Kostel sv. Ignáce, zakladatele Tovaryšstva, byl tehdy bez strážců, osiřel. Řád rozpuštěn a jeho údové rozptýleni do světa. P. Vydra neustále vzpomíná na svoji příslušnost k Tovaryšstvu a proto pozvání faráře u sv. Štěpána, v jehož farnosti kostel sv. Ignáce se nacházel, bylo pro Vydru vелеvítanou příležitostí, aby s kazatelny promluvil svoji obranu i chválu na Tovaryšstvo. A není to pouze obhajoba jednoho řádu, ale plamenná slova do řad všech nepřátel katolické církve.

Již motto kázání naznačovalo, co bude hlavně podtrženo: Všichni, kteříž chtějí pobožně živu býti v Kristu Ježíši, protivenství trpěti budou. (2. Timoth. 3. 12.) Ačkoliv nebylo zapotřebí, aby se kazatel představoval, učinil tak hned v úvodních vě-

⁴⁵ Sbírka VIII.

⁴⁶ Sbírka 201.

⁴⁷ Sbírka IX.

tách: Léta 1757 jsem té milosti, mně zajisté nejvzácnější, od Boha dobrotivého dosáhl: do Tovaryšstva Ježíšova v šestnáctém roku svého věku přijatu býti. Šestnáct let v tom svatém tovaryšstvu jsem ztrávil, vždy zcela spokojen, ke všemu dobrému veden, k liternímu umění ustavičně přidržán, a do toho veřejného úřadu na zdejších vysokých školách, v kterém již čtyřmécítma let s Boží pomocí trvám, postaven. Jest-li co na mně, čímž ke zvelebení slávy Boží, k rozmnožení literního umění, a k vycvičení české, mně velmi milé mládeže napomáhám, to všecko svému svatému Oci Ignáciusovi v jeho řádu byv výborně vychován přičítám.“⁴⁸

I když chce mluvit „o protivenství, svému svatému Oci, jeho tovaryšstvu, ano i mně, Bohu díky! učiněném“, nechce „z toho posvátného místa jeho i naše protivníky zahanbiti a na ně pomstu volati.“⁴⁹ Chce svým posluchačům na životě sv. Ignáce a působení jeho tovaryšstva ukázati, že všechny pomluvy jsou pouhými pomluvami a že za ty všechny útrapy „spravedlivý Bůh jemu od světa zapření slávy hojně udělil.“⁵⁰ Promlouvaje o svatém Ignáci a založení řádu naznačuje proti komu jeho obhajoba bude namířena: Nechtě o těch mluvit, kterým jesuitismus a katolicismus jedna věc sluje. O těch něčeho povím, kteří proti Ignáciusovi a jeho synům sočili a sočí. ač jich jinak neznali, než z toho, co o nich někteří Boha prázdní, utrhační lidé mluvili nebo napsali.“⁵¹ „Jejich jméno již je vinné učinilo. Co Scioppius, Thuánus, Paškal, Hospinián, Harnberg a nedávno Wolf o nich lživě a bezbožně sepsali, tomu slepě uvěřili, kteří nikdy jich neznali a proto také jim se protivili.“⁵²

Načrtl krátce pronásledování řádu, věznění, při

⁴⁸ Sbírka 208, 9.

⁴⁹ Sbírka 209.

⁵⁰ Sbírka 211.

⁵¹ Sbírka 217.

⁵² Sbírka 218.

němž trpěl šest let v Lisabonu v podzemním žaláři po šest let i Čech, poslední rektor královéhradecké koleje, Karel Příkryl, projevil pochybnost, zda skutečně se tím docílilo toho, „aby svět již jednou pokoje zažil.“

Vylíčil život a působení zakladatele řádu, zásluhy jesuitů zejména o výchovu mládeže a jich protireformační činnost, věnuje pozornost dílu Tovaryšstva v českých zemích. O tom, jaké zásluhy si u nás získali, dovolává se Vydra svědectví Balbínova: Ti a jejich potomci podle rozkazu a příkladu Ignaciuse tím způsobem v Čechách se chovali, že podle smělého prohlášení Balbínova (*Epitomes* lib. 5. p. 614), upřímného vlastence (= krajana) mého, a v příbězích Českých výborně zběhlého spisovatele, Čechové zachování a rozmnožení katolického náboženství synům Ignaciusevým k přičítání mají. Nebo oni jediní katoličtí učitelé mládeže po literním umění dychtící zde byli. Všecky jiné školy měly dílem husitské, dílem lutriánské (= luterské) a pikardské mistry. Mládež mnohem pořádněji a užitečněji cvičili než oni obnovenci (= reformátoři), jakž toho veřejně uznal obnovený mistr Bachácius (= Bacháček). Jí k nábožnosti, ctnosti a k duchovnímu stavu chuti dodávali, aby ní časem opuštěné kláštery naplnili a osiřelým farám dbalé pastýře zaopatřili. Vesměs pak mravy katolíkův ustavičným vyučováním a obzvláště dobrým příkladem ponapravili. Kdo by to za pravdu poznati nechtěl, dokládá Balbín, ten že by buď příběhů své vlasti za panování Ferdinanda Prvního, Maxmiliána, Rudolfa, Matěje, Ferdinanda Druhého a Třetího neznal, buď onomu počestnému podoben byl, jenž určen a zemdlen na cestě jsa, naleznuv nějaký strom, jeho stínem sice se kochá a ovocem sílí, však kdo ten strom vštípil, zalíval, šetřil (= ošetřoval), o to nic se nepečuje.⁵³

Připomíná Pražanům Adama Kravařského jako příklad horlivé činnosti řádu. „Ten apoštolský muž

⁵³ Sbírka 227.

jednak v tomto slavném městě Pražském, jednak v jiných Českého království krajích svým laskavým, svým důkladným kázáním víc než tři a třidcet tisíc obyvatelů od Husa, od Lutra, od Pikardské sekty k vyznání víry katolické přivábil.“⁵⁴ Jako on působilo „i mnoho jemu rovných pomocníků a následovníků. Oni neustále již v zpovědnicích sedali, již na kazatelnicích pronikavě slovo Boží hlásající stáli, již do chudých domů, do tmavých žalářů, sem k nemocným, k umírajícím, ba i na popravu s odsouzenými k smrti ochotně chodili.“⁵⁵

Jesuité měli nepřehlednou řadu světců i těch, kdož, „ač za svaté vyhlášeni nejsou, však u Boha jistotně mezi blahoslavenými přebývají“. I u nás možno uvést řadu horlivých, nábožných a příkladných tovaryšů Ježíšových. „Balbín (Bohemia sancta) některých zkrátka život vypisuje. Mezi nimi jsou již svrchu chválený Adam Kravařský, Martin Stredonius (= Středovský) Nerovius, Bernard Oppel, na Novém městě Pražském Kravařského v apoštolské práci pomocník, Chanovský, Přihovský z královské Přemyslovské krve pocházející, i také onen nevinný mládenec Václav Libštejnský hrabě Kolovrat. Těm já příkládám dle naší paměti Antonína Koniáše a Josefa Köglera. Zdalíž by mi den postačil, kdybych jen díl nějaký těch jmenovati chtěl, kteří to tovaryšstvo svou neobyčejnou učeností ozdobili.“⁵⁶

Uváděje učence a umělce řádové, neopomene ihned přičiniti jména svých krajanův na důkaz, že i u nás řád přivábil do svých řad muže učené (matematikové Josef Stepling, Jan Tesárek) i umělce („Ignác Raab, jehožto překrásné obrazy téměř všechny kostely v Čechách a na Moravě okrášlují“).

Přiznává, že zrušení tovaryšstva nad míru jež rmoutilo, ale utěšuje se nadějí, že když „až posavad v Ruské zemi jak prve zůstává“, vlastně neza-

⁵⁴ Sbírka 228.

⁵⁵ Sbírka 229.

⁵⁶ Sbírka 233.

hynulo. Ostatně i tím, že exjesuité opustili své domy a jsou rozptýlení mezi lidem, mohou hodně dobrého vykonati, jak na to upozorňují i encyklopedisté.

Stačí vzpomenouti si, co pozbyli věřící zrušením řádu, aby teprve jeho význam vynikl: slavné bohoslužby, mariánské pobožnosti, veřejné každoměsíční přijímání velebné Svátosti oltářní, důkladné vyučování mládeže a jeho největší škodu, plynoucí ze zastavení činnosti řádu označuje nedostatek péče o výchovu kněžského dorostu. „Nyní málo kdo k duchovnímu stavu chuť má. Větším dílem vyštudírování mládenci ve světě zůstatí chtějí, žádajíce rozkoši světských zažívat a zatím mohou s tíží k suchému chlebu přijíti.“⁵⁷

Vylíčov takto s láskou dílo svého tovaryšstva, prosí svého Otce Ignáce, aby přijal pod svoji ochranu všechny jeho žáky jak nynější, zde přítomné, tak i nepřítomné, které jsem kdy měl a které mně napotom laskavý Bůh dá. Já je jako své v Kristu syny upřímně miluji, je nejen ve světském ač velmi prospěšném umění dle své povinnosti, ale i také v svatém katolickém náboženství vyučovati se vysnažuji a jak dlouho mně nebeský Otec síly popřeje, stále vyučovati hotov jsem. Vypros jim od dárce darů dar tento, aby oni jako někdy k našemu příkladu prospívati se zdál Spasitel Ježíš: prospívati moudrostí a milostí u Boha i u lidí. Aby se od nynějších vetešníků zavéstí nenechávajíce k potěšení svým rodičům a mně, k dobrému jak Církve svaté, tak též naší milé vlasti rostli.“⁵⁸ V těch slovech jest ukryta všechna láska, která v srdci Vydrově byla nashromážděna k jeho milým žákům. Jako učitel i jako kněz vidí v nich své syny v Kristu, jež upřímně miluje a snaží se je nejen vyučovati ve vědě, ale vésti i k Bohu, jak mu to káže jeho kněžský úřad.

⁵⁷ Sbírka 237.

⁵⁸ Sbírka 239.

Proti utrhačům víry.

Téhož roku byl dosazen na faru k sv. Štěpánu nový farář, Václav Strnad, který poprosil P. Vydru, aby při instalační slavnosti na sv. Štěpána kázal. Tu vzniklo dvanácté kázání Vydrovo, který použil Skutků apoštolských v 6. kap., aby promluvil o zázracích, tehdy vášnivě napadaných: „Nynějšího pak času mnozí osvícení zhola nic na divy nevěří; nechci říci na divy, které by všemohoucí Bůh nyní povstati milostivě propůjčil, ale i na ty, které někdy i apoštolové a Štěpán ve jménu Ježíšovu byl učinil.“⁵⁹

Svatý Štěpán byl nejen „naplněn milostí Boží ve svém jednání, byl také pln síly ve svém potýkání“. K čemu bylo mu třeba této síly? Aby mohl sebe samého přemoci, ty milovati, od kterých uráženi jsme. Tuto sílu potřebujeme i nyní, „abychom opovázlivým nyní tlachačům s námi se o opravdivém náboženství hádajícím odolali. Této jakž proti katolické víře, takž i proti dobrému obecnímu pořádku sočí, chtěje rovnost všech stavů a nevím jakou pošetilou svobodu uvedenou míti.“⁶⁰ Bohu žel! větším dílem v té půtce býváme němí, neb nevědouce, neb nechtíce se pravdy ujmouti, spíše jich zdání se přichytíme. Jim konečně k zlehčení samospasitedlného náboženství a všech dobrých obyčejů napomahající.“⁶¹ Není mezi námi statečných, kteří by mohli nad těmito utrhači zvítěziti. „Tak hluboko klesla víra naše, že sice udatných Kristových reků chválíme, jiných spolu k udatnosti nabizeti umíme, však sami toho nejlehčího protivenství snésti neznáme.“⁶²

O kněžských ctnostech.

Těchto ctností sv. Štěpána, jež přispěly k tomu, že byl vyvolen za jáhna, potřebuje i kněz, duchovní

⁵⁹ Sbírka 241.

⁶⁰ V tom jeví se ohlas revoluce francouzské.

⁶¹ Sbírka 251.

⁶² Sbírka 252.

pastýř osady, „an vždy nad všemi sobě svěřenými bedlivé oko míti a toho, co by k vašemu polepšení potřebného seznal, nejvyššímu pastýři českému přednésti musí“.⁶³ Po příkladu sv. Štěpána má duchovní pastýř „vždy bedliv býti, aby žádného na smrtelné posteli ležícího bez svátosti umřítí nenechal, ochotně ve dne i v noci té duchovní služby všem po ní dychtícím poskytne; proto za duchovního správce vyvolen byl.“⁶⁴ Farář má po příkladu světcově pečovati o chudé své osadníky. Leč „ne jen podle těla, jenž toho potřebni jste, anobř i podle duše, čehož všichni potřebí máte, nasýtil.“ Avšak i věřící mají své povinnosti vůči svému pastýři: „Povinnost tedy vaše jest, chcete-li býti ovce Kristové (!), znáti svého pastýře, jenž vám na místo Krista dán jest, a hlas jeho slyšeti.“ Však nejenom jej znáti, ale i hlas jeho jak s kazatelny, tak v zpovědnici slyšeti musíte; slyšíce jej spravujte se podle něho a budete ovce Kristové.“⁶⁵

Nepečujeme jen o časné zájmy.

Farář Václav Lahoda vyprosil si Vydru pro svůj kostel u sv. Havla, aby na svátek tohoto světce byl slavnostním kazatelem. Ani tentokráte Vydra neodmítl, a věren své zásadě, vložil do své promluvy jádro, které by mohlo býti poučením a povzbuzením pro všechny věřící. Pokusil se zodpověděti otázku, jaký užitek budeme míti z následování Krista. Lidé pamatují na svoji časnou budoucnost, která se týká zachování a prodloužení časného života, rozmnožení cti a bohatství. „Což tedy nám bude? podle těla! Na to se ovšem táží velmi mnozí a poněkud chvalitebně. Když to tápání a pečování jest mírné a pořádné, když se bez urážení Boha, bez ublížení bližního koná, když se při tom na slova Spasitele vždy pamatuje: Žádného život nezáleží na hojnosti těch věcí, kterými vládne. Proto pravím

⁶³ Sbírka 254.

⁶⁴ Sbírka 255.

⁶⁵ Sbírka 256 a 157.

vám: Nebudťtež pečliví co byste jedli a čím byste se odívali: duše více jest nežli pokrm.“⁶⁶ Když však naše starost o tyto časné věci jest nadřaděna starosti o spasení, pak jest nám jenom k velké škodě. Nevystříháme-li se po příkladu sv. Havla všeho, co by nám mohlo zabrániti kráčetí cestou spasení, potom jsme na scestí: „Což tedy nám bude, když s takovými tovaryši zacházíme, z jichžto úst nic jiného, než reptání proti Bohu, pochybování o náboženství, zkoumání ošemetné článků víry, tupení a zlehčení kněžstva, pomlouvání bližního vychází? Kdo smolu do rukou bere, ten od ní poskvřen bývá.“⁶⁷

Takovým lidem musíme se vyhýbati. Nestačí se však jich stříci pouze v osobním styku, neboť mají ještě jiný prostředek, aby „skrze vtipné sice a ušlechtilé, však opovážlivé, nestydaté a Boha prázdné sepsané knihy vás od cesty k spasení zaváděly. Neb jsou oné dílem od kacířů proti katolické víře, od filosofů vším náboženstvím pohrdajících sepsané. Čtete-li tedy bludařské knihy, čemuž jinému z nich se naučíte, než předně vlažnosti v katolické víře, znechutějí se vám obyčejové, ceremonie, povinnosti vroucího katolíka.“⁶⁸ Z této vlažnosti u víře vznikne pochybovačnost, z níž plyne přesvědčení, že možno věriti pouze tomu, co chceme a býváme živi tak, jak se nám líbí. Lidé snadno v péči o tělo zapomínají na svoji duši. A podle toho také mají k očekávání život posmrtný. Příklad sv. Havla a jiných dobrých křesťanů nám ukazuje prostředky, abychom svůj život řídili cestou jinou: cesta ta jest modlitba.

Jak se chovati v kostele?

„Však jakým způsobem někteří v chrámu Páně, v tom posvátném místě, kde modlitbu vykonávají zapotřebí jest, se chovají? Oči ne na oltář obrácené

⁶⁶ Sbírka 263.

⁶⁷ Sbírka 266.

⁶⁸ Sbírka 267.

majíce, ale sem i tam po marných obrazech jimi točice, co se při oběti svaté koná, pozor nedávající, vcházení a odchodu i šatstva i ozdoby jistých osob sobě všímající, ne s Bohem skrze modlitbu, ale ve spolek o světských věcech mluvící, jiným pobožným duším k pohoršení jsou.⁶⁹ Kromě modlitby jest tu zachovávání postu, čtení nábožných knih; také dokonalá zpověď a uctivé přijímání velebné svátosti jsou velmi užitečnými a potřebnými prostředky k spasení. Než i účinná láska k bližnímu jest nutným prostředkem k dosažení věčné spásy.

Pečujme i o spásu svých bližních.

Povinností křesťanů jest pečovati nejen o vlastní spásu, nýbrž mají se starati i o cizí spasení a vyznávati před nimi Krista, a to trojím způsobem: slovem, modlitbou a příkladem. „Slovem jeden každý jej vyznávati může a má; ku příkladu mistr svým žákům. Ať stále, horlivě a s radostí své žáky k plnění vůle Božské, to jest jejich povinnosti nabádá; aby se s chutí pro Boha učili, nebo umělost, nevezme-li od Boha začátku, žádného šťastného konce nedojde. Ne ale aby jim nějaké články víry podezřelé činil, ne aby před nimi vrchnost jak světskou, tak duchovní zlehčil. Mládež, čehož od mistrův slyšela, toho sobě na budoucí leta pamatuje“⁷⁰ Vyznávati jej mohou a mají rodiče svým dítkám po příkladu Tobíáše, který svého syna od dětství učil se báti Boha a zdržovati se od všelikého hříchu. Mohou a mají vyznávati jej všichni představení, před těmi, kteří jsou jim podrobeni. „Může a má každý z nás slovem, příkladem a modlitbou bližnímu Krista zvěstovati, a jemu k dosáhnutí nebeského blahoslavenství nápomoci, aby tak své povinnosti zadostiučiněno, svého spasení tím více se ubezpečil.“

⁶⁹ Sbírka 271.

⁷⁰ Sbírka 277.

Vlažnost u víře půdou pro bludařství.

Na den sv. Prokopa roku příštího, 1797 byl P. St. Vydra pozván na Sázavu. Tam od r. 1792 byl farářem Jan Chmela, exjesuita, který již od roku 1757 byl dobrým přítelem s Vydrou, s nímž toho roku se setkal v Brně v noviciátě Tovaryšstva „a od té doby se neobyčejně milovali“. P. Chmela byl činný literárně, vydal několik polemických spisů, přeložil postillu Goffiné-ovu a j. I jako misionář zdárně působil a proto P. Vydra „takovému apoštolskému muži, bývalému kajicimu vyslanci, té žádosti odepříti nemohl.“⁷¹

Kázání Vydrovo přilákalo posluchače ze širého okolí: kněze i laiky. Na pout ke sv. Prokopu přišel i historiograf Hradce Králové Švenda, také býv. jesuita, řada (12) kněží i zástupy věřících, mezi nimiž byl i milčický Vavák, který ve svých pamětech si kázání Vydrovo pochvaluje a věnoval mu na památku tehdy velmi oblíbený chronograf, který si Vydra „ne ku své, ale jeho pochvale“ zaznamenal.⁷² Místo svou tradicí i smutnou vzpomínkou (klášter byl r. 1785 zrušen) bylo přímo předurčeno, aby zde vlastenecký a učený kněz mohl kázati na slova Písma sv.: „Aj, my jsme opustili všecky věci a šli jsme za tebou“ (sv. Mat. v 19 kap.).

„Jak ale Prokop všecky věci opustil a za Kristem šel, to tak vůbec známo není. Proto já dnešního dne ke cti jeho a k vašemu vzdělání, přítomní katoličtí Čechové, o tom jednati budu.“

Nebezpečí z nekatolických knih.

Nastíniv život světcův, žádá od svých poslucha-

⁷¹ Sbírka 279.

⁷² Vavák si zaznamenal: „Dne 4. Juli, na den a svátek sv. Prokopa, vlastence a divotvorce našeho, byl jsem já v klášteře sázavském, již nyní od roku 1785 zrušeném; tam kázání měl velebný otec P. Stanislav Vydra, filosofie doktor a profesor matematiky v Praze, které bylo staré a římské. Ó, by tak nynější nováčkové kázati chtěli. (Paměti, III. kniha, II. část, str. 82.)

čů, aby po jeho příkladu se varovali všeho, co slouží jich pohoršení a zavedení. Nejsou to pouze lidénýbrž i psaní a tištěné slovo, neboť „nás od vyhledávání spasení odvrátiti může čtení kacířských a nestydatých knéh.“⁷³ A tu volá: Ó by nynější křesťané takové všetečné proti katolické víře, proti kněžstvu, proti dobrým mravům cílicí knihy rychle spálili! Zatím ale se oni jináče chovají. Je drží za ten nejdražší poklad, vždy je, když v nich nečtou, schovávají a tak se o mnohem dražší poklad, o samospasitelnou víru svévolně připravují.“⁷⁴

Láska ke krajanům vane i z jeho dalších vět, kde je prosí, aby „opustili čtení bludařských knih, vědouce, že jedna jest víra, jeden křest, jeden Bůh. Která tedy jest ta jedna víra, nežli ta, ana žádné proměně Husové, Lutherové, Kalvínové a jiných podobných opovážlivých svědců podrobena nebyla.“⁷⁵

Svěcení dne svátečního.

Nestačí však opustiti to, co by nám škodilo, ale i to, co by nám bylo nepohodlné na cestě k nebeskému království. A jako máme za povinnost pracovati, tak také jsme zavázáni den sváteční svěřiti: „Den sváteční nedělní přemýšlování nebeských věcí darovati máme; nejen mši svatou a kázání pozorně slyšeti, ale i častěji skrze svatou zpověď a přijímání velebné svátosti oltární s Bohem se spojit.“⁷⁶

„Bohu žel, mnozí velmi vlašní katolíci ráno místo kázání, u koho a kde (stydím se to říci) se zdržují. Přijdou-li ale do chrámu Páně, aby slovo Boží a mši svatou slyšeli, tu neb na zemi, neb na lavici sedíce spí. Tím způsobem půl dne strávějí. Po poledním mnohem hůře se chovají. Místo křesťanského naučení, místo čtení pobožných knih, místo po-

⁷³ Sbírka 289.

⁷⁴ Sbírka 290.

⁷⁵ Sbírka 290.

⁷⁶ Sbírka 291.

čestného vespolek rozmlouvání do hospody se pospíchá. Tam pitím, poskakováním, klením, nepřikladným a nezřízeným jednáním ostatní den i noc tráví.“⁷⁷

Následujeme národní světce.

Svatý Prokop opustil všechny věci a šel za Kristem. Když však se ohlédl, aby viděl, zda s ním i jeho krajané Krista následují, co to viděl? „Za kým medle šlo tolik tisíc českých od víry katolické odpadlcův, za kým šlo, snad za Kristem jako Prokop? Oni se Církve od Krista ustanovené spustili. Spustili se svévolně Krista a za bludaři šli, poněvadž se jim (prosím o pozorné poslechnutí), poněvadž se jim ta cesta od nich k spasení vytyčená snadnější býti zdála a bez toho od mocnáře byla dovolena.“⁷⁸

O lásce k bližnímu.

Avšak i když nechodíme za bludaři, jak se chováme k bližnímu, abychom i zde šli v šlépějích Prokopových? V jaké cti, v jaké vážnosti mají sebe vespolek sousedé, aneb v jednom příbytku bydlící? Jeden druhého tupí, týrá, pomlouvá, nactiutrhá, jemu štěstí závidí, neštěstí přeje. Takoví ovšem nejdou za Kristem. Zdaliž nižších, než my jsme, náležitě sobě všímáme? U příkladu: rodiče svých dětí, hospodář své čeledi, mohovitý nuzného? Obyčejně otec a matka děti proklínají, žádného mravného a křesťanského vychování jim nedávajíce. Hospodář od čeledína svého práce sice žádá, však jemu slušné mzdy buďto nedává, buďto zadržuje; ne s dobrotou, jen s křikem a klením s ním jednati obyčej máje.“⁷⁹

„A což vy, opovržení a nuzní žebráčkové, jenž nemůžete sobě, jsouce neb mrzáky, neb sešlí věkem, chleba prací svou dobýti, ach, jakouž vy, pravím

⁷⁷ Sbírka 291.

⁷⁸ Sbírka 296.

⁷⁹ Sbírka 298.

u mnohých lásku nacházíte? Trpí oni vás? Místo oučindlivé lásky býváte vykleni a z domu beze všeho smilování vybiti! Jest to jíti za Kristem?“

Kázání Vydrovo, pokud máme svědectví v Pamětech Vavákových, nevyznělo bez ohlasu. On, učený profesor Vysokého učení, nepřišel na Sázu kázati pouze lásku k vlasti, ale i lásku k bližnímu. Milovati nejen slovy, nýbrž také skutky! To jest obměněné motto jeho kázání!

Národ český vždy ctitelem Panny Marie.

Upřímný a oddaný ctitel Matky Boží nemohl odpřítí prosbě týnského faráře, Václava Rokosa, aby na den Nanebevzetí Panny Marie kázal v nejpřednějším chrámu pražském. Před posluchači svými promluvil Vydra krásný a nadšený panegerykon ku cti přesvaté Panny. Náš národ byl a zůstal vždy horlivým ctitelem P. Marie. Hojnost svatyň Panně zasvěcených to nejlépe dosvědčuje. A zase můžeme si vzpomenouti s radostí, že Maria prosby Čechů vždy vyslyšela. Jako příklad lásky národa vzpomíná Vydra mariánských družin, které až do svého zrušení těšily se hojné a horlivé účasti věřících. „Mnozí z vás budou v paměti míti, že bývala jindy mariánských tak nazvaných sodálů tato povinnost: Každodenně ke cti Marii buď hodinky, buď loretánské litanie, buď růženec se modliti, čistotu podle svého stavu zachovávat, dobré skutky provozovat, svátky mariánské s obzvláštní pobožností slaviti, se skrz svatou zpověď s veřejným přístupem k přijímání svátosti oltářní pořádně na příklad jiným s Bohem spojit. Nechť jsou tak nazvané kongregací neb družebnosti mariánské zrušené. Mám za to, že to vše mnozí vroucní katoličtí Pražané až podnes zachovávají.“⁸⁰ Jistě bylo účelem těchto vět vzbuditi podobnou horlivost i u posluchačů, jimž mariánské družiny byly neznámé. Povznesení úcty Panny Marie jistě bylo nejlepším prostředkem proti sektářství. O účinku tohoto ká-

⁸⁰ Sbírka 317.

zání nejlépe svědčí to, že „řeč tam ke cti Rodičky Boží na nebe vzaté drženou pan z Šenfeldu do tisku uvedl.“

Rod Kolovratů Libštejnských byl spojen s Vydrou upřímným přátelstvím. Proto za svého prázdninového pobytu dvakrát kázal na jeho panstvích: V Černíkovcích u Rychnova na neděli Povýšení sv. kříže, kdy se „v tom místě slavnost pozdvížení svatého kříže konala“. „Jemu (hraběti Františku Kolovratu Libštejnskému) též k vůli v neděli sedmnáctou po svatém Duchu, prvního října v Boro-
hrádku, týž ouřad jsem zastal.“

O čtení českých knih katolických.

Prvé kázání ukazující, jak Kristus podle svých slov „bude-li povýšen od země, všecko potáhne k sobě samému“, nás všechny k sobě přitahuje, neboť právě jeho příklad má pohnouti k následování. Hlásání slova Božího v kostele jest také takovou posilou, bys k svému povýšenému Spasiteli táhnouti se nechal.“ Aby pak účinek kázání se uchoval, mají se čítati katolické knihy. „Máte jich dosti, nábožní Čechové! v svém jazyku sepsaných. Ku příkladu: Postillu Stajerovou, Scipionovou, Konyášovou, kteréhožto horlivého v tomto kraji apoštolského vyslance snad sami ste znali.“⁸¹ „Zatím co se stává? Ne těch a jim podobných kněh, ale bohaprázdných, rozpustilých, nestydatých čítání, i také sprostý lid sobě nynějšího času dovoluje. Kněh od kacířů proti katolickému náboženství sepsaných čítají mnozí a čítali. S jakým medle oučinkem? Bolestně toho skoušíme na tolik tisíc odpadlců od katolického náboženství, ani z kněh kacířských k tomu odpadnutí zavedeni byli.“⁸²

Jak krásný jest pohled na opravdového katolického křesťana! „I kdož by, řekněte mně, kdož by tak ctnostného, tak přívětivého a dobrého člověka nemiloval? Zaslouží on ovšem té největší lásky, té

⁸¹ Sbírka 326.

⁸² Sbírka 328.

největší uctivosti: A toť již jest odměna zde na tomto světě těch, kteří se od Pána Ježíše táhnouti nechají.“⁸³ Zlí lidé, lidé darební, odpadlci od pravé víry, ti tomu následovníku Kristovému sice protivni budou. Budou jej nazývati papežencem, pokrytcem, modlářem.“⁸⁴ Tato potupa však nemá účinku na duše Kristu oddané. A jich příklad měl by míti před sebou každý, komu jak jim bylo by vyslechnouti výsměch pro víru. Trpěti posměch pro Krista jest jistě lepší, než podlehnouti tlaku a ztratiti život věčný.

O lidské pýše.

Podobně i kázání na Borohrádku, na den sv. Michaela archanděla vybízí P. Vydra své posluchače, varuje před pyšnými a i pýchou vlastní. „My hříšníci, my bídníci, my všeho opovržení hodní lidé, my se ani tomu kořiti nechceme, an jest náš Pán, Spasitel a budoucí soudce, bychom jemu v oltářní svátosti přítomnému slušnou poctivost (= úctu) proukázali, kterému někdy na světě obcujícím Jan řeménky v obuvi rozvázati za nehodného se pokládal.“⁸⁵

Jako lidé zvedají ve své pýše hlavu proti Kristu, tak pohrdavě se díváme i vůči těm, kdož stojí pod námi. „Ó jak nám vzácný býti má i ten nejchudší žebrák, protože i on má svého anděla strážce! Jest-li tedy Bůh takového posla k jeho ochraně posílá, v jaké ceně u něj býti musí. A ty, bídny člověče, ty ním pohrdati se opovažuješ?“⁸⁶

Lidská pýcha zvedá svoji hlavu nejdříve proti člověku, aby na konec, jak pyšní andělé, se lidé pozvedli ve své pýše i proti Bohu. Vydra měl jistě na mysli poměry, panující tehdy na Hradecku, kde nejen bylo agitováno k odpadu od katolického náboženství, ale současně i hlásán odboj proti vrch-

⁸³ Sbírka 332.

⁸⁴ Sbírka 333.

⁸⁵ Sbírka 344.

⁸⁶ Sbírka 349.

nosti ústy těchže „misionářů“. Jistě mu neběželo o to, aby prázdnými slovy vybízel k poslušnosti vůči vrchnosti. Byl mužem příliš zkušeným, aby netušil, co se skrývá za těmi agitátory a proto varoval. Znal svůj rodný kraj, který mu tak přirostl k srdci a proto ve prospěch obecného lidu vystoupil na kazatelnu a upozornil své posluchače na ty, kdož jim berou klid duše a náhrady za to jim nedovedou poskytnouti!

O významu tří stavů: rytířského, mnišského a kněžského.

Po prázdninách přijel do Prahy a tu již čekal na něho vzkaz od faráře ze Střebetova, Karla Mayera, bývalého jesuity, aby na sv. Martina u něho kázal. Uprostřed počínajícího školního roku přece se Vydra uvolnil a spěchal splnit prosbu svého spolubratra. Jeho kázání obrací se k prostým venkovským lidem, kterým chce na příkladu sv. biskupa Martina ukázat, že má dobrý úmysl osvěcovat všechno naše jednání. Na třech stavech (vojenském, mnišském a kněžském) jimiž všemi sv. Martin může se pyšnit, ukázal, že všechny jsou určeny, jsou-li řádně plněny, k dobru a prospěchu: stav rytířský, aby bližního od tělesného zlého hájil, stav mnišský, aby ty, jenž již na cestě spasení pokračovali, evangelické dokonalosti učil, stav kněžský, by jak časnému, tak věčnému štěstí všem dopomáhal.

Stav vojenský jest nejnebezpečnější pro ty, kdož lehkomyšlně do něho vstupují. Kdož však v dobrém úmyslu do tohoto stavu, jako do kteréhokoliv jiného vstupuje, tomu nebezpečí hroziti nemůže. Musí však míti před očima vůli Boží a jí se řídit.

„Řemeslník ať žádanou práci důkladně a včas vykoná, a ne více, než co sluší, za ni žádá. Hospodář ať bedlivě svého pole hledí. Čeládku ať k práci přidrží, však jí slušné mzdy nezadržuje. Čeládka ať svým hospodářům věrně slouží, jako Kristu, od něhož někdy mzdu vezme, jestli své povinnosti zadosti učinila. Toho příklad nám v svém vojen-

ském stavu zanechal Martin, maje sprostné oko, t. j. dobrý úmysl.“⁸⁷

Po příkladu sv. Martina-mnicha mohou i prostí venkovští lidé ne sice jako on odstraniti se od hluku světa a žíti na poušti, ale vyvarovati se prostředí, kde hrozí úhona jich duši. „Varujte se též vy všecké lůzy; nechoďte, obzvláště v čas služeb Božích, na ona místa, kde se mnozí daremníci scházejí. Hleďte vždy samotni býti, nebo s takovými obcovati, od kterých byste vzdělávání a ne zavedeni byli.“⁸⁸

Pro své ctnosti byl mnich Martin povolán na stolec biskupský. Nebojoval pouze proti pohanským, nýbrž i potíral kacířské bludy. Bojoval proti ariánům, kteří vyvolali rozkol v Církvi. „Ó by opět Martin povstal, a jak tenkrát proti tomu bludu válčil, též i nyní jemu s tou horlivostí na odpor stál! Neboť obyčejně ti, jenž od katolické víry odstoupili, tímto bludem, anž nyní sociánský sluje, a také mezi sedlským českým lidem panuje, nakvašení (t. j. nakažení) jsou.“⁸⁹

Ctnosti katolického křesťana.

Kazatel vysvětlil tak řečí prostou a srozumitelnou na příkladu sv. Martina ctnosti, které mají zdobiti nejen vojína, mnicha a kněze, nýbrž každého katolického křesťana. Proto může se obrátiti ke svým posluchačům se žádostí: „hleďtež v světském stavu duchovně živu býti, hleďtež se duchovního zlého, to jest: vši marnivosti, vši mrzkosti varovati, hleďtež svým duchovním otcům a ne bludařům povůli býti. Ano oučindlivě jiným ku štěstí, jak časnému, tak i věčnému dopomáhati.“⁹⁰

Tato tři kázání, pronesená na venkovských kazatelkách, nejsou jenom dokumentem, dosvědčujícím, že učený Vydra dovedl své myšlenky přioditi.

⁸⁷ Sbírka 356.

⁸⁸ Sbírka 359.

⁸⁹ Sbírka 362.

⁹⁰ Sbírka 365.

i větami prostými, jsou na druhé straně i dokladem péče farníků, kteří neopomenuli žádné příležitosti, kdy by mohli postavit se proti rozmáhajícímu se sektářství. Osobnost Vydrova byla tím nejvhodnějším obranným prostředkem proti pokoutním sektářským kazatelům. Ti ovšem nepřicházeli pouze proto, aby šířili protestantství, nýbrž, jak se to namnoze prokázalo, byli i pruskými špióny.

Posledním kázáním, které Vydra pojal do své Sbírky, aby je uchoval pro trvalou pamět, bylo kázání u sv. Haštala, r. 1798, 26. března. Ten den slavil v onom chrámu své kněžské prvotiny P. Josef Hájek, ustanovený za kaplana u sv. Haštala. A tak „kde kázání začátek vzala, tak i konec berou.“ Primice jest vítanou příležitostí pro Vydru, aby promluvil o stavu kněžském. Nový kaplan byl žákem Vydrovým.

O ceně kněžství.

„Kněžský úřad od něj (t. j. kaplana) víceji než ode všech věřících požaduje. aby ztratil duši svou. to jest: aby všemi vezdejším životu lahodnými věcmi opovrhl, protivně sobě vyvolil, škodné trpělivě snášel.“⁹¹ Lidé podnikají vše možné, jen aby sobě získali jmění. Nejsou to pouze nevěřící, nýbrž „i někteří křesťané touží po věcech časných a na věčné zapominají“. Zdaliž nynější křesťané toho sobě volí, co jim odporného přichází: postu, bdění a práce?“ O postu téměř nevědí, předstírajíce, že by ona (t. j. Církev) žádné moci neměla jejich vůle vázati a Bohu na tom málo záleženo bylo, čím by člověk žaludek naplnil... Mnozí tedy křesťané postu nerozumí, snad bdění jim milé jest? Jest, ale kde? Ne v chrámu Páně, ne na modlitbě, ne pro Krista, nýbrž v veřejných domích, kde se od prvního večera až do bílého rána nemoudře při hudbě točí, motají a poskakují. Tamto s radostí bdějí, s Kristem Ježíšem v jeho domě jenom jedné hodiny při kázání, neb v modlitbě bdíti, toť jim jest věc

⁹¹ Sbírka 367.

nesnesitelná. Nechtí duši svou ztratiti (obětovati) pro Krista a zatím ztratí ji pro tělesnost jak časně, tak věčně.“⁹²

A když „postu a bdění sobě oblíbiti nechtí, vlašni křesťané, jakou aspoň práci pro něj (Krista) sobě volí? Proň chudým, pomoc nemocným služby, nevědomým vyučování proukázati jim obtížno jest, pro získání bohatství, marné chvály, nějaké nestydaté lásky, jaké otroctví nenesou?“⁹³ Po těchto výtkách kazatel ukazuje na příklad sv. Haštala, že praví křesťané mají býti ochotní obětovati vše Kristu a ne naopak, jak se to děje!“ Jsou nicméně i mezi námi nějací vlašni, rozpustilí a jenom povrchní věřící, ani nábožným katolíkům přikázání Božská a církevní zachovávajícím se vysmívají, jich za sprostáky a modláře drží. Takové pronásledování není sice tak tělu jak pověsti škodné, a předce nemálo se těch mdlých lidí obzvláště mezi mládeží najde, kteří raději od vykonávání svých povinností odstupují, s onými rozpustilci drží, by od nich posměchu a potupy k obávání neměli; konečně chtějí tento život podle obyčeje marníkův zachovati, snad o věčný přichází.“⁹⁴

Dotknuv se cest, jimiž by křesťané měli jíti za Kristem, „ztrátíte proň svou duši“, pokusil se ukázati, „kterak ji podle příkladu (sv. Haštala) kněz víceji, než všickni věřící ztratiti má . . . důležitými důvody potvrdíme „kněz předně vším tím, co citedlnosti líbezného přichází, opovrhnutí musí . . . Kněz ničeho žádati nemá, krom Boha a království jeho, a jistotně ničehož nedostatek míti nebude, jako neměli učedníci Kristovi, někdy od něj bez pytlíka, bez mošny, bez obuvi k hlásání evangelium vyslání.“⁹⁵

„Ano, musí i toho, co citedlnosti protivného jest, postu, bdění a práce sobě oblíbiti. K postu, jakož

⁹² Sbírka 372 a 373.

⁹³ Sbírka 373.

⁹⁴ Sbírka 375.

⁹⁵ Sbírka 376.

služebník církevní sobě svěřené ovce nabízetí má; kdyžť ale sám se nepostil, jak mnoho by u nich pořídil? Bdění na modlitbách komu úplněji přísluší, než knězi, majícímu tak vznešenou a těžkou povinnost zastávat? I také práci těžkou podstoupiti jemu přináleží. Jakou prosím? Dříve než k tomu svatému stavu přistoupí, kolik let, v kolika školách již od svého dětství ztrávití musil, by se k němu schopným učinil? Do něj byv přijat, moz-kem pracovati nepřestává.“⁹⁶

Vydra poukazuje na práci kněze ve zpovědnici, na přísluhování svátostmi nemocným. Za to nesmí čekati odměny od lidí. Ledaže dostane se toho, že všeho životu svému škodlivého, jak na těle, tak cti zmužile trpěti zavázán jest.“

„Mimo té tělu tak škodné věci jiné mnohem škodlivější své cti každý kněz za mzdu nésti donucen bývá. Všichni osvícení, toť jest, opravdového náboženství prázdni, opovážliví knězotepci v jaké uctivosti v svých řečech v svých spisích, v svých posuňcích, mají stav duchovní? Právěť o kněžích, že by byli mámiči lidu, že pod námitkou náboženství nic jiného, než sebe vyhledávají, že proto k tomu stavu se přivinuli, aby v něm (nemohouce pro neschopnost neb nepříčinlivost ve světě vyváznouti) tím pohodlněji a líběji živi býti mohli.“⁹⁷

Závěrem obrací se k novoknězi, aby mu jako jeho učitel vydal svědectví před jeho osadníky: „Byl ste vy léta, věku nynějšího, devadesátého prvního a druhého takový žák můj, jaké já vždy míti od dobrotivého Boha snažně žádám. Nikdy jsem Vás neviděl z horka nakvašeného, nikdy, byťby okolo vás všecko se bouřilo, sobě nestejného . . . I zasloužil ste mé lásky a té největší ode mne pochvaly. Bylť ste radost má a koruna má a jste až posavád.“⁹⁸

⁹⁶ Sbíрка 379.

⁹⁷ Sbíрка 381.

⁹⁸ Sbíрка 382.

Představiv osadníkům nového kaplana, Vydra sám vyprošuje si pouze modlitbu při Oběti mše sv.

SKLONEK ŽIVOTA

Tímto kázáním končí se výbor kázání, která Vydra určil k zachování tiskem. V nich shromáždil řadu časových myšlenek a my bychom mohli říci dokumentů, v nichž je zachyceno náboženské myšlení té doby. Vydra nezapírá, že publikováním kázání chce přispěti k nedostatku vlastních původních kázání v jazyku českém. „Všecko, co se tu čísti bude, pochází z přemýšlování a přesvědčení mého. Více srdcem, než perem sepsáno jest, jak jsem mluvil, tak myslím, tak z milosti Boží živ jsem. Žádal bych, aby toho mého vyznání obzvláště oni sobě všimli, kteří sobě převtipní býti zdají, jimžto víra katolická proto se znechutila, žeby rozumu velmi omezovala.“

Toto vysvětlení Vydrovo budiž i nám omluvou, že jsme z jeho kázání čerpali, jak někdo snad namítne, příliš mnoho. Pokud jsme se drželi časového postupu, vyžadoval to plán, zařaditi tyto projevy do Vydrova životopisu. Tomu, kdo bude tuto část pročitati s trochou pozornosti, neujde, že jsou z kázání Vydrových zachyceny pouze ty úryvky, které mohou posloužiti k dobrému prokreslení jeho názorů i jako nejvěrnější ilustrace své doby. Kázání jsou z nejlepších let Vydrova života, takže mají nesporně dokumentární cenu.

Roku 1799 byl zvolen po druhé za děkana filosofické fakulty a na sklonku roku stává se kanovníkem u Všech svatých. Přelom století pak přinesl mu největší hodnost, jakou universita svým údům propůjčiti může: byl zvolen jednomyslně ode všech čtyř fakult a všech jich členů za rektora magnifika university Pražské. Byly tedy v krátké době na něho vloženy hodnosti, které nepochybně odvedly Vydra od jeho kazatelského úřadu. A na návrat už mu neposkytlo času horšící se zdraví. Už roku 1799 oslepl na jedno oko. Roku příštího byl

velmi vážně nemocen a teprve na začátku školního roku 1802 mohl zase přednášet. Poněkud osvěžen, nešetřil se a tak 22. ledna 1803 byl uprostřed svých žáků postižen ztrátou i druhého zdravého oka. Proti této chorobě neznali léku ani ti nejdovednější lékaři. Sám Vydra byl tímto neštěstím bolestně dotčen, ale nezoufal si. Aspoň sedě diktoval několik hodin denně své matematické přednášky v jazyku českém několika studentům, takže mohl během roku ukončiti prvý díl počátky aritmetiky v jazyku českém.

Ke konci srpna 1804 začal Vydra rychle tělesně slábnouti, že téměř úplně ohluchl. Zbaven tak jediného prostředku, jak se stýkati se svými přáteli, nezbylo mu nic jiného, než se modliti a snášeti s trpělivostí Jobovou svůj bolestný stav, který za poměrně krátkou dobu byl ukončen smrtí. Byl raněn po půlnoci 3. prosince mrtvicí, z níž se už nevzpamatoval. S pláčem doprovázeli jej ke hrobu nesčetné zástupy přátel na Olšany, kde byl 6. prosince pochován.

SOULAD MEZI SLOVY A SKUTKY.

Tím, že do vyličení života Vydrova jest zařazen výbor jeho názorů a myšlenek, zachycený jeho kázáními, odpadá z větší části povinnost závěrem načrtnouti obšírněji jeho povahu a charakteristické její rysy. Než pro úplnost aspoň stručně shrňme si to, co probleskuje každou jeho větou, každým jeho skutkem.

Hledáte-li v něm *člověka*, tož připomeňme si, jak dovedl býti moudrý, rázný, statečný a při tom dobřého srdce, poctivé mysli, srdečné upřímnosti. Řídě se zásadou, že musí státi za každým slovem, jím proneseným, dovedl dané slovo držeti tak, že nikdy je nezrušil, byť mu z toho hrozila jakákoliv újma. Ovšem totéž vyžadoval i od těch, s nimiž se stýkal. Co od sebe vyžadovali dovolil, to od druhých žádal.

Doporučoval-li skutky křesťanského milosrdenství, také sám je plnil. Žádný žebrák a nuzný ne-

odešel od jeho dveří, aby jej něčím nepodaroval. Žádný zarmoucený a sklíčený neopustil obydlí jeho, aby jej byl nepotěšil, nedodal síly, důvěry a potěchy. Poukazoval-li na těžký osud vdov a sirotek, byl sám jich nejlepším těшитelem a rádcem.

A tyto všechny dobré skutky konal ze svého poměrně skromného příjmu 600—700 zlatých ročně. Uskromňoval se, žil prostiře a chudě, ale tím horlivěji pomáhal. Z jeho vlastních slov jsme poznali, jak dovedl při tom býti šťastným a spokojeným! Jak odmítal názor, že ke spokojenosti a štěstí zde na zemi jest bohatství jediným a účinným prostředkem! Nebyl zatrpklým mrzoutem, naopak člověkem velmi společenským až do sklonku svého života. Miloval hudbu a zpěv. Proto navštěvoval koncerty a hudební akademie, zašel i do divadla, když se tam provozovaly vážné kusy historické nebo skladby Mozartovy.

Vydra znovu potvrdil, že člověk učený nemůže býti pyšný. Nebážil po hodnostech, s nimiž bv dosáhl i bohatých příjmů. Nepřijal nabízených mu far nebo kanonikátu v rodném městě. Za nejkrásnější úkol a nejvzácnější povinnost pokládal Vydra svůj úřad učitelský, neboť věřil, že právě zdárnou výchovou mládeže může vykonati a splniti to nejkrásnější dobro svému národu a vlasti.

Poznali jsme již také Vydru *kněze* a řeholníka. Byl hrd na to, že byl členem Tovaryšstva Ježíšova a nikdy nepodtrhoval ve svém působení nic více, než své kněžství. Plnil své povinnosti kněžské bedlivě: denně, i když byl na cestách, obětoval mši sv., četl breviář doma denně, o církevních slavnostech a svátcích modlil se hodinky v kostele veřejně.

Bolestně nesl celý život zrušení řádu, za jehož následky pak pokládal ony zápasy a politické převraty, jež zachvátily Evropu a zejména Francii. Za to bylo mu snáseti úsměšky a posměch od domácích illuminátů, kteří neštíteli se ani surových hrubostí vůči Vydrovi. Není proto divu, že pozvedl proti nim svůj hlas a slovy ostrými, ale při tom věcně

odůvodněnými varoval věřící před nimi důtklivě a varovně. V tom neznal „tolerance“, žádající od katolického křesťana mlčeti ke všemu, co se proti němu řekne nebo podnikne zlého a špatného. Zde dokázal býti nekompromisní a důsledný. Miloval bližní více než sebe sama, ale nemohl mlčky přihlížeti k tomu, jak všelijací mudrlanti, kteří se vypínají svým rozumem, jsouce snad jeho úplně zbaveni, tupí a haní víru a katolické náboženství.

Seznámili jsme se již i s *profesorem a učencem* Vydrrou. Maje důkladné vzdělání klasické, byl stejně znamenitým matematikem, fysikem a astronomem, že jeho vědecký význam byl uznáván i světovými kapacitami jako byli Bernoulli, Huberti a j. Nezanechal nám sice nových objevů, obšírných vědeckých spisů. Zůstavil po sobě pevnější a stálejší vzpomínku: v srdcích svých žáků.

Proto mluvíme-li o Vydrovi jako *učiteli*, mluví se o něm s láskou a vděčnou vzpomínkou. Byl znamenitým učitelem matematiky, který svou disciplinu přednášel s nadšením a upřímnou láskou. Neomezil se však pouze na výchovu jednostrannou, vědeckou. Vedl své žáky také ve směru mravním a náboženském. Každé soboty odpoledne přednášival akademické mládeži o podstatě náboženství křesťanského a jak nevyhnutelně jest třeba důkladně je znáti a předpisy jeho plniti, má-li člověk a lidstvo vůbec skutečně pokračovati v pravé vzdělanosti a tak dosíci svého vznešeného cíle.

Slučoval tak Vydra ve svém učitelském úřadě harmonicky obě stránky učitelského svého poslání: vésti rozum i srdce.

Kdo mohl nahlédnouti do Vydrových projevů, ten ví, že byl skutečným vlastencem, který český národ, český jazyk miloval a ctil a o jeho povznesení a uplatnění upřímně usiloval. Jeho vlastenectví bylo živé, neboť věřil, „že ani sami sv. dědicové čeští toho nedopustí, aby jazyk tak starožitný, vzácný a bohatý, aby náš jazyk *svatováclavský* měl zaniknouti a jazykem cizím vytištěn býti,

anobř že se obnoví, ožije a rozšíří, jak to bývalo za císaře Karla IV. slavné paměti a za Rudolfa II., kde jazyk náš slavil svůj věk zlatý“. Proto potíraje skepsi náboženskou, bojoval i proti oné nebezpečné myšlence, že už vše je marno, že národ nikdo nevzkřísí!

Když nenalezl pochopení v přítomnosti, vyhledával v dějinách národa statečné muže-vlastence a na nich svým žákům ukazoval, že býti upřímným vlastencem není nic nesmyslného, nemožného, ba že jest to přímo povinností. Proto s takovou láskou vyslovoval jméno svého spolurodáka Bohuslava Balbína, jež pokládal za nejslavnějšího svého spolubratra, ale i za nejslavnějšího Čecha. Proto s takovým nadšením uspořádal slavnost, při níž vzpomínaje stého výročí Balbínovy smrti, obšírně rozvinul svůj obdiv a úctu k oslavenci, aby tím spíše posluchače nadchl vstoupiti do šlépějí Balbínových ve službě národu.

ZÁVĚREM

Přítomný pokus o zachycení několika pohledů do života P. Stanislava Vydry, který plně si zasloužil názvu *cordatus Bohemus*, nečiní si nároků na uznání svou obsáhlostí, nebo vyčerpáním všeho, co by nám umožnilo to nejdůkladnější poznání osobnosti Vydrovy. Tím, že část pojednání jest vyplněna citáty a úryvky z jeho projevů, povětšinou na kazatelně, naznačeno, jakými cestami se postupovalo při tomto dílku. Zachyceno tu několik pohledů na jeho osobu, aby i nám se přiblížil svými myšlenkami, svým životem a hlavně tím, co můžeme sledovati v celém jeho životě a díle: svou věrou.

P. Stanislav Vydra výslovně podtrhuje všude své kněžství. Z řady jeho narážek pak vycítíme, že mnišství, stav řeholní, znamená proň vyšší stupeň kněžského stavu. Jeho upřímné vlastenectví bylo mu vodítkem, když statečně a nesmlouvavě dovedl zaujmouti své, t. j. katolické stanovisko k bolestným událostem české historie.

Snad právě to způsobilo, že ti, kdož kdy se zmínili o Vydrovi, byli v rozpacích, jak toto vše směstnati pod tradovaný pojem osvícenského vlastenectví. Vydra žil svůj život opravdově a proto jako opravdová byla jeho láska k vlasti a z ní vyrůstající pevná víra v nový život národa, tak stejně upřímná byla jeho oddanost k Církvi, neboť v ní viděl pevný základ pro život každého národa.

Nesmí proto čtenáře překvapiti, najde-li zde zdůrazněnu právě tuto stránku Vydrova života a jeho smýšlení. Ostatně dnes jistě nejlépe podáme život kterékoliv významné postavy tím, že poskytneme jí možnost pověděti co nejvíce svými slovy čtenáři o sobě a svých názorech. To bylo také, byť snad neuměle, podáno zde.

POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY

„Žáček“, jest knížka M. Šteyera: „Výborný dobrý prostředek, jak se má dobře po česku psátí“; vyšel třikrát: 1668, 1730 a 1781, doklad to jeho užitečnosti.

„Brus jazyka českého“, napsal jesuita Jiří Konstanc a vydán pod jménem „Lima linguae bohemicae“, roku 1667.

„Brusirna“ jest překlad Drexlerova spisu „Orbis Phaëton“ z r. 1637, velmi často vydávaný, nejposléze r. 1762 pod jménem „Podpal lidského jazyka“ v Dědictví sv. Václava péčí jesuity Václava Ludy.

P. Matěj (jinde Matouš) Sechstaedter (nebo Sekštetr) byl r. 1745 spolu s P. A. Koniášem (a ještě jinými členy Tovaryšstva) horlivě činný na Kasejovicu.

P. Josef Stepling T. J., narozen r. 1716 v Rezně, ale byl ode dvou let matkou (Češkou) vychováván v Praze. Do řádu vstoupil roku 1733. Náležel mezi nej přednější matematiky a fysiky své doby. Byl zakladatelem Klementinské hvězdárny (r. 1751), jsa jejím ředitelem až do své smrti (r. 1778). Na pražské universitě jako stoupenec Newtona, Eulera, Wolfa a Leibnitze vybojoval úspěšně boj se zastánci Aristotelovými. Vydra sepsal jeho životopis a promluvil nad Steplingovým hrobem.

P. Jan Tesánek T. J., narozen r. 1728 v Brandýse n.

Lab., žák Steplingův, profesor fysiky na Karlově universitě, po jehož smrti stal se i jeho nástupcem. Pro důvtipné analytické rozборы Newtonových „Principií“ nazýván „magnus Newtoni commentator“. Zemřel 10 let po Steplingovi.

P. Karel Příkryl T. J., narozen v Praze r. 1715, dlouhá leta působil jako misionář ve východní Indii, zejména v Goa. Při návratu do vlasti zajat byl Portugalsci a šest let vězněn v Lisabonu. Po hrozných útrapách propuštěn a navrátil se do vlasti, kde působil na řádových školách. Byl posledním rektorem koleje v Hradci Králové, kde zemřel r. 1785. Zůstavil zajímavé listy, vypisující rozličné kraje východní Indie.

P. František Zeno, rodák olomoucký (r. 1734), z rytířského rodu pánů z Tannhausenů, byl přednostou pražské hvězdárny, pro niž nakoupil různé nástroje za několik tisíc zlatých z vlastního jmění. Byl však i průkopníkem pallontologie okolí Prahy, jak píše o něm Barrande. Napsal v tomto oboru řadu pojednání.

„Die Geiszel der Prediger“ počala vydávati v dubnu roku 1782 pražská „společnost učenců“, v čele s Jiljí Chládkem, profesorem pastorálky. Později změněn název listu na „Predigtenkritik“.

P. Mořic Klier, narozen

9. VIII. 1734, byl spolutovaryšem Vydrovým. Po zrušení řádu povolán biskupem Kayserem z Prahy do Hradce Králové za ředitele biskupské kanceláře. Marie Terezie jmenovala jej nástupcem zesnulého hradecského děkana Václava rytíře Baulera; zemřel nedlouho po zvolení kapitulním děkanem.

Libertini: pův. významem Židé, zavlčení Římany do Říma, ale později propuštění a navrátilší se domů. Vydra naráží zde na jakýsi druh „svobodných myslitelů“, tvrdících, že mohou uznati za pravdu pouze to, co mohou vyzkoumati svým rozumem. Liber = volný, svobodný. Nejen „svobodně“ myslí, ale také svobodně - žiji.

P. Adam Kravařský ze Šlevic, nar. 1585 v Bavorově ve Slezsku, sám o sobě tvrdí, že v letech 1622—1655 obrátil na 36.000 nekatolíků. Původem z rodu Kravařských ze Šlevic, kteří přídomek kravařští odvozovali od vesnice Kravaře. Působil také na Slovensku v Trnavě. Zemřel 30. srpna 1660 u sv. Mikuláše na Malé Straně.

P. Albert Chanovský, nejstarší syn Jana Chanovského z Dlouhé Vsi a na Dobřenicích, nar. 1581 ve Svirajicích u Horažďovic, do Tovaryšstva vstoupil r. 1601. Působil nejdříve na Moravě (v Boskovicích, Chropyni, Holešově), později v Čechách (roku 1621 rektorem v Č. Krumlově). Byl 22 let misionářem, vyznačuje se

bezpříkladnou horlivostí. Jeho přičiněním zřízena kolej v Klatovech s kostelem, v němž Chanovský odpočívá, zemřev 16. dubna 1645. Němčinu ovládal velmi málo, za to výborně se vyznal v jazyku mateřském, jak ukazují i spisy jím vydané.

Václav Kolovrat Libštejnský, syn Zdenka Lva hraběte Libštejnského z Kolovrat, byl vlastně členem řádu dříve, než se narodil. Obětoval jej totiž jeho otec, velitel cís. legie, Tovaryšstvu ještě před narozením (* 1633). Leč přece bylo mu překonati překážky, bránící vstoupiti do řádu. Nastoupil noviciát na Moravě (1650). V Brně seznámil se s P. B. Balbínem, který věnoval mu veškeru svoji péči. Mladý klerik přilnul celým srdcem k svému učiteli, z jehož pera byl v archivu řádovém i život předčasně zesnulého horlivého hraběte Kolovrata Libštejnského. Zemřel 26letý na studiích v Římě. Z jeho dědictví vystavěn chrám sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze.

P. Ignác Kögler, T. J. (nar. 1680, † 1744) za svého působení v Číně získal si velikých zásluh o hvězdářství a kalendář v Číně. Požíval úcty i na císařském dvoře čínském jako mandarin. Svými pozorováními prokázal veliké služby i evropskému hvězdářství.

Ignác Raab (narozen v Nechanicích roku 1715, † na Velehradě roku 1787) vynikal neobyčejně bohatou invencí, správností kresby, živostí koloritu a při

tom i úžasnou plodností. Výzdoba chrámu na Velehradě a velký počet kostelních obrazů podnes jsou krásnými památkami na jeho umění!

František Švenda, rodák z Hradce Králové (nar. 8. IV. 1741) člen Tovaryšstva. Při zrušení řádu byl v koleji jičínské, po jejímž zavření (18. X. 1773) navrátil se domů, do Hradce. Byl čas duchovním správcem na Novém Hradci, potom u sv. Barbory v Kutné Hoře. Od roku 1797 trvale se usídlil v Hradci, kde věnoval se pracím o dějinách rodného města, které podnes jsou základem místních dějin. Své dílo v patnácti knihách rozdělil na čtyři údobí: zlatý a stříbrný, železný, měděný a hliněný obraz. Poslední obsahuje leta 1706 až 1800. Zemřel 15. února 1822 a byl pohřben na Pouchově vedle posledního rektora hradecké koleje K. Přikryla.

František (psával se po vlastenecku *Franěk*) *Jan Vavák*, nar. v Milčicích na panství Poděbradském 26. října roku 1741. Ač toužil po studiích, nedočkal se splnění svého přání. Vzdělával se soukromě a převzal otcovu chalupu (roku 1761), na níž se oženil s Barborou Poupovou. Dědictvím po tchánovi se jeho majetkové poměry valně zlepšily. Knihám zůstal věren až do smrti. Zůstavil po sobě dílo trvalé hodnoty „Paměti“, jež začal roku 1770 a pokračoval až do dubna 1816. Po napsání posledního zázna-

mu (k 10. IV.), k němuž přidělal křížek, žil ještě něco přes půl roku. Odpočívá při starobylém kostele skromnickém.

Proti románovým postavám „písmáků“ ukazuje se Vavák jako český, zbožný sedlák, jehož Paměti jsou nejen cenným pramenem pro dějiny XVIII. věku, nýbrž také dokladem duchovních proudů, které tehdy proudily v české zemi. Na něm nejlépe se ukázalo, že zdravé jádro našeho národa uchováno pod krovky českého zbožného, uvědomělého lidu. Zasluhou vdp. J. Skopce a Dědictví sv. Jana Nep. dostaly se Paměti do rukou širokých kruhů čtenářských. Snad nyní by se mělo sáhnouti k tomu živému dílu pro příklad a posilu na místo zbytečného mluvení.

Použito kromě vlastních výpisků:

F. M. Pelzl: Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten, Prag 1786.

St. Vydra: Historia mathaeos in Bohemia et Moravia cultae. Pragae 1778.

Epigramata, Pragae 1804.

Jan Nejedlý: Oda na St. Vydru 1798.

Rulíkův Kalendář historický na rok 1799 a 1804.

Voj. Nejedlý: Na smrt St. Vydry 1804.

Jan Jungmann: Elegie na smrt St. Vydry. Hlasatel r. 1804.

L. Jandera, Rede zur Gedächtnissfeier des. H. H. St. Vydra bei Gelegenheit der aufstellung seines Brustbildes in der k. k. Bibliothek 1806.

Přihlédnuto i k dílu

Ant. Rybičky, Přední křesťané národa českého, Praha 1883, neboť má hojnost

autentických zpráv ústních od žáků a přátel Vydrych.

BIBLIOGRAFIE DÍLA P. DRA ST. VYDRY

1774: *Primae calculi differentialis et integralis notiones.*

Annotationes in regulas arithmeticarum, quas regula aurea ingreditur.

Supplementum tractatus de sectionibus conicis.

1778: *Historia matheos in Bohemia et Moravia cultae conscripta bono auditorum suorum*, 8° str. 100.

Laudatio funebris Josephi Stepling coram senato populoque academico in basilica Sti Salvatoris dicta.

Vita admodum reverendi ac magnifici Josephi Stepling AA. LL. et Philae Doctoris in Univ. Prag. quod Physicam et Mathesim C. R. Directoris. Adjunctae sunt nonnullae virorum celeberrimorum datae ad Steplingum et Steplingii epistolae.

1780: *Oratio ad monumentum a M. Theresia Augusta Josepho Stepling in bibliotheca Clementina erectum rituque solemni dictum anno 1780 mense Julio habita coram incliti Bohemiae regni optimatibus, literario magistratu senatuque academico a St. Vydra.*

1783: *Elementa calculi differentialis e integralis.*

1788: *Leben Bohuslav Alojs Balbins der Gesellschaft Jesu, von Königgrätz aus Böhmen Beschrieben von St. Vydra etc. und herausgegeben um 29. Wintermonats 1788 am welchen Tage Balbin vor 100 Jahren sein ruhmvolles Leben beschloßen hat.* Prag 1788.

1795: *Sätze aus der Mechanik, die den Herrn Hörrn der angewandten Mathematik vorzutragen pflegt St. Vydra.*

1799: *Svazek kázání svátečních, která na rozličných místech, obzvláště v slavných městech Pražských držel Stanislav Vydra atd.*

1800: *Oratio cum aug. Caesaris Regisq. Boh. Francisii II. antiq. et celeb. Caroloferdinandea Universitas natalum die 12. Febr. 1800 solemni ritu in basilica Tydensi celebraret, dicta a St. Vydra, ejusdem Univ. Rectore etc.*

1804 *Stanislai Vydra, Epigrammata.* 8°.

1806: *Počátkové aritmetiky od St. Vydry etc. Vydání od Lad. Jandery atd.* 8° str. 254.

O B S A H

<i>Život a názory</i>	7
Počátky	7
Vstup do života	9
Na universitu	11
Český kazatel	11
O falešné osvětě	12
Josefinismus zavádí německé přednášky	12
Učitel a vychovatel	13
<i>S kazatelný obrací se k národu českému</i>	13
Jak následovati Krista?	13
O pravém křesťanském životě	15
Proti ostouzečům Církve	15
O pravé lásce k bližnímu	16
Oslava českého mnišství	17
Proti nevěře soudobé společnosti	20
O „víře“ osvíceného věku	22
O bídě chudiny	25
Oslava Tovaryšstva Ježíšova	25
Proti utrhačům víry	30
O kněžských ctnostech	30
Nepečujeme jen o časné zájmy	31
Jak se chovati v kostele?	32
Pechujeme i o spásu svých bližních	33
Vlažnost u víře půdou pro bludařství	34
Nebezpečí z nekatolických knih	34
Svěcení dne svátečního	35
Následujeme národní světce	36
O lásce k bližnímu	36
Národ český vždy ctitelem Panny Marie	37
O čtení českých knih katolických	38
O lidské pýše	39
O významu tří stavů: rytířského, mnišského a kněžského	40
Ctnosti katolického křesťana	41
O ceně kněžství	42
<i>Sklonek života</i>	45
<i>Soulad mezi slovy a skutky</i>	46
<i>Závěrem</i>	49
<i>Poznámky a vysvětlivky</i>	51
<i>Bibliografie díla P. dra St. Vydry</i>	54

V Í T Ě Z O V Ě

10. svazek V. ročníku

Bořivoj Benetka

P. ST. VYDRA, UČITEL, KNĚZ A VLASTENEC

Vydáno za redakce

P. Prokopa Švacha

O. P. v prosinci 1938

Tiskem Lidových zá-

vodů tiskařských a

nakladatelských, sp.

s r. o. v Olomouci

MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI!

Konference Vyššího náboženského kursu v prosinci: v Praze u voršilek 17. věrouka, v Brně 17. mravouka, v Mor. Ostravě 21. na téma: Kristus-Mesiáš.

Na konci ročníku 5. Děkujeme všem za všechno, co vykonali pro zdar našeho časopisu.

LITERATURA

BÉZUILLER L.: *Alfred Soussia*, Paris 1938, P. Téqui, str. 178, cena 12 frs. Kniha je psána pro křesťanské vychovatele a učitele. Alfred Soussia vynikl jako schopný učitel. Byl obdařen zvláštní psychologií a jinými dobrými vlastnostmi, které mu brzo zjednaly dobré jméno u představených a kolegů v učitelském úřadě. Stal se opravdovým vzorem učitele. Jako otec rodiny si počínal podobně, takže jeho rodina byla ideálem. Byl dokonalým křesťanem. Svým příkladem se stal podobný sv. Terezii Ježíškově. Svá utrpení snášel statečně a trpělivě. Kniha je velmi poučná pro všechny, hlavně však pro učitele a vychovatele.

Duše Kristova. Rozjímání o modlitbě sv. Ignáce z Loyoly. Od autora Eucharistických jisker. Z italštiny přeložil O. F. Babler. Vydalo Lidové knihkupectví v Olomouci 1938, cena 8 Kč. Jsou to velmi krásné meditace na eucharistickou modlitbu. Pln víry a se zápallem vznícené duše snaží se autor co nejvíce vytěžiti z každého povzdechu oné modlitby, a užítky tohoto svého rozjímání podává ostatním ve své knížečce, po které každý rád sáhne.

FABRE M. A.: *Les Martyrs d'Arcueil*. Paris 1938, Les éditions du Cerf, str. 140. Tento spisek je věnován Otcům dominikánům, kteří byli zavražděni v Arcueil r. 1871. Autor napsal o tom již jednu knihu, ale nyní se mu dostalo ještě nových dokumentů o věci, proto ji uveřejňuje znovu. Kniha je psána též pro exhumaci, k níž má dojít, aby se přikročilo k beatifikačnímu procesu zmíněných dominikánů. Zachycuje také tehdejší dobu, v níž se událo toto drama.

HÉYRET M.: *P. Marcus von Aviano O. M. Cap.* Einführung in seine Korespondenz, München 1988, str. 365, cena 10 RM. Je to první svazek velkého díla o slavném kapucínu P. Markovi z Avianu, který měl svého času tak důležitou úlohu v dějinách. Oslavy osvobození Vídně od Turků, které se dály před 250 lety, vyvolaly vzpomínky na tohoto slavného muže. V přítomném svazku jsou podány jeho důležité listy, které posílal na různé velké osobnosti světa a které dají nahlédnouti do jeho bohaté duše i do vlivu, jaký měl ve své době. V knize je přidáno 15 ilustrací velkých osobností tehdejší doby.

LAROS M.: *Zde je evangelium pro dnešek*. Přeložil dr. J. Strakoš, vydalo Lidové knihkupectví v Olomouci 1938, str. 223, cena 35 Kč. Je to prvý díl vzácných kázání dra Larose. Tato kázání se vyznačují bystrým postřehem, věcností a hloubkou. Ukazují

věčnou platnost evangelia a hlavně jeho závaznost pro současnou dobu. Jsou to kázání věroučná, i když se uplatňuje v nich apologetika, která však ukazuje pozitivní výsledky života z evangelia.

UCKHOFF J.: *Johannes von Ruysbroeck*. Einführung in sein Leben, München 1938, Verlag Kösel-Pustet, str. 320, cena 6-80 Mr. — Jan z Ruysbroecku, jež nazval Tomáš Kempenský „houslemi Ducha svatého“, je zakladatelem a nejvýznačnějším zástupcem nizozemské mystiky 14. a 15. stol. Jeho díla měly velký význam též v německé mystice. Výbor z těchto jeho věhlasných spisů podává autor v této knize. Až do dnešního dne jsou jeho spisy světlem, jež může zářiti do temnot nynější doby svým jasnem.

MATTOŠKA L.: *Cesta radosti*, Kremnica 1838, nákladem Serafinského světa, stran 100. Divadelní hra velmi časová, která ukazuje, že jediná správná cesta pro lidstvo je ta, která vede k jesličkám. Hodí se pro vánoční dobu pro jeviště.

PRADEL H.: *Les lectures des jeunes*, Paris 1938, P. Téqui, str. 220, cena 14 frs. Jednou z nejdůležitějších věcí mladých lidí je jejich četba, která často udává směr pro život. Na ní tedy mnoho závisí. Známý autor podává rodičům a vychovatelům vzácné rady a pokyny pro určování četby mladých. Mladí zase najdou v této knize opravdu s láskou psané direktivy pro výběr své četby.

TENNESON A.: *Ne jugez pas*, Paris 1938, Editions Spes, str. 50, cena 3 frs. Dílko je psáno na základě slov Kristových: „Nesudte“, a vlastního já, které zase vybízí všechno posuzovati. Autoritou Písma i morálky a života světců řeší autor tento problém posuzování a jak mu předejiti nebo jak je napravit. Věc vždy časová.

WAUGH E.: *Saat im Sturm*, München 1938, Kösel-Pustet, str. 315, cena 4.20 Mr. Velký sluha Boží Edmund Kapián nachází v tomto díle svého obdivovatele. Kniha podává život tohoto slavného muže Tovaryšstva Ježíšova, jehož čekala na královském dvoře velká budoucnost pro jeho nevšední vlohy, zatím co on se vzdává světa a jde do ticha kláštera, aby se pak stal světcem a mučedníkem. Kniha se čte krásně pro své dobré vlastnosti.

Kalendář Matice cyrilometodějské v Olomouci na rok 1939 již vyšel. Přináší zajímavé obrazy z misí na každý týden. Budí tak zájem o zámořské misie. Přináší misie všech řádů, kromě velkých misí dominikánských. Popis činnosti jednotlivých řádů a jejich misí seznamuje tak týdně majitele kalendáře s velkým dílem katolického apoštolátu.

3 Kč.

Městník Vítězové. Revue Na Hlubinu. Edice Krystal. Vydávají profesoři bohosloveckého učiliště řádu dominikánského v Olomouci. Za redakci odpovídá Fr. Macura v Olomouci. Tisknou Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.